

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַת דְּבַר יְיָ, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תְּהִלָּתָם כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדָשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים והחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לֵאדָנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיכֶיךָ הָרֶם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֵיכֶיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָנִים חֵילֶךְ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מַל יְלֻדְתְּךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדָנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יִדְּיוֹ בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־בֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהּ פָּעִלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לָעַד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 44,500 עותקים

מתוכם הודפסו

13,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב לפאקס: 03-9606108 או למייל: USA @DvarMalchus.Org ו Israel@DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת		שם העיר והחנות		כתובת	
אביטל	אללוק אלי	בארות יצחק יש	מרכז מסחרי	חולון	קונדיטוריה דה - פריז	השופטים 26	כתובת
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2	בית אלעזרי	פינחסוב ישראל	חולון	סופר שוק חגולי	התנאים 5	כתובת
אור הגנוז	שחר ולנר	ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי	חולון	חצי חנים	המלאכה 31	כתובת
אור יהודה כמעט חנים	המפעל 13	בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1	חולון	שופרסל דיל	המלאכה	כתובת
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1	בית שמש כמעט חנים	שדרות יגאל אלון מרכז ביג	חצור הגלילית	שערי דלק	דרך הבונים 1	כתובת
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 514	בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9	חיפה	יודן ספרים ואמנויות	חורב 15 מרכז חורב	כתובת
אור עקיבא כמעט חנים	האילן 1 אזור תעשייה צפוני	בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 68	חיפה	ברגר אורי	הרצל 54	כתובת
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 39	בני ברק מירן אליהו	ירושלים 59	חיפה	רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4	כתובת
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי	בני ברק אושר עד	הקישון 11	חיפה	בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51	כתובת
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 32	בנימינה רחבת החנויות גבעת חן	רחבת החנויות גבעת חן	חיפה	"בר-כל"	מרכז זיו רח' טרומפלדור	כתובת
אילת ג. י. ש. א 63 בע"מ	האנפה 1/1	בת חפר	פיצה פצץ	חיפה	שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה	כתובת
אלקנה כמעט חנים	מרכז מסחרי חדש	בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 56	חיפה	רמי לוי	חלוצי התעשייה 73	כתובת
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4	בת ים פפיסמרו - הבית של פיס	הרב מימון	טבריה	רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה	כתובת
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 21	בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 21	טבריה	כמעט חנים	יהודה הלוי 113	כתובת
אשדוד ויקטורי מוזרין	חנה סנש 1	גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין	טירת הכרמל	כמעט חנים	קרן היסוד 2	כתובת
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 51	גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים	יבנאל	סיאני יהונתן	בית וגן	כתובת
אשדוד כמעט חנים	גיא אוני 1	גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 67	יבנאל	ברכת אסנת	הגולן	כתובת
אשדוד יוחננוף	ז'בוטינסקי 27 סטאר סנטר	גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 26	יבנה	כמעט חנים	א.ת. יבנה	כתובת
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 2/9	גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 62	יבנה	מוזו אליהו	הדרור 25	כתובת
אשדוד מכולת אבזרדל	הסיטי 93/27	גדרה ויקטורי	פינס 3	יהוד	בורקס יוון	הורדים 13	כתובת
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 48	גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש	ינוב	פרץ אלירן	"סופר המושבים"	כתובת
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)	גן הדרום	צרכניה	יקנעם	יש	מרכז מסחרי יקנעם עילית	כתובת
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה	גן יבנה ויקטורי	הכישור 3	ירוחם	שופרסל	שופרסל	כתובת
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי	גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 20	ירושלים	בא לי	בא לי	כתובת
באר שבע אפנגר רונית	אלעזר שמואלי	גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7	ירושלים	אברהמוב דוד	בית הדפוס 12	כתובת
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2	דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר	ירושלים	מאיר גרשון 38 פסגת זאב	פסגת זאב	כתובת
באר שבע מזנון אביב	החלוצ 106	דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6	ירושלים	היהודים 1	סופר-טי הרובע בע"מ	כתובת
באר שבע מורדון איריס	שאול המלך 38 קניון שאול	הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 10	ירושלים	חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1	כתובת
באר שבע מעדני השלום	חנות 14 תחנה מרכזית	הוד השרון חצי חנים	הרקון 2 קניון שרונים	ירושלים	שיק שק	בית הכרם 29	כתובת
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 10 חנות 3 רכבת	זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26	ירושלים	סופר היוכל	אורגואי 3	כתובת
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1	זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4	ירושלים	אלקאים דוד	פייר קניג 2	כתובת
באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 51	חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85	ירושלים	בן זקרי נתי-פילבוקס	עזה 34	כתובת

ה

שם העיר והחנות	כתובת
ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 28
ירושלים בני יעקב מלאי"ב למסחר	פרנקפורטר 14
ירושלים קיוסק גול	דהומי בלוק 34
ירושלים דבוש רן	מאיר גרשון 30
ירושלים שלגיה	דרך חברון 103
ירושלים וענקין משה	דרך בית לחם 17
ירושלים סופרדיל	דרך בית לחם 74
ירושלים סופר דיל	דרך חברון 28
ירושלים יעקב עמוס	עין גדי 22
ירושלים מינמרקט גילה	בן אליעזר אריה 62
ירושלים לוי גענון	אגריפס 131
ירושלים סופרמיני	ליכטנשטיין 1
ירושלים מאיר חמני	שלום יהודה 30
ירושלים מעלומי נוריאל	הצפירה 12
ירושלים מפגש הגבעה	שחל 58
ירושלים מצלאי דוד	בן זכאי 7
ירושלים ניסן ובניו	קק"ל 13
ירושלים צור יורם	רחמימלביץ 134
ירושלים קיוסק "מגיד"	שדרות המאירי 13 קרית משה
ירושלים רמי לוי - רמות	דרך החורש 90 רמות ב
ירושלים ש.מ. שרותי מזון בע"מ	אליהו קורן 19
ירושלים יודי גאל	שלמה בן יוסף 20
ירושלים שמש מאיר	הפלמח 42
ירושלים שקורי דוד	עין גדי 19
ירושלים רמי לוי - מהדרין	כנפי נשרים 62
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	הפרסה 5 רב חן
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	האומן 15
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	יד חרוצים 18 קניון אחים ישראל
ירושלים צעצועי קנגורו	כיסופים 803
ירושלים אושר עד	בית הדפוס 29
ירושלים רבני יוסף	הנורית 21
ירושלים מרדכי מאיר	הששה עשר 41

שם העיר והחנות	כתובת
כוכב יאיר כמעט חינם	מרכז מסחרי רח' דרך המרכז 4
כפר טרומן	צרכנית כפר טרומן
כפר יהושוע	סופר האחים
כפר יונה מגה בעיר	מנחם בגין 44
כוכב יעקב כמעט חינם	הכסף 1
כפר סבא ויקטורי	נתיב האבות 14, מרכז שרונה
כפר סבא בוסי לוי	פינס 16
כפר סבא סעיד רבי	ויצמן 128
כפר תבור	מישל שלמה
כרמיאל אמייב דוד	נשיאי ישראל 7
לוד ויקטורי - לוד מרכז	יוספטל 23
לוד ויקטורי לוד - נתב"ג	פסח לב 2 א.ת. צפוני לוד
לוד סופר ברקת	א.ת. צפוני לוד היוצרים 3
מבשרת ציון סופר מיני	אורן 47
מגדל העמק זיל וזול	נוף העמק 1
מגדל העמק כמעט חינם	רמת יזרעאל 11 מרכז מסחרי
מודיעין מינימרקט איילון	עמק איילון 18
מודיעין שופרסל דיל	מתחם ישפרו
מודיעין כמעט חינם	ישפרו סנטר שד' המלאכה 121
מודיעין רמי לוי	צומת שילת
מורשת משגב	צרכנייה
מישור אדומים רמי לוי	איתם 1
מנחמיה	מזרחי זכאי יעל
מתן כמעט חינם	הדר 84
נהריה מינימרקט מילניום	ההגנה 29
נהריה כמעט חינם	הגדוד 21
נהריה	כניסה לרכבת
נס ציונה פיצוחי ענת	ויצמן 22
נצרת עילית מרכול השלום	הגפן 1/5
נצרת עילית כמעט חינם	היצירה 12 אזור תעשייה ג'
נשר אביסרוו שאול	דרך השלום 16
נשר סופר רמז יצחק	האלון 35

שם העיר והחנות	כתובת
נשר רמי לוי	דרך השלום 13
נתיבות מסס שושנה	ירושלים 47
נתיבות	בעלי המלאכה 30
נתיבות כמעט חינם	בעלי מלאכה 11 צ'ים סנטר
נתיניה ר. ג. סופרמרקטינג	בארי 48
נתיניה שופרסל	סמילנסקי 13
נתיניה פז שמעון ואילנה	הגפן עין התכלת 18
נתיניה מיינמרקט רעות	פתח תקווה 42
סופר האחים	כפר יהושע
עומר חטואל שמואל	רותם 15
עין בוקק - ים המלח	מיינמרקט פטרא
עין הנצי"ב	סופרמרקט אלה
עלי	ליתון שלמה
עכו	כניסה לרכבת
עכו זגורי אורית	מרכז רסקו 17
עפולה כמעט חינם	קהילת ציון 1
עפולה גבאי	תחנה מרכזית אגד
עפולה רמי לוי	יהושע חנקין 14
עקרון יוחננוף	המלך חסן 1
ערד מייני מרקט טללים	שמעון 38
ערד דברים שצריך	חן 34 מרכז מסחרי
עתלית	סונול
עתלית כמעט חינם	רח' הרדוף מרכז מסחרי
פרדס חנה כהן נתן	ככר הנשיא
פרדס חנה רמי לוי	איזור תעשייה הישן
פתח תקווה מיינמרקט יפה חוברת	אחווה 112
פתח תקווה כמעט חינם	צומת ירקונים
צומת שמשון	קיוסק צומת שמשון
צפת כחלון אייל	ירושלים 11
צפת פישדלו נתן	כנען 204
צפת כהן אהרן	איזור תעשייה חדש
קציר מיינמרקט מאיר	דרך האלון 141

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת	
קצרין	א.ד. עמר	מרכז מסחרי איתן	
קרית ארבע		מינימרקט דקל	
קרית אתא	כחן משה	סוקולוב 40	
קרית אתא	כמעט חיים	ההסתדרות 247	
קרית ביאליק	לילך 9	גבעת הרקפות	
קרית ביאליק	ספיר ד. קמעונות בע"מ	הניצנים 1 סביניה	
קרית ביאליק	בן נעים יעקב	שדרות חן 1	
קרית ביאליק	כמעט חיים		
קרית גת	הממתקים של שגיב	שד. גת 44	
קרית גת	מגידש אודי	שד. מלכי ישראל 162	
קרית גת	ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)	
קרית גת	ביטון יחיא	עתניאל בן קנז 5	
קרית גת	ויקטורי	דרך הדרום 3	
קרית חיים	הפלס	אח"י אילת 15/9	
קרית חיים		כניסה לרכבת	
קרית טבעון	נחום רמי	אלכסנדר זייד 1	
קרית מוצקין	אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55	
קרית מוצקין		יחזקאל חנה	
קרית מוצקין	שופרסל שלי	שד' ויצמן 1	
קרית מוצקין		כניסה לרכבת	
קרית מלאכי	ויקטורי	ז'בוטינסקי 8	
קרית שמונה	בן סימון אברהם	יהודה הלוי	
קרית שמונה	אלוניות צומת הגומא	ד.ג. גליל עליון	
קרית שמונה	שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)	
ראש העין	ויקטורי	שבזי 26	
ראש העין	קהלני שלום	שבזי 15	
ראש העין	רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ	
ראש פינה	סופר מעיין	מרכז מסחרי	
ראשון לציון	גל חיט	התזמורת 60	
ראשון לציון	שביב שמואל	רוטשילד 15	
ראשון לציון	חן מרקט	זלמן שזר 18	
ראשון לציון	חצי חיים	לח"י 16	
ראשון לציון	מינימרקט אור	רוטשילד 88	

שם העיר והחנות		כתובת	
ראשון לציון	הושיר איציק	הנחשול 30 נוה ים	
ראשון לציון	תחנת רכבת	בכניסה	
ראשון לציון	פיצוחי כהן ובני	מורדי הגיטאות 103	
רחובות	אליאס שי שלמה	הרצל 147	
רחובות	יוחננוף	צומת בילו	
רחובות	חנות בר כל	מדאר 27	
רחובות	יוחננוף	איזור התעשייה קרית משה	
רחובות	כמעט חיים	אופנהיימר 10 קרית המדע	
רחובות	יוחננוף	קרית המדע מול תחנת הרכבת	
רחובות	מימינרסט ההולנדית	הר הצופים 17	
רחובות	תחנת רכבת	משתי הכניסות	
רחובות	מגה	דרך ירושלים 15	
רחובות	מגה בול שפע שוק	דרך ירושלים 2	
רמלה	כמעט חיים	אריה לוין 1	
רמלה	כמעט חיים	קלאוזנר 10	
רמלה	ויקטורי	קניון קרית הממשלה	
רמת גן	סופר רני (לגעת באושר)	ביאליק 21	
רמת השרון	מינימרקט אלימלך אשר	אוסישקין 102	
רמת ישי	אביאל מליחי	הארז	
רעננה	מגה בול, סניף מרכז גולן	אחוזה 198	
רעננה	קולד מיכאל	אוסטרובסקי 41	
רעננה	קיוסק בן צור	בורוכוב 87	
שדה אילן	צרכנית שדה אילן		
שדרות	ויקטורי	סמטת הפלדה 3	
שדרות	חן מרקט	נאות אשכול 1	
שילה		לוייתן שלמה	
שערי תקווה		יהלום 25	
תל אביב	פיצוחי פנקס	פנקס 45	
תל אביב	אביגיל לבנה	יהודה הנשיא 13	
תל אביב	אהרונ יגאל	ברודצקי 50 רמת אביב	
תל אביב	אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	שלונסקי 6	

שם העיר והחנות		כתובת	
תל אביב	מפגש הקשת	הקשת 6	
תל אביב	המקום של גל	הירקון 323	
תל אביב	זרבאילוב בחטיאר - צ.ע.א	קהלת לבוב 24	
תל אביב	מינימרקט לינוי	בצלאל 4	
תל אביב	מכלת איזי	בלון 35	
תל אביב	לוזון חיים	קהילת ורשה 27	
תל אביב	כמעט חיים	נחלת יצחק 20 מגדלי ת"א	
תל אביב	מוטי מרקט	קהלת פאדובה 20	
תל אביב	מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 209	
תל אביב	מינימרקט ככר המדינה	ה' באייר 64	
תל אביב	ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית	
תל אביב	מינימרקט מאנה	אבן גבירול 61	
תל אביב	פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6	
תל אביב	ספיר ד.קמעונאות בע"מ	אינשטין 64	
תל אביב	OZ 4 YOU	ויצמן 6	
תל אביב	פיצוחי שלמה	אחימאיר 15	
תל אביב		בית אל 15	
תל אביב	מטייב ניסים	פינס 34	
תל אביב	מינימרקט עמית	מוזיר 3	
תל אביב	צרכנית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9	
תל אביב	גן פרי וירק	אפטר 9	
תל אביב	רפאילוב אנטולי	בראלי 18	
תל אביב	"התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 116	
תל אביב	רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות	
תל אביב	רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות	
תל אביב	רכבת השלום	ליד הכניסה	
תל אביב	סופר שוק	ברוריה 19	
תל אביב	צרכנית אלטרנט	מחל 20	
תל אביב	גיגי	טאגור 55 רמת אביב	
תל אביב	כהן יואל - רמת אביב	טאגור 38 רמת אביב	
תל מונד	רגע מתוק	הדקל 52	

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יט) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמח
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמט
- (כא) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמט
- (כב) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנב
- (כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנג
- (כד) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנה
- (כה) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קנה
- (כו) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנו
- (כז) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנז
- (כח) רשימת תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנח
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קנח
- (ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ב קנט
- (לא) חומש לקריאה בציבור קס
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת כי תצא קסו
- (לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש קסז

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו
שבת פרשת כי תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז ח
- (ד) שיחת שבת פרשת כי תצא
י"א אלול, ה'תשכ"ז טו
- (ה) לקוטי שיחות פרשת כי תצא (בלה"ק) כרך יט ... כב
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת כי תצא ל
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת כי תצא לא
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי תצא נד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת כי תצא נה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי תצא סג
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סו
- שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי תצא סט
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי תצא קג
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת כי תצא קט
- (טז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק יא, תהלים פרק לא קטו
- (יז) עין יעקב מסכת שבת קיז
- (יח) מסכת חולין עם ביאורים
מדף ע עד דף עו קיח

ביאור בדרך אפשר

התורה מצווה את בני ישראל:

1 **לֹא תִחַרֶשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו**¹, אסור לחרוש את השדה כאשר
 2 למחרשה רתומים גם שור וגם חמור יחדיו **וּמִכִּיָּא אֲדָמוֹר מִהֶרֶשׁ**
 3 **(בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל זֶה בַּמֶּמֶר חֲסִידוֹת הַפּוֹתַח בַּפֶּסוּק זֶה דִּשְׁנַת**
 4 **תַּרְכִּיז**² שְׁנֵאמַר בִּשְׁנַת תַּרְכִּיז,
 5 מאה שנה לפני אמירת המאמר
 6 הנוכחי השנה [=שנת תשכ"ז]
 7 **בַּמָּה פְּרוּשִׁים בַּפֶּסוּק זֶה.**
 8 **פְּרוּשׁ הָא', עַל-פִּי מַה**
 9 **שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ³, כְּשֶׁבֶא**
 10 **חֲמֹר אָבִי שָׁכַם לִבְקֹשׁ אֶת**
 11 **דִּינָה מִיַּעֲקֹב אֲבִינוֹ שְׁתִּינְשָׁא**⁴
 12 לשכם בנו, אָמַר לוֹ חֲמֹר אָבִי
 13 שָׁכַם לִיעֲקֹב, יוֹדֵעַ אֲנִי
 14 שֶׁזֶקֶנְךָ הֹסֵבֵא שְׁלֹךְ אֲבִירָה
 15 הִיָּה נָשִׂיא, וְאֲנִי גַם בֵּן
 16 נָשִׂיא וְלֹכֵן רְאוּי שְׁדִינָה בִתְךָ
 17 תִּינָשָׂא לְשָׁכַם בְּנִי, אָמַר לוֹ
 18 יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לְחֲמֹר אָבִי שָׁכַם,
 19 **לֹא נָשִׂיא נִקְרָא אֲבִירָה**⁵
 20 אֲבִינוֹ אֶלָּא שׁוֹר, שְׁנֵאמַר⁶
 21 בַּתּוֹרָה, בַּפֶּרֶשׁ וּשְׁלַח וְאֶל
 22 הַבָּקָר רֵץ אֲבִירָה, הִרִי
 23 שְׁלֹאֲבִירָה אֲבִינוֹ יֵשׁ קֶשֶׁר מִיּוֹחַד
 24 עִם 'שׁוֹר' וְכַתִּיב⁷ וְרֹב
 25 תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר בַּפֶּסוּק
 26 (בַּמִּשְׁלִי) נֵאמַר 'בֵּאֵן אֲלֵפִים
 27 אֲבוֹס בָּר, וְרֹב תְּבוּאוֹת בְּכוֹח שׁוֹר'. לִפִּי פֶּשׁוּט הַכוּוּנָה שְׁכֹאשֶׁר אֵין שׁוּרִים
 28 הַמֹּאֲלָפִים וּמוֹרְגָלִים בַּעֲבוּדָה, נִשְׁאֵר הָאֲבוֹס שְׁלֵהֵם נָקִי וְלֹא בַּמֶּאֱכָל, כִּיּוּן
 29 שְׁאִינִם עוֹבְדִים וְלִכְאוּרָה זֶה חִסְכּוֹן בַּהּצֹּאֲת אֲבֵל הָאֵמֶת הִיא ש"יֹּרֵב תְּבוּאוֹת
 30 בְּכוֹח שׁוֹר" – כְּשִׁישׁ שׁוּרִים שְׁכֵן מֹאֲלָפִים וּמוֹרְגָלִים לַעֲבוֹד, כּוֹחַם מִגְדִּיל אֶת
 31 כְּמוֹת הַתְּבוּאָה וְהִירוּחַ גְּדוֹל יוֹתֵר מִהַחִסְכּוֹן בְּנִיקִיּוֹן וּבִמְזוּן. וְכֹאֵן הַכוּוּנָה
 32 שְׁמַעֲלָתוֹ שֶׁל אֲבִירָה אֲבִינוֹ גְּדוֹלָה כְּמוֹ שׁוֹר שְׁכוּחוֹ רַב. וְאֵתָּה [=חֲמֹר אָבִי
 33 שָׁכַם] חֲמֹר, וְאִי אֶפְשָׁר לִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו לִכֵּן לֹא
 34 רְאוּי שִׁיהִי נִישׁוּאֵין בֵּין זֶרְעוֹ שֶׁל אֲבִירָה שְׁהוּא 'שׁוֹר' וּבֵין שָׁכַם בֵּן חֲמֹר.
 35 וְהִינֵנּוּ, כְּלוֹמֵר הִסִּיבָה לִכֵּן שֶׁהַחִיבוֹר בֵּין זֶרְעוֹ שֶׁל אֲבִירָה (שׁוֹר) זֶרְעוֹ שֶׁל
 36 חֲמֹר אֵינְנוֹ רְאוּי הִיא כִּי עֲנִיֵּן הַשׁוֹר הוּא בְּבַחֲיִנַת הַקִּדְשָׁה, וְהוּא
 37 בְּבַחֲיִנַת חֶסֶד שֶׁבְּגִבּוֹרָה⁸ מְבוֹאֵר בְּקִבְלָה וְחֲסִידוֹת שֶׁהַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 38 כְּלוּלוֹת זֶה בְּזֶה. כְּלוֹמֵר, לְמִדּוֹת שֶׁהַחֲסִיד וְהַגְּבוּרָה הֵם שְׁתֵּי מִדּוֹת שׁוֹנוֹת, וּבְמִידָה
 39 מְסוּיֶמֶת אֲפִילוֹ מְנוֹגְדוֹת וְסוּתֵרוֹת זֶה לְזֶה, אֵךְ גַּם כְּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה וְלִכֵּן יֵשׁ
 40 בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבְּגִבּוֹרָה (כֶּשֶׁם שִׁישׁ בְּחִינַת גְּבוּרָה שֶׁבַחֲסִד). מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר
 41 בְּקִצְרָה הִיא שְׁלֵעִיתִים מִידַת הַגְּבוּרָה בָּאָה לִידֵי בִּטּוּי וּפּוֹעֶלֶת בְּשִׁילּוּב שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

43 חֶסֶד. לְמַשָּׁל, כֹּאשֶׁר אֲב מוֹכִיחַ אֶת בְּנוֹ עַל הִנְהָגָה לֹא רְצוּיָה וּמִשְׁמִיעַ בְּאוֹזְנוֹ
 44 דְּבָרֵי מוֹסֵר זֶה פְּעוּלָה שֶׁל גְּבוּרָה, אֵךְ כִּיּוּן שֶׁהוֹכַחַת הָאֵב אֶת בְּנוֹ לֹא נִאֲמַרְתָּ
 45 כְּדִי לְצַעַר אֶת הַבֵּן חֲלִילָה אֲלֵא מִתּוֹךְ אֲהַבָה וְדֹאגָה פְּנָה לְחִינוּכוֹ, הִרִי זֶה מַעֲשֶׂה
 46 שֶׁל גְּבוּרָה שֶׁבַחֲסִד וְכֵן מְצִינוֹ גַּם כִּלְפֵי הַקְּדוּשָׁה-בֵּרוּךְ-הוּא, כְּכִיכּוֹל, כְּכָתוּב
 47 (בַּסֶּפֶר מִשְׁלִי) "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב
 48 ה' יוֹכִיחַ". כְּלוֹמֵר, בְּגִלּוּי יֵשׁ כֹּאֵן
 49 תּוֹכַחַת אוֹ אֲפִילוֹ יִסּוּרִים רַחֲמוֹנָא
 50 לִיצִלָן חוֹ פְּעוּלָה שֶׁל מִידַת
 51 הַגְּבוּרָה אֲבֵל הַדְּבָר נִוְעַד לְטוֹבָתוֹ
 52 שֶׁל הָאָדָם וְנוֹבַע מֵאֲהַבַת ה' אֵלָיו
 53 וְלִכֵּן זֶהוּ גְבוּרָה שֶׁבַחֲסִד.

54 וְחֲמֹר הוּא קֶלְפָה
 55 שְׁמִנְגֶדֶת לְבַחֲיִנַת הַיָּמִין,
 56 הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מִתְחַלְקוֹת
 57 בְּאוֹפֵן כִּלְלִי לְשִׁלּוּשׁ 'קִרִּים':
 58 יָמִין (חֲכֵמָה, חֶסֶד, נִצָּח), שְׁמָאל
 59 (בִּינָה, גְבוּרָה, הוֹד) וְאַמְצַע
 60 (דַּעַת, תְּפָאֶרֶת, יְסוֹד) וְחֲמֹר הוּא
 61 קֶלִיפָה שֶׁמְנַגֶּדֶת לְקֶר הַיָּמִין וְזֹאת
 62 מִשּׁוֹם הִיּוֹת פְּסָלָת
 63 הַחֲסִידִים⁷, מְבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
 64 שְׁבַעֲצִם גַּם הַקֶּלִּיפּוֹת קִיּוּמוֹת
 65 מְכוּחַ חִיּוֹת שֶׁמְקוּרָה בְּצַד
 66 הַקְּדוּשָׁה אֲלֵא שֶׁמְדוּבָר בַּהֲשַׁפְעָה
 67 מְאֹד מְצוּמָצֶמֶת עַד כְּדִי כֵךְ שֶׁהִיא
 68 נִחְשֶׁבֶת כְּמוֹ פְּסוּלַת לְעוֹמֶת עֲצֵם
 69 הַדְּבָר, וְכִיּוּן שֶׁחֲמֹר אָבִי שָׁכַם
 70 הִיָּה מְבַחֲיִנַת פְּסוּלַת הַחֲסִידִים, הִרִי כִיּוּן שֶׁהַהֲתַנְגְּדוֹת שֶׁל הַקֶּלִּיפָה לְקְדוּשָׁה הִיא
 71 בְּקוּיִם מְקַבְּלִים כֵךְ שֶׁחֶסֶד שֶׁל קֶלִיפָה קִנְגֵּד לְחֶסֶד שֶׁל קְדוּשָׁה (כְּכָתוּב) "אֶת
 72 זֶה לְעוֹמֶת זֶה עֲשֵׂה אֲלוֹקִים" שֶׁלִּכֵּן רָצָה שָׁכַם בֵּן חֲמֹר לְדַבֵּק
 73 בְּדִינָה כְדִי שֶׁהַחֶסֶד שֶׁל צַד הַקֶּלִּיפָה יִתְחַבֵּר לְחֶסֶד שֶׁל צַד הַקְּדוּשָׁה, כְּדִבְרֵי
 74 חֲמֹר אָבִי שָׁכַם שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְהִשְׁאִי אֶת בְּנוֹ לִזְרַעוֹ שֶׁל אֲבִירָה שֶׁעֲנִיּוֹ מִידַת
 75 הַחֶסֶד, כְּדִי לְהַעֲבִיר חִיּוֹת מִקְדוּשָׁה לְקֶלִיפָה וְעַל כֵךְ עֵנָה לוֹ יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שֶׁהַדְּבָר
 76 בְּלָתִי אֶפְשָׁר כִּי אֲסוּר לְחַבֵּר בֵּין שׁוֹר (חֶסֶד דְּקְדוּשָׁה) וְחֲמֹר (חֶסֶד דְּקֶלִיפָה)
 77 וְעֲנִיֵּן הַלֹּא דִּלָּא תִּחַרֶשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו הִינֵנּוּ לְהַרְחִיק
 78 קֶלִיפַת הַחֲמֹר שֶׁהִיא חֶסֶד שֶׁל צַד הַקֶּלִּיפָה מִמִּידַת הַחֶסֶד שֶׁל צַד הַקְּדוּשָׁה
 79 שֶׁלֹּא תִקְבַּל מִבְּחִינַת הַקִּדְשָׁה (אֲגַב: הִסִּיבָה לִכֵּן שְׁכוּחוֹת הַטּוֹמָאָה
 80 הַמְנַגֶּדִים לְכוּחוֹת הַקְּדוּשָׁה נִקְרָאִים בְּשֵׁם "קֶלִיפּוֹת" הִיא מִשּׁוֹם שֶׁהֵם מְכַסִּים
 81 וּמְסַתִּירִים עַל הָאֲלוֹקוֹת וְהַקְּדוּשָׁה כֶּשֶׁם שֶׁהַקֶּלִּיפָה מְכַסֶּה וּמְסַתִּירָה עַל הַפֶּרִי.
 82 וּמִבְּאֵר בַּמֶּאֱמָר, הַנִּלְ שֶׁל אֲדָמוֹר מִהֶרֶשׁ, שֶׁזֶהוּ שְׁאֲמָרוֹ בְּנֵי
 83 יַעֲקֹב לְחֲמֹר שְׁיִמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, לִפִּי הָאֲמוּר שִׁיעֲקַב אֲבִינוֹ סִירַב
 84 לְהִשְׁאִי אֶת דִּינָה לְשָׁכַם בֵּן חֲמֹר כְּדִי לְמוֹנַע הַשְּׁפַעַת חִיּוֹת מִחֶסֶד דְּקְדוּשָׁה

בס"ד. שבת פרשת תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז (הנחה בלתי מוגה)

לֹא תִחַרֶשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו, וּמִכִּיָּא אֲדָמוֹר
 מִהֶרֶשׁ (בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל זֶה דִּשְׁנַת תַּרְכִּיז²) כְּמָה
 פְּרוּשִׁים בַּפֶּסוּק זֶה. פְּרוּשׁ הָא', עַל-פִּי מַה שֶׁכָּתוּב
 בַּמִּדְרָשׁ³, כְּשֶׁבֶא חֲמֹר לִבְקֹשׁ אֶת דִּינָה מִיַּעֲקֹב, אָמַר לוֹ,
 יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁזֶקֶנְךָ אֲבִירָה הִיָּה נָשִׂיא, וְאֲנִי גַם בֵּן נָשִׂיא,
 אָמַר לוֹ, לֹא נָשִׂיא נִקְרָא אֶלָּא שׁוֹר, שְׁנֵאמַר⁴ וְאֶל הַבָּקָר
 רֵץ אֲבִירָה, וְכַתִּיב⁵ וְרֹב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר, וְאֵתָּה
 חֲמֹר, וְאִי אֶפְשָׁר לִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו. וְהִנֵּנוּ,
 שֶׁעֲנִיֵּן הַשׁוֹר הוּא בְּבַחֲיִנַת הַקִּדְשָׁה, וְהוּא בְּבַחֲיִנַת חֶסֶד
 שֶׁבְּגִבּוֹרָה⁶, וְחֲמֹר הוּא קֶלְפָה שְׁמִנְגֶדֶת לְבַחֲיִנַת הַיָּמִין,
 פְּסָלַת הַחֲסִידִים⁷, שֶׁלִּכֵּן רָצָה שָׁכַם בֵּן חֲמֹר לְדַבֵּק
 בְּדִינָה. וְעֲנִיֵּן הַלֹּא דִּלָּא תִּחַרֶשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּיו
 הִינֵנּוּ לְהַרְחִיק קֶלִיפַת הַחֲמֹר שֶׁלֹּא תִקְבַּל מִבְּחִינַת
 הַקִּדְשָׁה. וּמִבְּאֵר בַּמֶּאֱמָר, שֶׁזֶהוּ שְׁאֲמָרוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב
 לְחֲמֹר שְׁיִמּוּל אֶת עֲצָמוֹ, כִּי עַל-יְדֵי הַמִּלָּה נַעֲשֶׂה

(1) תצא כב, יו"ד. (2) סה"מ תרכ"ז ע' שצח ואילך. (3) תנחומא וישלח ז – הובא בילקוט ראובני קטן ערך נשיאות. (4) וירא יח, ז.
 (5) משלי יד, ד. (6) מאו"א ש, יט. (7) ראה מאו"א ח, פח.

ביאור בדרך אפשר

43 שאין לו שום שייכות לקדושה - **לֹא יִדְבַק בְּדִינָהּ**, נמצא שבידור הקליפה
 44 של שכס בן חמור היה בדרך מרמה.
 45 סיכום הפירוש הראשון באיסור חרישה בשור וחמור יחדיו: שור הוא חסד
 46 דקדושה וחמור הוא חסד דקליפה ויש להימנע מחיבור שני הדברים כדי שלא
 47 תהיה תוספת חיות בקליפה מצד
 48 הקדושה.
 49 ופירוש הב' הפירוש השני
 50 באיסור חרישה בשור וחמור יחד
 51 המובא במאמר הנ"ל לאדמו"ר
 52 מהר"ש הוא, **שְׁשׁוּר וְחֲמֹר**
 53 **הֵם ב' קְלִפּוֹת¹⁰, וְהֵינּוּ,**
 54 **שְׁנֵם שׁוֹר** האמור בכתוב זה
 55 הוא **בְּקִלְפּוֹת (דְּכָשֶׁם**
 56 **שֶׁבְּקִדְשָׁה יֵשׁ בְּחִינַת**
 57 **שׁוֹר,** כפי שנאמר בתיאור
 58 המרכבה העליונה שראה יחזקאל
 59 הנביא **פָּנָי שׁוֹר**
 60 **מִהַשְּׂמָאל¹¹, כְּמוֹ כֵּן**
 61 **בְּלַעֲמַת־זֶה' יֵשׁ בְּחִינַת**
 62 **שׁוֹר),** והשור ב'לעומת זה' (צד
 63 הקליפה הנקרא 'לעומת זה' של
 64 צד הקדושה, ככתוב (בקהלת)

65 "ביום טובה הִיָּה בטוב]=ביום שיש בידך לעשות טובה ה' בעושי הטובה.
 66 רש"י] וביום רעה רָאָה]=כשכתבא הרעה על הרשעים אתה תהי' מן הרואים.
 67 רש"י], גם את זה לעומת זה [=הטובה ושכר פעולתה לעומת הרעה ושכר
 68 פעולתה. רש"י] עשה האלוקים", כלומר שהקדוש-ברוך-הוא ברא את הכול,
 69 גם את הטובה וגם את היפך הטוב. ובקבלה וחסידות מפרשים את הכתוב
 70 כמתייחס לכך שהקדושה והקליפות הם כמערכות מקבילות וכל מה שיש
 71 בקדושה יש ב'לעומת זה' בקליפה ולעומת השור שהוא בחינת גבורה דקדושה
 72 יש בחינת שור שהוא **גְּבוּרָה דְּקִלְפָּה, וְחֲמֹר הוא בְּחִינַת חֶסֶד**
 73 **דְּקִלְפָּה (פָּנִ"ל), שֶׁהֵם ה'לַעֲמַת־זֶה' לְבַחֲמִית אֶהְבָּה וְיִרְאָה**
 74 **שֶׁמַּצַּד בְּחִינַת חֶסֶד וְגְבוּרָה דְּקִדְשָׁה** מידת החסד היא מידת האהבה
 75 ומידת הגבורה היא מידת היראה. ולעומת חסד וגבורה, אהבה ויראה, של צד
 76 הקדושה, יש חסד (חמור) וגבורה (שור) בצד הקליפה.
 77 **וְהַצּוּי לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבְחֲמֹר יַחַדְיוֹ, הֵינּוּ שְׁלֹא יִהְיֶה**
 78 **יַחְדוֹ ב' קְלִפּוֹת אֵלּוּ,** מבואר בחסידות שבדרך כלל המידות (כמו כל
 79 הדרגות ב'סדר השתלשלות') משפיעות זו לזו בצורה כזו שהדרגה התחתונה
 80 והחיצונית של בחינה עליונה יותר ונמשכת להיות הדרגה העליונה
 81 והפנימית של הדרגה אשר מתחתה, אבל לעיתים יש 'יחוד' בין דרגות שונות
 82 שמשמעו התחברות והשפעה פנימית בין השתיים וכשם שיחוד אב ואם מביא
 83 להולדה, כך יחוד בין שתי דרגות 'מוליד' וקִמְדֵשׁ המשכות חדשות. כך זה
 84 בצד הקדושה וגם, להבדיל, בצד הקליפה שכאשר יש 'יחוד' בין שתי מידות

ביאור בדרך אפשר

1 לחסד דקליפה, מוכן מדוע אמרו בני יעקב לחמור שהנישואין של שכס בנו
 2 עם דינה אפשריים רק אם הוא וכל אנשיו יהיו נימולים **פִּי עַל־יְדֵי הַמִּילָה**
 3 **נַעֲשֶׂה הַעֲבֵרַת הָעֶרְלָה שֶׁהִיא הַקְּלִפָּה, וְלִכֵּן יוּכַל אֲז -** לאחר
 4 שיהיה נימול וישתחרר מהקליפה המנגדת לקדושה - **לְדָבַק בְּבְחִינַת**
 5 **הַחֲסִדִּים** של צד הקדושה.
 6 **וּבְהַמָּשֵׁף הַמֶּאֱמָר⁸**
 7 **מְבָאֵר, שֶׁבְּנֵי יַעֲקֹב רִמּוּ**
 8 **אוֹתוֹ** בסופו של דבר בני יעקב
 9 לא אפשרו לשכס בן חמור
 10 להינשא לדינה אחותם גם לאחר
 11 שנימול ולמעשה רימו אותו.
 12 **(כִּידוּעַ⁹ שֶׁבְּרֹר הַקְּלִפָּה**
 13 **הוא עַל־יְדֵי מֶרְמָה כו' 7**
 14 לגבי עבודת הביורים, היינו
 15 בידור הטוב מתוך תערוכת הטוב
 16 והרע והעלאת ניצוצות הקדושה
 17 שנמצאים בדברים הגשמיים,
 18 מבואר בחסידות שישנם דברים
 19 שניתן לברר ולהעלות על ידי
 20 עיסוק ישיר בהם לשם שמים,
 21 וישנם דברים שבדרך כלל יש
 22 להתרחק מהם ולהימנע מלבוא
 23 אתם במגע (ובכלל זה גם דברים מותרים שיש להיזהר מלהיות שקוע בהם
 24 יתר על המידה והאדם לא צריך לרדוף אחריהם על מנת לברר אותם) ואדרבה,
 25 המגע איתם עלול לקשר את האדם עם הרע שבהם כך שבמקום בידור והעלאת
 26 של ניצוצות הקדושה, האדם ייפול וייתפס' ברע ובטומאה. ואולם, כאשר
 27 הדברים הללו באים לאדם לא באמצעות בחירה שלו במודע אלא בדרך
 28 ממילא, ניתן לברר אותם, ודרך נוספת לבידור אותם דברים היא בדרך מְרָמָה.
 29 כלומר, לכאורה נראה שהוא רוצה בדברים הגשמיים כמו אכילה ושתייה
 30 ועיסוק במסחר וכד' מצד עצמם, אך לאמיתו של דבר אין זו אלא 'רמאות' כי
 31 אין לו עניין בגשמיות כשלעצמה אלא כוונתו להשיג מהקליפות בערמה את
 32 ניצוצות הקדושה. ועוד מבואר בחסידות שהסיבה לכך שהבידור הוא בדרך
 33 מְרָמָה וְרָמָה היא משום שגם הנפילה והירידה של ניצוצות הקדושה אל
 34 הקליפות כחטא עץ הדעת הייתה על ידי עֲרַמַת הנחש) **שֶׁלִּכֵּן הַבְּטִיחוּ לוֹ**
 35 **בני יעקב לשכס בן חמור עַל עֲצָם הָעֵנִינָן** של נישואין עם דינה, רק
 36 **שֶׁהִטִּילוּ תַנְאִי בְּדָבָר שֶׁיְמֹול אֶת עֲצָמוֹ, וְהוא לֹא יָדַע**
 37 **שֶׁפֶּאֶשֶׁר יְמֹול אֶת עֲצָמוֹ, הִנֵּה עַל־יְדֵי הַעֲבֵרַת הָעֶרְלָה נִפְרָדַת**
 38 **הַקְּלִפָּה מֵעַל הַקְּדֻשָּׁה,** כאשר מבררים גריגי תבואה, למשל, משמעות
 39 התהליך הוא שמפרידים את הגרעינים עצמם מהמוץ והפסולת, כך בבידור
 40 הקליפות, משמעות הדבר היא הפרדה בין הקליפות ובין ניצוצות הקדושה
 41 הנעלמים ומסתתרים בהן וכיוון שכן, נמצא שהמילה לא מאפשרת לו להינשא
 42 לדינה אלא אדרבה העברת הערלה גרמה הפרדה בין הקליפה לקדושה וְ כִּיוֹן

(8) סה"מ שם ע' תג. (9) ראה פירוש המלות לאדה"א כב, ג"ד. תו"ח ס"פ תולדות. אוה"ת מטות ע' א'שמג. סה"מ תרל"ג ח"א ס"ע מד ואילך. תרס"ח ע' נז ואילך. (10) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תשנח. (11) יחזקאל א, יו"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 יש הולדה. ובעניינו – התורה מצווה לא לחרוש בשור וחמור יחדיו, היינו לא
2 לחבר ולאחר את החסד דקליפה עם הגבורה דקליפה בחיבור ויחוד פנימי כי
3 על-ידי יחוד ב' קלפות אלו חסד וגבורה כתוב בזוהר שגפיק
4 כלבא מבינייהו¹² יחוד חסד וגבורה דקליפה 'מוליד' את בחינת כלב
5 שהוא עמלק, שגפטינו
6 להחרימו להרוג אותו כו' 1
7 (כמו שכתוב בסוף 2
8 פרשתנו¹³, פרשת כי תצא - 9
9 "תמקה את זכר עמלק").
10 וזהו גם המשמעות הפנימית
11 בכך שאותיות האמצעיות
12 דחמור, שהם מ"ו (46),
13 ואות האמצעית שבשור, 7
14 שהוא ו' (6), עולים 8
15 בגימטריא מספר נ"ב (52), 9
16 במספר כלב¹⁴. והראשי- 10
17 תבות של חמור (חסד 11
18 דקליפה) שור (גבורה דקליפה) 12
19 כלב (התוצאה של האיחוד 12
20 ביניהם) הוא חשף¹⁵, הפך 13
21 האור, שמורה על 14
22 הקלפות.
23 ומבאר במאמר¹⁶, שלפי 23
24 שקדם המילה ילד 24
25 אברהם את ישמעאל, 25
26 שהוא בחינת קלפת 26
27 החמור, לכן אמרו בני 27
28 יעקב לחמור ולשכם בנו 28
29 שימולו את עצמם ועל- 29
30 ידי-זה יבררו את קלפת 30
31 החמור. וזהו הטעם הפנימי לכך שלצורך ההכנה וההקדמה לבירור המלא
32 של חמור ושכם דרשו מהם בני יעקב למול את עצמם – כיוון שישמעאל
33 שענינו הרוחני הוא קליפת החמור בא לעולם קודם שנימול אברהם אבינו,
34 הרי המילה היא הדרך לבירור קליפה זו. וזהו שאמרו בני יעקב
35 שאי-אפשר לחרש בשור ובחמור יחדיו, אף בזאת גאות
36 לכם אם תהיו נמולים כמונו, שלכאורה אין כל קשר בין הדברים
37 שכן אם משמעות האיסור היא לא לאפשר חיבור בין חסד וגבורה בצד
38 הקליפה, מה תועיל המילה? אלא כי, על-ידי העברת הערלה
39 מעבירים מעליהם קלפת החמור ומעלה החמור/ שהיה בצד
40 הקליפה כבר לא מהווה סכנה ואין לחשוש שיגרם תוצאות לא רצויות (של
41 כלב וחושך, כנ"ל), כיוון שהעבירו ממנו את הקליפה (ויש לציין כי במאמר
42 הנ"ל לאדמו"ר מהר"ש מוסיף ומבאר: אמנם העבירה המילה את הקליפה

ביאור בדרך אפשר

43 מהם, בסופו של דבר "החרימו [הרגו] אותם לגמרי שעל ידי זה העלו כל
44 הניצוצות שהי' בהם").
45 (ב) ובאור הענין בעבודת האדם, דהנה אמרו רבותינו ז"ל
46 בגמרא¹⁷ אמר רבי יוסי מ'מי לא קראתי לשורי שורי אלא
47 לשורי שדי, ופרש רש"י
48 שהוא השור עקר של
49 שדה, דכתיב⁵ ורב
50 תבואות בכח שור (לפי
51 פשוטם של דברים התכוון רבי
52 יוסי לתת דוגמא לכך שגם
53 משיחת חולין שלו ניתן ללמוד
54 דברי חכמה ומכך שקרא לשדהו
55 "שורי" יש ללמוד שהשור הוא
56 עיקר השדה).
57 והענין בזה בעבודה הרוחנית
58 של האדם, דשור קאי על
59 נפש הבהמית, ששרשו
60 מבחינת פני שור
61 מהשמאל, פני שור
62 שבמרכבה העליונה הוא מושג
63 בצד הקדושה אבל אחרי ירידה
64 גדולה בצמצומים רבים נוצרה
65 ממנו נפש הבהמית שבאדם
66 (כמבואר בהרחבה בספר התניא
67 שלכל יהודי יש שתי נפשות –
68 נפש אלוקית ונפש בהמית
69 ומובא בחסידות ששורש ומקור
70 הנפש הבהמית הוא מ'פני שור',
71 כנ"ל) ונקרא, הנפש הבהמית
72 נקראת שדה, לפי שבו
73 נזרע נפש האלקית, עבודת האדם היא על ידי התלבשות של הנפש
74 האלוקית בתוך הגוף והנפש הבהמית והתלבשות זו נקראת "זריעה" כיוון
75 שהוא כמשל הגרעין שזרעין בשדה על מנת שלאחר מכן תהיה
76 מהזריעה הו צמיחה גדולה (וכידוע¹⁸ בפרוש הפתוב¹⁹ הבאים
77 ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל מוסבר בחסידות שהכוונה היא על
78 המצוות הנמצאות למעלה, במקור גבוה ברצון העליון של הקדוש-ברוך-הוא,
79 וירדו למטה ונתלבשו בדברים גשמיים (בבחינת "יעקב" אותיות יו"ד עקב,
80 היינו דברים נחותים כשם שהעקב נמצא בתחתית הגוף) ועל ידי היירידה הו
81 יהיה בסופו של דבר "יציץ ופרח", היינו גידול וצמיחה לדרגות גבוהות,
82 בחינת ישראל, אותיות לי ראש) וכאשר הנפש האלוקית פועלת על הנפש
83 הבהמית, יש כאן אמנם ירידה אבל הכוונה היא שבסופו של דבר תהיה עליה
84 כשם שהזריעה היא אמנם איבוד (לכאורה) של הזרעים, שבשלב הראשון

(12) זח"ב סה, א. (13) כה, יט. (14) הגהות מהרח"ו ומקדש מלך לזח"ב שם. (15) מקדש מלך שם. מאו"א ח, סא. (16) סה"מ שם ע' תד. (17) שבת קיח, ב. (18) ראה תו"א שמות נג, ג ואילך. (19) ישעי' כז, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נרקבים באדמה, אבל אחר כך יש כתוצאה מהזריעה צמיחה גדולה.
2 אף פדי שתוכל להיות הזריעה והצמיחה, צריכה להיות
3 תחלה החרישה (שזוהי החרישה, עקר עבודת השור בשדה)
4 בנפש הבקמית, ומהי 'חרישה' רוחנית בנפש הבהמית? שזוהי על-

5 דרך מאמר רבותינו

6 ו"ל²⁰ לעולם ירגיז אדם
7 יצר טוב על יצר הרע,
8 כלומר, יעורר את יצרו הטוב
9 להילחם ביצר הרע (כפי שמוכן
10 גם מהפסוק בתהלים שהובא על
11 כך בגמרא – "ריגזו ואל
12 תחטאו") ומלחמה זו הכרוכה
13 במאמץ ודורשת כוחות רבים
14 נמשלה לחרישת האדמה בכוח
15 השור וזהו משמעותם הרוחנית
16 של הדברים היא שהחרישה
17 היא על-ידי שור, בחינת
18 פני שור מהשמאל,
19 השורש והמקור של הנפש
20 הבהמית שמשם נמשך
21 שמאל דוחה²¹, להשפיל
22 את עצמו כו', עבודת ה'
23 יכולה להיות תוך התרוממות
24 שנובעת מקירוב לקדוש-ברוך
25 הוא והבחינה הזו נקראת "ימין
26 מקרבת" אלא שזו דרגה גבוהה
27 יחסית ובתחילת העבודה נדרש
28 האדם לעבוד את ה' בדרך של
29 "שמאל דוחה", כלומר יראת
30 שמים שנובעת מתחושת הריחוק
31 הגדול של האדם מאלוקות כמו
32 שכתוב²² שמאלו תחת
33 לראשי, וכאשר האדם מתבונן
34 עד כמה הוא רחוק מהקדוש-
35 ברוך-הוא, הוא משפיל ומכניע

36 ושובר את הישות ואת המציאות שלו שזוהי בדגמת החרישה,
37 שענינה לשבר את קשי הארץ לחלקים קטנים, וכמו כן
38 צריך לשבר להכניע תחלה את גופו ונפשו הבהמית, שזוהי
39 ענין השור הנקרא שדה פנ"ל.

40 ונוסף לזה, מלבד הצורך להשפיל ולהכניע את הגוף הגשמי ואת הנפש
41 הבהמית ישנו גם ענין השדה כפי שקאי שמתייחס על בנפש
42 האלקית²³ (וכידוע שפנסת-ישראל נקראת בשם ארץ

43 חפץ²⁴ הרי שגם הנפש האלוהית נמשלה ל"ארץ" ושדה), שגם בה צריך
44 לפעל ענין הבטול כו' כפי שמבואר בחסידות בהרחבה עד כמה יש
45 להרחיק את הישות העצמית ולעבוד את ה' דווקא מתוך התבטלות והכנועה.
46 וכל זה הוא בחינת שור, ששיף לכללות ענין העבודה
47 בקדשה כו'.

48 אבל בחינת חמור מורה
49 על הקלפה, שהרי חמור
50 הוא בהמה טמאה (ולא
51 כמו שור שהוא בהמה
52 טהורה), והוא בטבע
53 הקרירות, טבעו של חמור
54 הוא שרק לו כמאמר
55 רבותינו ו"ל²⁵ חמרא
56 אפלו בתקופת תמוז
57 קריא ליה [לחמור – אפילו
58 בתקופת תמוז שהיא תקופת
59 הקיץ והחום – קר לו] (ולא
60 כמו שור שיש בו תקף
61 החיות כו'), וקרירות
62 היא הפך הקדשה
63 שענינה חיות²⁶ כמבואר
64 בחסידות שעבודת ה' צריכה
65 להיות מתוך חיות והתלהבות,
66 בחמימות, ואילו קרירות
67 ואדישות הם תכונות של היפך
68 הקדושה (והקרירות לכל דבר
69 שבקדושה היא המאפיין של
70 עמלק, כפי שיבואר להלן).

71 וכל זה הוא המשמעות של
72 האיסור לחרוש בשור ובחמור
73 יחדיו לפי פרוש הא',
74 שענין הלאו דלא תחרש
75 בשור ובחמור יחדיו הוא
76 להרחיק קלפת החמור
77 שלא תקבל מבחינת

78 הקדשה, והינו, שבחינת שור שיף לכללות ענין העבודה
79 בקדשה, ועד שעל-ידיה נעשה גם הברור והזכוף דקלפת
80 החמור כו' (וכפי שהובא לעיל שהריחוק וההפרדה של הקליפה מהקדושה
81 מביאה בסופו של דבר לכירור הקליפות, כפי שהיה בשכם וחמור שנימולו
82 ולבסוף עלו ונתבררו ניצוצות הקדושה שהיו בהם).

83 ולפי פרוש הב', שהצווי לא תחרש בשור ובחמור יחדיו
84 הוא שלא יהיה יחוד ב' הקלפות דשור וחמור, חסד וגבורה

(20) ברכות ה, א. (21) ראה סוטה מז, א. (22) שה"ש ב, ו. (23) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז שם (ס"ע תא ואילך). וראה גם אוה"ת
נ"ך ח"א ע' תקצט. (24) מלאכי ג, יב. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סימן נז. וש"נ. (25) שבת נג, א. וראה לקו"ת
שמע"צ פז, ג. (26) ראה גם לקו"ד ח"ד תשפט, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 דְקַלְפָּה, הִנֵּה גַם שׁוֹר מוֹרָה עַל הַקְּלָפָה, וְהוּא בְּחִינַת שׁוֹר
2 הַמוֹעֵד כְּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁשׁוֹר נִגּוּחַ שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים, הוּא הוֹפֵךְ מִשׁוֹר
3 "תָּם" (שֶׁאֵם הוֹיָק, בַּעֲלִיּוֹ מִשְׁלָם רָק חֲצִי נֹזֵק וְכִדִּי לְהִישְׁמֵר מִפְּנֵי דִי לְהִתְרַחֵק
4 חֲמִישִׁים אֻמָּה) לְשׁוֹר "מוֹעֵד" (שֶׁאֵם הוֹיָק מִשְׁלָם בַּעֲלִיּוֹ אֶת מְלֹא הַנּוֹק) לְשִׁכְרִי
5 לְהִישְׁמֵר מִפְּנֵי - מִתְרַחֵקִין
6 מִמֶּנּוּ כְּמֵלֶא עֵינָיו²⁷ מִרַחֵק 1
7 כֹּה שֶׁכֵּכָה לֹא נִיתַן לְרֵאוֹת אוֹתוֹ, 2
8 לְהִיטוֹ שׁוֹר נִגּוּחַ שְׁכֻנָּתוֹ 3
9 לְהִיטוֹ, וְאִין הִנָּחָה 4
10 לְהִיטוֹ²⁸, וְהִיטוֹ, שְׁאִינוֹ 5
11 עוֹשֶׂה זֹאת לְתַאֲבוֹן, אֶלֶּא 6
12 הוּא מִזִּיק בְּעַצֵּם מֵהוּטוֹ 7
13 כֹּי. וְהוּא מִשְׁמַעוֹת הָאִיסוֹר 8
14 לְחֵרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבְחִמּוֹר בַּעֲבוּרָת 9
15 הָאֵדָם, לְהִתְרַחֵק גַּם מִחִמּוֹר - 10
16 חֶסֶד דְּקַלְפָּה, וְגַם מִשׁוֹר - 11
17 גְּבוּרָה דְּקַלְפָּה, הֵיטוֹ לְהִזְחֵר 12
18 שֶׁלֹּא לְעִבּוֹר חֲלִילָה עֲבִירוֹת 13
19 בְּשִׁבְלִי עַצֵּם מַעֲשֵׂה הַעֲבִירָה, 14
20 אִפִּילוֹ לֹלֵא כָּל הַנּוּחָה. 15
21 וְלִהְיֵר, שְׁעֵנִין זֶה יִירֵדָה 16
22 רוּחִינִי כָּל כֵּךְ חִמּוֹרָה שֶׁל עֵשִׂית 17
23 עֲבִירוֹת אִפִּילוֹ לֹא לִשְׁם הַנּוּחָה 18
24 וְלִתִּיאֲבוֹן (דְּבַר שְׁמִקּוֹרֵי בַּחֲסֵד 19
25 דְּקַלְפָּה, בְּחִינַת חִמּוֹר) אֶלֶּא 20
26 מִתּוֹךְ מַגְמָה בְּרוּרָה לְעִבּוֹר עַל 21
27 רִצּוֹן ה' חֲלִילָה (דְּבַר שְׁמִקּוֹרֵי 22
28 בְּגִבּוּרָה דְּקַלְפָּה, בְּחִינַת שׁוֹר נִגּוּחַ 23
29 שְׁהוּא "מִזִּיק בַּעֲצֵם מֵהוּטוֹ", 24
30 אִינוֹ שִׁיף לְטַבַּע שֶׁל אִישׁ 25
31 הַיִּשְׂרָאֵלִי מִצֵּד עַצְמוֹ, 26
32 אֶלֶּא שְׁאֵף-עַל-פִּי-כֵן 27
33 יָכוֹל לְהִיטוֹ שְׁיָרְגִיל אֶת 28
34 עַצְמוֹ חֲסִי-וְשִׁלּוֹם בְּעֵנִין 29
35 זֶה, וְעַד שְׁנַעֲשֶׂה בְּבְּחִינַת שׁוֹר מוֹעֵד שֶׁלֹּא נִוָּהַג כֵּךְ רָק בְּאוֹפֵן חֵד
36 פַּעֲמִי אֶלֶּא הַדְּבַר הַפֶּךְ אֲצִלוֹ לְהִרְגֵּל, וְלִכֵּן צָרִיכִים לְפַעֵל בּוֹ בְּרוּר
37 וְנִזְכּוּף כֹּי' עַל יְדֵי הַהִכָּנָעָה וּבִיטוּל הַיִּשּׁוּת וְהַגְּאוּוֹה, כֹּי'ל.

ביאור בדרך אפשר

44 רוּחִינִים עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁאֵף אַחֵד לֹא מַעֲזוֹ לְהִיכַסּוֹ לְתוֹכָהּ אֶךְ לְאַחֵר שֶׁהָרִאשׁוֹן
45 נִכְסָה בָּהּ גַּם אַחֲרִים נִכְסִים אֵלֶיהָ, וְכֵךְ קָרָה לְאַחֵר יִצִּיאת מִצְרַיִם אֶף אַחֵד
46 מֵהַמַּעֲמִים לֹא הָעֵזוֹ לְהִילָחֵם בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל אֲבָל עֲמֵלֵק קִירַר אֶת הַהִתְלַחֲבוֹת
47 שֶׁנוֹצְרָה בַּעֲקֻבוֹת יִצִּיאת מִצְרַיִם וְקִרְיַת יָם סוּף, כֵּךְ שֶׁעֲמֵלֵק פּוֹעֵל בַּעֲנִיין
48 הַקִּרְיּוֹת, בְּחִינַת חִמּוֹר, הִרְי
49 מִצֵּד שְׁנֵי פְעֻלָּתוֹ שֶׁל עֲמֵלֵק
50 לְפַעֵל זֹאת (עַל-יְדֵי-זֶה
51 שְׁמִכָּל הָאֻמּוֹת שְׁהִיוּ
52 יִרְאִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל
53 הִיָּה הוּא זֶה שְׁבָא
54 לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל³¹), הִיא
55 מִצֵּד תִּקְוָה חֲחִיט שֶׁלֹּא
56 לְהִתְפַּעֵל כֹּי, שְׁזָהוּ עֵנִין
57 שֶׁל חֲמִימוֹת כֹּי, בְּחִינַת
58 שׁוֹר.
59 (ג) וְזָהוּ עֵנִינוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם
60 שְׁנִקְרָא שׁוֹר (כֹּי'ל),
61 שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבֵּד שְׁעַל-יְדוֹ
62 נַעֲשִׂית הַעֲבוּדָה דְּבְּחִינַת
63 שׁוֹר דְּקַדְשָׁהּ, בַּהֲתָאם
64 לְפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן הִנֵּל ב"לֹא
65 תַּחֲרוּשׁ בְּשׁוֹר (דְּקַדְשָׁהּ) וּבְחִמּוֹר
66 (דְּקַלְפָּה) יִחְדוּ' אֶלֶּא עוֹד
67 זֹאת, שְׁעַל-יְדוֹ נַעֲשֶׂה גַם
68 הַבְּרוּר דְּבְּחִינַת שׁוֹר
69 דְּקַלְפָּה, בַּהֲתָאם לְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי
70 הִנֵּל - לֹא לְחַבֵּר בֵּין חֶסֶד
71 דְּקַלְפָּה (חִמּוֹר) וּגְבוּרָה דְּקַלְפָּה
72 (שׁוֹר) וְעַד לְהַבְּרוּר
73 דְּבְּחִינַת חִמּוֹר דְּקַלְפָּה,
74 וְעַד שְׁמִתְהַפֵּף הַחִמּוֹר
75 מִקַּלְפָּה לְקַדְשָׁהּ לְהִיטוֹ
76 בְּבְּחִינַת יִשְׁכָּר חִמּוֹר גָּרָם
77 גו'ל³², כִּמְבֹאֵר בְּמֵאמֶר הִנֵּל
78 לֹאדְמוֹר מִהֵרָשׁ: "לִבּוֹא לְבְּחִינַת עֵסֶק הַתּוֹרָה לְהִיטוֹ שְׁכֵמוֹ לְסַבּוֹל שְׁזָהוּ
79 עֵנִין חִמּוֹר גָּרָם שְׁכֵמוֹ שֶׁהַחִמּוֹר נוֹשֵׂא הַמִּשָּׂא עַל חֲפָצָיו, כִּמּוֹ כֵּן הִיטָה זֶה
80 שְׁכֵמוֹ לְמִשָּׂא הַתּוֹרָה וְזָהוּ עַל יְדֵי בִירוּר וְהִפּוּךְ הַחִמּוֹר".
81 וְעֵנִין זֶה בִירוּר הַחִמּוֹר דְּקַלְפָּה וְעַד לְהִפְיָכּוֹ לְקַדְשָׁהּ נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
82 הַמִּילָה (כִּשְׁם שֶׁהַבִּירוּר שֶׁל חִמּוֹר וּשְׁכֵמוֹ בִּנוֹ הִיא עַל יְדֵי שְׁנִימּוֹלוֹ תַּחֲלִילָה).
83 וְזָהוּ שְׁאֲבָרָהָם קָדָם הַמִּילָה הִיָּה שְׁמוֹ אֲבָרָם, שְׁעוֹלָה
84 בְּגִימָטְרִיא רמ"ג²⁴³, כִּמְנֵינִין גָּרָם, וְעַל-יְדֵי הַמִּילָה שְׁהוֹסִיפוֹ
85 לוֹ ה', וְנִקְרָא שְׁמוֹ לֹא "אֲבָרָם" אֶלֶּא "אֲבָרָה" עוֹלָה רמ"ח³³ (248),
86 כִּמְנֵינִין חִמּוֹר בְּלֹא וָא"ו נִמְצָא שֶׁהַמִּילָה הִיא הַדֶּרֶךְ לְבִירוּר בְּחִינַת חִמּוֹר

(27) בְּרֻכּוֹת לג, א. (28) ב"ק ג, סע"ב וְאִילָךְ. (29) פֶּרֶשְׁתָּנוּ כֹּה, יח. (30) פֶּרֶשׁ"י שֶׁם. סה"מ עֲטָרָת ע' רִצֵּד. תִּשְׁט ע' 65. וּבִכְ"מ.
(31) פֶּרֶשׁ"י שֶׁם. (32) וִיחִי מֵט, יד. (33) רָאָה נִדְרִים לֵב, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 ולכן אברהם הגיע לידי כך רק לאחר שנימול. וְזָהוּ גַם מֵה שֶׁאָמַר יַעֲקֹב
2 וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר³⁴, כִּי נִוְלַד מֵהוּל³⁵, וְלָכֵן בָּרַר ב' קִלְפוֹת
3 אֱלוֹ כִּי בִכּוֹחַ הַמִּילָה שֶׁהִייתָה בּו מַלְכַתְחִילָה כִּיוּן שֶׁנִּוְלַד מֵהוּל הִיא יִכּוֹל
4 לְכַרֵּר וּלְהַעֲלוֹת לְקְרוֹשָׁה גַם אֶת בַּחֲנִית שׁוֹר וְגַם אֶת בַּחֲנִית חֲמוֹר.

5 (ד) וַיֵּשׁ לְקָשָׁר כָּל הַנֶּזֶק

6 לְעֵיל עִם עֲנִינֵי שֶׁל חֹדֶשׁ
7 אֱלוֹל. דְּהֵנָּה, נִתְבָּאֵר
8 לְעֵיל (סעיף ב) שֶׁעֲנִין
9 הַחֲרִישָׁה הוּא עַל-יָדֵי
10 שׁוֹר, בַּחֲנִית פָּנֵי שׁוֹר
11 מֵהַשְׂמָאל, שֶׁמֶשֶׁם נִמְשָׁךְ
12 שְׂמָאל דּוּחָה, לְהַשְׁפִּיל
13 אֶת עֲצָמוֹ כּו', כְּמוֹ
14 שֶׁכְּתוּב שְׂמָאלוֹ תַּחַת
15 לְרָאשֵׁי. וַיִּדּוּעַ שְׂבָרָשׁ
16 הַשְּׁנָה מִתַּחֲלִיל בַּחֲנִית
17 שְׂמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשֵׁי, כִּי
18 מֵרָאשׁ הַשְּׁנָה עַד יוֹם
19 הַכַּפּוּרִים הוּא בַּחֲנִית
20 שְׂמָאלוֹ, שָׂאז נִמְשָׁךְ
21 וּמִתְגַּלָּה מִלְּמַעַלָּה בַּחֲנִית
22 יִרְאָה כּו'³⁶, וְשִׁיף גַם
23 לְחֹדֶשׁ אֱלוֹל, כְּמִרְמֹז
24 בְּתַבַּת לְרָאשֵׁי, שְׂאוֹת ל'
25 הוּא ל' יוֹם דְּאֱלוֹל,
26 וְרָאשֵׁי הוּא רֹאשׁ הַשְּׁנָה
27 נִמְצָא שֶׁעֲבוּדַת הַהִכְנָעָה וְהַבִּטּוּל
28 שְׂבָאֵמְצוּתָהּ מִכּוּרִים אֶת בַּחֲנִית
29 שׁוֹר הִיא הִיא הַעֲבוּדָה הַנִּדְרֶשֶׁת
30 בִּימֵים אֱלֹהִים שֶׁל חוֹדֶשׁ אֱלוֹל
31 וְהַהִכְנָעָה לְרֹאשׁ הַשְּׁנָה.
32 וְגַם בְּפֶסוּק הַשְּׁנִי³⁷ שָׁבוּ
33 נֶאֱמַר שְׂמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשֵׁי
34 (לֵאמֹר ל' הַרְמוֹזִת לְשִׁלּוּשִׁים
35 יְמֵי חוֹדֶשׁ אֱלוֹל, כִּנ"ל), עֲדִיין יֵשׁ
36 בּו רִמּוֹ לְעִבּוּדָה הַמִּיּוּחָדֶת שֶׁל
37 יְמֵים אֱלוֹ, יְמֵי חוֹדֶשׁ אֱלוֹל
38 דְּהֵינּוּ, רֹאשׁ יו"ד,
39 שְׂרָאשׁ הוּא רֹאשׁ הַשְּׁנָה, וְהֵינּוּ ד' הוּא עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה,
40 הָרִי הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה (דּוּדִי לִי) בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה וְעֲשֶׂרֶת יְמֵי
41 תְּשׁוּבָה, נִעֲשִׂית עַל-יָדֵי הַעֲבוּדָה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה (אֲנִי

ביאור בדרך אפשר

42 לְדוּדִי) בְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל, שְׁלָכֵן גַם דּוּדִי לִי נִכְלָל בְּרָאשֵׁי-תִבּוֹת
43 דְּאֱלוֹל³⁸, נֶאֱמַר בְּכָתוּב (בְּשִׁיר הַשִּׁירִים) "אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי" וְדִרְשׁוּ
44 בַּסְּפָרִים – רֹאשֵׁי-תִבּוֹת אֱלוֹל, לְהוֹרוֹת שְׁבִימִים אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לְהַתְעוֹרֵר
45 מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה לְהַתְקַרֵּב אֶל הַקָּב"ה – "אֲנִי לְדוּדִי" וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה שֶׁהַקָּב"ה
46 מַצִּידוֹ יִתְקַרֵּב אֵלָיו – "וְדוּדִי לִי".

47 וְסוּפֵי-תִבּוֹת דְּאֲנִי לְדוּדִי
48 וְדוּדִי לִי, ד' יו"דִין, שֶׁכֵּן
49 כָּל אַרְבַּעַת הַמִּילִים מִסְתַּיִּמּוֹת
50 בְּאוֹת יו"ד שֶׁהִיא בְּגִימָטְרִיא 10
51 וּבִיחַד 40 - הֵם הָאֲרָבָעִים
52 יוֹם שְׂמָרָאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוֹל
53 עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים³⁸ שֶׁבָּהֶם
54 הִיא עֲבוּדַת ה' בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁל
55 "אֲנִי לְדוּדִי" וְ"דוּדִי לִי".
56 וְעוֹד זֹאת, שְׁגָם עֲנִין
57 הַמִּילָה (שְׁעַל-יָדָה)
58 מְכַרְרִים ב' הַקִּלְפוֹת
59 דְּשׁוֹר וַחֲמוֹר) קָשׁוֹר
60 לְחֹדֶשׁ אֱלוֹל, כִּי עֲנִינָהּ
61 הַרוּחָנִי שֶׁל הַמִּילָה הוּא לְמֹלֵל אֶת
62 עֶרְלַת הַלֵּב, הֵינּוּ לְהַסִּיר אֶת
63 הַדְּבָרִים שֶׁמְכַסִּים עַל הַלֵּב
64 וּמוֹנְעִים מִמֶּנּוּ לְהַתְעוֹרֵר כִּרְאוּי
65 בְּאֵהֶב ה' וּבִירְאָתָהּ ה' שֶׁהִרְי
66 אֶחָד מֵהָרָאשֵׁי-תִבּוֹת
67 הַנֶּרְמָזִים בְּאֱלוֹל הוּא מֵה
68 שְׁכָתוּב³⁹ וּמֵל הַרְי
69 אֶלְקִיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת
70 לִבְךָ וְרַעְדָּךְ⁴⁰, עֲנִין
71 הַמִּילָה וְהַסֵּרֶת הָעֶרְלָה וְהַכִּסּוּי
72 מֵעַל הַלֵּב, וּבְזֶה גּוֹפֵא, לֹא
73 רַק הַסֵּרֶת הָעֶרְלָה הַגָּסָה
74 (שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר⁴¹ וּמִלְתָּם
75 אֶת עֶרְלַת לְבַבְכֶּם, אֲתֶם
76 בְּעֶצְמְכֶם, שֶׁהוּא עֲנִין
77 הַתְּשׁוּבָה⁴²), אֲלֹא גַם
78 הַסֵּרֶת הַקִּלְפָּה הַדְּקָה
79 (שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר וּמֵל הַרְי
80 אֶלְקִיךָ אֶת לְבָבְךָ, כִּינֹן שֶׁזָּהוּ דְּכַר הַקִּשָּׁה עַל הָאָדָם⁴³),
81 כְּמִבּוּאָר בְּתִנְיָא (בְּאִגְרַת הַקּוּדוּשׁ): כְּמִילָה יֵשׁ... עֶרְלָה גָּסָה וְקִלְפָּה דְּקָה וְכֵן
82 בְּעֶרְלַת הַלֵּב יֵשׁ גַּם כֵּן תְּאוֹרוֹת גָּסוֹת וְדוּקוֹת... עַל מִילַת הָעֶרְלָה (עֶרְלַת הַלֵּב

(34) וישלח לב, ה. (35) תנחומא בראשית ה. (36) לקו"ת פ' ראה לב, א. (37) שה"ש ח, ג. (38) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד יש). ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). (39) נצבים ל, ו. (40) בעל הטורים עה"פ. אבודרהם וב"ח שם. (41) פ' ראה יו"ד, טז. (42) תו"א לך לך יג, ב. (43) ראה תניא אגה"ק ס"ד.

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגסה) ממש כתיב ומלתם את ערלת לבבכם אתם בעצמכם, אך להסיר הקליפה
- 2 הדקה (ערלת הלב שהיא דקה יותר ופחות ניכרת ונרגשת) זהו דבר הקשה על
- 3 האדם ועל זה נאמר בביאת המשיח ומל' ה' אלוֹקִיךָ את לבבך כו' לאהבה את
- 4 ה' אלוֹקִיךָ... מעומקא דליבא מנקודה פנימית ממש... (אבל למרות שדבר זה
- 5 יהיה בעיקר בימות המשיח -)
- 6 צריך האדם לעשות בעצמו
- 7 תחילת מילה זו להסיר ערלת
- 8 הלב וקליפה הגסה ודקה
- 9 המלבישות ומכסות על בחינת
- 10 נקודת פנימית הלב. זו גם
- 11 העבודה של חודש אלול להסיר
- 12 לא רק את ערלת הלב הגסה אלא
- 13 גם את ערלת הלב הדקה.
- 14 וכללות ענין המילה
- 15 שפחדש אלול הוא
- 16 הגלוי (מל לשון
- 17 התגלות⁴⁴ כי "מל" הוא גם מלשון "ממלא", היינו דיבור וכשם שהדיבור
- 18 מביא את הרעיון השכלי מההעלם אל הגלוי, כך המילה המסירה את הערלה

ביאור בדרך אפשר

- 19 והכיסוי היא לשון התגלות) ונתינת כח מלמעלה (על־דרך מה
- 20 שפכתוב בתחלת פרשתנו כי תצא למלחמה גו' ונתנו הוי' אלקיך בידך גו', שזהו הבטחת הפסוק שבדאי יהיה ניצחון במלחמה,
- 21 "נתנו", היא ענין של נתינת כח מלמעלה) על כללות העבודה
- 22 דחדש אלול באפן דאני
- 23 לדודי, שעל־ידי־זה
- 24 נעשה דודי לי בראש
- 25 השנה ויום הפורים,
- 26 שפנה המשכת "דודי לי"
- 27 ההתקרבות של הקב"ה לבני
- 28 ישראל בראש השנה ויום
- 29 הכיפורים כתוצאה מהעבודה של
- 30 "אני לדודי" בימי חודש אלול
- 31 היא לא רק המשכה לימים אלו
- 32 עצמם אלא בזה נכללים גם
- 33 כל ההמשכות על כל
- 34 השנה כלה, ועד להמשכה בגשמיות, בבני חיי ומזוני [בנים,
- 35 חיים ומזונות – פרנסה] כו'⁴⁵.
- 36

(44) תו"א שם יב, ב. 45) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אלול, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה דוד שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ג אלול עם המצורף אליו, בו שואל דעתי אם מותר להתפלל בבית הכנסת שמשמשים שם במיקראפאן בשבת ויום טוב.

ולפלא גדול הספק בענין מבהיל כהאמור, שהרי שמוש במיקראפאן בשבת ויום טוב, הוא חילול ימי השבת ויום טוב ובפרהסיא, ונוסף על זה, גם ע"ד לכבוש את המלכה עמי בבית, ז.א. בבית תפלה לנותן התורה ומצותי, אשר מצות שבת שקולה היא כנגד כל המצות, וכמרז"ל ירושלמי נדרים (ספ"ג).

וכיון שחילול שבת נעשה בשם כל חברי ביהכ"נ זה, שהרי הגבאים המחליטים בהאמור הם באי כחם, יש מקום ספק לכל עניני תפלה וקריאת התורה אשר בו, ולא רק בחלקם הנמסר ע"י המיקראפאן, אלא גם שלפניהם ושלאחריהם.

והנה כל הנ"ל הוא משורת הדין דהלכות שבת, באם לא הי' כלל בזה ענין דחילול השם, אבל בשים לב גם לנקודה זו, הרי חמור הדבר פי כמה וכמה, ולדעתי פשוט בתכלית, שאפילו בראש השנה ויום הכפורים יש להתפלל ביחידות, אבל ח"ו בבית הכנסת האמור.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. בין הראשי-תיבות שנאמרו על חודש אלול¹ ישנו גם הראשי-תיבות ד"איש² לרעהו ומתנות לאביונים³, שזהו ענין הצדקה, וקאי גם על כללות המצוות, כידוע ש"צדקה" נקראת בשם מצוה סתם⁴, וכללות המצוות נקראות בשם צדקה⁵.

והענין בזה:

חודש אלול הוא הזמן שבו צריך לעשות חשבון בנוגע לעבודת כל השנה כולה, ולכן בחודש אלול מרבין בתפלה ותחנונים וסליחות כו'⁶ [וכמובא ב'לקוטי תורה'⁷ ש"אומרים סליחות.. מראש חודש אלול ואילך"] – אף-על-פי שאמירת הסליחות בפועל לפי מנהגנו היא בימים הסמוכים לראש השנה⁸, ובפרט על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁹ ענינו של חודש אלול "על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

והראשי-תיבות ד"איש לרעהו ומתנות לאביונים" קשור עם החשבון הפרטי על העבודה בקו המצוות, שכללותם הוא ענין הצדקה.

ב. ובפרטיות יותר:

ב"איש לרעהו ומתנות לאביונים" ישנם ב' קצוות: (א) "רעהו" – בשוה לו בתורה ומצוות¹⁰, שזוהי דרגא נעלית, (ב) "אביונים" – שבעניות גופא הרי זו דרגא הכי תחתונה, כפירוש רש"י¹¹ ש"אביון" הוא "התאב לכל דבר", היינו, ש"כל דבר", איזה שיהיה, הרי הוא "תאב" אליו, כיון שמצד עצמו אין לו מאומה.

וזוהו ש"אלול" ראשי-תיבות "איש לרעהו ומתנות לאביונים" – שבחודש אלול נמשכת נתינת-כח הן לאלו שנמצאים במעמד ומצב ד"רעהו", והן לאלו שנמצאים במעמד ומצב ד"אביונים".

וכאמור לעיל שבחודש אלול נמצא המלך בשדה ו"מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" – "כולם" דייקא, גם מי שהוא בדרגת "אביון", אם רק יש אצלו הרצון להתקשר אל המלך.

והרי רצון זה ישנו אצל כל אחד ואחד מישראל, והיינו לפי ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", כמבואר בתניא¹², וכמבואר שם לפני-זה¹³, ש"לכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות.. שהן שתי נפשות", והיינו, שגם אלו שאינם שייכים לדרגא של "נשמות", אלא רק לדרגא של "נפשות"¹⁴, הנה גם אצלם "נפש השנית.. היא חלק אלקה ממעל (כלשון הכתוב¹⁵, ורבינו הזקן מוסיף) ממש", וכדברי כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר¹⁶ שבתבת "ממש" יש ב' פירושים: (א) כפשוטו – שה"חלק" הוא אלקות ממש, (ב) מלשון ממשות ומישוש, והיינו, שענין זה (שהנפש השנית היא חלק אלקה ממעל) נמשך בגוף האדם למטה, בגשמיות ובחומריות כו'.

ג. ויתירה מזה – שעיקר ההמשכה דחודש אלול היא לאלו שהם בדרגת "אביונים": בהלכות מגילה¹⁷ פוסק הרמב"ם ש"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו כו'".

ולהעיר, שהרמב"ם לא כותב דין זה בהלכות צדקה¹⁸ – שאז לא היה זה חידוש גדול כל כך, אלא דוקא בהלכות פורים, והיינו, שהחיוב להרבות במתנות לאביונים הוא לא רק מצד ענין הצדקה, אלא גם מצד ענינו

(10) ראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד. תניא פל"ב.

(11) פרשתנו כד, יד.

(12) רפ"ב.

(13) ספ"א.

(14) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' כח ואילך).

וש"נ.

(15) איוב לא, ב.

(16) ראה שם ע' לד ואילך. וש"נ.

(17) פ"ב הי"ז.

(18) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 367.

(1) ראה תו"מ ח"כ ס"ע 250. חל"ד ע' 275. וש"נ.

(2) אסתר ט, כב.

(3) ס' ערוגת הבשם, א"ר (או"ח רסתקפ"א) בשם ס' אמרכל.

(4) תניא פל"ז (מת, ב).

(5) תו"א מקץ לח, ג. מב, ג. לקו"ת שה"ש מד, ג. ובכ"מ.

(6) ראה ברכ"י או"ח סתקפ"א סק"ו (הובא באלף למטה במטה

אפרים שם סקט"ו).

(7) עקב יד, א.

(8) ראה גם אג"ק חכ"ו ע' תעב בהערה.

(9) פ' ראה לב, סע"א ואילך.

- 1 של פורים, דכשם ששמחת פורים היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, כך גם הענין דמתנות לאביונים צריך
- 2 להיות באופן של ריבוי – "להרבות" – למעלה ממדידה והגבלה.
- 3 וכשם שבפורים נמשך הענין דהעדר המדידה והגבלה בנוגע ל"מתנות לאביונים" יותר מאשר בנוגע ל"משלוח
- 4 מנות איש לרעהו" – כן הוא גם בנוגע להמשכה דחודש אלול¹⁹.
- 5 ד. ויש להוסיף בנוגע להתייחסות לב' הקצוות ד"רעהו" ו"אביונים" – שמצינו זאת גם בפרשת השבוע,
- 6 פרשת תצא, שקורין לעולם בחודש אלול:
- 7 התחלת הפרשה היא: "כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך גו'" – שזוהי דרגא נעלית ביותר,
- 8 החל מעצם היציאה למלחמה – שזהו ענין של מסירת־נפש, וכמו שכתב הרמב"ם²⁰ ש"שים נפשו בכפו.. ולא
- 9 יחשוב לא באשתו ולא בבניו כו'" – על־דרך המסירות־נפש דקריאת־שמע, כמבואר בתניא²¹ שצריך "להפקיר
- 10 הכל בשביל אהבת ה'", כולל גם "לבבך, הן האשה וילדיה, שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו, כמו שאמרו
- 11 רבותינו ז"ל²² על הפסוק²³ הוא אמר ויהי, זו אשה, הוא צוה ויעמוד, אלו בנים"; ועל־אחת־כמה־וכמה בעת
- 12 היציאה למלחמה שזהו ענין של מסירות נפש בפועל, שהרי היציאה למלחמה היא על־מנת להרוג או להיפך
- 13 חס־ושלום (כפי שמצינו במלחמה הכללית של יעקב עם עשו²⁴),
- 14 ועוד זאת, שמצד דרגתו הנעלית, נעשית המלחמה גופא באופן שכאשר רק "תצא למלחמה", הנה תיכף ומיד
- 15 "ונתנו ה' אלקיך בידך",
- 16 ולא רק באופן של נתינת מתנה מלמעלה, אלא יש בזה גם המעלה של עבודה ויגיעה בכח עצמו – שזהו
- 17 הדיוק "ונתנו גו' בידך", שהתורה מחשיבה זאת כמו ענין שנעשה על־ידי ידיו, שזה מורה על ענין היגיעה,
- 18 כלשון הכתוב²⁵ "יגיע כפיך", והיינו, שכיון שהיה אצלו ענין של מעשה זוטא – "כי תצא למלחמה", הרי זה
- 19 נחשב לענין שנעשה על־ידי עבודתו ויגיעתו.
- 20 ולאידך גיסא, ישנו גם הקצה התחתון – כמו שכתוב בהמשך הפסוק²⁶ "ולקחת לך לאשה", ומפרש רש"י:
- 21 "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור", שזוהי מדריגה תחתונה ביותר,
- 22 לא רק למטה ממדריגת הבינוני, שכאשר עולה במוחו הרהור רע, "דוחהו בשתי ידים ומסיח דעתו מיד.. ואינו
- 23 מקבלו ברצון.. וכל־שכן להעלותו על הדעת לעשותו חס־ושלום כו"²⁷, ואילו כאן, הנה לא זו בלבד שמהרהר
- 24 בדבר, אלא יתירה מזה, "שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור".
- 25 ואף־על־פי־כן, "דברה תורה.. כנגד יצר הרע", היינו, שגם במדריגה תחתונה כזו פועלת התורה, ועד שישנם
- 26 כמה מצוות הקשורות בענין זה.
- 27 ה. ועוד ענין בנוגע לב' הקצוות הנ"ל:
- 28 גם מי שנמצא במעמד ומצב היותר נעלה ד"כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך גו'", שיש
- 29 אצלו ענין המסירות־נפש כו', הנה גם הוא צריך להזהר ממעמד ומצב ש"לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע
- 30 כו'".
- 31 ולאידך גיסא, גם מי שנמצא במעמד ומצב היותר ירוד ש"לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כו'", יש בכחו
- 32 וביכולתו לצאת למלחמה באופן ש"נתנו ה' אלקיך בידך גו'", ועד שעל־ידי התשובה הוא מהפך את הענינים
- 33 הבלתי־רצויים כו'.
- 34 [ועל־פי־זה יש לבאר מאמר תמוה בגמרא²⁸: "ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולן בני יפת תואר היו" –
- 35 דלכאורה אינו מובן: הרי "כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו"²⁹, כך, שהם מנותקים כו',

ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחרים").

(25) תהלים קכח, ב.

(26) פרשתנו שם, יא.

(27) תניא ספ"ב.

(28) סנהדרין כא, א.

(29) שבת נו, א. וש"נ.

(19) חסר קצת (המו"ל).

(20) הל' מלכים ספ"ז.

(21) פמ"ט (סט, ב).

(22) שבת קנב, א.

(23) תהלים לג, ט.

(24) ראה פרש"י וישלח לב, ח ("וירא ויצר" – "וירא, שמא יהרג,

ועומדים בדרגא נעלית, ואם כן, איך יתכן שיהיו אצלם "בני יפת תואר", שעל-פי תורה³⁰ הוא ענין בלתי-רצוי, ובא ממנו קלקול? ! אך הענין הוא – שזהו מצד הענין דאתהפכא שנעשה על-ידי התשובה כו'.

ו. וההוראה מזה:

אל יאמר אדם נואש, בראותו שכבר עבר שבת מברכים חודש אלול, ראש חודש אלול, וכמה ימים בחודש אלול, וישנו כבר הענין דתקיעת שופר, אשר, על-פי הכרזת הרמב"ם³¹ הרי זה קשור עם התעוררות תשובה: "עוררו ישנים משנתכם וכו'", ואף-על-פי-כן יש לו קשיים בהתמודדות עם היצר הרע – כי, "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע", ולכן, אם רק יתנהג וילך על-פי תורה, אזי תפעל התורה את פעולתה כנגד היצר הרע. ואז יהיו אצלו כל עניני חודש אלול כדבעי – החל מהתעוררות שעל-ידי תקיעת שופר, "עוררו ישנים משנתכם וכו'",

והתעוררות זו תפעל שיהיה הענין ד"אני לדודי ודודי לי"³², המרומז בראשית-יבות ד"אלול" – שענין זה אינו רק על-פי קבלה³³, שהרי הובא גם באבודרהם³⁴, שהיה עוד לפני התגלות הבעל-שם-טוב, ואפילו לפני התגלות האריז"ל [והיינו, שעל-פי תורה היה זמן שלא היו בהתגלות כו'], ואף-על-פי-כן כתב כבר ש"אלול" ראשית-יבות "אני לדודי ודודי לי", וכיון שענינו לפרש פירוש המלות כו', הרי מובן שזהו ענין ששייך לכל אחד ואחד מישראל.

ועל-דרך-זה בנוגע לכל עניני חודש אלול, כולל גם הענין ד"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"³⁵, דקאי על חודש אלול³⁶ (כמובא גם ב'לקוטי תורה'³⁷).

[ואף-על-פי שפירוש זה הוא על-פי הסוד, ולא על-פי פשט – הרי הפירוש בדרך הפשט משתלשל מהפירוש בדרך הרמז, בדרך הדרוש³⁸, עד לפירוש בדרך הסוד, כמו בעולמות, שעולם העשיה משתלשל מעולם היצירה, ועולם היצירה מעולם הבריאה, ועולם הבריאה מעולם האצילות³⁹, וטעם הדבר שכן הוא בגשמיות, לפי שכן הוא ברוחניות, ש"נשתלשלו מהן"⁴⁰, וכמאמר⁴¹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ונמצא, שהפירוש על-פי הסוד קשור גם עם הפירוש על-פי הפשט].

ועל-ידי העבודה ד"ובכתה גו'" באים להענין ד"והיה הבן הבכור לשניאה"⁴² – כפי שמבאר ה'צמח צדיק'⁴³ ש"בני האהובה הם הצדיקים.. שמעולם לא נפרדו כו'.. ובני השנואה היינו כמו שכתוב⁴⁴ יוסף ה' לי בן אחר, פירוש בן הנמשך מבחינת אחר כו', וזהו והיה הבן הבכור לשניאה, וכאן לא נאמר לשנואה, אלא לשניאה (ביו"ד⁴⁵) כו'",

והיינו, שקאי על בעל תשובה, שעבודתו היא באופן שפועל בעצמו לשנוא את הענינים שגרמו לו בעבר להיות שנאוי, ואילו עתה הרי הוא פורש מהם לגמרי, עוד יותר מאשר צדיק, כתורת המגיד⁴⁶ בפירוש מאמר רכותינו ז"ל⁴⁷ "לא יאמר אדם אי אפשי כו' אלא אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי", שהנהגה זו שייכת לצדיק, אבל בעל-תשובה צריך לומר "אי אפשי",

ועל-ידי-זה – "את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים"⁴⁸, כיון שעל-ידי עבודת התשובה נעשה הענין ד"כפלים לתושיה"⁴⁹, כמו לוחות שניות שניתנו בסוף הארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שהם באופן ד"כפלים לתושיה"⁵⁰.

(30) ראה פרש"י עה"פ שם: "סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה".

וכו'.

(39) ראה גם בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(31) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(40) לשון התניא – רפ"ג.

(32) שה"ש ו, ג.

(41) זח"ב קסא, רע"ב.

(33) שעה"פ עה"פ. וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ אלול ע' רמה.

(42) פרשתנו שם, טו.

(34) סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א.

(43) אוה"ת פרשתנו ס"ע תתקב ואילך.

(35) פרשתנו שם, יג.

(44) ויצא ל, כד.

(36) ל"ת להאריז"ל עה"פ. וראה זו"ח עה"פ (נח, סע"ד).

(45) ראה גם לקו"ת פרשתנו לח, רע"ג.

(37) כ"ה גם באוה"ת נ"ך ח"ב ס"ע א"ג: "וע' עוד [לקו"ת] סד"ה

(46) הובא בלקו"ת ואתחנן ט, ד.

כי תצא דרוש השני בענין ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים, דקאי

(47) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

על חודש אלול, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש בלקו"ת.

(48) פרשתנו שם, יז.

וצע"ק".

(49) איוב יא, ו.

(38) ראה גם אג"ק ח"י"ב ע' שצז: ומקורו י"ל ע"פ הכתוב (דברים

(50) שמו"ר רפמ"ו.

כב, יג) וע"פ דרוז"ל (יבמות מח, ב) ירח ימים של תשובה על ע"ז

1 ועד שעל-ידי-זה באים לגאולה האמיתית והשלימה, שתהיה באופן נעלה יותר מאשר הגאולה ממצרים, כמו
2 שכתוב⁵¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
3 לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

5 ז. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ב) בענין "איש לרעהו ומתנות לאביונים" – הנה על-פי הידוע שהתורה
6 כללות ופרטות נאמרה⁵², ישנם ב' הענינים ד"רעהו" ו"אביונים" גם בעבודתו הפרטית של כל אחד מישראל:
7 הענין ד"רעהו" – שזהו כללות הענין ד"אחים ורעים למקום"⁵³, שיש בזה מעלה אפילו לגבי "בנים", כמבואר
8 במאמר 'דיבור המתחיל' שחורה אני ונאווה⁵⁴ – קאי על לימוד התורה, כי, כאשר יהודי לומד תורה אזי נעשה
9 רַעַ להקב"ה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁵⁵ "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שזהו ענין של רעות.

10 והענין בזה – שאמיתית ענין ההתאחדות נעשה על-ידי התורה, הן בנוגע לבני ישראל, כמו שכתוב⁵⁶ "ויחן
11 שם ישראל נגד ההר", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד אחד בלב אחד"⁵⁷, כיון שעמדו "נגד ההר" שבו ניתנה התורה;
12 והן בנוגע לכללות העולם, כמו שכתב הרמב"ם⁵⁸ ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", והיינו, שגם
13 ב"עולם" מלשון העולם⁵⁹ (והסתר) פועלת התורה ענין השלום – אחדות.

14 [ואף שבתורה גופא ישנו ענין של התחלקות, כמאמר רבותינו ז"ל⁶⁰ "אלו ואלו דברי אלקים חיים", לשון
15 רבים, שהרי בית-שמאי ואסורים ובית-הלל מתירים – הרי זה באופן ד"עושה שלום במרומיו"⁶¹].

16 והענין ד"אביונים" בעבודת כל אחד ואחד מישראל – הוא הענין דקבלת-עול, היינו, שאין לו בזה לא תענוג
17 ולא רצון, ולא הבנה והשגה כו' (שלכן הוא "תאב לכל דבר"), ועושה זאת רק מתוך קבלת עול (ועד למעמד
18 ומצב ד"והיה עקב גו"⁶², ש"דש בעקביו"⁶³ אפילו הענינים שצריכים להיות מצד קבלת עול).

19 וזהו ש"אלול" ראשי-תיבות "איש לרעהו ומתנות לאביונים" – שהפעולה דחודש אלול היא הן בנוגע
20 לעבודה דלימוד התורה, "רעהו", והן בנוגע לעבודה שמצד קבלת עול, "אביונים".

21 ח. וכל זה מצד ענינו המיוחד של חודש אלול – ענין התשובה:
22 ענינו של חודש אלול הוא – כלשון הכתוב⁶⁴ "ושב וקבצך": "ושב" – ענין התשובה, והיינו על-ידי "וקבצך"
23 – לקבץ את כל המחשבות הדיבורים והמעשים של כל השנה כולה, ולערוך חשבון עליהם, ולא רק חשבון
24 סתם, אלא על-מנת לשוב בתשובה עליהם (וכדברי הגמרא במסכת יומא⁶⁵ שענין התשובה צריך להיות "באותה
25 אשה באותו פרק באותו מקום", והיינו, באותו מקום שבו היה הפגם כו').

26 וזהו גם שבחודש אלול מרבים בתפלה כו' (כנ"ל סעיף א), וכפי שמצינו אצל משה רבינו, שבארבעים יום
27 האחרונים (שמתחילים מראש חודש אלול) היה בעיקר ענין התפילה (ולא כמו בארבעים יום הראשונים שהיה
28 בעיקר ענין התורה)⁶⁶, ובהתאם לזה צריך להיות עיקר עבודת כל אחד ואחד מישראל בחודש אלול בענין
29 התפילה.

30 ומובן, שאין הכוונה בנוגע לכמות הזמן, שהעסק בתפילה יהיה במשך כ"ג שעות, ושעה אחת בלימוד התורה
31 – שהרי בוודאי יש להקפיד על סדרי הלימוד בישיבה [וכידוע גודל ענין הסדר, שבקדושה צריך להיות ענין
32 הסדר דוקא, ולא כמו בקליפה ש"אין גו' חשבון גו' בשאול"⁶⁷], אלא הכוונה היא בנוגע לאיכות, והיינו, שהעסק

(60) עירובין יג, ב. וש"נ.

(61) איוב כה, ב. וראה תניא אגה"ק רס"ב. ובכ"מ.

(62) ר"פ עקב.

(63) פרש"י עה"פ.

(64) נצבים ל, ג.

(65) פו, ב.

(66) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ נצבים-וילך שנה זו ס"ח

ואילך (לקמן ע').

(67) קהלת ט, יו"ד. וראה תו"מ חל"ז ריש ע' 102. וש"נ.

(51) מיכה ז, טו.

(52) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(53) זהר ח"ב נה, ב. ח"ג ז, ב. ועוד.

(54) ראה לקו"ת שה"ש ח, ג. יט, סע"ב ואילך. וראה גם אוה"ת

חיי שרה (כרך ז) תתשצז, א ואילך. סה"מ עזר"ת ע' קלא.

(55) תדבאר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(56) יתרו יט, ב.

(57) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.

(58) סוף הלי חנוכה.

(59) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

- 1 בתפילה צריך להיות ענין עיקרי שחודר בכל עניני היום כולו, כולל גם אכילה ושתייה וכו', ועל-אחת-כמה-וכמה
2 בנוגע לעניני התורה ומצוות.
- 3 ועל-דרך שמצינו בנוגע לתורה, שישנו ציווי לכל אחד ואחד מישראל "עשה תורתך קבע"⁶⁸, והיינו, שגם
4 בעל-עסק שלומד תורה רק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁶⁹, הנה לימוד זה צריך להיות אצלו באופן
5 של "קבע", כיון שמצד האיכות הרי זה העיקר.
- 6 ועל-דרך-זה בנידון דידן – שבחודש אלול צריך להיות עיקר העבודה באיכות בענין התפילה, והיינו, שכל
7 עניני העבודה נעשים חדורים בענין התפילה (שהרי גם בהם ישנו ענין התפילה, כמובן מהמבואר בכמה
8 מקומות⁷⁰ שבכל מצוה כלולות גם כל שאר המצוות).
- 9 ולהעיר גם מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷¹ אודות האויר של חודש אלול ורוח של תשובה ("תשובה ווינט"),
10 והרי ענין האויר והרוח הוא באופן שמתפשט בכל פינה ופינה, וכן הוא גם בנוגע לענין התפילה שבחודש
11 אלול, שחודר בכל ענין וענין.
- 12 ועל-ידי-זה נפעל התיקון בכל הענינים, הן בעניני העבודה שהיו חסרים אצלו, והן בעניני העבודה שנעשו
13 ללא חיות והתעוררות כו', ואפילו בנוגע לעניני העבודה שהיו בשלימות, ניתוסף עליו על-ידי התשובה, על-דרך
14 הענין ד"לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁷².
- 15 ט. ולא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע למעשה – ש"הוא העיקר"⁷³ – בפועל ממש:
16 יש להקפיד על כל סדרי הלימוד, וגם להוסיף בעבודת התפילה, כולל גם ההקפדה על עניית אמן יהא שמיה
17 רבא, וברוך הוא וברוך שמו⁷⁴,
- 18 [ולא כמו אלו שבמקום לענות אמן יהא שמיה רבא, ברוך הוא וברוך שמו – מסתכלים עלי... בחשבם
19 שאמירת אמן יהא שמיה רבא אינו ענין השייך אליהם... צריכים להקפיד על כל עניני התורה ומצוות, 'התורה
20 העתיקה והמצוות העתיקות' ("די אַלטע תורה און די אַלטע מצוות"), ולהתנהג בפועל על-פי השולחן-ערוך
21 ה'מיושן', החל מהמבואר ב'קיצור שולחן ערוך' (כולל גם בשפת המדינה), או בדרך החיים ונתיב החיים, ואם
22 הוא בדרגא נעלית יותר – בשולחן ערוך של רבינו הזקן...].
- 23 ועל-דרך-זה בנוגע לבעלי-עסקים – להקפיד על זמני התפילה ולקבוע עתים לתורה, ולהזהר מהשגת גבול,
24 אבק לשון הרע וכיוצא בזה.
- 25 וכן יש לבטל את כל ההנחות שלו ("די אייגענע הנחות"), והיינו, שלא להתעקש דוקא על מה שהונח אצלו,
26 אף-על-פי שהתייגע על זה במשך כמה שעות, ימים, שבועות, חדשים ועד לשנים, אלא לבטל את דעתו, ולרצות
27 לכוון לדעת התורה.
- 28 וכמו כן יש להוסיף בהידור בקיום המצוות – כפי שרואים שמנהג ישראל בחודש אלול להדר במצוות יותר
29 מאשר במשך כל השנה, והיינו, שאף שגם במשך כל השנה מהדרים במצוות, הרי בעניני תורה ומצוות אין
30 הגבלות, ואין זה בגדר של "בל תוסיף"⁷⁵, כמו בנוגע לכל הענינים של מצוות דרבנן, דברי סופרים, עד למנהג
31 ישראל (תורה הוא⁷⁶), שנכללים בתרי"ג מצוות.
- 32 וכללות הענין בזה – כמוזכר לעיל⁷⁷ פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁸ בנוגע לחודש אלול: "מען דאַרף זיין אַ
33 מענטש" – אדם השלם, ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, על-ידי השלימות בקיום רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות

(75) ראה אנציק' תלמודית ערך בל תוסיף (כרך ג ע' שכו ואילך).
וש"נ.

(76) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א
יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח
סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(77) סעיף ח'.

(78) לקו"ד ח"א קטז, א.

(68) אבות פ"א מט"ו. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ב. וש"נ.

(69) מנחות צט, ב. וראה הל' ת"ת שם ה"ג. וש"נ.

(70) ראה תו"מ ח"מ ריש ע' 53. וש"נ.

(71) לקו"ד ח"א קטו, ב. וראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול
בתחלתה (לעיל ע' ...). וש"נ.

(72) ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(73) אבות פ"א מ"ז.

(74) ראה גם תו"מ חל"ט ע' 191.

1 לא-תעשה, שלימות ברוחניות, שעל-ידי-זה נעשית השלימות בגשמיות, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁷⁹ בפירוש
2 הפסוק⁸⁰ "תמים תהיה עם ה' אלקיך".

3 י. ומובן, שאין מקום לטענה שכיון שכבר עסק עד עתה בעניני העבודה ולא פעל מאומה על היצר הרע,
4 שוב אין לו מה לעסוק בעניני העבודה, ויכול ללכת לישון... אם המסקנא היא שאינו צריך לעשות מאומה, הרי
5 זה היפך האמת, ואין זו אלא טענת היצר, שאין לשמוע בקולו, גם כאשר מתעטף לפעמים ב"איצטלא של משי"
6 ("אין א' זיידענע זופיצע"...) ⁸¹.

7 אדרבה: בשביל זה ישנו חודש אלול, שבו יש נתינת כח לתקן את כל הענינים, על-ידי עבודת התשובה,
8 וכן"ל (סעיף ו) שעל-זה נאמר "ובכתה גו' ירח ימים", אלא שזוהי בכיה של שמחה⁸², במכל-שכן מכל
9 המצוות שקיומם צריך להיות בשמחה, ועל-אחת-כמה-וכמה מצות התשובה, שמתקנת את כל המצוות, הרי
10 בוודאי שצריכה להיות בשמחה⁸³,

11 ועל-ידי-זה פועלים הענין ד"כי תבנה בית חדש"⁸⁴ – שנבנה אצלו מחשבה דיבור ומעשה חדשים, ובאופן
12 ד"ועשית מעקה לגגך ולא.. יפול הנופל ממנו"⁸¹, אפילו זה שנקרא "נופל", בגלל ש"ראוי זה ליפול מששת ימי
13 בראשית"⁸⁵.

14 יא. ועל-ידי העבודה דחודש אלול, שכללותה הוא ענין ההתקשרות להקב"ה, "אני לדודי" – נעשית גם
15 ההמשכה מלמעלה, "דודי לי", באופן נעלה יותר מאשר בחודש ניסן⁸⁶.

16 ועל-פי האמור לעיל (סעיף א) בנוגע להראשית-יבוא ד"אלול" "איש לרעהו ומתנות לאביונים" – הרי בוודאי
17 שגם הקב"ה בעצמו מקיים את הענין ד"מתנות לאביונים", ונותן לכל בני ישראל כל המצטרך להם,

18 ועד לכתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה,

19 – ועל-פי מנהג ישראל שבחודש אלול מברכים איש את רעהו בכתיבה וחתומה טובה⁸⁷, פועלים זאת כבר
20 בחודש אלול –

21 בבני חיי ומזוני, וכל הענינים – באופן דרויחי.

* * *

22 יב. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו.

* * *

23 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁸⁸ "למען ייטב לך"⁸⁹ וגו', "אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה
24 תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל-וחומר למתן שכרן של מצוות חמורות" – "אין בה חסרון כיס" כלל,

25 ולא כבספרי ובגמרא⁹⁰ "שהיא כאיסור", כי, בדרך הפשט, כאשר האם חוזרת לאחרי שילוחה, שוב אין חיוב
26 לשלחה (מה-שאין-כן על דרך ההלכה שהחיוב הוא "אפילו מאה פעמים"⁹¹), ונמצא שאין חסרון כלל (גם לא

27 מניעת הריח), כיון שהאם נשארת ברשותו;

28 ו"מצוה קלה", שאין בה קושי כלל⁹², דלא כשאר מצוות (אפילו מצוות שבדיבור, כמו קריאת שמע), שיכול

(89) כ"ק אדמו"ר שליט"א הקדים (בבת-שחוק), שמחפשים תמיד
א" גוטע רש"י, וכיון שבפרשתנו ישנו פירוש רש"י על הפסוק "למען
ייטב לך", שהקב"ה מטיב לבניי – הרי זה בודאי א" גוטע רש"י! ...
(90) חולין קמב, א.
(91) שם קמא, א.

(92) נוסף לכך ש"אין בה חסרון כיס", כי, אם נאמר ש"אין בה
חסרון כיס" הוא הפירוש ד"מצוה קלה" נכמו בגמרא (ע"ז ג, א):
"מצוה קלה יש לי וסוכה שמה .. ואמאי קרי לי מצוה קלה, משום
דלית בי' חסרון כיס", לפי שנעשית מפסולת גורן ויקב], ה' רש"י
יכול לכתוב בקיצור: "מצוה שאין בה חסרון כיס", ועכ"ל, שהפירוש
ד"מצוה קלה" הוא שאין בה קושי, ככפנים (ו"אין בה חסרון כיס"
הו"ע נוסף – ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 21).

(79) נצבים מה, ג.
(80) פ' שופטים יח, יג.
(81) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"י ע' שצד. סה"ש תרפ"ה ע'
83.
(82) ראה לקו"ת פרשתנו לו, ג.
(83) ראה תו"מ חמ"א ע' 47. וש"נ.
(84) פרשתנו כב, ח.
(85) שבת לב, א. הובא בפרש"י עה"פ. נת' בלקו"ש ח"ט ע' 208
ואילך.
(86) ראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול ס" (לעיל ע' ...). וש"נ.
(87) מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים
הנוראים).
(88) פרשתנו כב, ז.

- להיות בהם קושי מצד הטירדא בענין אחר, טירחא או כבוד (זקן ואינו לפי כבודו), וכיוצא בזה⁹³, כי, החיוב
 דשילוח הקן הוא רק כשורצה ליקח את הבנים, וכאשר מתעסק כבר בלקיחת הבנים, אזי אין שום סיבה שתמנע
 ממנו לקיים המצוה דשילוח האם. ולכן דוקא ממצוה זו למדים "קל-וחומר למתן שכרן של מצוות חמורות".
 וממשיך רש"י, שגם ב"מצוה קלה שאין בה חסרון כיס", ישנו הענין ד"מצוה גוררת מצוה", שלכן "סופך
 לבנות בית חדש.. ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים"⁹⁴, לכך נסמכו הפרשיות הללו⁹⁵ – הוגה על-ידי כ"ק
 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 133 ואילך.
 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
 ובהתאם לכך שענינו של רש"י (אף שאינו פוסק) הוא דרך הפשט – נמשכת בגלוי בעולם העשיה ברכת ה'
 ("למען ייטב לך") בכל הענינים, לכל אחד ואחד מישראל, שיש אצלם הענין ד"מצוה גוררת מצוה", ובאופן
 ש"אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון"⁹⁵, ובפרט בחודש אלול, שבו נהגו כל ישראל להוסיף הידור
 בקיום המצוות (כנ"ל סעיף ט)⁹⁶.

קל, כמו בענין הכבוד, אזי מאבד את כל מציאותו ("ער פארלירט זיך
 אינגאנצן"), עד שיש לו טענות על הקב"ה! ... איך שייך בכלל לבוא
 בטענות על הקב"ה, בה בשעה שנברא ובורא אינם בערך זל"ז כלל,
 וא"כ, איך יוכל נברא להבין ולהכיל את שכל הבורא, במכ"ש וק"ו
 מריחוק הערך שבין "פילא" ל"קופא דמחטא"! ...
 ובכן: האמת היא, שכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם" (שבת סז,
 א. וש"נ), אזי מגיע לכאור"א מישראל שיהיו לו כל הענינים "מידו
 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", כך, שלא יהיו לו קושיות כו';
 אבל, גם כאשר המצב אינו כן, ויש לו קושיות כו', עליו לדעת שזהו
 ענין של נסיון – "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים
 גו'" (פ' ראה יג, ד) – ע"ד שמצינו באיוב, שהי' צדיק, ואעפ"כ היו
 לו יסורים כו', כדי לנסותו, אלא שכאן לא מדובר אודות יסורים ח"ו,
 אלא רק עניני קטנות, כמו מניעת הכבוד בלבד (אפילו לא בושה
 רבים...), כדי לנסותו ולבחון את מעמדו ומצבו, לאחר שנים רבות
 שלומד חסידות וכו', האם הגיע לדרגה כזו שלא יפריע לו הדבר עד
 כדי לבוא בטענות להקב"ה! ...
 (94) "בגדים נאים" דייקא – שהרי נאמר "למען ייטב לך", יותר
 מבגדים סתם שזהו דבר המוכרח. והרמז בפרשיות הללו – "לא תלבש
 שעטנז צמר ופשתים" (פרשתנו כב, יא), והרי הבן חמש למקרא למד
 כבר אודות בגדי צמר ופשתים שנעשו עבור הכהנים – "לכבוד
 ולתפארת" (תצוה כח, במ).
 (95) חגיגה בסופה. וש"נ.
 (96) חסר הסיום (המו"ל).

(93) כ"ק אדמו"ר שליט"א האריך בנוגע למצוות "וידעת היום גו'
 אין עור" (ואתחנן ד, לט), או "תמים תהי' עם ה' אלקיך", ולא
 תחקור אחר העתידות" (פ' שופטים יח, יג ובפרש"י) – שלפעמים
 אמנם נקל לקיימם, אבל לפעמים ישנם קשיים ונסיגות כו', כמו בזמן
 שהיו בני"י "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו'" (עקב ח, טו),
 וגם אז היו צריכים לידע ש"אין עור מלבדו" (ואתחנן שם, לה).
 ולא רק כאשר ישנם נסיגות קשים, כמו שהי' ברוסיה, אלא גם
 כאשר מדובר אודות ענינים שאין בהם ממש, ללא חסרון כיס וכיו"ב
 (דכיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, אינו מנסה אותו אלא בענינים כאלו),
 ולדוגמא: כאשר נראה לו שמכבדים את פלוני* יותר ממה שמכבדים
 אותו (גם כאשר לאמיתו של דבר ישנם הסכורים שדוקא הוא מקבל
 את הכבוד הגדול יותר)! ... והוא לא מתבייש בכך שדבר כזה מפריע
 לו ומבלבל אותו מעבודתו זה כבר כמה חדשים!
 – במקרה נודע לו שכיבדו את פלוני. ובידעו תורת הבעש"ט שכל
 דבר הוא (לא במקרה, אלא) בהשגחה פרטית (ראה כש"ט (הוצאת
 תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ), מתעוררת אצלו קושיא על
 הקב"ה: היתכן שהיתה כזאת מלפניו ית' להעניק כבוד לפלוני, בה
 בשעה שהכבוד מגיע לו? ... וקושיא זו מביאה אותו לידי מסקנא,
 שאין זה מהקב"ה, אלא מב"ד של מעלה! ...
 והגע עצמך: הוא למד חסידות, וגם שמע מאמרי חסידות מכ"ק
 אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ויודע הענין ד"אין עור מלבדו", וגם יודע
 הפירוש ד"הוי' הוא האלקים", שהוי' ה' הוה ויהי' כאחד, ואלקים
 בגימטריא הטבע, וכולא חד; ואעפ"כ, כשבא לידי נסיון בדבר הכי

(* והעיקר מה שנוגע לו – שמכבדים את פלוני... הוא מצדו לא זקוק לכך שיכבדו אותו, אבל מפריע לו מה שמכבדים את פלוני!
 דוגמא לדבר (ראה גם תר"מ ח"ב ע' 175. וש"נ): כאשר יהודי שואל רב אודות עוף, והרב פוסק שהעוף טהור – אזי משליך את העוף ללא אומר ודברים;
 ואילו ב"דין תורה" עם חבריו על שוה פרוטה (פחות משווי של העוף), כאשר הרב פוסק לטובת חבריו, אזי מתרעם על הרב ומרעיש נגדו. וטעם הדבר
 – בגלל שאיכפת לו (לא ההפסד שלו, אלא) הריחו של חבריו...

המשך מעמוד ל

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת כי תצא

דעיין בעינים למשפט יבמות כד: דהרמב"ם אינו מביא דין
 זה, ולשיטת הרמב"ם יקבלו גרים לע"ל, והחידוש בפ', דדוקא
 מואבי לא יבוא לע"ל בקהל ה'.

באר יצחק

ולעיתיד שכל המשפחות תשובנה לקדמותן אף עמון ומואב
 ישובו לאיסורן איסור עולם, ע"ש. נמצא דלעיתיד בימות
 המשיח יוחזר הדין דלא יבוא מואבי בקהל ה' וזהו "עד עולם",
 דמרמז לימות המשיח, ומדויק כל הפסוק.
 (ואל תקשה דאין מקבלין בכלל גרים לימות המשיח,

לקוטי שיחות פרשת תצא כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

למען ייטב לך והארכת ימים – לעולם שכולו ארוך". וכפי
שהוא אומר גם בפרק שלאחר מכן⁷ "שמעתן שכן של
מצוות והטובה שנוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב
בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך
והארכת ימים" – שזוהי דעת רבי יעקב⁸. צריך איפוא
להבין: מדוע פוסק הרמב"ם כרבי יעקב, ולא כ"סתם
משנה" המובאת לעיל מחולין ומפאה?⁹

ב.

המשך דברי הרמב"ם על הייעודים בעולם הבא

יותר מכך: הרמב"ם ממשיך ואומר¹⁰ "מאחר שנדע
מתן שכן של מצוות... היא חיי העולם הבא... מהו זה
שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך, ואם
לא תשמעו יקרה אתכם כך, וכל אותן הדברים בעולם הזה,
כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוה ומלכות ושפלות ושיבת
הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי
הברית. כל אותן הדברים אמת היו ויהיו, ובזמן שאנו
עושים כל מצוות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה
כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות
הכתובות, ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן
שכן של מצוות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין
מעובר על כל המצוות, אלא כך הוא הכרע כל הדברים.
הקדוש-ברוך-הוא נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל
העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה
לחיי העולם הבא. ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא
זוכה, והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת
הנפש ונהגה בחכמה תמיד, שייסיר ממנו כל הדברים
המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא
בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות

א.

**דעת רבי יעקב ודעת המשנה לגבי שכר מצוות,
ופסק הרמב"ם בענין זה**

1 בסוף מסכת חולין¹ נאמר בגמרא: "תניא דבי רבי יעקב
אומר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה
2 שאין תחיית המתים תלויה בה, בכבוד אב ואם כתיב:
3 למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב:
4 למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה
5 לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את
6 הבנים ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה, והיכן
7 טובתו של זה? אלא, למען יאריכון ימיך – בעולם שכולו
8 ארוך, ולמען ייטב לך – לעולם שכולו טוב, ודלמא² לא
9 הוי הכי (=ואולי לא קרה מקרה כזה)? רבי יעקב מעשה
10 חזא... (=ראה), אלא שכר מצוות בהאי עלמא ליכא"
11 (=אין בעולם הזה).
12 בלימוד פשטני נראה, שרבי יעקב חולק על דעת
13 המשנה האומרת שם "מה אם מצוה קלה שהיא כאיסור
14 אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר על
15 מצוות חמורות שבתורה", שכוונת הדברים בפשטות היא
16 ש"ייטב לך והארכת ימים" זוהי אריכות ימים בעולם הזה.
17 וכך גם מפורש ב"סתם משנה" בתחילת מסכת פאה
18 "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקין
19 קיימת לו לעולם הבא: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים
20 והבאת שלום בין אדם לחבירו..."
21 אך מצד שני אנו מוצאים, שהרמב"ם פוסק⁶: "הטובה
22 הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא והיא החיים שאין
23 מות עמהן והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב התורה

(7) רפ"ט שם.

(8) כמ"ש בכס"מ רפ"ח שם.

(9) במשנה קדושין (לט, ב) "כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין
לו ימיו ונוחל את הארץ", ובפרש"י שם ד"ה מטיבין "משמע בהאי עלמא"
(וכ"מ מגמרא שם). וכ"ה בפירוש במשניות להרמב"ם "מטיבין ומאריכין את
ימיו בעולם הזה" (וכ"ה בשמו במלאכת שלמה, ופנ"י קדושין שם). אבל
בפיהמ"ש הוצאת קאפאח "בעולם הבא" (וכ"פ במאירי וברע"ב), וכן הביא
בדרך חיים למהר"ל פ"ו ד"ה ומה שאמרנו. ובפשטות י"ל שמפרש כתירוצו
של רבא, וכפ"י הפנ"י שם.

(10) בפ"ט שם.

(*) וסיום מס' חולין.

(1) וקדושין לט, ב.

(2) ואתחנן ה, טז.

(3) פרשתנו כב, ז.

(4) ראה פרש"י. ובחדא"ג שם שמפרש"י נראה דכל הך סוגיא מודלמא לא
הווה הכי כו' לא שייכא אלא בפרק קמא דקדושין.

(5) וכ"ה ע"פ פרש"י עה"ת בפרשתנו שם* – ראה לקו"ש ח"ט ע' 133

הערה 2. דעת זקנים מבעה"ת כאן. וראה ספרי האזינו לב, מז. ולהעיר מת"י

עה"פ שמחלק "דיוטב לך בעלמא הדין ותורין יומין בעלמא דאתי", משא"כ

בכיבוד אר"א בפ' ואתחנן.

(6) רפ"ח מהל' תשובה.

(*) ומ"ש רש"י בס' ואתחנן "ולמחר לעוה"ב ליטול שכרם" (וראה לבוש האורה וצדה לדרך ר"פ עקב). ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט (ע' 44 ואילך). שמדייק רש"י "ליטול שכרם"
(כבע"ג, א) ולא "לקבל שכרם" (כנה"ל בעירובין כב, א) ואכ"מ.

חזא, אשר בו קיימו את שתי המצוות, אך גם על כך ניתן
לשאל: מדוע נחנך להדגיש במעשה, שהדבר ארע כאשר
האדם קיים את שתי המצוות? גם אילו הוזכרה כאן מצות
שילוח הקן בלבד¹⁵, היתה זו הוכחה לכך ש"שכר מצוות
בהאי עלמא ליכא"¹⁶.

מצד שני, גם לאחר ההוכחה של "מעשה חזא" בקיום
שתי המצוות, ניתן לשאול: מנין ההוכחה ש"שכר מצוה
בהאי עלמא ליכא" – ייתכן שהבן לא התכוון לקיים את
המצוות, ולכן לא היה על כך שכר?

ואפילו לדעת הפוסקים¹⁷ ש"מצוות אין צריכות כוונה",
הרי הפירוש הוא, שבקיום המצוות אין הכרחית כוונה
לשם מצוה, אך אם היתה לו כוונה הפוכה, שהתכוון לא
לקיים את המצוה בפעולתו, הרי אז אין הוא יוצא¹⁸ ידי
חובה המצוה¹⁹, וכיון שכאן ייתכן שהבן התכוון להיפך –
לא לקיים את מצות כיבוד אב ואם ומצות שילוח הקן –
התבטלה ההוכחה מן המעשה.

ד.

השאלה על המשנה "לא יטול אדם"

במשנה האחרונה של מסכת חולין נאמר: "לא יטול
אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע. ומה אם מצוה
קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת
ימים, קל וחומר על מצוות חמורות שבתורה".

ידועה השאלה²⁰ על כך: מהו הקשר בין שני חלקי
המשנה? הרי אלה הם שני עינים שונים: הלכה לגבי
שילוח הקן, ואמירה אודות גודל שכר המצוות.

אי-אפשר לומר שהמשנה מביאה זאת רק כדי לסיים
בדבר טוב, ולא במילים "לטהר את המצורע"²¹, שהרי אם
כך, אין צורך לכתוב זאת דוקא באותה משנה²², וב"וא"ו
החיבור – "ומה"²³.

1 התורה כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי שלא
2 נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים
3 ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנוכח לחיי העולם
4 הבא".

5 נשאלת השאלה: כיון שצריך בלאו-הכי להסביר שכל
6 ההבטחות הללו בתורה מדברות על מתן שכר בעולם הזה
7 – מדוע אין הרמב"ם מסביר כך את ההבטחה "למען ייטב
8 לך והארכת ימים"?

9 המהרש"א¹¹ אומר "ולא תקשי לך מכל היעודים
10 שבתורה, דאי-אפשר לפרש רק בעולם הזה, שאם תשמעו
11 יבואו עליכם כל הברכות והטובות וישבו על אדמתם,
12 ובהיפך – אם לא תשמעו יבואו כל הקללות ואבדתם מן
13 הארץ, דיש לומר לרבי יעקב, דמודה דזכות הרבים
14 ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות
15 שנוכרו בתורה גם בעולם הזה.. אבל רבי יעקב לא אמר
16 כן אלא ביחיד..."

17 ברם, ברמב"ם אין אנו מוצאים הבחנה בין רבים לבין
18 יחיד.

19 עוד יש להבין: מדוע מצטט הרמב"ם¹² רק את הפסוק
20 "למען ייטב לך והארכת ימים" הנאמר בענין שילוח הקן,
21 ואינו מביא גם את הפסוק "למען יאריך ימך ולמען ייטב
22 לך" שנכתב לפני כן בתורה, בענין כיבוד אב ואם – ולא
23 כמו הברייטא – דברי רבי יעקב – המצטט את שני
24 הפסוקים¹³?

ג.

השאלה על ההוכחה מ"מעשה חזא"

25 כדי להבין זאת יש להקדים ולציין את השאלה¹⁴:
26 מדוע צריך רבי יעקב להביא הוכחה לכך ש"שכר מצוות
27 בהאי עלמא ליכא" הן לגבי מצות כיבוד אב ואם והן לגבי
28 שילוח הקן, ואין די באחת מהן? אמנם "רבי יעקב מעשה

(11) חזא"ג קדושין שם. וראה אברבנאל ר"פ בחוקותי "התשובה הז'".

(12) ברפ"ח וברפ"ט שם. וכן בפירוש המשניות בסנהדרין פ' חלק ד"ה
ועתה אחל. ובמרו"ג ח"ג ספכ"ז.

(13) אבל בתוספתא סוף חולין הביא רק הכתוב דפרשתנו בשילוח הקן.
וראה דק"ס.

(14) ראה המקנה קדושין שם. ובכמה מפרשים לקדושין וחולין כאן.
(15) עי"ז שהמאורע ה' בשילוח הקן – יתורין מה שיש להקשות למה
הוצרך ר"י ל"מעשה חזא" (שבילי רגיל בש"ס) להוכיח דשכר מצוה בהאי
עלמא ליכא, הרי מוכח הוא מזה שיש צדיק ורע לו רשע וטוב לו (ראה ברכות
ז, א),

אלא שבזה י"ל "זיל בחר רובא" (חולין יא, א), אבל כשמעשה חזא בקיום
מצות שילוח הקן שבה נאמר "כי יקרא" פרט למזומן (שם קלט, א. ספרי
ופרשי ע"ה פ), ובענין של מקרה (דבר בלתי רגיל) אין שייך לומר רוב ומיעוט.
– ובמכש"כ וק"ו שאין תוקף מנהג בדבר בלתי רגיל (ראה ש"ח כללים מע'

מנהג כלל לו).

(16) להעיר שבתוספתא שם הובא מאמר ר"י רק בשילוח הקן.

(17) ראה בארוכה שד"ח מערכת מ' כלל סא ואל"ך. ובשו"ע אדה"ז ס"ס
ס"ה "והלכה כסברא הראשונה" שמצוות צריכות כוונה בדאורייתא.

(18) רבינו שמואל ור"י הובאו בב"י או"ח ס"ו תקפט. תוד"ה עובר סוכה
לט, א. רא"ש שם סל"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"ב. וראה שד"ח שם
כלל סח.

(19) בנדר"ד, אף שלכאורה י"ל שהמצוה נעשית בלא"ה, ראה לקמן בפנים.

(20) ראה צל"ח. חת"ס. לב ארי' כאן. ובכ"מ.

(21) ראה צל"ח בסופו ולב ארי'.

(22) שהרי חלוקת המשניות היא בדיק, ונוגע לדינא כמדובר כמה פעמים
(ראה לק"ש [המתורגם] ח"ד ע' 155). ולהעיר שבמאירי כ' שהוא משנה
בפ"ע "המשנה הששית".

(23) באיזה דפוסים וכת"י אי' "מה" (בלא וא"ו).

1 כן יש להבין: לפי המשנה לומדים קל וחומר ממצות
2 שילוח הקן לשאר המצוות, ואם כך, מדוע כתוב במצות
3 כיבוד אב ואם, שהיא מהמצוות החמורות²⁴ שבתורה,
4 "למען יאריכון ימיו"²⁵?

ה.

מצות שילוח הקן - מצוה המובנת על-פי ההגיון
5 ויש לומר, שההסבר לכל זה הוא: את ההלכה "לא
6 יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע" לומדת
7 הגמרא²⁶ מכפילות הלשון "שלח תשלח" – "אין לי אלא
8 לדבר הרשות, לדבר מצוה מנין, תלמוד לומר תשלח מכל
9 מקום". ומוסבר בגמרא שמדובר כאשר "נטלה על מנת
10 לשלח, דלאו ליכא, עשה הוא דאיכא" (=דלאו – אין,
11 ועשה – יש) – "סלקא דעתך (=היית סובר) הואיל ואמר
12 מר גדול השלום... והאי מצורע כיון דכמה דלא מטהר
13 אסור בתשמיש המטה ליתי עשה ידידיה ולידחי עשה
14 (=יבוא עשה שלו, וידחה עשה) דשילוח הקן, קא משמע
15 לן (=בא ללמדנו שאין ההלכה כך)". אך למרות שלומדים
16 זאת מן הפסוק, אין הכרחי לומר שזה מן המצוות המעטות
17 שהן חוקה וגזירת הכתוב, אלא שיש טעם לכך²⁷:
18 נאמר במשנה²⁸: "האומר על קן צפור יגיעו רחמיו...
19 משתקין אותו". מכך מובן²⁹, ששילוח הקן נדרש לפי
20 הרחמים והשכל, אך אסור לומר שזהו הטעם העיקרי של
21 המצוה – כנאמר בגמרא "מפני שעושה מדותיו של

24 חמורה שבחמורות – ירושלמי פאה פ"א ה"א. דב"ר פרשתנו פ"ו, ב. תנחומא עקב ב. פסיקתא רבתי פכ"ג.

25 ולהעיר מירושלמי דב"ר ותנחומא כו' שבפירוש נאמרו ב' מצות אלו בכדי שלא תדע מתן שכרן של מצות – ראה במפרשים שם. לאידך: דעת ר' אבון בירושלמי (ר"א בר כהנא בתנחומא ובפסיקתא רבתי) דלמדין מכבוד אור"א ומה אם דבר שהוא פריעת חוב כו' – ראה פ"מ שם, עין יוסף לתנחומא, ועוד.

26 חולין קמ"א, א.

27 בתוספתא סוף חולין "מפני שנעבדה בה עבירה". וברמב"ם הלכות שחיטה פ"ג ה"ט "שאין עשה דוחה ל"ת ועשה" (וראה נו"כ שם). אבל בתורה הא (ב"מ ל, ב. ועד"ז בנויר נח, ב סד"ה הר"ף) "דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח" (משום דגדול השלום), ואכ"מ.

28 ברכות לג, ב.

29 וכדמוכח מקושיית הגמרא "בשלמא מודים כו' אלא על קן צפור כו' מ"ט". וראה בהמצוין לקמן בהערה 31.

30 ראה תויו"ט שם דל' רש"י "האומר בתפלתו" – דוקא בתפלה כו' משאכ"כ דרך דרש או פשט".

31 ראה מו"נ ח"ג פמ"ח. רמב"ן עה"ת כאן. וראה חינוך פרשתנו מצוה תקמה. וראה תפארת ישראל להמהר"ל פ"ו מה שתירץ בדברי המו"נ מהמשנה דהאומר על קן צפור כו'.

32 וראה דב"ר ויש פרשתנו "כך נתמלא רחמים כו". שם, ה. ובכ"מ.

33 דגם למ"ד שהוא מדאורייתא (ראה לקמן הערה 76. וכ"כ בשו"ע אדה"ה הל' עוברי דרכים ועצור בע"ה ס"ג. אור"ח ס"ה סכ"רכ"ט) נדחית מפני תועלת האדם וכבודו כדלקמן בפנים.

22 הקדוש-ברוך-הוא רחמים ואינן אלא גזירות³⁰ – כפי
23 שמוצאים במספר ספרים³¹ כמה טעמים של שילוח הקן
24 הקשורים לענין הרחמים³². וכיון שגם טיהור המצורע היא
25 מצוה הקשורה לרחמים על האדם – "גדול שלום שבין
26 איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקדוש-ברוך-הוא
27 שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע... אסור
28 בתשמיש המטה..." – הרי כאשר שתי מצוות אלו
29 מתנגשות, ההלכה היא שהרחמים על האדם דוחים את
30 הרחמים על בעל-החיים, דבר הנלמד גם בקל וחומר מדיני
31 צער בעלי חיים³³, שכאשר יש "תועלת לאדם" – "אין
32 חוששים לצערם"³⁴, "ואין צריך לומר שאין חוששין לצער
33 בעלי חיים משום כבודו של אדם כגון שהוא חכם או
34 זקן"³⁵, ובמיוחד כאשר לאחר מכן הוא יקיים גם את מצות
35 שילוח הקן³⁶.

36 וזאת לומדים מן הפסוק, שצריך לקיים את מצות
37 שילוח הקן מיד, והטעם לכך הוא בדומה לדבר הגמרא³⁷
38 לגבי המצוה "עזב תעזוב עמו" – "אובה לפרוק ושווא
39 לטעון, מצוה בשווא – כדי לכוף את יצרו"³⁸. ודומה לכך
40 בעניננו (במיוחד לדעת הסוברים³⁹ שאפילו כששווא
41 שמצוה לשווא אותו – מקדימו) "כדי לכוף את יצרו" –
42 כלומר, את מדת הרחמים שלו, הוא צריך לקיים את מצות
43 שילוח הקן מיד⁴⁰.

44 על-כל-פנים מובן מכך, ששילוח הקן היא מצוה

34 שו"ע אדה"ז שם ס"ד. וש"נ, וראה שד"ח שבהערה 76.

35 שו"ע אדה"ז שם ס"ה. מב"מ ל, ב. רמב"ם הלכות רוצח פ"ג ה"ג. טוש"ע ח"מ סי' ערב ס"ג.

36 ראה יש"ש בסוף המסכת (ועוד) דאפילו להאי דעתידין אח"כ לשלוח ע"פ השדה לא מבטלינן מצות שילוח הקן בשעתה. וראה חת"ס.

37 ב"מ לב, ב.

38 אף ד(כששניהם שוים) מצוה לפרוק בתחלה משום צער בע"ח ואח"כ טוען – רמב"ם שם הי"ג. טוש"ע שם ס"י. שו"ע אדה"ז שם ס"י.

39 ראה תורה שראת, פסחים ק"ג רע"ב. ובב"ח (לטור חו"מ שם ד"ה הפוגע) כתב "וכ"כ הרמב"ם סוף הלכות רוצח כו". אבל ממש"ך "והכי נקטינן דאפילו בשווא שמצוה לשנותו כו' אעפ"כ הוהירה תורה לרחם עליהם כו' ואינו מפרש דמצוה להקדימו (אבל בש"ך שם סק"ב (על דברי הרמ"א שם ד"אם עבד איסורא ושווא א"צ לטעון עמו כדי לכוף ליצרו" (כתב) "והב"ח פסק אף בשווא דעבד איסורא וע"ש"). וגם לכאורה לא משמע כן ברמב"ם שהרי כתבו בהלכה בפ"ע (היד"ד). וכ' "השווא הנאמר בתורה", וגם לא כתב בהלכה י"ד דמצוה להקדיש בשווא זה. וכ"כ בבאורי הגר"א שם סקט"ו.

אבל בשו"ע אדה"ז הל' עוברי דרכים ועצור בע"ח ס"י מפורש שדין זה הוא רק "אם שווא מחמת שחטא כנגדו כו' שהשנאה היא שלא כדת כו' אבל אם שווא כדת מפני שראתו עובר עבירה כו' הרי האובה קודם". והוא ע"פ תורה לכוף ב"מ שם לב, סע"ב. ומפורש בנמוק"י שם בשם הרמב"ן. רמ"א שו"ע חו"מ סי' ערב ס"י. ואכ"מ.

40 ומהחידושים (בפרט זה) על מאמר המשנה בברכות שם "האומר על קן צפור יגיעו רחמיו כו'" "שעושה מדותיו של הקב"ה כו'", דשם הכוונה שאין לומר שטעם המצוה הוא מפני רחמים (ובפרט ע"פ פירוש התויו"ט שם דהאיסור שם הוא רק בתפלתו. ועד"ז הוא ל' הרמב"ם פ"ט מהלכות תפלה

1 המחוייבת לפי שכל האדם⁴¹, ולפי זה מובן הקל-וחומר
2 "ומה אם מצוה קלה שהיא כאסור (היותה מצוה קלה אינו
3 מתבטא רק בכך שמניעת הריוח היא "כאסור"⁴², ובפרט
4 כאשר יש מצוות זולות אף יותר⁴³, או שאינן עולות
5 מאומה, אלא גם משום שההגיון מסייע לקיימה⁴⁴), אמרה
6 תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר על מצוות
7 חמורות שבתורה", ובפרט לגבי המצוות שאין להן טעם
8 שכלי, ואשר רגש האדם אינו מחייב את קיומן, הרי בודאי
9 נותנים עבורן שכר של "ייטב לך והארכת ימים".

1.

מצות שילוח הקן אינה כמצוה שבין אדם לחבירו
10 מצד שני, ממסקנת ההלכה "לא יטול... לטהר את
11 המצורע" מובן, שמצות שילוח הקן אינה דומה למצוה
12 שבין אדם לחבירו⁴⁵ – אלא שבמקום טובת חבירו ישנה
13 טובת "האם" – שלכן אינה ממש מצוה כזו⁴⁶ – שהרי
14 במצוה שבין אדם לחבירו אין חשיבות לכוונה, אלא
15 למעשה. כלומר, הטובה שמקבל החבר בפועל⁴⁷, ולכן,
16 אילו שילוח הקן היתה מצוה רק למען טובת "האם"⁴⁸,
17 הרי במקרה של "לטהר את המצורע" היתה מכריעה טהרת
18 המצורע, שבין אדם לחבירו, כי הבאת שלום בין איש
19 לאשתו דוחה⁴⁹ את טובת האם של עוף⁵⁰.

20 לפי זה מובן, שעלידי הסמיכות שבין ה"קל-וחומר"
21 "ומה אם מצוה קלה... אמרה תורה למען ייטב לך והארכת
22 ימים" לבין הדין "לא יטול... לטהר..." מבארת המשנה,
23 שהשכר "למען ייטב לך והארכת ימים" המוזכר כאן אינו
24 אותו שכר של "אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקן
25 קיימת לו לעולם הבא", המוזכר במסכת פאה, שהוא רק

ה"ז "מי שאמר בתחנונים", וכאן החידוש שגם עשייתו בפועל צ"ל בעיקר כדי לקיים מצות הקב"ה.

(41) עפ"ז אין סתירה גם לדעת המ"ד שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים כו', ולהרמב"ם ה' תפלה, ופיהמ"ש ברכות שם – כי בהנ"ל מבואר שאי"ז טעם המצוה, אבל פשיטא שזהו מצוה שרגש האדם מסייע. וראה פרש"י ברכות שם ד"ה מדותיו.

(42) ראה תורת לוי יצחק (על מס' ערכין פ"ח מ"א) ע' רסז פ' "אסור" ע"ד הקבלה בשייכות לכל הבחינות דשכל.

(43) ראה ספרי סוף פרשתו (פיסקא רצה).
(44) ומצד זה הרי"ז קלה גם ממצות כבוד אב לדעת המ"ד שהוא כפריעת חוב (כנ"ל הערה 25) דהרי פעולת הכבוד עצמה אינה מוכרחת מצד רגש הרחמנות, משא"כ בשילוח הקן.

(45) קדושין מ, א.

(46) ראה פיהמ"ש פאה בתחלתה שכותב וכמה פעמים "יחסי בני אדם", "בני אדם וע"ז" וכו' – אבל ראה מו"נ ח"ג פמ"ח (הובא לקמן הערה 48).

(47) ראה לקמן הערות 56, 59.

(48) ואולי י"ל שתלוי (אם מצות שילוח הקן הוא בהפעל או בהנפעל – טובת האם) בב' הטעמים: לטעם המורה (שם): כשישלח האם ותלך לה לא תצטער בראות לקיחת הבנים כו' (ראה שם לפני"ז "אין ההפרש בין צער האדם עליו וצער שאר בע"ח כו") – בהנפעל: לטעם הרמב"ן (שם): ללמד אותנו

במצוות שבין אדם לחבירו, שכיון שחבירו נהנה בעולם הזה, לכן גם הוא מקבל שכר פירותיהן בעולם הזה⁵¹.

28 אך כיון שבשילוח הקן אין העיקר הטובה הנובעת מן הפעולה, אלא עצם הפעולה, כפי שמוכן מן ההלכה "לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר...", הרי זו מצוה שבין אדם למקום, ולכן השכר "למען ייטב לך והארכת ימים" הוא לעולם הבא⁵².

33 לכן אין שייך לכאן השכר "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" הנאמר לגבי כיבוד אב ואם, כי כיבוד אב ואם הוא מהמצוות שבין אדם לחבירו, שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה⁵³.

2.

ההוכחה ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" דוקא מכיבוד אב ואם

37 בקשר לכך ממשיכה הגמרא ואומרת: "תניא דבי רבי יעקב אומר...", אשר שם הוא מביא הוכחה לכך ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא מכך ש"נפל ומת", דבר אשר ארע לא רק במצות שילוח הקן, אלא גם בקיום מצות כיבוד אב ואם, ואדרבה: דוקא מכיבוד אב ואם, שהיא מצוה שבין אדם לחבירו, מוכח ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא":

מצות שילוח הקן היא מצוה שבין אדם למקום, ועיקרה הוא עצם פעולת המצוה, ולכן יכולה כוונה הפוכה – כוונה שלא לקיים את המצוה – לגרום לכך, שהפעולה לא תהיה קיום המצוה, ולפיכך "נפל ומת" במצוה זו בלבד אינה הוכחה, כי ניתן להסביר שהדבר ארע כיון שהפעולה התבצעה בכוונה הפוכה⁵⁴.

מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כו' אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות (וראה בארוכה שם לפני"ז) – בהפעל. וראה חינוך שם.

(49) ראה רמב"ן עה"פ "שאינ רחמיו מגיעין בבעלי הנפש למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו כו'".

(50) ובפרט ע"פ פירוש התוס' (הנ"ל הערה 27) דהו"א דדחי ל"ת ועשה. (51) ראה קדושין שם. פרש"י שם ד"ה רב אידי. פירוש המשניות להרמב"ם ריש פאה.

(52) אבל ראה לקמן הערה 54.

(53) בר"ן בסוף המס' כ' בפ' המשנה "מפרשין לה בגמרא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך" שמביא לשון סיום הגמרא – הכתוב דנאמר בכבוד אב (אבל בסדר הפוך, וכ"ה בגמרא), ולא בשילוח הקן. ואולי מפרש דפ"י המשנה הוא כו". וכ"פ ביש"ש. מעדני יו"ט לרא"ש בסוף המס'. ועוד.

(54) ויל"ע לדעת הסוברים (הנ"ל הערה 31) שמטעמי המצוה הוא מצד רחמנות שבאם כוון לרחמי האם ולא לקיים המצוה ג"כ נחשב קיום מצוה. – אלא שעפ"ז י"ל יתרה מזו שאפילו לא כיון כלל אפילו הפריחה שלא במתכוון ואינו יודע מזה – קיים המצוה, וע"ד מאבד סלע כו' בצדקה. ולכאורה חידוש גדול הוא ולא אשתמיט בשום מקום (שראית) לומר זה.

24 וכ"סתם משנה" במסכת פאה, שרק במצוות מסוימות –
25 שבין אדם לחבירו – "אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה"⁶²,
26 ואילו במצוות אחרות "למען ייטב לך – לעולם שכולו
27 טוב, והארכת ימים – לעולם שכולו ארוך"⁶³.
28 ולפיכך אין הרמב"ם מצטט את הפסוק "למען יאריכון
29 ימך ולמען ייטב לך" הנאמר לגבי כיבוד אב ואם, כי לגבי
30 מצוות שבין אדם לחבירו סובר גם הרמב"ם ש"פירותיהן
31 בעולם הזה"⁶⁴.

32 ואין זו סתירה לדבריו "מתן שכרן של מצוות והטובה
33 שנוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי
34 העולם הבא", כי עיקר השכר הוא לעולם הבא (הקוץ)
35 קיימת לעולם הבא), ולכן מתאים גם לדעת הרמב"ם
36 והמשנה הביטוי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"⁶⁵.
37 המחלוקת היא רק לגבי "פירותיהן", הפירות הנובעים
38 מעיקר השכר – על "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך
39 בעולם הבא": לדעת המשנה והרמב"ם קיימים הפירות
40 במצוות שבין אדם לחבירו שהמשנה מונה במסכת פאה,
41 (וכפי שרואים זאת גם בדעת אדמו"ר הזקן, בלשון
42 החסידות⁶⁶ "זוה שאמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא
43 כי בעולם הזה הגשמי ובעל גבול... אי אפשר להתלבש
44 שום הארה מאור איך-סוף ברוך-הוא... במעשה הצדקה
45 וגמילות חסדים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה יש
46 נקבים על-דרך-משל בלבוש העליון... להעיר מהם
47 להשפיע אור ושפע מחדש דרועא ימינא אורך ימים בעולם
48 הזה הגשמי..."⁶⁷).

דלא מקשה הגמרא ודלמא כוון בהדיא שלא לשום מצוה ולכן לא הוי מצוה
(לדעת המ"ד בכיון שלא לצאת שלא יצא), כיון דבתפילין וכיבוד אב ואם ושילוח
הקן שאין שיעור לקיום מצותן וכל אימת שעושה אותן יש בהן קיום מצוה
אין כח במחשבתו שחישב על מעשיו שהן שלא לשם מצוה לסתור ולבטל כח
המצוה ומאיליו הוי מצוה עיי"ש (וראה לקמן בשד"ח שם).
וצ"ע דאפילו את"ל דלהמ"ד דמצות אין צריכות כוונה נעשה כאן מצוה,
אבל לכאורה אא"פ לומר עליו שהוא קיים המצוה (ובפרט דתפילין וכיבוד)
מאחר שכוון בפירוש שלא לשם מצוה. ועכצ"ל שחילוק הוא בין מצוה
שהפעולה היא המצוה או התכלית. כפנים.

(62) וראה שבת קכז, סע"א ואילך "הני נמי בהני שייכין" – ראה פרש"י
שם, רע"ב.

(63) וכמ"ש בפי' המשניות ריש פאה חילוק דמצות בין אדם לחבירו ובין
אדם למקום. ועפ"ז מובן מה שכ' שם בנוגע לת"ת "שהתלמוד מביא ליד
מעשה".

(64) שאף שלא הביא המשנה בהחלטות הרי הביאה בסדר תפלות שבספר
היד.

(65) ראה בגליון לתורה אוכל שבת קכז, סע"א. וראה תפארת ישראל
למהר"ל רפ"ג ורפס"ב.

(66) אגה"ק ס"ג.

(67) וראה ספר המאמרים תש"ט ע' 18 מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
נ"ע. לקו"ש ח"ט ע' 296.

1 אך מצות כיבוד אב ואם היא מצוה שבין אדם
2 לחבירו⁵⁵, שבה מכריעה בעיקר התועלת הנובעת מן
3 הפעולה, שהאב יקבל את הגזולות, ואין כאן חשיבות⁵⁶
4 לכוונה⁵⁷. כפי שמוצאים (ב"ספרי" בפרשתנו⁵⁸) לגבי
5 מצות צדקה "מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך
6 ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה תלמוד לומר...
7 והרי דברים קל וחומר: מי שלא נתכוון לזכות מעלה עליו
8 הכתוב כאילו זכה, מי שנתכוון לזכות על-אחת-כמה-
9 וכמה".

10 כאשר אדם מאבד סלע אין הוא מתכוון לקיים מצות
11 צדקה, אלא מצטער על אבדן הסלע, ולמרות זאת הוא
12 מקיים מצות צדקה, כי מטרת מצות זו היא⁵⁹, שהעני יקבל
13 את הסלע⁶⁰.

14 וכך גם במצות כיבוד אב ואם: כיון שהאב חפץ לקבל
15 את הגזולות, אין חשיבות לכוונת הבן, אלא לעצם הבאת
16 הגזולות.

17 לפי זה מובן, שדוקא מ"נפל ומת" בקיום מצות כיבוד
18 אב ואם מוכח ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", כי זוהי
19 מצוה אפילו אם היתה כוונה מנוגדת, כדלעיל⁶¹, ולכן
20 הכרחי לומר, שלא רק במצוות שבין אדם למקום, אלא גם
21 במצוות שבין אדם לחבירו "יאריכון ימך בעולם שכולו
22 ארוך".

ח.

עיקר השכר - בעולם הבא, הפירות - בעולם הזה

23 לפי זה יש לומר שהרמב"ם פוסק כמו המשנה בחילוק

(55) להעיר ממנ"ח סוף מצוה לג.

(56) וע"ד מ"ש במלא הרועים (ע' מצות צריכות כוונה אות ט') דאף למ"ד
מצוות צריכות כוונה, במצוה שתכליתה הוא בפעולה הנעשית, כמו במילה
דנעשית המצוה דהסרת הערלה, כשרה הפעולה גם בלי כוונה דהוי רק כמו
הכשר מצוה. ולהעיר ממ"ש במנ"ח (מצוה א' בסופה) במצות פרו ורבו להיות
דהמצוה היא שיה' לו בן ובה, אי"צ כוונה בפעולת המצוה.

(57) פשוט שאי"ז סתירה להמבואר בקדושין (לא, סע"א ואילך. וש"נ.
וראה פרש"י ותוס' שם) יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם ויש
מטחינו בריחיים ומביאו לחיי העוה"ב, כי הכוונה בנדר"ד היינו כוונת המצוה
(במחשבתו), משא"כ כ"שמראהו צרות עין על סעודתו" – "שקשה עליו" הרי
מצער את אביו בפועל.

(58) כד, יט.

(59) ראה כלי חמדה פרשתנו כה, כו אות ה' שקו"ט בהנ"ל. וראה אתון
דאורייתא כלל נג.

(60) וגם בזה אין שייכות (ע"ד הג"ל הערה 57) למה שארז"ל (ב"ב ט, ב)
"הנותן פרוטה לעני מתברך בו ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א
ברכות". וברמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"ה ה"ד) "הנותן צדקה לעני בסבר
פנים רעות ופניו ככשוש בקרקע אפילו נותן לו אלף זהובים אבד זכותו
והפסידה" דשם הרי"ז היפך תכלית וכוונת הצדקה להחיות נפש העני, משא"כ
אם העני אינו יודע כוונת הנותן או שהנותן אינו מכוון למצות הצדקה. וראה
לקו"ש ח"ע ע' 266 בשם הבעש"ט.

(61) בשו"ת עונג יו"ט או"ח סי"ט בסופו (הובא בשד"ח שם) מבאר, דהא

1 ולדעת רבי יעקב גם במצוות אלו אין כלל "פירותיהן
2 בעולם הזה"⁶⁸.

ט.

ההבדל בין שכר המצוות לבין הייעודים

3 כל הנ"ל אמור לגבי שכר המצוות – שכר (ענין צדדי)
4 הניתן עבור קיום המצוות. אך הייעודים הכתובים בתורה,
5 שמתקיימים בעולם הזה, אינם שכר, ענין צדדי, אלא
6 כרוכים עם עצם הציווי על קיום התורה והמצוות, כשם
7 שאדם הקונה עבד לשרתו חייב לספק לו את כל צרכיו כדי
8 שיוכל לבצע את התפקידים המוטלים עליו⁶⁹.

9 ובדומה לכך, כאשר רוצה העבד להוסיף, ולשרת את
10 אדוניו טוב יותר, מוסיף אף האדון ונותן לו עוד ועוד כדי
11 שיוכל לבצע את התוספת בעבודתו.

12 וכל זה אינו שכר הניתן עבור העבודה ולאחריה, אלא
13 זוהי כעין הכנה והכשרה לפני עבודתו.

14 כך גם אצל ישראל, "הקדוש-ברוך-הוא נתן לנו תורה
15 זו עץ חיים היא..."⁷⁰, ובמילא "הבטיחנו בתורה שאם נעשה
16 אותה בשמחה ובטובת הנפש ונהגה בחכמה תמיד שיסיר
17 ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי
18 ומלחמה ורעב וכיוצא בזה, וישפיע לנו כל הטובות... נשב
19 פנויים ללמוד בחכמה ולעשות⁷¹ המצוה", וכן להיפך.

20 אין זה ענין צדדי, אלא הכרח, כביכול, הכרוך עם עצם
21 הציווי על קיום התורה והמצוות –

22 וזה באופן שווה לגבי כל המצוות – כי זיל בתר טעמא
23 (=כי הולכים לפי הטעם, וטעם זה זהה בכל המצוות).

24 וזה גם ההבדל למעשה בין שכר המצוות לבין הייעודים
25 הגשמיים: הייעודים הגשמיים העוזרים ליהודי לקיים
26 תורה ומצוות הם, כדברי הרמב"ם – "כגון שובע... ושלוש
27 ומלכות... וישיבת הארץ... והצלחת מעשה..."⁷², היינו
28 ענינים הכרחיים, אשר "מחזיקות את ידינו לעשות התורה"
29 (או להיפך) –

(68) ראה בכהנ"ל מעשה רוקח למשניות. תפארת ישראל למהר"ל שם.
ובכ"מ.

(69) ראה אברבנאל ר"פ בחוקותי "התשובה הא...". – וראה לקו"ש חכ"ט
ע' 140 ואילך.

(70) "ללמוד.. ולעשות" – לאחר "שיסיר כו' וישפיע". והתנאי "שאם
נעשה אותה בשמחה כו'" – עכצ"ל שזה בא להוכיח שהעבד רוצה להוסיף
בעבודתו – שלכן גם האדון צריך להוסיף, שידוד הנהגת הטבע. ומוזה מובן
בנוגע ל"לחם לאכול ובגד ללבוש" – שצ"ל קודם לעבודה סתם (כלי הוספה).
(71) להעיר מחת"ס לחולין כאן ד"ה "והנה יש לדקדק" ואילך.

30 ואילו שכר המצוה הוא באופן שאינו יחסי כלל
31 למעשה: הקדוש-ברוך-הוא נותן ענינים נוספים, מעל
32 ומעבר לצרכים ההכרחיים.

י.

"נפל ומת", אינו סותר לייעודים, ומוכיח לגבי השכר

33 לפי זה מובן, שהמעשה "נפל ומת" שראה רבי יעקב
34 אינו סותר לייעודים הגשמיים שבתורה:

35 היעודים הגשמיים שבתורה ניתנים ליהודי כאשר הוא
36 חי וחייב ללמוד תורה ולקיים את המצוות, שאז צריך,
37 כביכול, הקדוש-ברוך-הוא, לתת לו את הייעודים כדי
38 שיהיה פנוי "ללמוד בחכמה ולעשות המצוה".

39 אך כאשר מתמלאים "מספר ימים" שקבעו לו מלמעלה
40 לקיים תורה ומצוות, אין כל הכרח מצד הייעודים
41 הגשמיים, שהוא יחיה יותר ויארץ ימים.

42 ולכן המקרה של "נפל ומת" אינו סותר לייעודים
43 שבתורה, כי הוא סיים את זמן עבודתו⁷¹.

44 אך ענין זה של "נפל ומת" הוא הוכחה לכך ששכר
45 (ענין צדדי הבא על ידי ה) מצוה (ואפילו מפירותיהן) אין
46 בעולם הזה. ולכן לומדים מכך ש"שכר מצוה בהאי עולמא
47 ליכא" – לפי רבי יעקב לגבי כל המצוות, ולפי הרמב"ם⁷²
48 רק לגבי מצוות שבין אדם למקום, כדלעיל.

יא.

תחילת וסוף מסכת חולין - התכלית: העלאת ה"חולין" ל"קדשים"

49 ויש לומר בדרך הרמז: מסכת חולין היא בסדר קדשים,
50 וכפי שנאמר מספר פעמים, ההוראה הנלמדת מכך היא,
51 שגם ה"חולין" של יהודי הם "קדשים" יחסית לעולם.

52 קיום ענין זה בגלוי נרמז בתחילת המסכת ובסופה:
53 המסכת פותחת בענין "הכל שוחטין" – שחיטה
54 (ובמספר מקומות⁷³ אף נקראת המסכת כולה "שחיטת

(72) כן י"ל דהרמב"ם למד דשכר מצוה בהאי עולמא ליכא מזה דר"י
"מעשה חזא*", אבל ס"ל דאין מהמעשה הוכחה לכבוד או"א, כי י"ל דלא
הי' בדעתו להביא הגזלות לאביו רק לקחן לצורך עצמו** (כמ"ש בפנ"י
קדושין שם ד"ה התם. וראה לב ארי' סוף חולין עד"ז. ובמעשה רוקח שם
דעדיין לא קיים מצות כבוד אב, דזה שהלך להביא גזלות הוא רק הכשר
מצוה. וראה חת"ס שם ד"ה היכן ואילך. ועוד). או י"ל כיון שבתוספתא סוף
חולין הובא מאמר ר"י רק בשלוח הקן.
(73) פרש"י עה"ת (בראשית א, יב) ובש"ס (ברכות ו, א). ועוד.

(* וכ"כ בשושינס לודד ריש מס' פאה (ורבא ב'תוס' אנשי שם" שם) אלא שלדעתו ס"ל כן גם בכבוד או"א.
(** ור' יעקב ס"ל דמיון שהלך להקן תיכף אחר ציווי אביו מעשיו מוכיחים שעלה להביאם אל אביו. ובסתמא – אין לומר שתומ"י נמלך.

יב.

הקב"ה נותן לישראל גם את השכר והפירות,
במיוחד בחודש אלול

וכיון ש"ועמך כולם צדיקים"⁸⁴, וכל ישראל מלאים
מצוות⁸⁵,

ובמיוחד בחודש אלול, כאשר כל יהודי מבצע את
עבודת חודש אלול בכל שלושת הקיום, כנרמז בראשי
התיבות של חודש אלול:

"אנה לידו ושמתי לך"⁸⁶ (אשר באופן כללי נרמז כאן
לחודש אלול בכלל שהוא זמן התשובה⁸⁷), שרומז באופן
פרטי לענין התורה, "דברי תורה שהן קולטין"⁸⁸.

אלול – ראשי תיבות⁸⁹ "אני לדודי ודודי לי", שהיא
עבודת התפילה⁹⁰.

אלול – ראשי תיבות⁹¹ "איש לרעהו ומתנות
לאביונים", הקו של גמילות חסדים –

הרי הקדוש-ברוך-הוא מקיים הבטחתו ונותן לכל
יהודי, בנוסף לכל הייעודים הגשמיים של "שובע ושלוש
ורביבו כסף וזהב" כדי שיוכלו להתפנות "ללמוד בחכמה
ולעשות המצוה",

גם שכן למצוה, שהקין קיימת לעולם הבא, אך "אוכל
פירותיהן בעולם הזה", כיון שבין המצוות ישנן גם מצוות
תלמוד תורה וגמילות חסדים אשר אוכל פירותיהן בעולם
הזה⁹² – אריכות ימים ושנים טובות כפשוטו בעולם הזה.
וכל יהודי וכל ישראל זוכים לכתובה וחתומה טובה
לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה למטה מעשה
טפחים.

(משיחות כ' מנ"א, כ"ח מנ"א, תשל"ו)

1 חולין" שענינה הוא, כנאמר בגמרא⁷⁴ "אין ושחט אלא
2 ומשך" – וזהו ההסבר בפנימיות הענינים להיתר השחיטה:
3 הרי זו שאלה כיצד מותר לשחוט בהמה, הרי מצעים⁷⁵
4 בעל-חיים, אשר לפי מספר דעות⁷⁶ זהו איסור מדאורייתא?
5 אך כיון שהשחיטה⁷⁷ היא "ומשך"⁷⁸ – מושכים את
6 הבהמה מרשות אחת לאחרת, לדרגה גבוהה יותר, לכן
7 מותר הדבר.
8 ענין ה"משיכה" הוא, שהבהמה היא בדרגת חי, ועל
9 ידי השחיטה היא יכולה ליהפך לדם וכשר כבשרו של
10 האדם⁷⁹ – חלק מדרגת המדבר⁸⁰.

11 אך כל זה עדיין אינו מספיק, כי שחיטה קיימת רק אצל
12 ישראל – אין די בכך שהחי נעשה חלק מן המדבר בכלל,
13 אלא הוא צריך להיות חלק מן האדם – על שם "אדמה
14 לעליון"⁸¹.
15 וזה מבואר בסוף המסכת: כאשר יהודי מקיים מצוות
16 עקב ציווי ה', הוא כופה את יצרו, ואז הוא גורם ל"ושחט
17 – ומשך" גם ביצרו ונפשו הבהמית⁸², שגם החולין שבו
18 (שבדרגת בני ישראל) – מתעלה בקודש והופך לחלק
19 מהנפש האלקית, אשר לכן "אתם קרויים אדם", מלשון
20 "אדמה לעליון".

21 ועל ידי כך גם החולין של כללות העולם, החי, מתעלה
22 לקדושת הנפש האלקית של יהודי.
23 בהתאם לכך נאמר בסיום המסכת, שתכלית העליה
24 מתבטאת ב"למען ייטב לך – לעולם שכולו טוב, ולמען
25 יאריכון ימך – לעולם שכולו ארוך", שאז מתקשר היהודי
26 בגלוי עם הקדוש-ברוך-הוא, עד שגם גופו ונפשו הבהמית
27 נכללים בקדושה וניזונים מאלקות⁸³.

(74 חולין ל, ב.)

(75 ראה רמב"ם הלכות תפלה שם "לא הי' מתיר לנו שחיטה כל עיקר".
ועד"ז בפהמ"ש ברכות שם. רמב"ן בפרשתנו עה"פ. שו"ע אדה"ז הל' עוברי
דרכים וצער בע"ח ס"ד. וראה מו"נ ח"ג פמ"ח. וראה שם ספ"ז.
(76 ראה בהמצוין בהערה הקודמת (ובמ"מ לשו"ע אדה"ז שם). שד"ח
מערכת הכללים מערכת צדיק כלל א. וראה שם כלל ב.)

(77 ולהעיר דבדגים אף שאין בהם שחיטה נאמר בהם "אסיפה במקום
שחיטה" (חולין כז, ב) כי בכל דבר חי צ"ל "ושחט – ומשך", אלא להיות
שדגים הם במדרג נעלית (בחי גופא), לכן מספיקה בדירה אסיפה (במקום
שחיטה) – ענינו ברוחניות ראה לקו"ש ח"ד ע' 1294 ואילך. וש"נ.

(78 להעיר מביאור קנין משיכה – בסהמ"צ להצ"צ מצות לידן במו"מ.
(79 וכידוע דתכלית כל נברא שיעלה למעלה ממדרג עצמו, מובא בכ"מ
בשם העיקרים – ראה שם מ"ג פ"א. הובא בקונטרס ומעין בתחלתו. תורת
שלום שיחת י"ט כסלו פר"ת. ובכ"מ.)

(80 ולכן ע"ה אסור לאכול בשר (פסחים מט, ב) "דהיינו מפני שאינו יכול
להעלות את הבשר כו'" (לקו"ת בעלותך לא, ג. ובכ"מ.)

(81 שלה"כ, ב. שא, ב. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג.)

(82 בארובה עד"ז ראה לקו"ש ח"ד שם. – ולהעיר ממו"נ בסופו.

(83 ברמב"ם (רפ"ח מהל' תשובה) לעולם שכולו ארוך – עה"ב, היינו

ג"ע, נשמות בלא גופים (כמ"ש שם פ"ח ה"ב). אבל דעת הרמב"ן (בשער
הגמול הובאה במפרשי הרמב"ם שם) אשר כ"ה ההכרעה בקבלה וחסידות
(לקו"ת צו טו, ג. ספר המצות להצ"צ מצות ציצית ובכ"מ), הכוונה כפשוטו
לשון הגמרא "תחזית המותין תלוי" בה" דלעולם שכולו טוב... שכולו ארוך
היינו לאחר תח"מ, נשמה בגוף. וראה לח"מ רפ"ח שם. חדא"ג כאן בסוף
המס'.

(84 ישע"י ס, כא.)

(85 ראה חגיגה בסופה.)

(86 לקו"ת ושער הפסוקים להאר"ז פ' משפטים. פנ"ח שער ר"ה פ"א.
(87 ראה בארובה בהנ"ל ובעבודת אלול בכלל בליקוט אלול (קה"ת
תשי"ד, תשל"ה, תש"מ). לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. ועוד.

(88 מכות י, א.)

(89 אבודרהם סדר תפלות ר"ה. פרע"ח שם.)

(90 פולחנא דרחימותא (דודי). ראה קונטרס העבודה פ"א וג'.

(91 ספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

(92 וגם קו התפלה "אני לדודי כו'", הרי "עיון תפלה" הוא מהדברים
שאוכל פירותיהן בעוה"ז (שבת קכז, א. וש"נ. וראה פרש"י שם רע"ב). וראה
תוד"ה עיון (שם קיה, ב. וש"נ) "פי' כוונת הלב" – תוכן העבודה דחודש
אלול.

(הערות לזהר ב עמ' שצ, תורת לוי יצחק עמ' קט, ליקוטים ואגרות עמ' שעז)

רבא, רבה בר מרי

אמר לו רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמור רבנן, כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה. אמר ליה, דכתיב¹² והי שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו. אמר ליה, את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא, ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וגו'¹³, וכתיב¹⁴ והי פקד את שרה כאשר אמר וגו', כאשר אמר אברהם על אבימלך¹⁵.

רבה בר מרי למד מאיוב, ורבא למד מאברהם. והוא, כי בקשת רחמים של אברהם היתה מבחינת חסד, שהיא מדתו, וכן איוב עבד את הקב"ה מאהבה, כמו אברהם שעבד מאהבה¹⁶.

אך איוב היה גלגול תרח¹⁷, שהוא הפסולת דאברהם, והיו לו יסורים גדולים, כדי לקנח ולתקן את הפגם של תרח, ואחר כך בירך אותו הקב"ה והיה למשנה¹⁸.

לכן למד רבה בר מרי מאיוב, כי רבה פירושו גדול, ורב"ה גימטריא או"ר, שהוא בחינת טוב וחסד. אך הוא בר מרי, מרי הוא מרירות, היינו יסורים, וכמו שלאויב היה מתחלה יסורים ומרירות, ואחר כך אור וטוב.

ורבא למד מאברהם, כי הוא מבחינתו - באברם יש אותיות רבא¹⁹.

ובאברהם יש אותיות רב"א למפרע, וכן יש בו אותיות רב"ה.

אם כן, רבה בר מרי הוא על דרך אברהם בן תרח, שתרח הוא בחינת מרירות, והיינו מה שלמד מאיוב, שהוא שייך לאברהם והוא גלגול תרח, ורבא למד מאברהם.

(הערות לזהר א עמ' טא)

רבא

ההוא גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה, אמר לה, מיקדשת לי. אתא ההוא גברא לקמיה דרבא. אמר ליה, לית דחש להא דרבי שמעון, דאמר סתם גזילה ייאוש בעלים הוי¹.

נשמתו של רבא היא משרש נעמה העמונית בת לוט, וכאשר הקליפות שבו את לוט, גם את נשמת רבא שבו עמו. והיינו דכתיב² ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו, ראשי תיבות רבא³.

אם כן, רבא הוא מבחינת גזילה, שהרי גזלו ושבּו אותו, כי הוא הוא בחינת רכושו בן אחי.

לכן אתא ההוא גברא, שמסטרא דקליפה, שחטף וגזל זוזי, הוא כמו רכוש, מחבריה, הוא כמו לוט, לרבא דוקא, לשאול ממנו, אם הזוזי נחשבים שלו.

ואמר לו רבא, שאין הזוזים שלו, וכמו שהושב הרכוש של בן אחי אברם.

(תורת לוי יצחק עמ' קמז)

דריש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו⁴ ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לשתי מצות, אפר פרה ועפר סוטה⁵.

רבא הוא מבחינת אברהם, כי באברם יש אותיות רבא⁶.

ורבא פירושו רב וגדול, ואברהם נקרא האדם הגדול בענקים⁷.

ורבא היה דר במחוזא, ובאברהם כתיב⁸ אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר.

לכן דרש רבא דוקא בענין שכרו של אברהם.

והוא אומר שגר מותר בכהנת⁹, כי אברהם גייר גרים וקירבן.

ואמר שאדם צריך להוקיר את אשתו כדי שיתעשר¹⁰,

כי באברם כתיב¹¹ ולאברם הטיב בעבורה, ולכן רבא

(1) קידושין שם, ב.

(2) לך לך יד, יב.

(3) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת לך.

(4) וירא יח, כז.

(5) סוטה יז, א.

(6) לקוטי תורה להאריז"ל שם.

(7) יהושע יד, טו. במדבר רבה פי"ג, ג.

(8) לך לך טו, א.

(9) קידושין עג, א.

(10) בבא מציעא נט, א.

(11) לך לך יב, טז.

(12) איוב מב, י.

(13) וירא כ, יז.

(14) שם כא, א.

(15) בבא קמא צב, א.

(16) ילקוט ריש איוב.

(17) לקוטי תורה להאריז"ל איוב.

(18) איוב שם.

(19) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת לך.

כד, א – כי יקח איש אשה ובעלה וגו'

א. מבואר בדרושי חסידות¹ בפירוש דברי המדרש² "העולם הזה אירוסין היו, שנאמר³ וארשתוך לי לעולם... אבל לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר⁴ כי בועליך עושיך", כלומר, שבמתן תורה נעשה הקשר דבני ישראל עם הקב"ה באופן של **אירוסין** בלבד, ולימות המשיח תהי' גם השלימות **דנישואין**. וזהו גם מש"נ⁵ "והי' ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", ש"בעלי" הוא "לשון אדנות ומורא"⁶, "ככלה בבית אביי"⁷, "דאכתי ארוסה היא ואין לו בה אישות"⁸, ורק לעתיד לבוא "תקראי אישי", "לשון אישות ונישואין", "ככלה בבית חמי" שכבר נישאת"⁹. וטעם הדבר – משום שבמתן תורה (ועד עכשיו, "העולם הזה") נתגלה בעיקר **נגלה** תורה, ולימות המשיח יהי' עיקר ושלימות הגילוי **דפנימיות** התורה.

והענין בזה:

החילוק בין אירוסין לנישואין, הוא, שעל ידי אירוסין (קידושין) "אסר לה אכולי עלמא כהקדש"¹⁰, אבל עדיין אין כאן המשכה בפנימיות, כי אם באופן מקיף בלבד, ודוקא ע"י הנישואין (היחוד) נעשית ההמשכה **בפנימיות**, ודוגמתו בתורה – שבמתן-תורה נתגלה בעיקר החיצוניות והגליא שבתורה, ואילו הפנימיות והנסתר נשאר בבחי' מקיף, ולימות המשיח יומשך ויתגלה גם הפנימיות והנסתר באופן של המשכה **בפנימיות**, בדוגמת היחוד דנישואין, ומה גם שהיחוד צריך להיות באבר חי, ודוגמתו בסתים דאורייתא שהיא החיות שבתורה¹¹.

וכיון שפנימיות התורה היא בדוגמת היחוד וההמשכה פנימית דנישואין – מודגש בזה הענין דהמשכת העצם שנעשה ע"י ההתלבשות למטה דוקא, כמו בנישואין: ידוע¹² החילוק בין השפעת הרב לתלמיד להשפעת האיש לאשה (נישואין) – שבהשפעת הרב לתלמיד, השפעה **רוחנית**, לא נמשך העצם, והראי', שהרב אינו יכול לחדש אצל התלמיד מציאות חדשה של מוח ושכל, וכמאמר העולם "א' קאָפּ קען מען ניט אַרױפֿשטעלן", ורק כאשר התלמיד הוא בעל מוחין ובר שכל מעצמו, אזי יכול לקבל השפעת הרב, משא"כ בהשפעת האיש לאשה, עם היותה השפעה **גשמית**

(טיפה גשמית), הרי על ידה דוקא נמשך העצם, שנעשית הולדה של מציאות חדשה, מוח ושכל וגוף שלם. ודוגמתו בפנימיות התורה – בחידושו של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד, שעם היותה בהתלבשות בהבנה והשגה שזהו ענין של **ירידה למטה**, הרי על ידה דוקא נמשך העצם דפנימיות התורה (דוגמת המשכת העצם בהשפעה גשמית שבנישואין).

תורת מנחם התועדויות תשי"ב, חלק א – משיחות י"ט כסלו סע"ף יט

כג, ד – לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם

ב. בפסוק (כג, ד) "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם" יש לתמוה למה נחית התורה לומר "גם דור עשירי וגו'", מהיכי תיתי לומר דיהי' איזה שינוי בדור עשירי, הלא התורה זו לא תהי' מוחלפת, ולמה דוקא בדין עמוני ומואבי צריכים לדייק דגם דור עשירי לא יבא בקהל ה', ועוד למה מוסיף התורה "עד עולם".

ויש לומר דרמז גדול יש כאן, דידוע הסוגיא ביבמות (עז). דבא דואג האדומי וערער על יחוס דוד המלך דבא מרות המואבי' ולא יבא מואבי בקהל ה', עד שבאו לשמואל הרמתי שאמר כך מקובלני מואבי ולא מואבית, ורות מותרת לבוא בקהל ונישואי' לבועז בהיתר. ע"ש באריכות. ומהם כל מלכות בית דוד ומשיח.

ומבואר בש"ך עה"ת דרות היתה הגיורת הראשונה מהמואבים וכו', ובגלל זה לא הי' ידוע הדין מואבי ולא מואבית. והעושה חשבון יראה דרות היתה הדור העשירי, (דהנה אין לנו ידיעה שמות הדורות מהמואבים, אבל הדורות בבני' באותו זמן ידוע דהי' עשר דורות בדיוק, והוא).

דהנה בפ' וירא מסופר דג' מלאכים באו לאברהם א' לבשר את שרה וכעת חי' והנה בן לשרה, ומשם הלכו להפוך את סדום, ובאותו זמן וישב לוט בהר ושתי בנותיו עמו ותהרין שתי בנות וגו' ותלד הבכירה ותקרא שמו מואב, נמצא דבאותו שנה שנולד יצחק נולד גם אבי מואב.

והעושה חשבון יראה דמיצחק עד בועז הוא בדיוק עשר דורות, והם: יצחק, יעקב, יהודה, פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמה, בועז (עיין סוף מגילת רות).

ועפ"י מדויק הכתוב דהפסוק מדבר בג' תקופות, א. "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" הי' באותו זמן דבני' במדבר וכו'. ב. "גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה'" מרמז להדור העשירי הנ"ל, הנישואין דרות ובוועז, ופתאום ראו בני' דמתירים הנשים לבוא בקהל ה', ויהי' קא סלקא דעתך אולי גם הזכרים מותרים לבוא בקהל ה', ע"כ נחית התורה לומר **דגם** בדור העשירי הזכרים אסורים. ורק נשים מותרין ורות מותרת לבוא בקהל.

ג. "עד עולם" קאי על לעתיד לבוא, דמבואר ברמב"ם הל' איסורי ביאה (פי"ב הל' כ"ה) דסנחרים בלבד את העולם ובזמן הזה מקבלים כל גר דכל דפריש מרובא פריש ע"ש, וכתב הרמ"ע מפאנו ז"ל במאמר יונת אלם פרק ע"ג וז"ל:

1. לקוטי תורה שיר השירים מח, א. סידור (עם דא"ח) ברכת נישואין קלח, ג ואילך. אור התורה שיר השירים עמוד תז. ועוד.
2. שמות רבה סוף פט"ו.
3. הושע ב, כא.
4. ישעי' נד, ה.
5. הושע שם, יח. וראה אור התורה ויחי (כרך ה) התקצב, ב.
6. פירוש רש"י על הפסוק.
7. כתובות עא, סוף עמוד ב.
8. "כ"כ בשט"מ שם בשם רש"י במ"ק, ועיין ברכות נשא ס"פ ט"ז" (אור התורה שם).
9. פירוש רש"י כתובות שם.
10. קדושין ב, ריש עמוד ב.
11. ראה גם כתר שם טוב סימן טז.
12. ראה ספר המצוות להצמח-צדק מצות פרו ורבו פרק ב (דרך מצותיך ג, א ואילך). ספר המאמרים תרנ"ט עמוד ג. ועוד.

♦ יום ראשון ה' אלול ♦

כא (י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וּשְׁבִיתָ שְׁבִי:
כא (י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וּשְׁבִיתָ שְׁבִי:

ה"י • כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה • בַּמִּלְחָמָה הַרְשוּת הַפְּתוּחַ מִדְּבַר, שֶׁבַּמִּלְחָמָה אַרְץ יִשְׂרָאֵל אֵין לֹמֵר: "וּשְׁבִיתָ שְׁבִי", שֶׁהָרִי כָּבֵד נֹאמֵר: "לֹא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה". וּשְׁבִיתָ שְׁבִי • לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִז' אֲמוֹת.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת ל עמ' 159)

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ . . וּשְׁבִיתָ שְׁבִי (כא, י) מִלְחָמָה זוֹ הֵינּוּ מִלְחָמַת הַיָּצֵר, הָאוֹיֵב שֶׁל הָאָדָם, וּבְכָללוֹת יוֹתֵר – הַמִּלְחָמָה נֶגֶד כָּל אוֹיְבֵי ה'. יֵשׁ לְדַעַת, תִּכְפֹּף בַּעַת הַיִּצְיָאָה לַמִּלְחָמָה זוֹ, שֶׁבַּעֲצָם עוֹמְדִים עַל אוֹיְבֶיךָ, לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, כִּי רַק לִישְׁרָאֵל, הַדְּבוּקִים בַּה', יֵשׁ מִצִּיאוֹת אֲמוּתִית, מִה שֶׁאֵין בֶּן אוֹיְבֶיךָ, הַמִּנְגִּידִים לְקִדְשָׁהּ. וּשְׁבִיתָ שְׁבִי – לֹקָחִים מִן הָאוֹיֵב דְּבַר שֶׁהִיא בִּשְׁבִיָּה אֲצִלּוֹ, שֶׁכֵּן לְקַלְפָּה אֵין תִּקְוָה וּמִצִּיאוֹת מִצַּד עֲצָמָה, רַק מִה שֶׁנִּפְל אֲצִלָּה בִּשְׁבִיָּה מִגְּבוּל הַקִּדְשָׁה. אִיִּים חַיִּים

(יא) וְרֵאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחִשְׁקָתָ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה:
יא וְתַחֲזִי בַשְּׁבִיָּה אִתָּתָא שְׁפִירַת חַזוֹ וְתַתְּרַעֲי בַּהּ וְתַסְבִּיחַ לָךְ לְאַנְתּוּ:

ה"י • אִשָּׁת • אֲפִלּוֹ אִשָּׁת אִישׁ. וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה • לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֹא כְּנֶגֶד יָצֵר הָרַע, שֶׁאֵם אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתִּירָה, יִשְׁאַנָּה בְּאִסּוּר, אֲבָל אִם נִשְׁאַה, סוֹפּוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹנְאָה, שֶׁנֹּאמֵר אַחֲרָיו: "כִּי תַהֲיֶיךָ לְאִישׁ וְגו'", וְסוֹפּוֹ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, לְכֹךְ נִסְמְכוֹ פְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ. אִיִּים חַיִּים

אִיִּים חַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוּת בְּלוֹם, אֲבִרְמוּבִיץ

יָצוּ ה' בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה לְטַמֵּא אָדָם עֲצָמוֹ בְּכַת אֵל נֹכַר, וּבְכַרְט בַּעַת מַעֲשֵׂה הַנֶּס בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיף לְהוֹסִיף טְהֵרָה וּדְבָקוֹת בַּה' יִתִּיר לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה כַּעֲשׂוֹר הַשְּׁנֹאוֹי אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יַעֲלֵל הַרְחָקָת דְּבָקוּתָנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּשְׁלֵמָה הַתֵּרָת אֲכִילַת אִסּוּר מְצִינוֹ לְרַמְבַּ"ם ז"ל (פ"ח ה' מ"א) שֶׁנֶּתַן טַעַם אִם יִרְעֵב וְהוּא טַעַם נֶכּוֹן, אֲבָל מַעֲשֵׂה זֶה יִתְבָּרַכּוּ עוֹשֵׁיוֹ, וְרַבּוּתָנוּ ז"ל אָמְרוּ (קְדוּשִׁין כ"א:) לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֹא כְּנֶגֶד יָצֵר הָרַע, וּמִן הָרָאוֹי הוּא לְהַכְנִיעַ וּלְאַבְדוֹ מִלֵּב עִם קְדוּשַׁת בְּזִמָּן הַהוּא אֲשֶׁר מִלְכָּם בְּרָאשָׁם לְהַלְחֵם לָהֶם:

אֲכֵן יִסּוּד הַדְּבַר יִסּוּדוֹ הוּא עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (ו"ח פֶּלֶק נ"ג) שֶׁאָמְרוּ שֶׁבַּחֲטָא אָדָם הָרָאוֹשׁוֹן נִשְׁכָּחוּ נִשְׁמוֹת יִקְרוּת בִּיד סִטְרָא אַחֲרָא וְהֵם נִשְׁמוֹת הַגִּירִים, וְצָא וְלָמַד פְּמָה וְכָמָה גְּדוּלֵי עוֹלָם בְּאִים מִהֲאֲמוֹת וְרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה תוֹכִית וְכָמָה גְּדוּלֵי עוֹלָם שְׁמַעֲיָה וְאַבְטָלִיּוֹן וְאַנְקְלוֹס הַגֵּר וְכָאֵלָה רַבּוֹת:

עוֹד אֲגִלָּה לָךְ סוֹד אֶחָד תִּמְצָא נִשְׁמָה

לִי אֶחָדִיכָנָה וְאוֹלִיכָנָה וְאַכְעֲלָנָה, תִּלְמוּד לֹמֵר וּשְׁבִיתָ שְׁבִי וְרֵאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה פְּרוֹשׁ כְּשֶׁתִּשְׁבֶּה אוֹתָהּ וְתַהֲיָה שְׁלֵךְ אִם רֵאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה וְגו', וְטַעַם אוֹמְרוֹ שְׁבִי וְלֹא אָמַר אוֹתוֹ, רַבּוּתָנוּ ז"ל אָמְרוּ (ספָּרִי) שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בַּמִּלְחָמָה רְשׁוּת, וְדִקְדַּק לֹמֵר שְׁבִי אֲפִלּוֹ הוּא מִהַכְּנַעֲנִי שֶׁנֹּאמֵר בּוֹ (לְעִיל כ' ט"ז) לֹא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה:

עוֹד יִרְצָה לְפִי שֶׁנֹּאמֵר וַנִּתְּנוּ ה' וְגו' בִּידְךָ, לָזֶה כְּשֶׁאָמַר וּשְׁבִיתָ גָּמַר אָמַר שְׁבִי פְּרוֹשׁ מִה שֶׁשְׁבִי וְעוֹמֵד לְפָנֶיךָ, עוֹד רָמַז שֶׁהֵגַם שְׁתַּהֲיָה אִתָּה בְּגִדְרָ שְׁבִי לְפִי עֲרָךְ הַמִּשְׁתַּעַר לְלוֹחֵם וְנִלְחָם אַף עַל פִּי כֵן וּשְׁבִיתָ, וְיִמָּזַע עֵינֶיךָ תִּחְזֶינָה כִּי ה' הוּא הַנוֹתֵנוּ לְפָנֶיךָ וְלֹא כְּתִיף וְעֵצָם יָדְךָ עוֹשֶׂה חֵיל:

(יא) וְרֵאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּתָאֵר. הִנֵּה מֵאוֹמְרוֹ יִפְתָּתָאֵר מִשְׁמַע דְּנֻקָּא יִפְתָּתָאֵר וּמֵאוֹמְרוֹ וְחִשְׁקָתָ בָּהּ דְּרָשׁוּ בְּסַפְרֵי אֲפִלּוֹ כַּעֲשִׂיָּה, וְזֶה מִן הַתִּימָה לְמָה יֹאמַר יִפְתָּתָאֵר וְיִצְטָרֵךְ לְרַבּוֹת כַּעֲשִׂיָּה הִנֵּה לוֹ לֹמֵר וְרֵאִיתָ אִשָּׁת וְלֹא יִכְתֹּב לֹא יִפְתָּתָאֵר וְלֹא וְחִשְׁקָתָ: וְלִשְׁבִי הַכְּתוּב צָרִיף לְהַעֲרִיר כַּעֲשִׂיָּה לְמָה

(י) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וְגו'. צָרִיף לְדַעַת לְמָה הַצָּרִף לֹמֵר כָּל זֶה שְׁלֹא הִיָּה צ"ל אֲלֹא כִּי תִרְאֶה בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת וְגו', עוֹד אַחֵר שֶׁאָמַר כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה לֹא הִיָּה צָרִיף לֹמֵר עַל אוֹיְבֶיךָ, וְאוֹלֵי כִּי לְפִי שְׁבִי הַכְּתוּב לְהַתִּיר יִפְתָּתָאֵר שֶׁאִסּוּרָה שְׁלֹא בִּשְׁעַת מִלְחָמָה, גַּם לְהַתִּיר קְדָלִי דְּחִזִּירִי (חֲלִין י"ז). וְשֶׁאֵר אִסּוּרִין, חֹשׁ הַכְּתוּב שֶׁבִּיצִיָּאתָ יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה רִגְלִיָּהם לְרַע יִרְצוּ כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה מְדַבֵּר אִסּוּר, לָזֶה כֹּא הַכְּתוּב וְהַתִּנָּה וְאָמַר כִּי תֵצֵא תַהֲיָה יִצִּיאָתְךָ לַמִּלְחָמָה לְהַנָּקֶם מֵאוֹיְבֶיךָ שֶׁהֵם אוֹיְבֵי ה', עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קל"ט) הִלֵּא מִשְׁנֵאִיךָ ה' אֲשָׁנָא וְגו' לְאִיְבִים הִיוּ לִי, לְטַעַם זֶה תַהֲיָה יִצִּיאָתְךָ, וְאִם תַּעֲשֶׂה בֶּן וַנִּתְּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וּשְׁבִיתָ שְׁבִי, וְיִמָּזַע אִתָּה לְמַד שְׁוִוִּלֵּת בֶּן אִם תַּהֲיָה יִצִּיאָתְךָ לְטַעַם אַחֵר וְהַטַּעַם מוֹכֵן מִמֶּה שֶׁאָמַר כַּעֲשִׂיָּה, אֵינוֹ מְבַטֵּחַ שֶׁיִּתְּנָהוּ ה' בִּידְךָ: וּשְׁבִיתָ שְׁבִי. מִצָּנָה, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶה כְּמִזְלִל בְּמִתְנַת מִלָּךְ, אוֹ נִתְּנָה לְאִסּוּר יִפְתָּתָאֵר כָּל עוֹד שְׁלֹא שְׁבִי שְׁבִי, שְׁלֹא יֹאמַר אָדָם בֶּינָן שֶׁהַתִּירָה

(יב) והבאתה אליהם ביתך וגלחת את־ראשה ועשתה את־צפרניה:

פ"י • ועשתה את־צפרניה • תגדלם כדי שתתגול.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נתגברה אשתו זו והרי היא כרות וכנעמה, והוא אומר והיתה לך לאשה אם יחפץ, ואם לא יחפץ וגו' זה לך האות כי חלק הטוב שהיה בך יצא על ידי מעשה ראשון וגלחת הרע, ולצד שיש מקום שיתאנה האדם לאשה נכריה בדרך זנות, כי לא אמרנו שלא יתאנה לנכרית אלא אם יש בך נפש קדושה ונקא בזמן שהוא עסוק בדבר מצוה כמו שכתבנו, מה שאין פן אחרי כן, לזה צוה ה' וגלחת את ראשה ועשתה את צפרניה וגו' וכל הדברים המנולים את האשה להסיר תאנה הטבעית, ואם נתגברה וחספץ בך זה לך האות כי נתמתקה וגלחת ממנה חלק הרע ולזה והיתה לו לאשה, ואם לא יחפץ בך, דקדק לומר בך להעיר כי החפץ הוא במה שבה שהוא חלק הטוב:

ואומר ושלחתה לנפש. דקדק לומר לנפשה, לתת טעם למה ישלחנה ולא ימכרנה ויהנה מדמיה כיון שהיא מכלל השכינה שנתן לו ה', ואמר הטעם הוא לנפשה פרוש בשביל נפשה שהיא פת תאר שמו בתחלה אחר שנתנה ממנה, או על זה הדרך לנפשה פרוש השמאה של הגויה לשלל כי נפש יפ"ת השוהרה כבר זכית בך ולא נשאר בך אלא נפש הגויה, ואומר ומכר לא תמכרנה כי ה' חפץ שלא ינהגו ישראל עם בחינת הרע בדרך זה, על דרך אומרם (תהלים ס"ט) אשר הכית ודפו שורח הקדש מתרעמת על האמות שאחר שרואים ישראל מכים ורודפים אותם, וזו כיוצא בך שאחר שהוציא בלעה מפיה לא ינהג עוד מכספה:

וגמר אמר תחת אשר עניתה פרוש אשר הוצאת ממנה עשרה וטובה שהיא פת תאר ועשית אותה עניה עשית אותה מענה עשית אותה עכורה, וזה יעיד עוד על דברנו, כי היתכן

תאר, אלא בזה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה גלה ה' את עיניו להכיר בגויה שיש בה יפת תאר שהיא נשמה קדושה הנקראת פת תאר, כי זה נשמות הקדושות מפלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בך חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תאר והכרתה היא על ידי שאתה רואה שאתה חושק בך בזמן שאתה דבוק בשכינה באמצעות היותך עסוק בשליחות מצוה כאמור זה יעריך שלך כר טוב חשקת:

ודקדק לומר בך ולא אמר אותה, להעיר כי לא לאשה אתה חושק אלא למה שבה שהיא יפת תאר שהוא חלק הטוב הדומה לנפש השוהרה וכפי זה הגם שבעוה האשה בכלל ההתר כי אינו חוזר פ"ת לגלם הנגלה כי אליו לא ימשך תאנה ישראל במצב זה כמו שאמרנו, ואמר ולקחת לך לאשה, הנה בכל מאמר המתכנה לה אמר הכתוב בלשון כנוי והבאתה וגו' ובעלתה וגו' ושלחתה וכאן אמר ולקחת, שנה הפתוח להעריך שהלקיחה היא בנעלם שהיא נפש הקדושה שבאמצעות הענין יהיה לו בך לקיחה אחרת שיוצא ביפת תאר, כי שייך בק איש ישראל באשה שבה חלק מהטוב תכף יקנה מקומו חלק הטוב בישראל ויזכה בו כמו שזכרה דינה בת יעקב בנפש קדושה בפגע בך שכם בן חמור:

והנה לפי שיש ב' בחינות בדבקות הקדושה בקלפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין ידוע אם חלק הדבוק בך הוא דבר היוצא בדביקה ראשונה כנזכר ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרונה מחלק הטוב, או אפשר שכלה נחלטת בחלק הטוב כרות וכנעמה, לזה יצו ה' והבאתה אל תוף ביתך וגו' וירחיק ממנו חלק הדבקות בחינת הרע, ואז תבדק האשה אחר שלשים יום אם

טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות השמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרור, וצא ולמד כיוצא בזה מנשמת ר' חנינא בן תרדיון שהיתה דבוקה בשכם בן חמור כרמוז בתבת רחב"ת ידים (בראשית ל"ד) כאמור בדברי המקבלים (לקוטי תורה וישלח) ומצינו שהנפש הלזו לא עשתה מפעל טוב בשכם ויצתה כשדבק בדינה מצאה הנפש מינה ונדבקה בו כאומר (שם) ותדבק נפשו בדינה, ושומר לך כלל זה, ויש נפש קדושה בין הקלפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכה להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגירים מן האמות מעצמן כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעצמם באים ומתגירים:

והנה כבר כתבתי כמה פעמים כי באמצעות מעשה המצוה יחלש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע כאומרם (קהלת ח') שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובפרט שלוחי מצוה ועין מה שפרשתי בפרשת שלח לך ששלוחי מצוה בשעת שליחותם אפלו מיצר הרע מצותם מצילתם, וכמו בן העוסק בעברה מתלבשת בו רוח השמאה ומעוותת דרכו:

ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת יאירו מאמרי אל עליון בשמש בצהרים במצוה זו, והוא לפי שהקדים כי תצא למלחמה וגו' שייצאנו היא לדבר מצוה כמו שפרשנו למעלה, אמר עוד אם ראה בשכינה פרוש בשעת שכינה, וכמו שפן דקדק רמב"ם בפ"ח מה' מלכים כי באותה שעה עודנו עוסק במצוה, אם יראה אשת יפת תאר פרוש אשת סמוך, ורבותינו ז"ל אמרו (קדושין כ"א:) אשת איש, ודבריהם אמת אלא שאם לדבריהם לבד יבון היה לו לומר אשת איש לא אשת יפת

יג ותעדי ית כסות שביה מנה ותיבב בביתך
ותבכי ית אבוקה וית אמה ירח יומין ובחר
בן תעול לותה ותבצלנה ותהי לך לאנתה:

(יג) והסירה את־שמלת שביה מעליה וישבה בביתך
ובכתה את־אביה ואת־אמה ירח ימים ואחר כן תבוא
אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:

כז"י והסירה את־שמלת שביה • לפי שהם נאים, שהעובדי כוכבים בנותיהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמם. וישבה בביתך • בבית שמשתמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכייתה, רואה בנזולתה, כדי שתתגנה עליו. ובכתה את־אביה • כל כך למה? כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו מתנוללת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

היא כנסת ישראל (ברכות ל"ה), ירח ימים זה שיעור המספיק לשב, או ירמו לחדש המיוחד לתשובה שהוא חדש אלול:

ואחר כן תבוא אליה. פרוש אתה תכנס להנות מאורה בסוד אומרו (משלי ט"ו) נפש עמל עמלה עמלה לו, ותסעוהו לעמד בדרך הנאות, ותקרא אתה בעליה שקנית אותה בכת מעשיך והוא אומר ובעלתה, גם ליום התחיה תהיה מיחדת לך לחזר לגופך ותעמד בה, והוא אומר והיתה לך לאשה, וחזר הכתוב לצויות על הנפש שאם האיש לא נטה לבו לקנות להטיב לנפשו ולהתעצם להאיר לה בעולם העליון, על כל פנים יזהר שלא ירע לה בדרך שאמר שלמה (קהלת י"ב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, ודרשו במס' שבת (קנ"ב:) תנה לו כמו שנתנה לך, והוא אומר אם לא חפצת בה ושלחתה לנפש פרוש שלא תמסרנה ביד שבאי אלא בת חורין ואין עליה יד מושל:

או ירצה על דרך מה שאמרו בזהר (ח"א ט"ו) בפסוק נפשי אויתך בלילה שעל השכינה הוא אומר נפשי, והוא מה שרמו באומרו ושלחתה לנפש שהוא השכינה שתחזר למקום שיצתה ממנו, ואמרו ומכר לא תמכרנה וגו' על דרך מה שדרשו בספר הזהר (ח"ב כ"ז) בפסוק לעם נכרי לא ימשל למכרה, ואמרו בפסוק לפי שיאמר אדם איך ימשל אדם בנפשו למכרה לזה אמר בפסוק לשון כסף, כי באמצעות תאות וכסף לבות בני אדם מכרו את נפשם ביד אויב, ורמזנו מזה בפסוק (ויקרא כ"ה ל"ז) את כסף לא תתן לו בנפש וגו', ואמרו לא

ואמרו וראית בשביה אשת פת תאר. אמר אשת סמוך פרוש נשמת אדם, כי אין הס"מ שולט בנפש עד שתד מטה ותכנס באדם ממנו הוא לזקחה בשבי, והנפש תקרא אשה, וקרא לזו יפת תאר כי הנפש יפה עד מאד אלא שמתנוללת במעשיה הרעים וכשינצח היצר או ישכיל האדם בנפשו מה יפה ומה נעימה היא:

ואמר ותשקת בה. פרוש אז החשק שהיה לו בדברי היצר ובפתויו ילבישם בה לתמן לה המשכלות ועולם הקים שכלו טוב, ואמרו והבאתה אל תוך ביתך לפי שעל ידי פתוי הרע מתרחקת הנפש מהגוף ושוכן חלק רע במקומה, בדרך אומר (איוב י"ח) טורף נפשו באפו, והגוף יקרא בית על דרך אומנם (פניני י"א) מי מעיד באדם קורות ביתו שהוא הגוף, וכשנצח יצרו כיא נפשו לתוך ביתו ויקרא בעל נפש, ולהיות שהנפש שקנה ממקום טמא צריך לנקותה מתחלואי הרע הנדבק בה שהוא בחינת שער הראש, והוא אומר וגלחת את ראשה, גם בחינת הקלפה הרמוזה בצפרנים אמר כנגדה ועשתה את צפרניה לשון תקון, ותסיר מסוה הטמאה המתכסה בה הנפש מרוח השמאה, והוא אומר והסירה את שמלת שביה מעליה פרוש שקנתה משבייתה במקום טמא, וזה יהיה על ידי מרוק החטאים ודרכי התשובה והקנת הדעת מול אלהי ישראל כ"ה, ויבחר מקום מושב לה בית המיוחד לישראל שהוא בית המדרש, והוא אומר וישבה בביתך, ותתודה בככי על אשר מעלה באביה ואמה ועל פרדתה מהם, אביה זה הקב"ה, אמה

בעולם שישראל הקא על אשה הגונה הוא מענה אותה והלא אמרו ז"ל (ע"י כ"ב:) תביכה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ונשותיהם יותר מהם, ומה ענוי הוא זה לגונה, אלא הפונה הוא ענוי הנעלם שהוא שכל קדש ממנה:

ובדרך רמז תתבאר הפרשה על זה הדרך הנה כל בנן העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל אם יטיבו ודרכיהם העולם קים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלהינו ישמח וגל בנו, וישר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע ובא הכתוב להעיר האדם כי ביציאתו מעולם העליון לבוא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשב שאין צריך תגברת לנצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה על דרך אומנם (אבות פ"ד) איזהו גבור הכובש את יצרו שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפתי"ח תחת הלמ"ד:

ואמרו על איביך. בא להעיר כי לא מלחמה זו כגבור הלוחם ללכד עיר וכשיקוץ במלחמה יפנה וילך לעצמו אלא באדם הלוחם עם אויבו שאם יתראל יקום עליו והכה, כמו כן אם יתראל האדם מלחם את האויב יקום עליו ויאבדהו מן העולם, ומבטיחו הכתוב שהגם שתקף הוא היצר מלח האנושי אף על פי כן יתנהו ה' בידו, ואמר ושבית שביו דקדק לומר שביו ולא אותו, שאין בו ממש בעצמו והעדרו הוא המקנה אלא שביו פרוש מה ששבה הוא מבחינת הטוב ממך ומפיוצא כך בפתינוי ובנצחוננו שפמה נשמות מעם בני ישראל שבויות בידו:

יד ויהי אם לא תתרגע בה ותפטרנה לנפשה
וּזְבָנָא לֹא תִזְבְּנָה בְּכֶסֶף לֹא תִתְּנָה בָּהּ
חֶלֶף דִּי עֲנִיתָה :

(ד) וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר
לֹא־תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא־תִתְּעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אִשֶּׁר
עֲנִיתָה: ם

כז"י וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ • הַכְּתוּב מְבַשְּׂרָךְ שְׂסוּפָךְ לְשִׁנְאוֹתָהּ. לֹא־תִתְּעַמֵּר בָּהּ • לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. בְּלִשׁוֹן
פְּרָסִי קוֹרִין לְעִבְדוֹת וְשִׁמוּשׁ: עִימָרְאָה. מִסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמַדְתִּי בֵּן.

טו אַרִי תְהוֹזֵן לְגִבֹר תְּרַמִּין נָשִׁין חֲדָא
רַחֲמֵתָא וְחֲדָא שְׁנִיָּאתָא וְיִלְדִין לָהּ בְּנִין
רַחֲמֵתָא וְשְׁנִיָּאתָא וְיָהִי בְּרָא בּוֹכְרָא
לְשִׁנְיָאתָא :

(טו) בִּי־תִהְיֶיךָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶיכָה וְהָאֶחָת
שְׁנוּאָה וְיִלְדוּלָהּ בָּנִים הָאֶהְיֶיכָה וְהַשְׁנוּאָה וְהִיא תִּבֵּן
הַבֶּכֶר לְשִׁנְיָאָה: אור החיים

טז ויהי ביומא דִּיחֶסֶן לְבִנְהִי יֵת דִּי יְהִי לָהּ
לִית לָהּ נָשׁוֹ לְבִכְרָא יֵת בֶּר רַחֲמֵתָא עַל אִפִּי
בֶּר שְׁנִיָּאתָא בּוֹכְרָא :

(טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר־יְהִי לָהּ לֹא
יֻכַּל לְבֶכֶר אֶת־בֶּן־הָאֶהְיֶיכָה עַל־פְּנֵי בֶּן־הַשְׁנוּאָה
הַבֶּכֶר: אור החיים

יז אַרִי יֵת בּוֹכְרָא בֶּר שְׁנִיָּאתָא יַפְרֵשׁ לְמַתָּן
לָהּ תְּרַמִּין חֲלָקִין בְּכָל דִּי יִשְׁתַּכַּח לָהּ אַרִי
הוּא רִישׁ תַּקְפָּה לָהּ חֲזִיָּא בְּכֵרוּתָא :

(יז) כִּי אֶת־הַבֶּכֶר בֶּן־הַשְׁנוּאָה יַפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנִים
בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ בִּיְהוָה רֵאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט
הַבְּכֹרָה: ם

כז"י פִּי שְׁנִים • (ב"ב קכג) כִּנְגֵד שְׁנֵי אַחִים. בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ • מִכָּאן שָׁאִין הַבְּכֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנִים בְּרָאוֹי לְבָא
לְאַחֵר מִיתַת הָאֵב כְּבִמְחֻזָּק.

יח אַרִי יְהִי לְגִבֹר בֶּר סְטִי וּמָרִי לִיתוּהִי
מְקַבֵּל לְמִימַר אַבּוּהִי וּלְמִימַר אִמָּה וּמִלְפָּן
יְתָה וְלֹא יְקַבֵּל מִנְהוֹן :

(יח) בִּי־יְהִיָּה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינְנוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל
אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

כז"י סוֹרֵר • סֵר מִן הַדֶּרֶךְ. וּמוֹרֶה • מְסַרְב בְּדַבְרֵי אָבִיו, לְשׁוֹן מְמָרִים. וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ • (סנהדרין עא) מִתְּרִין בּוֹ בְּפָנֵי
שְׁלֵשָׁה וּמִלְקִין אוֹתוֹ. בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינּוּ חַיִּב עַד שְׁיִגְגֹב וַיֵּאכַל תְּרִטִימָר בֶּשֶׂר וַיִּשְׁתֶּה חֲצִי לֹג יַיִן, שְׁנֵאמַר:
"זוֹלֵל וְסוֹבָא", וְנֵאמַר (משלי כג): "אֵל תִּהְיֶה בְּסוֹבָאֵי יַיִן בְּזוֹלָלִי בֶּשֶׂר לְמוֹ" (סנהדרין עב). וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נִהְרַג עַל שֵׁם
סוּפוֹ, הַגִּיעָה תוֹרָה לְסוּף דַּעְתּוֹ: סוּף שְׁמִכְלָה מְמוֹן אָבִיו וּמִבְּקֵשׁ לְמוֹדוֹ וַאֲיֵנוּ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים
וּמִלְסָטִם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אֶמְרָה תוֹרָה: יְמוּת וְכַאֲי וְאֵל יְמוּת חַיִּב. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כִּי הֵיכָר עוֹמֵד עַל מִפְתַּח הַלֵּב וּמוֹנֵעַ
הַדְּבָרִים מִהִגִּיעַ אֶל הַנֶּפֶשׁ כִּי הֵם
יִחְיֶיבוּהוּ לְצֵאת מִשָּׁם, וְהִמְשִׁלְתִּי הַדְּבָר
לְמִלְךָ שֶׁהֵיוּ שׁוֹעֲרֵיו גְּנָבִים וְלִסְטִים
וְהַבָּאִים לְקַבֵּל לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ מִמֶּה הֵיכָתֵן
שֶׁהַשׁוֹעֲרִים הֵם יוֹצִיאוּ לָהֶם רְשׁוֹת
לְכֶסֶס לְחִיכָם לְמִלְךָ, כְּמוֹ כֵּן הַדְּבָר
הַזֶּה, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי יְהִיָּה לְאִישׁ וְגו' /
אֵינְנוּ שֹׁמֵעַ וְגו' פְּרוּשׁ מְשַׁלֵּל הוּא
בְּעֶרְף הַשְּׁמִיעָה כִּי לֹא יִגִּיעוּהוּ הַדְּבָרִים
מִצַּד הַמוֹנֵעַ הַיּוֹשֵׁב עַל מִפְתַּחֵי הַלֵּב
כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרִכּוֹת ס"א):

שְׁאֲמָרוּ (ב"ב ק"ל). שֶׁיֻּכַּל הָאֵב לְהִנְחִיל
לְכֵן אֶחָד מִבְּנָיו יוֹתֵר מִמֶּה שְׁנוֹנֵעַ לוֹ
כְּפִי הַחֲלָקָה:
לֹא יוֹכַל לְבֶכֶר וְגו'. וְאֵם בְּכֹר עוֹבֵר
בְּלֹא, וּבְזֶה יִתְיַשֵּׁב מִה שֶׁהִקְשׁוּ
הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל תִּלְמוּד
לוֹמֵר לְסִכְרַת רַבָּנָן:
(יח) כִּי יְהִיָּה לְאִישׁ וְגו' אֵינְנוּ שֹׁמֵעַ. צָרִיף
לְדַעַת אוֹמְרוֹ אֵינְנוּ שֶׁהִיָּה לוֹ לוֹמֵר
אֵינּוּ שׁוֹמֵעַ, וְאוֹלֵי שְׂבָא לְהַעִיר כִּי
כְּשֶׁאֲדָם מִמִּלִּיף בְּתוֹכּוֹ יֵצֵר הָרַע וְשִׁלְלָת
מִמֶּנּוּ הַיְדִיעָה וְהַשְּׁמִיעָה מִהִנְאָמַר אֵלָיו,

תִּתְּעַמֵּר כְּמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אֲנָקְלוֹס לֹא תִתְּנָה
פְּרוּשׁ לֹא תִתְּנָה בָּהּ מִחֻבָּלִים הַמִּתְּנָגִים
בְּנֶפֶשׁ הַחוּטָא, תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָה כִּי
הַחֻטָּא יִקְרָא בְּעֶרְף הַנֶּפֶשׁ עֲנוּי:
(טו) וְהִיא תִּבֵּן הַבֶּכֶר וְגו'. אֶמַר הַכְּתוּב
בְּדֶרֶךְ וְדֹאִית, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ
(בְּרֵאשִׁית כ"ט) וַיֵּרָא ה' כִּי שְׁנוּאָה לָאָה,
כִּי ה' יִרְאֶה בְּנִשְׁבָּרֵי לֵב לְסִמְכָם:
(טז) הִנְחִילוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר וְגו'. וְלֹא
אֶמַר בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת אֲשֶׁר יְהִיָּה
לוֹ אֶת בְּנָיו, לְהַסְמִיךְ תַּחַת הַנְּחִילוֹ
לְמֵאמַר אֶת בְּנָיו, לְרַמֵּז סִכְרַת חֻכְמִים

שיעור יומי ליום שני ו' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת כי־תצא לה

(יט) וְתַפְּשׁוּ בֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ
וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:

(כ) וְאִמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ
בְּקִלְגָּנוּ זֹלָל וְסָבָא:

(כא) וְרִגְמָהּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמָת וּבִעֲרָתָהּ הָרַע
מִקִּרְבָּהּ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: ׀

כ"י"א וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ • מִכָּאן שֶׁצָּרִיף הַכְרֹזָה בְּבֵית דִּין: 'פְּלוּנִי נִסְקַל עַל שֶׁהָיָה בֶּן סוֹרֵר וּמֹרֵה'.

♦ יום שני ו' אלול ♦

(כב) וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית
אֹתוֹ עַל־עֵץ:

כ"י"ב וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת • סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת, מִגִּיד שָׁאֵם חֲסִים עָלָיו אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא
לְתַרְבוֹת רָעָה, וְיַעֲבֹר עֲבֻרוֹת וְיִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין. וְתִלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ • (סנהדרין כה) רְבוּתֵינּוּ אָמְרוּ: כָּל הַנִּסְקָלִין
נִתְּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָלֵלֶת אֱלֹהִים תְּלוּי", וְהַמְּבָרָךְ ה' בְּסִקְלָהּ. אור החיים

(כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֵנּוּ בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי־קָלֵלֶת אֱלֹהִים תְּלוּי וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדָמְתָךְ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ׀

כ"י"ג כִּי־קָלֵלֶת אֱלֹהִים תְּלוּי • זִלְזוּלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאֵדָם עֲשׂוּי בְּדִמוֹת דְּיוֹקָנוֹ, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּנָיו, מִשָּׁל לְשָׁנִי
אֲחִים תְּאוֹמִים שֶׁהֵיוּ דוֹמִין זֶה לָזֶה, אֶחָד נַעֲשֶׂה שֶׁר וְאֶחָד נִתְפָּס לְלִסְטִיּוֹת וְנִתְּלָה, כָּל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ אָמַר: 'הַשֶּׁר
תְּלוּי'. כָּל קָלֵלָה שֶׁבִּמְקָרָא, לְשׁוֹן הַקֵּל וְזִלְזוּל, כִּמוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא קָלְלָנִי קָלֵלָה נִמְרָצָת".

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְאִמְרוּ לֹא תִלִּין וְגו'. בָּא לְצִוּוֹת לְהִמָּוֶן
עִם שְׁלֹא יִהְרָהוּ אַחֵר הַחֲכָם,
עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (תנ"כ"א פ"ג) אִם רָאִיתָ
תִּלְמִיד חָכָם שֶׁעָבַר עֲבָרָה בַּיּוֹם אֶל
תִּהְרָה אַחֲרָיו בְּלִילָה שְׂמָא עֲשֶׂה
תְּשׁוּבָה וְהַעֲמִידוּהָ בְּיָדָי עֲשֶׂה
תְּשׁוּבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ
כִּי חֲטָא יִקְרָא גַם בֶּן נִבְלָה לֹא תִהְרָה
אַחֲרָיו בְּלִילָה שֶׁהוּא זָמֵן לִינָה אַחַת
עַל הָעֵץ שֶׁהוּא תִּלְמִיד חָכָם, כִּי קָבוֹר
תִּקְבְּרֵנּוּ לְאוֹתוֹ חֲטָא מִעַל הָעֵץ בַּיּוֹם
הַהוּא עֲצָמוֹ, וְהַטַּעַם כִּי קָלֵלֶת אֱלֹהִים
שָׂאֵם אֵינֶךָ עוֹשֶׂה בֶּן אֶתָּה מַחֲלֵל שֵׁם
שָׁמַיִם וְכֹאֵלוּ אֶתָּה נֹגֵעַ בְּכָבוֹדוֹ
יְתַבָּרֶךְ:

וְגַמְרָא אָמַר וְלֹא תִטְמָא אֶת אֲדָמְתָךְ,
יְתַבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָ 'ז"ל (שִׁבְתָּ

(כב) וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא וְגו'. סִמּוֹן פְּרָשָׁה
זוֹ לְשִׁלְפִינְיָה, לְפִי שֶׁה' מְסַלֵּס סֵדֵר
תִּקּוֹן הָאָדָם, בְּתַחֲלָה הָעִירוֹ עַל עֲצָמוֹ
כִּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי בְּרָמָז פְּרִשְׁתָּ כִּי תִצָּא,
אַחֵר בָּךְ הָעִיר הָאֵב עַל הַבֵּן כִּמוֹ שֶׁרַמְזֵנוּ
בְּפִסּוּק כִּי יִהְיֶה בֶּן סוֹרֵר וְגו', וְכָאן הָעִיר
עַל חֲכָמֵי הַדּוֹר לְפָקֶחַ עֵין עַל עוֹשֵׂי עוֹל,
וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט
מוֹת וְנִשְׁאָר עוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ וְלֹא חֲזַר
בְּתְשׁוּבָה עַד שְׁמַת בְּחִטָּאוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ
וְהוֹמַת, וְתִלָּה ה' חֲסִירוֹנוֹ עַל הַחֲכָם
כְּאוֹמְרוֹ וְתִלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ זֶה הַחֲכָם
עָץ עוֹשֶׂה פְּרִי שֶׁהוּא יִטַּל עֲנָשׁוֹ, כִּי ה'
צָוָהוּ לְהוֹכִיחַ וּלְחַזֵּר וּלְהוֹכִיחַ עַד הַפָּאָה
(עֲרִיךְ ט"ז): וְכִמוֹ שֶׁתַּבְּכֵנוּ בְּפִרְשְׁתָּ
קְדוּשִׁים, וְכִשְׁהוּא הָעֲלִים עֵינָיו מֵאִישׁ
זֶה עַד שְׁמַת מִתְחַיֵּב בּוֹ:

בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ. טַעַם שֶׁהֶצְרַךְ
לְהַזְכִּיר אָבִיו וְלֹא הִסְפִּיק לִזְכֹּר
בְּקוֹלוֹ וְחֲזַר לְאָבִיו שֶׁאָמַר בְּסִמּוֹן,
הָעִיר הַכְּתוּב כִּי בֶּן סוֹרֵר וּמֹרֵה לְיֹלְדָיו
יְסוּבְכֵהוּ בֶּן הָיִתּוֹ מוֹרֵד בְּאָבִיו וְאִמּוֹ
שֶׁהֵם הַקִּב"ה וְכִנְסָתָהּ יִשְׂרָאֵל (וְהַרְח"ב
פ"ה), עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מְשַׁלֵּי א') שֶׁמַּע
בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ,
כִּי לְפִי שֶׁיֹּלְדָיו חוֹשְׁכִים שְׁבָטָם
מִבְּנֵיהֶם וּמִנִּיחִים אוֹתָם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב
וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵיהֶם, זֶה יְסוּבֵב שְׁגָם בָּהֶם
יְמִרָה, וְזֶה שֶׁעוֹר הַכְּתוּב כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ
וְגו' דַּע שֶׁאֵינָנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹל הַקִּב"ה
וְכִנְסָתָהּ יִשְׂרָאֵל וְלָזֶה הֵגַם שֶׁיִּסְרוּהוּ לֹא
יִשְׁמַע אֱלֹהִים פְּרוּשׁ מִלְּבַד שְׁלֹא יִקְבֹּל
לְחֹרֵם מַעֲבֻרוֹת שֶׁבִּינוּ וּבֵין הַמָּקוֹם עוֹד
לוֹ שְׁלֹא יִשְׁמַע אֱלֹהִים:

כב (א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת־שׁוֹ נֶדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאֲחִיךָ:
א לא תחזי ית תורא דאחור או ית אמרה
דטען ותתקבש מנהון אַתְבּא תתיבנון
לְאֲחִיךָ:

כג"י וְהִתְעַלְמָתָּ • כּוֹבֵשׁ עֵין כָּאלוֹ אֵינוֹ רוֹאֶהוּ. לֹא־תִרְאֶה וְהִתְעַלְמָתָּ • לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל) וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: פְּעָמִים שְׂאֵתָה מִתְעַלֵּם וְכוּ'. אור החיים

(ב) וְאִם־לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֲלֶיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ וְאִם־פָּתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ אֲחִיךָ אוֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוֹ לּוֹ:
ב ואם לא קרב אחור לותך ולא ידעת לה
ותקנשמה לגו ביתך ויהי עמך עד דיתבע
אחור יתה ותתיבנה לה:

כד"י עַד דְּרֹשׁ אֲחִיךָ • (ב"מ כז) וְכִי תַעֲלֶה בְּלִבְךָ שִׁיתְּנֶהוּ לוֹ קֶדֶם שִׁיִּדְרֹשְׁהוּ? אֵלָּא דְרֹשְׁהוּ שְׁלֵא יְהֵא רַמְאִי. וְהִשְׁבַּתוֹ לּוֹ • שְׁתֵּהֵא בּוֹ הַשְׁבָּה, שְׁלֵא יֵאכַל בְּבֵיתְךָ כְּדִי דְמִי וְתִתְבַּעַם מִמֶּנּוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל דְּבַר שְׁעוּשָׁה וְאוֹכֵל, יַעֲשֶׂה וְיֵאכַל, וְשְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, יִמְכֹּר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 284)

וְאִם לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֲלֶיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ (כב, ב) מִי שְׂרֹאָה שְׂנֵאָבֵד לִיהוּדֵי אַבְדָּה רוחנית, שְׂאִינוֹ מִתְנַהֵג כְּדָבְעִי, הֵנָּה אֲפִילוֹ אִם יְהוּדִי זֶה רְחוֹק מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מִכִּירוֹ - אֲסוּר לְהִתְעַלֵּם מֵאַבְדָּה זֶה, אֵלָּא יֵשׁ לַעֲזֹר לוֹ עַד שִׁיבֹא וְיִדְרֹשׁ אֶת אַבְדָּתוֹ, כְּלוּמֹר, שִׁיתְקַן אֶת הַנְּהֻגָתוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ תּוֹרַת הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב, שֶׁיֵּשׁ לְמִסֹּר אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל אֲהַבַת יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ לִיהוּדִי שְׁלֵא רָאוּ מַעֲוָלָם.

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אַבְדַּת אֲחִיךָ אֲשֶׁר־תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ם
ג וכן תעבד לחמור וכן תעבד לשמלתו וכן תעבד לכל אבדת אחיך די תיבד מנה
ותשכחנה לית לך רשו לאתפסאה:

כד"י לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם • לְכַבֵּשׁ עֵינְךָ כָּאלוֹ אֵינְךָ רוֹאֶה אוֹתוֹ. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

ק"ט:): לֹא תִרְכֶּה יְרוּשָׁלַיִם אֵלָּא עַל שְׁהִיּוֹ מְבֻזִּים בָּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂנֵאָמֵר (ד"ה"ב ל"ו ט"ז) וְיִהְיֶה מְלַעֲיָבִים וְגו', וְלִזְוֵה צִנְהָ ה' שְׁלֵא יִסּוּכְבוּ בְּבוּזֵי תַלְמִיד חֲכָם טְמֵאת הָאָרֶץ בְּבִיאת גוֹיִים בְּנֻחַלַת ה' וְיִטְמְאוּהָ:

(א) לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר וְגו'. פֶּרֶשֶׁה זֶה בָּאָה לְרַמֵּז בְּפִרְסוּת חַיִּיב הַתּוֹכְחוֹת שְׁצִירְכִין בְּנִי אֵל חַי צִדִּיקִי עוֹלָם לַעֲשׂוֹת לַעֲם ה', וְהֵן אֵלֶּה צִדִּיקִים יִקְרְאוּ לַצַּד מַעֲלָתָם אֲחִים, כְּמוֹ שְׁהַעֲרִירֹתִיךְ שְׁכֵנִי זֶה הוּא מְדֻרְגָּה הַיּוֹתֵר מַעֲלָה שֶׁכָּל כְּנוּיִים אֲשֶׁר יִתְּבֹנוּ בָּהֶם יְחִידֵי עַם, (שְׁמוֹת רַבָּה ג"ב) וְאוֹתָם צִנְהָ ה' כִּי תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אֵלֶּה הֵם בְּנֵי אָדָם שְׂנֵאֲמָשְׁלוּ בְּבִהְמוֹת וְהֵם צֵאן קִדְשִׁים וְלִזְוֵה קִרְאָם שׁוֹר וְשֶׁה, אֲחִיךָ שֶׁהוּא הַקִּב"ה, וְיַחַס לוֹ שֶׁם זֶה לְהַעֲרִי אֵל מִי מְקֻדְשִׁי הוּא מַצִּיחַ שֶׁהֵם הַצִּדִּיקִים כְּמוֹ שְׁכַתְּכֵנוּ:

יְהִיָּה עַד שִׁיתְרַצָּה ה' וְיִדְרֹשְׁהוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ עַד דְּרֹשׁ אֲחִיךָ אוֹתוֹ, וְהִשְׁבַּתוֹ לוֹ פְּרוּשׁ מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאלוֹ הוּא מְשִׁיבֵנו מִנִּי אוֹבֵד:

או יִרְצָה שְׁצִירֶיךָ הַחֲכָם לְהִשְׁתַּדֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַתּוֹרָה וְהַמּוֹסֵר עַד יוֹם פְּקֻדָּה שִׁיִּדְרֹשׁ ה' נִשְׁמָתוֹ וְאִזּוֹ הָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים, וְדִקְדַּק לִוְמֹר וְהִשְׁבַּתוֹ לוֹ שְׂאֵם יִמְעַדוּ קִרְסָלָיו לֹא תִשׁוּב הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹהִים וְתִלְךָ לְחִרְפוֹת:

(ג) וְאוֹמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה. לְפִי שֵׁשׁ בְּאֻמָּצֵנוֹת הָאָדָם ג' דְּבָרִים, הָא' הַרְכַּבַת הַגּוֹף, ב' חֵלֶק הָרוּחָנִי שְׂבָאָדָם, ג' חֵלֶק הַתּוֹרָה הַמְאָרְסֶת לְכָל א' מִיִּשְׂרָאֵל, בְּנִגְד הַרְכַּבַת הַגּוֹף אֲמַר פֶּן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹר, בְּנִגְד חֵלֶק הָרוּחָנִי אֲמַר פֶּן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ כִּי בְּחִינָה זֶה תִקְרָא שְׁמִלָּה כְּאוֹמְרָם בְּמִס' שְׁבַת (קנ"ב:) מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁחֵלֶק בְּגָדֵי מַלְכוּת, וְכִנְגֵד חֵלֶק הַתּוֹרָה אֲמַר וְכֵן תַּעֲשֶׂה

וְאוֹמְרוֹ נֶדְחִים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְעִיל ד') וְנִדְחָתָ וְהַשְׁתַּתְּנוּתָ לָהֶם וְגו' שְׁהַעֲבֹר פִּי ה' יִקְרָא נֶדָח, וְיֵצֵא ה' לְכָל יִתְעַלֵּם אֵלָּא יִשְׁיָבֵם לְאֲחִיו הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם, וְכָפֵל לוֹמֵר הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם, נִתְפַּוֵּן כִּי מִתְחַלֶּה יִשְׁיָבֵם לְדֶרֶךְ הַטּוֹב וְכֵנָה יִתְקַרְבוּ אֶל אֲבִיהֶם שְׂבִישְׁמִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ תְּשִׁיבֵם לְאֲחִיךָ: וְאוֹמְרוֹ וְאִם לֹא קָרֹב אֲחִיךָ וְגו'. בְּזֶה הַעֲרִי כִּי הוּא מְדַבֵּר עַל זְמַן גְּלוּת הָאֲחֵרוֹן כִּי לֹא קָרֹב כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (פְּמִדְבָּר כ"ד) אֲשֶׁרֵנוּ וְלֹא קָרֹב, עוֹד לוֹ וְלֹא יִדְעָתוּ שְׂנֵאֲסָתָם הַקֵּץ וְאֵין יוֹדֵעַ מִתִּי קֵץ הַפְּלִאוֹת, וְזֶה יִסּוּכְבַּת הַתְּחַקֵּת הַלְּבָבוֹת מֵהַאֲמוּנָה וְנִטְוִי רִגְלָהּ כְּאֲשֶׁר עֵינֵינוּ רוֹאוֹת בְּדוֹרוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה יֵצֵא ה' וְאִם־פָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ זֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְיִלְמְדוּהוּ אֲרָחוֹת חַיִּים וְדֶרֶךְ יִשְׁכֵּן אוֹר לְכָל יִשָּׁה מִנִּי אֲרָח וְלֹא יִמְצָאוּהוּ אוֹיְבוֹ בְּמַחְשָׁבוֹת וְטַעֲנוֹת כּוֹזְבוֹת כִּי אוֹר תּוֹרָה תַּצִּילֶהוּ, וְזֶה

שיעור יומי ליום שלישי ז' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת כי־תצא לז

(ד) לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אֶחֱיֶךָ אוֹ שׂוֹר וְנָפְלִים בַּדֶּרֶךְ
וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ: ס

כ"י • הֵקֵם תִּקִּים • (ב"מ לב) זו טענינה, להטעין משאו שגפל מעליו. עמו • עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו ואמר: 'הואיל ועליך מצנה, אם רצית לטעון טען', פטור. אור החיים

(ה) לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גֹבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֹּבֶר שְׂמֹלֶת
אִשָּׁה כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: פ

כ"י • לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גֹבֶר עַל־אִשָּׁה • (ספרי, נזיר פ"א) שתהא דומה לאיש, כדי שתלך בין האנשים, שאין זו אלא לשם נאופה. וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֹּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה • לילך לישב בין הנשים. דבר אחר: שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השחי. כִּי תֹעֲבֹת • לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה.

(ו) כִּי יִקְרָא קוֹן־צִפּוֹר | לַפִּנִּיךְ בַּדֶּרֶךְ בְּכַל־עֵץ | אוֹ
עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־
הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים:
כ"י • כִּי יִקְרָא • פָּרַט לַמִּזְמָן. לֹא־תִקַּח הָאֵם • (חולין קכ) בעודה על בניה.

(ז) שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן
יִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים: ס

כ"י • לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו' • (שם קכב) אם מצוה קלה שאין בה חסרון כִּס, אמרה תורה: "למען ייטב לך והארכת ימים", קל וחמר למתן שכרן של מצוות חמורות.

• יום שלישי ז' אלול •

(ח) כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגֶּךָ וְלֹא־תִשִּׂים
דָּמִים בְּבִיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:

כ"י • כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ • אם קימת מצות שלוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים, לך נסכמו פְּרָשִׁיּוֹת הָלָלוּ. מַעֲקָה • גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם: 'תִּיקָא', כגון תיק שמשמר מה שבתוכו. כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל • ראוי זה ליפל, ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי, וחוב על ידי חייב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 210. כא עמ' 37)

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ (כב, ח) יש לשאל, הרי חייב מעקה הוא גם במי שקנה בית יִשׁוּן בלי מעקה. ויש לומר, דהנה ביתו – זו אשתו, ובנית בית חדש משמעותה, אפוא, התחלת חיי נשואין, כאשר אדם לוקח רחום על צוארו ומתחיל להתעסק במציאת פרנסה. במצב זה יש צורך במעקה, הינו בהגבלות ובסגייגים חדשים, הן במחשבה הן בדבור והן במעשה. לכן נקט הכתוב בית

אור החיים על התורה – מהדורות ב'וס, אברמוביץ

לכל אבדת אחיד, וקראה הכתוב אבדה כמו שרמז רשב"י (קדושין ב'): משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזר על מי וכו', כי חלק העולה לאיש זה הנה הוא אבוד מהעולם פִּינָן שאין זולתו יכול להשיגו כאמור בדברי המקבלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא מוצא אותה: (ד) ואמר עוד לא תראה את חמור אחיד וגו'. נתפנן בזה שלא יאמר הצדיק שלא נצטוה אלא על איש שנדח בעברות אבל ישנו בהשב אבל אם

חדש, שכן מעקה בעבודה רוחנית שייד בעקר בעת בניית בית חדש. והרי לנו דגמא למה שמצינו בכמה מקומות, ש"אין הענין בנגלה אומר אלא דרשני בפנימיות התורה" (נגלה דתורה גופא מכריח שיש פרוש פנימי).

(ט) **לֹא־תִזְרַע בְּרִמְוֶה בְּלֵאִים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּה** ט לא תזרע ברמון ערובין דילמא תסתאב דמעת זרעא די תזרע ועללת ברמא:

אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם: ׀

כס"י • **בְּלֵאִים** • (קידושין לט. חולין פב) חטה וישעורה וחרצון במפלת יד. **פֶּן־תִּקְדַּשׁ** • כתרגומו: 'תסתאב', כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון אסור, נופל בו לשון קדש, כמו: (ישעיה סה) "אל תגע בי כי קדשתיך". **הַמְּלָאָה** • זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף.

י לא תרדי בתורא ובחמרא כחדא:

(י) **לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר־וּבְחֹמֹר יַחְדּוֹ: ׀**

כס"י • **לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֹמֹר** • (ב"ק נד) הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא.

יא לא תלבש שעטנזא עמר ופתן מחפר כחדא:

(יא) **לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטְנֹו עֶמֶר וּפְתָתִים יַחְדּוֹ:**

כס"י • **שְׁעִטְנֹו** • לשון ערוב, ורבותינו פרשו: שוע, טווי ונזוז.

יב פרספדין תעבד לך על ארבע כנפי כסותך די תכסי בה:

(יב) **גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע בְּנֹפֹת בְּסוֹתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ׀**

כס"י • **גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ** • (יבמות ד. ספרי) אף מן הפלאים, לך סמך הפתוב.

יג ארי יסב גבר אתמא ויעול לותה ויסננה:

(יג) **כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַבָּא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ:**

כס"י • **וַבָּא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ** • סופו. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ועליה והשגות רמות ישגו באמצעותה ויתבעו עלבונה בב"ד כאומרו השערה, והוא מה שאמרו בזהר (ח"ג פ') כי עתיד הקב"ה לתבוע עלבונה של תורה, וכאומרם במשנה (אבות פ"ו) אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה:

והנה טענת העומד לתבוע עלבונה כתובה לפנינו כאומרו ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה פרוש לא נתיקה לעגנה בקרן זוית אלא להתנהג עמה במנהג אשה לכל יגרע שארה כסותה ועונתה, כמו שמפרשים שלשת הדברים בס' הזהר (תקונים ו') 'שכלם צריכין לתורה, וישנאה כאן רמו סבת ההרחקה ממנה שכא מאותה בחינה הנקראת שנאה, ונותן טעם ההרחקה מפני שלא מצא בה תקף וחזק, והוא אומרו והנה הוא שם עלילת וגו',

למה תמאס אשת נעורים משיב כי אין התורה זנה ומפרנסת והוא צריך למחיה, גם אינו רואה סימן ברכה מאמצעות למודה הגם כי יעסוק בה אין נפתחין לו שערי פרנסה טובה, ואדרבא רואה כי כל האנשים שרחקה ואינם חושבים בה כל עקר בתיקה מלאים כל טוב, והוא אומרו ושם לה עלילת דברים, והוציא עליה שם רע כאומרו את האשה הזאת לקחתי פרוש שאינו כופר בלקוחיה, אלא שאומר ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים פרוש לשון חזק כי עוסקה סביב יחנו לדפק על דלתי אחרים למצא טרף, מודיע הפתוב כי הקב"ה שהוא הנקרא אבי הנערה ונכנסת ישראל יתבעו עלבונה של תורה לפני בית דין הגדול, והוא אומרו ולקח אבי הנערה ואמה, והוציא את בתולי הנערה רמו חזק

נפל והרבה להרשיע הלנופלים תקומה? ואברה תקנה ממנו, לא כן הוא אלא לא תראהו ותתעלם וצריך להקים עמו, דקדק לומר עמו דוקא אם הוא מסייע בדבר שרוצה לשוב, אבל אם הוא נופל ואינו חפץ בהקמתו פטור אתה שזה נכנס בגדר לץ וכתיב (משלי ט') אל תוכח לץ פן ישנאך:

(יג) כי יקח איש אשה וגו'. דברה תורה כנגד בני אדם גם בני איש אשר חוזרים פניהם מן התורה כאומרם כי היום קצר למה שצריך להשתדל על המחיה, ועליהם אמר הפתוב כי יקח איש אשה זאת התורה המארסה, ובא אליה שכבר זרחה עליהם אורה של תורה בהר סיני וקבלו הלוחות, וישנאה פרוש שאין לבם חפץ לתת לה עונתה במשפט, וכשבא מוכיח לדבר אליו

יד וישוי לה תסקופי מלין ונפק עליה שום ביש וימר ית אתמא הדא נסבית ועלית לותה ולא אשכחית לה בתולין:

(יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלַיהָ וְלֹא־מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:

כס"א ◀ וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים • עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה: עֶבֶר עַל (ויקרא יט) "לֹא תִשָּׂא", סופו לבא לידי לשון הרע. אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת • (ספרי) מִכָּאן שָׁאִין אוֹמֵר דָּבָר, אֵלָּא בִּפְנֵי בַעַל דִּין.

טו ויפסב אבוהא (נ"א אבוהי) דעולממא ואמא ויפקון ית בתולי עולממא למדם סבי קרמא לתרע בית דין אתרא:

(טו) וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:

כס"ב ◀ אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ • (שם) מִי שֶׁגִּדְּלוּ גְדוּלִּים הָרָעִים, יִתְבַּזּוּ עָלֶיהָ:

טז וימר אבוהא דעולממא לסביא ית ברתה יהבית לגברא הדין לאנתו וסננה:

(טז) וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לָאִשָּׁה וַיִּשְׁנֶנָּה:

כס"ג ◀ וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה • (שם) מִלְּמַד שָׁאִין רְשׁוּת לָאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָאִישׁ.

יז והא הוא שוי תסקופי מלין למימר לא אשכחית לברתך בתולין ואלין בתולי ברתה ויפרסון שוישיפא קדם סבי קרמא:

(יז) וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לֹא־מָצָאתִי לְבִתְךָ בְּתוּלִים וְאֵלָּה בְּתוּלִי בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לְפָנַי וְקִנֵּי הָעִיר:

כס"ד ◀ וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה • (שם) הָרִי זֶה מָשָׁל: מַחְזִירִין הַדְּבָרִים כְּשֶׁמָּלָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יוכל לשלחה כל ימיו, וכזה מצינו להם לרבותינו ז"ל (ויק"ר פכ"ה) שאמרו שבעל תשובה אם היה רגיל ללמד דף אחד ללמד שנים וכן על זה הדרך, וזה בעל תשובה משאר העברות אכל מוציא שם רע על התורה משפטו כל ימיו עמה לשב תורתו אמנותו:

ואמרו ואם אמת היה הדבר וגו'. פרוש אם ארע כי תורה שלמד זה האיש ובחן בה שאין לה בתולים, שהיתה תורת מינות שלמדו צדוק וביתוס ותורה כזו אין בה חזק והיא חלק רע, לתורה כזו יצו ה' לרמות בה אכן לסקלה ולאבדה כאמרו ומתה, הגם כי הן הנה הדברים שייצאו מפי הקב"ה אף על פי כן הפונה לא כן הוא, וכבר אמרו ז"ל (גטין מ"ה:) על ספר תורה שכתבו מין ישורף, כי עשתה נבלה לננות וגו' ובערת הרע פי זו תקרא חלק רע וצריך בעור:

ואמרו עוד כי ימצא איש שכב וגו' יתבאר

עליו באין עון ידע כי כמו שראוי לו לעשות לא עשה ועל זה ענשוהו: ואמרו וענשו אתו מאה כסף. רמז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום, כמו שדרשו (מנחות מ"ג:) מאמרו ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל אל תקרי מה אלא מאה ופסוק זה כבעל תשובה נאמר כאמרו בגמ' (ב"ר פכ"א) ועתה אין ועתה אלא תשובה דכתיב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל וגו' ע"כ, שחייב להשתדל להשלימם: ואמרו ונתנו לאבי הנערה שפלן הם ברכות לה' שהוא אבי הנערה, ואמרו כי הוציא שם רע על בתולת ישראל. שהיא השכינה שהיא כללות ישראל והיא מדה העשירית שכוללת מאה והיא נקראת תורה שבעל פה כידוע ליוצעי חן, ואמרו ולו תהיה וגו' פרוש הגם שאין חייב בתלמוד תורה אלא קביעות עתים, אדם כזה שהוציא שם רע עליה צריך לשקד על דלתותיה כל היום וכל הלילה לא

דקדק לומר והנה הוא להעיר כי אין זה אמת, שלא גרם לו אלא השונא השוכן בקרבו, ואלה בתולי בתי וגו' והיו הדברים ברורים כשמלה פמה מעלות וחזק התורה, שתחלת כל דבר כל העולם כלו בה נברא, בשבילה נברא, ובה מתקנים, וכל טובה הצפונה לעולם הבא ואוצרות החיים והטוב נקנים בה:

ואמר הכתוב כי זה יהיה משפט האיש ההוא על פי בית דין, ראשונה ויסרו אותו על דרך אומרם ז"ל (ברכות ה.) אם רואה אדם שייסורין באים עליו וכו' יחלה כבטול תורה פרוש על מה שבטל התורה, ונדחקו האחרונים בפרוש דבר זה בטענת הלא בטול עון גדול הוא ולמה לא תלה בו עד שלא מצא, וישוב הדבר הוא לפי שאין שיעור למה שצריך בעסק התורה כאומרם (אבות פ"ב) ואין אתה בן חורין להבטל ממנה, והגם שיראה בעיני האדם שעסק, כשיראה יסורין באים

(יח) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:

יח וְיִדְבְּרוּן סְבִי קִרְתָּא הֵיא ית גְּבֵרָא
וְיִלְקוּן יִתָּה:

רש"י • וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ • מַלְקוֹת (כתובות מו).

(יט) וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיאָהּ
שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹתִיהָ לְאִשָּׁה לְאִיּוֹכֵל
לְשִׁלְחָה כְּלִימִיו: ׀

יט וַיִּגְבוּן מִנָּה מֵאָה סֵלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ
לְאָבוּהָ דְּעוֹלָמְתָא אַרְי אֶפְק שׁוּם בִּישׁ עַל
בְּתוּלָתָא דְיִשְׂרָאֵל וְלָהּ תְּהִי לְאִנְתּוֹ לִית לָהּ
רְשׁוֹ לְמַפְסָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:

(כ) וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר הָיָה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים
לַנַּעֲרָה:

כ וְאִם קִשְׁטָא הָיָה פְּתֻמָּא הָדִין לָא
אֶשְׁתַּכְּחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלָמְתָא:

רש"י • וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר • בְּעָדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזָנְתָה לְאַחַר אַרוּסִין.

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ
אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נָכְלָה בְּיִשְׂרָאֵל
לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּהּ: ׀

כא וַיִּסְקִיוּ ית עוֹלָמְתָא לְתַרַע בֵּית אָבוּהָ
וַיִּרְגְּמוּהָ אֲנָשֵׁי קִרְתָּא בְּאֲבָנִיָּא וּתְמוֹת אַרְי
עָבְדָת קִלְנָא בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנָה בֵּית אָבוּהָ
וּתְפִלִּי עָבַד דְּבִישׁ מִבִּינָהּ:

רש"י • אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ • (כתובות מו) רָאוּ גְדוּלִים שְׁגָדְלָתָם. אֲנָשֵׁי עִירָהּ • (ספרי) בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ. לְזָנוֹת
בֵּית אָבִיהָ • כְּמוֹ: בְּבֵית אָבִיהָ.

(כב) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם־אִשָּׁה בְּעֵלְתָּ־פֶּעַל וּמָתוּ
גַּם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת
הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ׀

כב אַרְי יִשְׁתַּכַּח גְּבֵר דְּשָׁכַב עִם אִתְּתָא אִתְּתָא
גְּבֵר וַיִּתְּקִשְׁלוּן אַף תְּרוּיְהוֹן גְּבֵרָא דְּשָׁכַב עִם
אִתְּתָא וְאִתְּתָא וּתְפִלִּי עָבַד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

רש"י • גַּם־שְׁנֵיהֶם • (ספרי) לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חֲדוּדִים, שָׁאִין הָאִשָּׁה נִהְיִית מֵהֶם. גַּם, לְרִבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (ספרי)
אֲחֵרִים: מֵאֲחֻרֵּיהֶם. (שם) דָּבָר אַחֵר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", לְרִבּוֹת אֶת הַיָּלֵד, שָׁאִם הָיְתָה מְעַבְרַת אֵין מִמֶּתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלַד.

(כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ
בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:

כג אַרְי תְּהִי עוֹלָמְתָא בְּתוּלָתָא דְּמִצָּאָהּ
לְגְבֵר וַיִּשְׁכַּחַנָּה גְּבֵר בְּקִרְתָּא וַיִּשְׁכּוּב עִמָּה:

רש"י • וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר • (ערכין ז) לְפִיכָף שָׁכַב עִמָּה, פָּרְצָה קוּרְאָה לַגֹּב, הָא אֵלוּ יִשְׁכָּה בְּבִיתָהּ, לֹא אָרַע לָהּ.

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא
וּסְקִלְתֶּם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר
לֹא־צִעְקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־
אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּהּ: ׀

כד וְתִפְקוּן ית תְּרוּיְהוֹן לְתַרַע קִרְתָּא הֵיא
וְתִרְגְּמוּן יִתְהוֹן בְּאֲבָנִיָּא וַיִּמּוּתוּן ית
עוֹלָמְתָא עַל עֶסֶק דִּי לֹא צִוְּחַת בְּקִרְתָּא וַיִּת
גְּבֵרָא עַל עֶסֶק דְּעָנִי ית אִתְּתָא חֲבֵרָה וּתְפִלִּי
עָבַד דְּבִישׁ מִבִּינָהּ:

כה וְאִם בְּחֶקְלָא יִשְׁפַּח גְּבֵר יֵת עוֹלָמְתָּא
דְּמֶאֱרֶסָא וְיִתְקַף בֵּה גְבֵרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה
וְיִתְקַטֵּל גְּבֵרָא דְשָׁכַב עִמָּה בְּלַחְדוּדָהּ:

כו וְיִלְעוֹלְמְתָא לֹא תַעֲבֵד מִדְּעַם לִית
לְעוֹלָמְתָא חוּבָת דִּין דְּקִטּוּל אָרִי כְּמָא
דִּיקוּם גְּבֵרָא עַל חֲבֵרָה וְיִקְטֻלָּהּ נֶפֶשׁ בֶּן
פִּתְגָמָא הָדִין:

כו אָרִי בְּחֶקְלָא אֲשַׁכְחָה צוּחַת עוֹלָמְתָּא
דְּמֶאֱרֶסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:

כז אָרִי יִשְׁפַּח גְּבֵר עוֹלָמְתָּא בְּתִלְתָּא דִּי לֹא
מֶאֱרֶסָא וְיִחַדְנָה וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וְיִשְׁתַּכְּחוּן:

כט וְיִתֵּן גְּבֵרָא דְיִשְׁכּוּב עִמָּה לְאַבּוּיָהּ
דְּעוֹלָמְתָּא חֲמִשִּׁין סְלֵעִין דְּכֶסֶף וְלָהּ תְּהִי
לְאַנְתּוֹ חֶלֶף דִּי עֲנִיָּה לִית לָהּ רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה
כָּל יוֹמוֹהִי:

א לֹא יִסַּב גְּבֵר יֵת אִתּוֹ אַבּוּיָהּ וְלֹא יִגְלִי
בְּנִפְּא דְאַבּוּיָהּ:

כש"י • לֹא־יִקַּח • אֵין לוֹ בֵּה לְקוּחִין, וְאֵין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בֵּה. וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו • (יבמות לג) שוֹמֵרֵת יָבָם
שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָהּ לְאָבִיו, וְהָרִי כְּבֵר הוֹזָקָר עָלֶיהָ מִשּׁוּם: "וַיִּקְרָא יִת" "עֲרוֹת אָחִי אֲבִיד" ? אֵלָּא לְעֵבֶר עַל זֶה בִּשְׁנֵי לְאוּיִן,
וְלִסְמֻךְ לָהּ: "לֹא יָבֵא מִמֶּזֶר", לְלַמֵּד שְׂאִין מִמֶּזֶר אֵלָּא מִחִיבֵי כְּרִיתוֹת, וְקַל וְחֹמֶר מִחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׂאִין
בְּעֲרִיּוֹת מִיתַת בֵּית דִּין שְׂאִין בֵּה כֶּרֶת.

(ב) לֹא־יָבֵא פְצוּע־דָּכָא וּבְרוֹת שְׁפָכָה בְּקֹהֶל יְהוָה: ׀
כ לֹא יִדְבִי דְפָסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמַעַל בְּקֹהֶלָא
דִּי:

כש"י • פְצוּע־דָּכָא • (יבמות עז) שְׁנִפְצָעוּ אוֹ שְׁנִדְכָּאוּ בִּיצִים שְׁלוֹ. וּבְרוֹת שְׁפָכָה • שְׁנִכְרַת הַגִּיד וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹרֵה קְלוּת
זָרַע, אֵלָּא שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹתֵת וְאֵינוֹ מוֹלִיד.

(ג) לֹא־יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקֹהֶל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֵא לוֹ
בְּקֹהֶל יְהוָה: ׀
ג לֹא יִדְבִי מִמֶּזֶר לְמַעַל בְּקֹהֶלָא דִּי אָף
דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לָהּ לְמַעַל בְּקֹהֶלָא
דִּי:

(ד) לֹא־יָבֵא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקֹהֶל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי
לֹא־יָבֵא לָהֶם בְּקֹהֶל יְהוָה עַד־עוֹלָם:
ד לֹא יִדְבִי עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי לְמַעַל בְּקֹהֶלָא
דִּי אָף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לָהֶן לְמַעַל
בְּקֹהֶלָא דִּי עַד עוֹלָם:

כש"י • לֹא־יָבֵא עֲמוּנִי • לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. אור החיים

(כה) וְאִם־בִּשְׂפָחָה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת־הַנְּעִרָה הַמֵּאֲרָשָׁה
וְהַחֲזִיקָבָה הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וְיָמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב
עִמָּה לְבָדוֹ:

(כו) וְלַנְּעִרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנְּעִרָה חֲטָא מוֹת כִּי
כְּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְיוֹהוּ וְרָצָחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כש"י • כִּי כְּאֲשֶׁר יָקוּם וְגו' • לְפִי פְשׁוּטוֹ זֶהוּ מִשְׁמַעוֹ: כִּי אָנוּסָה הִיא,
וּבְחֻזְקָה עֲמַד עָלֶיהָ, כְּאֵדָם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרוֹ לְהַרְגּוֹ. (פסחים כה. סנהדרין עג) וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ בּוֹ: הָרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא
לְמַד וְכו'.

(כו) כִּי בִשְׂדֵה מִצָּאֵה צִעָקָה הַנְּעִרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין
מוֹשִׁיעַ לָהּ: ׀

(כח) כִּי־יִמָּצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה
וְתַפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצָאוּ:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׁכַב עִמָּה לְאָבִי הַנְּעִרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף
וְלֹו־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל שְׁלַחָה
כָּל־יָמָיו: ׀

כג (א) לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו: ׀

(ה) **עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְמוֹ אַתְּכֶם בַּלָּחֶם וּבַמִּים בַּדֶּרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֶרֶם נְהַרִים לְקַלְלֶךָ:**

כס"י • **עַל־דָּבָר** (ספרי) • **עַל הַעֲצָה שֶׁיַּעֲצוּ אֶתְכֶם לְהַחֲטִיאֲכֶם. בַּדֶּרֶךְ • כְּשֶׁהֵייתֶם בְּטֶרוּף.**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׁאֲסוּרִין וּבְכִיזָא בְּזֶה אֵין אֲנוּ הוֹלְכִים אֶלָּא אַחֵר הָאֵב דְּכֵתִיב (בַּמִּדְבָּר א' ב) לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אָבוֹתָם, וְאִם אָמַר עֲמוּנִי וּמוֹאבִי וְלֹא הָיָה לָנוּ טַעַם עַל דָּבָר הֵינּוּ אוֹמְרִים שְׁאָמַר מוֹאבִי כְמוֹ שְׁאָמַר מִצְרַיִם וְאֲדוֹמִי, וּמִשְׁנִיָּהם דּוֹרֵשׁ וְלֹא עֲמוּנִית וְלֹא מוֹאבִית:

וְלִזָּה אָמַר אַבְנֵר ב' טַעֲמִים הַנּוֹכְרִים, וּמִחֻלָּקַת רַבִּי יְהוּדָה וְר"ש הִיא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, כִּי ר"י סוֹבֵר דְּטַעַם מוֹאבִי לְכַד יִתְחַיֵּב לומר וְלֹא מוֹאבִית, וּמֵאֲמַר עַל דָּבָר אֵינוּ מַחֲבִינִי לֹא לְרִבּוּת וְלֹא לְמַעַט כְּאֲשֶׁר אָבָא הַטַּעַם, וְטַעַם מִצְרַיִם וְאֲדוֹמִי מִשּׁוֹם שֶׁהַטַּעַם שָׁנִיתָ הַפְּתוּב מַחֲבִינִי לְכָלֵל גַּם מִצְרַיִם וְאֲדוֹמִית שֶׁכְּמוֹ כֵּן הֵם אַחִים הָאֲנָשִׁים כְּנָשִׁים, גַּם גֵּרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהֵינּוּ בָּהּ שְׂוִים בָּהּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְלֹא חָשׁ הַפְּתוּב לומר מִצְרַיִם וְאֲדוֹמִי כִּינּוֹן שְׁאֵין מְקוֹם לְטַעוֹת כְּנֻכָּר, וְלֹא סָבַר כִּי שְׁמַעוֹן הוֹכִיחַ מֵאֲמָרוֹ עַל דָּבָר אוֹ מִטַּעַם שֶׁכְּתִבְנוּ כְּפִירוֹשׁ דְּבָרֵי אַבְנֵר אוֹ מִטַּעַם שֶׁיֵּשׁ לַחוּשׁ לְדַחֲתוֹ שֶׁל דּוֹאָג: וְיֵמָּה שֶׁתְּרַגְּמָה בְּגִמ' כֵּל כְּבוֹדָה יֵשׁ לְצַדִּד וְלומר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא אָמַר כֵּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה אֶלָּא דּוֹקָא בְּכְבוֹדָה לֹא בְּזוּנָה אַחֵר שְׁאֵינוּ רוֹאִין מַעֲשֵׂה מַעֲשֶׂה חֲצוּפּוֹת גְּלָה כְּבוֹד מֵהֶם וְחִזּוֹר הַדִּין לומר הִיא לֵהֶם לְקַדֵּם וְכו', וְנָשִׁים לְנָשִׁים, וְיֵשׁ פְּנִים לומר שְׁאֵין לְהִבִּיא רְאִיָּה מִהַפְּקָרְתָם לְזִנוּת מִב' טַעֲמִים, א' אֲנוּסִים הִיוּ מִצַּד שֶׁהַפְּקִירוֹם הָאֲנָשִׁים, ב' הַתּוֹרָה לֹא תִקְפִּיד עֲלֵיהֶם לְמָה לֹא עָשׂוּ דָּבָר שְׁאֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְנָשִׁים לַעֲשׂוֹת מִשּׁוֹם כֵּל כְּבוֹדָה הֵגֶם שֶׁהֵם זָלְזוּ בַּעֲצָמָן בְּדָבָר אַחֵר, וּמִעֲתָה הַדְּבָרִים שְׁקוּלִים וְאֵין הוֹכְחָה מֵעַל דָּבָר וְהוֹכִיחַ מִדְּקוּק עֲמוּנִי וּמוֹאבִי:

וְר' שְׁמַעוֹן סוֹבֵר בְּהַכְרֵעָה כִּי לַעֲלֹם לְשָׁנָם בְּטַעֲנַת כֵּל כְּבוֹדָה וּפְטוּרִים

כּוֹתֵב מִצְרַיִם הִיָּה מִצְרַיִם, וְהֵאֵי דְּפִתְבִּי אֲדוֹמִי וְלֹא פִתְבִּי אֲדוֹם אֲנִי מִצְרַיִם פִּתְבִּי אֲדוֹמִי עכ"ל:

וְאֵין דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת נִרְאִים כִּי לֹא מִצִּינוּ שְׁאִימַר הַפְּתוּב לְשׁוֹן בַּתְּחִלָּה אֲנִי מִה שֶׁעָתִיד לומר אַחֲרָיו וְיֵמָּה גַּם מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְטַעוֹת בְּהִלְכוֹת, וְעוֹד בְּשִׁלְמָא אִם חֻלָּקַת מִצְרַיִם עֲצָמָה הִיָּה צְרִיף הַפְּתוּב לְכַתֵּב מִצְרַיִם יֵשׁ מְקוֹם לומר שֶׁשִּׁנָּה הַפְּתוּב בְּשִׁלְפִנְיָה לְדָבָר פִּיזָא בָּהּ, וְאִם מִצְרַיִם עֲצָמָה לֹא דָבָר הַפְּתוּב כַּהֲגֵן שֶׁהִיָּה צְרִיף לְכַתֵּב מִצְרַיִם לְכָלֵל מִצְרַיִת אֶלָּא שְׁאֵינוּ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא רָצָה לְהֶאֱרִיף אֵיךְ נֹאמַר שְׁאָמַר אֲדוֹמִי אֲנִי מִצְרַיִם שְׁמִצְרַיִם גּוֹפָה עֲלֵיהֶם אֲנִי דִן:

וְלִבּוֹא לְעִמָּק הַדָּבָר יֵשׁ לְהַעֲרִיף בְּדָבָרֵי אַבְנֵר לְמָה אֲחִזּוּ הַחֻבָּל בִּב' רִאשִׁין מִתְחִלָּה אָמַר דִּיּוּק מוֹאבִי כְּסִבְרַת רַבִּי יְהוּדָה וְחִזּוֹר לְתַת טַעַם עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוֹ וְגו', כְּסִבְרַת ר' שְׁמַעוֹן כִּי מִמִּשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן מוֹכַח שֶׁכְּשֶׁאָמַר טַעַם שְׁנִי לֹא חִזּוֹר בּוֹ מִטַּעַם הִרְאשׁוֹן, וְהַסְבָּרָה נִוְתָּנָה כֵּן שְׁאִם לֹא כֵּן לְמָה אָמַר אַבְנֵר טַעַם שְׁפִתִּירוֹתוֹ בְּצִדּוֹ, בְּשִׁלְמָא לְר"י לְדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת הֵגֶם שֶׁהִקְשִׁינוּ עֲלֵיהֶם לְסִבְרַתָּם מִיָּהָ אָמַר דְּבָרֵי מִטַּעַם שְׁאֲמָרוּ, אֶלָּא אַבְנֵר הָרִי גְלָה דַּעְתּוֹ בְּמָה שֶׁחִזּוֹר מִקְשִׁית מִצְרַיִם שְׁאֵינוּ סוֹבֵר לְחַלֵּק כְּמוֹ שֶׁחֻלְקוֹ הַתּוֹסְפוֹת:

אֲכַן נִרְאָה כִּי כּוֹנֵן אַבְנֵר לְסִבְרַת ר' יוֹחָנָן הִיא שְׁדוּרֵשׁ מֵאֲמָרוֹ מוֹאבִי וּמֵאֲמָרוֹ עַל דָּבָר אֲשֶׁר וְגו', שְׁוִילַת עַל דָּבָר יֵשׁ לְסִתֵּר הַדְּרָשָׁה מִמִּצְרַיִם, וְטַעַם עַל דָּבָר אֲשֶׁר וְגו' לְכַד אִם הִיָּה אוֹמֵר מוֹאבִי וְעֲמוּנִי הֵגֶם שְׁאֲמָר עַל דָּבָר וְגו' הֵינּוּ אוֹמְרִים הֵגֶם שֶׁהַטַּעַם אֵינוּ צוּדֵק אֶלָּא בְּאֲנָשִׁים בָּאָה הַגְּזֵרָה עַל כָּל כָּל כְּאַחַת, וְעוֹד שֶׁהַנָּשִׁים בָּאִים גַּם כֵּן מִזֶּרַע פְּסוּל שֶׁהֵם הַזְּכָרִים

כִּי עָשׂוּ וְגו' וְהַמּוֹאבִּים, וּפְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (רש"י שם) שְׁחִזּוֹר לְמֵאֲמַר אֶכֶל בְּכֶסֶף, ב' אַחֵר שֶׁהֵם שְׁכָרוֹ עֲלֵיהֶם בַּלְעָם לְקַלְלֵם מִה מְקוֹם לַחוּשׁ עַל שֶׁלֹּא קִדְמוּ בַּלָּחֶם, וְאוֹלִי שְׁאָמַר עַל דָּבָר וְגו' לְהַעֲרִיף שֶׁעַל סִבָּה זֹאת בְּלִבְד יִתְחַיֵּב הַדִּין לְהַרְחִיקָם שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ בַּקֶּהֱל, וּפִי' קִדְמוֹ הוּא לְהוֹצִיא דוֹרוֹן לְסַעַד לְכֶם בַּלָּחֶם וְכו', שֶׁהֵם חֲזִיבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן מִכָּל הָאֲמוֹת כְּעַל כָּל הַגְּמוּלוֹת אֲשֶׁר גָּמְלָם אַבְרָהָם אָבִינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, כִּי מִה שֶׁמְכָרוּ לָהֶם לָחֶם וּמִים הִיָּה לְהַנָּאֲתָם שֶׁל מוֹאבִי גַם לְפַתּוֹתָם לְהַפִּילָם בְּעִרְיוֹת, וְהוּא מִה שֶׁדִּקְדַּק הַפְּתוּב לומר לֹא קִדְמוּ אֶתְכֶם פְּרוּשׁ לְהַנָּאֲתָכֶם:

עוֹד יִתְבָּאֵרוּ הַפְּתוּבִים עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל בִּיבְמוֹת דָּף ע"ו שְׁאֲמָרוּ מִנָּא הֵנִי מְלִי שְׁמוֹאבִית מִתְרַת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְכו' דִּקְאָמַר קָרָא וְגו' אָמַר לִיה אַבְנֵר תִּנְיָנָא מוֹאבִי וְלֹא מוֹאבִית אָמַר לוֹ דּוֹאָג אֶלָּא מַעֲתָה מִמִּזְרָ וְכו' מִצְרַיִם וְלֹא מִצְרַית שְׁאֵנִי הָכָא דְמִפְרָשׁ טַעַמָּא עַל דָּבָר וְגו' דִּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ וְכו' וְאֵין דִּרְכָּה וְכו' הִיָּה לָהֶם לְקַדֵּם וְכו' וְנָשִׁים לְקִרְאָת נָשִׁים כְּעוֹ לְאֶכְרוּיָה עֲלֵיהֶם מִיָּד וְעַמֻּשָּׂא וְגו' מִלְּמַד שֶׁחִזּוֹר חִרְבּוֹ וְכו' וְאָמַר כֵּל מִי שְׁאֵינוּ שׁוֹמֵעַ הַלָּכָה זֹאת יִדְקַר בְּחִרְבַּ מְקַבְּלֵי מִפִּי בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל מוֹאבִי וְלֹא מוֹאבִית, מִכָּל מְקוֹם קָשִׁיָּא תְּרַגְּמָא כֵּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, כְּתִנְיָא עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית מוֹאבִי וְלֹא מוֹאבִית דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא וְגו' דִּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְקַדֵּם וְכו' עכ"ל, וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּד"ה כְּתִנְיָא וְזֶה לְשׁוֹנָם וְאִם תֹּאמַר לְר' יְהוּדָה תִּקְשִׁי לִיה מִצְרַיִם, וְאוֹמֵר ר"י דְּגִבִּי עֲמוּנִי וּמוֹאבִי הִיָּה לוֹ לְקַצֵּר וְלְכַתֵּב עֲמוּנִי וּמוֹאבִי הִלְכָּה אֵית לֵן לְמַדְרֵשׁ דְּלִמְעַט עֲמוּנִית וּמוֹאבִית אֶכֶל מִצְרַיִם אִם הִיָּה

וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ אֶל־בְּלָעַם וַיַּהַפֵּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקִּלְלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:
אור החיים

(ו) וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ אֶל־בְּלָעַם וַיַּהַפֵּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקִּלְלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:
אור החיים

ז לא תתבע שלמם שלמהון וטבתם כל יומיך לעולם:
לעלם:

(ז) לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: ם

ח"י"י לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם • (שם) מְכַלל שְׁנָא־מֵר: "עַמְךָ יֹשֵׁב בְּקִרְבְּךָ", יָכֹל אֵף זֶה בֶּן? תַּלְמוּד לומר: "לא תדרש
שלמם".

• יום רביעי ח' אלול •

ח לא תרחק מדומאה ארי אחוה הוא לא
תרחק מדומאה ארי דיר תויתא בארעה:

(ח) לֹא־תִתְעַב אָדָמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי
כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ:

ח"י"י לֹא־תִתְעַב אָדָמִי • לְגַמְרִי, וְאֵף עַל פִּי שְׂרָאוֹי לָךְ לְתַעֲבוֹ, שְׂעִיזָא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתְךָ. לֹא־תִתְעַב מִצְרִי • מְכַל
וְכֹל, אֵף עַל פִּי שְׂזַרְקוֹ וְזִכְרִיכֶם לִיאָזֹר. מַה טַּעַם? שֶׁהָיוּ לָכֶם אֲכַסְנֵיזָא בְּשַׁעַת הַדִּחְקָא. לְפִיכָךְ.

ט בגין די יתילידו להון דרא תליתא ידפי
להון למעל בקהלא די:

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱלָה
יְהוָה: ם

ח"י"י בָּנִים אֲשֶׁר־יִלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי וְגו' • וְשָׂאָר הָאָמוֹת מִתְרִין מִיָּד, הָא לְמִדַּת שְׁהַמְחִטָּא לְאָדָם, קָשָׁה לוֹ
מִן הַהוּרָגוֹ, שְׁהַהוּרָגוֹ, הוּרָגוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַמְחִטָּא, מוֹצִיאוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא. לְפִיכָךְ אָדָם
שֶׁקִּדְּמָם בְּחֶרֶב לֹא נִתְעַב, וְכֵן מִצְרִים שֶׁטַּבְּעוּם, וְאֵלוֹ שֶׁהִמְחִטָּאוּם, נִתְעַבּוּ.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׁמַע וְגו', וְנָתַן הַטַּעַם כִּי אֶהְבֶּךָ ה'
פְּרוּשׁ לֹא לְצַד שֶׁהָיִיתָ רָאוּי לְדַבֵּר זֶה,
וְעֵינֶיךָ מֵה שֶׁפָּרַשְׁתִּי בַּפִּסּוּק וְלֹא אָבָה
סִיחוֹן (לְעִיל ב' ל').

(י) כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה וְגו'. פְּרוּשׁ הַגֵּם שִׁישׁ
דְּקִדּוּקֵי עֲבֻרוֹת שֶׁה' לֹא יַעֲנִישׁ
עֲלֵיהֶם וְאִם יַעֲנִישׁ יִהְיֶה עֲנִשׁ קָל,
מוֹדִיעַ הַכְּתוּב שֶׁבְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה שֶׁהוּא
בְּזִמָּן שִׁיּוּצָאִים עַל אוֹיְבֵיהֶם צְרִיכִין
שְׁמִירָה מְכַל דְּקִדּוּקֵי עֲבֻרוֹת כְּאוֹמְרוֹ
מְכַל דְּכָר רַע וְגו', וְכָלֵל בְּחִבָּת דְּכָר
גַּם סְבוּת שֶׁמִּנְהוּ סוֹכֵב הָרַע, וְהַעֲרִי
בְּמָה שֶׁצָּוָה סְמוּךְ לָזֶה כִּי יִהְיֶה כָךְ
אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר וְגו' וְאִמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (כְּחֻבּוֹת מ"ו). שֶׁהָיוּ
עֲבָרָה בְּיוֹם מְבִיאִין לִידֵי קָרִי בְּלִילָה,
וְנִתְּכָן הַכְּתוּב בְּסִמְכּוֹת זֶה לומר שֶׁעַל
פִּיּוּצָא בְּזֶה יָצוּ בְּמִאֲמַר וְנִשְׁמַרְתָּ מְכַל
וְגו':

דְּכָר, וְיִתְיָשֵׁב כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּחִלּוֹת
הַעֲנִין:

שׁוּב עֲמַדְתִּי אֶל תֵּכֵן עֲנִין זֶה וְרִאִיתִי
שֶׁאֵין טַעֲנָה עַל הַנִּקְבוֹת לְקִדְּמָם
לְנָשִׁים כִּי הֵנָּע עֲצָמְךָ שִׁיּוּצָא בְּלָפָם
לְקִדְּמָם הִכּוֹל יָכֹלוּ עֲשׂוֹת בְּלֹא רְשׁוּת
בְּעֲלִיָּהֶן וְיָמָה גַּם בְּרָאוֹת בְּעֲלִיָּהֶן אוֹיְבִים
לָהֶם אֲנוּסִים הֵם הַגֵּם שֶׁלֹּא יִקְדָּמוּ
אוֹתָם, וּמַעֲתָה אֵין טַעֲנָתָא אֲשֶׁר לֹא
קִדְּמוּ אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְעַמִּד הַדִּין
עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית
וְטַעֲנָתָא דְּדָאָג טַעֲנָתָא מִין, וְכִמוֹ שֶׁאִמְר
אֲחִיָּה הַשְּׁלוּנִי בְּשִׂאֲמָרוֹ לְפָנָיו קָשִׁיָּא
זוֹ הַפֶּה וְאִמְר מִינְיָה כְּאִמְרוּ בְּמִדְרָשׁ
(מִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל כ"ב):

(ו) וְלֹא אָבָה וְגו'. אוֹמְרוֹ וְלֹא אָבָה פְּרוּשׁ
הַגֵּם שֶׁהָיָה מְקוֹם לְשֹׁמֵעַ מִצַּד עֲנִפִּי
הַחֲטָא שֶׁהָיָה בְּלָעַם נִגְאָחוּ בָּהֶם, אֵף
עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה ה' בְּלֹא טַעַם וְלֹא

מִהִקְדָּמַת הַלָּחֶם וְדִרְשִׁינן טַעַם הַכְּתוּב,
וְלִדְרֹךְ זֶה יִתְבָּאֵר אוֹמְרָם בְּגִמְרָא כְּתוּבָא
שְׁחוּזָר עַל מִאֲמַר כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ
פְּנִימָה וְלָזֶה סְמִכָּה לָהּ, כִּי לְפִי פְּרוּשְׁנוּ
כָּל עֵקֶר מַחְלִקוֹתָם שֶׁל ר' יְהוּדָה וְר'
שְׁמַעוֹן אֵינָה אֶלָּא אִם יֵאָמֵר עֲלֵיהֶם
טַעֲנָתָא כָּל כְּבוֹדָה אוֹ לֹא:

נִמְצָאֵת אוֹמְרָא ג' סְבוּרוֹת בְּאִגְדָּה זוֹ, לְפִי
שְׁמוּעָתָא ר' יוֹחָנָן דּוֹרֵשׁ מִאוֹמְרוֹ
מוֹאֲבִי וּמִאוֹמְרוֹ עַל דְּכָר, וְלִסְבָּרָתָא ר'
יְהוּדָה מִאוֹמְרוֹ עֲמוּנִי לְבָד, וְלִסְבָּרָתָא
ר' שְׁמַעוֹן עֵקֶר הַדְרָשָׁה הִיא מִאוֹמְר'
עַל דְּכָר:

וּמַעֲתָה בְּשִׁלְמָא לְדְּכָרִי ר' שְׁמַעוֹן גַּם
לְשִׁמּוּעָתוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן יֵשׁ
טַעַם נִכּוֹן לְמִאֲמַר עַל דְּכָר, אֶלָּא
לְסְבָּרָתָא רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ אֶלָּא
מִתְּכַת עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי קָשִׁיָּתָנוּ בְּמִקּוּמָה
עוֹמֶדֶת לְמַה הִצְרֵךְ לומר הַכְּתוּב עַל

(י) כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אֵיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע:

יֹאדְרִי תַפּוּק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ
וְתַסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בֵּישׁ:

כש"כ פִּי־תֵצֵא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ • שֶׁשָּׁטָן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה • אור החיים

(יא) כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֶה־לִּילָה
וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

יֹאדְרִי יִהְיֶה בְּךָ גִּבֹּר דִּי לֹא יִהְיֶה דְכִי מִקְרֶה
לִילָה וְיַפּוּק לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יַעֲוֹל
לְגו' מִשְׁרִיתָא:

כש"כ מִקְרֶה־לִּילָה • דָּבָר הַכָּתוּב בַּהֲנֶה • וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה • לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה •
זוּ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה • וְאֶסוּר לִכְנֹס לַמַּחֲנֶה לוֹיָהּ, וְכָל שָׂכָן לַמַּחֲנֶה שְׂכִינָה (פסחים סח) •

(יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחָץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

יב וְהָיָה לְמַפְגֵּי רַמְשָׁא יִסְחִי בַמַּיָא וּכְמַעַל
שְׁמַשָּׁא יַעֲוֹל לְגו' מִשְׁרִיתָא:

כש"כ וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב • סִמּוּךְ לְהַעֲרֵב שְׁמִשׁוֹ יִטְבֵּל, שְׁאִינוּ טָהוֹר בְּלֹא הָעֶרֶב שְׁמִשׁ.

(יג) וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:

יג וַיֵּצֵאתָ מִתַּנְךְ יִהְיֶה לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא
וְתַפּוּק תַּמָּן לְבָרָא:

כש"כ וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ • כְּתֻבָּה, כְּמוֹ: (במדבר ב) "אִישׁ עַל יְדוֹ" • מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • חוּץ לַעֲנָן.

(יד) וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזָנֶיךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וּחִפְרִיתָה
כָּה וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צִאתְךָ:

יד וְיִסְכְּתָא תִּהְיֶה לְךָ עַל זִינְךָ וְיִהְיֶה בְּמַסְקָךָ
לְבָרָא וְתַחֲפֹר בַּהּ וְתַחֲבוּב וְתַחֲכִּי יֵת מַסְקָתְךָ:

כש"כ עַל־אֲזָנֶיךָ • לְבַד מִשְׁאָר כָּלִי תַשְׁמִישְׁךָ • אֲזָנֶיךָ • כְּמוֹ כָּלִי זִינְךָ.

(טו) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ
וְלָתֵת אֵיבֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ
עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ׀

טו אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ שְׂכֻנְתָּה מִהֲלֻכָא בְּגו'
מִשְׁרִיתְךָ לְשִׁבְוִתְךָ וְלִמְמַסְרִי בְּעָלֵי דְבִבְךָ
קְדֻמָּךְ וְתִהְיֶה מִשְׁרִיתְךָ קְדִישָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְּךָ
עֲבֹרַת פְּתָגָם וְיַחֲבוּב מִיִּמְרָה מִלְּאוּטָבָא לְךָ:

כש"כ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ • הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲרוֹת דָּבָר.

(טז) לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֹל אֱלֹהֶיךָ מֵעַם
אֲדֹנָיו:

טז לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד עֲמִין לִיד רַבּוּנָה
דִּישְׁתִּיב לְוִתְךָ מִקְלוֹת רַבּוּנָה:

כש"כ לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד • כְּתֻבָּה, דָּבָר אַחֵר: אֶפְלוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּרְחַ מִחוּצָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(יז) עַמְּךָ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ׀

יז עַמְּךָ יִתֵּב בִּינְךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי בְּחֻדָא
מִן קִרְוִיךָ בְּדִיטֵב לֵה לֹא תוֹנְנָה:

(יח) לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדֻשָּׁ
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יח לֹא תִהְיֶה אֲתֵמָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד
וְלֹא יִסֵּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֵמָא אָמָא:

כש"כ לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה • מִפְּקֻרָתָא, מִקְדָּשָׁתָא וּמִזְמַנְתָּ לְזִנּוּתָא • וְלֹא־יִהְיֶה קְדֻשָּׁ • (מנהגין נד) מִזְמָן לְמִשְׁכַּב זְכוּר,
וְאִינְקְלוּס תְּרַגֵּם: 'לֹא תִהְיֶה אֲתֵמָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד', שְׁאֵף זֶה מִפְּקֻרָתָא לְבַעֲלִיל זְנוּת הָיָא, מֵאַחֵר שְׁאִין
קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בַּהּ, שְׁהָרִי הִקְשׁוּ לְחֻמּוֹר, שְׁנֵאמַר: (בראשית כב) "שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר", עִם הַדּוּמָה לְחֻמּוֹר,
'לֹא יִסֵּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֵמָא אָמָא', שְׁאֵף הוּא נַעֲשֶׂה קְדֻשָּׁ עַל יְדֵהּ, שֶׁכָּל בַּעֲלֻתָיו בַּעֲלֻלֹת זְנוּת, שְׁאִין
קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בַּהּ.

(יט) **לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֶן זֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ**
לְכַלְגֶּר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: ׀

כז"י • אֶתְנֶן זֹנָה • נתן לה טלה באֶתְנָנָה, פסול להקָרְבָה. וּמַחִיר כָּלֵב • החליף שֶׁה בְּכָלֵב. גַּם־שְׁנֵיהֶם • (ב"ק סח)
 לרבות שְׁנֵיהֶם, כגון חטים ועֶשְׂאֵן סלת.

(כ) **לֹא־תִשִּׁיף לְאַחֶיךָ גִּישָׁךְ כֶּסֶף גִּישָׁךְ אֶכֶל גִּישָׁךְ כָּל־דָּבָר**
אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:

כז"י • לֹא־תִשִּׁיף • אֶזְהָרָה לָלוֹה, שלא יתן רבית לַמְלוֹה, ואחר כך אֶזְהָרָה לַמְלוֹה: (ויקרא כח) "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִישָׁךְ" (ב"מ ע).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 1011)

לא תשיף (כג, כ) **הַמְלוֹה בְּרִבִּית אֵינוֹ קָם לַתַּחֲתִית הַמֵּתִים** (שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות ריבית ס"ב) הַמְלוֹה בְּרִבִּית מְרוּיָם מְכַסֶּף שֶׁבְּעֵבֶר הִיָּה שָׁלוֹ, והוא נתן אפשרות ללווה לסחור בו. ובמדה זו מוֹדְדִים לוֹ מְלַמְעֵלָה: נותנים לוֹ כֶּחָ לַעֲבֹד עֲבוּדָתוֹ, "לסחור", אֶכֶל לא מְשַׁתְּתִים, כְּכִיכּוֹל, בַּעֲבוּדָה עֲצֻמָּה. והנה, בקיום מצוה יש משום "תַּחֲתִית הַמֵּתִים", שֶׁכֵּן דָּבָר גִּשְׁמִי, שֶׁהוּא הוֹנֶה וְנִפְסָד (מִיָּתָה), נַעֲשֶׂה כִּלִּי לַקִּדְשָׁה, שֶׁהִיא חִיּוֹת וְנִצְחִיּוֹת. וְעֲבוּדָה זוֹ מְבִיאָה לַתַּחֲתִית הַמֵּתִים כִּפְשׁוּטָה. אֵף נִצְחִיּוֹת זוֹ אֵינָה בָּאָה מְעֲבוּדָת הָאָדָם, הַמְּגֻבֶּלֶת, אֲלֵא מִהַתְּחַבְּרוֹת בְּאַלְקִים חַיִּים (מִצְוָה מַלְשׁוֹן צוֹנֵתָא). וְאֵלּוֹ הַמְלוֹה בְּרִבִּית, שֶׁלֹא מְשַׁתְּתִים מְלַמְעֵלָה בַּעֲבוּדָתוֹ, כְּאֹמֹר, אֵינוֹ קָם בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים.

(כא) **לִנְכַרִי תִשִּׁיף וְלֵאחֶיךָ לֹא תִשִּׁיף לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה**
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: ׀

כז"י • לִנְכַרִי תִשִּׁיף • ולא לאַחֶיךָ, (סם) לֹא הָבֵא מִכָּל עֲשֵׂה – עֲשֵׂה, לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן וְעֲשֵׂה. אור החיים

(כב) **כִּי־תֵדֹר גִּדֹר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֹאחֵר לְשַׁלְמוֹ**
כִּי־דֹרֶשׁ יִדְרְשׁוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מַעֲמֹךְ וְהָיָה בְךָ חֲטָא:

כז"י • לֹא תֹאחֵר לְשַׁלְמוֹ (ספרי) שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וּלְמִדּוּהוּ רְבוּתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הָאָדָם מְמוֹנָה אֵין נֹחַ לְהוֹצִיאָו וְלֹהָ תְּבוּאָה הַסִּבְרָא לְאָדָם לְהַתְּחַכֵּם לְגִידֹר גִּדֹר לֹה' שְׂכֻנָּה יְהִיָּה לוֹ נֹחַ הִרְצוֹן לַתַּת מְנַכְסִי, לֹהָ בָּא דָבָר מְלֹךְ וְהוֹדִיעוֹ הִיוֹצֵא מִחֲשַׁשׁ בְּטוֹל הַגִּדֹר, וְהִיוֹצֵא מִחֲשַׁשׁ מְנִיעַת נְתִינָת צִדְקָה כְּפִי הַמַּתְּחִיב:

ואמר כְּנָגֵד אַחֲרֵי הַגִּדֹר שָׁהָ יְסוּבֵב שִׁיָּהִיָּה הַחֲסָרוֹן בּוֹ, וְכִנְגֵד מְנִיעַת נְתִינָת צִדְקָה אָמַר וְכִי תַחְדֵּל לְגִידֹר הַגִּם שְׁאֵתָה בָּא לִיָּדִי מְנִיעַת נְתִינָה הַצִּדְקָה זֶה יְסוּבֵב חֲסָרוֹן בְּמִמּוֹן אֶכֶל בְּךָ בּוֹדָאִי שֶׁלֹא יְהִיָּה חֲטָא, והוא אֹמְרוֹ לֹא יְהִיָּה בְךָ חֲטָא:

וְתִנְיָא הוּא הַדָּבָר שֶׁלֹא תַעֲשֶׂה בְּאֶפְסָ שִׁנְצָא מִזֶּה קִלְקוֹל שְׁתִּישִׁיף לְאַחֶיךָ: (כב) וְהָיָה בְךָ חֲטָא וְגו'. פְּרוּשׁ עַל דִּרְךְ אֹמְרָם ז"ל (שִׁבְתָּ ל"ב:) בַּעֲזוֹן נְדָרִים מֵתִים אֲשֶׁתּוֹ וּבְנֵיו שֶׁל אָדָם ע"כ, וְהוּא אֹמְרוֹ וְהָיָה בְךָ חֲטָא לְשׁוֹן חֲסָרוֹן שֶׁעַל יָדֵי אַחֲרֵי הַגִּדֹר יִחְסַר מִמֶּנּוּ אֲשֶׁתּוֹ שֶׁהִיא כְּגוֹפּוֹ אוֹ וְרַעוֹ שֶׁהוּא גַם בֶּן חֶלֶק מִמֶּנּוּ, וְאֹמְרוֹ וְכִי תַחְדֵּל לְגִידֹר לֹא יְהִיָּה בְךָ חֲטָא, יִתְבָּאֵר גַּם בֶּן עַל דִּרְךְ אֹמְרָם ז"ל (גִּשְׁיָן ד.) אִם רוּאָה אָדָם שְׁנִכְסִי מִצְמִצְמִים יַעֲשֶׂה מִהֶם צִדְקָה, וְעוֹד אֹמְרוֹ (כַּתְּבוֹת ס"ו:) מִלַּח מִמּוֹן חֲסָר, וְהִנֵּה לִפִּי שְׁחָכִיב עַל

(כא) לִנְכַרִי תִשִּׁיף וְלֵאחֶיךָ לֹא תִשִּׁיף. קֶשֶׁה לְמָה כָּפַל לוֹמַר וְלֵאחֶיךָ לֹא תִשִּׁיף אַחֲרֵי שֶׁצִּוָּה בְּסִמּוֹךְ לֹא תִשִּׁיף לְאַחֶיךָ וְגו', וְרְבוּתֵינוּ ז"ל אֹמְרוֹ (ב"מ ע"ה:) לַעֲבֹר עָלָיו בְּב' לְאוֹיֵן, וְאוֹלִי שְׁנִתְּכֻן לוֹמַר שֶׁהִגֵּם שְׁחָשִׁיכָה הִיא לְגוֹי אִם הַדָּבָר עַל יָדֵי יִשְׂרָאֵל אֲסוּר כָּל עוֹד שִׁישְׂרָאֵל אֵינוֹ מְכִיר הַגּוֹי בַּעַד הַלּוֹאָתּוֹ אוֹ אִם אֵין בִּידּוֹ מִשְׁכּוֹן הַגּוֹי וְכָךְ הוּא הַדִּין:

עוֹד יִרְמֹז לְמָה שֶׁחִלְקוֹ הָאֲחֵרוֹנִים (י"ד ס"י קנ"ט) שֶׁאֲפִלּוֹ לְגוֹי אֲסוּר לְהַתְּמִיד בָּהּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְבוֹא לְתִנּוּ גַם לִישְׂרָאֵל, וְהוּא אֹמְרוֹ לִנְכַרִי תִשִּׁיף

(בג) וְכִי תִחְדָּל לַנִּדָּר לֹא־יִהְיֶה בְךָ חֲטָא:

כג וְאִרִי תִתְמַנֵּעַ לַמִּנְדָּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חוֹבָא:

כד אִפְסָקוֹת סְפֻתָּךְ תִּטֵּר וְתַעֲבֹד כְּמֵא דִּי
נִדְרָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ נִדְבָתָא דִּי מְלִלְתָּא
בְּפֻמְךָ:

(כד) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ בְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ס

רס"י ◀ מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר • (ר"ה 1) לִיתֵּן עֲשֶׂה עַל לֹא תַעֲשֶׂה • אור החיים

◀ יום חמישי ט' אלול ▶

כה אִרִי תִתְגַּר בְּכֻרְמָא דְחִבְרָךְ וְתִיכּוֹל עֲנִיִּין
בְּנִפְשֶׁךָ שְׂבָעָךָ וּלְמֵאנָךָ לֹא תִתֵּן:

(כה) כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רִעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ שְׂבָעָךָ
וְאֶל־כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: ס

רס"י ◀ כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רִעֶךָ • (ב"מ פז) בְּפֻעַל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. בְּנִפְשֶׁךָ • כְּמֵא שְׁתַּרְצָה. שְׂבָעָךָ • וְלֹא אָכִילָה גִסָּה.
וְאֶל־כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן • מִכָּאן שֶׁלֹּא דִבְרָה תוֹרָה אֵלָּא בְּשַׁעַת הַבְּצִיר, בְּזִמְנָן שֶׁאֵתָּה נֹתֵן לְכֻלּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, אֲבָל
אִם בָּא לַעֲדֹר וּלְקַשְׁקֵשׁ, אֵינּוּ אוֹכֵל. אור החיים

כו אִרִי תִתְגַּר בְּקֻמְתָּא דְחִבְרָךְ וְתִקְטוּךְ
דְּמִלְּזִין בִּידְךָ וּמִגְלָא לֹא תִרִים עַל קֻמְתָּא
דְּחִבְרָךְ:

(כו) כִּי תִבֹּא בְּקֻמַּת רִעֶךָ וְקֻמְתָּ מְלִילַת בִּידְךָ וְחִרְמִישׁ
לֹא תִנִּיף עַל קֻמַּת רִעֶךָ: ס

רס"י ◀ כִּי תִבֹּא בְּקֻמַּת רִעֶךָ • (ב"מ פ"ו) אִף זֶה בְּפֻעַל הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

א אִרִי יִסַּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וְיִבְעֻלָּה וְיִהְיֶה אִם לֹא
תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהִי אִרִי אֲשֶׁכַח בִּיה
עֲבֵרַת פְּתָגָם וְיִכְתוּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וְיִהַב
בִּידָהּ וְיִפְטָרְנָה מִבֵּיתָה:

כד (א) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־
חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָהּ
וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָה מִבֵּיתוֹ:

רס"י ◀ כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר • מְצֹה עָלָיו לַגְרֵשָׁה, שֶׁלֹּא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (ספרים אחרים: מְצֹה שֶׁלֹּא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט ענף 218)

כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה (כד, א) קְדוּשֵׁי אִישׁ וְאִשָּׁה רוֹמְזִים לְהַקב"ה וְכִנְסָתָּ יִשְׂרָאֵל, כְּמֵאמֶר רז"ל בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מִתֵּן תוֹרָה, הֵינּוּ
דְּבִקוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּאֵבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה. כָּשֶׁם שֶׁהָאִשָּׁה קְנוּיָה לְבַעֻלָּה וְהִיא נֹאסֶרֶת עַל אַחֲרִים, כִּךְ
גַּם יְהוּדֵי דְבוּק בַּהַקב"ה וְהוּא קְדוּשׁ וּמִבְדָּל מִתְּאוֹת הָעוֹלָם. וְכָשֶׁם שֶׁבְּקְדוּשֵׁי אִישׁ וְאִשָּׁה לֹא נִתֵּן לְהַפְרִיד בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים
הָאֲמוּרִים, כִּךְ גַּם לַגְבִּי הַקב"ה וְכִנְסָתָּ יִשְׂרָאֵל, וְכִדְאִיתָא בְּחוֹבַת הַלְבָבוֹת: מִן הַמִּנְעוּעַ מִמֶּנּוּ שֶׁתִּתְיַשֵּׁב אַהֲבַת הַבוּרָא בְּלִבּוֹ עִם
הַתִּישָׁב אַהֲבַת הָעוֹלָם בְּנוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

דְּקָדֵק לִזְמַר בְּפִיךָ שֶׁאִם לֹא כֵּן לְמָה
הִצְרָךְ לִזְמַר בְּפִיךָ וְכִי אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים
כִּי הַדְּבוּר הוּא בְּפֶה, וְלִדְבָרֵנוּ יָבוֹא
עַל נִכּוֹן, וְרַבּוּתֵינוּ ז"ל (ר"ה ו'). דָּרְשׁוּ
הַכְּתוּב בְּאֶפֶן אַחֵר, וְעַיִן פָּנִים לְתוֹרָה:
כֵּה וְאֶל כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן. אוֹמְרוֹ וְאֶל כְּלִיךָ
בְּתוֹסַפַּת וְא"ו לְהַעֲרִי, שֶׁקֻּדְמָה
מְצֹה אַחֲרֵת וְהוּא שֶׁלֹּא יֵאָכֵל אֲכִילָה
גִּסָּה, וְהוּא מֵה שְׂדֵיק בְּאוֹמְרוֹ שְׂבָעָךָ
וְדָרְשׁוּ ז"ל (ב"מ פ"ז:) לֹא אֲכִילָה גִּסָּה
וְהוֹסִיף עוֹד לִזְמַר וְאֶל כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן:

רוֹתֵךְ, כִּי מִשְׁמַעוֹת נִדְבָה הִיא בְּלִב
כְּאוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת כ"ה ב') אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ,
נִדְבָה רוּחוֹ (שֵׁם ל"ה כ"א):
וְאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ יִתְבָּאֵר עַל
דִּרְךָ אוֹמְרָם בְּזֵהר (ח"ג רצ"ד).
בְּפִסּוּק (קִהְלָת י" ב') כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם
יִזְלִיךְ אֶת הַקּוֹל כִּי כְּשֶׁאֲדָם חוֹשֵׁב
בְּדַעְתּוֹ מִחֻשְׁבָּה שְׁפֻתוֹתָיו דּוֹבְכוֹת
מַעֲצָמָן בְּלֹא יִדְעֵתוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ כִּי הִגַּם שֶׁלֹּא עָשָׂה אֵלָּא
מִחֻשְׁבָּה פִּיךָ דְּבִר מֵה שֶׁחֲשַׁב, וְלִזְה

כד) וְאוֹמְרוֹ מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְגו',
פְּרוּשׁ תִּתְמַתֵּן מִלְּהוֹצִיא הַנִּדָּר מִפִּיךָ
עַד שֶׁתּוֹכֵל לַעֲשׂוֹת פְּרוּשׁ לְקִים הַנִּדָּר
אֲזַ תְּדוּר וְתִקְּם הַנִּדָּר, סְמוּךְ לַנִּדָּרָה,
וְהוּא אוֹמְרוֹ וְעֲשִׂיתָ בְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ, וְכֵן
הָיָה הָלָל עוֹשָׂה שֶׁהִיָּה מְבִיא קֶרְבָּנוּ
לַעֲזָרָה וְאָמַר (פְּסָחִים ס"ו:) וְכו', אוֹ שֶׁעוֹר
הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדִּרְךָ מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ
תִּשְׁמֹר מִלְּדַבֵּר, וְתַעֲשֶׂה כְּאִלוֹ נִדְרָתָ לֵה'
אֱלֹהֶיךָ הִגַּם שֶׁאֵינּוּ אֵלָּא נִדְבָה, וְהוּא
אוֹמְרוֹ בְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ נִדְבָה אֲשֶׁר נִדְבָה

שיעור יומי ליום שישי י' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת כִּי־תֵצֵא
 (ב) וַיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיטָה לְאִישׁ־אֲחֵר׃
 ב תפוק מביתה ויהיף ותהי לגבר אחרן׃

כס"י • לְאִישׁ־אֲחֵר • אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה.

(ג) וּשְׁנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתוֹ וְנָתַן בִּידָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה׃
 ג וינסנה גברא בתרא ויכתוב לה גט פטורין ויתן בידה ויפטרנה מביתה או ארי מות גברא בתרא דנסבה לה לאנתו׃

כס"י • וּשְׁנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן • הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוברתו, שגאמר: "או כי ימות".

(ד) לֹא־יֻכַּל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לָו לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ בִּירְתוּעָבָהּ הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּי־אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה׃ ׀
 ד לית לה רשו לבעלה הראשון אשר־שלחה לשוב לקחתה למתב למסבה למתווי לה לאנתו בטר די אסתאבת ארי מרחקא היא קדם יי ולא תחבי ית ארעא די יי אלהו יבה לך אהסנא׃

כס"י • אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ • (יבמות יא) לרבות סוטה שנסתרה.

• יום שישי י' אלול •

(ה) כִּי־יָקַח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בִצְבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלֶיהָ לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׁמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח׃
 ה ארי יסב גבר אתמא חדמא לא יפוק בחילא ולא יעבר עלוהי לכל מדעם פני יהי לביתה שמא חדא ויחד די אתמה די נסב׃

כס"י • אִשָּׁה חֲדָשָׁה • שהיא חדשה לו, ואפלו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו. וְלֹא יַעֲבֹר עָלֶיהָ • דבר הצבא. לְכָל־דָּבָר • (ספרי, סוטה מז) שהוא צרך הצבא, לא לספק מים ומזון, ולא לתקן דרכים. אַחַת הַחֻזְרִים מְעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה עַל פִּי כַהֵן, כַּגֹּן: בְּנֵה בֵּית וְלֹא חֲנֹכוֹ, אֲרַס אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ, מִסְפִּיקִין מִים וּמִזֹּן וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים. יִהְיֶה לְבֵיתוֹ • (שם) ואף בשביל ביתו, אם בנה בית וחנכו ואם נטע כרם וחללו, אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה. לְבֵיתוֹ • זה ביתו. יִהְיֶה • לרבות את פרמו. וְשִׁמַּח • ישמח את אשתו, ותרגומו: ויחד די אתמה, והמתרגם: ויחד די עם אתמה, טועה הוא, שאין זה תרגום של 'ושמח', אלא של 'ושמח'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 167)

לְכָל דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ (כד, ה) שֶׁהוּשָׂא אִשָּׁה מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו (בעל הטורים) תכלית הנשואין היא קיום מצות פרו ורבו, הולדת בנים. והנה, קרוב בני ישראל לתורה הוא פריה ורביה רוחנית, כמאמר רז"ל כל המלמד בן חברו תורה . . קאלו ילדו. נמצינו למדים אפוא, עדיד וחזק מיוחד למי שבחר להתעסק בהפצת התורה ובחזק היהדות: מבטח לו שמוחלין לו על כל עוונותיו!

(ו) לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב בִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֶבֶל׃ ׀
 ו לא יסב משכונא רחיא ורכב בי־נפש הוא חבל׃ ׀
 כס"י • רַחִים • היא התחתונה. וְרֹכֵב • היא העליונה. לֹא־יִחַבֵּל • אם בא למשכנו על חובי דין, לא ימשכנו בדברים שעושים בהן אכל נפש (ב"מ ק"ג).

ז ארי ושתפח גבר גנב נפשא מאחוי מבני ישראל ויתגר בה ויזבנה ויתקטל גנבא ההוא ותפלי עבד דביש מבינה :

(ז) כִּי־יֵצֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחֹיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְּרֻבוּ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגִּנֵּב הֵהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ם

כס"י א כִּי־יֵצֵא (ספרי) בעדים והתראה, וכן כל 'ימצא' שבתורה. והתעמרבו • אינו חייב עד שישתמש בו.

ח אסתמר במקתש סגירו למשר לחדא ולמעבד ככל די ילפון יתכון קהניא לואי קמא די פקדתנון תשרון למעבד :

(ח) הַשֹּׁמֵר בְּנוֹגַע־הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:

כס"י א השמר בנגע הצרעת • שלא תתלש סימני טמאה ולא תקוץ את הבהרת. ככל אשר יורו אתכם • אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר. אור החיים

ט הוי דכיר ית די עבד יי אלהיך למרים בארמא במפקכון ממצרים :

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ם

כס"י א זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים • אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים, שדברה באחיה ולקתה בנגעים.

י ארי תרשי בחכךך רשו מדעם לא תעול לביתה למסב משכונה :

(י) כִּי־תֵשָׂה בְּרַעְךָ מִשְׁנַת מְאוֹמָה לֹא־תָבֹא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲכֹט עִבְטוֹ:

כס"י א כִּי־תֵשָׂה בְּרַעְךָ • תחוב בחכךך. משנת מאומה • (סו) חוב של כלום.

יא בברא תקום וגברא די את רשי בה יפק ליתך ית משכונא לברא :

(יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצֵיא אֱלֹיךָ אֶת־הָעִבֹט הַחוּצָה:

יב ואם גבר מספן הוא לא תשוב במשכונה :

(יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁב בַּעֲבֹטוֹ:

כס"י א לא תשוב בעבטו • (ב"מ קיד) לא תשוב ועבטו אצלך.

יג אתבא תתב לה ית משכונא קמעל שמשא וישכוב בכסותה ויברכנה ולך תהי זכותא קדם יי אלהיך :

(יג) הָשִׁיב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעִבֹט לְכֹבֵא הַשֹּׁמֵשׁ וְיִשָּׁב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם

כס"י א כבוא השמש • אם כסות לילה הוא, ואם כסות יום התיזירו בבקר, וכבר כתוב ב"ואלה המשפטים": "עד בא השמש תשיכנו לו", כל היום תשיכנו לו, וכבוא השמש תקחנו. ויברכך • ואם אינו מברכך, מפל מקום: "ולך תהיה צדקה".

♦ שבת-קודש י"א אלול ♦

(יד) **לֹא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיד אוֹ מִגֵּרָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:**
 יד לא תעשוק אגירא עניא ומסכנא מאחיד או מגירא די בארצך בקרניך:

כ"ט"א **לֹא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר •** והלא כבר כתוב? אלא לעבר על האביון בב' לאוין: "לא תעשוק שִׁכְר שְׂכִיר", שהוא עני ואביון, ועל העשיר כבר הזהר: (ויקרא יט) "לא תעשוק את רֵעֶךָ". אביון • (ויקרא רבה) התאב לכל דבר. מגר • זה גר צדק. בשעריך • זה גר תושב האוכל נבלות. אשר בארצך • לרבות שִׁכְר בהמה וכלים.

(טו) **בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תָבוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא-יִקְרָא עֲלִיד אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְךָ חָטָא: ׀**
 טו ביומה תתן שכרו ולא תבוא אגרה ולא תעול עלוהי שמשא ארי עניא הוא ולה הוא מסר ית נפשה ולא יקרי עלה קדם יי ויהי בך חובא:

כ"ט"א **וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא אֶת-נַפְשׁוֹ •** אל השִׁכְר הזה הוא נושא את נפשו למוות: עלה בכפש ונתלה באילן. והיה בך חטא • (ספרי) מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע על ידי הקורא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 138)

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ (כד, טו) ידועה השאלה: כיצד משלם הקב"ה שִׁכְר מצות לעתיד לבוא, כמאמר רז"ל למחר לקבל שְׂכָרם, והרי הקב"ה מקים את כל התורה. ויש לומר, דהנה מבאר בתניא שכל יהודי יש לו חלק בעולם שעליו לזכר ולקדש, ובגמר עבודת כל ישראל, כל אחד בחלק שלו, תתקיים תכלית הבריאה – העולם כולו יהיה דירה להקב"ה. נמצא, שהשִׁכְר על קיום המצות הוא תשלום כללי, המגיע לעם ישראל עבור עבודתם במשך כל הדורות, ועבודה זו היא שכירות אחת, המשפלת למת בימות המשיח, ואין כאן חשש של בל תלין. אור החיים

(טז) **לֹא-יֹמְתוּ אָבוֹת עַל-בָּנִים וּבָנִים לֹא-יֹמְתוּ עַל-אָבוֹת אִישׁ בַּחֲטָאוֹ יוֹמְתוֹ: ׀**
 טז לא ימותו אבהן על פום בנין ובנין לא ימותו על פום אבהן אנש בחובה ימותו:

כ"ט"א **לֹא-יֹמְתוּ אָבוֹת עַל-בָּנִים •** בעדות בנים, ואם תאמר בעון בנים, כבר נאמר: "איש בחטאו יומתו", אבל מי שאינו איש, מת בעון אביו, והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים.

(יז) **לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בֶּגֶד אֶלְמָנָה:**
 יז לא תצלי דין גיורא ויתמא ולא תסב משכונא לבוש ארמלא:

כ"ט"א **לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם •** ועל העשיר כבר הזהר: (דברים טז) "לא תטה משפט", ושנה בעני לעבר עליו בשני לאוין, לפי שנגל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו. ולא תחבל • שלא בשעת הלואה. אור החיים

(יח) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל-כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: ׀**
 יח וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יהוה אלהיך משם על-כן אנכי מצוה לעשות את-הדבר הזה:

כ"ט"א **וְזָכַרְתָּ •** על מנת כן פדיתך: לשמר חקותי, אפלו יש חסרון כים בדבר.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) ואליו הוא נשא וגו' והיה בך חטא. הפונה שהגם שעשוק שִׁכְר שְׂכִיר אינו אלא גזול ממון אף על פי כן אין ענשו ממון אלא נפשות, והוא אומרו יהיה בך פי' בך בנפשך חטא על דרך (מ"א א') והייתי אני ובני שלמה חטאים, והקדים טעם הענש באומרו ואליו הוא נשא את נפשו תחת נפשו: (יז) לא תטה משפט גר וגו'. פרוש שמא תאמר כיון שצוני ה' על הגר אטה

יט ארי תחצור חצדך בחקלך ותנשי עמרא
בחקלא לא תתוב למסבה לגיורא ליתמא
ולארמלא יהי בדיל דיברכנך וי אלהך בכל
עובדי ידך:

(יט) כִּי תִקְצֹר קִצְיֶךָ בְּשָׂדֶךָ וּשְׂכַחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא
תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לִגְר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמְנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ׀

כז"י • וּשְׂכַחְתָּ עֹמֶר • ולא גדיש, מכאן אמרו: עמר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה. בְּשָׂדֶה • לרבות שכחת
קמה, ששכח מקצתה מלקצר. לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ • (פאה פ"ו מ"ד) מכאן אמרו: שלאחריו, שכחה. שְׁלֹפְנִי, אינו
שכחה, שאינו ב"בל תשוב". לְמַעַן יִבְרַכְךָ • (ספרי) ואף על פי שבאת לידו שלא במתכונן, קל וחמר לעושה
במתכונן. אמר מעתה: נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הוא מתברך עליה.

(כ) כִּי תַחֲבֹט זִיתְךָ לֹא תִפְאֹר אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתוֹם
וְלֹאֲלֻמְנָה יִהְיֶה:

כז"י • לֹא תִפְאֹר • (חולין קלא) לא תטל תפארתו ממנו, מכאן שמניחין פאה לאילן. אַחֲרֶיךָ • (שם) זו שכחה.

(כא) כִּי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא תַעֲלֹל אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתוֹם
וְלֹאֲלֻמְנָה יִהְיֶה:

כז"י • לֹא תַעֲלֹל • אם מצאת בו עוללת, לא תקחנה. (פאה י) ואיזו היא עוללות? כל שאין לה לא פתח ולא נטרף.
יש לה אחד מהם, הרי היא לבעל הבית, וראיתי בתלמוד ירושלמי: איזו היא פתח? פסיגין זה על גב זה. נטרף,
אלו התלויות בשדרה ויורדות.

(כב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עָבַד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־פִּן אֹנְכִי
מִצֹּן לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ׀

כה (א) כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנָגְשׁוֹ אֱלֹהֵמִשְׁפָּט
וּשְׁפָטוֹם וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:

כז"י • כִּי־יִהְיֶה רִיב • (ספרי) סופם להיות נגשים אל המשפט. אמר מעתה: אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם
ללוט לפרש מן הצדיק? הרי אומר זו מריבה. וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע • יכל כל המתחייבין בדיון לוקין? תלמוד
לומר.

(ב) וְהָיָה אִם־בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהַכְּהוֹ
לִפְנָיו בְּדִי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר:

כז"י • וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע • פעמים לוקה, ופעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה? למד מן הענין. "לא
תחסם שור בדישו", לאו שלא נתק לעשה (מכות יא). וְהַפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט • מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא
יושב, אלא מטה. לִפְנָיו בְּדִי רִשְׁעוֹ • ולאחריו בדי שמים, מכאן אמרו: מלקין אותו שתי ידות מלאחריו
ושליש מלפניו (מכות כב). בְּמִסְפָּר • (שם) ואינו נקוד במספר, למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים
שלמים, אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים והם ארבעים חסר אחת. אור החיים

דינו לזכותו ת"ל לא תטה וגו', וגמר
אמר ולא תחבל בגד אלמנה פרוש רק
בדבר הזה אני מצוה להטות לזכות
(ב) אם בן הכות וגו'. אמר בן בחירק
רמז שצריך להתבונן בו לדעת אם
יכול לסבל המ', אכל אם אמדוהו
שלא תחבל בגד של אלמנה שלא
בשעת הלואה הגם שכל חוץ ממנה
יחבל בגדיהם:

שיעור יומי לשבת-קודש י"א אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת כִּי־תֵצֵא נא

(ג) אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף פְּנִי־יִסִּיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִידָּ לְעִינֶיךָ:

כ"י - לא יסיף • מפאן אזהרה למכה את חברו. ונקלה אחיד • כל היום קוראו רשע, ומשלקה, קראו אחיד.

(ד) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ס ד לא תחוד פום תורא בדינשה:

כ"י - לא-תחסם שור בדישו • (ב"ק נד) דבר הכתוב בהנה, והוא הדין לכל בהמה, חיה ועוף, העושים במלאכה שהיא בדבר מאכל, אם בן למה נאמר 'שור' להוציא את האדם. בדישו • (שם פט) יכל יחסמנו מבחור? תלמוד לומר: "לא תחסם שור", מפל מקום. ולמה נאמר דיש? לומר לך מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה) וגדולו מן הארץ, אף כל פיוצא בו. יצא החולב והמגבן והמחבץ, שאין גדולו מן הארץ. יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה. יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשר.

(ה) כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדוֹ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אִין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבָא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לֹא־לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה:

כ"י - כי-ישבו אחים יחדו • (יבמות יז) שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו. יחדו • המיחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם. ובן אין-לו • (שם כב) עין עליו: בן או בת, או בן הבן, או בת הבן או בן הבת או בת הבת. אור החיים

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"י - והיה הבכור • גדול האחים הוא מיבם אותה. אשר תלד • פרט לאילונית, שאינה יולדת. יקום על-שם אחיו • זה שיבם את אשתו, יטל נחלת המת בנכסי אביו. ולא-ימחה שמו • (שם כד) פרט לאשת סריס, ששמו מחוץ.

(ז) וְאִם־לֹא יִחַפֵּן הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעַלְתָּהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יָבָמִי:

כ"י - השערה • כתרגומו: 'לתרע בית דינא'.

(ח) וְקִרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חֲפָצָתִי לְקַחְתָּהּ:

כ"י - ועמד • בעמידה. ואמר • (סוטה לב) בלשון הקדש, ואף היא דבריה בלשון הקדש.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

פעם אחת לכל אחת, ואומרו ולקחה שלא תאמר שאוסרה עליו מכאן ואילך תלמוד לומר ולקחה לו לאשה שהרשות בידו אם ירצה לקימה עולמית, ואומרו ויבמה שלא תאמר

רמו שאין חיוב על היבם אלא ביאה אחת, וכמאמר ר' יוסי (שבת ק"ח:) ה' בעילות בעלתי וחמש נטיעות נטעתי, ואמרו בירושלמי (יבמות פ"א ה"א) שנפלו לו ה' יבמות מה' אחים ונזקק

לפחות מפן אינו לוקה אלא לפי מה שאמרוהו (מכות כ"ב:): (ה) לא תהיה אשת המת וגו'. אזהרה לה ולבאיה וחיבת מלקות היא והבא עליה, ואומרו ויבמה יבא עליה

ט ותתקרב יבמתה לזונה לקדם סביא ותשרי
סינא מעל רגלה ותרוק באנפיה ותתב
ותימר בדין תעבד לגבר די לא יבני ית
ביתא דאחיה:

(ט) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל
רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש
אשר לא יבנה את-בית אחיו:

כס"א וירקה בפניו (יבמות קר) על גבי קרקע. אשר לא יבנה • מכאן למי שחליץ, שלא יחזר ויבנם, ולא כתיב:
אשר לא בנה, אלא: "אשר לא בנה", ובין שלא בנה, שוב לא יבנה. אור החיים

(י) ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: •

כס"ב ונקרא שמו וגו' • (שם) מצנה על כל העומדים שם לומר: 'חלוץ הנעל'.

יא ארי ינצון גברין כחדא גבר ואחיה
ותתקרב אמת חד לשוכא ית בעלה מיד
מחיה ותושט ידה ותתקף בבית בהתמה:

(יא) כיינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת
האחד להציל את-אישה מיד מכהו ושלחה ידה
והחזיקה במבשיו:

כס"ג כיינצו אנשים • (ספרי) סופן לבא לידי מכות, כמו שנאמר: "מיד מכהו", אין שלום יוצא מתוך ידי
מצות. אור החיים

(יב) וקצתה את-כפה לא תחוס עינך: •

כס"ד וקצתה את-כפה • ממון, דמי בשתו, הפל לפי המביש והמתביש, או אינו אלא ידה ממש? נאמר כאן
"לא תחוס", ונאמר להלן בעדים זוממין "לא תחוס", מה להלן ממון, אף כאן ממון.

(יג) לא-יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה:

כס"ה אבן ואבן • משקלות. גדולה וקטנה • (ספרי) גדולה כשפכתשת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה
ומחזיר בקטנה.

(יד) לא-יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה:

כס"ו לא-יהיה לך • אם עשית בן, לא יהיה לך כלום.

(טו) אבן שלמה וצדק יהיה-לך איפה שלמה וצדק
יהיה-לך למען יאריכו ימיו על האדמה אשר-יהיה
אלהיו נתן לך:

כס"ז אבן שלמה וצדק יהיה-לך • אם עשית בן, יהיה לך הרבה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מכהו אלא על ידי זה לפי שאין כח
בה להציל אלא בדרך זה פטורה,
ודוקא שהיה חבירו מכהו מפת נפש,
לזה הקדים מאמר להציל קדם מאמר
ושלחה לומר שאם ידענו שלא שלחה
אלא להציל פטורה:

חפצתי לקחתה תענה היא ותאמר ככה
יעשה לאיש וגו':
(יא) להציל וגו' ושלחה ידה וגו'. ולא
אמר הכתוב ושלחה ידה וגו'
להציל את אישה, העיר בזה שאם לא
היה לה מציאות להציל בעלה מיד

שלא נאמרו כל הדברים האמורים
אלא רשות לפי שאסרה הכתוב לעולם
התירה להם אבל התורה לא חפצתה
בדבר, תלמוד לומר ויבמה:
(ט) וענתה וגו'. אמר לשון עניה, פרוש
תשובה לדברי הכם שאמר לא

(מז) כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּלִעְשָׁה אֱלֹהַ כָּל עֲשֵׂה
טו אֲרִי מֶרְחֵק קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֱלִין
כָּל עֶבֶד שָׁקֵר:
עול: פ אור החיים

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ עֹמֶלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם
יז הָיוּ דָכִיר יְת דִּי עֶבֶד לָךְ עֹמֶלֶךְ בְּאַרְחָא
בְּמַפְקִינֵן מִמְּצָרִים:
ממציאים:

כט"י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ • אִם שָׁקֵרָת בְּמַדּוּת וּבְמִשְׁקָלוֹת, הָיוּ דוֹאג מְגֵרוּי הָאוֹיֵב, שְׁנֵאֲמַר: (משלי יא) "מִלִּזְנוּ
מִרְמָה תֹעֲבֹת ה'", וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "בָּא יְדוֹן וַיָּבֵא קָלוֹן". אור החיים

(יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ בְּלִהְיֶנְחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ
יח דִּי עֲרֵעָה בְּאַרְחָא וְקִטְל בְּךָ כָּל דְּהָיוּ
מִתְאַחֲרִין בְּתַרְךָ וְאֵת מִשְׁלַחֵי וְלֹאֵי וְלֹא
דָּחַל מִן קָדָם יִי:
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים:

כט"י אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ • לְשׁוֹן מִקְרָה. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. שֶׁהִיָּה מְטַמָּאן בְּמִשְׁכָּב זָכוֹר. דָּבָר אַחֵר:
לְשׁוֹן קָר וְחָם, צִנְנָךְ וְהַפְשִׁיךְ מִתִּיחָתְךָ, שֶׁהִיוּ כָּל הָאוֹמוֹת יִרְאִים לְהִלָּחֵם בָּכֶם, וְכֹא זֶה וְהִתְחִיל וְהִרְאָה מְקוֹם
לְאַחֲרִים. מִשָּׁל לְאַמְבִּטִי רוֹתַחַת, שְׁאִין כָּל בְּרִיָּה יִכּוֹלָה לִירֹד בְּתוֹכָהּ, בָּא בֶן בְּלִיעֵל אַחַד, קָפֵץ וַיִּרֹד לְתוֹכָהּ, אָף
עַל פִּי שְׁנִכְוָה, הִקְרָה אוֹתָהּ בְּפָנֶי אַחֲרִים. וַיִּזְנֵב בְּךָ • מִכַּת זָנָב: חוֹתֵף מִלּוֹת וְזוֹרֵק כְּלָפִי מַעֲלָה. בְּלִי־הִנָּחֵשָׁלִים
אַחֲרֶיךָ • חֲסָרִי כַח מַחְמַת חֲטָאִים, שֶׁהִיָּה הֶעָנָן פּוֹלְטֵן. וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַּע. עֵיף בְּצִמָּא, דְּכְתִיב: (שמות יז)
"וַיִּצְמָא שֵׁם הָעָם לַמַּיִם", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "וַיָּבֵא עֹמֶלֶךְ". וַיִּגַּע • בְּדֶרֶךְ. וְלֹא יִרָא • עֹמֶלֶךְ. אֱלֹהִים •
מִלְּהָרַע לָךְ. אור החיים

(יט) וְהָיָה בְּהִנֵּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ
יט וְהָיָה כִּד וַיִּנִּיחַ יִי אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל בְּעֵלִי
דְּכִבְךָ מִסְּחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ
יִהְיֶה לָּךְ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יְת דּוֹכְרָנָא
דְּעֹמֶלֶךְ מִתְּחֹת שְׁמִיָּא לֹא תִתְנָשִׁי: פ פ פ
מִסְּכִיב בְּאַרְצֵךְ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זָכוֹר (זָכוֹר) עֹמֶלֶךְ מִתְּחֹת הַשָּׁמַיִם
לֹא תִשָּׁבַח:

כט"י תִּמְחָה אֶת־זָכוֹר עֹמֶלֶךְ • מְאִישׁ וְעַד אִשָּׁה, מַעֲוֹלָל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוֹר וְעַד שָׂה, שְׁלֹא יְהֵא שֵׁם עֹמֶלֶךְ
נִזְכָּר אֶפְלוּ עַל הַבְּהֵמָה, לוֹמֵר: בְּהֵמָה זֹאת מִשָּׁל עֹמֶלֶךְ הָיְתָה:

ק"י פסוקים, על"י סימן. חסלת פרשת תצא

הפטרה לפרשת כי תצא נדפסה לקמן עמ' קסד

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ויגיעות על דרך אומרו (ישע' ל"ג)
פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים, אֲכָל אִם הָיוּ
צָדִיקִים לֹא יִפְחָדוּ וְלֹא יִהְיוּ
בְּמִלְחָמָתוֹ, וְהָעִיר הַכְּתוּב בְּטַעֲמִים
שְׁמִשְׁנִיאִים אוֹתוֹ בְּלִבָּנוּ כִּי הִצַּר
לְיִשְׂרָאֵל צָרָה גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עֲלֵיהֶם
בְּאֲשֶׁר יִדְּאָה הַנָּשִׁיר בְּלֹא יִדְּעָה כְּמוֹ
שְׁרָמֵז גַּם בֶּן בְּמִאֲמַר קָרָךְ וְהֵם יִגְעִים
וְעִיפִים וְדָכִיר הַמַּעֲמִיד הַכַּח בִּיכְלֹת
הַנֶּעֱלָם אֵין עִמָּם מַה שְׁלֹא הָיָה בֶן
בְּשָׂאָר כָּל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁמְלָכָד שְׁלֹא
יִעֲפּוּ וְלֹא יִגְעוּ בְּמִלְחָמוֹת עוֹד לָהֶם
כָּלֵם צָדִיקִים יִרְאִי אֱלֹהִים נְמוּכֵי לֵב:
חֲסִלַּת פְּרִשְׁת כִּי תִצָּא

עָנִי כְּבוֹד וּכְאֵל הַכְּנַעֲנִי וְלִחְמָם עִם
יִשְׂרָאֵל, וְאִם בֶּן תִּקְשֶׁה מִנֵּין יָדַע עֹמֶלֶךְ
מְקוֹם חֲנִיָּה יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֲצִלָּם
לְהִלָּחֵם עִמָּם, לָזֶה אָמַר אֲשֶׁר קָרָךְ
פְּרוּשׁ יָקָר מִקְרָהוּ וַיִּדַּע מִחֲנִיָּהם בְּדֶרֶךְ,
וְאוֹמְרוֹ וַיִּזְנֵב בְּךָ וְגו' פְּרוּשׁ לֹא שֶׁהֶעָנָן
הִנִּיחוֹ לְכָנֵס לְפָנִים לְמַחְנֶה יִשְׂרָאֵל
אֲלֹא בְּאוֹתָן שֶׁהִיָּה הֶעָנָן פּוֹלְטֵן, וְהוּא
אוֹמְרוֹ וַיִּזְנֵב בְּךָ אוֹתָם הַנָּחֲשָׁלִים
אַחֲרֶיךָ:

וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַּע וְגו'. עֵיף עֲדִין מִשְׁעָבוֹד
מִצָּרִים וַיִּגַּע מִטְרַח הַדֶּרֶךְ,
וְאוֹמְרוֹ וְלֹא יִרָא אֱלֹהִים פְּרוּשׁ וּבִנְיָ
כֹּא הַמֶּרְךָ בְּלִבְכָּךְ יוֹתֵר מִמַּפְעֵל עֵיפּוֹת

טז) כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהַ כָּל עֲשֵׂה עוֹל. פְּרוּשׁ
כָּל עוֹשֶׂה אֱלֹהַ אֲכָן וְאֲכָן אֵיפָה
וְאֵיפָה, כָּל עוֹשֶׂה עוֹל הַדּוֹמָה לְאֵלָהּ,
שְׁלֹא תֹאמַר שֶׁנִּזְרַת הַכְּתוּב הוּא עַל
ב' דְּכָרִים אֵלוּ וְלֹא עַל דּוֹמִיָּהם תִּלְמוּד
לוֹמֵר כָּל וְגו':

(יז) זָכוֹר וְגו'. שְׁאִין כִּי־צָא בָּהֶם שְׁיִצָּא
עַל יִשְׂרָאֵל בְּלֹא קְדִימוֹת יִדְּעָתָם
מִמֶּנּוּ אֲלֹא כְּאֲשֶׁר יִדְּאָה הַנָּשִׁיר וְהוּא
קָרָךְ בְּדֶרֶךְ:

(יח) אֲשֶׁר קָרָךְ. יִתְבָּאָר עַל פִּי דְכָרִיָּהם
ז"ל (ר"ה ג.) שְׁאֲמָרוּ שֶׁהֶעָנָן הָיָה
מְכַסֶּה עַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָיָה מְקוֹמָם
יְדוּעַ לְעוֹלָם אֲלֹא כְּשִׁמְת אֶהְרֹן נִסְתַּלְקוּ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו	יום רביעי - ח' אלול מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד
יום שני - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח	יום חמישי - ט' אלול מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז
יום שלישי - ז' אלול מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא	יום שישי - י' אלול מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל
שבת קודש - י"א אלול פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג	

יום ראשון ה' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, יב. והי' מעשה... עד עמ' קיז, מדות לבדן.

25 הוא מיסוד המים הרוחני והחומר של גבריאל הוא מיסוד האש
26 הרוחני, אלא הכונה היא: שמיכאל – הוא, שר של חסד, הנקרא
27 – חסד נקרא בשם "מים", תיודים – כטבע המים, מקום גבוה
28 למקום נמוך, והוא – הירידה ממקום גבוה למקום נמוך ברוחניות,
29 היא בחינת ההשפעה
30 והתפשטות – המשכת,
31 תחיות מעולמות עליונים
32 לתחתונים, ובחינת אש
33 ששפעה לעלות למעלה,
34 היא – ברוחניות, בחינת
35 הגבורה והסתלקות
36 השפעת החיים ממטה
37 למעלה, שלא להשפיע,
38 רק בצמצום עצום ורב, –
39 שהשפעה תהיה רק באופן
40 של צמצום עצום של
41 המעטת החיות באיכות, ושל
42 צמצום רב של הקטנת
43 החיות בכמות, והן – חסד
44 וגבורה, מדות נגדיות והפכיות זו לזו, – חסד הוא ענין של
45 השפעה בלתי מוגבלת ואילו גבורה היא ענין של הגבלה וצמצום,
46 והיינו – מתי חסד וגבורה נוגדים והפכים אחד מהשני, כשהן
47 בבחינת מדות לבדן, – מדה היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל
48 מדה מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד או באופן של גבורה,

1 יב. "והיה – השכר למעשה הצדקה שלום, ו–השכר לעבודת
2 הצדקה השקט וכח עד עולם". – זה פסוק בישעי¹, ויש מפרשים
3 האומרים, ש"מעשה" ו"עבודה" הם ענין אחד, הפסוק חוזר על אותו
4 ענין במלים שונות. ואילו תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני
5 אופנים שונים בענין הצדקה,
6 ואשר עבור מעשה הצדקה
7 מגיע השכר של שלום,¹
8 ועבור העבודה של צדקה
9 מגיע השכר של השקט
10 ובטח עד עולם. להבין
11 ההפך שבין "מעשה" ו
12 ל"עבודה" – איזה אופן של
13 צדקה נקרא "מעשה" ואיזה
14 נקרא "עבודה"? ו – ההפך
15 ש–בין "שלום" ל"השקט"
16 וכח"כ. כו. – שהשכר
17 עבור אופן הצדקה הנקרא
18 מעשה הוא שלום, והשכר
19 עבור אופן הצדקה הנקרא
20 עבודה הוא השקט ובטח, ובין זאת על פי מה שאמרנו רבותינו
21 וברונם לברכה² על פסוק: "עשה שלום בְּמִדְּמוֹ" – אומרים
22 על כך רבותינו ז"ל: כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש,
23 – טבע המים והאש שהמים מכבים את האש, ו – אילו מיכאל
24 וגבריאל אין מכבין זה את זה. כלומר, – לא שהחומר של מיכאל

יום שני ו' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, אך הקב"ה... עד עמ' 234, הקדושות ית':

64 וגבורה, נכללות במקורן ושרשן, והיו לאחדים ממש, ובטלים
65 באורו יתברך המאיר להם בבחינת גלוי. – שכן, מצד גודל
66 התבטלותם לאור אין סוף,
67 נאבד הניגוד שביניהם, כפי
68 המשל בשני שרים המנגדים
69 אחד לשני, הרי בשעה שהם
70 עומדים בפני המלך, נאבדת
71 התנגדותם והם מדברים
72 ביניהם כידידים טובים, דבר
73 הבא מצד ההתבטלות
74 הגדולה של שניהם בפני
75 המלך, כך גם בנמשל זה
76 במדה נעלה ביותר, שכן,
77 מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין שהוא "אין סוף" ו"בלי
78 גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. ואין מתמזגים

49 אף הקדושי-ברוך-הוא עושה שלום ביניהם, – שלא תהיה
50 התנגדות בין מדה אחת לשניה, דהיינו על ידי גילוי שמתגלה בהן
51 הארה רבה והשפעה
52 עצומה מאד מאור-אין
53 סוף ברוך-הוא, אשר
54 בשמו – שהוא "אור אין
55 סוף", בלי סוף ובלי גבול, בן
56 הוא, שאינו בבחינת מדה
57 חס ושלום, אלא – הוא,
58 למעלה מעלה עד אין סוף,
59 אפילו – למעלה, בבחינת
60 חכמה-בינה-דעת – שהוא
61 מקור המדות, – ומכל שכן
62 שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, ואין – כשמאירה בהן הארה
63 מאור אין סוף, המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל – של חסד

אגרת הקדש

אך

הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה
בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס
ב"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא
למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחי' חב"ד מקור
המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל
נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים
באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים

1 ומתמתקים הגבורות בחדרים, – הן נהפכות לטוב ולחסד
2 המשולים למתיקות, על ידי בתינה ממצעת – המתוכתת את ה'קו
3 המכריע – בין חסד וגבורה, ומטה כלפי חסד, היא מדת
4 הרחמים, – בשעה שמת החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה,

5 ומדת הגבורה אומרת למנוע

6 את ההשפעה ממי שאינו

7 ראוי לקבלת השפע – באה

8 מדת הרחמים ומכריעה

9 ביניהן ומטה את הקו כלפי

10 מדת החסד, שגם אם אין

11 הוא ראוי לקבלת שפע,

12 ראוי, אבל, שירחמו עליו,

13 ומצד הרחמנות להשפיע לו,

14 הנקראת – מדת הרחמים,

15 נקראת בשם "תפארת"

16 בדרגת חכמי האמת, – חכמי הקבלה, לפי שהיא כלולה מב'

17 גוונים: לבן ואדום, המרמזים לחסד וגבורה. – לבן מרמז לחסד,

18 ואדום – לגבורה. ולכן זה נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר

19 המורכב מכמה צבעים יש בו יופי. דרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד

אגרת הקדש

ומתמתקים הגבורות בחדרים ע"י בחי' ממוצעת קו
המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק'
בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה
מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם
הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת
כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס
ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות
יתברך.

וגם גבורה – לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". ולכן סתם
שם הוי' ב"ה ברוך הוא שבכל התורה מורה על מדת
התפארת, כמו שכתוב בזה"ק הקדוש, – השמות הקדושים
מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת החסד,
שם אלקים – על מדת

הגבורה וכדומה. ואילו שם

הוי' – כפי שהוא מופיע

בתורה באופן סתמי –

מורה על מדת ה"תפארת".

שם הוי' הוא הרי "שם

העצם" ולמעלה משאר

השמות הקדושים, וזהו

מדת ה"תפארת", לפי

שכאן – במדת

ה"תפארת", הוא בתינת

גילוי אור-אין-סוף ברוך הוא, הארה רבה, ביתר שאת

משאר מדותיו הקדושות ותברך. – זהו הענין של "עושה

שלום במרומו", שהוא יתברך בהתגלותו מ"אור אין סוף", עושה

שלום בין מיכאל וגבריאל, בין חסד וגבורה.

יום שלישי ז' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 234, והנה אתערותא... עד עמ' קיח, הטוב המחיהו.

יתברר מהרע – ישנם שני אופנים: אופן אחד בדרך מלמטה למעלה,
על ידי עבודת ומלחמת כל מדה שבנפש האלקית לברר את המדה
שכנגדה בנפש הבהמית, כמו למשל לברר על ידי האהבה של הנפש
האלקית את מדת החסד והתאווה של הנפש הבהמית; על ידי יראה

של הנפש האלקית לברר

את מדת היראה הרעה של

הנפש הבהמית, וכדומה;

אופן שני, בירור בדרך

מלמעלה למטה, על ידי

שהאדם ממשיך על עצמו

אור אלקי – מתבררות

המדות של הנפש הבהמית.

על דרך וכמו שלעתידי לבוא

יהיה בעולם בכלל הבירור שהטוב יתברר מהרע על ידי ההתגלות

האלקית שתהיה אז בעולם, התגלות שתפעל שיהיה "זאת רוח

הטומאה אעביר מן הארץ", על דרך זה גם בעבודתו של יהודי

לברר את הטוב מהרע של נפשו הבהמית, ישנו הבירור בדרך

מלמעלה למטה (על ידי לימוד תורה לשמה הממשיך אור אלקי)

העוזר שהטוב שלו יתגבר ויתברר מהרע. כך גם על ידי ענין הצדקה,

"מעשה הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו בשעת

תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מרע. ובשון רבנו הזקן: ומוצעת

זאת, – ידוע, מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: על העוסק

39 והנה, אתערותא דלעילא, – ההתעוררות מלמעלה, לעורר גילוי
40 הארה רבה והשפעה עצומה הנזכר לעיל, מאור-אין-סוף
41 ברוך הוא, – כדי, לעשות שלום – בין המדות שלמעלה, הנזכר
42 לעיל, היא באתערותא דלתתא, – על ידי ההתעוררות של

43 העבודה שלמטה, במעשה

44 הצדקה והשפעת חיים –

45 ענינים הנותנים חיים, הן

46 וחסד ורחמים: למאן

47 דלית ליה מנרמיה בלום,

48 – למי שאין לו מעצמו

49 כלום, ולהחיות רוח

50 שפלים בו. – על ידי

51 שמשפיעים צדקה המחזיקה

52 את העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן, חסד ורחמים,

53 שהצדקה ניתנת ברגש ובאופן של "המפיסר", שבעת ובעונה אחת

54 עם נתינת הצדקה משווים לו הרגשה טובה, מרוממים ומעודדים את

55 רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו – הרי על ידי התעוררות זו מלמטה

56 ממשיכים התעוררות מלמעלה מההארה הרבה וההשפעה העצומה

57 מ"אור אין סוף" ברוך הוא אל המדות העליונות, לעשות שלום

58 ביניהן ושהגבורות יומתקו לחסדים. להלן יסביר רבנו הזקן מה

59 ש"מעשה הצדקה" פועלת בנפש האדם, בעבודתו ובמלחמתו עם

60 הרע שבנפשו הבהמית. ואשר בבירור הנפש הבהמית, שהטוב שבה

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא יא, א". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסח ברכת שים שלום". 6. ב"ב ט, ב. 7. זכרי' יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו".

- 1 בתורה לשמה: "משום שלום בפמליא של מעלה ובפמליא
2 של מטה", "פמליא של מעלה" - הם השרים והמדות
3 הנזכרות לעיל, שהן ההיכלות עליונים בעולם הכריאה שבזהר
4 הקדוש, - שם השלום בין
5 המדות של חסד וגבורה
6 כשתיהן הן בטוב וקדושה,
7 והשלום מתבטא בכך
8 שתהיה התכללות של חסד
9 וגבורה, והגבורה תומתק
10 בחסד, ו"פמליא של מטה"
11 - הן ההיכלות
12 התחתונים, ובפרט עולם
13 הוה השפל המערב טוב
14 ורע מ' - אז חמא אדם
15 הראשון, - חטא שהביא
16 לתערובת הטוב והרע, שאין
17 טוב בלי רע ואין רע בלי
18 טוב, והרע שולט על הטוב, כמו שפתיב: "אשר שלט האדם
19 באדם בו", - ה"אדם בלעל" של קליפה, מושל על האדם של
- קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק "לרע לו", "ולאם מלאם
יאמין"¹⁰, - לפעמים מתגבר צד הקדושה ולפעמים מתגבר הצד
שלעומת זה, ובנראה בחוש באדם התחתון, הנקרא בשם
"עולם קטן"¹¹, שלפעמים
הטוב גובר ולפעמים
להפך - שהרע מתגבר חס
ושלום. ואין שלום בעולם
עד "עת קץ", - כשיהיה
סוף לרע, שיתברר הטוב
מהרע לדבק - להתדבק
בשרשו ומקורו, מקור
החיים ברוח-הוא, ואין
"יתפרדו כל פעלי און",
ורח הטמאה יעבר מן
הארץ¹⁶, בשיתברר
מתוכו בחינת הטוב
המתהווה. - שאז, כשהטוב
יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום לרע, שהרי כל קיומו וחיותו
של הרע בא רק מהטוב.

יום רביעי ח' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קית, ובירור זה יהי'... עד עמ' קית, במצרף וכו'.

- 1 התורה לשמה, - שעל ידי ההתגלות האלקית שבנפשו שמתגלה
2 מלימוד התורה שלו - נעשה הבירור, שהטוב שלו מתעלה מהרע,
3 וכן על ידי הצדקה, - שהוא נותן, גם כן מתברר הטוב מהרע, כמו
4 שאמר¹⁷: - רבותינו ז"ל: "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני ויהי
5 מצלי, - ר' אלעזר נתן
6 פרוטה לעני ואחר כך
7 התפלל, דכתיב: - שהרי
8 כתוב¹⁸: אני בצדק -
9 בצדקה, אחזה פניך", - כדי
10 לראות ההתגלות של
11 פנימיות האלקות בתפלה,
12 הרי זה על ידי הקדמה של
13 "צדק", צדקה, היא - אחזה
14 פניך" היא בחינת גלוי
15 הארה והשפעת הדעת
16 והתבונה, להתבונן בגדולת
17 ה', ולהוליד מזה דחילו
18 ורחימו - יראה ואהבה,
19 שכליים - שבאות מהשכל
20 וההבנה בגדולת ה', בנודע, - שזוהי ההתגלות האלקית שבתפלה,
- 39 וברור זה - שהטוב יתברר מהרע, יהיה גם כן על ידי גילוי אלקותו
40 למטה - כלומר, כשם שהבירור בכלל נעשה הרי על ידי מעשינו
41 ועבודתינו במשך זמן הגלות¹², כך גם יהיה הבירור על ידי ההתגלות
42 האלקית שתהיה אז למטה, בהארה רבה והשפעה עצומה, כמו
43 שפתיב¹³: "כי מלאה
44 הארץ דעה את ה'", "ונגלה
45 כבוד ה' בו"¹⁴. וזהו
46 בגללות העולם לעתיד, -
47 שאז יהיה הטוב שיתברר
48 מהרע - על ידי ההתגלות
49 האלקית שתתגלה אז, אך
50 באדם התחתון - בכל "עת
51 מצא", - בכל שעת הימצאו
52 של הקדוש ברוך הוא¹⁵, זו
53 תפלה, - שזהו ענין
54 התפילה¹⁶, או שאר עתים
55 מזמנים להתבודד עם קונו
56 - שאז, בשעת התפלה או
57 בשאר זמנים שיהודי "עובר"
58 עם עצמו - כל אחד לפי מעשיו וזכה למעין ברור זה, על ידי עסק

אגרת הקדש

ובירור זה יהיה ג"כ ע"י

גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה
כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה'
וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון
בכל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזמנים
להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו וזכה למעין בירור
זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש
ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק
אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת
והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר
שכליים כנודע וע"ז נברר הטוב לה' ונפרד הרע

וההבנה בגדולת ה', בנודע, - שזוהי ההתגלות האלקית שבתפלה,

9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. 10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישע"י יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארובה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו.

- 1 ועל ידי זה נברר הטוב - ועולה לח' ונפרד הרע, כמו 'את ה' - בשעת התפלה, בעמק הדעת להוליד דחילו
2 שכתוב¹⁹: "מצרף לבסוף
3 ובור לזהב, ואיש לפי
4 מהללו", פירוש - מה
5 הפירוש שציורפו (מירוק) 2
6 של אדם הוא לפי מה 3
7 שהוא מהללו? - לפי הללו 4
- 8 ונפרד הרע, כמו 'את ה' - בשעת התפלה, בעמק הדעת להוליד דחילו
9 ויראת ה' - יראת ה'
10 ואהבת ה', ככה נברר
11 הטוב ונפרד הרע, -
12 והוא נצרך ונמקד, כבוד
13 ופירוש הסינים מכסף
14 וזהב במצרף ובור.

יום חמישי ט' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיח, והנה מודעת זאת... עד עמ' 236, פעמים וכו'.

- 15 והנה מודעת זאת, - ידוע הרי, שישאל במעמ' הם רחמים
16 וגומלי חסדים²¹, מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו
17 יתברך, אשר החסד גובר בהן - במדות העליונות, על מדת הדין
18 והגבורה והצמצום, וכמו שכתוב²²: "גבר חסדו על יראיו", -
19 המרמז על התגברות החסד
20 על מדת היראה והגבורה
21 שבו יתברך, שלכן נקראת 5
22 הנשמה "בת כהן" - שהיא 6
23 באה מבחינת כהן, שהיא 7
24 מדת החסד, כמו שכתוב 8
25 בזהר הקדוש²³, - וכיון 9
26 שהנשמה באה מהמדות 10
27 הקדושות שבהן החסד 11
28 מתגבר - לכן גם בנשמה 12
29 מדת החסד והרחמנות היא 13
30 בהתגברות, שיהודים 14

אגרת הקדש

- והנה מודעת זאת שישאל
בטבעם הם רחמים וגומ' מפני היות נפשותיהם
נמשכות ממדותיו ית' אשר החסד גובר בהן על מדת
הדין והגבורה והצמצום וכמ"ש גבר חסדו על יראיו
שלכן נקראת הנשמה בת כהן כמ"ש בזה"ק. והנה
הצדקה הנמשכת מבחי' זו נק' בשם מעשה הצדקה
כי שם מעשה נופל על דבר שכבר נעשה או שנעשה
תמיד ממילא והיא דבר ההווה ורגיל תמיד ואף כאן
הרי מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית
ישראל מכבר מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו
ית' כמ"ש ויפה באפיו כו' ואתה נפחת בי ומאן דנפח
כו' וגם בכל יום ויום בטובו מחדש מעשה בראשית
וחדשים לבקרים כו'. אך לשון עבודה אינו נופל
אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד
טבע נפשו רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון
העליון ב"ה כגון לייגע עצמו בתורה ובתפלה עד
מיצוי הנפש כו'. ואף כאן במצות הצדקה ליתן
הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכמ"ש רז"ל ע"פ
נתן תתן אפילו מאה פעמים וכו'.
- 15 והנה מודעת זאת, - ידוע הרי, שישאל במעמ' הם רחמים
16 וגומלי חסדים²¹, מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו
17 יתברך, אשר החסד גובר בהן - במדות העליונות, על מדת הדין
18 והגבורה והצמצום, וכמו שכתוב²²: "גבר חסדו על יראיו", -
19 המרמז על התגברות החסד
20 על מדת היראה והגבורה
21 שבו יתברך, שלכן נקראת 5
22 הנשמה "בת כהן" - שהיא 6
23 באה מבחינת כהן, שהיא 7
24 מדת החסד, כמו שכתוב 8
25 בזהר הקדוש²³, - וכיון 9
26 שהנשמה באה מהמדות 10
27 הקדושות שבהן החסד 11
28 מתגבר - לכן גם בנשמה 12
29 מדת החסד והרחמנות היא 13
30 בהתגברות, שיהודים 14
- 31 בטבעם הם בעלי רחמים
32 וגומלי חסדים. והנה, 16
33 הצדקה הנמשכת מבחינת 17
34 זו - מטבע הרחמנות 18
35 שבנשמה, נקרא בשם 19
36 "מעשה הצדקה", כי שם 20
37 "מעשה" נופל על דבר 21
38 שכתב נעשה, או שנעשה 22
39 תמיד ממילא והיא דבר 23
40 ההוא ורגיל תמיד, ואף
- 41 כאן - בענין הצדקה הבא מהרחמנות הטבעית שבנשמה, הרי מדת
42 החסד והרחמנות המבטלת בנפשות כל בית ישראל מכבר -
43 הרי זה דבר שכבר נעשה, מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו
44 יתברך, כמו שכתוב²⁴: "ויפה באפיו כו'", - בגופו של אדם
45 הראשון נשמה של חיים, ואנו אומרים²⁵ על הכנסת הנשמה ביהודי:
46 "ואתה נפחת בך", "ומאן דנפח כו"²⁶, - מתוכו נפח, מתוכיותו

19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות - תו"א ר"פ וישב ובכ"מ". 21. ראה תניא ח"א ספ"א. 22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

יום שישי י' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 236, ו"ש והי' מעשה... עד עמ' קיט, כל חמאתם:

- 1 וְהוּ שְׁתִּיב: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה - שְׁלֹם", שְׁנֵם הַצְדָקָה
- 2 הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם "מַעֲשֵׂה" וְלֹא בְּשֵׁם "עֲבוּדָה" - אִתְּעִלְפִּי בִּן
- 3 בְּ"אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא אֲתַעְרוּתָא דְּלִעֲלִיא", - עַל יְדֵי עֲבוּדָה
- 4 הַצְדָקָה שְׁלֹמָה נַעֲשִׂית הַתַּעְרוּרוֹת לְמַעֲלָה, מְעוּרָר - עַל יְדֵי
- 5 הַתַּעְרוּרוֹת מְלִמְטָה, גָּלוּי
- 6 אֲוִרִיאִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
- 7 בְּהָאֲרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה
- 8 עֲצוּמָה, וְנַעֲשֵׂה שְׁלֹם
- 9 בְּמִרְמִיּוֹ - בְּשֵׁרִים וּבְמִדּוֹת
- 10 שְׁלֹמָה, שְׁתַּהֲיָה
- 11 הַתְּכַלּוֹת מִיבָאֵל וּגְבִירָאֵל,
- 12 שֶׁר שֶׁל חֲסֵד וְשֶׁר שֶׁל גְּבוּרָה,
- 13 וְאִשֶּׁר גְּבוּרָה תּוֹמָתָה בְּחֶסֶד,
- 14 וְנֵם בְּפִמְלִיא שֶׁל מְטָה. -
- 15 בְּעוֹלָמוֹת שְׁלֹמָה, רַק
- 16 שְׁבַע עוֹלָם הוּא הַשְּׁפָל - לֹא
- 17 וְהַגְלָה הַשְּׁלֹם וְהַבְּרוּר -
- 18 שֶׁל הַטוֹב מִהֲרַע, וּפְרִיר
- 19 הֲרַע מִהֲטוֹב עַד "עַתָּה בְּיָמֵינוּ"
- 20 - שֶׁל הֲרַע, וְלֹא בְּיָמֵינוּ
- 21 הַגְּלוּת, בְּנִזְכָּר לְעִיל. רַק
- 22 בְּ"עוֹלָם קָמִין" הוּא הָאָדָם
- 23 - בְּכָל "עַתָּה מִצָּא", זוֹ
- 24 תְּפִלָּה, - הַנִּקְרָאת "שְׁלֹם",
- 25 שֶׁהִי גַם בְּתַפְלָה נַעֲשֵׂה עֲנִין
- 26 הַשְּׁלֹם וְהַבְּרוּר שֶׁל הַטוֹב
- 27 מִהֲרַע, בְּמֹו שְׁתִּיב:
- 28 "בְּצִדְקָה" - בְּצִדְקָה, אֲחִיזָה
- 29 פְּנִידָה, בְּנִזְכָּר לְעִיל. -
- 30 הַתְּכַלּוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל
- 31 אֲלֻקוֹת שְׁמִתְגַּלֶּה בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה שֶׁאֵין יִשְׁנוּ עֲנִין הַשְּׁלֹם. אֲדָה אֲחֵר
- 32 הַתְּפִלָּה יוֹכֵל לְהִיּוֹת הֲרַע - שֶׁבִּנְפֶּשׁ, חֲזוֹר וְנַעֲזִיר בְּקָל וְלִהְיוֹת עֲרֵב
- 33 בְּטוֹב, בְּאִשֶּׁר יִתְחַלֵּף בְּ - עֲנִינִים שֶׁל חֲשִׁכַת עוֹלָם הָיָה. אֲדָה
- 34 הַצְדָקָה בְּבַחֲנִית "עֲבוּדָה" - שֶׁהוּא מִתְיַגֵּעַ עִם עֲצֻמוֹ לִתֵּת צִדְקָה
- 35 יוֹתֵר מִטְּבַעו, הִנֵּה מֵאִשֶּׁר - כִּיּוֹן שִׁיבָרָה וְגִדְלָה מַעֲלָתָה בְּמֵאִד
- 36 מֵאִד, - מֵאִשֶּׁר הַצְדָקָה שֶׁמִּצֵּד הַטְּבַע, בְּהִיּוֹתוֹ מִבְּטָל מִטְּבַעו וְרִצּוֹנוֹ
- 37 הַגּוֹפְנִי מִפְּנֵי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, וְאֲתַכְפִּיא סִטְרָא אֲחֵרָא,
- 38 - וְהִ"צֵּד הָאֲחֵר", קְלִיפָה, מִתְּכַוֶּפֶת לְקִדּוּשָׁה, וְאִין אֲסִתְלַק יְקָרָא
- 39 דְּקָרְשָׁא-בְּרִידָה הוּא כּו', -
- 40 וְאִין מִתְּרוֹמֵם כְּבוֹדוֹ שֶׁל
- 41 וְהוּ"שׁ וְהָיָה מַעֲשֵׂה
- 42 הַצְדָקָה שְׁנֵם הַצְדָקָה הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם מַעֲשֵׂה וְלֹא בְּשֵׁם
- 43 עֲבוּדָה אֵעִי"כ בְּאֲתַעְדֵּל"ת אֲתַעְרוּתָא דְּלִעֲלִיא מְעוּרָר
- 44 גִּילּוּי אִוִּר א"ס ב"ה בְּהָאֲרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה
- 45 וְנַעֲשֵׂה שְׁלֹם בְּמִרְמִיּוֹ וְגַם בְּפִמְלִיא שֶׁל מְטָה רַק
- 46 שְׁבַע עוֹלָם הַשְּׁפָל לֹא יִתְגַּלֶּה הַשְּׁלֹם וְהַבְּרוּר וּפְרִיר
- 47 הֲרַע מִהֲטוֹב עַד עַתָּה קֵץ וְלֹא בּוֹמֵן הַגְּלוּת כְּנ"ל רַק
- 48 כְּעוֹלָם קָמִין הוּא הָאָדָם בְּכָל עַתָּה מִצּוֹא זוֹ תְּפִלָּה
- 49 כְּמ"שׁ בְּצִדְקָה אֲחִיזָה פְּנִידָה כְּנ"ל אֲדָה אֲחֵר הַתְּפִלָּה יוֹכֵל
- 50 לְהִיּוֹת הֲרַע חֲזוֹר וְנַעֲזִיר בְּקָל וְלִהְיוֹת עֲרֵב כְּאִשֶּׁר
- 51 יִתְחַלֵּף בְּחִשְׁכַת עוֹה"ו. אֲדָה הַצְדָקָה בְּבַחֲנִי עֲבוּדָה
- 52 הִנֵּה מֵאִשֶּׁר יְקָרָה וְגִדְלָה מַעֲלָתָה בְּמֵאִד מֵאִד בְּהִיּוֹתוֹ
- 53 מִבְּטָל מִטְּבַעו וְרִצּוֹנוֹ הַגּוֹפְנִי מִפְּנֵי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה
- 54 וְאֲתַכְפִּיא ס"א וְאִין אֲסִתְלַק יְקָרָא דְּקוּב"ה כּו' וְכִיּוֹתָרוֹן
- 55 הָאִוִּר מִן הַחֲשִׁד דְּקוּבָה כְּנֹודַע. אִין לֹאֲתָה אִין הֲרַע
- 56 יוֹכֵל לְהִיּוֹת עוֹד חֲזוֹר וְנַעֲזִיר בְּקָלּוֹת כ"כ מֵאִלּוּי רַק
- 57 אִם הָאָדָם יַעֲזִיר וְיִמְשִׁיכֵנוּ ע"ע ח"ו. וְהוּ"שׁ הַשְּׁקִט
- 58 וּבְטָח עַד עוֹלָם. הַשְּׁקִט הוּא מִלְּשׁוֹן שׁוֹקֵט עַל שְׁמִירָה
- 59 דְּהִיּוֹתוֹ שֶׁהַשְּׁמִירָה נִפְרָדִים לְגַמְרִי מִן הִיּוֹן וְנִפְלִין לְמַטָּה
- 60 לְגַמְרִי וְהִיּוֹן לְמַעֲלָה זָךְ וְצָלוּל בְּתַכְלִית. וְעַד"ו הוּא
- 61 בְּעוֹבְדוֹת הַצְדָקָה הַשְּׁמִירָה הֵן בְּחִי תַּעְרוּבוֹת רַע
- 62 שֶׁבִּנְפֶּשׁוֹ נִבְרָר וְנִפְרָד מִעֵט מִעֵט עַד שְׁנוּפֵל לְמַטָּה
- 63 לְמִקּוּרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ כְּמ"שׁ וְתַשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כֹּל חֲמִאֲתָם: 23
- 64 - בְּצִדְקָה שֶׁבְּבַחֲנִית עֲבוּדָה, ה"שְׁמִירָה" הֵן בְּחִינַת תַּעְרִיבָה רַע
- 65 שֶׁבִּנְפֶּשׁוֹ, נִבְרָר וְנִפְרָד מִעֵט מִעֵט עַד שְׁנוּפֵל לְמַטָּה לְמִקּוּרוֹ
- 66 וְשִׁרְשׁוֹ, - מִקּוּר וְשׁוֹרֵשׁ הֲרַע - שְׁמִתְחַת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכְּמֹו
- 67 שְׁתִּיב: 32: "וְתַשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כֹּל חֲמִאֲתָם" 33:
- 68

יום שבת קודש י"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיט, יג. מה רב טובך... עד עמ' קכ, בסוכה וגו':

1 יג. "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'". - פסוק בתהלים.
2 המסתנים: "פעלת לחוסים כך נגד בני אדם". מתחילת הפסוק יוצא
3 שהשכר צפון ומוסתר, ואילו מסוף הפסוק יוצא, שהשכר הוא "נגד
4 בני אדם", שכר גלוי, נגד בני אדם הרואים אותו. יסביר רבנו הזקן,
5 שבעבודת בני ישראל
6 (המביאה את השכר), ישנם
7 אותם שני אופנים: עבודה
8 סמויה ועבודה גלויה.
9 ובלשון רבנו הזקן: הנה,
10 ככלל עובדי ה' - מקימי
11 תורה ומצוות, יש ב'
12 פחינות ומדרגות חלוקות
13 מצד שרש נשמתם
14 למעלה, מפחינת ימין
15 ושמאל. - חסד וגבורה,
16 שנשמה אחת באה מבחינת
17 ה"ימין" שלמעלה, ונשמה
18 שניה באה מבחינת
19 ה"שמאל" שלמעלה, דהיינו,
20 - ההשפעה שבין בעבודתו
21 של יודוי, היא - שפחינת
22 שמאל היא מדת הצמצום
23 והסתגר בעבודת ה', -
24 עבודת הנשמה, הבאה
25 מבחינת ה"שמאל"
26 וה"גבורה" למעלה - היא
27 (א) בצמצום, וב) בהסתגר,
28 בעבודת ה', כמו שכתוב: "והצנע לכת כו"
29 - עם ה' אלקיך", וכמו שכתוב בפסוק שני: "במסתרים תכבה
30 כו'", - נפשי, וכמו שאומרים רבותינו ז"ל: "כל העוסק בתורה
31 בפסוק כו'". - שבכל זה מדובר שהעבודה היא בסתר: במצוות -
32 "הצנע לכת", בתפלה - "במסתרים תכבה", ובתורה - "עוסק בתורה
33 בסתר". להלן יאמר רבנו הזקן, שמה בא גם כן צמצום והגבלה.
34 והנה, ממה ז' - מ"שמאל", נמשכה גם בן פחינת הצמצום
35 והגבול בעבודת ה', כמו בצדקה להיות נדון - ולחשוב את
36 חובתו, בהשג יד, - לפי יכולתו, ו"המקבץ" - בצדקה, אל יבין
37 יותר מחמש⁶, - הרי שהצדקה שהוא נותן היא בהגבלה, ובהאי
38 גונא - וכך גם, בתלמוד תורה ושאר מצות - די לו שיוצא
39 ידי חובתו מחיוב מפרש שחיבתו התורה בפרוש לקבוע עתים
40 כו'. - הרי כמה שהתורה מחייבת אותו לקבוע עתים לתורה -
41 באותה מדה הוא קובע. כל ההגבלות האמורות בעבודתו את ה' הן
42 מפני ששורש נשמתו הוא מבחינת ה"שמאל" שלמעלה. אך פחינת

אגרת הקדש

יג מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'.

הנה בכלל עובדי ה' יש ב' בחי'

ומדרגות חלוקות מצד שורש נשמתם למעלה מבחי'

ימין ושמאל דהיינו שבחי' שמאל היא מדת הצמצום

והסתגר בעבודת ה' כמ"ש והצנע לכת כו' במסתרים

תכבה כו' כל העוסק בתורה בסתר כו'. והנה ממדה

זו נמשכה ג"כ בחי' הצמצום והגבול בעבודת ה' כמו

בצדקה להיות נידון בהשג יד והמכובז אל יכבו

יותר מחומש וכה"ג בת"ת ושאר מצות די לו שיוצא

י"ח מחיוב מפורש שחיבתו התורה בפי' לקבוע עתים

כו'. אך בחי' ימין היא מדת החסד וההתפשטות

בעבודת ה' בהתרחבות בלי צמצום והסתגר כלל

כמ"ש ואתהלכה ברחבה כו' וממנה נמשך ג"כ מ"ש

רו"ל זרוק מרה בתלמידים כו' (צ"ע. ונראה שצ"ל קודם אך

גם בלי צמצום וגבול כלל ואין מעצור

לרוח נדבתו בין בצדקה ובין בת"ת ושאר מצות ולא

די לו לצאת י"ח בלבד אלא עד בלי די כו':

והנה כל איש ישראל צ"ל כלול מב' בחי' אלו ואין

לך דבר שאין לו מקום ולכן מצינו כמה

דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ללמדנו שאף ב"ש

43 ימין - נשמה שבאה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, היא מדת החסד
44 וההתפשטות בעבודת ה', בהתרחבות בלי צמצום והסתגר
45 כלל, כמו שכתוב: "ואתהלכה ברחבה כו'", וממנה - מבחינת
46 ה"ימין", נמשך גם בן מה שאמרו רבותינו וקרונם לברכה:
47 "זרוק מרה בתלמידים
48 כו'". (צריך עיון. ונראה
49 שצריך להיות קדם אך
50 פחינת ימין כו') - צריך
51 עיון אם יש שייכות לענין
52 "זרוק מרה בתלמידים"
53 לבחינת ה"ימין". שהרי
54 לכאורה זה להיפך, ענין של
55 גבורה וחומרא, ולא ענין של
56 חסד. וכפי הנראה זה צריך
57 לבוא לפני המלים "אך
58 בחינת ימין", שאז
59 המשמעות של "וממנה" היא
60 על בחינת ה"שמאל"
61 והגבורה, שממנה נמשך
62 "זרוק מרה בתלמידים". על
63 כל פנים, הוא אומר כאן,
64 שמבחינת ה"ימין" באה אי
65 ההתחבאות בהצנע, אלא
66 ללכת בהרחבה בעבודת ה',
67 וגם - לא רק אופן העבודה
68 הוא בהרחבה, אלא גם עצם
69 העבודה הוא בלי צמצום
70 וגבול כלל, ואין מעצור לרוח נדבתו, בין בצדקה ובין
71 בתלמוד תורה ושאר מצות, - הכל הוא עושה ברוח נדיבה
72 שלא בהגבלה, נותן צדקה בלי גבול ולומד תורה בשופי - לא רק
73 כפי שהוא מחייב על פי דין לקבוע עתים לתורה, והוא מקיים
74 מצוות באופן כזה של רוח נדיבה. ולא די לו לצאת ידי חובתו
75 בלבד, - בענינים של תורה ומצוות, אלא עד בלי די כו' - אלה
76 הם האופנים והמדרגות בעבודת ה' הבאים מצד השוני של שורש
77 נשמתם למעלה, מ"ימין" או מ"שמאל".
78 והנה, כל איש ישראל צריך להיות כלול מב' פחינות אלו, -
79 של "ימין" ו"שמאל", זה שנשמתו באה מבחינת "ימין" וחסד, צריך
80 שתהיה בו גם בחינת "שמאל" וגבורה, וכן להיפך, ואין לך דבר
81 שאין לו מקום. - גם חסד וגם גבורה יש להם מקום וזמן אצל
82 האדם, מתי יש להשתמש בהם. ולכן מצינו - מוצאים אנו, במה
83 דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, - שבית שמאי
84 מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם, ללמדנו שאף בית שמאי

1. תהלים לא, כ. 2. מיכה ו, ח. 3. ירמי' יג, יז. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה מו"ק טז, ב: מבפנים כו' בסתר". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "טושו"ע ריש הלי' צדקה". 6. כתובות נ, א. 7. תהלים קיט, מה. 8. כתובות קג, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עדיין פ"ד-ה".

1 שֶׁשֶׁרשׁ נִשְׁמָתָם מִבְּחִינַת שְׁמַאל הָעֵלְיוֹן¹⁰, וְלִכְן הָיוּ דָנִין
2 לְהַחֲמִיר תְּמִיד בְּכָל אִסּוּרֵי תַּתְּוֶרֶה, – לַחֲמִיר, הוּא עֲנִין שֶׁל
3 גְּבוּרָה וְדִין, שֶׁהַדָּבָר יִהְיֶה אֲסוּר וְשֵׁלָא יוּכַל לְהַתְּעִלּוֹת בְּקִדּוּשָׁה,
4 וּבֵית הָלֵל שֶׁהָיוּ מִבְּחִינַת יָמִין הָעֵלְיוֹן, הָיוּ מְלַמְּדִין זְכוּת לְהַקְלִי
5 וּלְהַתִּיר אִסּוּרֵי בֵּית שְׁמַאל,
6 שֶׁיְהִיוּ מְתָרִים מֵאִסּוּרִים –
7 לִ"סְטֵרָא אַחֲרָא", אִיסוּר הוּא
8 הָרִי מִלְשוֹן "אֲסוּר וְקִשּׁוּר",
9 שֶׁהַדָּבָר קִשּׁוּר לִ"סְטֵרָא
10 אַחֲרָא" וּלְחִיצוֹנִים, כִּפִּי
11 שְׁאוֹמֵר בִּפְרָק ז' בַּחֲלָק
12 רֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תניא',
13 וַיּוּכְלוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה –
14 בְּקִדּוּשָׁה, הָרִי, לְמִרּוֹת שֶׁכֶּךְ
15 הִיָּה הַסֵּדֶר בְּכָלל שְׁבִית
16 שְׁמַאי הַחֲמִירוּ וּבֵית הָלֵל
17 הִקִּילוּ – אֶת־עַל־פִּי־בֶן
18 בְּכַמָּה דְּבָרִים הָיוּ בֵּית
19 שְׁמַאי מְקַלִּין, – חֲזַת מִפְּנֵי
20 הַתְּבַלְלוֹת שֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם –
21 שֶׁל בֵּית שְׁמַאי, שֶׁהוּא כְּלוּל
22 גַּם מִיָּמִין – וְחֹסֵד, וְכֵן שֶׁרֶשׁ
23 נִשְׁמָת בֵּית הָלֵל כְּלוּל גַּם
24 מִשְׁמַאל, – וּגְבוּרָה, בִּידוּעַ
25 דְּרָךְ וּמִדּוֹת¹¹ – הַשִּׁיעוּרִים
26 וְהַאֲפֻרִּים שֶׁל קֶדֶשׁ הָעֵלְיוֹן,
27 – שֶׁל בְּחִינַת "קֶדֶשׁ"
28 שֶׁלֹּמַעֲלָה, דְּלִית תְּמֵן –
29 שְׁאִין שֶׁם, קִצּוֹן וּפְרִידָה שֶׁם
30 וְשֵׁלֹם, וְכָל הַמִּדּוֹת –
31 הַבָּאוֹת מִ"קֶדֶשׁ הָעֵלְיוֹן",
32 כְּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה, – כְּגוֹן: חֹסֵד מִגְּבוּרָה וּגְבוּרָה מִחֹסֵד, וְלִכְן הֵם
33 מִיְּחֻדוֹת זֶה בָּזוּ, בִּידוּעַ לִידוּעֵי חֵן; – לְלוּמְדֵי תוֹרַת הַקְּבִלָּה,
34 שֶׁלֹּמִירוֹת שְׁחֹסֵד וּגְבוּרָה הֵם הָרִי הַפְּכִיִּים, מִדּוֹת מְנוּגָדוֹת אַחַת לַשְּׁנִיָּה,
35 בְּכָל זֹאת, מִצֵּד זֶה שְׁחֹסֵד יֵשׁ בָּהּ גַּם מִן הַגְּבוּרָה, וּגְבוּרָה יֵשׁ בָּהּ גַּם מִן
36 הַחֹסֵד – הֵן מֵתַאחֲדוֹת וּמֵאֲחֻדוֹת, וְכִדְבָרֵינוּ – וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב¹²
37 בְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא מֵדַת הַחֹסֵד וְהָאֱהָבָה: "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאֶה
38 אֱלֹהִים אִתָּה", – אַתָּה עוֹבֵד אֶת הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּמִדַּת הִירָאָה
39 וְהַגְּבוּרָה, עַל יְדֵי שְׁלִכּוּשׁ מֵדַת הַגְּבוּרָה, – שֵׁלָא הִיתָה ה'עֶצֶם'
40 שְׁלֹו, אֲלֵא כִּמוֹ לְבוֹשׁ וְהוֹסְפָה לְעֲצָמוֹתָהּ, "וַיַּעֲקֹר אֶת יָצֵחָק בְּנוֹ",
41 "וַיִּקַּח אֶת הַמֵּאֲכֹלֶת כו"¹³. – לִשְׁחוֹט אֶת בְּנוֹ יַחֲדוֹ, שׁוּזָה הָרִי עֲנִין
42 שֶׁל תְּכִלִּית הַגְּבוּרָה. הָרִי, שְׁבַאבְרָהָם, שְׁהִיָּה בְּעֶצֶם אִישׁ הַחֹסֵד, הָיוּ
43 אֲצִלוֹ זְמָנִים שֶׁבָּהֶם נִתְגַּלְתָּה בּוֹ מִדַּת הַגְּבוּרָה, עַד לִידֵי נִכּוֹנוֹת לִשְׁחוֹט
44 אֶת בְּנוֹ יִצְחָק. וְכֵּן שֶׁאֲמַר הַתְּנוּכָה: "אַבְרָהָם אֱהָבִי"¹⁴ וְ – בִּפְסוּק
45 אַחֲרָי¹⁵ נֹאמַר: "פֶּחֶד יִצְחָק", – שֶׁעֲבוּדַת אַבְרָהָם הִיא בְּמִדַּת הַחֹסֵד

אגרת הקדש

1 והאֱהָבָה וְעֲבוּדַת יִצְחָק – בְּמִדַּת הַפֶּחֶד וְהַגְּבוּרָה, כִּיצַד, אִיפּוּא, זֶה
2 תּוֹאֵם לְמַדָּה שְׁנֵאֵמַר קוּדֵם, שְׁבַאבְרָהָם עוֹבֵד אֶת הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בְּמִדַּת
3 הַגְּבוּרָה, וְיִצְחָק עוֹבֵד אֶת הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בְּמִדַּת הַחֹסֵד וְהָאֱהָבָה?
4 הֵנָּה הַתְּפָרֶשׁ וְהַתְּבַלְלָה הֵנָּה הוּא בְּבְחִינַת גִּלּוּי וְהַעֲלָם, שְׁבַמִּדַּת
5 יִצְחָק הַפֶּחֶד – וְהַגְּבוּרָה,
6 הוּא בְּבְחִינַת גִּלּוּי וְהָאֱהָבָה
7 – וְהַחֹסֵד, מִסְּתַרְתָּ בְּבְחִינַת
8 הָעֵלָם וְהַסְּתָר, וְהַתְּבַלְלָה
9 בְּמִדַּת אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ
10 הַשְּׁלֹם. – שֶׁהַפֶּחֶד וְהַגְּבוּרָה
11 הֵם אֲצִלוֹ בְּבְחִינַת הָעֵלָם
12 וְהַסְּתָר, וְהָאֱהָבָה וְהַחֹסֵד
13 בְּבְחִינַת גִּלּוּי. וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר
14 דְּוָד הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם: –
15 שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה¹⁶: "מָה
16 רַב טוֹבָךְ גּוֹ'". – וּמִסִּיִּים
17 "אֲשֶׁר צִפְנָה לִירֵאִיךְ",
18 כְּלוּמָר, שְׁמִדַּת הַטּוֹב
19 וְהַחֹסֵד אֲשֶׁר הִיא בְּבְחִינַת
20 הָעֵלָם וְהַסְּתָר אֲצִל כָּל מִי
21 שֶׁשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת
22 שְׁמַאל, – בְּחִינַת הַגְּבוּרָה,
23 הַתְּבַלְלָה – בְּחִינַת הַגְּבוּרָה,
24 כְּשֶׁם "דְּרֵאִיךְ", – שֶׁעֲבוּדַת
25 מִי שֶׁשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת
26 ה'שְׁמַאל' – הִיא בְּבְחִינַת
27 הֵנָּה אֵף שֶׁהוּא טוֹב הַגִּנּוּז וְצִפּוֹן אֶעֱפֹכְהוּ הוּא רַב וְגִדּוּל
28 מֵאֵד כִּמוֹ מִדַּת הַגִּדּוּלָה וְהַחֹסֵד מִמֶּשׁ שְׁמִבְחֵי יָמִין
29 וְשִׁתִּיָּהן הֵן מִבְּחֵי גִלּוּי בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה וְשִׁיעוּר. וְזֶה
30 מֵה רַב טוֹבָךְ בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה בֵּין הַטּוֹב אֲשֶׁר
31 מִבְּחִינַת הַטּוֹב וְהַחֹסֵד, הֵנָּה אֵף שֶׁהוּא טוֹב הַגִּנּוּז וְצִפּוֹן – שְׁכֵן,
32 מִדַּת הִירָאָה וְהַגְּבוּרָה הִיא אֲצִלָּה הָרִי בְּגִלּוּי, אֶת־עַל־פִּי־בֶן הוּא
33 רַב וְגִדּוּל מֵאֵד כְּמוֹ מִדַּת הַגִּדּוּלָה וְהַחֹסֵד מִמֶּשׁ שְׁמִבְחֵי יָמִין,
34 – כְּלוּמָר, לְמִרּוֹת שְׁאֲצִלָּה מִדַּת הַחֹסֵד הִיא זֶה הַכְּלוּלָה בְּבְחִינַת
35 הַגְּבוּרָה (שְׁכֵן שוֹרֵשׁ נִשְׁמָתָהּ הוּא הָרִי מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה, אִין זֶה אֲלֵא
36 מֵה שֶׁהוּא כְּלוּל גַּם מִחֹסֵד) – בְּכָל זֹאת גַּם בְּחִינָה זֶה שֶׁל טוֹב וְחֹסֵד
37 הִיא בְּבְחִינַת "רַב" וְ"גִדּוּל" כִּמוֹ בְּחִינַת הַחֹסֵד שֶׁבִּימִין. וְשִׁתִּיָּהן –
38 בְּחִינַת הַחֹסֵד שֶׁמִּבְּחִינַת ה'יָמִין', וּבְחִינַת הַחֹסֵד הַכְּלוּלָה בְּבְחִינַת
39 ה'שְׁמַאל' וְהַגְּבוּרָה, שִׁתִּיָּהן הֵן מִבְּחִינַת גִּלּוּי בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה
40 וְשִׁיעוּר. – שׁוּזָה הָרִי מִדַּת הַחֹסֵד וְהַגְּבוּרָה – עֲנִין שֶׁל גִּלּוּי בְּלִי מִדָּה
41 וּבְלִי גְּבוּל, שְׁכֵן הַמִּדָּה וְהַגְּבוּל בְּגִלּוּי זֶה בְּאִים מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה, וְאִילוֹ
42 מִצֵּד מִדַּת הַחֹסֵד, הַגִּלּוּי הוּא בְּלִי מִדָּה וּבְלִי גְּבוּל. וְזֶהוּ שְׁבַתוּכָה:
43 "מָה רַב טוֹבָךְ", כְּלוּמָר – שׁוּזָה מוֹסֵב עַל שְׁנֵי הָעֲנִינִים, גַּם עַל
44 ה'צִפְנָה' וְגַם עַל ה'חֹסִים בָּךְ', כְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, בֵּין הַטּוֹב אֲשֶׁר

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמא, א". 11. "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים"). 12. וירא כב, יד. 13. שם כב, י. 14. ישעי' מא, ח. 15. וישלח לא, מב. 16. זח"ג רד, א.

1 צִפְנַת לִירָאִידָּה, – הטוב שבהעלם והסתר, וְכֵן – הטוב, "אֲשֶׁר
2 פְּעֻלָּתָהּ לְחוּסִים בָּהּ", שֶׁהֵם בְּעֲלֵי הַבְּטָחוֹן שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין, – שכן
3 עֲנִין הַבְּטָחוֹן קָשׁוּר לַעֲנִין הָאֵהָבָה, כְּלוּמֵר, כְּמוֹ מִי שִׁישׁ לוֹ אוֹהֵב שֶׁהוּא
4 אוֹהֵב אוֹתוֹ, הִרִי הוּא בּוֹטָח שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לוֹ רַק טוֹב, כִּךְ גַּם עֲנִין הַבְּטָחוֹן

5 בא מצד האהבה; הרי אלה
6 שהם מבחינת ה"ימין"

אגרת הקדש

7 צפנת ליראיד וכן אשר פעלת לחוסים כך שהם בעלי
8 הבטחון שמבחי' ימין וחסדם וטובם הוא ג"כ בבחי' גילוי
9 והתפשטות נגד בני אדם ולא בבחינת צמצום
10 והסתר כלל. (ומ"ש ליראיד ולא ביראיד היינו משום
11 שכל מה שהוא בבחינת העלם בכל נשמה הנה בחי' זו אינה
12 מלובשת תוך הגוף כמוחו ולבו אלא הוא בבחינת
13 מקיף מלמעלה ומשם היא מאירה למוחו ולבו לעתים
14 הצריכים להתעוררות בחי' זו שתתעורר ותאיר למוחו
15 ולבו כדי לבא לידי מעשה בפועל ממש). ואמר ע"כ
16 אשר רב טוב לבית ישראל הצפון והגלוי הוא בבחי' בלי
17 גבול ומדה לפי ערך נפשותם המלובשת בגוף לכן גם
18 אתה ה' תתנהג עמהם במדת חסד הגדול בלי גבול
19 ותכלית הנק' רב חסד. דאית חסד ואית חסד. אית חסד
20 עולם שיש כנגדו ולעומתו מדה"ד ח"ו למעט ולצמצם
21 חסדו אין כנגדו מדה"ד למעט ולצמצם רוב חסדו מלהתפשט
22 בלי גבול ותכלית כי הוא נמשך מבחי' סוכ"ע
23 וטמירא דכל טמירין הנק' כתר עליון וז"ש תסתירם
24 בסתר פניך וגו' תצפנם בסוכה וגו':

27 שְׁכָתוּב – (אשר צפנת) "לִירָאִידָּה" וְלֹא "בִירָאִידָּה", אם
28 מדובר אודות בחינת החסד שישנה אצל יראי השם, היה צריך לומר
29 "בִירָאִידָּה", אך כשכתוב "לִירָאִידָּה" נראה הרי שמדובר אודות החסד
30 שלמעלה הניתן כשכר ליראים? הֲיֵינוּ מְשׁוּם שְׂכָר מֶה שֶׁהוּא
31 בְּבִחִינַת הָעֵלֶם בְּכָל נִשְׁמָה, הֵנָּה בְּחִינָה זוֹ אֵינָה מְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ
32 הַגּוֹף בְּמֹחוֹ וְלִבּוֹ, – שכן המוח והלב אינם כלים לקלוט בחינה זו,
33 אֲלֹא הוּא בְּבִחִינַת מְקִיף מְלֻמָּעָה, – מעל לנשמה, וּמִשָּׁם הִיא
34 מְאִירָה לְמֹחוֹ וְלִבּוֹ לְעֵתִים הַצָּרִיכִים לְהִתְעוֹרְרוּת בְּחִינָה זוֹ,
35 שֶׁתִּתְעוֹרֵר וְתֵאִיר לְמֹחוֹ וְלִבּוֹ, בְּדִי לְבֹא לִידי מַעֲשֵׂה בְּפֻעַל
36 מִמֶּנּוּ. – למשל מי שעבודתו בצדקה היא תמיד בשיעור וגבול, תהיה
37 אצלו אי פעם התגלות המדה מהחסד הנסתר שלו שהוא בלתי
38 מוגבל, לתת צדקה בלי מדה וכלי גבול, וכו'. וְאָמַר עַל כֵּן, – ולכן
39 הוּא אוֹמֵר, אֲשֶׁר "רַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל", הַצָּפוֹן – באלה שהטוב
40 והחסד מוּסְתָרִים אצלם, וְהַגְּלוּי, – באלה שהחסד אצלם הוא בבחינת
41 גילוי, הוּא בְּבִחִינַת בְּלִי גָבּוֹל וּמְדָה לְפִי עֶרְךָ נִפְשׁוֹתֶם מְלַבֶּשֶׁת
42 בְּגוֹף, – שהרי אינו בלי גבול אמיתי, שכן זה הרי חסד של נברא
43 שבכלל הוא מוגבל, אך לפי ערך נפשותיהם זה הרי בלי גבול, לְכֵן גַּם
44 אַתָּה ה' תִּתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּמִדַּת הַסֶּדֶק הַגָּדוֹל – חסד שבבחינת
45 גדולה, חסד שלמעלה מהשתלשלות, בְּלִי גָבּוֹל וְתִכְלִית, הַנִּקְרָא
46 "רַב חֶסֶד". – לא חסד סתם של השתלשלות שבבחינת "זעיר אנפין",

47 כי אם חסד שבבחינת "רב חסד" – חסד של "אריך אנפין". דֹּאִית חֶסֶד
48 וְאִית חֶסֶד¹⁷: – יש חסד ויש חסד, ישנן שתי בחינות בחסד, אִית – יש,
49 חֶסֶד עוֹלָם, – חסד של עולם, כְּלוּמֵר חסד מוגבל, שכן עולם הוא הרי
50 מוגבל, שִׁישׁ כְּנִגְדּוֹ וְלַעֲמָתוֹ מִדַּת הַדִּין חֵם וְשָׁלוֹם, לְמַעַט וּלְצִמְצָם

51 חסדו וטובו. אֲכָל חֶסֶד
52 עָלִיּוֹן הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד" –
53 אֵין כְּנִגְדּוֹ מִדַּת הַדִּין לְמַעַט
54 וּלְצִמְצָם רַב חֶסְדוֹ
55 מְלַחֶת־פֶּשֶׁט בְּלִי גָבּוֹל
56 וְתִכְלִית, – הרי במילא
57 כשנמשך מחסד זה, זה חסד
58 וטוב בתכלית, בלי גבול, כִּי
59 הוּא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "סוֹכֵב
60 כָּל עֲלָמִין" – שלמעלה
61 מ"עולם" והגבלה, ו"טְמִירָא
62 דְּכָל טְמִירִין", – בחינה
63 שהיא טמירה ונעלמה גם
64 לגבי העולמות שהם טמירין
65 ונעלמים, הַנִּקְרָא "כְּתֵר
66 עָלִיּוֹן". – בחינה של "כתר"
67 ו"מְקִיף", וְזֶהוּ שְׁכָתוּב: –
68 בפסוקים שלאחר מכן¹⁸:
69 "תִּסְתִּירֶם בְּסֹתֵר פָּנֶיךָ וְגו'
70 תִּצְפְּנֶם בְּסֹכָה וְגו'": –
71 בבחינה של סוכה ומקיף,
72 חסד שלמעלה

73 מדהשתלשלות – חסד שמבחינת "כתר" ו"מקיף".

74 חוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א

75 המורם מאגרת הקודש הנ"ל שהיתה על ידי ציר כו' לגביית צדקה
76 דאפילו אלו שהם עובדי ה' בזה ששרשם מהשמאל, ואפילו הם
77 כב"ש – צד"ג (שאין מוכרחים לצדקה (עדמשנ"ת באגה"ק ס"י) "כי
78 לא תמנו") – "רב וגדול מאד" החסד שבהם ו"לעתים הצריכים" בא
79 לידי מעשה בפועל ממש". וכמפורש בסיום האגה"ק שלא נדפס ע"י
80 הרבנים שי' בני הגאון המזכיר ז"ל נ"ע" וז"ל¹⁹: ואחר הדברים
81 האלה – שבאגרת קודש זו, נפשי בשאלתי לעורר רב טוב – מדת
82 החסד באופן בלתי מוגבל, הגנוז והצפון בלב כל אנשי שלומינו,
83 שיתגלה מן ההעלם אל הגילוי, לבא לידי מעשה – בפועל,
84 למלאות ידם לה' – על ידי נתינת צדקה, ביד מלאה ורחבה, על ידי
85 ציר – שליח, נאמן, מוסר כתב זה כו' – שהיה ה"שלוחא דרחמנא"
86 ששלח רבנו הזקן, ודי למבין, כמו שכתוב באגרת, ואין אני כותבו
87 מחמת שלא נצרך ודי למבין.

88 הכ"ד אוהב נפשם דורש שלומם מלב ונפש חפצה.

89 שניאור זלמן בן לאדוני אבי מורנו ורבנו הרב ר' ברוך

90 הרבי שליט"א מוסיף: ע"פ הנ"ל יומתק שייכות ח"א לכאן
91 ודלכאורה צ"ל ההתחלה "הנה כל איש...". [אלא הקשר הוא –
92 מפני שמדובר כאן אודות צדקה].

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קלג, ב". 18. תהלים לא שם ואילך. 19. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע' מז ואילך.

יום ראשון	ה אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כט-לד. יג-טו. תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.		

מִנְהַגֵּנוּ בְּלִבֵּישׁוֹת טָלִית גְּדוּל: מִנִּיחִים הַטָּלִית גְּדוּל מִקְפֵּל עַל כַּתֵּף יָמִין וּבִדְקִים הַצִּיצִית. בְּשַׁעַת הַבְּדִיקָה אוֹמְרִים "בְּרָכִי נַפְשִׁי גו'". אַחֲרֵי כֵךְ לֹקְחִים הַטָּלִית מִן הַכַּתֵּף, פּוֹשְׁטִים אוֹתוֹ, מְנַשְּׁקִים שְׁפֵת הַטָּלִית, מַחְזִיר אוֹתוֹ מִכַּנְגָּד פָּנָיו לְאַחֲרָיו, וּמַתְחִיל בְּרֶכֶת לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית. סִיּוּם הַבְּרָכָה סְמוּךְ לְכִרְיַת ב' פְּנֵפוֹת יָמִין סְבִיב צִוְּאָרוֹ לְאַחֲרָיו בְּצַד שְׂמָאל.
(עֵין שְׂאֲרִית יְהוּדָא אֶרֶץ חַיִּים סִימָן א, דְּבָרֵי נַחֲמִיָּה אֶרֶץ חַיִּים סִימָן ט).

יום שני	ו אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י. תהלים: לה-לח. טז-יח. תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.		

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האט זייער האלט געהאט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל שם טוב מאד אהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רז' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסגל להאיר.

יום שלישי	ז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. יט-כא. תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחייהו.		

אָדמו"ר הִזְקֵן הוֹרָה לְכַתֵּב "פְּצוּעַ דָּכָא" בְּאַלְף לְבִסּוּף, וְלֹא בִּה"א.
בְּפֶרֶאג י"ש סִפֵּר תוֹרָה שְׁקִבְלָה בִּידָם שֶׁהִגִּיהוּ עֲזָרָא הַסּוֹפֵר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפִרְשֵׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהִיטִי בְּפֶרֶאג בְּשִׁנַּת תרס"ח רָאִיתִי, וְכָתוּב בּוֹ "דָּכָא" בְּאַלְף. כֵּן כְּשֶׁהִיטִי בּוֹאֲרָמָס בְּשִׁנַּת תרס"ז, רָאִיתִי שֶׁם סִפֵּר תוֹרָה אֲשֶׁר מְקַבֵּל בִּידָם שְׁכָתְבוּ מֵהַר"ם מְרוֹטֶנְבוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב דָּכָא בְּאַלְף. וְעֵין בְּשְׂאֲרִית יְהוּדָא (יֹרָה דְּעָה סִימָן ט"ז) וְדְבָרֵי נַחֲמִיָּה (יֹרָה דְּעָה סִימָן כ"ב) . וּבִסְפֵּר מִשְׁנַת אֲבֵרָהֶם (סִימָן לֵב) מְצִינָה כְּמָה סְפָרִים הַדְּגִים בְּזוֹה.

יום רביעי	ח אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י. תהלים: מד-מח. כב-כד. תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכור.		

ה"צמח צדק" מנה שלשה דברים שבזכותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג באסיפת הרבנים. ואחד מהם הוא זכות שלשים ושתים אלף השעות, אשר טרח ויגע בדרושי רבנו הזקן במשך

שְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים תַּקס"ד-תַּקצ"ד (בִּשְׁנַת תַּקס"ד קָבַע לוֹ שְׁעוֹר מִיָּחִיד לְלַמֵּד דְּרוּשֵׁי רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן, בִּשְׁנַת תַּקצ"ד הִתְחִילוּ לְהַתְּעַסֵּק בְּהַדְפָּסָתָם).

יום חמישי	ט אלול	ה'תש"ג
------------------	---------------	---------------

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד. כה"כז.

תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'.

אֲדֹנִי אֲבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהַר"ש] אָמַר – בִּיחֹס לְהִתְבּוֹנְנוֹת בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת בְּעֵינֵי קֶשֶׁה הַהִשָּׁגָה: אִם הָעֵינַי נוֹגְעִי, אֲזִי מְבִינִים וּמְשִׁיגִים בְּכִי טוֹב, וְרֹאֶיָּה מִן הַתּוֹרָה בְּדִינֵי נָשִׁים וְכוּ' וְטַעֲנוֹתֶיהֶן שִׁיכוֹלוֹת לְטַעַן, וּמְדַבְּרִים בְּזֶה תִּנָּאִים וְאִמּוֹרָאִים וְהַגְּאוּנִים שֶׁכֻּלָּם הֵם בְּעֲלֵי הַשִּׁפְלָה מִפְּלָגָה, וְהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת, וְהֵלֵא הָאִשָּׁה אֵינָה בְּעֶרְךָ לְטַעַן טַעֲנוֹת אֵלּוּ. אֲבָל הָאֱמֶת הוּא, דְּכֹאשֶׁר הָעֵינַי נוֹגְעִי, הִנֵּה גַם חֲלוּשֵׁי הַדַּעַת מִמְּצִיאִים שְׂכָלִיִּים עֲמוּקִים.

יום שישי	י אלול	ה'תש"ג
-----------------	---------------	---------------

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט. כח"ל.

תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גְּדוּלֵי זְקֵנֵי חֲסִידֵי רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: קֶלָּאָר, אֶפְגַּע־שְׁטַע־לֵט, פֶּאֶרֶאִינִיגִיגִט. – מְקוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בִּדְרוֹז"ל: שְׁקִלִים פ"ו מ"ב, יבִּמּוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ"ך –

זֹאת אוֹמֶרֶת כִּי עֵינַי הִיחִידוֹת הוּא לִבְרַר אֶת מִצְבּוֹ, וּלְקַבּוֹעַ אוֹפֵן עֲבוּדָתוֹ בְּסוּר מֶרַע וּלְקַרֵּב אֶת הַמְּדוּת הַטּוֹבוֹת, וְלִהְיוֹת קֶשֶׁר בֵּהֲתַאֲחָדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, אִיבֶעֱרַגְעֵבֶעַן זִיךְ מִיט אֵלֶּע רִצּוֹנוֹת.

גְּדוּלֵי זְקֵנֵי חֲסִידֵי רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: בְּרוּר, קְבִיעָה, אַחוּד. – מְקוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה: שְׁקִלִים פָּרָק ו' מִשְׁנָה ב', יְבִמּוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה כ' –

זֹאת אוֹמֶרֶת, כִּי עֵינַי הִיחִידוֹת הוּא לְבַרֵּר אֶת מִצְבּוֹ, וּלְקַבֵּעַ אֶפֶן עֲבוּדָתוֹ בְּ"סוּר מֶרַע" וּלְקַרֵּב אֶת הַמְּדוּת הַטּוֹבוֹת, וְלִהְיוֹת קֶשֶׁר בֵּהֲתַאֲחָדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, לְהִתְמַסֵּר עִם כָּל הִרְצוֹנוֹת.

שבת קודש	יא אלול	ה'תש"ג
-----------------	----------------	---------------

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה. לא"ג.

תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תצא תר"ג בשולחן קדוש היום הואיל הצ"צ לאמר: עוה"ז הוא עלמא דשיקרא, לכן הנה גם בהטוב מעורב פסולת, וצריך בירור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העוה"ב הוא עלמא דקשוט – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני הצ"צ התחילו לנגן ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר הצ"צ: בעלמא דין איז דער טייטש פון דעם מאמר (סנהדרין צט. ב) הלומד תורה לפרקים אז ער לערענט תורה צייטענווייז. אין

ג"ע טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם.

שבת פרשת תצא תר"ג, בשלח קדוש היום הואיל ה"צמח צדק" לאמר: עולם הזה הוא עלמא דשקרא [=עולם השקר], לכן הנה גם בהטוב מערב פסלת, וצריך ברור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העולם הבא הוא עלמא דקשוט [=עולם האמת] – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אותו. בני ה"צמח צדק" התחילו לנגן, ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. – פשגמר לנגן אמר ה"צמח צדק": בעלמא דין [=בעולם הזה] פרושו של המאמר (סנהדרין צט, ב) "הלומד תורה לפרקים" – שהוא לומד תורה לעתים; בגן עדן מפרשים את המאמר – שהוא לומד תורה והתורה "מפרקת" אותו לפרקים, דברי התורה "תופסים" אותו.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

העצם יצא לחוץ, ובאופן זה כשירה אף שמסביב לעצם גלוי. ואמר
לך – ויש שאמר, שצריך שיכסה עור ובשר רוב הקיפו, כלומר, רוב
הבשר המקיף את העצם קיים במקום השבר, ואפילו אם פני השבירה
מגולים כשירה. אמר רב פפא, כיון שנחלקו בו האמוראים, הלך
בעיניו [–צריך] רוב עוביו, ובעיניו רוב הקיפו, ורק אם קיימים שניהם
כשירה.
בברייתא נאמר 'אם עור ובשר חופים את רובו'. הגמרא דנה בדן
העור לגבי חיפוי: אמר עולא אמר רבי יוחנן, עור הרי הוא כבשר,
שאם ניטל הבשר מתחת לעור והעור לבדו חופה את רוב עוביו
והקיפו של השבר, האבר מותר, והרי זה כאילו חופהו בשר.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב נחמן לעולא, ולימא – תאמר ותפרש
מר את דברי רבי יוחנן לחומרא, שעור מצטרף לבשר, והיינו
שהחיפוי יכול להיות חצי בשר וחצי עור, אבל עור לבדו לא מועיל,
דהא 'עור ובשר' קתני בברייתא, ומשמע שצריך את שניהם
להכשיר. מתרצת הגמרא: אמר ליה עולא לרב נחמן, אנו
'עור או בשר' תנינן [–שונים בברייתא], שכל אחד לעצמו מועיל.
הגמרא מביאה לשון אחרת בשמועה זו: איבא דאמר, [אמר עולא]
אמר רבי יוחנן, עור מצטרף לבשר, שאם החיפוי חצי בשר וחצי
עור כשירה.
אמר ליה רב נחמן לעולא, ולימא מר, עור משלים לבשר
לחומרא, שצריך שרוב החיפוי יהא בשר, ועור יכול רק להשלים
במיעוט. מתרצת הגמרא: אמר ליה עולא לרב נחמן, אנו עובדא
[–מעשה] ידענא, שרבי יוחנן הכשיר חצי בשר וחצי עור, דההוא פר
גזולא דהוה בי [–בבית] רבי יצחק, דעור מצטרף לבשר הוה,
כלומר נשברה רגלו של הגזול, ורוב עוביו והקיפו של העצם כוסה
במחצה בשר ומחצה עור, ואתא לקמיה דרבי יוחנן ואבשריה.
ומכאן למדתי שלרבי יוחנן עור מצטרף לבשר. דוחה רב נחמן: אמר
ליה רב נחמן לעולא, פר גזולא קאמרת [–אמרת], אין להוכיח ממנו,
לפי שפר גזולא דרבי שאני, שכיון שהוא רך עורו נחשב כבשר,
ולכן התיר רבי יוחנן במחצה עור. אבל בבהמה שעורה קשה, שמא
נאמר לחומרא שצריך רוב בשר.
הגמרא דנה לגבי גידים רכים, האם הם מצטרפים לבשר: הנהו
[–אותם] גידין רכין, דאתו לקמיה דרבה, לדון אם מצטרפים לבשר
לחפות את רוב השבר. אמר רבה, ודאי יש להכשיר, משום שלמא
ליחוש להו לומר שאינם מצטרפים, הלא יש להתירם משני טעמים,
חדא, דאמר רבי יוחנן, גידין רכים של בהמה שסופן להקשות,

המדולדלים בבהמה, אם נשחטה בהמה הוכשרו פרמיה – דם
שחיטתה מכשיר את הבהמה לקבל טומאת אוכלין, דברי רבי מאיר.
רבי שמעון אמר, לא הוכשרו, מבואר שצריך האבר הכשר לקבל
טומאת אוכלין, ואינו מטמא מחמת עצמו כאבר מן החי, לפי שאין
שחיטה עושה ניפול, שלא כדברי חכמי ארץ ישראל שהאבר טמא
בטומאת אבר מן החי.
אמר ליה רב חסדא לרבא, הקשיתי מהברייתא, מפני שאת הקושיא
ממתניתין איבא לדחויי בדרחין – יש לדחות כמו שדחינו לעיל
(ע), שאכן האבר המדולדל טמא טומאת אבר מן החי ואינו צריך
הכשר, וכוונת המשנה 'הוכשרו בדמיה' היא על הבשר המדולדל
בלבד, שאפילו אם נאמר ששחיטה עושה ניפול, אין טומאת נבילה
בבשר הפורש מן החי, כיון שבכדי לטמא טומאת אבר מן החי, צריך
שיהא בו בשר עצמות וגידים.
הגמרא חזרת לדון במחלוקת רב ושמואל בנשברה למעלה
מהארכובה ואין רוב הבשר קיים: כי קלין – כאשר עלה רבי ירמיה
לארץ ישראל, אשכחיה [–מצאנו] לרב ירמיה בר אבא, שהיה
תלמידו של רב, דיתיב וקאמר ליה להא שמעתא – שישב ואמר
שמועה זו בשם רב. אמר ליה רבי זירא לרב ירמיה, יישר – יפה
אמרת, וכן תרגמה [–פירשהו] 'אריוף', כבבל. שואלת הגמרא:
'אריוף' [–מיהו]. משיבה הגמרא: שמואל, שנקרא על שם אריה
שהוא כינוי למלך, משום שהלכה כמותו בדינים, כשם שדינא
דמלכותא דינא.
מקשה הגמרא: והא מיפלג פליג – והרי שמואל חולק על רב, והתיר
את הבהמה אף בנשבר למעלה מהארכובה, וכיצד אמר רבי זירא
ששמואל פירש כרב. מתרצת הגמרא: תרד [–חזר] ביה שמואל
לגביה דרב, והודה לרב שאף הבהמה אסורה בנשבר למעלה
מהארכובה ואין רוב בשר קיים.
במשנתנו מבואר בנשבר העצם, שאם רוב הבשר קיים האבר מותר,
ואם אין רוב הבשר קיים האבר אסור. הגמרא מבררת מהו 'רוב'
הבשר קיים: תנו רבנן, לשבר העצם, ויצא חלק ממנה לחוץ, ונמצא
השבר מגולה, אם עור ובשר חופין [–מכסים] את רובו של מקום
השבירה, האבר מותר, אם לאו, שרוב השבר אינו מחופה בעור
ובשר, אסור.
מבררת הגמרא: וקמה רובו – איזה חלק בשבר צריך לכסותו ברוב
עור ובשר. משיבה הגמרא: כי אתא – כאשר בא רב דימי מארץ
ישראל לבבל, אמר בשם רבי יוחנן, רוב עוביו של העצם, כלומר
רוב חלל העצם שהוא פני השבירה מכוסה, ורק מיעוט מקום חלל

חייבים להתחרט?

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"א

בשחרית מוסף מנחה ונעילה". מה טעם יש להתוודות שוב ושוב? יש אומרים (רמב"ן סוף יומא) שהטעם הוא מחשש שמא עבר עבירה בין וידוי לידוי, אך מדברי הרמב"ם משמע שהוא מעצם חיוב הוידוי של יום כפור, אף אם לא עבר עבירה בינתיים ואינו צריך תשובה.

וגם בוידוי של קרבן יש שני דינים נפרדים: (א) כפרת הקרבן תלויה בתשובה כהלכתה עם וידוי, אך תשובה זו אינה דווקא בעת הכפרה אלא אף לפני כן. (ב) בעת הכפרה יש חובת וידוי מיוחדת אף שכבר שב בתשובה.

והחרטה והבושה שייכות רק בוידוי של תשובה (בו מדבר הרמב"ם בתחילת הלכות תשובה) אך לא בוידוי של יום כיפור (כשאנו חלק מהתשובה) ולא בוידוי שבעת כפרת הקרבן. ולכן לא הזכיר זאת הרמב"ם כאן, כי מדובר במי שכבר שב בתשובה ("אומר חטאתי ... וחזרתי בתשובה לפניך"), וכן בוידוי בעת כפרת הקרבן די בוידוי על החטא לבד.

(הררי קודש (סולביצקי) ח"א סי' נה)

הלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה טו: **בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁחַט אֶת הַזֶּבֶחַ וְיִזְבֹּחַ אֶת הַזֶּבֶחַ וְיִזְבֹּחַ אֶת הַזֶּבֶחַ וְיִזְבֹּחַ אֶת הַזֶּבֶחַ** אומר: חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך, וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפאתי.

בהלכות תשובה (פ"א ה"א) כותב הרמב"ם: "כיצד מתודה, אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי... והרי נחמתי ובושתי במעשי...". ומדוע כאן לא הזכיר הרמב"ם את החרטה והבושה כחלק מהוידוי?

ולגבי הוידוי ביום כיפור כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ח): "הוידוי שנהגו בו כל ישראל 'אבל אנחנו חטאנו' הוא עיקר הוידוי", וגם כאן לא הזכיר את החרטה והבושה!

אלא שמדובר בשני סוגים של וידוי: (א) וידוי כחלק ממצות התשובה בו נדרשת החרטה והבושה. (ב) וידוי כמצוה בפני עצמה (אף למי ששב כבר בתשובה) הנדרש ביום כיפור ובהבאת קרבן.

וראיה לכך שהוידוי ביום כיפור אינו ממצות תשובה מדברי הרמב"ם (שם פ"ב ה"ז): "ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום... חזרו ומתודה בליל יום הכפורים ערבית, וחזרו ומתודה

חביבה מצוה בשעתה

יום שני ו' אלול ה'תשע"א

מ'מצוה בשעתה' (עבודת הגרשוני סי' ל"ב).

והנה, כתב הרמ"א (א"ח ר"ס כ"ה) שאם יש לאדם תפילין ואין לו טלית, יניח תפילין ולא ימתין לטלית. וכתב ה'מגן אברהם' שהטעם לאי דחיית מצות תפילין אף שאם ידחה יקיים את המצוה יותר מן המובחר, הוא משום חביבה מצוה בשעתה, ולכאורה הרי זו סתירה לכך שפסק לרחות את קידוש הלבנה למוצאי שבת, למרות שאם יקדש בחול תהא זו 'מצוה בשעתה'?

ויש לחלק: בהנחת תפילין דחיית המצוה אינה הידור מצד הזמן שהרי גם מאוחר יותר זמנה, אלא ההידור הוא באופן קיום המצוה, ועל כך נאמר שמשום 'חביבה מצוה בשעתה' אין לרחותה אף לצורך הידור. אבל קידוש לבנה במוצאי שבת הוא הידור מצד זמן המצוה, שעיקרו במוצאי שבת, וקודם לכן אין זה בכלל 'מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה' כי עדיין לא באה לידך (דבר יהושע ח"א סי' פ', ח).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ד, הלכה ג: **אֵף עַל פִּי שִׁמְתָּ לְהַקְטִיר אֱמוּנָה וְאִיכָרִים בְּלִילָה — אֵין מֵאַחֲרֵין אוֹתָן... חֲבִיבָה מְצוּה בְּשַׁעְתָּהּ. שְׁהִירִי חֲקִטָּה אֱמוּנָה וְאִיכָרִים, אֵף עַל פִּי שִׁמְשִׁירִים בְּלִילָה, דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁמֶת בְּזִמְנָה, וְאֵין מֵאַחֲרֵין אוֹתָן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת.** כתב ה'תרומת הדשן' (סי' ל"ה), הרואה את הלבנה בחידושה בימות החול, אם חושש שמא במוצאי שבת לא יוכל לקדשה, יקדש עכשיו. אך כשאין חשש ימתין למוצאי שבת ויקדש בהידור יותר. וכן פסק הרמ"א (א"ח סי' תכ"ו).

ויש להקשות: מה ההבדל בין הלכה זו לדין חלבים ואברים הקרבים בשבת משום 'חביבה מצוה בשעתה', למרות שעדיף להקטיר במוצאי שבת?

ויש לומר: בהקטרת החלבים במוצאי שבת אין עדיפות מצד המצוה עצמה אלא מצד ענין צדדי (שנראית כחילול שבת) ולכן עדיף לקיים את המצוה בזמנה, אך בקידוש לבנה במוצאי שבת, המצוה עצמה מהודרת יותר, ומעלה זו גוברת על מעלת

מתי אסור לקרוע את המעיל?

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"א

בפנים" (כאמור בהלכה הקודמת) אבל על מעיל הכהן הגדול נאמר "לא יקרע"?

לכן מכניסו "פחות פחות משלוש אצבעות", וכאשר אין שיעור בגד אין איסור להכניסו לעזרה בטומאה.

וכתב ה'קרבן חגיגה' שדין זה — "מכניסו פחות פחות משלוש אצבעות" — נאמר רק במעיל שאסור לקרעו אפילו לא 'דרך השחתה', אבל בגד משאר בגדי כהונה שאסור לקרעו רק 'דרך השחתה' (הל' כלי המקדש פ"ט ה"ג) אין צורך להכניסו פחות פחות משלוש אצבעות אלא יכול לקרעו ככל בגד, וקריעת הבגד

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח, הלכה כ: **מַעִיל שְׁנֵתוֹ עָלָיו דָּם חֲטָאת וְיָצָא וְנִטְמָא לְחוּץ — בַּיּוֹם הַהוּא עוֹשֶׂהָ? וְהָיָה חֲקוּרָע אוֹתוֹ — לֹקָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. מְכַנִּיסוֹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת וּמְכַבְּסוֹ בְּפָנָיו.** כלומר:

מעיל של כהן גדול שניתו עליו דם חטאת ויצא חוץ לעזרה ונטמא. מצד אחד — יש לכבסו בעזרה ("תכבסו במקום קדוש"), ומצד שני — אסור להכניסו לעזרה בטומאה. ואם כן, איך יכובס, והרי רק בגד של חול "קורעו כדי שיטהר ומכניסו ומכבסו

לטהרתו מטומאה אינה נחשבת 'דרך השחתה' (משנה למלך).

וה'מנחת חינוך' (מצוה ק"א) סובר שגם בקריעת המעיל אינו לוקה אלא אם קורעו 'דרך השחתה', ובכל זאת הצריכו להכניסו "פחות פחות משלוש אצבעות". כי קריעת המעיל היא כדי לטהרו, וטהרתו נעשית על ידי ביטולו מתורת בגד ואם כן הרי זו קריעה 'דרך השחתה', ולכן התקנה היחידה היא להכניסו

"פחות פחות משלוש אצבעות".

ולפי זה דין המעיל כדין כל בגדי כהונה, ובהלכה הקודמת (הי"ט) "בגד שנתן עליו דם החטאת... קורעו כדי שיטהר ומכניסו ומכבסו בפנים" מדובר בבגד של חול, כי את בגדי הכהונה אסור לקרוע לשם טהרה כיוון שזו 'דרך השחתה'.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"א

קדושה אינה מתבטלת

ותירץ הגאון הרוגוצ'ובי:

לאמיתו של דבר, לא שייך בהקדש כלל ביטול. וראיה לכך מדברי ריש לקיש (חולין קלט, א), שמי שאמר "מנה זה לבדק הבית" ועדיין לא הביאו למקדש, אינו נושא באחריות לגניבתו, כי נחשב כאילו כבר הביא את הכסף למקדש, ו"כל היכא דאיתיה, בבי גיזא דרחמנא איתיה נכל מקום שהוא נמצא, בבית אוצרו של הקב"ה הוא נמצא".

ולכן לא שייך שקדושה תבטל על ידי תערוכת עם חתיכות אחרות, כי גם אם כעת אין לנו אפשרות לדעת איזו היא החתיכה של הקדש (ומטעם זה איסור מתבטל ברוב היתר), עדיין חתיכה זו עומדת בקדושתה כי עודנה באוצרו של הקב"ה, ולכן כל החתיכות אסורות באכילה לזרים.

(צפת פנח מהדר"ת נד, א)

הלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה יב: חתיכה של קדשי קדשים או של פגול או נותר שנתבשלה עם חתיכות אחרות - אותן החתיכות אסורות לזרים ומתרות לכהנים. וכן בהלכה הבאה (הל' יג): "בשר קדשי קדשים או בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאווה, אסור לטמאים ומותר לטהורים" (קדשי קדשים - לכהנים, וקדשים קלים - לזרים). ולכאורה קשה:

אם חתיכת בשר הפיגול או הנותר התערבה והתבשלה עם חתיכות אחרות כשרות והתבטלה ברוב, הרי שוב אין היא חתיכה אסורה ומותר לכהנים לאכלה. ואם בגלל גדרי הביטול בטל האיסור, מדוע לא נאמר שכשם שהתבטל האיסור כך בטלה הקדושה ויהא הבשר מותר באכילה לכל, אלא נפסקה הלכה שרק האיסור בטל ולא עוד אלא שהקדושה חלה גם על החתיכות האחרות ואף הן אסורות לזרים?

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"א

אין חזרה בהקדש

תוך כדי דיבור.

וה'דובב מישרים' (ח"א סי' כ"ז) מבאר: בהקדש אין מועילה חזרה תוך כדי דיבור כי הקדש חל במחשבה (כדברי הרמב"ם לעיל (פי"ד הי"ב) "גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום... חייב להביא שנאמר כל נדיב ליבו יביאה"). ולכן, גם אם יחזור בו תוך כדי דיבורו הרי החזרה היא לאחר שעבר 'כדי דיבור' מחלות ההקדש, כי ההקדש חל על ידי המחשבה שקדמה לדיבור.

ולפי זה מדויק לשון הרמב"ם "אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר ולדה עולה... - ולדה שלמים, שאין חזרה בהקדש". והקשה בספר 'ושב הכהן' (סי' יח): הרי הקדש חל במחשבה ואין צורך להוציא בשפתים? אלא שאכן אם גמר בליבו שהבהמה תהיה שלמים חלה עליה קדושת שלמים, אבל אז תועיל החזרה בתוך כדי דיבור, ורק כאשר הוציא בשפתיו, שבגלל דיבורו הזמן שחזר בו הוא כבר לאחר 'כדי דיבור' מגמירת הלב - אין החזרה מועילה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו, הלכה א: אם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר 'ולדה עולה', אף על פי שחזר בו בתוך כדי דיבור - חזר וקדש שלמים; שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך כדי דיבור.

וכן כתבו התוספות (מנחות פא, ב ד"ה תודה) שבהקדש אינו יכול לחזור בו אפילו תוך כדי דיבור, כיון שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט.

והקשה הש"ך (ח"מ סי' ת"ה ס"ק ה): לענין חזרה תוך כדי דיבור, משווה הגמרא (ב"ק עג, ב) את דין תמורה לעדות, ומכיון שההלכה היא "תוך כדי דיבור כדיבור", גם בתמורה והקדש צריך הדין להיות כן, ומדוע פסק הרמב"ם שבהקדש אין חזרה אפילו תוך כדי דיבור?

ומבאר ה'קצות החושן' (שם ס"ק ב'): הרמב"ם נקט כסוגיית הגמרא בנזיר (ט, א) שכל דבר היכול לחול גם בטעות אי אפשר לחזור בו אפילו תוך כדי דיבור, שהרי גם אם דבריו הראשונים נאמרו בטעות (כפי שמתברר מחזרתו) - כבר חלו. ולכן תמורה שאי אפשר להישאל עליה (הל' נדרים פ"ד ה"ז) אי אפשר לחזור בה

יום שישי י' אלול ה'תשע"א

עלייה לתורה - גם לאילמים

המים יכולים להגיע גם למקומות הנסתרים שבגוף (ב'ית הסתרים), אך אין חובה שיכנסו בפועל. ויש לדון לגבי עליית אלם לתורה: האם יכול לצאת ידי חובת הברכה והקריאה בשמיעה מהבעל קורא מדין 'שומע

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז, הלכה ו: אמרו חכמים: כל הראוי לבילה - אין הבילה מעבכת בו, וכל שאינו ראוי לבילה - הבילה מעבכת בו. כלל זה נאמר בכמה דינים, וכגון לגבי טבילה שמועילה אם

בקדושה באמצע התפילה: מי שאין לו תפילין של יד מניח רק של ראש. ולכאורה, מדוע לא נאמר כי מאחר ואינו ראוי להנחת תפילין של יד יפטר אף משל ראש?

אלא שדין זה נאמר רק בשתי מצוות התלויות זו בזו כגון בלילת המנחה שאין קיום מצות בלילה ללא המנחה, וכן בטבילה שאין משמעות לטבילת חלק מהגוף בלבד ולכן היא מותנית באפשרות ביאת המים לכל הגוף אך תפילין של יד ושל ראש הן שתי מצוות נפרדות וקיום האחת אינו מותנה באפשרות קיום השניה.

וכך גם לגבי 'שומע כעונה': השמיעה והדיבור הם שני עניינים נפרדים וכמו שיכול לקיים את המצוה בדיבור בלבד, כך יכול לקיימה בשמיעה בלבד. ולכן קיום המצוה בשמיעה אינו מותנה באפשרות קיומה בדיבור, והאילם רשאי לעלות לתורה (עמק יהושע סי' ג).

כעונה' או שהשמיעה נחשבת כדיבור רק אם יש לשומע יכולת לדבר ואם לאו השמיעה מעכבת?

וכתב על כך ה'משאית בנימין' (סי' סב): דין 'כל שאינו ראוי לבלילה...' נאמר רק בחיובים מהתורה כגון מנחות וטבילה, ולא בקריאת התורה שהיא מדרבנן. וראיה לדבר מהעומד בתפילת לחש ושומע קדיש או קדושה שצריך לעצור בתפילתו ולשמוע את הקדושה מהשליח ציבור ובכך יצא ידי חובתו מדין 'שומע כעונה'. ואף שכעת אינו ראוי לומר בעצמו אין זה מעכב, כי מדובר בחיוב מדרבנן.

אך יש לדחות שהמתפלל שמונה עשרה אינו יכול לענות מצד מניעה חיצונית (האיסור להפסיק בתפילה), ואינו נחשב 'שאינו ראוי', אך באילם המנוע מלדבר אינו יכול להחשב 'כעונה' אף בדינים דרבנן (יביע אומר ח"ד א"ח סי' ד, כד). ויש המבארים באופן אחר מדוע אין חסרון של 'אינו ראוי'

שבת קודש י"א אלול ה'תשע"א

בשר וחלב – הם אותו מין?

נחשבים הם כ'מין במינו', ואם שונים הם בטעמם הרי זו תערובת 'מין בשאינו מינו'.

אך לגבי דינים אחרים הולכים אנו אחר השם ("בתר שמוא"). אם שם שווה, הרי הם 'מין במינו', אף שאין הם שווים בטעמם.

לפי זה יש לחלק בין הנושאים:

לענין הקרבת חלב האימורים – והשאלה היא האם הבשר חוצץ בין החלב לעצי המערכה – השם הוא הקובע, ומכיון ששניהם נכללים תחת השם 'בשר', לכן אין כאן חציצה, כי "מין במינו אינו חוצץ";

מה שאין כן לענין תערובת חלב עם בשר – הולכים אנו אחר הטעם, ומכיון שטעמם אינו שווה, הרי שזו תערובת מין בשאינו מינו, ואסורה מן התורה כאשר טעם החלב מורגש בתערובת.

(יד אברהם יורה דעה סי' צח ס"א א)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יט, הלכה ה': המעלה את הקהמה קלה בחוץ – חייב מפני האמורין... אין בשר תיבץ חוצץ. הרמב"ם פוסק כדעת רב (ובחים ק'), שמין במינו אינו חוצץ. בשר הבהמה וחלב האימורים אותו מין הם, ולכן אין הבשר חוצץ בין האימורים לעצי המערכה שעל המזבח. ומכאן יש להקשות על הנפסק בשולחן ערוך (יו"ד צח, א), שאם התערב חלב בבשר, דינו כתערובת מין בשאינו מינו – איך יתאימו הדברים למשתמע מדברי הרמב"ם כאן, שבשר וחלב אותו מין הם? ויש לבאר כך:

בדיני תערובות, כאשר התערב איסור בהיתר משני מינים, ההלכה היא ש"טעם כעיקר". כלומר, אם האיסור נותן טעם במאכל המותר, אסורה כל התערובת מן התורה. לענין זה, אנו הולכים אחר הטעם ("בתר טעמא"): אם שניהם שווים בטעמם

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

מיעוט רחמנא מהקרבנה, להשמיענו שאינו חלב, אלא לידך שהוא בכלל חלב לענין אכילה, ליקרב – שיהא ראוי להקרבנה, ומדוע מיעוטו התורה. מתוך רבי יוחנן: אמר ליה, מיד דתוה אמחוסר זמן – כשם שמצאנו שמחוסר זמן פסול להקרבנה, שאין בהמה קריבה עד היום השמיני ללידתה, ואף ששלמו חרשיה ויצאה לאור ואין חולק שהיא בהמה גמורה בכל זאת פסלתה התורה, כך גם את חלב השליל מיעט הכתוב מהקרבנה, אף שקריה בהמה. הגמרא דנה האם בן פקועה נותר בשחיטת עצמו: אמר רבי אמי, השוחט את הבהמה ונמצאת מרפה, ומצא בה בן תשעה חי, לדברי רבי מאיר האוסר בן תשעה חי שנמצא בהמה כשירה עד שישחטנו, ששחיטת אמו אינה מתירתו, מתיר עובר זה באכילה בשחיטת עצמו, שהרי שחיטתו מועילה לו. אבל לדברי המתיר בן

תשעה הנמצא בכשירה בשחיטת אמו, אוסר באכילה עובר הנמצא בטרפה, מפני ששחיטת אמו לא התירתו לפי שהוא כאחד מאבריה, ושחיטת עצמו לא מועילה לו. רבא אמר, לדברי המתיר נמי (גם כן) מותר, משום שד' סימנים אכשר ביה רחמנא, שיש לעובר היתר בשחיטת שניים מתוך ארבעה סימנים, או קנה ורשט של אמו או קנה ורשט שלו. שכשהתירה התורה את העובר בשחיטת אמו בדרשת 'כל בהמה תאכלו', באה להקל ולהתירו אף בשחיטת אמו. אך במקום שכדי להתירו יש לשחטו בעצמו, כגון בשליל הנמצא בטרפה ששחיטת אמו אינה מתירתו, שחטו ומותר. הגמרא מביאה עוד דעות בזה: אמר רב חסדא השוחט את המרפה, ומצא בה בן תשעה חי,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ה'י"א אלול ה'תשע"א

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"א

פרק ראשון

הלכות מעשה הקרבנות

1 יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה, ושלוש
2 עשה מצות לא תעשה, וזה הוא פרט: (א) לעשות העולה
3 כמעשה הפתובים על הסדר. (ב) שלא לאכל בשר עולה.
4 (ג) סדר חטאת. (ד) שלא לאכל מבשר חטאת הפגמית. (ה)
5 שלא יבדיל בחטאת העוף. (ו) סדר האשם. (ז) שלאכלו
6 הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש. (ח) שלא יאכלום חוץ
7 לעזרה. (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים. (י) סדר
8 השלמים. (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת
9 דמים. (יב) לעשות כל מנחה בסדר מעשה הפתובים
10 בתורה. (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא. (יד) שלא
11 יתן עליה לבונה. (טו) שלא תאכל מנחת כהן. (טז) שלא
12 תאפה מנחת חמץ. (יז) שלאכלו הכהנים שירי מנחות. (יח)
13 שביא אדם כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון.
14 (יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן.
15 (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה. (כא) להביא קדשי
16 חוצה לארץ לבית הבחירה. (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ
17 לעזרה. (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.
18 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

21 א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה באין מחמשה מינים
22 בלבד: מן הבקר, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים,³
23 ומן בני היונה.⁴
24 ב. וכל הקרבנות,⁵ בין של צבור בין של יחיד, ארבעה
25 מינים: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים.⁷
26 ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והם: הפסח,
27 והבכור, והמעשר.⁸
28 ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות
29 הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה
30 בפצרת,⁹ והם הנקראים זבחי שלמי צבור.¹⁰ ואין הצבור
31 מקריבין אשם לעולם¹¹ ולא עוף.¹²
32 ה. קרבנות הצבור הם: שני תמידין¹³ של כל יום, ומוספי
33 שבתות וראשי חודשים והמועדות,¹⁴ ושעיר חטאת של יום
34 הפורים.¹⁵ וכן אם שגגו בית דין¹⁶ והורו בעבודה זרה -
35 מביא כל שבת ושבת פר ושעיר. הפר עולה, והשעיר
36 חטאת. ואלו השעירים הם הנקראים שעירי עבודה זרה.
37 ואם שגגו והורו בשאר המצות - מביאין פר לחטאת, והוא
38 הנקרא פר העלם דבר של צבור.
39 ו. קרבנות היחיד הם: הבכור והמעשר¹⁷ והפסח. וההגיגה,
40 והיא שלמים. והקריבה, והיא עולות. וקרבן הגר.¹⁸ והוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות צבור ויחיד הם ארבעה מינים. (2) הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3) מין ממיני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4) נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים. (5) מנפש חיה. (6) שנאמר (ויקרא ז, לו) "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח). (7) בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים, שהרי מנה אותם להלן לחוד, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים. (8) מעשר בהמה. (9) כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10) בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11) שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתיה, בצבור ליתיה". (12) כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" - "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף". (13) כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערבים. (14) פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15) והוא שעיר הפגמי הנשרף, בן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16) בית דין הגדול. (17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם ירצה הגוי להיכנס לבית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וזבחו זבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחזן ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל).

- 1 עולה מן הבהמה; או שני בני יונה או שתי תורים,
2 ושניהן עולה¹⁹; או שתי בהמות, אחת עולה ואחת
3 שלמים²⁰. והנדר²¹ או המתנדב²² עולה או שלמים.
4 ושלמים הבאין עם הלחם, הם הנקראים תודה²³. וכן
5 קרבנות הנזיר²⁴, והן עולה ותטאת ושלמים²⁵. וקרבנות
6 מצרע²⁶, והן חטאת ואשם ועולה²⁷. וקרבנות זבים²⁸
7 ויולדות²⁹, והן חטאת ועולה³⁰. וקרפן השוגג במצות לא
8 תעשה שיש בה פרת, והוא חטאת³¹. ואם נסתפק לו אם
9 עשה או לא עשה אותו החטא - מביא אשם³², והוא
10 הנקרא אשם תלוי³³. ויש עבירות שמביא עליהן אשם³⁴,
11 והוא הנקרא אשם ודאי³⁵. וכן איל העולה ופר החטאת
12 שמקריב בהן גדול משלו ביום הפפורים³⁶ - הרי הן קרבן
13 יחיד. ופר זה הוא הנקרא פר יום הפפורים. וכל אלו
- 14 הקרבנות מפרשין הן בתורה, וכל אחד מהן יתפארו דיניו
15 במקומו.
16 ז. כל קרבנות היחיד³⁷ חייב באחריותו ובאחריות נספיהן,
17 חוץ מן הנדבה³⁸. וכל קרבנות הצבור³⁹ אינן חייבין
18 באחריותן ולא באחריות נספיהן⁴⁰. ואם קרבן⁴¹ הנזבח -
19 חייבין באחריות נספיהם. וקרפן יחיד⁴² שקבוע לו זמן - הרי
20 הוא קרבן צבור, ואינו חייב באחריותו⁴³.
21 ח. כל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בלבד⁴⁴.
22 והיא באה מן הנכששים ומן העזים⁴⁵ ומן הבקר⁴⁶, בין
23 גדולים בין קטנים⁴⁷. ומן התורים ובני יונה⁴⁸, ואחד בהן
24 הנזכר והנזכה⁴⁹.
25 ט. החטאת באה מחמשת המינים⁵⁰ האלו, מן הזכרים ומן
26 הנקבות⁵¹, מן הגדולים ומן הקטנים⁵².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) בברייתא כריתות ח: אמרו שאף על פי שהשווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה" - "איוהו דבר שכולו לה" הרי אומר עולת העוף, שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרינן שם בגמרא "כל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתיהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בברייתא שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לא דווקא (שהרי יצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות וחידושים משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון שהפריש עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתיהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו". (23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תורת שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נזרו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגול ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "וזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". (37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן. (44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כבש או עז כי ייולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח-יט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" ומזה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד: כ) כי יש "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות". (50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (יגיד). "ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שער עזים (שם, כב-כג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שער עזים זכר תמים". ובשגגת הדייט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבן עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, כג) "שער עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדייט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה.

- 1 י. האשם אינו בא אלא מזכרי כבשים בלבד⁵³. יש אשם
- 2 בא מגדולי מין זה⁵⁴, ויש אשם בא מן הקטנים⁵⁵.
- 3 יא. השלמים באים מן הכבשים⁵⁶ ומן העזים⁵⁷ ומן
- 4 הבקרים⁵⁸, ומזכרים ומנקבות⁵⁹, מן הגדולים ומן הקטנים⁶⁰.
- 5 ואין העוף בא שלמים⁶¹. הקטנים⁶² הם מן שמנת זמים⁶³
- 6 עד שנה⁶⁴ תמימה מיום ליום⁶⁵. אם נתעברה שנה - נתעברה
- 7 לו⁶⁶. והגדולים: בכר - עד שלש שנים שלמות מיום ליום,
- 8 ובצאן - עד שתי שנים שלמות מיום ליום. יותר על זה -
- 9 הרי הוא זקן, ואין מקריבין אותו⁶⁷.
- 10 יב. אף על פי שכל הקרבנות פשרין מיום השמיני והלאה
- 11 - אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים והלאה⁶⁸. חוץ
- 12 מן הבכור⁶⁹ ומן הפסח ומן המעשר⁷⁰, שאם רצה להקריבן
- 13 בשמיני לכתחלה - מקריב.
- 14 יג. שעות מונין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת⁷¹ או
- פחתו שעה⁷² - פסולין. כיצד? קרבן שמצותו להיות בן
- שנה⁷³, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסל. אפילו היה
- בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה -
- נפסל⁷⁴, עד שיהיה בן שנה עד שעת זריקה. וכן בכל
- הזבחים.
- יד. כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים -
- הרי אלו בני שנה⁷⁵. וכל מקום שנאמר איל או אילים⁷⁶ -
- הם הזכרים בני שנתים⁷⁷. ומאימתי? קרא איל? משיבנס
- בשנה שניה אחד ושלשים יום⁷⁸. אכל ביום שלשים אינו
- פטר לא לכבש⁷⁹ ולא לאיל, והוא הנקרא פלגס⁸⁰. וכל
- מקום שנאמר בו עגל - הרי זה בן שנה⁸¹. פר - בן שתיים⁸².
- שעיר עזים - [בן שנה. שציר] - בן שתיים. כל שנה שניה
- הוא נקרא שעיר.
- טו. כל קרבנות הצבור - זכרים. וכל חטאות של צבור -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(53) כן נאמר שם ה, טו"ח, כה "איל תמים", וכן נאמר בניזר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שנתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו. (56) שנאמר (ויקרא ג, וז) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, יא) "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה", ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג: "כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כבש בן שנתו" ודרשו (נדה מז): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הלכה כחכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א). (68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו ליי", ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנו בדעבר, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלוש, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו ליי", להורות שמותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשנתו לבכור לענין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו. (71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שנתיים, היינו שנה ושלשים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשהיה בן שנה ושלשים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שיהא תמים ובן שנה בשעת שחיטה, בקבלה בהולכה בוריקה מנין? תלמוד לומר "יהיה" כל הוויותיו לא יהיו אלא תם ובן שנה" (זבחים שם). (75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "ואילים בני שתיים", שאיל לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ר' ביבמות כא.). אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלושה עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלוש יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", "פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שתיים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלמות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל

1 מן העזים⁸³ או מן הפקרים⁸⁴, ואין בהן מן הפקשים. וכל
2 עולות העזים⁸⁵ - מן הפקשים ומן הפקרים, ואין להן עולה
3 מן העז. כל חטאת יחיד - נקבה⁸⁶, ותאכל לכהנים⁸⁷,
4 ואינה באה מן הפקרים⁸⁸. חוץ משלש חטאות⁸⁹: חטאת
5 נשיא, שהיא עז⁹⁰, ונאכלת⁹¹. וחטאת כהן משיח, שהיא
6 פר⁹², ונשרפת⁹³. והוא פר הבא על כל המצות. והשלישי
7 - פר שמביא כהן גדול ביום הפקרים, והוא חטאת,
8 ונשרף⁹⁴.

9 טז. כל חטאות של צבור נאכלות⁹⁵, חוץ משעיר של יום
10 הפקרים שחברו משתלח⁹⁶, וכן שעירי עבודה זרה⁹⁷ ופר
11 העלם⁹⁸. ופר הבא על כל המצות⁹⁹ ופר העלם נקראים פרים
12 הנשרפים, ושעירי עבודה זרה נקראים שעירים הנשרפים.

13 הא למדת, שחמש חטאות הם הנשרפות, שתיים ליחיד¹⁰⁰
14 ושלש לצבור¹⁰¹.

15 יז. כל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות
16 והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת נקראים
17 קדשי קדשים. וכל שלמים של יחיד והכור והמעשר
18 והפסח נקראים קדשים קלים¹⁰².

19 יח. האכרים ששורפין אותן על גבי המזבח מן החטאות
20 הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם הנקראין
21 אמורין¹⁰³. ואלו הן האמורין של שור או של עז: החלב
22 אשר על הקרב¹⁰⁴, ובכללו חלב שעל גבי הקבה¹⁰⁵, ושתי
23 הקליות וחלב שעליהן¹⁰⁶ עם החלב אשר על הפסלים¹⁰⁷,
24 ויותרת הפכד¹⁰⁸, ונוטל מן הפכד מעט עם היותרת¹⁰⁹. ואם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים. (83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד, כז, כח, לב) "ואם נפש אחת תחטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זבחים גג. "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר בכהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טו. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר החטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינו נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (95) כן הוא בזבחים נב: גג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להתיר עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרק ו הלכה י) ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישורפו. ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח, ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור. (102) ושחיתתן בכל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר. (103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערוך (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזהו מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל און". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". ונתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויותרת הכבד ואליה, ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואימורין". וראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הן. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה, למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה, מה שתרץ בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבמה חיה הוא חלב בגובה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", "והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד", והיינו אצבע הכבד שנוצר בתמיד פרק ד משנה ג. (109) בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול (=ספק) שיטול מן הכבד על היותרת [ואן] (ו) מן היותרת על הכבד (=אם שנייה מעט מהיותרת על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היותרת הנשאר חוץ מהכבד יסירנה ויקטירנה, או את היותרת עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היותרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה, שיטול מן הכבד על היותרת". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היותרת מן הכבד".

מפכש העולה שמקריבין ביום הנפת העמר, שהנסכים שלו
שני עשרונים כלול בשלישית ההין שמן. אף על פי
שנכפלה סלתו, לא נכפלו יינו [ושמן], אלא יין לנסך
רביעית ההין.
ו. המצרע מביא עם שלשה כבשים שלו, שהן חטאת
ואשם ועולה, שלשה עשרונים. ומפי השמועה למדו, שהן
באין בכלל הנבחים שלו. עשרון עם כל כבש כלול
ברביעית ההין שמן, ורביעית יין עם כל עשרון משלשתן,
כשאר נספי הכבשים. והמקריב את הפלגס - מביא עמו
נספי איל ולא עולה לו זבחו.
ז. ההין הוא שנים עשר לג. וכבר הודענו שעור הלג עם
מדות אחרות בהלכות ערובין. והעשרון הוא העמר, שהוא
שעור חלה. וכבר בארנו שעורו בענין חלה.
ח. כשמודדין הנסכים או המנחות, בין מנחת יחיד בין
מנחת צבור - אין מודדין אותו במדה של שלשה עשרונים
לפר או של שנים לאיל, אלא מודד הפל בעשרון אחד
שהיה במקדש. וכן השמן של נסכים מודדין אותו במדתו
שבמקדש. ושמן של מנחות היחיד - בלג שבמקדש. כמנן
העשרונות כך מנן הלגין.
ט. ברוצי המדות של סלת - חל, שאין גב העשרון קדש.
וברוצי היין והשמן - קדש, לפי שהוא יורד על גב הפלי,
וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. ולמה יתקדשו הברוצין
אף על פי שאין פונת המודד אלא למה שבפלי בלבד? כדי
שלא יאמרו: מוציאין מפלי שרת לחל.
י. מה היו עושין בברוצין? אם יש שם זבח אחר - יקריבו
עמו, ואם לנו - יפסלו בלינה; ואם לאו - מקייצין בהן
המזבחת.
יא. כיצד? לוקחין בהם עולות, הפשר לשם והעורות
לכהנים.
יב. הסלת עם השמן של נסכים אינן מעפכין את היין, ולא
היין מעפכן. ולא הנסכים מעפכין את הזבח, אלא מביא
אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים. אחד יחיד ואחד
צבור. והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתנן
לכלי שרת, אם לנו - יפסלו בלינה.
יג. אין מביאין נסכים אלא מן החליין. לא יביאם לא מן
התרומה ולא ממעשר שני ולא מן הבכורים. ואפלו תודה,
שמביא לחמה מן המעשר, לא יביאו נסכים אלא מן החליין.

היה הקרבן ממין הכבשים - מוסיף על אלו האליה
תמימה¹¹⁰ עם החליות מן השדרה¹¹¹ עד מקום הפליות;
שנאמר: לעמת העצה יסירנה¹¹². וכל האמורין נשרפין על
מזבח החיצון¹¹³.
יט. היתה בהמה מעברת, אף על פי שפלו חדשיו של
עבר, ואפלו נמצא חיה¹¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם חלב אמו,
אלא חלב אמו בלבד¹¹⁵, והרי העבר כאחד מאיבריה.

פרק שני

א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים,
והסלת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה
טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה, אבל טעונה מלח.
וכלה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסף היין על המזבח.
ואין נותנין אותו על האש, אלא מגביה ידו ויוצק על הסוד
והוא יורד לשיתיין.
ב. אין טעון נסכים אלא עולת בהמה ושלמים בלבד, בין
היו קרבן צבור או קרבן יחיד. או כבש יולדת ואילו של
כהן גדול, הואיל והן עולות טעונים נסכים. אבל העוף
והאשמות והחטאות - אין מביאין עמהם נסכים; חוץ
מחטאת מצרע ואשמו, שנתפרשו נסביהם בתורה.
ג. ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם?
שנאמר: לפלא נדר או נדבה - דבר הבא בנדר ונדבה; יצאו
חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח, הואיל ואינן באין בנדר
ונדבה - אין טעונין נסכים. ומניין להביא שלמי חגיגה
ועולת ראיה לנסכים? שנאמר: או במעדיכם.
ד. כמה הוא שעור נסכים? נספי כבש או כבשה - עשרון
סלת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. וכן
נספי העז, בין קטן בין גדול, בין זכר בין נקבה, או נספי
רחל, אף על פי שהיא גדולה. אבל נספי איל הן שני
עשרונים סלת כלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך
שלישית ההין. ונספי הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות
- שלשה עשרונים סלת כלול בתצי ההין שמן, ויין לנסך
תצי ההין.
ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים. כשעור הזה
לכל אחד ואחד; שנאמר: במספר אשר תעשו, ככה תעשו
לאחד במספרם. אין מוסיפין על השעורין האלו ואין
גורעין מהן. ואם גרע או הוסיף כל שהוא - פסול. חוץ

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

(110) שם (ג, ד"ט): "אם כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111) כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112) בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפנים מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפנים מן העצה". ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113) שנאמר (שם, ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבחה על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה). (114) שחלבו כחלב הבהמה והאוכלו חייב כרת. (115) בספרא ויקרא (שם פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי כליות [האמורין כאן (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה). (1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

סומך עליהן כשהן חיו; חוץ מן הבכור והמעשר והפסח.
 שגאמר: וסמך ידו על ראש קרבנו. מפי השמועה למדו,
 שכל קרבן במשמע, חוץ מפסח ובכור ומעשר.
 ז. העוף אינו טעון סמיכה. וכן כל המעות שדינן שיפלו
 לתבות של נדבה, שפכר בארנו בהלכות שקלים שכלן
 יבואו עולות - אין בעל אותן המעות סומך על אותה
 העולה, ואינו מביא עליה נסכים, אלא נסכה משל צבור.
 ואף על פי שהיה כהן - עבודתה ועזרה של אנשי משמר.
 ח. הפל סומכין, חוץ מחרש שוטה וקטן ועבד ואשה
 וסומא ונכרי. ואין השלית סומך; שאין סמיכה אלא
 בפעלים, שגאמר: וסמך ידו - לא יד אשתו ולא יד עבדו
 ולא שלוחו.
 ט. חמשה שהביאו זבח אחד - כלן סומכין עליו זה אחר
 זה, לא שייסכו כלן בבת אחת. מי שמת והניח קרבנו עולה
 או שלמים - הרי יורשו מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו.
 י. אין סמיכה בקרבנות הצבור, חוץ משתי סמיכות: על
 שעיר המשתלח ועל פר העלם דבר. ושלשה מן הסנהדרין
 סומכין עליו. ודבר זה הלכה מפי משה רבנו, שאין בצבור
 אלא שתי סמיכות.
 יא. אין סומכין אלא בעזרה. סמך חוץ לעזרה - חוור
 וסומך מבפנים. ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והכניס
 ידו לפנים וסמך - סמיכתו כשרה. והוא שייסמך בכל כחו.
 ואין סומך אלא טהור. ואם סמך הטמא - סמך.
 יב. ובמקום שסומכין שוחטין. ותכף לסמיכה שחיטה. ואם
 שחט במקום אחר או ששהה - שחיטתו כשרה. והסמיכה
 שגרי מצה היא. לפיכך, אם לא סמך - כפר, ואינה מעבכת.
 ואף על פי כן מעלין עליו כאלו לא כפר.
 יג. וצריך הסומך לסמך בכל כחו בשתי ידיו על ראש
 הבהמה, שגאמר: על ראש העלה - לא על הצנור ולא על
 הצדדין. ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה.
 יד. וכיצד סומך? אם היה הקרבן קדש קדשים - מעמידו
 בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב,
 ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו, ומתודה על חטאת עון
 חטאת, ועל אשם עון אשם, ועל העלה מתודה עון עשה
 ועון לא תעשה שנתק לעשה.
 טו. כיצד מתודה? אומר: חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך
 וכך, וחזרתי בתשובה לפניך וזו פגורתי. היה הקרבן שלמים
 - סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיטה. ויראה
 לי, שאינו מתודה על השלמים, אבל אומר דברי שבח.

יום שני ו' אלול ה'תשע"א

פרק רביעי

א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן² אלא ביום, שגאמר:

יד. כל שעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל ומגן אותן
 הקרבנות וסדרי העבודה הפתובים שם - כלן מלואים הן,
 ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צוה ופרש כיצד יהיו
 מקריבין המלואין עם חנפת המזבח בימי המלך המשיח
 כשיבנה בית שלישי.
 טו. וכשם שהקריבו הנשיאים בתנפת המזבח דברים שאין
 כמותן לדורות והקריבו בשבת, כך הנשיא מקריב תנפתו
 בשבת לעתיד באשר מפרש שם. וכן קרבנות שהקריבו
 בימי עזרא הבאים מהשבי - מלואים היו ואינן נוהגין
 לדורות. אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה
 שפרשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבנו, אין להוסיף
 עליהם ואין לגרע.

פרק שלישי

א. שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשתפות -
 מביאין, בין בנדר בין בנדבה. ואפלו עוף יבוא בשתפות.
 ב. ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל
 הקרבנות. אבל העובדי כוכבים אין מקבלין מהן אלא
 עולות בלבד, שגאמר: ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם
 אלהיכם. אפלו עולת העוף מקבלין מן הנכרי, אף על פי
 שהוא עובד עבודה זרה. אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא
 מנחות ולא חטאות ואשמות. וכן עולות שאינן באות בנדר
 ונדבה אין מקבלין אותן מן הנכרי, כגון עולת יולדת וכיוצא
 בה מעולות שאינן באות משום נדר ולא משום נדבה.
 ג. נכרי שהביא שלמים - מקריבין אותן עולות; שהעובד
 כוכבים לבו לשמים. נדר שלמים ונתנם לישראל על מנת
 שיתכפר בהן לישראל - אוכלין אותן הישראלים כשלמי
 ישראל. וכן אם נתנו לכהן - בהן אוכלין.
 ד. ישראל שהוא מומר לעבודה זרה או מחלל שבת
 בפרהסיא - אין מקבלין ממנו קרבן כלל. אפלו העולה,
 שמקבלין אותה מן הנכרים, אין מקבלין אותה מן המומר
 הזה. שגאמר: אדם כי יקריב מקם. מפי השמועה למדו:
 'מקם' - ולא פלגם, להוציא את המומר. אבל אם היה
 מומר לשאר עבירות - מקבלין ממנו כל הקרבנות, כדי
 שיחזור בתשובה. היה מומר לעברה והוא מפרסם וידוע
 לעשותה והרגל בה, בין להכעיס בין לתאבון - אין מקבלין
 ממנו קרבן לאותה עברה. כיצד? כגון שהיה רגיל לאכל
 חלב, בין להכעיס בין לתאבון, ושגג ואכל חלב והביא
 חטאת - אין מקבלין אותה ממנו.
 ה. עולות העובדי כוכבים אין מביאין עמהן נסכים,
 שגאמר: כל האזרח יעשה ככה; אבל נסביהם קריבין משל
 צבור, שגאמר: ככה תעשו לאחד כמספרם. ואינן טעונות
 סמיכה; שאין סמיכה אלא בישראל, באנשים ולא בנשים.
 ו. כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד, בין חובה בין נדבה,

- 1 ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם - ביום
2 ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום, ואין
3 זורקין דמים אלא ביום השחיטה⁴; שנאמר: ביום הקריבו
4 את זבחו - ביום הזבחה תהיה ההקדבה. וכיון ששקעה
5 החמה נפסל הדם.
6 ב. כל שקרבו מתיריו ביום - מעלין אותו על המזבח כל
7 הלילה⁷. כיצד? זבחים שנוקד דמם ביום - מקטירין
8 אמוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכן איברי
9 העולות מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר⁸.
10 וכדי להרחיק מן הפשיעה⁹, אמרו חכמים, שאין מקטירין
11 האמורין¹⁰ ואיברי העולה אלא עד תצות הלילה¹¹.
12 ג. אף על פי שמותר להקטיר אמורין ואיברים בלילה - אין
13 מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הפל ביום.
14 חביבה מצוה בשעיתה. שהרי הקטר אמורין ואיברים, אף
- על פי ששקרים בלילה, דוחין את השבת בזמן, ואין
מאחרין אותן למוצאי שבת.
ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקמץ¹³ והלכונה
והקטרת¹⁴ ומנחות הנשפרות¹⁵ - מותר להקריבן עם מבוא
השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל הלילה פאיברי
עולה¹⁷.
ה. הנסכים הבאים עם הזבח¹⁸ - אין קריבין אלא ביום;
שנאמר: ולנסכיםם ולשלמיםם - מקיש נסכים לשלמים: מה
שלמים ביום, אף נסכים ביום. אבל הנסכים הבאים בפני
עצמן¹⁹ - מתקדשין²⁰ בלילה וקריבין בלילה²¹. לפיכך²², אם
נודמנו לו נסכים הבאים בפני עצמן - מקדישין וקריבין
בלילה²³. ועלות השחר פוסלת בהן, פאיברי העולות²⁴.
ו. כל היום פשר לסמיכה ולשחיטה²⁵ ולמליקה²⁶, להקטר²⁷
להגשה²⁸ ולהזיה²⁹, ולתנופה³⁰ ולקמיצה³¹ ולקרפן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(3) במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. (4) ולא ביום המחרת אלא רק ביום הזבחה. (5) זריקת הדם. (6) כלומר, אימוריו או אבריו. (7) אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשפרות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". (8) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". (9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". (10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים". (11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש. (12) שלא קרבו מתיריו ביום. (13) כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. (14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. (15) ראה להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשפרות כליל על גבי המזבח, ואין נקמצות. (16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". (17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשפרות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד. (18) שהביאם עם הזבח. (19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים. (20) על ידי נתינתם בכלי שרת. (21) שכוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכיםם ולשלמיםם", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. (22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. (23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום זריזות מצוה, שמיד שנודמנה לו המצוה, אין להחמיצה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נודמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". (24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אבהו ועלות השחר פוסלת בהן כבאריין" שהקדישין ולא הקריבין. (25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמן ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. (26) מליקת העוף (ראה ויקרא ט, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" - לאפוקי לילה. (27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם) "ביום צוותו". (28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. (29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". (30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנותנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. (31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו".

- 1 המוספין³². וְכָל הַלֵּילָה כָּשֶׁר לְהִקְטִיר אֲמֹרִין וְאִיכָרִים³³. זֶה
- 2 הַפֶּלֶל: דָּבָר שֶׁמֻּצְאוֹ בַּיּוֹם - כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם, וְדָבָר שֶׁמֻּצְאוֹ
- 3 בַּלַּיְלָה - כָּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה. וְאֵף עַל פִּי כֵן, וְרִיזִין מְקַדִּימִין
- 4 לְמֻצּוֹת.
- 5 ז. כָּל הַזִּבְחִים אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן לְכַתְחִילָה אֲלָא בְּסָפִין מִפְּלִי
- 6 שְׂרֵת³⁴; וְאִם שָׁחַט בְּכָל דָּבָר שֶׁשׁוֹחֲטִין בּוֹ הַחֲלִין, אֲפִילוּ
- 7 בְּקֹרוֹמִית שֶׁל קִנְהָה³⁵ - כְּשֶׁרִין³⁶.
- 8 ח. וְכָל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבַל מִדָּמָם פָּחוֹת מִכֶּדִּי הִזְיָה³⁷ - לֹא
- 9 נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם. וְצָרִיךְ לְהַתְפֹּן לְקַבֵּל כָּל הַדָּם³⁸. בִּיצֵד הוּא
- 10 עוֹשֶׂה? אוֹחֵז הַסִּימָנִים³⁹ בְּיָדוֹ וּמוֹצִיאָן עִם הַוִּירְדִין לְתוֹךְ
- 11 הַמִּזְרֵק⁴⁰, וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, כִּדִּי שִׁיתְקַבֵּל הַדָּם כְּלוֹ

- 12 בְּפָלִי. וּמִגְבִּיָּה הַסָּכִין לְמַעַלָּה, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרֵד הַדָּם מִעֲלֶיהָ
- 13 אֲלָא מִן הַצָּנָאֵר⁴¹. וְדָם שֶׁבְּסָפִין - מְקַנְחוּ בְּשִׁפְתַּת הַמִּזְרֵק⁴².
- 14 ט. אֲוִיר הַפָּלִי הָרִי הוּא כְּפָלִי⁴³. הִנֵּה מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁴ וְנִפְתַּחְתּוּ
- 15 שׁוּלֵי הַמִּזְרֵק קֶדֶם שֶׁיִּגִּיעַ הַדָּם לְאֲוִיר הַמִּזְרֵק⁴⁵ הַנִּפְתַּח -
- 16 לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאֲוִיר שָׁאִין סוֹפּוֹ לְנוֹחַ - אֵינוֹ
- 17 כְּמִנְחָה⁴⁶.
- 18 י. כָּל הַזִּבְחִים צָרִיךְ הַעֲבֹד שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם הַזִּבְחָה⁴⁷
- 19 וּלְשֵׁם בְּעָלֶיהָ⁴⁸ בְּשַׁעַת זְבִיחָהּ, וּבְשַׁעַת קְבֻלַּת הַדָּם, וּבְשַׁעַת
- 20 הוֹלֶכֶת הַדָּם, וּבְשַׁעַת וְרִיקְתּוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׂרָה
- 21 זָבַח תֹּזֶדֶת שְׁלָמֶיךָ - שֶׁתִּהְיֶה זְבִיחָה עִם שְׂאֵר אֲרֻבַּע
- 22 הָעֲבוֹדוֹת⁴⁹ לְשֵׁם שְׁלָמֶיךָ⁵⁰. וְכֵן שְׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת⁵¹. וְאִם שָׁחַט

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לז) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. (33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.). (34) בסוטה יד: אמרו "מידי דהווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. (35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". (36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה". (37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הוייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הוייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. (38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הוייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "זאת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשייריים וכו' תניהו עניין לקבלה". (39) הקנה והוושט. (40) כלומר, על אוויר המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר, אלא על אווירו של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", "ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומד). (41) בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר (שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). (42) "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מקנה ליה, אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קינות. (43) כלומר, אין צורך שיכניס את הוורידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הוורידין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפתחו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44) באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45) כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפתחו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. (46) בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפתחו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרינן שם: "אם תמצא לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי?" וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצא לומר" ראה לחם משנה. (47) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48) קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת". ומשמע בגמרא (שם ב: דש"שלא לשמן"), היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה). (49) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. (50) בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תורת שלמים" למדו ב"אם אינו עניין" "תנהו עניין" לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, ג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם שלמים, וממה שנאמר באיל הזיז (במדרב ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם:) קבלת הדם והולכת הדם שתהינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד) "הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם:) ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חברו. (51) בגמרא (שם ד:) "אמר קרא (שם ז, לז) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינן לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינן לשמה".

אם שחטן בגגו של היכל - פסולין; שאין הגגות ראויות
לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה.
ה. שלמים ששחטן קדם שיפתחו דלתות היכל - פסולין;
שנאמר: פתח אהל מועד - בזמן שפתוח. אפלו היו
דלתותיו מוגפות - הרי זה כנעול. אבל הפרכת שעליו אינה
פוסלת.
ו. העולה והאשם והשלמים, בין של יחיד בין של צבור,
זריקת דם שלשפן על גבי המזבח שזה לעולם. וכיצד הוא
עושה? כשלוקח הכהן הדם במזרק, וזורק ממנו במזרק
שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלקסון מחצי המזבח
ולמטה: על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית.
ומתפון כשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על
הזויות כמין ג"ס, כדי שימצא הדם של שתי מתנות על
ארבעה כתלי המזבח. לפי שנאמר בעולה ובשלמים 'סביב'.
והוא הדין לאשם. ושירי הדם נשפכין על היסוד הדרומי.
ז. החטאות הנאכלות - דמן טעון ארבע מתנות על ארבע
קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה, לפי שנאמר
בה: על קרנת המזבח. וכיצד הוא עושה? כשלוקח הכהן
הדם במזרק, מוליכו אצל המזבח, וטובל אצבעו הימנית
הסמוכה לגודל בדם, וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל
מכאן ומחטא ויורד כנגד חדה של קרן עד שיכלה כל הדם
שבאצבעו. וכן הוא עושה בכל קרן וקרן. ואם נתן סמוך
לקרן כאמה אחת מכאן או מכאן - כפר.
ח. וצריך לטבל אצבעו על כל קרן וקרן. וכשגומר הנתינה
על הקרן - מקנה אצבעו בשפת המזרק, ואחר כך טובל
פעם שנייה; ששירי הדם שבאצבעו פסולין לתן מהן על
קרן אחרת.
ט. אין בכל הקרבנות קרבן ששעון היות דם באצבעו אלא
חטאת בלבד, שנאמר בה: וטבל אצבעו בדם. וצריך שיהיה
שם דם כדי טבילה, לא שישפג אצבעו מדם.
י. ומנין הוא מתחיל? עולה בפכש ופונה לימינו ומנהלף
על הסוכב ונותן בקרן דרומית מזרחית תחלה, ואחר כך

ועבר שאר עבודות⁵² סתם ולא חשב כלל⁵³ בעולה
ובשלמים - הרי הן פשרים, ועלו לבצלים⁵⁴.
יא. וצריך שתהיה מחשבתו⁵⁵ בשעת שחיטתו⁵⁶ העולה⁵⁷
לשם ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבח, ושהזבח
להשם ברוך הוא, ושיקטירו לאשים⁵⁸, ושהקטרתו לריח
בלבד⁵⁹, ושירי זה נחת רוח לפני השם⁶⁰. ואם שחט סתם
- כשר⁶¹, כמו שבארנו. והשוחט חטאת ואשם צריך שתהיה
מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו.

פרק חמישי

א. כבר בארנו ששחיטת הקדשים כשרה בפרים, ומקבלת
הדם ואילף מצות כהנה. וכל הזבחים - קבול דמן בכלי
שרת ביד כהן; אבל מקום שחיטתן ומקום קבול דמן אינו
שזה בכלל.
ב. כיצד? קדשי קדשים - אין שוחטין אותן ואין מקבלין
את דמן אלא בצפון המזבח, בכל המקום שבארנו גבולותיו
בתחלת ספר זה. וקדשים קלים - שחיטתן וקבול דמן בכל
מקום מן העזרה.
ג. ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון? שהרי
נאמר בעולה: ושחט אתו על ירך המזבח צפנה, ובחטאת
הוא אומר: במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת;
וכשם שהחטאת נקראת קדש קדשים, כך העולה נקראת
קדש קדשים. ובאשם הוא אומר: במקום אשר ישחטו את
העלה ישחטו את האשם. ושלמי צבור הקשו לחטאת,
שנאמר: ונעשיתם שער עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני
שנה לזבח שלמים; לפיכך הן קדשי קדשים כחטאת,
ונשחטין במקום שחיטתה. ומקום שחיטה הוא מקום
הקבלה.
ד. ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה, אפלו אחורי
ההיכל? שהרי נאמר בשלמים: ושחטו פתח אהל מועד -
להכשיר כל הרוחות, שהרי לא יחד להם רוח. והוא הדין
לשאר הקדשים קלים. ואם שחטם בהיכל - פשרים. אבל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(52) קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. (53) לא לשמן ולא שלא לשמן. (54) שם ב. במשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים
אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים
לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבר בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת
רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שצריך הדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה
סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה). (55) של העובר. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא
בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא.
ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זבח, להשם, ושיקטירו לאשים. אבל לריח ולניחוח לא נאמרו בשלמים
בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, גט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה.
(59) ושלא יצלה אברים מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו:
ניחוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם
כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי
המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא לשם זובה, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים
אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה. (1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם
שזה בכל הזבחים.

1 בָּקָרָן הַשְּׁנִיָּה הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְזֻרָחִית צְפוֹנִית, וְאַחַר כֵּן
2 בָּקָרָן שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, וְאַחַר
3 כֵּן בָּקָרָן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מְעֻרְבִית דְּרוּמִית. וְעַל
4 יִסּוֹד אוֹתָהּ הִקְרָן שֶׁהַשְּׁלִים בָּהּ הַמִּתְנוּת הוּא שׁוּפָף שִׁירֵי
5 הָדָם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת כָּל הָדָם יִשְׁפֹךְ אֶל יִסּוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה -
6 זֶה יִסּוֹד דְּרוּמִי.

7 **יא.** כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת - דָּמָם נִכְנָס לִפְנִים לְהִיכָל וּמִזִּין
8 מִמֶּנּוּ שֶׁם כְּאִשֶּׁר מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה. וּשְׁרֵי הָדָם שׁוּפָכִין עַל יִסּוֹד
9 הַמְעֻרְבִי שֶׁל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא פּוֹגֵעַ בּוֹ תַּחֲלָה בְּצִאֲתוֹ
10 מִן הַהִיכָל.

11 **יב.** וְהִיכָן מִזִּין מִדָּמָן? וְכַמָּה מִזָּה מָהֶם? פֶּר וְשֹׁעִיר שֶׁל יוֹם
12 הַכִּפּוּרִים - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֶן טָעוּן שְׂמוֹנֶה הִזְיוֹת עַל בֵּין
13 הַבָּדִים וּשְׂמוֹנֶה עַל הַפְּרָכָת. וּמִעֲרַב דָּם הַפֶּר וְהַשֹּׁעִיר, וּמִזָּה
14 מִשְׁנֵיהֶם אֲרָבַע הִזְאוֹת עַל אֲרָבַע קֳרָנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב
15 שֶׁבַּהִיכָל, וְשִׁבְעַת הִזְיוֹת עַל אֲמָצְעוֹ שֶׁל מִזְבַּח זֶה, כְּמוֹ
16 שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאִם לֹא כֵּן בְּהִזְיוֹת
17 שֶׁבָּפְנִים - כְּשֵׁרוֹת.

18 **יג.** פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין וְשֹׁעִירֵים הַנִּשְׂרָפִין - זֹרֵק דָּם מִכָּל אֶחָד
19 מֵהֶם שִׁבְעַת הִזְיוֹת עַל הַפְּרָכָת הַמְבֻדָּלֶת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ
20 הַקֹּדֶשִׁים, וְאֲרָבַע הִזְיוֹת עַל אֲרָבַע קֳרָנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב.

21 **יד.** וְכָל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס -
22 עוֹמֵד בֵּין הַמִּזְבֵּחַ לַמִּנְוָרָה וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנָיו, וְנוֹתֵן עַל קֳרָנוֹת
23 הַמִּזְבֵּחַ מִבַּחוּץ. מִתְחִיל מִקְרָן מְזֻרָחִית צְפוֹנִית, לְצִפּוֹנִית
24 מְעֻרְבִית, לְמְעֻרְבִית דְּרוּמִית, לְדְרוּמִית מְזֻרָחִית.
25 **טו.** פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת - כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ
26 עֲצָמוֹ מִקְּבֵל דָּמוֹ וּמִזָּה מִמֶּנּוּ מִבָּפְנִים. וְאִם קִבֵּל וְהִזָּה כֹּהֵן
27 הַדְּיוּט - כְּשֵׁר.

28 **טז.** שֹׁעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְהֵן שֹׁעִירֵין הַנִּשְׂרָפִין, לֹא נִתְפָּרֵשׁ
29 בָּהֶן בַּתּוֹרָה בִּיצֵד נֹתֵן דָּמָן וְלִהְיֶיךָ הוּא נֹתֵן. אֲלֹא לִפִּי שֶׁהֵן
30 חֲטָאת הַקֹּהֵל - דִּינָן כְּדִין פֶּר הָעֵלֶם, שֶׁהוּא חֲטָאת הַקֹּהֵל,
31 לְכָל הָאָמֹר בּוֹ: לְמִתֵּן דָּמִים, וְלִשְׂרָפָה, וְלִטְמֹא אֶת הַשְּׂוֹרָף.
32 **יז.** הַבְּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֶן טָעוּן מִתְּנֶה
33 אַחַת, בְּשִׁפְכָהּ כִּנְגַד הַיִּסּוֹד, בְּאֵי זֶה רֹחַ שִׁירְצָה מִשְׁלֹשׁ
34 זְוִיּוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁהִרְיָ קֶרֶן מְזֻרָחִית דְּרוּמִית לֹא הָיָה לָהּ יִסּוֹד,
35 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִנֵּין שֶׁאֵינָן טָעוּנִין אֲלֹא מִתְּנֶה אַחַת? שֶׁהִרְיָ
36 נֶאֱמַר בְּכָבוֹד: וְאֵת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
37 לְמִדּוֹ, שֶׁהוּא הִדִּין בְּמַעַשֵּׂר וּבְפֶסַח שְׁנוֹתָן דָּמָן מִתְּנֶה אַחַת
38 בְּכָבוֹד.

39 **יח.** כָּל הַזִּבְחִים מִקְטִירִין אֲמוּרֵיהֶן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אַחַר
40 שֶׁזִּזְקִין הָדָם תַּחֲלָה. וְכָל הַזִּבְחִים מִפְּשִׁטִּין אוֹתָן וְאַחַר כֵּן
41 מוֹצִיאִין אֶת אֲמוּרֵיהֶן, וְאֵין מִפְּשִׁטִּין אוֹתָן עַד שִׁזְזָה הָדָם.
42 חוּץ מִחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת, שֶׁאֵין מִפְּשִׁטִּין אוֹתָם כָּלל;
43 שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת עוֹרָם וְאֵת בָּשָׂרָם. נִמְצָאָה אוֹמֵר: זֹרֵק תַּחֲלָה
44 וְאַחַר כֵּן מִפְּשִׁט, וְקוֹרֵעַ וּמוֹצִיא הָאֲמוּרִין וּמִקְטִיר.

45 **יט.** כָּל עוֹרוֹת קֹדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים - לִכְהֻנִּים, בֵּין בְּקֳרָנוֹת
46 צְבוֹר בֵּין בְּקֳרָנוֹת יָחִיד; שֶׁנֶּאֱמַר: עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב.
47 אֲבָל עוֹרוֹת קֹדְשִׁים קָלִים - לִבְעָלִים. וְכָל עוֹלָה שְׁלֹא זָכָה
48 הַמִּזְבֵּחַ בְּכִשְׁרָה - לֹא זָכוּ הַכֹּהֲנִים בַּעֲוָרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: עֲלֹת
49 אִישׁ - עוֹלָה שֶׁעָלְתָה לְאִישׁ.

50 **כ.** כָּל קֹדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים שֶׁאַרְעָ בָּהֶן פֶּסוּל קֹדֶם הַפֶּשֶׁטָן - אֵין
51 עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים; לְאַחַר הַפֶּשֶׁטָן - עוֹרָן לִכְהֻנִּים. וְכָל
52 הָעוֹרוֹת מִחֻלְקִין אוֹתָן אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר בִּינְיָהֶן מִעֲרַב שִׁבְתָּ
53 לְעֲרַב שִׁבְתָּ.

54 **כא.** הַמִּתְפִּיס עוֹלָתוֹ לִבְדֵּק הַבֵּית, וְכֵן הַמְקִדִּישׁ נִכְסָיו וְהָיוּ
55 בָּהֶן זְכָרִים, שֶׁדִּינָן שִׁיקְרָבוּ עוֹלוֹת - אֵין עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים;
56 שֶׁנֶּאֱמַר: עֲלֹת אִישׁ - פֶּרֶט לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ. אֲלֹא יִמְכְּרוּ
57 הָעוֹרוֹת וְיִפְלוּ לִבְדֵּק הַבֵּית. אֶחָד עוֹלַת אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ
58 עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ עֹבֵד עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים, לֹא נֶאֱמַר 'אִישׁ'
59 אֲלֹא לְהוֹצִיא הַקֹּדֶשׁ.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

60 **א.** מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָה כְּמִשְׁפָּטָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה.
61 וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה? שׁוֹחֵט זֹזֵרֶק הָדָם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,
62 וּמִפְּשִׁיט וּמִנְתַּח וּמִקְטִיר כָּל הַנִּתְחַיִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ;
63 שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַהּ.
64

65 **ב.** צֹמֵר שֶׁבְּרָאשֵׁי כִבְשִׁים וְשֹׁעֵר שֶׁבִּזְקָן הַתְּלָשִׁים, וְהַעֲצָמוֹת
66 וְהַגִּידִים וְהַקֳּרָנִים וְהַטְּלָפִים: בְּזִמָּן שֶׁהֵן מִחְבְּרִין - מִקְטִירִין
67 אֶת הַכֹּל, וְאִם פָּרְשׁוּ - לֹא יַעֲלוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: עֲלִיתִיךָ הַבֶּשֶׂר
68 וְהָדָם. וְכֵלָן שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יִחְזִיר. וְכֵן גִּחְלַת
69 שֶׁפָּקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יִחְזִיר.

70 **ג.** אֵיכָרִים שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: אִם יֵשׁ בָּהֶן מִמֶּשׁ, אֲפִלוּ
71 פָּקְעוּ אַחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה - יִחְזִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מוֹקְדָה עַל
72 הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה; וְאִם אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֲפִלוּ פָּקְעוּ קֹדֶם
73 חֲצוֹת - לֹא יִחְזִיר. נִתְחַרַף הַבֶּשֶׂר וְיָבֵשׁ עָלֵיהֶן כֶּעֶץ וּפָקְעוּ:
74 קֹדֶם חֲצוֹת - יִחְזִיר, אַחֵר חֲצוֹת - לֹא יִחְזִיר.

75 **ד.** כְּשֶׁמִּנְתַּח אֵיכָרֵי הָעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת כָּל הַנִּתְחַיִּים לִכְבֹּשׁ
76 וּמוֹלִחִין אוֹתָם שֵׁם. וְאַחֵר כֵּן מַעֲלִין כָּל הָאֵיכָרִים לְרֹאשׁ
77 הַמִּזְבֵּחַ. וּמִסִּיר גִּיד הַנֶּשֶׁה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁלִיכּוֹ עַל גְּבִי
78 הַדִּשָּׁן שֶׁבְּאֲמָצַע הַמִּזְבֵּחַ. וְזֹרֵק כָּל הָאֵיכָרִים עַל הָאֵשׁ,
79 שֶׁנֶּאֱמַר: הַבֶּשֶׂר וְהָדָם - כָּשֵׁם שֶׁהֵדָם בְּזִרְקָה, כֵּן כָּל הַבֶּשֶׂר
80 בְּזִרְקָה. וְאַחֵר שֶׁזִּזְקָן חוֹזֵר וְעוֹרָף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר:
81 וְעוֹרָף הַכֹּהֵן אֹתָם. וְאֵיכָרִים שֶׁצָּלָאָן וְאַחֵר כֵּן הָעֵלֶן לַמִּזְבֵּחַ
82 - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם רִיחַ נִיחּוּם.

83 **ה.** בִּיצֵד מִנְתַּחִין אֶת הָעוֹלָה? לֹא הָיָה שׁוֹבֵר אֶת הַרְגֵּל,
84 אֲלֹא נֹקֵב וְתוֹלָה בּוֹ וּמִפְּשִׁיט. וְאִם הָיָה שׁוֹר - מִפְּשִׁיטוֹ
85 בְּלִי תִלְיָה. וּמִפְּשִׁיט עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְחֻזָּה. הַגִּיעַ לְחֻזָּה,
86 חוֹתֵף אֶת הָרֹאשׁ וְנוֹתְנוֹ לְכֹהֵן. וְחוֹתֵף אֶת הַכְּרָעִים וְנוֹתְנוֹ
87 לְאַחֵר, וּמִשְׁלִים אֶת הַהֶפֶשֶׁט. וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיא אֶת

1 דמו. וחותף את הידים ונותן לאחר. עלה לרגל ימיני -
2 חותכו ונותנו למי שזכה בראש, ושתי ביצים עמה. ואחר
3 כף קורע את בהמה עד שיגלו המעים, ונוטל את הפדר
4 ונותנו על הראש מלמעלה על בית השחיטה, ונוטל את
5 הקרבים ונותן לאחר.
6 ו. הולך ומדיחן במים, שנאמר: והקרב והפרעים ירחץ
7 במים - לא בַּיִן, ולא בַּמִּזְבֵּחַ, ולא בשאר משקין. וכל
8 המימות פשרין. כמה מדיחן? הפרס מדיחין אותה בבית
9 [המדיחין] כל צרפה; הקרבים אין פוחתין משלש פעמים.
10 ומדיחין אותן על שלחנות של שלש שבין העמודים.
11 ז. נוטל את הספין ומפריש את הראה מן הפדר, ואצבע
12 הפדר מן הפדר, ואינו מזיז הפדר ממקומו, ונוקב את החזה
13 ונותנו לאחר. ועולה לדפן הימנית וחותף ויורד עד השדרה,
14 ולא יגע בשדרה, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות,
15 חותכה ונותנה לאחר, והפדר תלוי בה.
16 ח. בא לו לגרה, מניח בה שתי צלעות מכאן ושתי צלעות
17 מכאן, חותכה ונותנה לאחר, והקנה והלב והראה תלויין
18 בה. בא לו לדפן השמאלית ומניח בה שתי צלעות רכות
19 מלמעלה ושתי צלעות רכות מלמטה, וכך היה מניח
20 בחברתה. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו
21 וארבע צלעות בזו. חותכה ונותנה לאחר, והשדרה עמה,
22 והטחול תלוי בה.
23 ט. בא לו לעקץ, חותכו ונותנו לאחר, והאלה ואצבע
24 הפדר ושתי פליות עמה. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה
25 לאחר. וכסדר זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה, ואלו הן
26 הנתחין האמורין בתורה: ונתח אתה לנתחיה.
27 י. בכמה מוליכין את האברים לפכש? אם מן הצאן היא
28 העולה - מוליכין אותה ששה.
29 יא. הראשון - בראש וברגל. הראש בימינו, וחסמו כלפי
30 זרועו, וקרניו בין אצבעותיו, ובית שחיטה למעלה, והפדר
31 עליה. והרגל של ימין בשמאלו, ובית עורה לחוץ.
32 יב. השני - בשתי הידים. של ימין בימינו, ושל שמאל
33 בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
34 יג. השלישי - בעקץ וברגל. העקץ בימינו, והאלה
35 מדלדלת בין אצבעותיו, ואצבע הפדר ושתי הפליות עמו.
36 והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
37 יד. הרביעי - בחזה ובגרה. החזה בימינו, והגרה בשמאלו,
38 וצלעותיה בין אצבעותיו.
39 טו. החמישי - בשתי דפנות. של ימין בימינו, ושל שמאל
40 בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
41 טז. הששי - בקרבים, נתנין בקבוצה, וכרעים על גביהן
42 מלמעלה. אם היתה העולה פכש או עז. אכל אם היתה איל

43 - מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד,
44 והיין ביד אחד. ואם היה איל - הסלת בשנים, והיין בשנים.
45 יז. נמצאת למד, שהפכש או העז מוליכין אותו שמונה
46 למזבח, והאיל מוליכין אותו אחד עשר.
47 יח. השור מוליכין אותו ארבעה ועשרים. הראשון מוליך
48 את הראש. והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין. והרביעי
49 והחמישי מוליכין את העקץ. והששי והשביעי מוליכין את
50 הרגל של שמאל. והשמיני מוליך את החזה. והגרה מוליכין
51 אותה שלשה, תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליכין שתי
52 הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת והיין
53 בשלשה שלשה. הרי ארבעה ועשרים.
54 יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים?
55 שנאמר: ונתח אתה לנתחיה - ולא נתחיה לנתחים. כמה
56 דברים אמורים? פעולות הצבור; אכל עולות היחיד, אם
57 רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר - מוליכין.
58 כ. עולת העוף כיצד היתה נעשית? עולה לפכש ופונה
59 לסוכב ובא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה מולק שם את
60 ראשה ממול ערפה ומבדיל. ואם לא הבדיל - פסולה.
61 וממזה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מן
62 החוט שבאמצע המזבח. ואם מזה דם הראש ולא מזה דם
63 הגוף - פסולה. מזה דם הגוף ולא מזה דם הראש - כשרה.
64 כא. ונוטל את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח וסופגו
65 במלח וזורקו על גבי האשים. ובא לו לגוף והסיר את
66 המראה והעור שעליה בידו עם הנוצה ואת בני מעים
67 היוצאין עמה ומשליכין לבית הדשן.
68 כב. ושפע אתו בכנפיו - בידו בלא ספין. ואינו צריך
69 להבדיל, שנאמר: לא יבדיל. ואם הבדיל - פשר. וסופגו
70 במלח וזורקו על גבי האשים. לא הסיר את המראה ולא
71 את הנוצה ולא את בני מעים ולא ספגה במלח - כל ששנה
72 בה מאחר תמצית הדם כשרה.
73 כג. כיצד מולקין? קוצץ ויורד בצפון ממול ערף. אם רצה
74 להוליך ולהביא - מוליך ומביא, ואם רצה להיות דורס ויורד
75 בצפון - דורס. ואם נעקרו הסימנים - אינו חושש. וחותף
76 שדרה ומפרקת בלא רב כשר; שאם חתף רב כשר - הרי זו
77 כמותה קדם שגייע לסימנין. וצריך לחתף שני הסימנים
78 בעולה כשהוא יורד. והמולק בספין או מן הצדדין - אינה
79 מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף כשר למליקה.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"א

פרק שביעי

81 א. מצות עשה לעשות חטאות כמצותן האמורה בתורה.
82 וכיצד מעשה חטאת הנאכלת? שוחט ונותן הדם כמו
83

1 שְׂבָאֲרָנוּ⁴, וּמִפְּשִׁיטָה⁵ וּמִפְּרִישׁ הָאֵמֹרִים⁶, וּמוֹלֶחֶן⁷ וְזוֹרֵקֵן⁸
 2 עַל גְּבִי הָאֲשִׁים⁹. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת הָאֵמֹרִין בְּכָלִי כְּשִׁמּוֹלֶיֶן
 3 לְמִזְבֵּחַ - נוֹתֵן¹⁰. וְשָׂאֵר בְּשָׂרָה נֶאֱכָל לְזֹכְרֵי כְהֻנָּה בְּעֹזְרָה¹¹.
 4 ב. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק¹² דָּמָם
 5 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹³, וְאַחֵר כֶּף קוֹרְעָם¹⁴ וּמוֹצִיא הָאֵמֹרִים¹⁵
 6 וְנוֹתֵן בְּכָלִי¹⁶, וּמוֹלֶחֶן¹⁷ וְזוֹרֵקֵן עַל גְּבִי הָאֲשִׁים. וּמוֹצִיא
 7 שְׂאִירֵתָן¹⁸ חוּץ לְעִיר¹⁹, וּמִנְתַּחֲתֵין אוֹתָן שֵׁם כְּנִתְחֵי הָעוֹלָה
 8 בְּעוֹרָן²⁰, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן שֵׁם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן²¹.
 9 ג. שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת לְשִׂרְפָּה²²: אֶחָד - בְּתוֹךְ הָעֹזְרָה²³. וְכו'
 10 שׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין²⁴, וְאֵמֹרִי קָדָשִׁים קְלִים שֶׁנִּפְסְלוּ²⁵,
 11 וּפְרִים וְשִׁעְרִים שֶׁל חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת אִם אֶרֶץ בָּהֶם פְּסוּל
 12 בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחֵר זְרִיקָה²⁶, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמְאוּ אוֹ שִׁיִּצְאוּ

1 חוּץ לְעֹזְרָה עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַן לְצִאתָהּ²⁷, אוֹ שֶׁלֵּן הַבֶּשֶׂר אוֹ
 2 לְנוֹ הָאֵמֹרִין שֶׁלֵּהֵן²⁸.
 3 ד. וְהַמָּקוֹם הַשְּׁנִי - בְּהַר הַבֵּית, וְשִׁמּוֹ בִּירָה. וְכו' שׁוֹרְפִין
 4 חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת אִם אֶרֶץ בָּהֶן פְּסוּל אַחֵר צִאתָן מִן
 5 הָעֹזְרָה²⁹. וְהַמָּקוֹם הַשְּׁלִישִׁי - חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא הַנִּקְרָא
 6 בֵּית הַדֶּשֶׁן³⁰. וְשֵׁם שׁוֹרְפִין חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת בְּזִמְן שֶׁהֵן
 7 נִשְׂרָפוֹת כְּמִצְוַתָּן.
 8 ה. וְשִׂרְפַת כָּל הַנִּשְׂרָפִין בְּשָׂרָה בְּזֵר וּבְלִילָה. וְכָל הַנִּשְׂרָפִין
 9 חוּץ לְעֹזְרָה³¹ - כָּל הַעֲצִים כְּשִׁרְיָן לְשִׂרְפָתָן, אֲפִלּוּ בִקֵּשׁ
 10 וּבִנְכָבֶאֱמֶר³²; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל עֲצִים בָּאֵשׁ - אֵשׁ מִכָּל מְקוֹם. וְלִמָּה
 11 נֶאֱמַר עֲצִים? לְהוֹצִיא אֶת הַסִּיד וְאֶת הַרְמָץ³³.
 12 ו. חֲטָאוֹת הָעוֹף פִּיצַד הֵיתָה נֶעֱשִׂית? מוֹלֵק אוֹתָהּ בִּקְרָן

4 למעלה פרק ה הלכה א-ב, לעניין שחיטה, ובהלכה ז לעניין זריקת הדם. (5) מעורה. (6) כלומר, מוציא את האימורים, ראה למעלה שם הלכה יח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר כך מוציין את אימוריהם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל". (7) במנחות כ. על הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (שם ב, יג) אמרו: "ואין לי אלא קומץ (מנחה), מנין לרבות את הלבונה וכו', אימורי חטאת ואימורי אשם וכו', תלמוד לומר (שם) "על כל קרבנך תקריב מלח". (8) [למעלה פרק ו הלכה ד כתב כן רבינו בקרבן עולה ולמדה מן הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם", וצריך עיון מהיכן למדו כן בחטאת?]. (9) שנאמר (שם ד, ח"י) "ואת כל חלב וגו' שתי הכליות וגו' והקטירים הכהן על מזבח העולה". (10) בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים וכו' ונתנן על גבי האשים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשירין". ואף על פי שכל מעשה חטאת טעון יד ימין (עיי' זבחים יא.) לעניין הולכת חלבים ואימורים, שגם בשמאל כשר, מותר גם בכלי. (11) משנה בזבחים ג. "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה". שנאמר בתורה על החטאת (שם ו, יט) במקום קדוש תיאלכל בחצר אהל מועד, והוא עניין לפנים מן הקלעים. והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים במשכן. (12) באצבע (למעלה פרק ה הלכה ט). (13) למעלה בפרק ה הלכות א-ב לעניין שחיטה, ובהלכות יא-יב לעניין זריקת הדם. (14) ואין מפשיטין אותן, שהרי החטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. (15) משנה יומא פז: "קרען והוציא את אימוריהן". (16) כלי שרת. שם במשנה "נתן במגיס", "נראה דהא דבעינן כלי בחטאות הנשרפות טפי משאר זבחים, משום דכתיב בהו לשון הרמה, כדכתיב (שם ו, ג) והירים, והוי בכלי". (17) שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (18) עורו, בשרו, ראשו, כרעיו, קרבו ופרשו (שם ד, יא). (19) חוץ לירושלים, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", ואמרו: "אל מחוץ למחנה, חוץ לשלוש מחנות, אתה אומר חוץ לשלוש מחנות או אינו אלא מחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (שם, כא) אל מחוץ למחנה שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם) כאשר שרף את הפר הראשון, ליתן לו מחנה שנייה, כשהוא אומר מחוץ למחנה בדשן (שם ו, ד), "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם ד, יב) על שפך הדשן ישרף - ליתן לו מחנה שלישית". והעזרה היא מחנה שכינה וזה הבית, מחנה לווייה וירושלים מחנה ישראל, שהיא מחנה שלישית. (20) כלומר, מוציין מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחן כנתחי העולה, אבל בלא הפשט העור לפי שנאמר (שם, יא-יב) "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא". ואמרו (זבחים נ. יומא שם וספרא שם, הלכה ב) "מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן (בעולה שם א, ח"ט) ראשו וכרעיו, מה להלן אצל עולה על ידי ניתוח (שנאמר שם א, ו) ונתח אותה לנתחיה" אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט (שהרי נאמר שם "והפשט את העולה) אף כאן נמי הפשט, תלמוד לומר וקרבו ופרשו - כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו". (21) שנאמר (שם ד, יב) "על שפך הדשן ישרף". (22) בזבחים קד: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב וכן תני לוי "שלושה בית הדשנין הן" היינו שלושה מקומות לשריפה, אבל בית הדשנים להניח שם הדשן, היו יותר, שהרי חוץ משלושה הנ"ל היה בעזרה מקום להרמת הדשן (ולא מקום שריפה) ששם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה, ונקרא בית הדשן, והיה במזרחו של כבש. (23) זבחים שם. והיה במזרחו של מזבח. (24) פסולי קדשי קדשים ולמדו זאת (פסחים כד. ועוד) ממה שנאמר (שם ו, כג) "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" ודרשו "בקדש באש תשרף", ומכאן למדו לפסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שנשרפים בקדש = בעזרה, ופירש רש"י שרק פסולי קדשי קדשים, שאכילתם בעזרה, נשרפים בעזרה. אבל פסולי קדשים קלים, שנאכלים בכל העיר, אף שריפתם בכל העיר. (25) כלומר, "אפילו של קדשים קלים, הואיל והקטרת הכשירין בעזרה, אף שריפת פסוליהם בעזרה". (26) זבחים שם. כי אפילו אחר זריקה, אף שהגיע הזמן לצאת, הואיל ועדיין לא יצאו - נשרפין בעזרה. (27) כלומר, קודם זריקה. (28) שבדבר הנקטר, אין כל ספק שלינה פוסלת. והוא הדין לאימורים שיצאו שוודאי נפסלו וודאי נשרפים בעזרה, שהרי אין סופם לצאת. (29) בגמרא שם: "תני לוי וכו' ובית הדשן היה בהר הבית ששם שורפין פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול ביציאתן", ומפרש רש"י: "ביציאתן, לאחר שיצאו". (30) במשנה שם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים בזמן שהן נשרפין כמצוותן נשרפים בבית הדשן". ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה". (31) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. (32) "זבל השדות". (33) "אפר חם שיש בו שארית מן האש".

- 1 דְּרוּמִית מִעֲרֵבִית כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ, וְיִוֵּרְד בְּצִפְרָנוּ³⁴ עַד שֶׁיִּחְתָּתָהּ
2 הַסִּימֵנִין³⁵ אוֹ רֵב אֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ מְבַדִּיל הָרֹאשׁ מִן הַגּוֹף³⁶.
3 וְאִם הַבְּדִיל - פֶּסֶל, וְלוֹקָה³⁷; שְׁנֵאמַר: וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל
4 עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל. וּמִזֶּה מִדְּמָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ³⁸ לְמִטָּה
5 מְאֻמָּצֶה³⁹, וּשְׂרִירֵי הַדָּם מִתְמַצִּים עַל הַיִּסּוּד⁴⁰. שְׁנֵאמַר:
6 וְהִנֵּשָׂאָר בְּדָם יִמָּצֵה עַל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ; מְכַלֵּל שֶׁהִתְיַנֵּה עַל
7 קִיר שֶׁהַשְּׂרִירִין שָׁלוּ מִתְמַצִּין אֶל יִסּוּד, וְזֶהוּ קִיר הַתַּחְתָּתוֹן.
8 ז. וּמִצִּי דָם חֲטָאת הָעוֹף מֵעֵבֶב. וְאֵין לְמִזְבֵּחַ בָּהּ אֵלָּא
9 דְּמָה⁴¹, וְהַשָּׂאָר נֶאֱכָל לְזִכְרֵי כֹהֲנָה⁴² כְּבִשָּׁר חֲטָאת הַכֹּהֵן.
10 ח. כִּיצַד אוֹחֵז חֲטָאת הָעוֹף בְּשַׁעַת מְלִיקָה? אוֹחֵז שְׁתֵּי
11 רִגְלֶיהָ בֵּין שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹתָיו⁴³, וּשְׁתֵּי אֶגְפֶּיהָ בֵּין שְׁתֵּי
12 אֶצְבָּעוֹתָיו⁴⁴, וּמוֹתֵחַ צוּאָרָה אֶל רֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹתָיו
13 וּמוֹלֵק⁴⁵. וְזוֹ מַעֲבֻדוֹת קָשׁוֹת שֶׁמְבַקֵּשׁ⁴⁶. וְאִם שָׁנָה וְאָחֵז
14 בְּכָל מְקוֹם - כְּשֶׁרָה.
15 ט. וְכָל מְקוֹם מִן הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׁר לְמִלְיקָתָהּ, וּבִלְבַד שִׁנֵּיהָ דְּמָה
16 לְמִטָּה מְאֻמָּצֶה הַמִּזְבֵּחַ⁴⁷. וְאִם הִזָּה בְּכָל מְקוֹם - כְּשֶׁרָה.
17 וְהוּא שִׁיתָן לְמִטָּה מַעֲט מִדָּם הַנֶּפֶשׁ.
18 י. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הֵיחָה קֶרֶן דְּרוּמִית מִעֲרֵבִית מִשְׁמֶשֶׁת
- 1 לְמַעְלָה⁴⁸, וּשְׁלֹשָׁה לְמַטָּה⁴⁹. מִלְמַטָּה: חֲטָאת הָעוֹף, וְהַגִּשָּׁת
2 הַמִּנְחוֹת⁵⁰, וּשְׂרִירֵי הַדָּם שֶׁל עוֹלוֹת⁵¹ וְחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת⁵²
3 וְאֲשָׁמוֹת וּשְׁלָמִים⁵³ שֶׁשּׁוֹפְכִין עָלֶיהָ. וְהַשְּׁלֹשָׁה שֶׁל מַעְלָה:
4 נִסּוּף הַמִּים שֶׁמְנַסְכִּין בְּחָג⁵⁴, וְנִסּוּף הַיֵּין שֶׁל נִסְכִּים⁵⁵, וְעוֹלֹת
5 הָעוֹף⁵⁶ בְּזִמְן שֶׁהֵיא רַבָּה⁵⁷, וְאִם אֵין קֶרֶן דְּרוּמִית מִזְרָחִית
6 מְכִילָה אוֹתָהּ - נִפְנִין לְקֶרֶן דְּרוּמִית מִעֲרֵבִית וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ
7 שָׁם⁵⁸.
8 יא. כָּל הָעוֹלִין לְמִזְבֵּחַ - עוֹלִין דְּרָף דְּרָף⁵⁹, וּמִקִּיפִין וְיִוֵּרְדִין
9 דְּרָף שְׁמַאל⁶⁰; חוּץ מִן הָעוֹלָה⁶¹ לְאַחַד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים
10 אֱלוֹ⁶² שֶׁלְמַעְלָה⁶³ בְּקֶרֶן זָוִי⁶⁴, שֶׁהֵן עוֹלִין וְנִפְנִין עַל הַשְּׁמַאל
11 לְקֶרֶן, וְעוֹשִׂין מְלָאכָתָן וְחוֹזְרִין לְעֵקֶב⁶⁵. וּמִפְנֵי מָה נִפְנִין
12 לְשְׁמַאל? כִּדִּי שִׁפְעוּצֵהוּ בְּקֶרֶן מִעֲרֵבִית דְּרוּמִית תַּחֲלָה; שָׁאֵם
13 נִפְנִין עַל יָמִין וּמִקִּיפִין אֶת כָּל הַמִּזְבֵּחַ עַד שִׁנֵּיגֵהוּ לְקֶרֶן
14 דְּרוּמִית מִעֲרֵבִית, שָׁמָּה יִתְעַשֵּׂן הַמִּים וְהַיֵּין⁶⁶ אוֹ שָׁמָּה לְמוֹת
15 הָעוֹף בְּעֵשֶׂן הַמִּזְבֵּחַ⁶⁷.
16 יב. לְפִיכָף, הַמִּנְסֵף מִים אוֹ יֵין, כְּשֶׁהוּא מְקִיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ
17 לֹא יִהְיֶה בִּידּוֹ פְּלוּם⁶⁸. וּמִתְחִיל וּמִקִּיף מְקֶרֶן דְּרוּמִית
18 מִזְרָחִית לְמִזְרָחִית צְפוֹנִית, לְצְפוֹנִית מִעֲרֵבִית, לְמַעְרָבִית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) "יכול ימלקנו בסכין וכו' "הכהן ומלק" וכו' (ויקרא א, טו) מלמד שלא תהיה מליקה אלא בעצמו של כהן". (35) הקנה והוושט. (36) בזבחים סד: במשנה: "חטאת העוף וכו' היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבריל", והיינו, שלא יבדיל הראש מהגוף. (37) כדן כל לאו שיש בו מעשה. (38) משנה זבחים שם. שנאמר (ויקרא ה, ט) "והיוזה מדם החטאת על קיר המזבח". והוא זה, שאוחז בראש ובגוף (ולא באצבע ולא בכלי) ומזה על קיר המזבח. (39) כלומר, למטה מחוט הסקרא. (40) שם במשנה, ומפרש רש"י שם "שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד". (41) משנה שם, משום שלא נאמרו בה אלא הזאה ומיצוי הדם בלבד. (42) ולמדו כן ממה שנאמר "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' קדש קדשים לך הוא ולבניך, בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך" - "ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף" (שנאכלת לזכרי כהונה). (43) "של יד השמאלית", שהרי ביד ימין מולק. כלומר, "מכניס שני רגליו בין אצבע קטנה (=זרת) לקמיצה" (רש"י שם). (44) כלומר, שתי הכנפיים מכניס בשתי האצבעות האחרות של אותה יד שמאלית, דהיינו "בין אמה לאצבע". (45) כלומר, "העוף על גבי ידו לא שיהיה בפנים על הכף ומושך צווארו על הבהן כשיעור רוחב שתי אצבעות ומולק ממול העורף". (46) גם קמיצה וחפינה הן עבודות קשות במקדש. (47) במשנה שם סג. "ובכל מקום הייתה כשרה אלא זה היה מקומה". (48) מחוט הסקרא שבאמצעו של מזבח. (49) מחוט הסקרא. (50) שם במשנה: "וההגשות", והיינו הגשה אל המזבח. (51) בזבחים נא. למדו כן ממה שנאמר בשעיר נשיא (שם ד, כה) "אל יסוד מזבח העולה" - "תן יסוד למזבח של עולה" היינו שכל הקרבים על מזבח העולה טעונים שפיכת שיריים ליסוד. (52) אבל חטאות הנשרפות שופך דמן על היסוד המערבי. (53) וכל אלו, הנקרבים על המזבח החיצון, נלמדו מהחטאות הנשרפות, שכשם ששפיכת השיריים שלהן היא על היסוד המערבי, מפני שבו הוא פוגע תחילה בצאתו מן ההיכל, כמו כן הנקרבים על המזבח החיצון נשפכים על היסוד שבו הוא פוגע תחילה, והוא היסוד הדרומי הפוגע בו בירידתו מן הכבש שהוא בדרום, ולפי שהיסוד שבדרום לא תפס אלא אמה אחת בלבד - הרי זה קרן מערבית דרומית. (54) חג הסוכות, ש"כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח". (55) אף הם של חג (=הסוכות), אבל נסכים של כל השנה, קרבו למטה כי "בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והם הנקראים שיתין". (56) שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית. (57) שיש הרבה כהנים באותה קרן, העסוקין בעולות. (58) משום שקרן זה יותר קרוב לבית הדרשן (ששם זורק מוראה ונוצה) מיתר שתי הקרנות. (59) כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש, וראה שם סב: "כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזבח". (60) של כבש. (61) למזבח. (62) ניסוך המים והיין ושירי הדם. אבל שלושה הדברים שמקומם למטה מחוט הסקרא, אינו עולה למזבח ואינו מקיף, אלא עומד על הרצפה. (63) מחוט הסקרא. (64) דרומית מערבית. (65) כלומר, מהצד שעלו, ונמצאת פנייתם לימין. (66) שם סד. "אמר רבי יוחנן נסכים שהוא יתעשנו בעשן המזבח בשעת סובבו ויפסיד ריחו ואנו צריכים תמימים יהיו לכם ונסכייהם". ויין מעושר פסול למזבח ומיין שהוא הדין למים מעושנים שהם פסולים. (67) שם המשך דברי רבי יוחנן "ועולת העוף שמא תמות בעשן". [שהרי במעורבו של הכבש הגדול לא היה כבש קטן לרדת בו אל הסובב והוצרכו לעלות לראש המזבח ממש. (68) משנה בתמיד לג: "בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, נתנו לו יין לנסך", ומפרש הרא"ש שם וכן פירש רש"י בזבחים סד. כי משנה זו דווקא בכהן גדול, אבל כהן הדיוט פונה לשמאל לקרן דרומית מערבית, כמבואר למעלה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה: "הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול, אלא כל המקיף את המזבח כך הוא מקיף", וכן כתב המאירי שם. באופן שהכל תלוי ברצונו של הכהן: רצה לעלות עם הנסכים בידו, עולה דרך שמאל,

1 דרומית, ולא יהיה בידו כלום. וכשמגיע למערבית דרומית
2 נותנין המים או היין בידו ומנסף. ואם לא הקיף - עולה
3 ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

פרק שמיני

5 א. חמר בחטאת בהמה משאר קדשי קדשים, שדם חטאת
6 בהמה שנתו מן הכלי שקבל בו הדם קדם הנה על הבגד
7 - טעון כבוס במים בעזרה; שנאמר: ואשר יזה מדמה על
8 הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש.

9 ב. אחד הבגד ואחד העור הרף ואחד השק טעונין כבוס.
10 אבל העור הקשה - הרי הוא כעץ, וגורד הדם מעליו. ואחד
11 דם חטאת הנאכלת או דם חטאת הנשרפת, אבל לא דם
12 חטאת העוף; שנאמר: תשחט החטאת - בנשחטת הכתוב
13 מדבר, לא בנמלקת.

14 ג. חטאת שנפסלה - אין דמה טעון כבוס, בין שהיתה לה
15 שעת הכשר בין שלא היתה לה שעת הכשר. אי זו היא
16 שהיתה לה שעת הכשר? שלנה, ושנטמאת, ושיצאת חוץ
17 לעזרה. ואי זו היא שלא היתה לה שעת הכשר? שנפסלה
18 בשחיטה או בזריקת הדם.

19 ד. אין טעון כבוס אלא מקום הדם בלבד. והוא שיהיה על
20 כלי שראוי לקבל טמאה וראוי לכבוס; אבל אם נתו על
21 כלי עץ או כלי מתכת - אינו טעון כבוס, לפי שאינן ראויין
22 לכבוס, אלא גורדן בלבד.

23 ה. נתו על עור הדג - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי
24 לקבל טמאה. אבל אם נתו על עור בהמה: עד שלא
25 הפשט - אינו טעון כבוס, אחר שהפשט - טעון כבוס;
26 שאף על פי שאינו מקבל טמאה עתה, הרי הוא ראוי לקבל
27 טמאה לאחר שיתעבד.

28 ו. נתו מן הצואר על הבגד או מעל קרן המזבח, או שנשפף
29 הדם על הרצפה ואספו ונתו ממנו על הבגד - אינו טעון
30 כבוס; שנאמר: ואשר יזה מדמה - לא אמרתי אלא בדם
31 שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזהה, ויש בו פדי הנהיה.

32 ז. נתן ארבע המתנות ואחר כך נתו מן הכוס על הבגד
33 משירי הדם - אינו טעון כבוס, אף על פי שעדין לא זרק
34 השירים על היסוד. וכן בחטאות הנשרפות.

35 ח. נתו מאצבעו אחר שיצאת הנהיה מידו - אינו טעון
36 כבוס; ששירי הדם שבאצבע פסולין להנהיה.

37 ט. נתו מן הבגד לבגד שני - אין הבגד השני טעון כבוס.
38 נתו על בגד טמא - אינו טעון כבוס. נתו דם החטאת על
39 הבגד, ונתו על דם החטאת דם חלין - טעון כבוס. אבל
40 אם נתו דם החלין תחלה, (או אפילו דם עולה), ונתו עליו
41 דם החטאת - אינו טעון כבוס, שהרי לא נבלע בו.

42 י. כשמכבסין את מקום הדם - מכבסין אותו במים יפה

43 יפה עד שלא ישאר לו רשם. וכל שבצת הסממנים
44 שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת, חוץ ממי
45 רגלים, שאין מכניסין מי רגלים למקדש.

46 יא. כלי חרש שנתבשלה בו החטאת הנאכלת טעון שכינה
47 בעזרה. וכלי מתכות שנתבשלה בו טעון מריקה ושטיפה
48 במים בעזרה. שנאמר: וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר.
49 אף על פי שלא נאמר כאן במקום קדוש - הרי דינן בדין
50 הכבוס: מה כבוס הבגד בקדש, אף שכינת כלי חרס
51 ושטיפת כלי מתכות ומריקתו בקדש. ואחד כלי שבשל בו
52 או כלי שהערה לתוכו ורתח.

53 יב. מריקה - בחמין, ושטיפה - בצונן. 'במים' - לא ביין,
54 ולא במזג, ולא בשאר משקין. והמריקה והשטיפה -
55 כמריקת הכוס ושטיפתו. והשפוד והאספלה - מגעילן במים
56 חמים על גבי האש ואחר כך מדיחין.

57 יג. במה דברים אמורים? שבשל בהן אחר שגורק דמה
58 כהלכתו; אבל אם בשל קדם זריקה, או שבשל בה בשר
59 חטאת הנשרפת - אינו טעון מריקה ושטיפה. בשל במקצת
60 הכלי - בלו טעון מריקה ושטיפה.

61 יד. צלה הבשר באויר תנור של חרס - יש בדבר ספק אם
62 ישבר, הואיל ונתבשלה בו, או לא ישבר, הואיל ולא נגע
63 בו. ולא בחטאת בלבד, אלא כל הכלים שמשמשין בהן
64 בקדשים על ידי חמין, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים,
65 טעונין מריקה ושטיפה עקב אכילה. וכן השפוד והאספלה
66 - מגעילן עקב אכילה. ואינו מניחין עד זמן אכילה שניה,
67 אלא כשישלים לאכל - יגעיל השפוד והאספלה, ומרק
68 וישטף הכלי, בין כלי מתכות בין כלי חרס; חוץ מן
69 החטאת ששובר בה כלי חרס. ומבשל ושונה ומשלוש מיד,
70 בין בכלי מתכות בין בכלי חרס, וממרק ושוטף עד סוף
71 אכילה.

72 טו. כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן טעונין
73 מריקה ושטיפה, אפילו בחטאת, אלא הדחה בלבד. נאמר
74 בחטאת: כל אשר יגע בבשרה יקדש - להיות כמותה. אם
75 פסולה היא - הנוגע בה פסול, ואם פשרה - הנוגע בה
76 יאכל כמותה ובקדשתה.

77 טז. במה דברים אמורים? כשנבלעה בו; אבל נגיעה בלא
78 הבלעה אינה מקדשת. ואחד החטאת ואחד שאר קדשים,
79 בין קדשים קלים בין חמורים; שנאמר: זאת התורה לעלה
80 למנחה.

81 יז. נגע בשורה ברקיק ונבלע במקצתו - לא נתקדש בלו,
82 אלא חותך מקום הפלע.

83 יח. כלי שבשלו בו קדשים וחלין או קדשי קדשים וקדשים
84 קלים: אם יש בהן בנותן טעם - הרי הכל נאכל כחמור
85 שבהן, וטעון הכלי מריקה ושטיפה, והכל כחמור שבהן

השלישי - שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו, והם
באים עם לחם. וזהו הנקרא איל נזיר.
ו. וכיצד מעשה שלשון? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו,
ומפשיט ומוציא האמורין, ואחר כך מנתח את הבשר
ומפריש החזה ושוק הימין, ונותן האמורין עם החזה
והשוק על ידי הבצלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבצלים
ומניף הכל לפני ה' במזרח. וכן כל השעון תנופה - במזרח
מניפין אותו.
ז. וכיצד הוא מניף? מוליך ומביא, מעלה ומוריד. ואם היה
הקרבן תודה - לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה
ומניחו עם החזה והשוק והאמורים, ומניף הכל על ידי
הבצלים כמו שבארנו.
ח. וכיצד מניח על ידי הבצלים? נותן את החלכים על ידי
הבצלים, וזהו ושוק למעלה, ושתי הכליות ויותרת הכבד
למעלה מהם, ואם יש לחם - מניחו למעלה, ומניף הכל.
ט. היה הקרבן איל נזיר - מוציא האמורין ומפריש חזה
ושוק, ומבשל שאר האיל בצורת הנשים, ולוקח הכהן
הזרוע בשלה מן האיל עם אחד מעשרה מן הלחם הבא
עמו עם החזה והשוק והאמורים ומניח הכל על ידי הנזיר,
והכהן מניח ידיו תחת ידי הבצלים ומניף הכל כמו
שבארנו.
י. אי זהו חזה? כל הרוצה את הקרקע, למעלה עד הצואר,
למטה עד הכפרס. וחותף עמה שתי צלעות אילוף ואילוף. ואי
זה זרוע? מן הפרק של ארכבה עד כף של יד, שהם שני
איברים מערין זה בזה. והזרוע האמורה היא זרוע של ימין.
ושכנגדה ברגל הוא השוק האמור בכל מקום.
יא. ואחר שמניפין מולח האמורין ומקטירן על גבי המזבח.
אכל החזה והשוק נאכל לכהנים, שנאמר: כי את חזה
התנופה ואת שוק התרומה. ושאר השלמים נאכלים
לבצלים. ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר
האמורין.
יב. וכן הלחם שמניף בתודה ובאיל נזיר והזרוע הבשלה
נאכלין לכהנים, ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכל
לבצלים. והלחם שמניף עם החזה והשוק - הם הנקראין
מורם מתודה; והזרוע בשלה עם החזה והשוק עם הלחם
שמניף - הם הנקראין מורם מאיל נזיר.
יג. הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא. לפיכך אין
חזבין עליו מיתה וחמש בתרומה, ואינו מדמע בתרומה.
יד. היה בעל התודה כהן - הרי שאר הלחם נאכל לבצלים
כתורת ישראל; שאין הלחם הבא עם התודה או עם איל
נזיר קרוי מנתח.
טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות - האחד מניף ברשות
חברו. אפלו הם מאה - אחד מניף על ידי כלן. מה שאין
כן בסמיכה.

לכל דבר; ואם לא נתן טעם זה בזה - אין הקלין נאכלין
בחמורים, ואין פמותן לכל דבר, אבל הפלי טעון מריקה
ושטיפה.
יט. בגד שנתן עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה - מחזורו
לעזרה ומכבסו שם. נטמא חוץ לעזרה - כיצד יעשה?
קורעו כדי שיטהר, ומכניסו ומכבסו בפנים. וצריך להניח
בו שלם כדי מעפרת. לפי שנאמר בגד, צריך לכבס בגד.
ואף על פי שהוא טמא מדבריהם מפניו כדי המעפרת
שנשארה בו, כיון שנקרע רבו טהור מן התורה ומתיר
להכניסו למקדש לכבס הדם.
כ. מעיל שנתן עליו דם חטאת ויצא ונטמא לחוץ - כיצד
הוא עושה? והרי הקורע אותו - לוקח, כמו שבארנו.
מכניסו פחות פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים, ואחר
שיתכבס כל הדם מעט מעט מטבילין אותו בחוץ.
כא. כלי חרס שבשל בו החטאת ויצא - מכניסו ושוכרו
בפנים. נטמא בחוץ - נוקבו בכדי שיש קטן כדי שיטהר,
ומכניסו ושוכרו בפנים. ואם נקבו נקב גדול מזה - אינו
שוכרו בפנים; שהרי אינו כלי, ואין שוכרין בפנים אלא
כלים. וכן כלי מתכות שבשל בו ויצא חוץ לעזרה - מכניסו
ומורקו ושוטפו בפנים. נטמא כשיצא - פותחו עד שיטהר
ומכניסו בפנים, וחזור ומרדדו עד שיתם הפתח ויחזר
כתבנית הכלים, ואחר כך מורקו ושוטפו בעזרה; שנאמר:
ואם בכלי נחשת וגומר - אין מורקין בפנים אלא כלים.

פרק תשיעי

א. מצות עשה לעשות כל האשמות כמצותן האמורה
בתורה. וכיצד מעשה האשמות? בין אשם ודאי בין אשם
תלוי - שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט ומוציא
האמורין ומולחן וזורקן על גב האשים. ואם רצה להולין
בכלי - מוליך. ושאר בשרם נאכל לזכרי כהנה בעזרה
בחטאת.
ב. אשם מצרע יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר
בהלכות מחסרי פרה. ואף על פי כן, שאר מעשיו וזריקת
דמו על המזבח ואכילתו - כשאר האשמות לכל דבר.
ג. עשית כל שלמים כמצותן - מצות עשה. והן ארבעה
מינין: האחד שלמי צבור, והשלישה שלמי יחיד.
ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם כמו
שבארנו, ומפשיט ומוציא האמורים ומולחן ומקטירן,
והשאר נאכל לזכרי כהנה בעזרה בחטאת וכאשם, מפני
שהן קדשי קדשים כמו שבארנו.
ה. שלמי יחיד שלשה מינין: האחד הוא הבא שלמים בלא
לחם, כגון שלמי חגיגה ושמחה. וזהו הנקרא שלמים.
והשני - שלמים הבאים עם הלחם בנדר או נדבה. וזהו
הנקרא תודה. ואותו הלחם נקרא לחם תודה. והמין

1 טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה, אבל הכהן
2 מניף; שקרבנה טעון תנופה, והיא פסולה לתנופה. ולעולם
3 אין אשה מניפה, אלא הסוטה והנזירה בלבד, כמו שבארנו.
4 ותנופה קודמת להגשה בכל מקום.
5 יז. כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה? לוקח עשרים
6 עשרון סלת ועושה מהם עשרה עשרונים חמץ ועשרה
7 מצה. העשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות.
8 יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור כדי חמוץ ונותנו לתוך
9 המדה וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה
10 או יתרה מפני השאור, שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים
11 רך - אין משגיחין אלא על מדה עתה, והרי הוא מודד
12 עשרון עשרון שלמים. והעשרה עשרונים של מצה עושה
13 מהן שלשים חלות שוות, עשר חלות מכל מין: עשר חלות
14 מאפה תנור, ועשר חלות ריקים, ועשר חלות מרובכת.
15 יט. וכיצד היא המרובכת? חולטה ברותחין ואופה אותה
16 מעט, ואחר כך קולה אותה בשמן על האלפס וכיוצא בו
17 בדרך שקולין הספגנין, ומרפיין בשמנה. וזהו הרבובף האמור
18 בכל מקום.
19 כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? בחצי לג שמן.
20 ושעור זה הלכה למשה מסיני. רביעית ממנו לרבוכה,
21 ושמינית לחלות, ושמינית לריקין.
22 כא. החלות - לותת הסלת שלהן בשמינית של שמן, ואחר
23 כך לש ואופה אותן. והריקין - מושחן בשמינית שלהן
24 אחר אפיתן. והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל
25 מין ומין; שנאמר: אחד מכל קרבן.
26 כב. ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות - יצא. לא
27 נאמר ארבעים אלא למצה. והוא שיפריש החלה שלהן
28 אחת מכל קרבן פשהו בצק, שאין מפרישין פרוסה;
29 שנאמר: אחד מכל קרבן - שלא יטל פרוס.
30 כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח ששה
31 עשרונות ושני שלישי עשרון ועושה מהן עשרים חלות

שוות, והכל מצה. עשרה ריקין משוחין בשמן, ועשר
חלות לותת הסלת שלהן בשמן, והכל מאפה תנור. ושמן
שלהן רביעית. ושעור זה הלכה למשה מסיני. והכהן לוקח
מהן שתי חלות, אחת מכל מין.
כד. שני מיני לחם שבנזיר וארבעה מיני לחם שבתודה
מעבדין זה את זה. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה.
כה. כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח? אחר שזרק
דמן כמו שבארנו מפשיט ומוציא האמורים ומולחן
ומקטירן. ושאר בשר הבכור נאכל לכהנים. ושאר בשר
המעשר נאכל לבעלים. ושאר הפסח נאכל למנוייו
בהלכותיו, כמו שיכתבאר בהלכות הפסח.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"א

פרק עשירי

א. אכילת החטאת והאשם מצות עשה, שנאמר: ואכלו
אתם אשר פפר בהם - הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.²
והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים,³
שאכילתן מצוה.
ב. וכן אכילת שירי מנחות⁴ מצות עשה, שנאמר: והנותרת
ממנה יאכלו אהרן ובניו.⁵
ג. ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלין אלא לזכרי
כהנה בעזרה⁶; ואם נאכלו בהיכל⁷ - נאכלו⁸. שנאמר: לכל
מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשםם בקדש הקדשים
תאכלנו, כל זכר יאכל אתו⁹. וכן שלמי צבור הרי הם
בחטאת וכאשם¹⁰, כמו שבארנו.
ד. חזה ושוק של שלמים נאכלין לכהנים זכרים
ונקבות¹¹, שנאמר בהם: לך נתתם ולבניך ולבנותיך. וכן
המורם מתודה והמורם מאיל נזיר, שנאמר: כל תרומת
הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך
ולבנותיך¹².

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר בו מצות עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים. (2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". (3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילות אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות עשה. וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול את הזבח". (4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" ולשווה ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד". (6) ולענין שירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפנים מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב:) לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ג, ב) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש". בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (7) ראה פרק א מהלכות בית הבכירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושן נקראים היכל. (8) כלומר, היא אכילה כשרה. (9) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". (10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה. (11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה

- 1 ה. וכן הפכור¹³, שהרי נאמר בו: ובשרם יהיה לך כחזה
2 התנופה וכשוק הימין¹⁴. וכל אלו הנאכלים לפהנת -
3 נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם¹⁵ כתרומה¹⁶. וכלן נאכלים
4 בכל העיר, שנאמר: את חזה התנופה ואת שוק התרומה
5 תאכלו במקום טהור. לא נאמר בהן 'במקום קדוש', שהיא
6 העזרה, אלא 'טהור', שהוא כל מחנה ישראל. שפגגו
7 לדורות - וירושלים. והוא הדין למעשר ופסח¹⁷, שהרי הן
8 קדשים קלים כשלא יעבדו ונאכלו - כפסחים¹⁸.
9 ו. השלמים נאכלים ביום הזבחה וכל הלילה וכל יום
10 המחרת עד שתשקע החמה¹⁹; שנאמר: ביום הקריבו את
11 זבחו יאכל וממחרת, ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו
12 ביום השלישי וגומר²⁰. נמצאת למד, שהן נאכלין לשני ימים
13 ולילה אחד. בין חלק הכהנים בין חלק העצלים²¹. והוא
14 הדין לככור ומעשר²², שהרי הן קדשים קלים כשלא יעבדו.
15 ז. אכל התודה, אף על פי שהיא קדשים קלים, אינה
16 נאכלת אלא ביום הזבחה עם הלילה²³; שנאמר בה: ביום
17 קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר. וכן איל נזיר²⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'". (13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נו, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו: "הבכור והמורס מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (15) לנשי הכהנים. (16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחזרת לבית אביה הכהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. (18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים. (19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". (20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". (21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורס מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". (22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה. (23) שלאחריו. (24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו). ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (25) עם התודה ועם איל הנזיר. (26) שם לו. אמרין: "לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (27) שם נה. במשנה מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". (28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי "קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמר בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה). (29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר. (30) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בבייתך יאכל אותו". (31) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים, שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. (32) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. (33) קרבן טהרה, כגון הזב והזבה היולדת והמצורע. (34) ולמדו זאת (יבמות עד:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. (35) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (36) שמה הוא זכר. (37) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. (38) אם נימול (כסף משנה). לפי שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמא הוא נקבה. (39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכול בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלא, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש

- 1 שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁלֹּא יָבִיאוּ אֶת הַתְּרוּמָה לְיָד פֶּסוּל⁴⁴.
- 2 וְהַעֲצָמוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת⁴⁵ - מִתְּרוֹת, וְעוֹשֶׂה אִדָּם מֵהֶם כָּל בָּלִים
- 3 שִׁירְצָה.
- 4 יֵא. הֵיחָה לָהֶם אֲכִילָה מוֹעֵט - אוֹכְלִין⁴⁶ עֲמָה⁴⁷ חֲלִין
- 5 וּתְרוּמוֹת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱכָלֶת עִם הַשֶּׁבַע⁴⁸. הֵיחָה לָהֶן
- 6 אֲכִילָה מְרֵבָה - אֵין אוֹכְלִין עֲמָה חֲלִין וּתְרוּמָה, כְּדִי
- 7 שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֶאֱכָלֶת אֲכִילָה גִסָּה⁴⁹. וְכֵן בְּשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת⁵⁰.
- 8 יב. אֵין מִבְּשָׁלִין חֲטָאת אוֹ אֲשָׁם⁵¹ עִם מוֹרֶם מִתּוֹדָה אוֹ
- 9 מֵאִיל נִזִּיר⁵², מִפְּנֵי שֶׁמֶמַעַט בְּאוֹכְלִיהֶן⁵³ וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן⁵⁴.
- 10 וְלֹא מוֹרֶם מִתּוֹדָה וּמֵאִיל נִזִּיר עִם כְּכוֹר אוֹ עִם חֲזֶה וְשׁוֹק
- 11 שֶׁל שְׁלָמִים⁵⁵, מִפְּנֵי שֶׁמֶמַעַט זֶמֶן אֲכִילָתָן⁵⁶. וְלֹא מוֹרֶם
- 12 מִשְׁלָמִים שֶׁל אֲמִשׁ⁵⁷ עִם חֲטָאת וְאֲשָׁם שֶׁל יוֹם, מִפְּנֵי
- 13 שֶׁמֶמַעַט בְּאוֹכְלִיהֶן⁵⁸ וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן⁵⁹ וּבְזֶמֶן אֲכִילָתָן⁶⁰.
- 14 אֲכַל חֲטָאת וְאֲשָׁם מִתְּבַשְׁלִין זֶה עִם זֶה⁶¹, וְתוֹדָה וְאִיל נִזִּיר
- 15 זֶה עִם זֶה⁶², וְהַכְּכוֹר וְחֲזֶה וְשׁוֹק זֶה עִם זֶה⁶³. חֲתִיכָה שֶׁל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה. (46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השובע, "דרך גדולה" (קריט ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנותנת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה". (51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. (57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. (58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (60) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (61) לפי שדינם שווה. (62) שדינם שווה. (63) שאף הם דינם שווה. (64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשל עו עם החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ למקומו. (67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כפיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (68) [כן כתב רבינו ג' בהלכות פסולי המוקדשין] (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאינן כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירו). (69) בשר חולין. (70) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאווה, אוכלין הכל טהורי וזים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחר משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו". (71) אף על פי שלא עבר. והמדובר כשראויו גם לאכילת קדשים. (72) ספרא שם. [ומה שאמרו (ובחים צט). "והרי משמרה כולה דאין מחטין (=וזרקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נו. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאתיין כולהו

- 1 בכל קדשי המקדש איש באחיו, בין זה שהקריב בין אחיו
- 2 שעמו במקדש שלא הקריב⁷³.
- 3 טו. ולמה חלק הפתוב במנחות בין מנחות האפיות
- 4 ומנחת הסלת? שהרי באפיות הוא אומר: כל המנחה
- 5 אשר תאפה בתנור, לפהן המקריב אתה לו תהיה⁷⁴;
- 6 ובמנחת הסלת הוא אומר: וכל מנחה בלולה בשמן
- 7 וחרבה, לכל בני אהרן תהיה איש באחיו⁷⁵. שהאפיה,
- 8 כשחולקין אותה אנשי בית אב, כל שניע לו חלקו, אפלו
- 9 פזית פת - הרי הוא ראוי לו, שהרי אוכלו מיד; אבל
- 10 הסלת, אם יחלקוה ביניהן, נמצא מגיע לזה מלא פפו סלת
- 11 או פחות, שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו, לפיכך
- 12 היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה⁷⁶, ולא
- 13 יחלקו מנחה זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב; הדרך
- 14 הפתוב לומר בה: לכל בני אהרן תהיה איש באחיו - לומר
- 15 שיחלקוה בפני עצמה. מבאן אמרו חכמים: אין חולקין
- 16 מנחה כנגד מנחה, אפלו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת
- 17 או סלת כנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שניה
- 18 בפני עצמה.
- 19 טז. וכן אין חולקין עוף כנגד עוף⁷⁷, ולא חטאת כנגד

- חטאת, ולא חזה ושוק כנגד חזה ושוק⁷⁸; אלא כל חלק
- והחלק חולקין אותו ביניהן בשוה.
- יז. אין הקטן חולק⁷⁹ אפלו בקדשים קלים⁸⁰, אף על פי
- שמותר להאכילו קדשי קדשים⁸¹. וכן אשה ואנדורגינוס אין
- חולקים להם בקדשי המקדש כלל⁸², שנאמר: איש
- באחיו⁸³. אבל בעל מום, בין קבוע בין עובר, בין שנוולד
- במומו בין שהיה תמים ונפסל⁸⁴ - חולק⁸⁵ ואוכל; שנאמר:
- לחם אלהיו מקדשי הקדשים⁸⁶ וגומר. והוא שיהיה ראוי
- לאכילה⁸⁷. אבל אם היה טמא - אינו חולק לאכל לערב.
- יח. וכהן גדול אוכל⁸⁸ שלא בתלקה, אלא נוטל כל מה
- שיצרה⁸⁹.
- יט. כל הראוי לאכילת הקדשים⁹⁰ בשעת הקרבן - חולק
- לאכל; וכל מי שאינו ראוי לאכל בשעת העבודה, אף על
- פי שהוא ראוי לעבודה⁹¹ והרי הוא ראוי לאכל לערב - אין
- חולק בדי להניח חלקו לערב. ביצד? טבול יום⁹² ומחסר
- כפורים⁹³ והאונן⁹⁴ ביום הקבורה⁹⁵, בין כהן גדול⁹⁶ בין כהן
- הדייט, אין חולקין לאכל לערב.
- כ. כל שאינו ראוי לאכל - אינו ראוי לעבד; חוץ מכהן
- גדול האונן, שהוא מקריב ואינו אוכל⁹⁷, כמו שבארנו. וכל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

משמרות, לאו דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותרן. (73) אלא שראוי להקריב. (74) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. (75) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. (76) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה. (77) היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. (78) (ויקרא ז, י"ב) איש כאחיו - וסמך ליה ואם על תורה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים. (79) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". (80) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (81) זבחים צט. "הרי קטן דאינו ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרין במנחות (עג). איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעט ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים. (82) כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמתירים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדן הקטן. (83) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". (84) ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר ככהנים יאכלנו". (85) יש לו חלק. (86) בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר": (א) אצל מנחה (שם ו, יא; ב) אצל חטאת (שם, כב; ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה. ומפסוק שני - כי גם הנוולד במומו חולק, ומפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. (87) בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שנא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול בערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן, שמע מינה". (88) בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. (89) בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו", לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים אכילתם שלא במחלוקת. (90) [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעט, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדורגינוס, ועיין בלחם משנה]. (91) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שנטמאו. (92) כל שנטמא בטמאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. (93) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבן טהרה), (94) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באנינות. (95) היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו מדרבנן. (96) אף על פי שהוא מקריב. (97) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב) ככהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט) באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת

מתוך מהדורת וגשל

1 שְׁאִינוּ רְאוּי לַעֲבֹד - אִינוּ רְאוּי לֵאכֹל; חוץ מִבְּעַל מוֹם,
2 שֶׁהָרִי נִתְּפָרֵשׁ בְּתוֹרָה⁹⁸.
3 **כא.** כָּל שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בַּבֶּשֶׂר - אֵין לוֹ חֵלֶק בְּעוֹרוֹת⁹⁹.
4 אֶפְלוּ טָמֵא בִשְׁעַת זְרִיקַת דָּמִים וְטָהוֹר בִּשְׁעַת הַקָּטֹר
5 חֲלָבִים¹⁰⁰ - אִינוּ חוֹלֵק בַּבֶּשֶׂר¹⁰¹. שְׁנֵאמַר: הַמְקָרִיב אֶת דָּם
6 הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אֶהֱרֹן, לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנֶּה
7 - עַד שִׁיִּהְיֶה טָהוֹר וְרְאוּי לַעֲבֹדָה מִשְׁעַת זְרִיקָה עַד אַחֵר
8 הַקָּטֹר חֲלָבִים¹⁰².
9 **כב.** נִטְמָא אַחֵר זְרִיקָה וְטָבֵל, וְהָרִי הוּא טָהוֹר אֶף בִּשְׁעַת
10 הַקָּטֹר חֲלָבִים - הַדָּבָר סֶפֶק אִם חוֹלֵק אִם אִינוּ חוֹלֵק.
11 לְפִיקָה, אִם תָּפַס - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.
12 **כג.** קָרְבַּן צִבּוֹר הֵבֵא בְּטָמְאָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהִטְמִיאִם
13 מְקָרִיבִין אוֹתוֹ¹⁰³ - אֵין חוֹלְקִין עִם הַטָּהוֹרִין לֵאכֹל לַעֲרֹב,
14 מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לֵאכִילָה¹⁰⁴.

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

15 **א.** כָּל הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר הָעוֹלָה, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמָה
16 בֵּין לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמָה - לוֹקָה. שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכֵל לֵאכֹל
17 בִּשְׁעָרֶיךָ מִעֵשֶׂר דִּגְנָךְ תִּירִשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְגוֹמֵר וְכָל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר
18 תֹּדֵר; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֶזְהָרָה לְאוֹכֵל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה.
19 **ב.** וְחִלָּפָה וּבִשְׁרָה וְסִלְתָּה וְשִׁמְנָה וְיֵין שֶׁל נִסְכִּיהָ - חֲמִשָּׁתָן
20 מִצְטָרְפִין לְכִזְיָה.
21 **ג.** וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזִית מִכָּל הָאֻמּוּרִין, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה בֵּין
22 לְאַחֵר זְרִיקָה, בֵּין פֶּהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל - לוֹקָה. שֶׁהָאֻמּוּרִין כָּלִיל
23 לְמִזְבֵּחַ כָּל הָעוֹלָה, וְהָרִי נֶאֱמַר מִמִּנְחַת כֹּהֲנִים: כָּלִיל תִּהְיֶה
24 לֹא תֹאכֵל; כֹּל שֶׁהוּא כָּלִיל לְמִזְבֵּחַ - אֲכִילתוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
25 וְלֹקֵין עָלָיו בְּכִזְיָה. וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת
26 הַנִּשְׁרָפוֹת - לוֹקָה; שְׁנֵאמַר: וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יִבָּא מִדָּמָה
27 אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֹאכֵל, בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף.
28 **ד.** כָּל הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר הַקִּדְּשִׁים, אֶפְלוּ קִדְּשִׁים קָלִים,
29 קִדְּשֵׁי זְרִיקַת דָּמִים - לוֹקָה. שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכֵל לֵאכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ
30 מִעֵשֶׂר דִּגְנָךְ תִּירִשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְנִדְבַתֶּיךָ. כְּלוּמֵר, לֹא תוֹכֵל
31 לֵאכֹל נִדְבֹתֶיךָ בִּשְׁעָרֶיךָ קִדְּשֵׁי שְׁוֹרֶקֶין דָּמִן בִּשְׁעָרֵי הַמִּקְדָּשׁ.
32 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֶזְהָרָה לְאוֹכֵל תּוֹדָה אוֹ שְׁלָמִים
33 קִדְּשֵׁי זְרִיקַת דָּמִים. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר קִדְּשִׁים, בֵּין קָלִים בֵּין

35 חֲמוּרִים. וְשִׁשָּׁה דְּכָרִים שִׁבְתוּדָה, שֶׁהֵם: הַחֵלֶב וְהַבֶּשֶׂר,
36 וְהַסֵּלֶת וְהַשְּׁמֵן וְהַיֵּין, וְהַלֶּחֶם - כָּלן מִצְטָרְפִין לְכִזְיָה.
37 **ה.** כָּל הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר קִדְּשִׁים חוּץ לְעֹזְרָה -
38 לוֹקָה. שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכֵל לֵאכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מִעֵשֶׂר דִּגְנָךְ
39 תִּירִשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְיִבְכֹּרְךָ וְצִאֲנֶךָ; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
40 שֶׁזֶּה אֶזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת חוּץ לְעֹזְרָה.
41 וְהוּא הַדִּין לְאוֹכֵל קִדְּשִׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא
42 לוֹקָה; שִׁחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם לְקִדְּשִׁים קָלִים כְּחֻמַּת הָעֹזְרָה
43 לְקִדְּשִׁים קִדְּשִׁים. וְאֶחָד בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשָׁם אוֹ שִׁירֵי מִנְחוֹת.
44 **ו.** בֶּשֶׂר קִדְּשִׁים קִדְּשִׁים שִׁצָּא חוּץ לְחֻמַּת הָעֹזְרָה, וּבֶשֶׂר
45 קִדְּשִׁים קָלִים שִׁצָּא חוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם - נִפְסֵל וְנֶאֱסַר
46 לְעוֹלָם, וְאֶף עַל פִּי שֶׁחֲזוֹר לְמִקְוָמוֹ - אֲסוּר לֵאכֹלוֹ. וְהָאוֹכֵל
47 מִמֶּנּוּ כְּזִית - לוֹקָה; שְׁנֵאמַר: וּבֶשֶׂר בִּשְׁרָה טָרְפָה לֹא תֹאכִלוּ
48 - כִּיֹּן שִׁצָּא בֶּשֶׂר חוּץ לְמִחִיצָתוֹ נַעֲשֶׂה כְּטָרְפָה, כִּמוֹ
49 שֶׁבִּאֲנֵנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.
50 **ז.** נִכְנַס בֶּשֶׂר קִדְּשִׁים קָלִים לְהִיכָל - הָרִי זֶה בֶּשֶׂר.
51 **ח.** זֶר שֶׁאֵכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׂר קִדְּשִׁים בְּעֹזְרָה אַחֵר זְרִיקַת
52 דָּמִים - לוֹקָה. שְׁנֵאמַר: וְאֲכִלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם וְגוֹמֵר,
53 וְזֶר לֹא יֹאכֵל וְגוֹמֵר; בְּמִקְוָם שֶׁהִכְהֵן אוֹכֵל וּבִצְעַת שְׂרָאוּי
54 לֵאכֹל, אִם אֲכָלוּ שֵׁם הָזֶר - לוֹקָה. אֲכָל אִם אֲכָל הָזֶר בֶּשֶׂר
55 קִדְּשִׁים קִדְּשִׁים בַּחוּץ - לוֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל בַּחוּץ, לֹא מִשּׁוּם
56 זֶר שֶׁאֵכֵל קִדְּשִׁים, שֶׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִין שֵׁם לְכַהֲנִים. וְכֵן אִם
57 אֲכָלָן בְּעֹזְרָה קִדְּשִׁים זְרִיקָה - לוֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל קִדְּשִׁים זְרִיקָה
58 בְּלִבָּד, לֹא מִשּׁוּם זְרוּת.
59 **ט.** זֶר שֶׁאֵכֵל כְּזִית מִחֲטָאת הָעוֹף - לוֹקָה שְׁתֵּים: אֶחָת
60 מִשּׁוּם זֶר שֶׁאֵכֵל אֶת הַקִּדְּשִׁים, וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה. שֶׁכָּל
61 מְלִיקָה נִבְלָה הִיא, וּבִשְׁהִתְרָה - לְכַהֲנִים הַתְּרָה, לֹא לְזָרִים;
62 וְהָרִי הֵן שְׁנֵי אֲסוּרִין הִכָּאִין בְּאֶחָד, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲנֵנוּ.
63 **פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר**
64 **א.** הַמִּנְחוֹת הֵם מִן הַקֶּרְבָּנוֹת. וְהַמִּנְחוֹת הִבָּאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן
65 וְאֵינָן בָּאוֹת מִשּׁוּם נִסְכִּים - מִמֶּה מִנְחַת צִבּוֹר, וּמִמֶּה מִנְחַת
66 יָחִיד.
67 **ב.** וְכָל הַמִּנְחוֹת סֵלֶת חֲסִין; חוּץ מִמִּנְחַת סוּטָה וְעֹמֶר
68 הַתְּנוּפָה, שֶׁהֵם מִן הַשְּׁעוּרִים.

מתוך רמב"ם ל"ט - הוצאת מוסד הרב קוק

היום הייטב בעיני ה" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי לאכילה. (98) ויקרא ו, כב, "כל זכר בכהנים" לרבות בעל מום. (99) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן". (100) כלומר, בלילה. שטבל והעריב השמש. (101) להשימענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים. (103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שננטמו. (104) בזבחים צט. "בעי רב אשעיא טמא בקרבנות צבור (=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן שמע מינה". (1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר. (1) יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן, וכמה הן.

עושים? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין על בית
הדשן.
יב. כל הנשואות לכהנים, בין כהנת בין ישראלית - אין
שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הבעל שאינו אוכל,
ואינה כלה לאשים, מפני חלק האשה; אלא הקמץ קרב
לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה בכל
מקום בעזרה, ואם קמץ בהיכל - כשרה.
יג. מקדישין מנחה בכלי שזל גבי קרקע, וקומצין מפלי
שזל גבי קרקע; ואין מקדישין הקמץ בכלי שזל גבי
קרקע. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משיצית האור
קרב הקמץ.
יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מזה. וכן שירי
המנחות שאוכלין הכהנים, אף על פי שהן מתרין לאכלן
בכל מאכל ובדבש - אין אוכלין אותן חמץ; שנאמר: לא
תאפה חמץ חלקם - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם החמץ
שיריה - לוקה. והמחמץ אחר המחמץ - חיב. ולוקין על
כל עשייה ועשייה שבה.
טו. כיצד? לשה חמץ, או ערכה חמץ, או קטפה חמץ, או
אפאה חמץ - לוקה. שנאמר: לא תעשה חמץ, ונאמר: לא
תאפה חמץ - לחיב על כל מעשה יחידי שבה. עשה חמץ
מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.
טז. הניח שאור על גבי העספה והלך וישב לו ונתחמצה
מאליה - לוקה; שהנחת השאור הוא המעשה.
יז. תבל השירים בקצח או בשמשמין או בכל מיני תבלין
ושמנים - כשרה. מזה היא, אלא שנקראת מזה מתבבלת.
יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור; שנאמר: אשר תקריבו
לי לא תעשה חמץ - הפשרה להשם, לא הפסולה. חמצה
כשהיא כשרה ויצאת לחוץ, וחזר וחמצה אחר שנפסלה
ביציאתה - אינו לוקה. חמצה בראשו של מזבח - אינו
לוקה; שנאמר: אשר תקריבו, וכבר קרבה זו והיא כשרה.
יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה; שנאמר: כל המנחה.
אכל מנחת נסכים - אין בה מלקות; שאם גבלה במים -
הרי נפסלה קדם שתתחמץ, ואם גבלה ביון של נסכים -
מי פרות הן ואין מחמיצין.
כ. החטים של מנחות אין לותתין אותן, שפא יחמיצו;
שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הכל זריזין לשמרן. אבל
מנחת העמר, הואיל והיא של צבור - לותתין אותה; שהרי
הצבור זריזין הן ומשמרין אותה.
כא. כל המנחות הנאפות ולושות בפזרין, ומשמרן שלא
יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעזרה, אנשי פנים
זריזין הן.
כב. ובמקום שמכשילין קדשי קדשים, שם אופין את
המנחות; שנאמר: זה המקום אשר יכשלו שם הכהנים את
האשם ואת החטאת, אשר יאפו את המנחה וגומר.
כג. כל המנחות - טחינתן והקדנתן בחוץ, ולישתן
ועריכתן ואפיתן בפנים. וכל מעשיהן פשרים בזר, עד

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה. והוא קרב למזבח,
כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת. ואלו
נקראו מנחה, ואין קרבין לגבי המזבח, והן חמץ. ועליהם
נאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא
יעלו. והמנחה השלישית הוא לחם הפנים שעושים בכל
שבת. ואינו קרב לגבי המזבח, אלא כלו נאכל לכהנים,
כמו שיתבאר.
ד. ותשע מנחות היחיד, וכלן קרבין למזבח, ואלו הן:
מנחת חוטא. והיא המנחה שמקריב העני כשיחייב חטאת
ולא תגיע ידו. מנחת סוטה. והיא מנחת הקנאות, שכבר
נתפרשו מעשייה. המנחה שמקריב כל כהן תחלה כשיכנס
לעבודה, שמקריב אותה בידו, והיא הנקראת מנחת חנוף.
המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, והיא הנקראת חבתין.
מנחת הסלת. והיא באה בנגד ונדבה. מנחת המנחה. והיא
באה בנגד ונדבה. מנחת המרחשת. והיא באה בנגד ונדבה.
מנחת מאפה תנור. והיא באה בנגד ונדבה. מנחת ריקין.
והיא באה בנגד ונדבה.
ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן
פחותה מעשרון. ומעוטו מעכב את כלו. וחמש מנחות
הבאות בנגד ונדבה - יש לו להתנדב ולגדור מהן כל מה
שירצה, אפלו אלף עשרון. אבל מנחת העמר ומנחת חוטא
ומנחת קנאות ומנחת חנוף והחבתין - כל אחת מהן עשרון
אחד, לא פחות ולא יתר.
ו. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערכ
בנגד חדה של קרן דרומית מערבית, ואין טעונות תנופה;
חוץ ממנחת סוטה ועמר התנופה, ששניהן טעונות תנופה
והגשה.
ז. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה.
לג שמן לכל עשרון, וקמץ לבונה לכל מנחה, בין שהיתה
עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרונים; שאין מביאין
בכלי אחד יתר על ששים עשרון, כמו שיתבאר. חוץ
ממנחת קנאות ומנחת חוטא, שנאמר: לא ישים עליה שמן
ולא יתן עליה לבנה.
ח. נתן והקריב - לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה
בפני עצמה. נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה -
אינו עובר, ולא פסל. מנחת חנוף והחבתין - מוסיף לכל
אחת מהן שמן, כמו שיתבאר.
ט. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמצות, ומקטיר
הקמץ כלו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים; חוץ
ממנחת זכרי כהנה, שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה
כלה, שנאמר: וכל מנחת כהן וגומר. הא למדת, שמנחת
חנוף והחבתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה -
כלן נשרפות על גבי המזבח, ואין נקמצות.
י. הכהנת - מנחתה נקמצת ממנחת ישראל, ושיריה נאכלין.
יא. ולדות שנתעברו והרי כל אחד מהן ספק - מנחתם
נקמצת ממנחת ישראל, ואינה נאכלת ממנחת כהנים. כיצד

1 שִׁבּוּאוֹ לְבֵית הַקְּמִיצָה. וּמִחֲבַת וּמִרְחֶשֶׁת הָיוּ בַּעֲזָרָה,
2 וּשְׁתֵּיהֶם מִכְּלֵי הַשֶּׁרֶת וּמִקְדָּשֵׁי. וְתִנּוֹר שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מִתְּכַת
3 הָיָה.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"א

פרק שלשה עשר

6 א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּמִצְוֹתָהּ הָאֻמּוּרָה בַּתּוֹרָה.²
7 ב. וְכִיצַד עֲשִׂיתָ חֲבָתִי כִּהְיוֹן גָּדוֹל? מִבִּיא עֲשָׂרוֹן שְׁלֹם³
8 וּמִקְדִּישׁוֹ,⁴ וְחֻצָּהּ בְּחִצֵּי עֲשָׂרוֹן שְׁבַמְקָדָשׁ; שְׂאֵף עַל פִּי
9 שְׁהִיא קֶרֶבֶת חֲצִיין - אֵינָה מִתְקַדֶּשֶׁת לְחֲצִיין.⁵ וּמִבִּיא עֲמָה
10 שְׁלֹשֶׁת לִגְיֵן שְׂמֵן. שְׂנֵאֲמַר: בְּשֵׁמֶן תַּעֲשֶׂה - לְהוֹסִיף לָהּ שְׂמֵן
11 כְּנִסְכֵּי הַכֶּבֶשׂ. וּבִלְלֵי הַסֶּלֶת בְּשֵׁמֶן, וְחֻלְטָה⁶ בְּרוֹתְחִין,⁷ וְלֹשׁ
12 מִכָּל חֲצִי עֲשָׂרוֹן שֵׁשׁ חֲלוֹת. נִמְצָאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת.⁸
13 ג. וְאַחַת אַחַת הָיוּ נַעֲשׂוֹת. וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִחֲלֶק הַשְּׁלֹשָׁה
14 לִגְיֵן בְּרִבְעִיעִת שְׁבַמְקָדָשׁ, רִבְעִיעִת לְכָל חֲלָה, וְאוֹפָה הַחֲלָה
15 מֵעַט וְאַחֵר כֶּף קוֹלָה⁹ אוֹתָהּ עַל הַמִּנְחָת¹⁰ בְּשָׂאֵר רִבְעִיעִת
16 הַשְּׂמֵן שְׁלֹה. וְאֵינוֹ מְבַשְּׁלָה הַרְבֵּה¹¹, שְׂנֵאֲמַר: תִּפְיֵי - בֵּין
17 בְּשֵׁל וְנָא.

18 ד. וְאַחֵר כֶּף חוֹלֶק כָּל חֲלָה וְחֲלָה לְשָׁנִים בְּאֻמָּד¹²,
19 כְּדֵי שִׁיקְרִיב הַחֲצִי בַּבֶּקֶר וְהַחֲצִי בַּעֲרִב. וְלֹקֵחַ הַחֲצִיִּים
20 וְכֹפֵל כָּל אֶחָד מֵהֶן לְשָׁנִים וּפּוֹתֶת, עַד שֶׁתִּמְצָא כָּל
21 פְּתִיתָה כְּפּוֹלָה לְשָׁנִים¹³. וּמִקְרִיב הַחֲצִיין עִם חֲצִי קֶמֶץ
22 לְבוֹנָה בַּבֶּקֶר¹⁴, וְהַחֲצִי הַנֶּשְׂאֵר עִם חֲצִי קֶמֶץ לְבוֹנָה -
23 בַּעֲרִב. וְאִם הָיְתָה מִנְחַת חֲנוּף¹⁵ - אֵינוֹ חוֹצָה, אֶלָּא
24 מִקְרִיבָה כְּלָה כְּאַחַת עִם קֶמֶץ לְבוֹנָה¹⁶. וּשְׁתֵּיהֶן כְּלִיל
25 לְאֲשִׁים.

26 ה. מִנְחַת הַסֶּלֶת פִּיצַד הָיְתָה נַעֲשִׂיתָ? מִבִּיא עֲשָׂרוֹן
27 סֶלֶת¹⁷, אוֹ כֶּמֶה עֲשָׂרוֹנוֹת¹⁸, אוֹ כִּפִּי נִרְדּוֹ¹⁹, וְשֵׁמֶן הָרָאִי
28 לָהּ²⁰. וּמוֹדֵד בַּעֲשָׂרוֹן שֶׁל מִקְדָּשׁ²¹. וְנוֹתֵן שְׂמֵן בְּכָלִי,
29 וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֶּלֶת²², וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן שְׂמֵן
30 אַחֵר עַל הַסֶּלֶת וּבִלְלֵי הַסֶּלֶת בּוֹ²³, וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵנָה בְּכָלִי
31 שֶׁרֶת וְצֶק לְתוֹכָהּ שְׂמֵן²⁴. וְשֵׁמֶן שְׁנֵתָ תְּחִלָּה עִם הַשְּׂמֵן
32 הַבָּלִיל עִם שְׂמֵן שְׂצֶק - הַכֹּל לֹג לַעֲשָׂרוֹן. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ
33 לְבוֹנָתָהּ²⁵.

34 ו. מִנְחַת הַמִּנְחָת וְהַמִּרְחֶשֶׁת פִּיצַד? נוֹתֵן הַשְּׂמֵן בְּכָלִי וְנוֹתֵן
35 עָלָיו הַסֶּלֶת, וְנוֹתֵן עַל הַסֶּלֶת שְׂמֵן אַחֵר וּבִלְלֵי הַסֶּלֶת, וְאַחֵר
36 כֶּף לִשָּׁה בְּפּוֹשְׁרִין²⁶ וְאוֹפָה אוֹתָהּ בַּמִּנְחָת אוֹ בַּמִּרְחֶשֶׁת כְּמוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה. (2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה". (3) של סולת. (4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. (5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו' הרתחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירושו המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והענין הזה הוא שיהא כל שמן שעושין עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול שהם באות שתיים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתין כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שתיים עשרה חלות", אף חביתין כהן גדול שתיים עשרה חלות. (9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת". (12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתין כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך). (17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירושו המשנה שם) טעונות שלשה) מתנות שמן, יציקה ובליילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובוללה וכו'". (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "וניתנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה. (26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו".

- 1 שְׁנֵדֶר²⁷, ופִּתּוּת אוֹתָהּ פְּתִים²⁸ וְנוֹתְנָה בְּכָלִי שְׁרֵת²⁹, וְיוֹצֵק
- 2 עָלֶיהָ שָׁאֵר הַשֶּׁמֶן³⁰, וְנוֹתֵן לְבֹנְתָהּ³¹.
- 3 ז. מֵה בֵּין מַחֲבֵת לְמַרְחֶשֶׁת? מַרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ שְׁפָה³²,
- 4 וְהַבָּצֵק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ עָלֶיהָ רָךְ, שֶׁהָרִי יֵשׁ לָהּ שְׁפָה וְאִינוּ
- 5 יוֹצֵא. וּמַחֲבֵת אֵין לָהּ שְׁפָה, וְהַבָּצֵק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ בַּהּ קֶשֶׁה,
- 6 כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן.
- 7 ח. מִנְחַת מֵאֶפֶה תִּנּוּר כִּיצַד? אִם חֲלוֹת הִיא³³ - בּוֹלֵל³⁴
- 8 הַסֵּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְלֹשׁ בְּפֹשְׁרִין וְאוֹפָה, וּפִתּוּת³⁵ וְנוֹתֵן בְּכָלִי
- 9 שְׁרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבֹנְתָהּ. וְאֵין בָּהּ יִצְיָקָה שֶׁמֶן³⁶, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 10 חֲלוֹת מִצֵּת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן³⁷. וְאִם רִקִּיקִין הִיא - לֹשׁ אֶת הַסֵּלֶת
- 11 בְּפֹשְׁרִין³⁸ וּמוֹשֵׁחַ אֶת הֶרְקִיקִין בְּשֶׁמֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרִקִּיקִי
- 12 מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֲחֵר אֶפֶיָּה מוֹשֵׁחַ אוֹתָם³⁹.
- 13 ט. וְכִיצַד מוֹשֵׁחֵן? מִכֵּיָּא לֵג שֶׁמֶן לְכָל עֶשְׂרֹן וּמוֹשֵׁחֵן
- 14 וְחוֹזֵר וּמוֹשֵׁחֵן עַד שֶׁיִּכְלֶה כָּל הַשֶּׁמֶן שְׁבִלָּה.
- 15 י. כָּל אֲרֻבַּע מִנְחֹת אֵלוֹ הָאֶפִּיּוֹת⁴⁰, בְּשְׂאוּפִין אוֹתָן - אוֹפִין

- 16 כָּל עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֵת חֲלוֹת⁴¹. וְאִם רַבָּה בְּחֲלוֹת אוֹ חֶסֶר -
- 17 כְּשֶׁרָה⁴². וְכִיצַד פּוֹתֵתִין אוֹתָן⁴³? כּוֹפֵל הַחֲלָה לְשָׁנִים,
- 18 וְהַשָּׁנִים לְאֲרָבָעָה, וּמִכְדִּיל⁴⁴. וְאִם הֵיחָה הַמִּנְחָה שֶׁל זֶכְרִי
- 19 כְּהֵנָה⁴⁵ - אִינוּ מִכְדִּיל וּפּוֹתֵתִין⁴⁶. וְכָל⁴⁷ פְּתִיתִין כְּזִיתִים⁴⁸.
- 20 וְאִם הִגְדִּיל הַפְּתִיתִין אוֹ הַקֶּטֶן אוֹתָן - כְּשֶׁרִים⁴⁹.
- 21 יא. לֹא בְּלֵל⁵⁰, לֹא פְתִיתִי⁵¹, לֹא הִגִּישׁ⁵², לֹא מֹשַׁח אֶת
- 22 הֶרְקִיקִין - כְּשֶׁרָה⁵³; לֹא נֶאֱמַרוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶלָּא
- 23 לְמִצְוָה, שֶׁכָּף הִיא מִצְוָה.
- 24 יב. סֵדֶר הַבָּאָה הַמִּנְחָה כִּיצַד? מִכֵּיָּא אֲדָם סֵלֶת מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ
- 25 בְּקִלְחוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוֹת,
- 26 כְּלִי שֶׁהוּא רָאוּי לְכָלִי שְׁרֵת⁵⁴. וְאִם הֵיחָה מִנְחַת הַסֵּלֶת⁵⁵ -
- 27 נוֹתְנָה לְכָלִי שְׁרֵת⁵⁶ וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שְׁרֵת⁵⁷. וְאִם הֵיחָה מִן
- 28 הַמִּנְחֹת הַנֶּאֱפֹת - אוֹפָה אוֹתָהּ שֵׁם בְּמִקְדָּשׁ, וּפִתּוּת כְּמוֹ
- 29 שְׂבָאֲרָנוּ, וְנוֹתֵן הַפְּתִיתִין לְכָלִי שְׁרֵת. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שֶׁמֶן⁵⁸
- 30 וּלְבֹנְתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל כְּהֵן⁵⁸. וְהִכְהֵן מוֹלִיכָהּ אֶצֶל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(27) אם מרחשת - ומרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן לבונה אחר יצקת השמן, כן במחבת ומרחשת. (32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין". (33) שכן נאמר (שם ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיין מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיין בלולין, רקיין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמטטה מנחת מאפה מיצקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה). חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחין אחר האפייה. (40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תורה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיתה, שאין פתיתה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חביתין כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתן ומבדיל. (48) משנה שם: "וכולן פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיתה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח:) "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיתין (=באופן שכל פתיתה ופתיתה גדולה יותר משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שימנע בפתיתין, באופן שכל פתיתה ופתיתה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)". (50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר". (54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלותות של כסף ובקלותות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבר ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבלילה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב,

עצמו, או לבונה בפני עצמה, או שמן בפני עצמו, או עצים
למערכה, מפני שהן קרפן, שנאמר: ולקרפן העצים.
ב. שנים מתנדבין או נודרין קרפן אחד עולה או שלמים,
אפלו פרידה אחת של תורים או בני יונה מביאין אותה
בשתפות. אבל המנחה אינה באה בשתפות. ודברים אלו
הן דברי קבלה.
ג. הניח מנחה לשני בניו ונת - הרי אלו מביאין אותה.
ד. אי זה הוא נדר ואי זה היא נדבה? האומר: הרי עלי
עולה, או הרי עלי שלמים, או הרי עלי מנחה, או הרי דמי
בהמה זו עלי עולה או שלמים - זהו הנדר. אבל האומר:
הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עולה או שלמים, או הרי
העשרון הזה מנחה - הרי זה נדבה.
ה. מה בין נדרים לנדבות? שהנודר, אם הפריש קרפנו
ואבד או נגנב - חייב באחריותו עד שיגריב כמו שנדר;
והמתנדב ואומר 'זו', אם מת או נגנב - אינו חייב
באחריותו.
ו. האומר: דמי שור זה עלי עולה ודמי בית זה עלי קרפן,
ומת השור ונפל הבית - חייב לשלם. אמר: הרי עלי עולה
על מנת שלא אתחייב באחריותה - אינו חייב באחריותה.
ז. כבד בארנו, שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו
קרבנות - אינו כבית עבודה זרה. והאומר: הרי עלי עולה
שאקריבנה במקדש, והקריבה בבית זה - לא יצא.
שאקריבנה בבית זה, והקריבה במקדש - יצא; ואם
הקריבה באותו הבית - יצא. הרי הוא כמי שנדר עולה על

המזבח⁵⁹ ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן
ודיו. ומסלק את כל לבונתה לצד אחד⁶⁰, וקומץ ממקום
שנתרבה שמנה; שנאמר: מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ
לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת⁶¹. וקמץ שחלקו בשני כלים
- אינו קדוש⁶², וחוזר ומקדשו⁶³. ומלקט את כל לבונתה
ונותנה על הקמץ שבפלי ומעלהו על המזבח ומולחו⁶⁴,
ונותנו על גבי האשים מקלי שרת⁶⁵. ואם מנחת כהנים היא
- אינו קומץ⁶⁶, אלא נותן מלח על בלה⁶⁷ ומשליך הכל על
גבי האשים.
יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ כל
האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ⁶⁹. קמץ
בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדדין⁷¹ - לא יקטיר, ואם
הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק
אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.
יד. אין קמץ פחות ממשני יתים. ומקצת הקמץ מעכב את
כלו⁷⁴. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן
מעכבין זה את זה, ומקצת השמן מעכב את פלו⁷⁵. אין
פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

פרק ארבעה עשר

א. מתנדב אדם ונדר עולה ושלמים וכל מין שירצה
מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה. ומתנדב או נדר
מנחה ממנחת נסכים לבדה מאי זה מין משלשה מיני
מנחות נסכים, כמו שבארנו. ומתנדב או נדר יין בפני

(ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישה אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל'נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספו', שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה וזאה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול". (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו.) "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג שבראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:). (68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ויכך היא עבודת הקמיצה: קורם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשאר כולן ב"תיקו". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ", ומבורץ הוא גרשו. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאיין לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ". (74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוט מעכב את רובו", "שאם חיסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה: "השמן מיעוט מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה". (1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

45 מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה
46 עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים. ואחד האיש ואחד
47 האשה עובר בבל תאחר. אבל היורש אינו עובר בבל תאחר.
48 טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו,
49 אלא מקריבין וכשרים. ובכל יום ויום אחר השלשה רגלים
50 הוא עובר בלא תאחר. ובית דין מצוין לעשותו מיד עד
51 שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה.
52 טז. אף על פי שנאמר 'לרצנו', כופין אותו עד שיאמר
53 רוצה אני. בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב
54 - כופין אותו עד שיקריב.
55 יז. כל חבי עולות ושלמים - ממשכנין אותם. אף על פי
56 שאין מתכפר לו עד שירצה, שנאמר 'לרצנו' - כופין אותו
57 עד שיאמר רוצה אני. אבל חבי חטאות ואשמות - אין
58 ממשכנין אותן; הואיל והם מעכבי כפרה, אין חוששין
59 להם שמא יפגעו וישהו קרבנותיהן. חוץ מחטאת נזיר,
60 הואיל ואינה מעכבת מלשחות יין - שמא יאחר אותה,
61 לפיכך ממשכנין אותו עליה.

פרק חמשה עשר

62 א. האומר: ולדה של זו עולה והיא שלמים - דבריו
63 קימים. היא שלמים וולדה עולה: אם לכך נתפון - דבריו
64 קימים; ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה
65 שלמים חזר בו ואמר 'וולדה עולה', אף על פי שחזר בו
66 בתוך כדי דבור - הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש
67 ואפילו בתוך כדי דבור.
68 ב. האומר: נדה של זו עולה או רגלה של זו עולה - תמכר
69 לחבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו אבר. והוא
70 שיהיה זה המחזיק עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים
71 קצובים. האומר: לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר
72 שהנשמה תלויה בו הוא - פלה עולה. הקדיש אבר אחד
73 מן העוף - הרי זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש.
74 ג. האומר: בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים - קדשה,
75 ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום ותמכר, ויביא
76 בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. היה מחזיק חטאת
77 ואמר: חציה חטאת וחציה עולה או שלמים, או שאמר:
78 חציה עולה או שלמים וחציה חטאת - הרי היא תמות, כמו
79 שיתבאר בחטאות המתות.
80 ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חציה שלו, וחזר
81 ולקח חציה האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה. אף
82 על פי שמתחלטה דחוייה היתה כשהקדיש חציה - אין
83 הדחוי מעקרו דחוי. ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל
84 והיא בעלי חיים - אין בעלי חיים נדחים. והרי נראית פלה
85 להקרבה, לפיכך תקרב, ועושה תמורה.
86 ה. האומר: דמי בהמה זו עולה, או הרי זו לעולה, אם היתה

1 מנת שלא יתחייב באחריותה. וענוש פרת על העליתה
2 בחוץ. וכן אם אמר: הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה,
3 אם גלח שם - יצא. הרי הוא כמי שנדר לצער עצמו, והרי
4 צער עצמו, ואינה נזירות.
5 ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין בנדר
6 ונדבה. האומר: הרי עלי חטאת או אשם, או שאמר: הרי
7 זו חטאת או אשם - לא אמר כלום. היה מחזיק חטאת או
8 אשם ואמר: הרי זו לחטאתי או לאשמי, או הרי המעות
9 האלו לחטאתי או לאשמי - דבריו קימים.
10 ט. האומר: קרבן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו
11 מצרע או היולדת עניים - מביא הנודר קרבן עני; ואם היו
12 עשירים - מביא הנודר קרבן עשיר, אף על פי שהנודר עני.
13 י. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי, אם
14 רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריב על ידו ומתכפר
15 לו. רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה, אלא חזר
16 בו: בעולה ובשלמים - מקריבין ומתכפר לו בהן, אף על פי
17 שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה; אבל בחטאת
18 ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף.
19 יא. האומר: הרי עלי בנדרי רשעים שמנדיהן נזיר וקרבן
20 ושבויה - חייב בכלן. בנדרי פשרין - לא נתחייב כלום. הרי
21 עלי בנדבות פשרין - הרי זה נדר בנזיר ובקרבן. וכל בנזיר
22 קרבן - בקרבן.
23 יב. אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין.
24 פיצד? המתפון לומר 'הרי עלי עולה' ואמר 'שלמים', או
25 שנתפון לומר 'הרי זו עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר
26 כלום. נתפון לנדר בעולה ואמר 'קרבן', לנדר בחרם ואמר
27 'הקדש' - דבריו קימים; שהעולה קרבן, והחרם הקדש. וכן
28 כל פיצא בזה. בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו
29 כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חייב.
30 פיצד? גמר בלבו שזו עולה או שביא עולה - הרי זה חייב
31 להביא; שנאמר: כל נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב
32 להביא. וכן כל פיצא בזה מנדרי קדשים ונדבות.
33 יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב
34 בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מצות עשה
35 מן התורה שביא הכל ברגל שפגע בו תחלה. שנאמר:
36 ובאת שמה והבאתם שמה וגומר. כלומר, בעת שתבוא
37 לחג - תביא כל מה שאתה חייב בו, ותתן כל חוב שעליך
38 לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה.
39 עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או
40 התנדב או שלא נתן הערכים והתרמים והדמים - הרי זה
41 עבר בלא תעשה, שנאמר: לא תאחר לשלמו. אינו עובר
42 בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה פלה. ואין לוקין
43 על לאו זה, לפי שאין בו מעשה.
44 יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה

יום שישי י' אלול ה'תשע"א

פרק ששה עשר

22

23

א. הנזיר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא גדול¹
 - יצא³. כיצד? אמר 'הרי עלי עולה או שלמים⁴ כבש⁵
 והביא איל⁶, או שנזיר עגל⁷ והביא שור⁸, גדי⁹ והביא
 שעיר¹⁰ - יצא¹¹.
 ב. נזיר עולה¹² מן הכבשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴
 - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנזיר
 עולת עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת
 הצהוב¹⁸ שפזזה ושפזזה¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נזיר שחור והביא
 לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא
 זכר²¹ - לא יצא.
 ג. הנזיר סתם - מביא מן הגדולים²² שבמין שנזיר. ו
 ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין
 - מביא פאנשי המקום. כיצד? נזיר עולה מן הכקר -
 יביא שור. אמר: הרי עלי עולה, אם דרך אנשי המקום
 לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה
 אחת תור או בן יונה²³; ואם דרךן שאין קורין עולה
 סתם אלא לעולת כקר - יביא שור. וכן כל פיוצא בזה²⁴.

ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה
 תקרב עולה; ואם אינה ראויה - תמכר ויביא בדמיה עולה.
 ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין
 קדשה חלה עליהן: הרי אלו עולה - לא אמר פלוס, כמו
 שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אמר: הרי אלו עולה -
 ימכרו ויביא בדמיהן עולה.
 ז. האומר: דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום ולאחר
 שלשים יום לשלמים, או שאמר: דמיה לשלמים כל
 שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה - דבריו קנאים.
 ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום - מביא בהן כמו
 שנזיר, ואם הקריבו לאחר שלשים יום - מביא כמו שנזיר.
 ח. היתה לו בהמה מעברת ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא
 עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב
 עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים. ילדה זכר ונקבה
 - הנזיר יקרב עולה, והנזיר זבחי שלמים. ילדה שני זכרים
 - אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין.
 וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה
 תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין. ילדה טמטום
 ואנדוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין, כמו שבארנו.
 והמקדיש עבד במעזי בעלת מוס וכיוצא בה - הרי זה
 קדוש.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) דין הנזיר ושינה ממה שנדר. (2) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א-ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שנתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שנתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא. (12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (שספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקון". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לעניין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לעניין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחזן מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמה הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן". (22) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז:) "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירושו המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנדר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (24) אם

- ד. מי שגדר שור או איל או פכש או עגל וכיוצא בהם - לא יביא פחוש ביותר שפאותו המין, מפני שדמיו מועטין²⁵; ואינו חייב להביא הפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו²⁶, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הפחוש - יצא ידי נדרו²⁷.
- ה. האומר: הרי עלי שור שנה מנה - יביא שור שנה מנה באותו מקום חוץ מנסכיו. הביא שנים במנה - לא יצא.
- ו. האומר: שור זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו שנים²⁸; ואפילו הביא בדמיו איל אחד - יצא²⁹. אמר: שני שורים אלו עולה, ונפל בהם מום - אם רצה, יביא בדמיהם אחד. איל זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו פכש. וכן אם נדר פכש ונפסל³⁰ - אם רצה, יביא בדמיו איל.
- ז. אמר: הרי עלי עולה³¹, והפריש שור ונגנב - פוטר עצמו פשה³². אמר: שור זה ודמיו עלי עולה - הקבע³³, ואם נפסל³⁴ - לא יביא בדמיו אלא שור³⁵.
- ח. האומר: אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש, והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש³⁶. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני³⁷. כיצד יעשה³⁸? ימתין לבינוני עד שיפיל בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לכדור³⁹. ואם אמר: שור שבשורי הקדש - הגדול שבהם הקדש, ואין חוששין לבינוני⁴⁰.
- ט. פרש אחד מהן⁴¹ ושכח, או שפאמו לו אביו⁴² אחד מהן הקדש⁴³ - הרי זה מקדיש⁴⁴ גדול שבהן⁴⁵ ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה⁴⁶ מן הבקר וקבע נדרו ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור⁴⁷. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע - יביא איל. קבע פעמים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו⁴⁸ - יביא שור ואיל ושעיר⁴⁹. ואם נסתפק לו שפא קבע עולתו פכוף - יוסיף תור וכן יונה⁵⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש. (25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע." ושמענו לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזוהב משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה הוא נקרא "נודר וזוהב" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש. (28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממניא למינא מאי? (כגון שור נסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום. (31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבד אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה. (36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "הכי עביד, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיקום ומחיל לה לקדושתיה בגדול". (39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוב לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" - חוששין לכולם. (41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל הקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז): אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא - אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז): אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם.

- 1 י. נדר תודה⁵¹ או שלמים⁵² וקבע נדרו⁵³ בפקר⁵⁴ ושכח במי
- 2 קבעו⁵⁵ - יביא פר ופרה⁵⁶. וכן אם נסתפק לו בפכשים -
- 3 יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה.
- 4 שכח באי זה מין קבע נדרו⁵⁷ - מביא פר ופרה, איל ורחל,
- 5 שעיר ושעירה⁵⁸. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור
- 6 או בן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו - מביא תור
- 7 וכן יונה.
- 8 יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; שאין
- 9 לה דבר שקרב פלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה⁵⁹. פירש
- 10 נדרו ושכח מה פירש - יביא מפל דבר שקרב פלו למזבח.
- 11 לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰,
- 12 ולבונה, וזין בפני עצמו⁶¹.
- 13 יב. אמר: הרי עלי בסלע למזבח - יביא כבש⁶²; שאין לה
- 14 דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש. פירש ושכח מה
- 15 שפירש⁶³ - יביא בסלע מפל דבר ודבר שקרב למזבח⁶⁴.
- 16 יג. האומר: הרי עלי לבונה - לא יפחת מקמץ⁶⁵. הרי עלי

- 17 עצים - לא יפחת משני גזרים, עבין כמחוקות⁶⁶ וארזן
- 18 אמה⁶⁷. הרי עלי עץ - מביא גזר אחד ארז או אלה. ואם רצה
- 19 להביא דמי העצים - יביא⁶⁸.
- 20 יד. מי שנדר או התנדב שמן⁶⁹ - כיצד עושין בו? קומץ
- 21 ממנו קמץ ונותן עליו מלח⁷⁰ וזורקו על גבי האש, ו
- 22 והשאר נאכל לכהנים כשירי מנחות. וכיצד עושין בזין הבא
- 23 בפני עצמו? נותן עליו מלח⁷¹ ומנסכו פלו על גבי השיתין⁷²
- 24 ככל הנסכים⁷³. והלבונה הבאה בפני עצמה⁷⁴ - נותן עליה
- 25 מלח⁷⁵ וכלה לאשים.
- 26 טו. מי שנדר נדר - לא יביאנו ממעות מעשר שני; שהרי
- 27 נתחייב בקרבן זה, וכל המחייב בקרבן - לא יביא קרבנו אלא
- 28 מן החולין⁷⁶.
- 29 טז. אמר: הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר -
- 30 לא יביא לחמה אלא מן החולין; שהרי נדר בקרבן תודה,
- 31 והתודה אינה באה אלא עם הלחם⁷⁷ מן החולין.
- 32 יז. פירש ואמר: הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בהמה. (51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואינו יודע מה פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי, שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או להיפך - לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה. (58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה. (59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכין לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה בכלל, שהרי עורה לכהנים. (61) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה נואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאשים, אלא לשיתין - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפרש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה). (62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: ובכריתות שם: "ממאי, מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". (63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסוים ושכח. (64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע". (65) "מנלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". (66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגזרין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. (67) וכמו כן רחבן אמה. (68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גיזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח". (69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. (70) כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". (71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). נואף על פי שכל עיקר דבר זה, שייך הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האש (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האש - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האש, אלא שאיסור אחר גרם לו. (72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסיק רישיה. (73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. (74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. (75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין". (77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן

ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר
בכלי שני. שאין יכולין להכליל פאחד אלא ששים, אבל יתר
על ששים אין נכללין. אף על פי שאין הכלילה מעכבת,
כמו שבארנו, אמרו חכמים: כל הראוי לבילה - אין הבילה
מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה - הבילה מעכבת בו.
ז. אמר: הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשרון - מביא מאה
ועשרים בשני פלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד
בכלי השלישי. אמר: הרי עלי עשרון - יביא עשרון אחד;
הרי עלי עשרונות - יביא שנים. פירש נדרו ושכח כמה
עשרון פירש - יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח כמה
עשרון פירש וביא זה מין קבעו - הרי זה מביא ששים
עשרון מפל מין ומין מחמשתן.
ח. קבע נדרו ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה פלים נדר
- הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים פלים. כיצד?
מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני,
ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו עד ששים עשרון
בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע - מביא על
סדר זה ששים פלים מפל מין. ונמצא מביא מפל מין אלף
ושמונה מאות ושלישים עשרון.
ט. האומר: הרי עלי מנחת שבע עשרים, או מנחת חצי עשרון,
או מנחת בלא שמן ולבונה - הרי זה פטור; שלא התנדב
דבר שפמיהו מקריבין. אמר: הרי עלי מנחה מן השעורים
או מן העדשים, או מנחה בלא שמן ולבונה, או מנחה חצי
עשרון - שואלין אותו. אם אמר: לא נדרתי אלא על דעת
שמתר להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון
שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נודר - הרי זה פטור;
ואם אמר: אלו הייתי יודע הייתי נודר כדרך שמקריבין -
הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבין.
י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: אלו הייתי יודע הייתי נודר
כדרך המתנדבין - הרי זה מביא שנים. אמר: הרי עלי קמח,
או הרי עלי חצי עשרון, ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה
פטור כמי שלא נדר מעולם. וכן האומר: הרי עלי תודה
בלא לחם, וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור. ואם אמר:
אלו הייתי יודע שאין מקריבין כה הייתי נודר כדרך הנודרין
- הרי זה חייב להקריב כדרך המקריבין.
יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה ולחמה;
שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן
הזכיר. אמר: הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני - יביא
לחם תודה עם תודת חברו.
יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו. ואין מתנדבין לג
יין ולא שני לגין, שאין בנסכים לא לג ולא שנים. ואין

שני ולחמה מן החלין - יש לו להביא כמו שפירש.
ואם הביא הכל מן החלין - יצא⁷⁹. וכן אם פירש ואמר:
הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר - יביא⁸⁰. ולא
יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני,
כמו בהלכה שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי
שפירש שביא לחמה מן המעשר - לא יביא נסכיה
ממעות מעשר שני; שאין הנסכים באין לעולם אלא
מן החלין, כמו שבארנו, לפי שגאמר בהן: והקריב
המקריב קרבנו - עד שיהיו משלו ולא יהיה בהן צד
לגבוה כלל.

פרק שבעה עשר

א. הנודר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה בפה, ולא
מאפה רעפים, ולא מאפה יורות הערביים.
ב. האומר: הרי עלי במחבת, והביא במרחשת; במרחשת,
והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא.
ואם אמר: זו להביא במרחשת, והביאה במחבת; או
במחבת, והביאה במרחשת - הרי זו פסולה. וכן כל פירצא
בזה. וכן האומר: הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי
אחד, והביאן בשני פלים; בשני פלים, והביאן בכלי אחד
- מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא. שגאמר: כפאשר
נדרת ליי.
ג. אמר: אלו להביא בכלי אחד, והביא בשני פלים; או
להביא בשני פלים, והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא
קבען בשעת הנדר, אלא אמר: הרי עלי שני עשרונות, ובשעת
הפירש קבען והפרישן בשני פלים, וחזר והביאן בכלי אחד -
הרי אלו כשרים; שגאמר 'כפאשר נדרת', ולא 'כפאשר הפירשת'.
אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד, והביאן בשני
פלים, אמרו לו: בכלי אחד נדרת, הקריבם בשני פלים - הרי
אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד - הרי אלו כשרים.
ד. אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא בשני פלים, והביא
בכלי אחד, אמרו לו: בשני פלים נדרת, הקריבן בשני פלים
- הרי אלו כשרים; הקריבן בכלי אחד - הרי אלו כשתי
מנחות שנתערבו.
ה. האומר: הרי עלי מנחה - יביא אחת מחמשת מיני
מנחות הבאות בנדר ונדבה. אמר: הרי עלי מנחות - יביא
שני (מיני) מנחות מחמשתן. אמר: הרי עלי מין מנחות -
יביא שתי מנחות ממין אחד. הרי עלי מיני מנחות - יביא
שתי מנחות משני מינים. וכן אם אמר: מיני מנחה - יביא
שני מינין. קבע נדרו במין מהן ושכחו - מביא חמשתן.
ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון.

החולין. (78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגזר הלחם אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמתור לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח". (1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

1 מתנדבין חמשה, שאין חמשת לגין ראויין לא לנספי בהמה
2 אחת ולא לנספי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה
3 וארבעה וששה ומששה ומעלה, מפני שהן ראויין לנספי
4 בהמות.

5 יג. כיצד? נדר שבועה - הרי הן כנספי כבש ואיל. נדר
6 שמונה - הרי אלו כנספי שני אילים. תשעה - כנספי שור
7 וכבש, או כנספי שלשה כבשים. נדר עשרה - הרי אלו
8 כנספי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.

9 יד. נדר חמשה לגין - אומרין לו השלם ששה; שהרי קבען
10 לקרבן. אבל אם נדר לג או שנים - פטור; שהרי אינן
11 ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא נודרין
12 פחות מלג שמן; שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא
13 צריכה לג אחד שמן.

14 טו. האומר: הרי עלי זין - לא יפחת משלשה לגין. הרי
15 עלי שמן - לא יפחת מלג. פרש נדרו ושכח כמה לג נדר
16 מן הזין או מן השמן - יביא ארבעים ומאה לג; שאין לה
17 יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב
18 הראשון של חג שחל להיות בשבת. והיו הנסכים בו מאה
19 וארבעים לג שמן וכמותם זין, כמו שיתבאר בהלכות
20 תמידין ומוספין.

פרק שמונה עשר

21 א. כל הקרבנות כלן, בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות
22 מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה; שנאמר: ושם
23 תעשה כל אשר אנכי מצוה. וכן מצות עשה להיות כל אדם
24 מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן מחוזה
25 לארץ לבית הבחירה. שנאמר: קדשך אשר יהיו לה ונדרך
26 תשא וגומר; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בקדשי
27 חוזה לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.
28 ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה, ועבר על
29 לא תעשה, שנאמר: השמר לה פן תעלה עלתך בכל מקום
30 אשר תראה. ואם הקריב: במזיד - חייב כרת, שנאמר: אשר
31 יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת
32 מעמיו; בשוגג - מביא חטאת קבועה.

33 ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא העלים:
34 אם היה מזיד - חייב כרת, שנאמר: אשר ישחט שור או
35 כשב או עז וגומר, דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת;
36 ואם שחט בשוגג - מביא חטאת קבועה.

37 ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש. נאמר: שם
38 תעלה עלתך, ונאמר: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה;
39 מה העליה בחוץ, שענש עליה, הזהיר עליה בפרוש,
40 שנאמר: השמר לה פן תעלה עלתך; אף עשיה, שבכלל
41 השחיטה, שענש עליה בפרוש, הרי הוא מזוהר עליה. שלא
42 ענש הכתוב אלא אם פן הזהיר.

43 ה. השוחט קדשים והעלים בחוץ - חייב שתיים: אחת על
44 השחיטה ואחת על העליה. שחט בפנים והעלה בחוץ -
45 חייב על העליה. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חייב
46 על השחיטה.

47 ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב
48 לגבי מזבח; אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח
49 או מחטאות המתות - הרי זה פטור. שנאמר: לפני
50 משכן ה'; וכל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' - אין
51 חייבין עליו.

52 ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים, הואיל ואינו
53 ראוי עתה לבוא בפנים - פטור.

54 ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבועת ימי
55 הולדה; ותורין שלא הגיע זמןן; ואותו ואת בנו שנשחט
56 אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר.

57 ט. ואי זהו מחסר זמן בפעלים? קרבן שצדין לא
58 הגיע זמן בעליו להקריבו. כיצד? הזב והזבה והילדת
59 ששחטו חטאתם בחוץ [בתוך] ימי ספירה - פטורין.
60 וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי
61 הספירה - פטור. שצדין לא נראו בעלי הקרבנות האלו
62 לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי
63 הספירה - חייבין; שהעולה דורון היא, והחטאת
64 והאשם היא עקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו
65 בחוץ בתוך ימי נזירותו - פטור, הקריב עולתו או
66 שלמיו בחוץ - חייב; שהחטאת היא המעכבתו, והיא
67 עקר הנזירות.

68 י. אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן
69 בחוץ - פטור; שהרי לא נקבע האסור. אשם מצרע ששחטו
70 בחוץ שלא לשמו - חייב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים
71 וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו
72 בחוץ - כך הוא פטור על העלאתו.

73 יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטם בחוץ: אם עד
74 שלא התודה עליהם - חייב כרת על שניהן, הואיל
75 וראויין לבוא לפני השם לודוי; ואם אחר שהתודה -
76 פטור על המשתלח, שהרי אינו ראוי לבוא לפני השם.
77 יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיתחוו דלתות ההיכל
78 - פטור; שהרי הן מחסרים מעשה ואחר כך יהיו ראויין
79 לקרב לפני השם, כמו שבארנו. והשוחט את הפסח
80 בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה, בין לשמו בין שלא
81 לשמו - חייב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.
82 יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח - אסור לשחטה
83 בחוץ. ואם שחטה - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה לבוא
84 לפני השם.

85 יד. גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ - חייב. ומאימתי
86 העמידוהו ברשותו כדי לחיבו עליה כרת? משעה
87

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"א

פרק תשעה עשר

1 שְׁהִקְדִּישָׁהּ. וְהוּא שֶׁשֶּׁחֲטָה אַחֵר יָאוּשׁ; אֲכָל לֶפְנֵי יָאוּשׁ -
2 אֵינָהּ קְדוּשָׁה.
3 טו. הֵיטָה הִבְהֵמָה בְּלוֹה בַּחוּץ וַצִּנְאָרָה בְּפָנִים וְשָׁחַט - חֵיב;
4 שְׁנָאָמֶר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמִּחְנָה, אוֹ אֲשֶׁר
5 יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנָה. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וַצִּנְאָרָה בְּפָנִים
6 וְשָׂאֵר גּוֹף הִבְהֵמָה בַּחוּץ, אוֹ שֶׁהָיָה גּוֹפָה בְּפָנִים וַצִּנְאָרָה
7 בַּחוּץ - חֵיב, עַד שֶׁתִּהְיֶה הִבְהֵמָה בְּלוֹה בַּמִּקְדָּשׁ; שְׁנָאָמֶר:
8 וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֻנוּ. אֲכָל הַשּׁוֹחֵט בְּגִגּוֹ שֶׁל
9 הַיָּד, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְזִבְיָתָה כָּלֵל - הָרִי זֶה פְטוּר.
10 טז. שְׁנִים שְׂאֻחָיו בְּסִבִּין וְשִׁחְטוּ בַּחוּץ - פְטוּרִין; שְׁנָאָמֶר:
11 אֲשֶׁר יִשְׁחַט, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט - אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם. וְאֶחָד
12 שֶׁשֶּׁחַט בַּחוּץ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּפֹן לִשְׁחַט קֳדָשִׁים אֱלוֹ
13 לָהּ - הָרִי זֶה חֵיב. שְׁנָאָמֶר: דָּם יִחַשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם
14 שֶׁפָּדָה; אִף עַל פִּי שֶׁזֶה הַדָּם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ בְּדָם הַנִּשְׁפָּךְ, לֹא
15 קָרָפֶן - הָרִי זֶה חֵיב.
16 יז. הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּלִילָה - חֵיב, הוֹאִיל וְהִשְׁחִיטָה בְּלִילָה
17 כְּשֶׁרָה בַּחוּץ. וְכֵן אִם הֶעֱלָה בְּלִילָה מִזֶּה שֶׁשֶּׁחַט בַּחוּץ
18 בְּלִילָה - חֵיב עַל הֶעֱלָאָה. אֲכָל אִם שֶׁחַט בְּפָנִים בְּלִילָה
19 וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - פְטוּר, לִפִּי שֶׁלֹּא הֶעֱלָה אֶלָּא דָּבָר פְטוּל;
20 שְׂאִין לֶךְ שִׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּלִילָה בַּמִּקְדָּשׁ. וְכֵן אִם קָבַל בְּכָלִי
21 חַל בְּפָנִים וְזָרַק בַּחוּץ - פְטוּר.
22 יח. וְכֵן הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בַּחוּץ - פְטוּר. וְאִם הֶעֱלָהּ -
23 פְטוּר. מִלֵּק בְּפָנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - חֵיב עַל הֶעֱלָאָה. שֶׁחַט
24 בְּפָנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - פְטוּר; שֶׁלֹּא הֶעֱלָה אֶלָּא דָּבָר שְׂאִינוֹ
25 רָאוּי לְקָרֵב. שֶׁחַט אֶת הָעוֹף בַּחוּץ וְהֶעֱלָהּ בַּחוּץ - חֵיב
26 שְׁתֵּי; שֶׁהִשְׁחִיטָה בַּחוּץ כְּשֶׁרָה, וְהָרִי הִיא כְּמִלְקָה בְּפָנִים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראויו לבוא בפנים. (2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבין נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנחם (שופטים יג, יט) "ויקח מנחם את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'", הוראת שעה הייתה. (4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה'". שם בגמרא. (6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח. (8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז.): "מנלן, מדתניא דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או עולה ובין של שאר הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה, מניין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלוש לוגין יין ושלוש לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין מים. (17) במים אינו חייב אלא בהג הסוכות (כסף משנה). וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם. (18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפניהם בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערב של מזבח החיצון. (19) שלא כר' נחמיה (שם קי:); שאמר שיירי הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא). שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא בברייתא (שם קט:); "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאתה על המזבח.

1 ה. המעלה את הבהמה פלה בחוץ - חייב מפני האמורין.
 2 ואף על פי שלא הפרישן - אין בשר הנזבח חוצץ, וכאלו
 3 הקטיר האמורים בפני עצמן²⁴. אבל המעלה מנחה שלא
 4 נקמצה - פטור²⁵; שאין הקמץ ברור ומבדל²⁶. קמצה וחזר
 5 קמצה לתוכה²⁷ והקריב פלה בחוץ - חייב²⁸.
 6 ו. היוצק²⁹ והבולל³⁰, והפותר³¹ והמולח³², והמניף³³
 7 והמגיש³⁴, והמסדר את השלחן³⁵ והמטיב את הנרות³⁶,
 8 והקומץ³⁷ והמקבל דמים בחוץ - פטור; לפי שכל אחד
 9 מאלו אינו גמר עבודה, ונאמר: אשר יעלה עלה או זבח -
 10 מה העלאתו שהיא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה
 11 חייבין עליו.
 12 ז. פרה אדמה ששורפה חוץ ממקום שרפתה³⁸, וכן שעיר
 13 המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתנדבה עליו - פטור;
 14 שנאמר: ואל פתח אהל מועד לא יביאנו - כל שאינו ראוי
 15 לבוא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו. אבל קדשים פסולין
 16 שהיה פסולין בקדש, אם העלה מהן בחוץ - חייב. כיצד? כגון
 17 הלן³⁹ והיוצא⁴⁰ והטמא⁴¹ ושנפסל במחשבת העובד⁴², שכלן
 18 נשרפין כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין, אם עבר
 19 והעלה מהם בחוץ - חייב⁴³; שנאמר: לעשות אתו לה' - כל
 20 הנעשה לה' חייבין עליו, ואלו נעשו לשם⁴⁴.
 21 ח. כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ, בין שהעלה ממנו

22 פזית בחוץ - חייב. בין שהעלה בפנים תחלה ושיר ממנו
 23 פזית והעלה בחוץ⁴⁵, בין שהניח הכל בפנים⁴⁶ ולקח ממנו
 24 פזית והעלה בחוץ⁴⁷. אבל אם חסר אותו דבר הקרב⁴⁸ כל
 25 שהוא⁴⁹ בפנים⁵⁰, והעלה שאריתו בחוץ - פטור.
 26 ט. כיצד? הקמץ⁵¹ או הלבונה⁵² והאמורין והעולה⁵³
 27 ומנחה הנשרפת⁵⁴ והנסכין⁵⁵ שחסרו מקצתם בפנים והקריב
 28 שאריתו בחוץ - פטור; שהרי נאמר: לעשות אתו - על
 29 השלם הוא חייב, ואינו חייב על החסר. הוציאו שלם וחסר
 30 בחוץ והעלהו - הרי זה ספק⁵⁶, לפיכך אינו לוקה.
 31 י. העלה אבר שאין בו פזית בשר והיה העצם משלימו
 32 לכזית - חייב, מפני שהוא מחבר⁵⁷. היה מלח משלימו
 33 לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה⁵⁸. ועולה ואמורה
 34 מצטרפין לכזית⁵⁹.
 35 יא. העלה וחזר והעלה - חייב על כל אבר ואבר⁶⁰. ורק
 36 הדם והעלה האיברים - חייב שתים⁶¹, שהרי חלק הכתוב
 37 בין מעלה לעושה; שהרי נאמר: אשר יעלה עלה, ונאמר:
 38 לעשות אתו. העלה אבר חסר - פטור⁶²; שנאמר: לעשות
 39 אתו - על השלם הוא חייב.
 40 יב. שנים ששחטו - פטורים. שנים שאחזו באבר והעלהו
 41 בחוץ - חייבין; שנאמר: איש איש אשר יעלה עלה - אפלו
 42 איש ואיש שהעלו חייבין.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(24) בגמרא (שם קי.): "אמאי, האיכא חציצה (בין האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", (פסק כרב. 25) על העלאת חוץ. (26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברוורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת. (28) ואין הקומץ בטל ברוב. (29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שכולל הסולת בשמן. (31) "הוא הפותח לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (32) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". (33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". (34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגישו". (35) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדרלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדרלקת]. (37) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'. (38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטוה שם. (39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. (40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (41) שנטמא הקרבן. (42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (43) בברייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו. (45) במשנה שם קט: לדברי הכל. (46) ולא קרבן. (47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. (48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק. (51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדב קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המזכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמיא חיסרון או לא שמיא חיסרון", ולא נפשטה. (57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקריבים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו". (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כלייל (רש"י שם). (60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח:) כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה חומשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגיניהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח:) בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור.

1 ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פרט: (א) להקריב שני
2 כבשים בכל יום עולות. (ב) להדליק אש על המזבח בכל
3 יום. (ג) שלא לכבותה. (ד) להרים את הדשן בכל יום. (ה)
4 להקטיר קטרת בכל יום. (ו) להדליק גרות בכל יום. (ז)
5 שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין.
6 (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת. (ט) לעשות לחם
7 הפנים. (י) מוסף ראשי חדשים. (יא) מוסף הפסח. (יב)
8 להקריב עמר התנופה. (יג) מוסף עצרת. (יד) להביא שתי
9 הלחם עם הקרבנות הפאות בגלל הלחם ביום עצרת. (טו)
10 מוסף ראש השנה. (טז) מוסף יום צום. (יז) מוסף חג. (יח)
11 מוסף שמיני עצרת. (יט) לספור כל איש ואיש שבועה
12 שבועות מיום הקרבת העמר.
13 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

37 א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם
38 הנקראים תמידין, אחד בבקר ואחד בין הערבים; שנקמר:
39 שנים ליום עלה תמיד וגומר.
40 ב. ואימתי זמן שחיתטין? של בקר שחיתטין אותו קדם
41 שתעלה החמה, משיאור פני כל מזרח. ופעם אחת דחקה
42 השערה את הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר
43 בארבע שעות ביום.
44 ג. תמיד של בין הערבים שחיתטין אותו משיאריף הצל
45 ויראה לכל שהאריף, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף
46

1 יג. הזורק מקצת מתנות⁶³ בחוץ - חייב. המקבל דם
2 חטאת⁶⁴ בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁵ בפנים⁶⁶
3 - חייב על הנתן בחוץ, שהרי כלו ראוי לקרב בפנים; ואם
4 נתן ממנו בפנים⁶⁷ וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן
5 שוים⁶⁸. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן
6 בחוץ⁶⁹, או אחד בחוץ ואחד בפנים⁷⁰, או אחד בפנים ואחד
7 בחוץ⁷¹ - הרי זה חייב.
8 יד. הקמץ והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אחד מהן
9 בחוץ⁷³, או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ - חייב⁷⁴. וכן
10 שני ביוכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵ שהקריב אחד מהן
11 בחוץ⁷⁶, או אחד בפנים והשני בחוץ - חייב⁷⁷.
12 טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה⁷⁸ -
13 חייב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מתר להקריב
14 אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשעורה
15 וקדשה לעתיד לבוא.
16 טז. השוחט קדשי נכרים⁷⁹ בחוץ - חייב. וכן המעלה אותן
17 בחוץ⁸⁰. והנכרים מתרין להקריב עולות לשם כל מקום⁸¹.
18 והוא שיקריבו בכמה שיתכנו⁸². ואסור לסיען⁸³ ולעשות
19 שליחותן⁸⁴, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומתיר להורות
20 להם וללמדם היאך יקריבו⁸⁵ לשם האל ברוך הוא.
21 סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמיא
22
23 הלכות תמידין ומוספין
יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה,

63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "נתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב). כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. (70) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דחיו. (72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי). במשנה (ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הביצין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני ביוכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הביצין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה. (78) כרבי יוחנן בבבא מציעא קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשעורה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיסה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט). דיבור המתחיל (עד) שעל שחיסה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיסה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך. (79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (80) חייב, שהרי הושוו העללה ושחיסה. (81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוטין חוץ ואין הגויים מצווין על שחוטין חוץ". (82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העללה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי". (1) תתבאר

45 של בית המטבחים על טבעת שניה; ושל בין הערפים -
46 על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה, כדי שיהיה
47 כנגד השמש. דברי קבלה הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש.
48 יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר
49 - יקריבו תמיד של בין הערפים. במה דברים אמורים?
50 בשנתחנף המזבח; אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב
51 עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערפים; שאין
52 מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

פרק שני

53 א. מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד,
54 שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח. אף על פי שהאש
55 ירדה מן השמים, מצוה להביא אש מן ההדיוט, שנאמר:
56 ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח.
57 ב. בבקר עורכין עצים, ועורכין בראש המזבח מערכה
58 גדולה של אש, שנאמר: ובער עליה הכהן עצים בבקר
59 בבקר. וכן מצוה להעלות שני גזרים של עץ עם תמיד של
60 שחר יותר על עצי המערכה, שנאמר: ובער עליה הכהן
61 עצים בבקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין
62 הערפים, שנאמר: וערכו עצים על האש; מפי השמועה
63 למדו, שבתמיד של בין הערפים הכתוב מדבר.
64 ג. שני גזרים של בין הערפים מעלין אותן שני כהנים, כל
65 אחד ואחד בעץ יחידי בידו; שנאמר: וערכו - הרי כאן
66 שנים. אבל של שחר - בלהן אחד.
67 ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום.
68 ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר
69 הקרבנות. שניה - בצדה, קטנה, שממנה לוקחין אש
70 במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה
71 כלום, אלא לקיים מצות האש, שנאמר: אש תמיד תוקד.
72 ה. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר: על מוקדה על
73 המזבח - זו מערכה גדולה; ואש המזבח תוקד בו - זו
74 מערכה שניה של קטרת; והאש על המזבח תוקד בו - זו
75 מערכה שלישית של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא
76 נתאכלו מבשר - נותנין אותן בצדי מערכה גדולה.
77 ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר: לא תכבה. אפלו
78 גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה - לוקה. אבל
79 אש מחתה ואש מנורה שהכנינה במזבח להדליק ממנה, אף
80 על פי שכתב אותן בראש המזבח - פטור; שהרי נתקנה
81 למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.
82 ז. כשנסדר עצי מערכה גדולה - מסדרה במזרח המזבח,
83 ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח היה בין
84 הגזרים. וראשי הגזרים הפנימיים היו נוגעין בדישן
85 שבאמצע המזבח, והוא הנקרא תפוח.
86 ח. ואחר שנסדר מערכה גדולה חוזר ובורר עצי תאנה

1 היום. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות
2 ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי
3 שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים
4 או של צבור. לפי שאסור להקריב קרבן קלל קדם תמיד
5 של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערפים;
6 חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל
7 פסחיהן בשתי שעות.
8 ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין
9 הערפים. וכן מחסרי כפורים מקריבין כפרתן אחר תמיד של
10 בין הערפים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל
11 פסחיהן לערב.
12 ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט
13 בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להם
14 פנאי לשחט פסחיהם. ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת
15 - היו שוחטין אותו בשש ומחצה, בתחלת זמנו, וקרב
16 בשבע ומחצה, כדי שיהיה להם רוח לצלות קדם שיכנס
17 שבת.
18 ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערפים,
19 מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום. ומקטירין איברי
20 עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה
21 הקרבנות. ואיברין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן התמיד
22 בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר;
23 שנאמר: כל הלילה עד הבקר.
24 ז. איברים של תמיד דוחין את הטמאה, ואין דוחין את
25 השבת. אלא בערב שבת בלבד מקטירין איברי תמיד של
26 ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו
27 דוחה. חלבי שבת קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב
28 להיות במוצאי שבת, אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים;
29 שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו בשבת
30 אחרת, ולא עולת חל ביום טוב.
31 ח. ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי
32 הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם כחלבי שבת.
33 ט. אין פוחתין מששה טלאים המבקרין בלשבת הטלאים
34 שבמקדש. ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה בארבעה ימים.
35 ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין
36 את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור
37 האבוקות. ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה
38 נוח להפשט.
39 י. כמעשה תמיד של שחר, כף מעשה תמיד של בין
40 הערפים. והכל כמעשה העולה שפתבנו במעשה הקרבנות.
41 ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחכו את המניין, אלא
42 אוחזין ידיו ורגליו בידיהן. וכף היתה עקידתו: ראשו
43 לדרום ופניו למערב.
44 יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית

הגחלים שנתאכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך
פניו לצפון, ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות
כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה
רחוק מן הכבש שלשה טפחים, במקום שנותנים מראת
העוף ודשון המזבח הפנימי והמנוחה. וחתה זו שחתה
במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל
יום.

יג. אחר שירד זה שתים רצות אחי הכהנים ומקדשין
ידיהם ורגליהם במהרה, ונוטלין את המגרפות ואת
הצנורות ועולין לראש המזבח, וכל איברי העולות ואמורי
הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי
המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין - סודרים אותם בכבש
כנגד הסוכב. ואחר כך גורפין את הדשן במגרפות מכל
צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח. וגורפין
אותה הערמה בפסכת, והוא כלי גדול שמחזיק לתך,
ומורדין אותו למטה. ובגלים לא היו מורדין אותו, אלא
מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נוי
למזבח.

יד. כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו
למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוציא הדשן
לחוץ פיוס, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן
מלהוציא את הדשן.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי
מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר -
מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא
חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם, שנאמר: ושמו -
שניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

יפים ומסדר מערכה שניה של קטרת מנגד קרן מערבית
דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה כמו
חמש סאין גחלים. וכשבת עושין בה כמו שמונה סאין
גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה
של לחם הפנים.

טז. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום
שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש. ולא יצית האש
למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין;
שנאמר: ואש המזבח תוקד בו, מכאן להצתה שלא תהיה
אלא בראשו של מזבח.

יז. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה,
שנאמר: והרים את הדשן. והיא עבודה מעבודות כהנה.
ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים
שממשמש בהם בשאר עבודות; שנאמר: ופשט את בגדיו
ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן. אינו אומר 'אחרים'
שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי
שאינו דרך ארץ שיקזג כוס לרבו בבגדים שבשל בהם
קדרה לרבו.

יח. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד
השחר; ובגלים - מתחלת שליש אמצעי של לילה; וביום
הכפורים - מתחלת הלילה.

יט. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם - טובל ולובש בגדי
הרמה, ומקדש ידיו ורגליו. ואומרים לו: הנהר שמא תגע
בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. ואחר כך לוקח המחתה,
ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע, בין כבש
למזבח, במערכו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש
המזבח, ומפנה את הגחלים אילך ואילך, וחותה מן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א אלול ה'תשע"א

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"א

הלכות שכנים

פרק תשיעי

א. לא יחפר אדם בור ולא שית ולא מערה, ולא יביא אמת
המים, ולא יעשה ברכת המים לשרות בה בגדים לכבס,
בצד כתלו של חברו, אלא אם כן הרחיק מכתל שלשה
טפחים, ויסיד בסיד לכתל בור זה או מקנה המים זה או
כתל האמה מצד חברו, כדי שלא יכליעו המים ויזיקו כתל
חברו.

ב. מרחיקין את הגפת ואת הזפת ואת המלח ואת הסיד

ואת הסלעים מכתלו של חברו שלשה טפחים, או סד בסיד.
ומרחיקין את הזרעים ואת המתרשה ואת הגמא שמתקבץ
בה מימי רגלים מן הכתל שלשה טפחים.

ג. מרחיקין את הרחים [מן הכתל] שלשה טפחים מן
הרחים התחתונה, שהן ארבעה מן העליונה, כדי שלא יגיד
אותו, או כדי שלא יבהלנו בקול הרחים.

ד. מרחיקין את התנור מן הכתל שלשה טפחים מקרקעיתו,
שהן ארבעה משפתו, כדי שלא יחם הכתל.

ה. אכן שהכובס מכה בגדים עליה עד שיתלבנו - צריך
להרחיק אותה ארבע אמות מכתל של חברו; שבעת
שהכובס מכה עליה, המים נתזין ומזיקין לכתל.

ו. לא ישתין אדם מים בצד כתלו של חברו, אלא אם כן

תמרים וכיוצא בהן, וקדם זה ועשה התנור קדם שאצר
החטין; או שעשה בעל התנות מחלה על גבה להבדיל בין
התנות ובין האוצר - בכל אלו בעל אוצר מעכב עליו, ואם
עבר ועשה תנור וכיוצא בו - אין בעל האוצר יכול להסיר
התנור בכל אלו.

יום שני ו' אלול ה'תשע"א

פרק עשירי

א. מרחיקין את האילן מן העיר חמש ועשרים אמה, ובהרוב ובשקמה - חמשים אמה, מפני נזי העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר פחות מזה - קוצצין אותו. ואם האילן קדם - נותנין לו בני העיר דמיו. ואם היה הדבר ספק, ולא נודע אי זה מהם קדם - אין לבעל האילן דמים, אלא נוטל עציו והולך.

ב. מרחיקין גרן קבוע מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יוליף הרוח התבן בעת שזורה ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם גרן קבוע בתוך שלו, אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל רוח, כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חברו או לנירו.

ג. מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבקסקי מן העיר חמשים אמה.

ד. ואין עושין בקסקי אלא למזרח העיר, מפני שרוח מזרחית חמה, וממעטת הזק ריח עבוד העורות.

ה. מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חברו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין את הירק; או שנטע פרשין קרוב מן הבצלים של חברו, שהן מפיגין טעמן; או שנטע חרדל בצד פורת דבורים, שהרי הדבורים אוכלין העלין ומפסידין את הדבש; וכל אלו וכיוצא בהן - אין צריך להרחיק בכדי שלא יזיק, ועל הנזק להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנזק; שזה בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא לחברו מאליהו. במה

דברים אמורים שאינו מרחיק? כשהיה הנזק בא מאליהו אחר שיפסקו מעשיו של מזיק; אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חברו בפשעת עשיתו - הרי זה כמי שמזיק בידו. הא למה זה דומה? למי שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חברו, ואמר: ברשותי אני עושה! שמונעין אותו. וכן כל הרחקות האמורות למעלה בענין זה, אם לא הרחיקו - הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך צריך שירחיק משרה מן הירק וברשין מן הבצלים וחרדל מן הדבורים שלשה טפחים או יתר מעט, כדי שלא יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק מאליהו - אין צריך.

ו. בעל העליה שהיה שופך מים, והן יורדין על הדור למטה: אם היתה שם מעזיבה, שהמים פלים בה בעת שפיכה, ואחר שיפסקו עליון מלשפך יבלעו המים ויירדו וינטפו על התחתון - צריך התחתון לתקן ולהרחיק מן

הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים? בכתל לבנים; אבל בכתל אבנים - ירחיק טפח. ואם היו האבנים צחיח סלע - משתינ בצדו בלא הרחקה.
ז. מרחיקין את הסלם מהשוכף ארבע אמות, כדי שלא תקפץ הנמיה בעת שמניח הסלם, ותעלה לשוכף ותאכל הגוזלות.

ח. ומרחיקין את הכתל מן המזחילה של חברו ארבע אמות, כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקף סלם ולתקן מזחילה שלו, הואיל והחזיק בה.

ט. ראובן שהיה פתלו סמוך לכתל שמעון כמין גס, וכא ראובן לעשות כתל שני כנגד כתל שמעון, עד שיעשה השלשה כתלין כמין בי"ת - הרי שמעון מעכב עליו, עד שירחיק מכנגדו ארבע אמות; כדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב, כדי שידושו בו רבים ותתחזק הארץ. במה דברים אמורים? בכתל גנה או בכתל חצר בעיר חדשה; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, וכוונה כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ כתל שמעון שבוונה כנגדו ארבע אמות - אינו מרחיק, אף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזק הארץ.

י. מי שבא לחפר בור בסוף שדהו לסמוך למצר חברו: אם שדה חברו אינו עשוי לבורות - סומך, ואינו יכול למחות בידו. ואם ימלך חברו לחפר בור בצדו - צריך להרחיק מן כתל הבור שלשה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני הבורות ששה טפחים. ואם היתה שדה חברו עשויה לבורות - אינו סומך, עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפר. וכשיבוא חברו לחפר - ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפר.

יא. הבית והעליה של שנים - לא יעשה בעל הבית תנור בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו גבה ארבע אמות. וכן לא יעמיד בעל העליה תנור, עד שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה טפחים. ובכירה - טפח. ואם תנור של נחתומים הוא - צריך שיהיה תחתיו ארבעה טפחים. ובכירה של נחתומין - שלשה טפחים. ואף על פי שהרחיק השעור, אם יצאת האש והזיקה - משלם מה שהזיקה, כמו שיתבאר במקומו.

יב. מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חברו - לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר. ולא יכניס שם אספסתא וכיוצא בהן מדברים שעולה מהם הכל חס הרבה, מפני שהחם מפסיד פרות האוצר. לפיכך, אם היה אוצר יין בארץ ישראל, שאין החם מפסידו - הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה; אבל לא יעשה רפת בקר, מפני שמפסיד ריח היין. ואם החזקו התנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עלייתו אוצר - אינו יכול למחות בידו.

יג. כבד בעל הבית ורפץ עלייתו, או שרבה בה חלונות, כדי לעשות בו אוצר, וקדם זה ועשה תנור קדם שיכניס פרות לאוצר; או שהתחיל לאצר שומקשמן או רמונים או

48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92

ד. כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה, אם לא
הרחיק, וראה חברו ושתק - הרי זה מחל, ואינו יכול לחזור
ולהצריכו ולהרחיקו. והוא שיראה ממנו שמחל, כגון שסיע
עמו מיד, או שאמר לו לעשות, או שראהו שעשה בצדו
בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה - זכה. שכל המחזיק
בנזק - זכה בו, כמו שבארנו. במה דברים אמורים?
בשהחזיק בשאר נזקין, חוץ מארבעה מיני נזקין אלו
האמורים בפרק זה, שהן: העשן, וריח בית הכסא, והאבק
וכיוצא בו, ונזק הקרקע; שכל אחד מאלו אין לו חזקה,
ואפילו שתק הנזק כמה שנים - הרי זה חוזר וכופהו
להרחיק. וכן הנזק ראייה במקום שצריך מחיצה - כופהו
לעשות מחיצה בכל עת שירצה, כמו שבארנו. ולמה שנו
נזקים אלו משאר נזקין? לפי שאין דעתו של אדם סובלת
נזק מאלו, וחזקתו שאינו מוחל, שהנזק הנזק קבוע. ואם קנו
מקדו שמחל בנזקים אלו - אינו יכול לחזור בו.
ה. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות וכיוצא בהן
במקומן, ובבואו העורבים וכו' יוצא בהן בגלל הדם ויאלכו,
והרי הן מצרין לחברו בקולם וצפצופם או בדם
שברגליהם, שהן יושבין על האילנות ומלכלכין פירותיהם,
אם היה חברו קפדן או חולה שצפצופי הנה מזיקו, או
שפרות שלו נפסדין לו בדם - חייב לבטל אותה המלאכה,
או ירחיק עד שלא יבוא לו הנזק ממנה; שהנזק זה דומה
לריח בית הכסא וכיוצא בו, שאין לו חזקה. וכן בני מבוי
או בני חצר שנעשה אחד מהן אמן, ולא מחו בו, שהרי
החזק, והיו העם נכנסין ויוצאין לקנות, ושתקו - לא החזיק
בדבר זה, ויש להם בכל עת לעכב ולומר: אין אנו יכולין
לישן מקול הנכנסין והיוצאין; שזה הנזק קבוע הוא כמו
העשן והאבק. וזכה הורו הגאונים.

ו. מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה, כגון שפתח חלון, או
העביר אמת המים, או שלא הרחיק מה שראוי להרחיק,
והרי המחזיק טוען: אתה אמת לי לעשות, או מחלת לי
אחר שראית, או הכר הנזק ושתקת ולא מחית בי, והנזק
אומר: עכשו הוא שראיתי, ולא ידעתי מקדם, או שאמר:
כשראיתי מחיתי בך, ואתה אמת: עתה ארחיק או אסתם,
ואתה מדחה אותי מיום אל יום כדי שתקבע הנזק - בכל
אלו וכיוצא בהן על הנזק להביא ראיה; ואם לא הביא -
ישבע המחזיק הסת ויפטר.

ז. החזיק בנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית הכסא
וכיוצא בהן, וטען המחזיק שקנה מקדו של נזק - על המחזיק
להביא ראיה שקנו מקדו; ואם לא הביא - ישבע הנזק הסת
שלא קנו מקדו על כך, ויסלק זה הנזק.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"א

פרק שנים עשר

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה ולטל כל
אחד חלקו: אם היתה פלה שנה, ואין שם מקום טוב

עצמו הנזק; ואם אין שם מצויקה, אלא כשישפך ירדו
המים מיד - הרי זה כמזיק בחציו, והעליון מתקן, או למנע
מלשפך. וכן כל כיוצא בזה.

ז. מי שהיה לו אילן בתוך שדהו קרוב לבור חברו - אין
בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו: הרי שרשי האילן
נכנסים לבור שלי ומפסדין אותו. שזה נזק הבא מאליה הוא
לאחר זמן, ובעת שנטע אינו מזיקו; וכשם שזה חופר בתוך
שלו, כך זה נטע בתוך שלו. וכן ראובן שחפר בור, ויגד
ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר,
והעצים שלו. ואם היה קרוב לאילן שמעון בתוך שש עשרה
אמה - השרשים של שמעון, וקוצצן ונותנן לו. ואם אין
צריך לחפר בור, ויצאו השרשים של שמעון בתוך שדהו -
הרי הוא מעמיק שלשה טפחים, כדי שלא יעכב המחרשה;
וכל שרש שמצא בתוך שלשה טפחים - קוצצו, ואינו חושש
שמה ייבש האילן של חברו, שזה בתוך שלו הוא חופר.

ח. מי שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר אילנות,
ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות
בצד אילנות - צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים
אמורים? בארץ ישראל; אבל בחוץ לארץ - מרחיק בין
גפנים לגפנים שתי אמות, ובין גפנים לשאר אילנות או בין
אילנות לאילנות - ארבע אמות בכל מקום. היה גדר ביניהם
- זה סומך לגדר, וזה סומך לגדר, בכל מקום. מי שהיה
אילן חברו נטוע לתוך שדהו - קוצץ במלא מרדע על גבי
המחרשה. ובחורב ובשקמה - קוצץ כל הנוטה, עד שיהיה
שקול כנגד המצר. וכן אם היה נטוע על בית השלחין של
חברו או על בית האילן - קוצץ את כל הנוטה, עד שיהיה
שקול כנגד המצר.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"א

פרק אחד עשר

א. מי שעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הכסא, או
מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן - צריך להרחיק
כדי שלא יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחברו,
כדי שלא יזיקו. אפילו היתה הרוח הוא שמסיע אותו בעת
שעושה מלאכתו, ומוליכה את העפר או נערת הפשתן
והמץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחברו - הרי זה חייב להרחיק
כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו על ידי הרוח מצויה; שכל
אלו כמי שהזיקו בחציו הן.

ב. אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך, אם הולכה הרוח
המצויה המץ ואת העפר והזיקה בהן - פטור מלשלם;
שהרוח הוא שסיע אותו, ואין נזק זה בא מכלל מזיק עצמו.

ג. הכותש את הריפות וכיוצא בהן בתוך שלו, ובעת
שמכה מנגד לחצר חברו, עד שנדנדה פסוי החבית על פי
החבית - הרי זה מזיק בחציו, וחייב להרחיק כדי שלא
ינדנד, או יבטל מלאכתו שמזקת. ואם הזיק בעת הנדנוד -
חייב לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

ז. המוכר לעובד כוכבים - משמתין אותו, עד שיקבל עליו
 כל אגס שיכבא מן העובד כוכבים, עד שינהג העובד
 כוכבים עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל. ואם אגסו
 שלא כדין ישראל - משלם המוכר.
 ח. השכירות - אין בה משום דין בן המצר.
 ט. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו
 - אין בו משום דין בן המצר. וכן המוכר מקום רחוק כדי
 לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל יפה בדימו, או
 שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבוצה או למזון
 האשה או הבנות - אין באחד מאלו דין בן המצר, אלא
 זכה הלוקח.
 י. ולמה אין בהן דין בן המצר? שכל אלו טרודין הן למכר,
 ומשום צורך גדול מוכרין, ואם תאמר יש בהן דין בן המצר
 - לא ימצאו לוקח, שהרי אומר: למה אטרח ואקח כדי
 שיכבא זה ויסלק אותי? ואין הבצלים יכולין להמתין עד
 שיביא בעל המצר מעות ויקנה.
 יא. הרי ששען הלוקח ואמר: מפני המס וכיוצא בו מכר
 לו המוכר, ובעל המצר אומר: שקר אתה טוען, לבטל
 זכותי - על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד
 הלוקח; ואם לא הביא ראיה - ישבע הלוקח הסת.
 יב. אפלו היה שם בדבר ספק - אין הלוקח מסתלק אלא
 בראיה ברורה שהביא בעל המצר. לפיכך, אם טען הלוקח
 ואמר: גזלן אתה לשדה זו, אריס אתה לשדה זו, או שזכר
 או ממשכן - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל
 המצר, ושהקרקע זו בחזקתו. וכן כל פיוצא בזה.
 יג. המוכר ליתומים קטנים - אין בו דין בעל המצר. הטוב
 והישר שעושים חסד עם אלו יתר מבעל המצר.
 יד. וכן המוכר לאשה - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין
 דרכה לטרח תמיד ולקנות. והאיל ולקחה, חסד הוא
 שתעמוד הקרקע בידה.
 טו. מכר לטמטום ואנדורגניוס - בעל המצר יכול לסלקו,
 מפני שהן ספק אשה.
 טז. היתה הקרקע של אחד מהן, והבגין או האילנות של
 אחד: אם יש לבעל הבגין או לבעל האילנות זכות בקרקע
 - כל אחד מהן בן המצר של חברו. לפיכך, אם מכר אחד
 מהן חלקו - חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל
 האילנות או לבעל הבגין זכות בקרקע, אלא כל זמן שירצה
 אומר לו: עקר אילנך או הרס בגינך, ומכר בעל השדה -
 זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבגין מסלק אותו;
 ואם מכר בעל הבגין או בעל האילן - הרי בעל הקרקע
 מסלק אותו.
 יז. היה מפסיק בינו ובין מצר של חברו רכב דקלים או
 בגין גבוה וחקק או גמא וכיוצא בהן - רואין: אם יכול
 להכניס אפלו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק, עד שיתערבו
 שתי השדות - הרי זה בן המצר שלו, ומסלק הלוקח; ואם
 לא - אינו מסלק הלוקח.

ומקום רע, אלא הכל אחד - חולקין לפי המדה בלבד. ואם
 אמר אחד מהם: תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהא סמוך
 לשדה אחר שלי, ויהיה הכל שדה אחת - שומעין לו,
 וכופה אותו על זה; שעפוב בדבר זה - מדת סדם היא.
 אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר,
 או קרוב לדרך, ושמו אותה היפה כנגד הרע, ואמר: תנו
 לי בשומא שלי מצד זה - אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל.
 אמר להם: תנו לי (בשומא שלי מצד זה) חצי מדתה מן
 הצד הרע בלא שומא, וטל אתה מן הצד הטוב, כדי שיהיה
 חלקי סמוך לשדה שלי - הורו מקצת הגאונים ששומעין
 לו, ולזה דעתי נוטה, וכן ראוי לדון.
 ב. הבכור שחלק - נוטל שני חלקים שלו כאחד. אבל
 היכם שחלק עם אחיו בנכסי האב - נוטל חלקו וחלק אחיו
 בגורל; אם עלו במקום אחד - עלו, ואם עלו בשני מקומות
 - עלו.
 ג. ארץ מרבעת, שהיה הנהר מקיף לה מזרח וצפון, והדרך
 דרום ומערב - חולקין אותה באלכסון, כדי שישני לזה נהר
 ודרך ולזה נהר ודרך. ואם אמר: תנו לי חצי שמצד זה,
 שהוא בצד שדי - שומעין לו. כללו של דבר: כל דבר
 שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל - כופין אותו
 לעשות.
 ד. אחד מן האחים או מן השתפין שמכר חלקו לאחר -
 מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחים או שאר
 השתפין דמים שננתן והולך, כדי שלא יפגס זר ביניהן.
 ה. ולא עוד, אלא המוכר קרקע שלו לאחר - יש לחברו
 שהוא בצד המצר שלו לתן דמים ללוקח ולסלק אותו, וזה
 הלוקח הרחוק - באלו הוא שליח של בן המצר. בין שמכר
 הוא, בין שמכר שלוהו, בין שמכרו בית דין - יש בו דין
 בן המצר. אפלו היה הלוקח תלמיד חכם ושכן וקרוב
 למוכר, וכן המצר עם הארץ רחוק - בן המצר קודם,
 ומסלק את הלוקח. ודבר זה, משום שנגאמר: ועשית הישר
 והטוב. אמרו חכמים: הואיל והמכר אחד הוא, טוב וישר
 הוא שיקנה מקום זה בן המצר יותר מן הרחוק. הרי בגי
 המצר רבים - כלם זוכים בזה השדה הנמכרת והיא ביניהם
 לפי מנינם, ונותנין מן הדמים ללוקח. והוא שבאו כלם
 בפעם אחת; אבל אם קדם אחד מהן וסלק את הלוקח -
 זכה בה לבדו, הואיל והוא בן המצר. וכן אם באו מקצתן,
 ומקצתן במדינה אחרת - מסלקין אותו אלו העומדים כאן
 בלבד, והיא להן. וכן המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד
 מן השתפין שלו במשא ומתן, אף על פי שאינו שתפו
 בקרקע - זכה בה, ואין שאר השתפין או שאר בני המצר
 נוטלין עמו.
 ו. המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת
 מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא והאחרת קנה
 כאחד. וכן המוכר לבצלים הראשונים, או הלוקח מן
 העובד כוכבים - אין בו דין בן המצר.

פרק שלשה עשר

א. הנותן מתנה - אין בה דין בן המצר. היה כתוב בשטר מתנה, שאחריות מתנה זו על הנותן - יש בה דין בן המצר; הואיל ויש בה אחריות - מכירה היא, ולא כתב מתנה אלא לבטל זכות בן המצר. וכמה נותן לו? מה שהיא שנה.

ב. אמר הלוקח: בן הוא, והערמה עשינו, ומכירה היא, בכך וכך קניתי - נשבע בנקיטת חפץ ונוטל, כדין השלוחין. ויראה לי, שצריך לטען דמים שהן ראויין או יתר מעט; אבל אם אמר על שנה מאה: במאתים קניתי - אינו נאמן.

ג. היה כתוב בשטר מתנה: וקבלתי עלי אחריות מתנה זו, שאם תצא מידו אמן לו מאתים - נותן לו בן המצר מאתים ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינו שנה אלא מנה.

ד. החליף חצר בחצר - אין בה דין בעל המצר. החליף חצר בבהמה או במטלטלין - רואין דמי אותה הבהמה או דמי אותם המטלטלין, ונותן לו בן המצר ומסלקו. ואינו יכול לומר לו: תן לי כמה שלקחתי בו, שזה הערמה היא, ואינה מועלת כלום.

ה. מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך מכר לו קרקע בצד אותה שדה שבאמצע - רואין: אם אותו המעט שמכר לו תחלה היא עדית או זבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן מצר הוא מפני אותו מעט שקנה באמצע; ואם אותו מעט שקנה באמצע כמו זאת שמכר לו בסוף מצדו - הרי זה מערים, ובן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.

ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים, ויזכה הלוקח בקרקע, ולא תשאר בה עליה עמו כלל, ואחר כך מסלק אותו.

ז. הלוקח שכנה והשבים או סתר והפסיד - בן המצר מסלקו, ונותן לו דמים הראויין לו; והרי הוא בכל מעשיו כמו השליח. ובן אם לנה הלוקח קדם שישלם אותו בן המצר, וסלקו בן המצר - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצר. והוה העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצר חבירו - הוא כמו שליח לחברו, ולתמן שלחו ולא לענות לפיקדו: אם השבים - נוטל הוצאה, ואם הפסיד וספר והרס או אכל הפרות - מנכין אותו מן הדמים. במה דברים אמורים שמתשבין לו הפרות? בשאכלן אחר שבא בן המצר והביא מעות לסלקו; אבל כל הפרות שאכל מקדם - שלו הוא אוכל, ואין מתשבין אותו.

ח. אחד שלקח שדה אחת משנים, ובא בעל המצר לסלקו ממחצית בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול לסלקו; או

מסלקו מכלה, או מניח בלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל המצר לסלק שניהם, או לסלק אחד ולהניח אחר.

ט. בן המצר שבא לסלק את הלוקח, וקדם שישלם מוכר לו את השדה שיש לו על המצר - אבד את זכותו.

י. שלח שמכר והרי הוא בעל המצר - אינו מסלק את הלוקח; שהרי הוא מכר לו, ואין לך מחילה גדולה מזו.

יא. בעל חוב של מוכר שטרף השדה מיד בעל המצר - הרי בעל המצר חוזר וטורף מן הלוקח שסלקו, והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.

יב. כל בעל חוב שטרף בחובו - יש לבעל המצר לסלקו. לא יהא כח הטורף גדול מכח הלוקח. ואם ירצה הנטרף לתן הדמים שהיו עליו בחובו - תחזור לו שדהו לעולם, כמו שיתבאר במקומו.

יג. קטן שהיה בן המצר, וראה בית דין שזכות הוא לו - מסלקין לו את הלוקח, או יטל לו חלקו עם שאר בעלי המצר כמו שיראו.

יד. בעל שהיתה אשתו בן המצר - הרי זה מסלק את הלוקח; שכל נכסי אשתו ברשותו, וכל זכות שתבוא לידיה - זכות הוא לו. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות זו ללוקח - אינו מועיל, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה מדעתה וסלקה את הלוקח, ובן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדונו שסלק את הלוקח: אם רצה הבעל או האדון - מקנים על ידיהן, ואם רצה - לא יקנים, ותחזור ללוקח ויחזיר הדמים.

יום שישי י' אלול ה'תשע"א

פרק ארבעה עשר

א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצר שלו וזה שרוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצר: אם תרצה לקנות בכך וכך - עשה, ואם לאו - סלק את עצמך, והרי זה לוקח; הרי זה לא נשארה לו טענה, אלא או מביא מעות מיד ויקנה, או בטלה זכותו. אמר: אטרח ואביא - אין שומעין לו. אלף ואביא: אם הוא אמוד שיש לו - ממתינין לו עד שילף ויביא, ואם אינו אמוד - אין שומעין לו, שאינו רוצה אלא להשמיט. לפיכך אומרים לו: או תוציא עתה וזוים, או בטלה זכותך. שאין קובעין זמן לבעל המצר. הוציא בן המצר המעות, והוציא הלוקח מעות, אם היו של לוקח טובים מזויו או ממחרים לצאת יותר מזויו - בטלה זכותו, ואין לו דין בן המצר. היה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתיים, ובן המצר רוצה לזרעה - הלוקח זוכה, משום ישוב הארץ, ואין בה דין בן המצר.

ב. בא לוקח ונמלך בבן המצר, ואמר לו: הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו; ואמר לו: לך וקח! - לא בטל זכותו, ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם בן קנו מידו. במה דברים אמורים שצריך

1 קנין? בשמחל לו קדם שיקנה; אבל אם מחל לו זכותו אחר
2 שלקח, כגון שבא בן המצר וסיע עמו, או שכר ממנו, או
3 שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשפמש ולא מזה בו
4 ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו.
5 ג. היה בן המצר במדינה אחרת או חולה או קטן, ואחר
6 זמן הבריאה החולה והגדיל הקטן וכא הולך - אינו יכול
7 לסלקו. שאם אפה אומר בן - אין אדם יכול למכר
8 קרקעיתו, שהרי הלוקח אומר: לאחר כמה שנים תצא מדי.
9 וכן הורו הגאונים.

10 ד. המוכר שנה מאתים במנה: אם לכל העם מוזיל ומוכר
11 - נותן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל
12 העם - נותן לו מאתים שהוא שנה, שהמוכר נתן לזה מתנה.
13 לקח שנה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו עד שיתן
14 המאתים. טען בן המצר, שעשו קנויניא ביניהם - נשבע
15 הלוקח בנקיטת חפץ, ונוטל מאתים וזו. ואם היה שם עדים
16 שנתן מאתים, ובן המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין
17 המוכר, ואינו יודע [בדאי] שלא לקח ממנו אלא מאה -
18 הרי זה נותן דמים כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו,
19 ומשביעו הסת שלקח במאתים ונפטר.

20 ה. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן
21 אומר: אני אקח בדמים אלו, ואין אחד מהן בעל המצר:
22 אם היה האחד מיושבי העיר, והאחד משכני השדה - שכן
23 העיר קודם. שכן ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. קרוב
24 ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. שכן וקרוב - השכן
25 קודם, שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד וקנה -
26 זכה, ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין
27 אחד מהן בעל המצר. שלא צו חכמים בדבר הזה אלא
28 דרך חסידות, ונפש טובה היא שעושה כך.
29 סליקו להו הלכות שבנים

30 יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"א

הלכות שלוחין ושותפין

31 ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושתפו,
32 ומשפטיהן במקחן וממכרן, בהפסדן ושכרן.
33 ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

34 א. האומר לשלוחו: צא ומוכר לי קרקע או מטלטלין, או
35 קנה לי - הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו, וכל מעשיו
36 קניין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא
37 באמירה בלבד בינו לבין חבירו. ואין צריכין עדים אלא
38 לגלות הדבר, אם פפר אחד מהם, כשאר כל הטענות.
39 ב. שליח שעבר על דברי משלחו - לא עשה כלום. וכן
40 אם טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר;
41 שהרי הוא אומר: לתמן שליחותי שדתיך, ולא לעות. ולא

42 אמרו, שההנחה במטלטלין - שתות, והעבדים והשטרות
43 והקרקעות - אין בהן הונאה, אלא במוכר שלו או קונה
44 לעצמו; אבל שליח שטעה בכלם בכל שהוא - חוזר.
45 ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא
46 באחריות - הרי זה עוות, והשליח לוקח אותה לעצמו שלא
47 באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכרה למשלח באחריות;
48 הואיל וקנה אותה במעותיו, והאחריות על השליח. וכן כל
49 פיוצא בזה. לפיכך, אם התנה עליו שעשהו שליח בין לתמן
50 בין לעות, אפלו מכר לו שנה מאה בדיוק, או לקח שנה
51 דיוק במאה - אינו יכול לחזר בו, וחיב המשלח לתן לו
52 כפי התנאי.

53 ד. האומר לשלוחו: מכר לי משדה שלי בית סאה, ומכר
54 לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוקח
55 בית סאה בלבד. אמר לו: מכר לי בית סאתים, ומכר לו
56 בית סאה - הרי זה מעביר על דבריו, ולא קנה הלוקח. אמר
57 לו: מכר לי שדה לאדם אחד, והלך השליח ומכרה לשנים
58 - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אמר לו: מכר לי
59 שדה, ולא פרש - אפלו מכר למאה, ממכרו ממכר.

60 ה. הנותן מעות לשלוחו לקח בהם חטים או מין ממיני
61 סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות
62 לקח בהן חטים, בין לאכילה בין לסחורה, והלך ולקח בהן
63 שעורים: אם פתחו דמי זה שלקח - פתחו לשליח, מפני
64 שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן - הוסיפו לבעל המעות.
65 היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנן או במשקל
66 או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם,
67 וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר
68 שאין לו קצבה - הכל לבעל המעות.

69 ו. מי שהיה חיב לחבירו ממון, בין משום מלוה בין משום
70 פקדון או שכירות, ונתן המעות ביד השליח ואמר לו: הולך
71 ממון זה לבעל חובי - אין השליח צריך להטפל לו ולתן
72 לו בפני עדים. ואם אמר לשליח: אל תפרע חוב זה אלא
73 בעדים, ופרעו שלא בעדים - חיב לשלם. וכן אם היה
74 החוב בשטר, בין שאמר לו: קח השטר ותן לו המעות, בין
75 שאמר לו: תן המעות וקח השטר, ונתן בלא עדים ולא לקח
76 השטר - חיב לשלם. שהרי לתמן שלחו, ולא לעות.

77 ז. השולח מעות שבדיו ביד שלוחו, ואמר לו: הולך ממון
78 זה לפלוני שאני חיב לו, והלך ונתן שלא בעדים, השליח
79 אומר: נחתי, ובעל חוב או הפועל אומר: לא לקחתי, והרי
80 שלשתן עומדין - השליח נשבע הסת שנתן, ובעל חוב או
81 הפועל נשבע [שבועת התורה] שלא לקח, וישלם הלה
82 לבעל חוב או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים -
83 אין צדוהן מועילה, מפני שהן נוגעין בעדותן, שהרי חיבין
84 להשבע הסת. במה דברים אמורים? בשהיה השליח
85 מכחיש את בעל חוב והרי שלשתן עומדין; אבל אם בא
86 השליח ואמר: נתתי כמה שאמרת לי - אינו יכול להשביעו
87 הסת שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי

כתב ידו, או אפלו היו כתובין בו סימנין ואותיות
שביניהן ביחוד, אם טען ראובן ואמר: לא שלחתי כתב,
ואחרים רמו בו - שמעון חייב באחריותו, ומשלם לו
ראובן אחר שיחזרים על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא
יודה. ויש מי שהורה, שישבע ראובן ואחר כך יטל, כדן
כל הנשבעין ונוטלין.
ט. לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים משמעון, וכא
ראובן ואמר: לא שלחתי לקח אלא עשרים, ועשרים בלבד
הביא - הרי ראובן נשבע שלא שלחו להביא אלא עשרים,
ועשרים בלבד הביא לו, כדן כל מודה מקצת, ולוי נשבע
הסת, שהחמשים שנחת לי נתתי לראובן, וישלם שמעון
מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן
למדינת הים, וכא בעל חוב לתבע - הלזה אינו יכול
להשביעו הסת שלא פרעו השליח, שהרי אין כאן מי
שטוען עליו טענת ודאי שלקח. אלא מחזרים הלזה חרם
סתם, ומשלם החוב שעליו. וכן כל פיוצא בזה.
ח. ראובן ששלח כתב לשמעון ואמר לו: מנה שיש לי
בידך, שלחתי לי ביד לוי, אם רצה לשלחו - אינו חייב
באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון. והוא
שיפיר שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: לא
כתבתי ולא שלחתי לך - ישבע הלזה הסת שכתב ידו
כא אליו ולפיכך שלח, ויפטר. וכזה הורו רבותי. אבל
אם לא היה הכתב כתב ידו, או שאין הלזה יודע שהוא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א אלול ה'תשע"א

מסנהדרין (פג). אמרו: "היזיד במעילה, רבי יהודה
אומר: במיתה; וחכמים אומרים: באזהרה",
והביאו ראיתם מאמרו "ומתו בו כי יחללהו"
(ויקרא כב, ט) אמרו: "בו" — ולא במעילה.
המצוה הס"ד — הוא הצווי שנצטוינו שיהא
מעשה קרפן חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת
שתהיה (בין של יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו
יתעלה: "וזאת תורת החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם
באר שם בויקרא איך היא נשחטת ומה ממנה
נקטר ומה נאכל.

יום שני ו' אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קלט. קיב.
מצות עשה סה.
המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהירו הפלגים
מלאכול בשר חטאות הנעשות בפנים (שדמן נכנס
לפנים המקדש), והוא אמרו יתעלה: "וכל חטאת
אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא
תאכל באש תשרף" (ויקרא ו, כג). והאוכל ממנה
— לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו): "לא תאכל
באש תשרף" — כל שהוא טעון שרפה, לתן
עליו בלא-תעשה על אכילתו.

המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהרנו מלהבדיל
(להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"א

מצות עשה סג.
מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.
המצוה הס"ג — הצווי שנצטוינו במעשה קרפן
העולה, והוא שכל-קרפן עולה שגר, בין שיהיה
קרפן יחיד או קרפן צבור, יהיה באפן בזה וכה.
והוא אמרו בויקרא: "אדם כי יקריב מכס קרפן
לה' וגו' אם-עלה קרבנו מן-הבקר וגו'" (ויקרא א,
בג).

המצוה הקמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול
מבשר העולה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל
לאכל בשעריך וגו' וכל-נדריך אשר תדר" (דברים
יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדריך אשר
תדר. וכא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "ונדריך"
— זו עולה. לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל
עולה, בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת
דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ לקלעים
שהוא עובר בלא-תעשה. ולא זה הוא האזהרה
לכל-מועל. והעובר על לא זה, כלומר: האוכל
מבשר עולה או הננה משאר הקדשים שחייבין
עליהם מעילה, כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם
הוא מזיד — לוקה; ואם הוא שוגג — מקריב
קרפן מעילה, ומחזיר מה שנהנה ומוסיף חמש,
כמו שנתבאר במסכת מעילה. ובפרק ט'

— ולפיכך הם נגזרים אחר אלו והאוכלים עשה 39
מצוה. ולשון ספרי (פרשת קרח): "עבדת מתנה 40
אתן את-כהנתכם" (במדבר יח, ז) — "לעשות 41
אכילת קדשים בגבולין" (מחוץ למקדש) בעבודת 42
מקדש במקדש: מה עבודת מקדש במקדש מקדש 43
(רוחץ) ידיו ואחר-כך עובד, אף אכילת קדשים 44
בגבולין מקדש ידיו ואחר-כך אוכל". וכבר 45
נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בנבחרים. 46

המצוה הקמ"ה — האזהרה שהזהירו מלאכול 47
חטאת ואשם חוץ לעזרה ואפלו הכהנים, והוא 48
אמרו כאן בפסוק זה: "בקרף וצאנף" (דברים יב, 49
יז) כאלו אמר: לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר 50
דגנך בקרף וצאנף, ובא הפרוש (ספרי פרשת 51
ראה): "בקרף וצאנף" — לא בא הכתוב אלא 52
לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים (כתלי העזרה) 53
שהוא עובר בלא-תעשה, וזה לוקה. וכן גם אוכל 54
קדשים קלים חוץ לחומה לוקה, כמו שנתבאר 55
בגמרא מכות (יז), לפי שאוכל כל-דבר חוץ 56
למקום אכילתו "לא תוכל לאכול בשעריך" 57
קרינא ביה. וזכור זאת. 58

המצוה הקמ"ח — האזהרה שהזהיר ה' מלאכול 59
קדשי קדשים (חטאות וכדומה), והוא אמרו: "וזר 60
לא-יאכל כי-קדש הם" (שמות כט, לג). ואינו חייב 61
מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים. 62

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"א

מצות עשה סו.
מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.
מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

המצוה הס"ו — הצווי שנוצטונו שיהא מעשה 67
זבח השלמים באפן הנזכר באמרו: "ואם-זבח 68
שלמים קרבנו וגו'" (ויקרא ג, א). ואמר עוד 69
להשלמת המעשה: "וזאת תורת זבח השלמים 70
וגו' אם על-תודה יקריבנו" (שם ז, יא-יב). ארבעת 71
המעשים האלה — כלומר: מעשה העולה 72
והחטאת והאשם והשלמים — הם כל-מעשי 73
הקרבנות, לפי שכל-קרבן בהמה שמקריב היחיד 74
או הצבור אינו אלא אחד מארבעת הסוגים האלה, 75
חוץ מן-האשם שהוא לעולם קרבן יחיד, כמו 76

1 (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו
2 יתעלה: "ומלך את-ראשו ממול ערפו ולא
3 יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל — פסל. וכבר
4 נתבארו דיני מצוה זו בפירק ו' מנבחרים.

5 המצוה הס"ה — הצווי שנוצטונו שיהא
6 מעשה קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו
7 יתעלה: "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר
8 הכתוב איך קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"א

9
10 מצות עשה פט.
11 מצות לא תעשה קמה. קמח. (קמט)*
12 (*בדפוסים שונים)

13 המצוה הפ"ט — הצווי שנוצטו הכהנים לאכול
14 בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם
15 קדש קדשים, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו אתם
16 אשר בפר בהם" (שמות כט, לג). ולשון ספרא
17 (פרשת שמיני): "מניין שאכילת קדשים בפרה על
18 כל-ישראל? תלמוד לומר: "ואתה נתן לכם
19 לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני ה'"
20 (ויקרא י, יז), הא פיצד? הכהנים אוכלין וישראל
21 מתכפרין". ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא
22 מצוה — אינה (מדין תורה) אלא ליום ולילה עד
23 חצות. ואחר-כן תאסר אכילת אותה החטאת או
24 האשם, ואין אכילתה מצוה אלא בזמן הקבוע.
25 וברור שגם מצוה זו מיחדת לזכרי הכהנים, ואינה
26 חובה לנשים, לפי שקדשי קדשים — שבהם
27 נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אבל
28 שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים
29 לשני ימים ולילה אחד, חוץ מתודה ואיל נזיר
30 שהם ליום ולילה עד חצות אף-על-פי שהם
31 קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות קדשים קלים
32 אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי
33 הכהנים) נגזרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה
34 נגזרת למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים
35 ותרומה באכילת בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת
36 בשר חטאת ואשם נשלמת בה כפרת המתכפר
37 כמו שבארנו, ובהן נאמר הצווי על האכילה —
38 מה-שלא נאמר לא בקדשים קלים ולא בתרומה

— לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו, שם): "כליל תהיה לא תאכל" — כל שהוא ב' כליל תהיה", לתן לא-תעשה על אכילתו.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח. פג. מצות לא תעשה קנה.

המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאפות שירי מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ, והוא אמרו יתעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהוא שירי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבארה המשנה (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: וחיבין על אפיתה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנוצטוו הכהנים לאכל שירי (הקומץ מה) מנחות, והוא אמרו יתעלה: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת שירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא שמצוה זו מיחדת בזכרים, והוא אמרו יתעלה: "כל-זכר בכני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנוצטוו לזאת ידי כל-הקרפנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים, אלא-אם-פן כבר הקריב כל-קרפן המטל עליו. והוא אמרו יתעלה: "לשכנו תדרשו ובאת שמה ובהאתם שמה עלתיכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה להביא כל-קרפן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה): "ובאת שמה, ובהאתם שמה — למה נאמר? לקבעם חובה שביאו ברגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום

שבאנו במה פעמים. ומסכת זבחים כוללת גם דיני ארבע מצות אלו והנספח אליהן מן הדומה להן, דברים שחובה לעשותם (ועשייתן מעכבת), ודברים שחייבים עליהם (שאסור לעשותן), ודברים שאם עשה פסל (את הקרבן), והנעשה כתקנו.

המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל בשעריך וגו' ונדבתיך" (דברים יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדבתיך. ובא בקבלה (ספרי פרשת ראה שם): לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא-תעשה, וגם זה לוקה.

המצוה הס"ז — הצווי שנוצטוו שיהא מעשה המנחה באפן הנזכר בכל-סוג וסוג מהן, והוא אמרו: "ונפש כיתקריב קרבן מנחה לה' וגו'; ואם-מנחה על-המחבת קרבנך וגו'; ואם-מנחת מרחשת" (שם ב, א. ה, ז). ואמר להשלמת המעשה: "וזאת תורת המנחה וגו'" (ויקרא ו, ז). ודיני מצוה זו על חלקיה הרבים מבארים במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת מנחות.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלתן שמן זית במנחת חוטא, והוא אמרו יתעלה: "לא-ישם עליה שמן" (שם ה, יא). ומי שנותן עליה שמן — לוקה.

המצוה הק"ג — האזהרה שהזהרנו מלהקריב מנחת חוטא עם לבונה, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יתן עליה לבנה" (שם); ומי שנותן עליה לבונה — לוקה. ולשון המשנה (מנחות נט): "וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה", לפי שהם שני לאוין בלי ספק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר: מנחת חוטא, בפרק ה' ממנחות (שם).

המצוה הקל"ח — האזהרה שהזהרנו (גם הכהנים) מלאכול מנחת כהן (אף שאוכלים הכהנים שיירי מנחת ישראל), והוא אמרו יתעלה: "וכל-מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (שם ו, טז). ונכפל הלאו בתבתי כהן גדול שגם היא מנחה, (ונקראת כך לפי שנעשית ב'מחבת'). והעובר על זה

1 'בַּל תֵּאָחֵר' עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו רִגְלֵי שָׁנָה כְּלָהּ",
 2 כְּלוּמֹר: אִם עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רִגְלִים וְלֹא הִבִּיֵּא,
 3 אָז יֵהָא עוֹבֵר עַל לֹא; אָכֵל אִם עָבַר עָלָיו רִגְלָא
 4 אֶחָד — הֲרִי זֶה עָבַר עַל עֲשֵׂה בְּלִבְדָּ. וּבִגְמָרָא
 5 רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ו.): אָמַר רַבָּא: כִּיּוֹן שֶׁעָבַר עָלָיו רִגְלָא
 6 אֶחָד עוֹבֵר בְּעֲשֵׂה. וְאָמְרוּ בְּתַלְמוּד (שם ז'): "מֵאִי
 7 טַעְמִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר? (הַאֲמֹר: "כִּיּוֹן שֶׁעָבַר עָלָיו רִגְלָא
 8 אֶחָד עוֹבֵר בִּ"בַל תֵּאָחֵר" דְּכֻתִּיב: וּבִקְאָתָא שְׁמָה
 9 וְהִבְאָתָם שְׁמָה (וּכְאִילוּ אָמַר הַכְּתוּב): — כִּי אֵתִית
 10 (כַּשֶּׁהֱנִיךְ בֵּית לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ) אֵתִי (הִבָּא הַקְרִבְנוּת).
 11 וְרַבִּנָּן אָמְרִי: לַעֲשֵׂה הוּא דִּקְאָתָא, הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ,
 12 שְׁנָא שְׁנָאָמַר "וְהִבְאָתָם שְׁמָה" — מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 13 וְהוּא: שִׁיבִיָּא כָּל-הַחֻבּוֹת לֵה' הַמְטָלוֹת עָלָיו.
 14 וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּכָל-רִגְלָא, בֵּין שְׁאֵלָה הֵם מִמֵּינִי
 15 הַקְרִבְנוּת וּבֵין שְׁהֵם דְּמִים (הַאֲמֹר "דְּמִי עָלִי")
 16 וְעֶרְכִּים (הַאֲמֹר "עֶרְכִּי עָלִי") וְחֶרְמִים (הַאֲמֹר עַל
 17 מִמּוֹן שְׁהוּא "חֶרֶם") וְהַקְדָּשׁוֹת וְלִקְטָא וְשִׁכְחָה וּפְאָה
 18 (אִם עָבַר וּלְקַחֵם). וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיכָא לְצִאת יְדֵי
 19 הַחֻבּוֹת הַלָּלוּ בְּרִגְלָא רֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ, כְּמוֹ
 20 שְׁנִתְבָּאָר בְּגִמְרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

21 הַמִּצְוָה הַקִּנ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלֵּאחֹר
 22 אֶת-הַנְּדָרִים וְהַנְּחִיבֹת וּשְׁאָר הַקְרִבְנוּת שְׁאֵנוּ חֵיבִים
 23 בָּהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-תִדֹר נֹדֶר לֵה'
 24 אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ" (שם כג, כב), וְכֹא
 25 בְּקִבְלָהּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד:): שְׁאֵינוּ עוֹבֵר עַל לֹא זֶה,
 26 עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רִגְלִים. וְכֹכֵר נִתְבָּאָרוּ
 27 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּתַחֲלַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (שם).

יום שישי י' אלול ה'תשע"א

28
 29 מִצְוֹת עֲשֵׂה פד. פה.

30 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה צ.

31 הַמִּצְוָה הַפ"ד — הוּא הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַקְרִיב
 32 כָּל-הַקְרִבְנוּת בְּבֵית הַבְּחִירָה בְּלִבְדָּ, וְהוּא אָמְרוּ
 33 יִתְעַלֶּה: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" (דְּבָרִים
 34 יב, יד), וְכֹאֲשֶׁר רָצוּ לָקִים אֶת-הַאֲזַהְרָה עַל הַקְרִבָּה
 35 בַּחוּץ שֶׁל אֵיזָה קֶרֶבֶן שִׁיְהִיָּה מִכָּל-הַקְרִבְנוּת, הִבִּיֵּאוּ
 36 רֹאֵיהֶּ מֵאֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל-
 37 מְקוֹם" (שם, יג). אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (פֶּרֶשׁתִּי רֹאדָה): "אֵין לִי
 38 אֱלֹא עוֹלוֹת, שְׁאָר קֳדָשִׁים מִנֵּין? תַּלְמוּד לֹמַר:

39 "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ". וְעַדִּין אֲנִי
 40 אוֹמֵר: עוֹלָה בְּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁאָר קֳדָשִׁים לֹא
 41 יֵהִיוּ אֱלֹא בְּעֲשֵׂה? תַּלְמוּד לֹמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה וְגו' ",
 42 כְּמוֹ שְׁאֲבָאָר בְּמִקְוָמוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה פט) כְּשֶׁנִּדְבָּר עַל
 43 הַלֵּאוֹ. וְעַנִּין אָמְרָם "עוֹלָה בְּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה"
 44 הוּא: שֶׁהִמְקָרִיב עוֹלָה בַּחוּץ עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה
 45 וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁנָאָמַר
 46 "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ"; וְעַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנָאָמַר:
 47 "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" — וְזֶה לֹא עֲשֵׂה
 48 שֵׁם. וּשְׁאָר קֳדָשִׁים לֹא יֵהִיוּ אֱלֹא בְּעֲשֵׂה, כְּלוּמֹר:
 49 שֶׁעָבַר עַל מֵה-שְׁאָמַר לוֹ "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר
 50 אֲנִי מִצְוֶיךָ" בְּלִבְדָּ. וְנִתְבָּאָר שֵׁם (בְּסִפְרֵי), שְׁגָם שְׁאָר
 51 קֳדָשִׁים הֵם בְּלֹא-תַעֲשֶׂה נֹסֵף עַל הַעֲשֵׂה. וְכֹכֵר
 52 נִתְבָּאָר בְּסוֹף מִסְכַּת זְבָחִים (קִטָּה), שֶׁכָּל-הַקְדָּשִׁים
 53 שֶׁהִקְרִיבִם בַּחוּץ — הֲרִי אֵלָיו בְּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה
 54 וְחֵיבִים עָלֵיהֶם כָּרַת. הִנֵּה נִתְבָּאָר מְכַל מֵה-
 55 שְׁאָמְרָנוּ, שְׁנָא שְׁנָאָמַר "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי
 56 מִצְוֶיךָ" — מִצְוֹת עֲשֵׂה גְמוּרָה.

57 הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִבִּיֵּא כָּל
 58 מֵה-שְׁנִתְחַיְבְּנוּ — חֲטָאֵת וְעוֹלָה וְאִשָּׁם וּשְׁלָמִים
 59 — לְבֵית-הַבְּחִירָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵם בַּחוּצָה
 60 לְאֶרֶץ, כְּלוּמֹר: אֶף-עַל-פִּי שְׁנִתְחַיְבְּנוּ בָּהֶם בַּחוּצָה
 61 לְאֶרֶץ, הֲרִי נִצְטְוִינוּ לְהִבִּיֵּא לְבֵית הַבְּחִירָה.
 62 וְחֻבָּה לְהַעֲלוֹתָם עַל אֶף רְחוֹק הַדֶּרֶךְ (וְאֵינוּ רֹשָׁאִי
 63 לְפִדּוֹתָן), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רִק קֳדָשִׁיךָ אֲשֶׁר-
 64 יֵהִיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבִקְאָתָא אֶל-הַמְּקוֹם" (שם, כו).
 65 וְלִשּׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁתִּי רֹאדָה): "רִק קֳדָשִׁיךָ" — אֵינוּ
 66 מְדַבֵּר אֱלֹא בְּקֳדָשִׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, "תִּשָּׂא וּבִקְאָתָא"
 67 — מְלַמֵּד שֶׁחֵיב בְּטָפוֹל הַבָּאָתוֹ עַד שִׁיבִיֵּאֲנוּ
 68 לְבֵית הַבְּחִירָה. וְנִתְבָּאָר שֵׁם, שְׁנָא אֵינוּ מְדַבֵּר אֱלֹא
 69 בְּחֲטָאֵת וְאִשָּׁם וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים שְׁנִתְחַיְבִי הָאֲדָם.

70 הַמִּצְוָה הַמְשְׁלִימָה תַּשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ
 71 מִלְשַׁחוּט שׁוֹם דְּכֹר מִן-הַקְדָּשִׁים בַּחוּץ, וְזֶה נִקְרָא:
 72 "שׁוֹחֵט בַּחוּץ", וְכִשְׁמָנוּ בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (פֶּרֶק א'
 73 מִשְׁנָה א) כָּל-מַחֲיָבִי כְּרַת, מִנֵּי הַשׁוֹחֵט וְהַמְעַלֶּה —
 74 שְׁנַיִם. וְזֶה שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ חֵיב כְּרַת אֶף-עַל-פִּי
 75 שֶׁלֹּא הִעֲלָה (לְמִזְבֵּחַ — הַקְרִיב), אֱלֹא מִשְׁשַׁחַט
 76 בְּלִבְדָּ, הוּא לְשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 77 "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ-כֶּשֶׂב אוֹ-עִז בַּמִּחְנָה אוֹ אֲשֶׁר

שום קרָבֵן בַּחוּץ, כְּלוּמַר: חוּץ לַעֲזָרָה, וְזֶה נִקְרָא: 39
 "מַעֲלָה בַּחוּץ", וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הַשְּׁמֶר לָךְ 40
 פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (שם, 41
 יג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשֵׁת רָאָה שָׁם): "אֵין לִי אֵלָא 42
 עוֹלוֹת, שָׁאֵר קִדְשִׁים מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: "וְשָׁם 43
 תַּעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶךָ" (שם, יד), וְעַדִּין אֲנִי 44
 אומר: עוֹלָה בַּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שָׁאֵר קִדְשִׁים לֹא 45
 יִהְיוּ אֵלָא בַּעֲשֵׂה — תִּלְמוּד לומר: "וְשָׁם תַּעֲלֶה 46
 עֲלֵיתִיךָ" (שם). עֲלָה בְּכָלֵל (שֶׁל "כָּל אִשֶּׁר .. מִצֹּוֹךְ") 47
 הִיָּתָה, וְלָמָּה יֵצֵאת (וּנִכְתְּבָה שׁוּב בַּמְּפֹרָשׁ)? לְהִקָּשׁ 48
 אֵלֶיהָ: מָה עוֹלָה שֶׁהִיא מִיִּחְדָּת שֶׁהִיא בַּעֲשֵׂה 49
 וְלֹא-תַעֲשֶׂה, כִּךְ כָּל שֶׁהוּא בַּעֲשֵׂה הָרִי הוּא בְּלֹא- 50
 תַּעֲשֵׂה". וְאֵנִי אֲבָאָר לָךְ פְּסוּק זֶה — אֶף-עַל-פִּי 51
 שֶׁהוּא פְּשׁוּט — כִּדִּי שִׁיתְּבָאָר הָעֵינִין. וְהוּא: 52
 שֶׁהָעוֹלָה נֶאֱמַר עָלֶיהָ פְּסוּק לְהַזְהִיר עַל הַקְּרִבָּה 53
 בַּחוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ, 54
 וּבֹא פְּסוּק אַחֵר לְצוּוֹת לְהַקְרִיב אֶת-הָעוֹלָה בְּפָנִים 55
 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ" — וְזוֹ 56
 מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁתַּקְרִיב הָעוֹלָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִכְתֹּר 57
 ה'. אֲבָל שָׁאֵר קִדְשִׁים בָּאוּ בַּעֲשֵׂה בְּלִבָּד, שִׁיקְרָבוּ 58
 בְּפָנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי 59
 מֻצְוֶךָ"; אֵלָא שְׁמַמָּה-שָׁאֲמַר: "שָׁם תַּעֲשֶׂה" מִשְׁמַע 60
 שֶׁבַחוּץ לֹא-תַעֲשֶׂה — וּכְלָל הוּא אֲצַלְנוּ: לֹא 61
 הָבֹא מְכַלֵּל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא. וְזֶהוּ אֲמָרָם כָּאֵן 62
 (בַּסְּפָרִי הַנִּלְ): "וְעַדִּין אֲנִי אומר שָׁאֵר קִדְשִׁים לֹא 63
 יִהְיוּ אֵלָא בַּעֲשֵׂה", כְּלוּמַר שֶׁיִּהְיֶה הַמַּקְרִיב שָׁאֵר 64
 קִדְשִׁים בַּחוּץ עוֹבֵר עַל לֹא הָבֹא מְכַלֵּל עֲשֵׂה 65
 בְּלִבָּד — וְלִפְיָכֶךָ אָמַר "וְשָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ" כִּדִּי 66
 שִׁישַׁג הַהִקָּשׁ וַיִּהְיוּ שָׁאֵר קִרְבָּנוֹת כְּעוֹלָה: כִּשֶּׁם 67
 שֶׁמַּקְרִיב עוֹלָה בַּחוּץ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, כִּךְ שָׁאֵר 68
 קִרְבָּנוֹת בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה כְּמִזִּיד 69
 — עֲנוּשׁ כִּרְת; וּבִשְׁוֹג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. 70
 וּלְשׁוֹן הַפֶּרֶת בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת אָמַר בְּמַעֲלָה 71
 בַּחוּץ: "אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ-זִבַּח וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל 72
 מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' וְנִכְרַת הָאִישׁ 73
 הַהוּא מֵעַמּוֹ" (ויקרא יז, ח-ט). וּבִסְפָּרָא: "וְנִכְרַת 74
 מֵעַמּוֹ" — עֲנוּשׁ שְׁמַעְנוּ, אֲזַהֲרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד 75
 לומר: "הַשְּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ". וּלְשׁוֹן 76
 גְּמָרָא זְבָחִים (קו.): "הַעֲלֹאָה, כְּתִיב עֲנוּשׁ וְכְתִיב 77

יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא 1
 הִבִּיאוּ לְהַקְרִיב קִרְבָּן לֵה' דָּם יִחַשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא 2
 דָּם שִׁפָּךְ וְנִכְרַת" (ויקרא יז, ג-ד). וְהַזְהִירָה שְׁלוֹ, 3
 כְּלוּמַר: הַזְהִירָה עַל שְׁחִיטַת קִדְשִׁים בַּחוּץ אֵינָה 4
 בְּפִרוּשׁ, אֲבָל נִלְמַדַּת בְּדִין: "לֹא עֲנוּשׁ הַכְּתוּב אֵלָא- 5
 אִם-כֵּן הַזְהִיר", כִּפִּי הַכְּלָלִים שֶׁקִּבְּעֵנוּ בַּהֲקַדְמוֹת 6
 שֶׁהִקְדַּמְנוּ לַמִּצְוֹת אֵלוֹ (כָּלֵל יד). וְזֶה לְשׁוֹן גְּמָרָא 7
 זְבָחִים (קו.): הַשְׁחִיט וְהַמַּעֲלָה בַּחוּץ — חֵיב עַל 8
 הַשְׁחִיטָה וְחֵיב עַל הַהַעֲלָאָה. בְּשִׁלְמָא 'הַעֲלֹאָה' 9
 כְּתִיב עֲנוּשׁ וְכְתִיב אֲזַהֲרָה; עֲנוּשׁ — "וְאֶל-פֶּתַח 10
 אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּ וְנִכְרַת" (שם); אֲזַהֲרָה — 11
 "הַשְּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ". (דְּבָרִים יב, יג) 12
 וְכִדְרָבִי אֲבִין, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַב לֵיָא: 13
 כָּל-מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשְּׁמֶר", "פֶּן" וְ"אֵל" — אֵינוֹ 14
 אֵלָא מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה; אֵלָא שְׁחִיטָה בְּשִׁלְמָא עֲנוּשׁ 15
 כְּתִיב: "וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת", 16
 אֵלָא אֲזַהֲרָה מִנָּא לָן? וְאַחֵר מִשָּׂא וּמִתֵּן מְרַבָּה 17
 הַחֵלֶט הַדָּבָר בְּלְשׁוֹן זֶה, אָמְרוּ (נֹאמַר בַּפְּסוּק): "שָׁם 18
 תַּעֲלֶה וְשָׁם תַּעֲשֶׂה" — מִקִּישׁ עֲלִיָּה לַעֲשִׂיָּה: מָה 19
 עָלֶיהָ עֲנוּשׁ וְהַזְהִיר, אֶף עֲשִׂיָּה עֲנוּשׁ וְהַזְהִיר. יוֹרוּ 20
 בְּאֲמָרָם "שָׁם תַּעֲלֶה וְשָׁם תַּעֲשֶׂה" עַל אֲמָרוֹ 21
 יִתְעַלֶּה: "שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ" (שם, יד) — וְזוֹ הִיא 22
 הַהֲקַרְבָּה, כְּלוּמַר: הַהֲקַרְבָּה עַל גְּבִי הָאֵשׁ; וְאָמַר: 23
 "שָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶךָ" (שם) — זֶה 24
 כּוֹלֵל הַהֲקַרְבָּה וְהַשְׁחִיטָה, לְפִי שֶׁהוּא גַם צוּה 25
 בְּשְׁחִיטָה. וְדַע שֶׁהַשְׁחִיט בַּחוּץ בְּשׁוֹגֵג — חֵיב גַּם 26
 הוּא חֲטָאת קְבוּעָה. וּמִמָּה-שָׁאֲתָה צְרִיךְ לְדַעַת, 27
 שֶׁהַמַּקְרִיב קִדְשִׁים בְּזִמְנָה הַזֶּה חוּץ לְמָקוֹם הָעֲזָרָה 28
 — חֵיב כִּרְת. וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ (שם קז): "הַמַּעֲלָה 29
 בַּחוּץ בְּזִמְנָה הַזֶּה רַבִּי יוֹחֲנָן אומר: חֵיב". וְכֵן הִלְכָה, 30
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְקָרֵב, לְפִי שֶׁהַכְּלָל הַנִּכּוֹן אֲצַלְנוּ: 31
 מַקְרִיבִין אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בֵּית (מִקְדָּשׁ). וּכְבָּר 32
 נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְבָּחִים (שם). 33

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב

- 1 אֲזַהֲרָה; עֲנֵשׁ — כְּתִיב: "וְאַל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
2 וְגו' וְנִכְרַת"; אֲזַהֲרָה — דְּכִתִּיב: "הִשְׁמַר לְךָ
3 פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ". וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
4 בְּפֶרֶק י"ג מִזְבָּחִים (שם).
5 הַמִּצְוָה הַל"ט — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְהַקְרִיב
6 בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי כִבָּשִׁים בְּכָל-יּוֹם, וְאַלֶּה נִקְרָאִים
7 "תְּמִידִין", וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁנַיִם לְיוֹם עֲלֶה
8 תְּמִיד" (במדבר כח, ג). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
9 וְסֵדֶר הַקְּרִבָּתָם וְעֲשִׂיתָם בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו);
10 וּבְמִסְכַּת תְּמִיד.
11 הַמִּצְוָה הַכ"ט — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְהַבְעִיר אֵשׁ
12 עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל-יּוֹם תְּמִיד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֵשׁ
13 תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶּה" (ויקרא ו, ו) —
14 וְזֶה לֹא יִתְכַּן אֲלֹא בְּמָה שֶׁצִּוָּה לְהַתְמִיד וְלִשִּׁים
15 אֶת-הָעֵצִים בְּכָל-בֹּקֶר וּבֵין הָעֲרִפִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָה
16 בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו); וּבְמִסְכַּת תְּמִיד (פרק ב).
17 וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (יומא כא): "אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאֵשׁ
18 יוֹרֶדֶת מִן-הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהַבִּיא מִן-הַהֲדִיּוֹט".
- 19 וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִכְּפּוּרִים
20 (שם כה). וְכִבֵּר ב' מִתְּמִיד, רְצוּנֵי לִזְמַר מִצְוֹת
21 מִעֲרֻכּוֹת הָאֵשׁ הַנֶּעֱשִׂית בְּכָל-יּוֹם בַּמִּזְבֵּחַ.
22 הַמִּצְוָה הַפ"א — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּכַבּוֹת אֵשׁ
23 הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד
24 עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶּה" (שם). וְכִסְפָּרָא (פרשת צו):
25 "לֹא תִכָּבֶּה — מִלְּמַד שֶׁכָּל-הַמִּכָּבֶּה עוֹבֵר בְּלֹא-
26 תַעֲשֶׂה"; וְכָל-הָעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה וְכָבֶה אָפְלוּ
27 גְּחֻלַּת אַחַת מִגְּחֻלֵּי הַמִּזְבֵּחַ — לוֹקָה. וְכִבֵּר
28 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י' מִזְבָּחִים (צא).
29 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּימָה שְׁלֹשִׁים — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּוּ
30 הַכֹּהֲנִים לְהִסִּיר אֶת-הַדֶּשֶׁן (האפר) בְּכָל-יּוֹם מֵעַל
31 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹהִי שְׁקוּרָאִים: "תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן",
32 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלִבֵּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בָד
33 וּמִכְנִסֵּי-בָד וְגו' וְהָרִים אֶת-הַדֶּשֶׁן" (שם, ג). וְכִבֵּר
34 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת
35 תְּמִיד (פרק א משנה ד) וְכְּפּוּרִים (ב).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אלול, ה'תשח"י

ברוקלין, נ.י.

לתלמידי ישיבת עכו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעתו נתקבל המכתב, כתוב בשליחותם בבקשה להזכירם לטובה ולברכה.

ובודאי ידוע לכם וחוקק בזכרונכם פתגם חכמינו ז"ל - יגעת ולא מצאת אל תאמין, זאת אומרת שאין הדבר תלוי אלא ברצונכם, שאם רק תרצו תצליחו לעשות חיל בלימוד התורה, תורת חיים, והעיקר שהלימוד יהי באופן המתאים להוראת התורה, היינו תלמוד המביא לידי מעשה, קיום המצוות בהידור, ובהוספה בזה מזמן לזמן, שהרי נצטוינו ג"כ מעלין בקדש.

תקותי שהתחילו זמן הלימודים החדש בכיוון זה, וינעם לי לשמוע בשורות טובות מהצלחתם בלימודם ובהנהגתם.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני שולח ברכתי לכל אחד ואחד מכם, ברכת כתיבה וחימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

שמואל ב יא א-יח

יא אִוְיָהִי לַתְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לַעַת 1 צֵאת הַמְּלָאכִים וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יֹאבָב וְאֶת־עֲבָדָיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָתוּ אֶת־בְּנֵי עִמּוֹן וַיִּצְרוּ עַל־רֶכֶּה וְדָוִד יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם: ס כִּוְיָהִי 2 לַעַת הָעֶרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכְּבוֹ וַיִּתְּהַלֵּךְ עַל־גֶּגֶז בֵּית־הַמִּלָּךְ וַיֵּרָא אִשָּׁה רֹחֶצֶת מַעַל הַגֶּגֶז וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מְרָאָה מְאֹד: ג וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַרֵּשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא־זֹאת בַּת־שִׁבְעָה בַת־אֲלִיעָזֶר אִשְׁתִּי אֲוִרְיָה הַחֲתָנִי: ד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְלָאכִים וַיִּקְחָהּ וּתְבֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהָיָה מִתְקַדְּשֶׁת מִטְּמֵאָתָהּ וַתֵּשֶׁב אֶל־בֵּיתָהּ: ה וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגֵּד לְדָוִד וַתֹּאמֶר הִרָה אֲנִכִּי: ו וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יֹאבָב שִׁלַּח אֵלַי אֶת־אֲוִרְיָה הַחֲתָנִי וַיִּשְׁלַח יוֹאב אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־דָּוִד: ז וַיָּבֹא אֲוִרְיָה אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד לְשָׁלוֹם יוֹאב וְלְשָׁלוֹם הָעָם וְלְשָׁלוֹם הַמְּלָחָמָה: ח וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲוִרְיָה רַד לְבֵיתְךָ וּרְחֵץ רִגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אֲוִרְיָה מִבֵּית הַמִּלָּךְ וַתֵּצֵא אַחֲרָיו מִשָּׂאת הַמִּלָּךְ: ט וַיִּשְׁכַּב אֲוִרְיָה פֶתַח בֵּית הַמִּלָּךְ אֶת כָּל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְלֹא יָרַד אֶל־בֵּיתוֹ: י וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־יָרַד אֲוִרְיָה אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲוִרְיָה הֲלֹא מְדַרְךָ אַתָּה כָּא מְדוּעַ לֹא־יָרַדְתָּ אֶל־בֵּיתְךָ: יא וַיֹּאמֶר אֲוִרְיָה אֶל־דָּוִד הָאָרוֹן וַיִּשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה יֹשְׁבִים בְּסָפוֹת וְאֲדֹנִי יוֹאב וְעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֲנִים וְאֲנִי אָבֹא אֶל־בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי חֵן וְחֵי נִפְשֶׁךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: יב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲוִרְיָה שֵׁב בֵּזָה גַם־הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָ וַיֵּשֶׁב אֲוִרְיָה בִירוּשָׁלַם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחָרָת: יג וַיִּקְרָאֵלָּו דָּוִד וַיֹּאכַל לֶפְנָיו וַיִּשְׁתֶּה וַיִּשְׁכְּרוּ וַיֵּצֵא כְּעָרֶב לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכְּבוֹ עִם־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרַד: יד וַיְהִי בִּפְקֹד וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר אֶל־יֹאבָב וַיִּשְׁלַח בֶּנֶד אֲוִרְיָה: טו וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר לֵאמֹר הִבֹּ אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־מֹוֹל פְּנֵי הַמְּלָחָמָה הַחֲזָקָה וַיִּשְׁכַּתְּם מֵאַחֲרָיו וַנִּכֶּה וּמָתָם: טז וַיְהִי בִשְׁמוֹר יוֹאב אֶל־הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָדַע כִּי אֲנָשִׁי־חֵיל שָׁם: יז וַיֵּצֵאֻ אֲנָשֵׁי הָעִיר וַיִּלְחָמוּ אֶת־יֹאבָב וַיִּפֹּל מִן־הָעָם מֵעַבְדֵי דָוִד וַיָּמָת גַּם אֲוִרְיָה הַחֲתָנִי: יח וַיִּשְׁלַח יוֹאב וַיַּגֵּד לְדָוִד אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַמְּלָחָמָה:

רש"י

(א) לעת צאת המלאכים. יש עת בשנה שדרך החיילות לצאת, כשהארץ מלאה קמות, והסוסים מוצאים תבואה בשדה לאכול: (ד) מטומאתה. מגדתה: (ו) שלח אלי את אוריה. שהיה מתכוין שישכב עם אשתו, ויהא סבור שממנו היא מעוברת:

מצודת דוד

(א) לתשובת השנה. רוצה לומר: בעת תשובת השמש אל הנקודה ההיא בעצמה שהיתה בה בעת צאת המלכים בשנה העברה, להלחם בישראל ולעזור לבני עמון כמו שכתוב למעלה: (ב) מעל הגג. רוצה לומר: מעל הגג שהלך הוא בו, ראה אשה רוחצת למטה: (ג) וידרש. שאל ודרש על האשה, מי היא: (ד) מתקדשת. היתה טהורה מטומאת נדה, כי טבלה

מצודת ציון

(א) לתשובת. מלשון השבה: ויצורו. מלשון מצור: (ד) מתקדשת. רוצה לומר מטהרת: (ח) משאת. מנת ארוחה וסעודה, וכן (בראשית מג לד): וישא משאות מאת פניו: (יב) בזה. במקום הזה: (טו) הכו. הזמינו ותנו, כמו (רות ג טו): הבי המטפחת: (טז) אל העיר. את העיר:

עצמה: (ו) שלח אלי וגו'. כי עמו היה במלחמה: (ז) ולשלום המלחמה. לשלום אנשי המלחמה: (ח) ורחץ רגליך. הוא כנוי לתשיש המטה, וכוננו היתה להעלים הדבר, ויחשבו כי ממנו הרתה (ואף שכל היוצא למלחמת בית דוד היה כותב גט כריתות לאשתו, מכל מקום היה הדבר מכוער, כי הדרך היה לנושאה שוב בבוא מן המלחמה, והיתה שומרת עליו): משאת המלך. למען ייטב לבו ויבוא על אשתו: (ט) פתח. מול הפתח, עם כל עבדי המלך: (י) הלא מדרך אתה בא. ואם כן אתה עיף ויגע: (יא) יושבים בסכות. במקום המלחמה: ועבדי אדוני. רצה לומר: שאר עבדי המלך: חייך. הריני נשבע בחיי גופך וחיי נפשך: (יב) גם היום. כי חשב כאשר יאכל לפניו, אז ייטיב לבו ביין, וישכב עם אשתו: וממחרת. עד אשר שלחו: (יג) במשכבו. במקום ששכב בה אתמול, וזהו עם עבדי אדוניו: (טו) אל מול. לפני המקום שלוחמים בו בחזקה ובגבורה: ושבתם מאחוריו. לבל יעזרוהו, ויהיה נכה מבני עמון וימות, וכוננו היתה לישאנה אחר זה, למען יחשבו שהרתה אחר הנשואין: (טז) בשמור. בעת שמרו את העיר מסביב, לבל תת יוצא ובא: אנשי חיל. מבני עמון:

תהלים לא טו-כה

מו ואני | עליך במחתי יהוה אמרתי אלהי אתה: מו בידך עתתי הצילני מיד-אויבי ומרדפי: ז האירה פניך על-עבדך הושיעני בחסדך: יח יהוה אל-אבושה פי קראתיך יבשו רשעים ידמו לשאול: יט תאלמנה שפתי שקר הדברות על-צדיק עתק בגאווה ובזו: כ מה רב-טובך אשר-צפנת ליראיך פעלת לחסים בך נגד בני אדם: כא תסתירם | בסתר פניך מרכסי איש תצפנם בסכה מריב לשונות: כב ברוך יהוה כי הפליא חסדו לי בעיר מצור: כג ואני | אמרתי בחפזי נגרותי מנגד עיניך אכן שמעת קול תחנוני בשועי אליך: כד אהבו את-יהוה כל-חסידיו אמונים נצר יהוה ומשלם על-יתר עשה גאווה: כה חזקו ויאמץ לבבכם כל-המיוחלים ליהוה:

רש"י

(טז) בידך עתותי. עתים העוברים עלי על פיך הם ובגזרותיך: (יח) אל אבושה וגו'. אחרי שקראתיך אין נאה שאבוש: ידמו לשאול. ישתתקו ויאלמו למות: (יט) הדברות על צדיק עתק. שאומרות לשאול עלי דוד מבקש רעתך: עתק. סרה דבר שאינו כמו ויעתק משם (בראשית י"ב), ודונש פתר אותו לשון דבר גדול וקשה כמו עתקו וגם גברו חיל (איוב כ"א), הון עתק (משלי ח'), ולמכסה עתיק (ישעיה כ"ג) (סא"א): (כ) מה רב טובך. ידעתי לעולם הבא יש שכר טוב ליראיך ומכל מקום בעולם הזה שהרשעים מקיפים אותם אני מתפלל עליהם שתסתירם בסתר פניך: (כא) מרוכסי איש. מחבורי רשעים המתקשרים יחד להרע להם: (כב) בעיר מצור. בקעילה, כשאמר שאול עלי נסגר לבא בעיר דלתים ובריה (שמואל א' כ"ג): (כג) ואני אמרתי בחפזי. כשיצאתי מקעילה ובאתי אל מדבר מעון והייתי נחפז ללכת מפני שאול כי השיגני, ושאל ואנשי עוטרים אלי ואל אנשי לתפשים: אמרתי בלבי נגרותי. נכרתתי לשון גרון הכורת את העץ על שם גזירתו נקרא גרון כך פי' דונש ומנחם חברו כמו נגרותי ואין לו דמיון בתורה (סא"א): (כד) אמונים נוצר ה'. שומר ה' את המאמינים בישועתו וסומכים עליו: על יתר. מדה במדה מכוונת כחץ על יתר הקשת (סא"א), או יש לפתור על יתר, חבל כנגד חבל קו כנגד קו, ל"א יתר הוא לשון גאווה כמו (ישעיה ט"ו) יתרה עשה פירוש ומשלם על יתר בגאווה לעושי גאווה (סא"א): (כה) חזקו ויאמץ לבבכם. כמו שראיתם שעשה לי להושיעני שהחלתי לו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(טו) ואני. אבל אני אבטח בה' ולא אירא מהם: אלהי אתה. ותעזרני מהם: (טז) בידך עתותי. כל העיתות שעברו עלי בין העתים לטובה ובין העתים לרעה הלא המה בידך על פיך נעשו: הצילני מיד אויבי. כי הלא הכל בידך: (יז) האירה. הראה לי פנים מאירות והוא מדרך משל הנהוג בין אדם לרעהו: (יח) כי קראתיך. והואיל ובך בטחתי מהראוי שלא אבוש: ידמו. יכרתו לרדת לשאול: (יט) תאלמנה. מהראוי שתאלמנה שפתי שקר: (כ) מה רב. מה מאד רב הטוב אשר צפנת לתת ליראיך בעוה"ב ואף הרבה טובה פעלת להחוסים בך נגד בני אדם ר"ל אשר כל אדם חסו בו: (כא) תסתירם. כי הסתרתם בסתר הבאה מפניך להיות נסתרים מגבהות כל איש רשע: מריב. מהמריבה הבא מהלשונות: (כב) כי הפליא. אשר גם לי עשה חסד נפלא לחזק אותי כאלו הייתי בעיר מבצר: (כג) בחפזי. כשהייתי נחפז לברוח מפני שאול כמ"ש ויהי דוד נחפז (ש"א כ"ג) אז אמרתי נכרתי מנגד עיניך כי היה קרוב מאוד להמסר ביד שאול: אכן שמעת. כי נוצלתי גם אז מידו: (כד) אהבו. לזה אהבו את ה' כי הוא שומר אנשי אמונים: על יתר. על יתרון הגאות של עושי הגאווה: (כה) חזקו. כל המקוים לה' חזקו ואמצו לבבכם ותהיו בטוחים כי הלא תראו כי יש תקוה:

יהל אור

כו' ומנין ששכרן של צדיקים קרויה מלאכה שנאמר מה רב טובך כו' פעלת לחוסים בך. ובזה נ"ל לפרש הפסוק שבמזמור שיר ליום השבת. כי שמחתני ה' בפעליך במעשה ידיך ארנן. ור"ל אע"פ שבשבת שבת ממלאכת עולמו. אבל שכר של צדיקים נמשך בשבת והוא הנק' פעולה פעלת לחוסים בך. וזהו כי שמחתני ה' בפעליך. והיינו ג"כ ענין במעשה ידיך ארנן דמבואר בגמ' פ"ק דתובות דף ה' סע"א דמעשה הצדיקים נק' מעשה ידיך וע' בתו"א בדר"ה ואתה תצוה את בני:

כ מה רב טובך. פ"ה דסוטה דל"א ב' ירושלמי פ"ב דחגיגה עמ"מ ב' ד' קי"ד ב' קמ"ח ב' ק"ע ב'. מדר ג' ד': (א) סוטה ס"פ כשם הנהו תרי תלמידי כו'. אשר צפנת ליראיך כו'. עד ומר מיראה וע"ש במהרש"א: (ב) במד"ר פ' בראשית ס"פ י"א ד"ד א' ר' פינחס בשם ר' הושעיה אמר אע"ג דאת אומר כי בו שבת מכל מלאכתו ממלאכת עולמו שבת. ולא שבת לא ממלאכת הרשעים (וע"ש במ"כ דמ"מ הגיהנם נח בשבת) אלא פועל עם אלו ועם אלו

רש"י

עין יעקב

דף לב עמ' ב נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְאָמַר: מִפְּנֵי שְׂאוּכְלִין בָּהֶּ² דְּבָרִים טְמֵאִים³. [דְּבָרִים] טְמֵאִים, סֵלָקָא דַּעְתָּךְ⁴? אֵלָּא⁵ שְׂאוּכְלִין בָּהֶּ דְּבָרִים⁶ שְׂאִינָן מִתְקַנִּים⁷. נַעֲנָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: בַּעֲזוֹן בְּטוֹל תּוֹרָה⁸. אָמְרוּ לוֹ⁹: נָשִׁים יוֹכִיחוּ¹⁰! שְׂמַבְטָלוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן¹¹. כּוֹתִים¹² יוֹכִיחוּ¹³! שְׂמַבְטָלִין אֶת יִשְׂרָאֵל¹⁴. תִּינוּקוֹת¹⁵ יוֹכִיחוּ¹⁶! שְׂמַבְטָלִים אֶת אֲבֵיהֶם¹⁷.

דברים טמאים ס"ד. וכי עונשן מיתה דבשלמא לשון הרע עונשו מיתה דכתיב (תהלים ק) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית: מתוקנין. מעושרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף באלו הן הנשרפים (סנהדרין 98): בעזון בטול תורה. דענוש נמי מיתה כדאמרין מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם הא

אם לא תלמדו יתמעטו: נשים יוכיחו. שאינם מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ומתות באסכרה. אמר להם אף הן מבטלות את בעליהן: תינוקות יוכיחו. שאינם בני לימוד. אמר להם. אף הם בעזון שמבטלים את אביהם להוליכם לחמה ולצונן ולפייסם באגוזים:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

מתלמוד תורה, ואין עליהן עזון בטול תורה. אָמְנָם יש עליהן חייב ללמוד הלכות, כדי לדעת כיצד לנהג בחיי היום-יום, אף אין עליהן חייב ללמוד מעצם דין של למוד תורה. לכן אם הן כבר יודעות את ההלכות, אינן חייבות ללמוד יותר, ויתכן כי למוֹדָן אינו נחשב במצות למוד התורה, אלא כללמוד חקי החיים, כדי שלא להפשל בעברות. בין אם מתר לנשים ללמוד תורה, ובין אם אסור להן, בכל אופן לא מטל עליהן החייב להגות בתורה, עד כדי כך שהן תענשנה על בטול תורה! והנה רואים אנו שאף על פי כן גם חלק מהן נפגעות באספיקה! אמר להם רבי שמעון לחכמים: "אספיקה נגרמת בגלל בטול תורה!" נשים לוקות במחלה זו בגלל (11) מתלמוד תורה. אמרו לו החכמים לרבי שמעון בר יוחאי: (12) גוים (13) שאינך צודק, שהרי הם אינם מצוים בתלמוד תורה, ואף אסור להם ללמוד תורה (סנהדרין נט/א: "לנו מורשה ולא להם"), ואף על פי כן גם בין הגוים מוצאים אנו חולים באספיקה! אמר להם רבי שמעון בר יוחאי: אין סבה אחרת לאספיקה מלבד בטול תורה! הגוים לא נענשים מסבה אחרת, אלא בגלל (14) מתלמוד תורה. אמרו החכמים לרבי שמעון בר יוחאי: (15) יהודים, שאינם בני למוד תורה (16) שאף הם מתים באספיקה, אמר להם רבי שמעון בר יוחאי: אין סבה אחרת לאספיקה מלבד בטול תורה! על כל שאלה מסוג זה אענה לכם תשובה הנושאת אפי' זכה, דעו לכם מחלה זו תופסת גם את המבטלים העקיפים. הילדים נתפסים במחלה זו בגלל (17) להוליכם לשמש ולצל, ולפייסם בסקריות ובאגוזים, ושאר בטולים לא הכרחיים. אמרו החכמים לרבי שמעון בר יוחאי:

(1) הסבה שמחלה זו מתחילה בבני מעים וגומרת בפה, (2) במערכת האכילה. (3) מאכלים אסורים, המטמאים את נפש האוכל (4) היעלה על דעתך?! הרי אין עליהם ענש מות! אין לבאר "דברים טמאים", שנגעה בהם גבלה וכיצא בזה, כי רש"י באר: "וכי ענשם מיתה"? הרי שהם אסורים, בעוד שמאכל טמא אינו אסור באכילה, אלא ה"טמאה" כאן משמשת כלשון פוללנית לכל אסורי אכילה. על כך תמהו החכמים ושאלו: הרי בגלל מאכלים לא כשרים לא מגיע ענש מות! אלא ככל אסורי התורה שפגיע עליהם ארבעים מלקות, ובנוסף לכן מאכלים אסורים מביאים ענש נוסף בצורת טמטום הלב, המביא לקהות רגשות לדברים רוחניים, בכל אלה אין ענש מות, בעוד שהאספיקה היא מחלה ממייתה וסופנית! על כן בארו החכמים את דעתו של רבי אלעזר ברי יוסי ואמרו (5) כוננו לאכילה שיש בה ענש מות, כגון (6) פרות טבל (7) על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אשר בהם "מתקנים" את היבול החקלאי הגדל בארץ ישראל, מוציאים אותו מדין טבל, שהאוכלו חייב מיתה בידי שמים, ומביאים אותו למצב של מאכל הראוי לכל אדם. (8) כי היעוד של הפה הוא להגות בתורה ולקרא בה, שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיוך" (יהושע א.ח. סנהדרין צט/ב). אין לפה יעוד נוסף! על כן קבע רבי שמעון בר יוחאי בעצמו ואמר: "אלו הייתי נמצא למרגלות הר-סיני בשעת מתן-תורה, הייתי מבקש מהקב"ה שני פיות, כדי שלא לבזבז לצרכים גשמיים את הפה שנועד לתורה (תל' ירושל' ברכות ח/א). (9) החכמים לרבי שמעון בר יוחאי: אם סבת האספיקה היא בגלל בטול תורה, (10) שהן פטורות

1 וְאִי אֲתָמֵר בְּהָא – ואם היה משמיענו מחלוקתם בזה וביצא שליש
2 דרך דופן בלבד, הייתי אומר שדווקא בְּהָא קְאָמֵר רַבָּה שמכאן
3 ולהבא קדוש, שבכך החמיר לומר שהעובר קדוש, ומה שאין כן אם
4 נאמר שלמפרע קדוש, אז יהיה הדין יוצא לקולא, שאינו קדוש, אֲבָל
5 בְּהָא – בדין זה של מבר לנכרי, שאם נאמר מכאן ולהבא הוא קדוש
6 הרי זו קולא שהעובר אינו קדוש, אִימָא מוֹדִי לִיה רבָּה לְרַב הוֹנָא,
7 שלמפרע קדוש כדי להחמיר, לכן צריך להשמיענו שרבה סובר מכאן
8 ולהבא קדוש אף שיוצא הדין לקולא, מסיימת הגמרא: אכן צָרִיכָא.
9 הגמרא מקשה ממשנתנו על רב הונא: תַּנֵּן במשנתנו, הַמְכַּתֵּךְ
10 שעומדת להוליד את עובריה בפעם הראשונה, הַמְקַשָּׁה לִילָד, מַחֲתֵךְ
11 את העובר אֲבָר אֲבָר, וּמְשַׁלֵּךְ לְכַלְבִּים. מַאי קָאָ – וכי לא משמע
12 מהמשנה, שאפילו שֶׁמַּחֲתֵךְ אבר אבר וּמַנִּיחַ לפניו עד שיצא רוב
13 הולד, בכל זאת מותר לו להשליך לכלבים את החתיכות שחתך לפני
14 שיצא רובו, משום שעדיין לא היה הולד קדוש בבכורה, ומכאן קשה
15 לרב הונא, שאמנם מובן הדבר אם נאמר שמכאן ולהבא קדוש,
16 נמצא שטרם יציאת רובו אינו קדוש כלל, ולפיכך אותן החתיכות
17 שנחתכו שאין עליהם קדושה כלל יכול להשליכן לכלבים, וְאוֹלַם אִי
18 אֲמַרְתָּ כרב הונא שֶׁלֹּמְפָרַע הוּא קְדוּשָׁה, וכאשר יצא הרוב הוברר
19 הדבר שמתחילה הוא קדוש, נמצא שכל החתיכות שלפניו אף הן
20 קדושות, וכיצד התירה המשנה להשליך לכלבים, הרי יִקְבֵּר מִפְּעֵי
21 לִיה – היה צריך להיות הדין שיקבר.
22 מתרצת הגמרא: לֹא – אין כוונת המשנה שחתך אבר אבר והניח
23 לפניו, אלא הָבָא בְּמַאי עֲקָרֵינוּ, בְּמַחֲתֵךְ אבר אבר וּמְשַׁלֵּךְ
24 לכלבים, ומכיון שאין החתיכות קיימות, אף שלמפרע צריכה
25 הקדושה לחול, מכל מקום אין לה על מה לחול.
26 שואלת הגמרא: לפי רב הונא שהעמדנו את הרישא של משנתנו
27 במחתך ומשליך לכלבים, ניתן לדייק שדווקא מחתך ומשליך לכלבים
28 אינו קדוש, אֲבָל אם מַחֲתֵךְ וּמַנִּיחַ, שקיימים כל אבריו בשעה שיצא
29 רובו, מַאי – מה דינו, הרי ודאי שִׁיקְבֵּר, שהרי קדוש הוא מתחילתו,
30 ואם כן יש לשאול, אֲדָרְבָּנָא – עד ששונה התנא של המשנה בְּסִיפָא
31 חילוק דין מהרישא, והוא באופן שִׁינָא רובָה בבת אחת, שלכך הרי
32 הוא קדוש, ולכן הדין שִׁיקְבֵּר, וּנְפֻטָּה מִן הַבְּכֹרָה, היה לו לתנא
33 לִפְלֹג וְלִתְנֵי בְּדִירָה – לשנות חילוק דין, בדין מחתך עצמו, וכך
34 היה לו לומר, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שאינו קדוש ואינו טעון קבורה,
35 רק בְּמַחֲתֵךְ וּמְשַׁלֵּךְ אֲבָר אֲבָר, אֲבָל מַחֲתֵךְ וּמַנִּיחַ, אף מה שחתך
36 יִקְבֵּר, שמשעה שיצא רובו קדוש הוא למפרע, ובכלל זה כל מה
37 שחתך.
38 מיישבת הגמרא: הָכִי נִמְי קְאָמֵר – אכן כך היא גם כוונת התנא, שאף
39 במחתך ומניח, דינו שיקבר, שכך מתפרשת הסיפא, בְּמָה דְּבָרִים
40 אֲמֹרִים בְּמַחֲתֵךְ וּמְשַׁלֵּךְ, אֲבָל מַחֲתֵךְ וּמַנִּיחַ, נַעֲשֶׂה דִינוּ בְּמַי
41 שִׁינָא רובָה בבת אחת, וְיִקְבֵּר.
42 מסתפקת הגמרא בדינו רוב אבר, אם המיעוט נמשך אחר הרוב לגבי
43 דין העובר: בְּעֵי רַבָּא, כאשר יצא רק מיעוטו של אבר, האם הָלָכוּ
44 בְּאִיכְרֵין אַחֵר הָרֹב, וכיון שרובו של אבר עדיין בפנים הרחם, נמשך
45 המיעוט אחר הרוב וכמי שלא יצא, או לֹא הָלָכוּ בְּאִיכְרֵין אַחֵר
46 הָרֹב.
47 מבררת הגמרא: הִכִּי דְּמִי, אִילִימָא בְּגֻז שִׁינָא רובָה של העובר, רק
48 בְּצִירֹף מִיעוּט הַאֲבָר, שהשלים מיעוט האבר שיצא לשאר אברי
49 העובר שיצאו מחוץ לרחם, כך שבצירוף מיעוט אבר זה נמצא שרוב
50 העובר בחוץ, ובלי המיעוט, אין רוב העובר בחוץ, וְקָא מִפְּעֵי לִיה
51 – והסתפק רבא, הֲאִי מִיעוּט דְּבָרָא – אותו מיעוט אבר היוצא, בְּתֵר
52 רוב דְּאֲבָר שְׂדִינָן לִיה – האם אחר רובו של האבר שנמצא בפנים
53 הוא נגדר, ונחשב כאילו לא יצא, ונמצא שאין רוב עובר בחוץ, ואינו
54 קדוש, ולכן יהא מותר להשליך מה שיצא לכלבים, או נאמר,
55 שמיעוט האבר שיצא בְּתֵר רובָה דְּעוֹבֵר שְׂדִינָן לִיה – אחר רוב
56 העובר שבחוץ יגדר, ולא אחר רוב האבר שבפנים, ונמצא רוב עובר
57 בחוץ, ודינו כנולד, וקדוש בבכורה.
58 דוחה הגמרא: ודאי רבא לא הסתפק באופן זה, שהרי פְּשִׁטָא דְּלֹא

59 שְׂבָקִינָן רובָה דְּעוֹבֵר – פשוט הדבר שלא עוזבים את רובו של העובר
60 שבחוץ שלא נלך אחריו, וְאוֹלִינָן בְּתֵר – והולכים אחר רוב האֲבָר
61 שבפנים, אלא ודאי שמיעוט האבר נגדר אחר רוב העובר ומשלים
62 לשאר חלקי העובר להיות רובו בחוץ, וחשוב 'נולד'.
63 מבארת הגמרא: אִילָא ספיקו של רבא הוא באופן זה, בְּגֻז שִׁינָא
64 הָצִיז של העובר: באופן שהושלם חציו של העובר שבחוץ על ידי רוב
65 אֲבָר שיצא בחוץ, אך מיעוטו של אותו אבר נשאר ברחם, כך שעם
66 רוב האבר ושאר אברי העובר חציו של העובר בחוץ, וְקָא מִפְּעֵי
67 לִיה – והסתפק רבא, הֲהוּא מִיעוּט דְּבָרָא – אותו מיעוט שבפנים,
68 מִהוּ לְמִישְׁדִּיָּה בְּתֵר – שיגדר אחר רוב האֲבָר שבחוץ ויצטרף לחצי
69 העובר, ובכך יהיה נחשב שרוב העובר יצא מחוץ לרחם ויתקדש
70 בבכורה, או שאין מצטרף מיעוט האבר שבפנים לרוב האבר שבחוץ
71 שיחשב שרוב העובר בחוץ, משום שצריך שבפועל יצא רובו של
72 העובר, ויפטור ויפתח רובו את הרחם, כדי שיהא עליו שם פֶּטֶר
73 רחם, וכיון שיצא רק חציו אינו קדוש בבכורה.
74 הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו לפשוט את הספק: תָּא שְׂמַע, שנינו
75 בסיפא של המשנה, יִצָא רובָה, הָרִי זֶה יִקְבֵּר, מבררת הגמרא: מַאי
76 רובָה – מה כוונת המשנה שיצא רובו, אִילִימָא רובָה מִמֶּש, שיצא רוב
77 העובר בבת אחת, וזאת חידשה המשנה שנחשב לידו ביציאת רובו,
78 קשה, מה חידוש יש בזה, הלא דין פשוט הוא, וכי האם עַד הַשְׂתָּא
79 לֹא אֲשַׁמְעִינָן את הדין דְּרובָה בְּכִילוּ, והרי דין זה כבר נבחר בש"ס,
80 ואין צורך להשמיע דבר זה שביציאת רוב העובר, נחשב לידה, וחלים
81 עליו כל הדינים התלויים בדין 'לוד'. אִילָא לֹא, ודאי כוונת המשנה,
82 בְּגֻז שִׁינָא רק חָצִיז של העובר, וחצי זה הוא בְּצִירֹף רוב האֲבָר
83 שבחוץ המשלים לחצי עובר בחוץ, ומצטרף מיעוט האבר שבפנים
84 לרוב האבר שבחוץ, להחשב כיצא העובר ברובו, ועל כך שנינו
85 שהעובר קדוש ויקבר, מוכח אם כן שהולכים באברים אחר הרוב,
86 ואומרים שנגרר מיעוט האבר שבפנים אחר רובו שבחוץ להחשיבו
87 כילוד.
88 דוחה הגמרא: לֹא, באמת אין הולכים באברים אחר הרוב, ולא נגדר
89 מיעוטו של אבר אחר רובו להחשיבו כילוד, ואין כוונת המשנה בדין
90 רובו, לאופן זה, שיצא חציו ברוב אבר, אלא ליצא רובו ממש, ומה
91 ששאלת שדין זה אין בו חידוש, יש ליישב שהמשנה מדברת באופן
92 זה, בְּגֻז שִׁינָא רובָה של העובר בְּצִירֹף מִיעוּט אֲבָר, שמיעוט אבר
93 שיצא מצטרף יחד עם שאר אברי העובר שיצאו להשלים שיהא רוב
94 העובר בחוץ, אבל רובו של אבר זה נשאר בפנים, וְקָא מִשְׁמַע לָן –
95 ובאה המשנה להשמיענו עצם דבר זה שנחשב שיצא רובו, דְּלֹא
96 שְׂבָקִינָן רובָה דְּעוֹבֵר דְּהַתָּה וְאוֹלִינָן בְּתֵר אֲבָר – שאין אנו אומרים
97 נניח את רוב העובר היוצא, ונלך אחר רוב האבר, ונגרור את מיעוט
98 האבר היוצא אחר רובו שבפנים, ונמצא אם כן שעדיין לא נולד רובו,
99 אלא אכן מחזיקים אנו ברוב העובר היוצא, ומיעוט האבר היוצא
100 נמשך אחר רוב העובר, כיון שיצא עמו, ומשום כך קדוש בבכורה
101 וטעון קבורה. נמצא שאין ראיה מהמשנה, לפשוט את הספק.
102 הגמרא מביאה אופנים שונים של ספיקות בדיני חציצה בלידת בכור:
103 בְּעֵי רַבָּא, בְּרַבָּא לעובר קודם לידתו בְּסִיב וכמין מעטה דק הגדל
104 סביב הדקלן ובשעת יציאתו חצץ הסיב בינו לבין הרחם, מִהוּ, האם
105 כיון שלא נגע בכותלי הרחם בשעת לידתו, לא נתקדש בבכורה,
106 שהנגיעה ברחם היא המקדשת, שנותנת שם פֶּטֶר רחם, על הולד, או
107 שאין הסיב חוצץ משום שלצורך הולד הוא ובטל לגביו.
108 עוד הסתפק רבא: אם כרכו בְּטָלִיתוּ מִהוּ, האם הטלית היא חציצה
109 ואינו קדוש בבכור, או שאינה חוצצת וקדוש.
110 מסתפק רבא עוד: אף אם תאמר בסיב וטלית שחוצצים, משום שאינם
111 מין העובר, ומין בשאינו מין חוצץ, כרכו בְּטָלִיתוּ, שהוא מעין
112 מעטה שבו גדל העובר במעי אמו, קודם שיצא לאורי העולם, מִהוּ.
113 תמדה הגמרא על ספיקו האחרון: כרכו בְּטָלִיתוּ של העובר, וכי יש
114 ספק בדבר, והרי אוֹרְחִיָה הוּא – כך היא הדרך, שהרי במעי אמו
115 נמצא הוא בתוך שליתו ופעמים יוצאת עמו שליתו, ובראי שאינה
116 חציצה במקרה זה. מבארת הגמרא: אִילָא ספק רבא הוא כשכרך את

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף ע עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) רש"י תוספת

1 **וְאִי אֶתְמַר בְּהָא בְּהָא קְאָמֵר רַבָּה** – מכאן ולהבא, דאי אמרת למפרע – קולא הוא,
2 **דְּלֵא קִדִּישׁ. מוֹחֲתָךְ וּמוֹנִיתָ** – עד שיצא הרוב. ואף על גב שיצא הרוב, הדרי החיובות
3 **לְפִנּוּי** – משליכו לכלבים. אי אמרת בשלמא מכאן ולהבא הוא קדוש, ומקמי יציאת
4 **רֹב לֵא קִדִּישׁ מִדֵּי** – הֵנָּה אֵיחָדְהוּב מִקְמֵי הֵכִי לֹא חֲלָה קְדוּשָׁה עֲלֵיהּ. אלא אי
5 **אִמְרַת לְדִמְלַפְרָה** הוא קדוש, הא כיון דרובא

קמן — איגלאי מלאת ביציאת הרוב
דמעיקרא קדוש להו לא מחתך ומשליך —
דכיון דליתגהו, אמאי תיחול בשעת גמר
יציאת הרוב? ואיסורא ליכא, דהא כי שדא
קמא — חולר הוה. אבל ביצא שדא ומכרו
לגוי, חזור ויצא שלש אחר, וכולן לפנינו
איכא למימר: אנלאי מלאת, וחיללא למפרע
ומכטלה מכירה. ארתני יצא רובו —
דמשמנו: בבת אחת. נעשה כמי שיצא רובו
— בבת אחת. הלכו באברים — כדמפרש
אויל: שיצא רובו במיעוט אבר. רוב העובר
יצא, ומיעוט אחד מן האברים הליח:
ליציאת הרוב. וקא מיבעיא ליה: הלכו
באברים אחר הרוב, דנשיד מיעוט אבר שיצא
בתר רובו שבפנים, והוי כמאן דלא נפק האי
מיעוט, וליכא יציאת רוב עובר, ואם רצה —
מחתך ומשליך לכלבים. ומשום מטיל מום
בקרשים ושליו, דמותר להטיל מום בבכור
קודם שיצא לאורי העולם, כגון יציאת ראשו,
או יציאת רובו דרך מרגלותיו. או לא הלכו
— ושדינן ליה בתר רוב עובר. דלא שבקינן
רוב עובר וניחיל בתר רוב אבר. אלא שיצא
חציו — של עובר, ורוב אבר משלים אותו
הנצי. ואי שדינא למיעוטא דגוואי בתר רובו
נפק — ליה רובא דולד. אי נימא רובו ממש
— ובבת אחת קא מיירי על כרחך. דאף על גב
דשנינן לעיל: מחתך ומניח נעשה כ' —
שינויא בעלמא שני אגב דחוקדה, ומתניתין
במשמעותיה קיימא. אלא לאו כגון שיצא
חציו ברוב אבר — וקרי ליה רובו, דשדינן
מיעוט אבר דגוואי בתר רוב אבר, והוא ליה
רוב עובר. לא — לעולם לא הלכו, ולא
שדינן מיעוט אבר בתר רובא. ומתניתין —
ביצא רובו ממש. ודקשיא לך: למאי
אינטריך? כגון שזידי מיעוט אחד מן
האברים משלים לרוב העובר. ואינטריך
לאשמעינן דהוי רובא, ולא אמרינן: שדי
מיעוט אבר שבחוקי אחר רוב שבפנים, וליכא
לדיה. אלא שזידיה בתר רוב העובר, והואיל
ובחדיה נפיק. כרכו כסוב — שגדל ונכרך
סביב הדקל כעץ *מריילא של גפנים. מהו
— שתא חציצה. ואמרין: כיון דלא נגע
ברחם — לא קדיש, דהא רחם הוא דמקדש,
דברידיה לאו כרחמא. ולקמן בעי אימת
כרכו. ואם תמצ' לומר סיכ היה חציצה, דמן
שלא במינו הוא. שלא — שמיז הוי חציצה
או לא? כרכה — אשה בדידה והוציאנה,
והפסקיו ידיה בינו לבין הרחם. מי אמרינן:
כיון דאורחיה הוא לילד את בהמה — לאו
חציצה היא? היכי דמי — כל הני בעיי.
אי דנפק דרך ראשו — ואחר שהוציאו
אותו עשו שן אחד מן הדברים הללו.

58 **פטרית** — רשיה לרחם, וקדוש מיד, דהא יצא ראשו — הרי זה כילוד וחולץ פס
59 והוציאתהו. **הא אפיקתיה** — כשהיה בלוע, ולא נגע ברחם, והיינו כרכתו! **אלא**
אחרונה או לא? **ונכנס** — מהו — נפטרה בהמה אחרת מן הבכורה, או לא.
60 קודם לכן נקדשו תפלו. **הא ליתנה** — ומאן נקדשה? לא אמיר ולא נגיעה, דהא
62 בצואר. נטל מעובי הכללים מבפנים סיבי סיבי. **נקנע** **בנטיא דביי** — נגמם
63 כיון דעומד מרובה עליו — הוה ליה באילו כולו עומד. לישא אחרניא: נגמם

מִי לֹא מִחוּת וּמוֹנִיחַ וְאִי אִמְרוֹת לִמְפָּרַע קְדוֹשׁ יִקְרֶה מִבְּעֵי לִיָּה — חִימָה; דְּלִמְאֵן דֹּאֲמֵר
נִמֵּי מִכָּאן וְלִהְבֵּא הוּא קְדוֹשׁ, אִמְאִי שְׁלִיף לְכַלְבִּים, כִּיִּן דִּבְרֵי יֵצֵא רִיבֵי דֵּהָא רִירֵב
מִחוּתִּין נְמִי חֲשִׁיב לִיָּה לִידֵּהּ, כְּדֹאֲמֵר בִּ"הַפֹּתָלָה" (נִרְדֵּה כֹחַ), דִּיצֵא מִחוּתִּין מִרְוּבֵי — אִמּו
טִמְאָה לִידֵּהּ, וּמוֹנִיחִיָּן — נְמִי קִתְּנִי; וְנִפְסְרֵהּ מִן הַבְּרִיחָה, וְכֵל עֵץ קִאֲמֵר, בִּן שִׁצָּא אֲבֵר
אֲבֵר בִּן שִׁצָּא רִירֵב בֵּינָא אֲחִיתִּי וִישׁ לִמּוֹר:

דבשלמא אי מכאן ולחבא דוא קדוש, כיון דאין
קדושה חלה עליו עד יציאת רובו, אם כן מה
שנחתך קודם יציאת רוב — אין קדושה חלה
עליו כלל, ויכול להשליכו לכלבים אף מאחר
יציאת רובו. ומיהו, מכי יצא רוב ואילך טען
קבורה לחמה משיחא, וכן משמע לשון קונטרס.
ואף על גב דקתני: יצא רובו הרי זה יקבר,
ומשמע: רובו בבת אחת, כדמוכח בסוגיא,
ומשמע: אבל אבר אבר לא — היינו דוקא לענין
המיעוט הראשון, דאפילו אחרו מיעוט טען
קבורה כשיצא רובו, מאחר דאין מחזית. אבל
למאן דאמר למפרע קדוש, שמחללה הקדושה
חלה עליו, מתחלת הלידה — אם כן במחזית נמי
יקבר. ואמאי במחזית נמי לא קשיא ליה: הדי
מטיל בו מום? דאיכא לאוקומי בפל שאינו ראוי
להקברה. אי נמי, מחזית קודם שיצא לאורי
העולם. **ברכתו** אחותו — פירש בקונטרס:
האשה ברכתו לעובר, ואחותו בידים, והפסיקו
ידיה בינו לבין הרהם. וקשה לרבינו תם: בדשום
מקום לא איירי באשה עבה בהבמה, מה
רועה. כדתני: בהמה שמת עוברת בהן מעיה
והרשית הורעה את ידו. ורישא דרך מילתא נמי
איירי ברועה, "כרבו בסיב" לשון זכר, הכי נמי
הה ליה למנקט: "כרכו ואחור" והוציאנו ועד,
דמאי פריך: אי דנפק דרך רישא — פטרתיה; וכי
אין יכול להיות שאחותו בידים בראשו, ומפסיק
בידיה בין ראשו לרחה? שה דחוק לומר דאין
לרחה לפתוח לרחה חזה הדין הראש, ואין יכול
להכניס ידו. ועוד, דמתניתין דהרשית ורועה את
ידו — בלא הוציא כלל איירי, דאם לא כן —
טמא במה שיצא. ואף על גב דיש לחלק בין
מבכרת לאין מבכרת, אי נמי, הוה כשילדה אחר
קודם לזה, שנפתח רחמה — כל זה דוחק, ונראה
לרבינו תם כמו גרסת רבינו חננאל: "כרכו"
אחותו והוציאנו" — שילדה קודם מהו. בדמא
נמי בפרק "כל הבשר" (חולין קכז א:) אין לי אלא
אחותו הקטנה, הגדולה מנין? ופריך: אי דנפק דרך
רישא, וכן הנקבה — הא פטרתיה ראש הנקבה,
שיצא ראשה תחלה, שראש הזכר כרוך בין
ברכיה! ומשני: דנפק מרגלותיו והוא כרוך בין
ברכיה. והוא הדין דהוה מצוי למימר "כרכו אחיר"
לענין איהו חזן כבור, ואין נקט אחותו משום
דליכא כבורא כלל.

אֵלֶּה: נִעְקְרוּ וְתָלוּ לִיהִי, שִׁי, שְׁלֵא בְּמִקְוֶמֶן לֹא מִקְדָּשִׁי, אוֹ דִלְמָא שְׁלֵא בְּמִקְוֶמֶן נִמְי מִקְדָּשִׁי? דָּא: נִגְמָמוּ בִּתְלִי בֵּית הָרָחֹם, מַהוּ? אָמַר לִיהִי: קָא נִנְעָתָ בְּבִעְיָא וְאָמְרִי לָהּ בְּעָא מִיְיָה רַבִּי יִזְרָא מְרַבִּי אֲסִי: עוֹמֵד מְרוּבָה עַל מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד, וְיִצְא דֶּרֶךְ עוֹמֵד, מַאי? עַד כָּאן לֹא אִיבְעִיא עוֹמֵד, דְּאִיבָא עוֹמֵד בְּעוֹלָם, אֲבָל נִגְמָמוּ לֹא קָא מִבְּעִיא לִיהִי.

משנה

|| דרך מרגליותיו – וקודם יציאתו רובו כרכוהו. בלעתהו – חולדה בתוך החרם
 יעתה והוציאתה והכניסתה והקיאנה ויצא מאליו מהו – מי קדוש בהאי יציאה
 יתתהו – גרסין 'נפתחה', נתרבה, שששיצא לא נגע. נעקרו – קא סלקא דעתך:
 כבאן דרום! נעקרו – קא סלקא דעתך קודם לכן נעקרו! ונבסרו לפנים, ונתלו לו
 וכלי – ומה, ומשם אתה למד את תשובתך. ויצא פריזן – מהו? מי מאמרין:
 ופריזנים ופריזי חצונה משמרת, וקא מיבעיא ליה: דורא ברא מקדש וא לא?

מאי טעמא דתנא קמא — ואם תאמר: ומאי קבעי? והא טמאה בלועה היא ולא מטמאה
יש לומר: דמשום דרבי עקיבא מטמא לקמן (חולין עב, א) עובר במעי אשה, אצטרך
ליה הכא גבי בהמה קל וחומר, כדפירש בקונטרס דאפילו רבי עקיבא מודה הכא. אי נמי,
משום דדיה לנו לטמאות מ"זבל הולך על כפיר" דבסמוך, אפילו קלוט במעי קלוטה, אי לאו

קל וחומר, והשתא דאיכא קל וחומר — מוקי לה
תנא קמא לדרשא אחרית. **קלוט** במעי פרה
ליטמא — היה מצי לשנוי דלדחי אתני קל
וחומר דרב חסדא, אלא דעדיפא משני. **קלוט**
במעי קלוטה — ואם תאמר: ומאי פריך? אף הכי
נמי, דאליבא דרבי יוסי הגלילי קיימנן, דדריש
אתני בפרק "ארבעה וחמשה" (בבא קמא מא, ב)
גבי "בעל השור נקי", דדריש: נקי מדמי ולדות.
ומשמע דמוקי "את" לדעתא עורה, ואם כן סבר
כרבי שמעון דאסר קלוט כשיצא לאויר העולם,
דנפקא מ"את הגמל" בפרק קמא דבכורות (ו, ב)
יש לומר: דניחא ליה ליישב מילתא דרבי יוסי
דכא אפילו למאן דשרי קלוט. אי נמי, הכא
איירי בראשו ורובו דומים לאמו, דאפילו רבי
שמעון מודה בהדיא דשרי, כדמוכח התם.
חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה —
דכל חד משמע חידוש. כלומר, דמחמת
דחיה בכלל בהמה — שמענו שפיר איסור
הרבעה. ומיהו, בלאו הכי ידענן, דאפילו בעופות
גמרינן הרבעה "בהמותך" "בהמתך" משבת,
כדאמרין ב"שור שנגח את הפרה" (בבא קמא
נד, ב).

ולרבנן

משנה בהמה שמת עופרה בתוך מעיה, והושיט
הרועה את ידו ונגע בו, בין בבהמה טמאה בין בבהמה
טהורה — טהור. רבי יוסי הגלילי אומר: בטמאה — טמא,
ובטהורה טהור. **גמרא** מאי טעמא דתנא קמא? אמר
רב חסדא: קל וחומר, אם הושיט אמו להתירו
באכילה, לא תושייל לו לטהוריה מידו נבלה? —
אשכחן בהמה טהורה, בהמה טמאה מנלן? — אמר
קרא: "וכי ימות מן הבהמה" — זו בהמה טמאה,
ואשר היא לכם לאכלה" — זו בהמה טהורה, איתקש
בהמה טמאה לבהמה טהורה, מה בהמה טהורה —
עופרה טהור, אף בהמה טמאה — עופרה טהור. ורבי
יוסי הגלילי מאי טעמא? אמר רבי יצחק: דאמר קרא
"וכל הולך על פפיו בכל החיה הולכת" וגו' — מהלכתי
כפים בחיה טמאתי לה. — אלא מעתה, קלוט במעי
פרה ליטמא, דמהלכתי כפים בחיה הוא! — מהלכתי
כפים במהלכתי ארבע, והאי — מהלכתי ארבע במהלכתי
שמונה הוא. — פרה במעי גמל לא תטמא, דמהלכתי
שמונה במהלכתי ארבע הוא! — "הולך" "וכל הולך" —

לרבות פרה במעי גמל. — קלוט במעי קלוטה ליטמא, דמהלכתי ארבע במהלכתי ארבע הוא!
— להכי אתני קל וחומר דרב חסדא. מתקוף לה רב אחריכו בר אמי: חזיר במעי חזיריתא
לא ליטמא, דמהלכתי שמונה במהלכתי שמונה הוא! אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מהכא: "נפש
פי תגע בכל טמא או נבלת חיה טמאה או נבלת בהמה טמאה או נבלת שרץ טמא", וכי
נבלת בהמה טמאה מטמאה, ובטהורה לא מטמאה? אלא איזה זה — זה עופר, שפטמאה —
טמא, ובטהורה — טהור. ומאחר דנפקא ליה מדרב נחמן בר יצחק, דרבי יצחק למה לי? — אי
לאו דרבי יצחק, הוה אמינא: פוליה לכדרבי הוא דאתא, קא משמע לן. תניא, אמר רבי יונתן:
נמתי לו לבן עזאי, למדנו נבלת בהמה טהורה שפטמאה, ונבלת בהמה טמאה שפטמאה, נבלת
חיה טמאה שפטמאה; נבלת חיה טהורה לא למדנו מנין? נם לי: "כל הולך על פפיו בכל החיה
ההלכת". נמתי לו: וכי נאמר "וכל חיה"? והלא לא נאמר אלא: "נבלת החיה", למהלכתי כפים
בחיה הוא דאתא! נם לי: ומה ישמעאל אומר בדרב הנה? נמתי לו: "וכי ימות מן הבהמה" — זו
בהמה טמאה, "ואשר היא לכם לאכלה" — זו בהמה טהורה. למדנו: חיה בכלל בהמה, ובהמה
בכלל חיה; חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, חיה טמאה בכלל בהמה טמאה, בהמה

בהמה

משנה הושיט הרועה את ידו — לתוך מעיה. טהור — טעמא דתרווייהו
מפרש בגמרא. **גמרא** קל וחומר — כלומר, אפילו לרבי עקיבא דאמר לקמן
(חולין עב, א): טמאה בלועה, כגון עובר במעי אשה — טמאה, הכא מודה
מקל וחומר: אם הושיט לו מחיצת אמו להתירו באכילה בשחיטתה, אף על פי
שהוא מת, לא תועיל לו כשהיא חיה לטהרו
מלטמא? איתקש — נבלת טמאה לנבלת
טהורה, מי שאינו קרי נבלה בטהורה — אינו
קרי בטמאה. על כפיו — שאין פרסותיו
סדוקות. מהלכי כפים בחיה — בתוך גופה
של בהמה חיה, דהיינו עובר טמא במעי
אמו. טמאתי לך — משום נבלה, דכתיב
בסיפיה: "הנוגע בנבלתם יטמא". קלוט —
מת במעי פרה ליטמא — שהרי מהלכי
כפים הוא! ומשני: מהלכי כפים במהלכי
ארבע — בעינן, דהכי כתיב: "הולך על כפיו
בכל החיה ההולכת על ארבע" — שאין
לאמו אלא ארבע רגלים, כגון טמאה, שאין
פרסותיה סדוקות. פרה במעי גמל — טמאה
שעוברת מין טהור. לא תטמא — במעי
אמו, דהאי לאו מהלך על כפים הוא. ורבי
יוסי פסיק ותני: בטמאה טמא! קלוט במעי
קלוטה — ואינו טהור, היא, אלא שנולד כן.
ליטמא — במעי אמו. ומתניתין פסיק ותני:
בטהורה טהור! קל וחומר דרב חסדא — אם
הושיט לו אמו כו'. אלא איזה זה — נבלת
שחלוקה בין נבלת טמאה לטהורה. זו נבלת
עופר — דהא בנולדה ליכא לאוקמה, דהא
נבלת טהורה מטמאה, דכתיב: "וכי ימות
מן הבהמה אשר היא לכם" וגו' ויקרא יא.
אלא נבלת עובר מיתוקמא, שבטהורה מקל
וחומר, ובטמאה טמא, דליכא קל וחומר, דקם
ליה ממילא בטומאת נבלת טמאה שמת,
ולא דרשינן חזקא. אי לאו דרבי יצחק
הוה אמינא כוליה האי קרא לכדריי אתא
— דאמרין לקמן (חולין עא, א): אקרא אני
חיה, בהמה למה נאמר כו'. ועובר טמאה
דטהור תיפוק לן מהקישא דלעיל, ואף על גב
דרבי מבזהמא טמאה נפקא, ודרב נחמן תיפוק
מחיה — דא קיימא לן (שבועות טא, ב) פרשה
שנאמרה ונשנית — מפני חידוש אחד נשנית.
השתא דכתיב: "כל הולך על כפיו", דאפקא
מהקישא דלא נקט — דרשינן מ"בנבלת
חיה טמאה", ואמרין: לדרשא אתא, לאתוי
עובר. הכי גרסינן: תניא אמר רבי יונתן נמתי
לו לבן עזאי — נמתי = אמרתי. למדנו כו'
— דכתיב: "או נבלת חיה טמאה או נבלת

בהמה טמאה" ויקרא הו, וכתיב: "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה" ושם יא — הרי חיה טמאה, ובהמה טמאה, ובהמה טהורה, אבל נבלת חיה טהורה לא
למדנו שטמא, ומנן? בכל החיה — להביא חיה טהורה, וכתיב בסיפיה: "הנוגע בנבלתם יטמא". למהלכתי כפים בחיה — עובר טמא במעי אמו, כדאמרן. נמתי לו
וכי ימות מן הבהמה וגו' — וכיון דפרט לך בהמה טהורה וטמאה — הרי חיה טהורה בכלל, לפי שלמדנו במקום אחר: חיה בכלל בהמה, ובהמה בכלל חיה, כדאמרין
לקמן. ומעתה תתא לך חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, אם תצטרך ללמוד חיה טהורה מבזהמה טהורה כלום. וחיה טמאה בכלל בהמה טמאה, לכשתצטרך.
ולקמן מפרש למאי הלכתא. וסידרה הכי גרסינן: ולמדנו חיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה, חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, חיה טמאה בכלל בהמה טמאה, בהמה
טהורה בכלל חיה טמאה, בהמה טהורה בכלל חיה טהורה. ומכאן שייך לך עא, א חבל על בן עזאי — הפסד וחבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני כו' עזאי
שלא שמשתי את רבי ישמעאל. כל חבלה) שבתלמוד לשון חבלה והפסד הוא, כמו (סנהדרין נט, ב): חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, גבי נחש. זאת הבהמה
אשר תאכלו — ומפרש בתריה: איל רצבי, אלמא חיה בכלל בהמה. זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה — והכי משמע: מכל
הבהמה אכול את המפרסת. ומעיקרא מתחיל לאישתעויי בחיה: "זאת החיה אשר תאכל", ומפרש סימני בהמה, דקאמר: "מכל הבהמה כל מפרסת" — אלמא בהמה
בכלל חיה. ומעתה תלמוד לכל הצריך לך. חיה טהורה בכלל בהמה טהורה כו' — והשתא מפרש לארבעה בבי דמתניתא למאי ניבעי להו. חיה טהורה בכלל בהמה
טהורה לסימנין — שלא מצינו סימנים מפורשים אלא בבהמה, דכתיב ב"ויקרא": "כל בהמה מפרסת פרסה", ובמשנה תורה (יד): "מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת
פרסה". סימנין אבהמה קיימי, ובהאי לא ידענן אלא משום דאשכחן חיה בכלל בהמה, כדלעיל: "זאת הבהמה" ומפרש: איל רצבי ויחמור. והוא הדין נמי דאצטרך לך
חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לטומאת נבלות, כדבעינן לעיל: נבלת חיה טהורה לא למדנו, ונפקא לן מבזהמה טהורה. ולהרבעה נמי אצטרך, דהא הרבעת כלאים
בבהמה כתיב ולא בחיה, אלא חדא מנייהו נקט. הכי גרסינן: חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה — וכדפרשינן דהרבעה בבהמה כתיבא, ומשמע בין טמאה ובין
טהורה, וחיה מבזהמה נפקא. והוא הדין נמי דחיה טהורה להרבעה בכלל בהמה טהורה, אלא בכל כללי דברייתא מפרש חדא מילתא, לאשמועין ומכולהו איכא למילף.
בהמה

משנה

משנתינו עוסקת בדין עובר שמת בתוך מעי הבהמה, האם הוא מטמא
טומאת נבילה: בַּהֶמָּה מעוברת שֶׁמֶת עֹבֶרָה בְּתוֹךְ מַעֵיהָ, וְהוֹשִׁיט
הָרוּעָה אֶת יָדוֹ לְתוֹךְ מַעֵיהָ וְנָגַע בּוֹ – בעובר, בֵּין בַּהֶמָּה מְמַאָּה
וּבֵין בַּהֶמָּה מְהוּרָה, הָרוּעָה מְהוּרָה, שְׁעוֹבֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ אֵינוֹ טָמֵא.
רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי חוֹלֵק וְאוֹמֵר, בְּעוֹבֵר שֶׁל בַּהֶמָּה מְמַאָּה, מְמַאָּה
הָרוּעָה טוֹמְאֵת נְבִילָה, וּבְמְהוּרָה – אֵם נָגַע בְּעוֹבֵר שֶׁל בַּהֶמָּה מְהוּרָה,
מְהוּרָה.

גמרא

מבררת הגמרא: מַאי מַעֲמָא דְתַנַּאי קָמָא, שְׁטִיחָה אֶת הָעוֹבֵר, בֵּין
בַּהֶמָּה מְהוּרָה וּבֵין בַּטְמֵאָה. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָה: אֲמַר רַב הֲסֵדָא,
הִטַּעַם הוּא מְשוּם שֶׁבַּהֶמָּה מְהוּרָה יֵשׁ קָל וְחוֹמֶר לְטַהֵר, אֵם
הוֹעִילָה לְעוֹבֵר שְׁחִיטָה אִמּוֹ לְהַתִּירוֹ בְּאִכְלָהָ, כְּשֶׁנִּמְצָא בְּתוֹכָהּ,
כְּדִין בַּהֶמָּה שֶׁנִּשְׁחַטָּה וְנִמְצָא עוֹבֵר בְּתוֹכָהּ, שְׁהוּא מוֹתֵר בְּאִכְלָהָ לְלֹא
שְׁחִיטָה, לֹא תוֹעִיל לוֹ לְמְהוּרָה – הָאֵם לֹא תוֹעִיל לוֹ טַהֵר אִמּוֹ
לְטַהֵר מִיָּד טוֹמְאֵת נְבִילָה, וְכִמוּ שְׁאִמּוֹ אֵינָה טְמֵאָה בְּחִיּוּהָ, כִּךְ
הָעוֹבֵר שֶׁבְּמַעֵיהָ אֵינוֹ מְטַמֵּא, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מֵת.

ממשיכה הגמרא ומבררת: אֲשַׁבְּחֵן – מִצָּנֵאנוּ לִימוּד לַעֲנִין בַּהֶמָּה
מְהוּרָה, אֲבָל עוֹבֵר הַנִּמְצָא בַּהֶמָּה מְמַאָּה, מְגַלֵּן שְׁאִין בּוֹ טוֹמְאֵת
נְבִילָה, וְהִי בְּטֵמֵאָה אִין קָל וְחוֹמֶר, שְׁהִי אִין שְׁחִיטָה הָאֵם מְתִירָתוֹ.
מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָה: אֲמַר קָרָא לִגְבִּי טוֹמְאֵת נְבִילָה (ויקרא יא ט) 'וְכִי יָמוּת
מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לֶכֶם לֹא־כֹלֵה הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב',
וְיֵשׁ לְדַרְשׁ אֶת הַפֶּסֶק כִּךְ, 'וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה', וְזוֹ בַּהֶמָּה מְמַאָּה,
'אֲשֶׁר הִיא לֶכֶם לֹא־כֹלֵה', זוֹ בַּהֶמָּה מְהוּרָה, וְעַל שְׁנֵיהֶם נִאֲמַר 'הַנֶּגַע
בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב', נִמְצָא שְׁבֹאוֹתוֹ בַּפֶּסֶק שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ דִּין
טוֹמְאֵת נְבִילָה, אִתְּקַשׁ – הוֹקְשָׁה בַּהֶמָּה מְמַאָּה לְבַהֶמָּה מְהוּרָה,
כְּדִי לְלַמֵּד, מִה בַּהֶמָּה מְהוּרָה עֹבֶרָה שֶׁמֶת בְּמַעֵיהָ מְהוּרָה מְטוֹמְאֵת
נְבִילָה, כְּמוֹ שֶׁלִּמְדוּנוּ לְעֵיל בְּקַל וְחוֹמֶר, אֵף בַּהֶמָּה מְמַאָּה, עֹבֶרָה
מְהוּרָה.

הגמרא מְבֹאֵרֵת עֵתָה אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה:
וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, מַאי מַעֲמָא – מְדוּעָה הוּא סוֹבֵר שְׁעוֹבֵר בַּהֶמָּה
טְמֵאָה, טָמֵא, הִי הוֹקְשָׁה בַּהֶמָּה טְמֵאָה לְטַהֵרָה, וּבְטַהֵרָה יֵשׁ קָל
וְחוֹמֶר לְטַהֵרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
הַגִּלְלִי הוּא מִכֵּךְ דְּאֲמַר קָרָא, 'וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ בְּכָל הַחִיָּה
הַחֹלְקֵת וְגו' עַל אֲרָבַע, טְמֵאִים הֵם לֶכֶם, כֹּל הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד
הָעֶרֶב' (ויקרא יא כז), וְהַפֶּסֶק מְדַבֵּר עַל בַּהֶמָּה טְמֵאָה, שְׁאִין פְּרִסְתִּיהָ
סְדוּקוֹת כְּשֶׁל מְהוּרָה אֲלֵא מְהֻלֶּכֶת עַל כַּפִּיהָ, שִׁישׁ לָהּ כַּף שְׁלִימָה וְלֹא
חִלּוּקָה לְשִׁנָּיִם, וּמִכֵּךְ שֶׁלֹּא כָּתוּב הַתּוֹרָה 'וְכָל הַחִיָּה אֲלֵא 'בְּכָל'
הַחִיָּה, מְשַׁמַּע שֶׁמְהֻלָּבִי כְּפִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּמַעֵי הַחִיָּה, טְמֵאֵתִי לָהּ,
וְהֵינּוּ עוֹבֵר שֶׁמֶת בְּמַעֵי בַּהֶמָּה טְמֵאָה, שִׁישׁ בּוֹ טוֹמְאֵת נְבִילָה, כְּאִמּוֹר
בְּסוֹף הַפֶּסֶק שֶׁנִּבְלָתָם מְטַמְּאֵת.

מקשה הגמרא: אֲלֵא מַעֲתָהּ, שְׁכָל עוֹבֵר הַמְהֻלָּךְ עַל כַּפּוֹ מְטַמֵּא, אֵם
כֵּן עוֹבֵר קְלוּטָה – שְׁאִין פְּרִסְתִּיהָ סְדוּקוֹת, הַנִּמְצָא בְּמַעֵי מְהוּרָה, וּמֵת,
לִיטְמָא – יִטְמָא טוֹמְאֵת נְבִילָה, כִּין דְּמְהֻלָּבִי כְּפִים בְּחִיָּה הוּא, שְׁהִי
אִין פְּרִסְתִּיהָ סְדוּקוֹת וְהוּא מְהֻלָּךְ עַל כַּפּוֹ, וְאִילוּ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי סָתַם
דְּבָרָיו בְּמַשְׁנֵה וְאִמַּר שְׁכָל עוֹבֵר שֶׁבְּמַעֵי מְהוּרָה הוּא טַהוֹר. מְתַרְצָת
הַגְּמָרָה: הַפֶּסֶק מְטַמֵּא רַק מְהֻלָּבִי כְּפִים הַנִּמְצָאִים בְּמַעֵי מְהֻלָּבִי
אֲרָבַע, שְׁגֵם הָעוֹבֵר וְגַם הָאֵם מְהֻלָּכִים עַל אֲרָבַע, שְׁהִי אִמְרָה
הַתּוֹרָה 'וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ בְּכָל הַחִיָּה הַחֹלְקֵת עַל אֲרָבַע טְמֵאִים הֵם
לֶכֶם', וְהָאִי – אֵךְ הַקְלוּטָה שֶׁבְּמַעֵי הַפֶּרָה, מְהֻלָּבִי אֲרָבַע בְּמַעֵי מְהֻלָּבִי
שְׁמִנָּה הוּא, שְׁהִי אִמּוֹ הִיא בַּהֶמָּה טַהוֹרָה שֶׁפְּרִסְתִּיהָ סְדוּקוֹת, וְהִיא
נִרְאִית כְּהוֹלֶכֶת עַל שְׁמוֹנֶה, וְלִכֵּן הוּא טַהוֹר.

מקשה הגמרא: אֵם רַק מְהֻלָּבִי אֲרָבַע הַנִּמְצָאִים בְּמַעֵי מְהֻלָּבִי אֲרָבַע
טְמֵאִים, מְהוּרָה הַנִּמְצָאֵת בְּמַעֵי נְמָל, גְּמַל שֶׁהָעוֹבֵר שֶׁלֹּא
מְפָרִיס פְּרָסָה, לֹא תִטְמָא, כִּין דְּמְהֻלָּבִי שְׁמִנָּה בְּמַעֵי מְהֻלָּבִי אֲרָבַע
הוּא, וְאִילוּ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אִמַּר שְׁכָל עוֹבֵר שֶׁבְּמַעֵי טְמֵאָה טְמֵא,
וּמְשַׁמַּע אִפִּילוּ פְרָה בְּמַעֵי גְמַל. מְתַרְצָת הַגְּמָרָה: כִּין שִׁיכֵלָה הַתּוֹרָה

לומר 'הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ', וְהִיא רִיכָה וְאִמְרָה 'וְכָל הוֹלֵךְ', הֵינּוּ לְרִבּוּת
אִפִּילוּ מְהוּרָה הַנִּמְצָאֵת בְּמַעֵי נְמָל, שְׁהִיא טְמֵאָה טוֹמְאֵת נְבִילָה.
מְמַשִּׁיכָה הַגְּמָרָה וּמַקְשָׁה: אֵם טִימָא הַכְּתוּב כָּל מְהֻלָּבִי אֲרָבַע
בְּמַהֻלָּבִי אֲרָבַע, אֵם כֵּן קְלוּטָה בְּמַעֵי קְלוּטָה, שְׁגֵם הָאֵם וְגַם הָעוֹבֵר
אִין פְּרִסְתִּיהָ סְדוּקוֹת, אֵף שׁוֹז מִין בַּהֶמָּה טַהוֹרָה וּמוֹתֵרִים בְּאִכְלָהָ,
לִיטְמָא הָעוֹבֵר, כִּין דְּמְהֻלָּבִי אֲרָבַע בְּמַהֻלָּבִי אֲרָבַע הוּא, מְתַרְצָת
הַגְּמָרָה: לְהִי אֲהֵנִי – לִכֵּךְ מוֹעִיל הֵקֵל וְחוֹמֶר דְּרַב הֲסֵדָא, שְׁכִין
שְׁאִמּוֹ טַהוֹרָה וְשְׁחִיטָתָהּ מְתִירָתוֹ בְּאִכְלָהָ, כָּל שֶׁכֵּן שִׁיעוּלָהּ מְחִיצוֹת
הָאֵם לְטַהֵר מִיָּד נְבִילָה, וְלִכֵּן אֵף שְׁהוּא מְהֻלָּךְ עַל אֲרָבַע בְּמַהֻלָּבִי
אֲרָבַע, טַהוֹר.

מקשה הגמרא: מְתִקְרָה לָהּ רַב אֲחֵרְבּוֹי בַּר אֲמִי, אֵם רַק מְהֻלָּבִי
אֲרָבַע בְּמַהֻלָּבִי אֲרָבַע טִימָא הַכְּתוּב, וְלֹא מְהֻלָּבִי שְׁמוֹנֶה, אֵם כֵּן, חֲזוֹר
בְּמַעֵי חֲזוֹרָתָהּ [חֲזוֹרָה], לֹא לִיטְמָא טוֹמְאֵת נְבִילָה, כִּין דְּמְהֻלָּבִי
שְׁמִנָּה בְּמַהֻלָּבִי שְׁמִנָּה הוּא, שְׁהִי חֲזוֹר וְאִימּוֹ מְפָרִיס פְּרָסָה, וְאִילוּ
רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אִמַּר שְׁכָל עוֹבֵר שֶׁל בַּהֶמָּה טְמֵאָה מְטַמֵּא.

מחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומתרצת על הקושיות הללו
תירצן אחר. מתרצת הגמרא: אֲלֵא, אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, מְהֻלָּבִי
– מְפָסוֹק זֶה לְמַד רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אֶת דִּינוֹ, שֶׁנִּאֲמַר (ויקרא ה א) 'אִו נֶפֶשׁ
(כִּי) [אִשָּׁר] הִנֵּג בְּכָל [דְּבָר] טְמֵא אוֹ נְבִילָת חַיָּה מְמַאָּה אוֹ
נְבִילָת בַּהֶמָּה מְמַאָּה אוֹ נְבִילָת שֶׁרִץ טְמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא
וְאִשָּׁר, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי רַק נְבִילָת בַּהֶמָּה מְמַאָּה מְטַמְּאָה, וְאִילוּ
בְּמְהוּרָה, לֹא מְטַמְּאָה, וְהִי נִאֲמַר בַּפֶּסֶק (שם יא ט) 'וְכִי יָמוּת מִן
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לֶכֶם לֹא־כֹלֵה הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב',
וְלִמָּה פִּירְשָׁה כֵּן הַתּוֹרָה דּוֹקָא בַּהֶמָּה טְמֵאָה, אֲלֵא אִיוָּה זֶה – אִיוּ
נְבִילָה הִיא שְׁחֻלּוֹק דִּינָהּ בֵּין טְמֵאָה לְטַהוֹרָה, זֶה עוֹבֵר, שְׁכַמְעִי
טְמֵאָה הוּא טְמֵא, וּבְמְהוּרָה הוּא מְהוּרָה, כִּין שְׁאִין מְקִישִׁים טְמֵאָה
לְטַהוֹרָה, וְיֵשׁ לְלַמֵּד אֶת דִּין הַטַּהוֹרָה בְּקַל וְחוֹמֶר שֶׁל רַב חֲסֵדָא.
שְׁכִמוּ שְׁהוֹעִילָה שְׁחִיטָתָהּ שֶׁל הָאֵם לְהַתִּיר אֶת הָעוֹבֵר, כִּךְ טַהֵר
הָאֵם מְטַהֵרֵת אֶת הָעוֹבֵר.

הגמרא מְבֹרֵרֵת עֵתָה מַה לּוֹמְדִים מִהַפֶּסֶק 'בְּכָל הַחִיָּה'. שְׁוֹאֵלֵת
הַגְּמָרָה: וּמֵאֲחֵר דִּנְפָקָא לִיָּה – כִּין שֶׁלִּמְדוּנוּ אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
הַגִּלְלִי מְדַרְשׁוֹ דְּרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, וְכִמוּ שְׁהִתְבָּאֵר, אֵם כֵּן דְּרִשְׁתּוּ
דְּרַבִּי יִצְחָק מִהַפֶּסֶק (ויקרא יא כז) 'וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ בְּכָל הַחִיָּה
הַחֹלְקֵת וְגו' עַל אֲרָבַע, טְמֵאִים הֵם לֶכֶם', שְׁטִימָא הַתּוֹרָה מְהֻלָּבִי
כְּפִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּמַעֵי חַיָּה, לְמָה לִי – מַה יֵשׁ לְדַרְשׁ מִמֶּנָּה. מְתַרְצָת
הַגְּמָרָה: אִי לֹא – לּוֹלִי דְרִשְׁתּוּ דְּרַבִּי יִצְחָק, הוּוֹה אֲמִינָא – הֵייתִי
סְבוֹר שֶׁהַפֶּסֶק שֶׁהִבִּיא רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, 'נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבָר
טְמֵא אוֹ בְּנִבְלָת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלָת בַּהֶמָּה טְמֵאָה', כּוֹלִיָּה לְכַדְרֵבִי
הוּא דְאֵתָא – כָּל הַפֶּסֶק בֹּא רַק לְלַמֵּד אֶת הַדִּין שֶׁדִּרֵּשׁ רַבִּי מִלְשׁוֹן
'בַּהֶמָּה', כְּמוּ שִׁיבּוֹאֵר הִלְחֵן (שם א), וְכִין שֶׁלִּמְדוּנוּ כְּבֵר דִּין אֶחָד
מִהַפֶּסֶק, לֹא נִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ גַם אֶת הַדְּרָשָׁה שֶׁל רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, קָא
מְשַׁמַּע לָן – לִכֵּן בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ רַבִּי יִצְחָק, מְהֻלָּבִי (שם יא כז) 'וְכָל
הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ בְּכָל הַחִיָּה הַחֹלְקֵת עַל אֲרָבַע טְמֵאִים הֵם לֶכֶם' שֶׁלִּמְדוּנוּ
מִכֵּאן שְׁעוֹבֵרִים שֶׁהֵם מְהֻלָּבִי כְּפִים בְּתוֹךְ חַיָּה, טְמֵאִים, וְאִין מְקִישִׁים
עוֹבֵר בַּהֶמָּה טְמֵאָה לְעוֹבֵר בַּהֶמָּה טַהוֹרָה, אֲלֵא שְׁעִדִּין אִי אִפְשָׁר
לְלַמֵּד חֲזוֹר שֶׁבְּמַעֵי חֲזוֹרָה, כִּין שְׁהוּא מְפָרִיס פְּרָסָה, וְלִכֵּן יֵשׁ צוּרֵךְ
גַם בְּדִרְשָׁה שֶׁל רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, לְלַמֵּד דִּין זֶה עַל כָּל הַמִּינִים
הַטְּמֵאִים.

הגמרא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִבְּבֵרֵת מִנֵּין לּוֹמְדִים שֶׁנְּבִילָת חַיָּה טַהוֹרָה
מְטַמְּאֵת: תַּנַּי, אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, נָטַמִי – אִמְרֵתִי לוֹ לִבְנֵי עוֹזַי, לְמַדְנִי
עַל נְבִילָת בַּהֶמָּה מְהוּרָה שְׁמִטְמָאָה, שֶׁנִּאֲמַר (שם יא ט) 'וְכִי יָמוּת מִן
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לֶכֶם לֹא־כֹלֵה הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב', וְעַל
נְבִילָת בַּהֶמָּה טְמֵאָה שְׁמִטְמָאָה וְנְבִילָת חַיָּה טְמֵאָה שְׁמִטְמָאָה,
שֶׁנִּאֲמַר (ויקרא ה א) 'אִו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבָר טְמֵא אוֹ בְּנִבְלָת חַיָּה
טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלָת בַּהֶמָּה טְמֵאָה' וְגו', אֲבָל נְבִילָת חַיָּה מְהוּרָה, לֹא
לְמַדְנִי בְּתוֹרָה, וּמִנֵּין נִלְמַד שְׁגֵם הִיא מְטַמְּאָה. נָם – אִמַּר לִי בֵן עוֹזַי,
נִאֲמַר בַּפֶּסֶק 'כָּל הוֹלֵךְ עַל כַּפּוֹ בְּכָל הַחִיָּה הַחֹלְקֵת עַל אֲרָבַע
טְמֵאִים הֵם לֶכֶם' (ויקרא יא כז), וְהִלְשׁוֹן 'בְּכָל' בֹּאָה לְרִבּוּת בֵּין חַיָּה

וכן שבהמה טמאה בכלל חיה טמאה, ובהמה טהורה בכלל חיה
טהורה, לכל דין שתורצה ללמוד. סיים רבי יונתן ואמר: ובלשון הזה
אמר לי בן עזאי על עצמו, חבל – הפסד וחבלה יש בעולם, על כך
שכן עזאי, שתלמיד ותיק הוא, לא שימש את רבי ישימאל, ולכן
לא ידעתי את המקור להלכה זו.

מבארת הגמרא את מקור הכלל שחיה בכלל בהמה וכן בהמה בכלל
חיה. שואלת הגמרא: חיה שהיא בכלל בהמה בכל מקום, מנלן –
מנין לנו. משיבה הגמרא: דכתיב בפרשת בהמות והחיות הטהורות
(דברים יד ד-ה), 'ואת בהמה אשר תאכלו שור שה כשבים וגו' ושה
עזים, איל וצבי ויחמור וגו' ואקו ודישן ותאז וחמור, ולבאורה קשה,
הא כיצד – איך יתכן שפתחה התורה בלשון 'את הבהמה אשר
תאכלו', וסיימה ב'איל וצבי ויחמור' וגו' שהם חיות טהורות, ויש
ללמוד מכאן שבכל מקום שאמרה התורה 'בהמה', אף החיה בכלל
בהמה היא.

שואלת הגמרא: והכלל שבהמה בכלל חיה, מנלן. משיבה הגמרא:
דכתיב (ויקרא יא ב-ג) 'דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר
תאכלו מכל בהמה אשר על הארץ, כל מפרסת פרסה ושסעת
שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו, הא כיצד – איך יתכן
שפתחה התורה בלשון 'את החיה אשר תאכלו', וכתבה אחר כך
מכל הבהמה וגו' כל מפרסת פרסה, ויש ללמוד מכאן שבכל מקום
שאמרה התורה חיה, אף בהמה בכלל לשון חיה היא.

הגמרא מבארת אילו דינים נלמדים מכל ארבעת הכללים האמורים
בברייתא לעיל. אומרת הגמרא: כלל זה, שהיה טהורה בכלל בהמה
טהורה, בא ללמד לסימנים, שאף שסימני הטהרה ושל מפרסת
פרסה ושסעת שסע, ומעלת גרה, נאמרו בתורה על 'בהמה', אף
בחיה נוהגים סימנים אלו. והכלל שחיה טמאה בכלל בהמה טמאה,
בא ללמד לדין הרבקה, שאף שאיסור הרבעת מין בשאינו מינו נאמר
בתורה בלשון 'בהמה', שנאמר 'בהמתך לא תרביע בלאים' (ויקרא יט
ט), מכל מקום אף בחיה יש איסור זה.

והכלל שבהמה טמאה בכלל חיה טמאה בא ללמד לדבריו – לדין
שלמד רבי מכלל זה, דתניא, נאמר בפסוק (ויקרא ה ב, ג) 'או נפש אשר
תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה
וגו' והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא, ולא התבאר בפסוק
מה הוא אותו חטא של האדם שנטמא. רבי אומר, יש ללמוד את
הדבר מיתור לשון הפסוק, אקרא אני חיה' – מאחר שכתבה התורה
דין הנוגע בנבלת חיה, ואנו יודעים שבהמה בכלל חיה, אם כן
בהמה' למה נאמרה, אלא כדי שנדרוש תיבה זו בגזירה שוה,
נאמרה כאן 'בהמה טמאה', ונאמר להלן, לגבי טמא שאכל בשר
קדשים שחייב כרת לשון 'בהמה טמאה', שנאמר 'ונפש כי תגע בכל
טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר
ובח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההוא מעמיה' (שם י כא), מה
להלן מדובר שהחיה היא טמאה קדש – אכילת קודש בטומאה,
וחיבה שם התורה כרת במזבח, אף כאן עוסק הפסוק בטומאת קדש,
שאכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה, שאם עשה כן
בשוגג, חייב קרבן. אך לולי שהיה כלל זה בידינו, שבהמה בכלל חיה,
לא היה הפסוק מיותר ללמדנו את דינו של רבי.

והכלל שבהמה טהורה בכלל חיה טהורה בא ללמד לענין יצירה,
שנאמר (בראשית ב ט) 'ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה',
ואילו לגבי בהמה לא נאמר לשון יצירה, ומכל מקום אף בהמה בכלל
חיה וכאילו נאמר בה לשון זו. והנפקא מינה מכך ששייך לשון יצירה
אף לגבי בהמה, הוא לענין דין זה, דתנן (נדה כא), אשה המפלת נפל
שדמותו כמין בהמה, חיה ועוף, בין שהם כמין בעלי חיים טמאים
ובין כדמות טהורים, אם הנופל הוא זכר, תשב ימי טומאתו ימי טהרה
כמו לזכר. ואם נקבה היא, תשב ימי טומאתה ימי טהרה כמו לנקבה.
ואם אינו ידוע אם זכר או נקבה, תחמיר ותשב לימי טהרה רק כמו
לזכר, שימי טהרתו מועטים, ימי טומאה גם כמו לנקבה, שימי
טומאתה מרובים, דברי רבי מאיר. ותקמים אומרים, כל שאינו
מצורת אדם, אלא דמותו כבהמה חיה ועוף, אינו נחשב זכר, ואינו

מטמא את האשה טומאת לידה. וטעמו של רבי מאיר שאף בדמות
בעלי חיים אלו יש טומאה, כיון שנאמרה בחיה לשון 'יצירה', כמו
באדם, שנאמר בו (בראשית ב ט) 'ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן
האדמה', ולכן אף לדמות חיה יש דין ולד, וכיון שבהמה בכלל חיה,
אף המפילה דמות בהמה טמאה לידה.

הגמרא חוזרת עתה למחלוקת רבי יוסי הגלילי וחכמים שבמשנתנו.
שואלת הגמרא: ודבריו, החולקים על רבי יוסי הגלילי, וסוברים
שעובר של בהמה טמאה שמת אינו מטמא טומאת נבילה, הא קרא
– פסוק זה של 'או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה
טמאה או בנבלת בהמה טמאה' (ויקרא ה ב), שממנו דרש רב נחמן בר
יצחק לעיל (ט) בדעת רבי יוסי הגלילי שעובר בהמה טמאה מטמא,
למה לי – מה הם דורשים ממנו. משיבה הגמרא: לדעת רבנן, בנבילה
לכרובי הוא דאמא – כל הפסוק נכתב כדי ללמד את הגזירה שזה
של רבי מלשון 'בהמה טמאה', וכמו שהתבאר לעיל שלשון זו
נדרשת בגזירה שוה, כדי ללמד שמדובר בטמא שאכל קדש או נכנס
למקדש.

משנה

במשנה הקודמת (ט) התבאר דיני טומאת עובר בהמה שמת, ועתה
דנה משנתנו בעובר אשה שמת: האשה המעוברת שמת ולדה
בתוך מעיה, ופשה חיה – המילדת את ידה לתוך מעי האשה,
ונקעה בו – בעובר, החיה טמאה טומאת שבעה, כיון הנוגע במת,
והאשה המעוברת עצמה טהורה, כיון שהטומאה בלועה בגופה,
וטומאה בלועה אינה מטמאת את הנרשא אותה ולא את המאדיל
עליה, עד שיצא הולד, ובשעת יציאת הולד אין זו טומאה בלועה,
ונטמאת היולדת.

גמרא

התבאר במשנה שאם יש עובר מת במעי האשה, אין האשה נטמאת,
משום שזו טומאה בלועה שאינה מטמאת במשא או באהל. הגמרא
מבארת עתה את דין טהרה בלועה, שאינה מקבלת טומאה: אמר
רבה, כשם שטומאה הבלועה בגוף האדם אינה מטמאה, כך טהרה
הבלועה בגוף של אדם, כגון שנוגע טבעת טהורה ונכנס לאהל
המת, אינה מטמאה – אינה נטמאת.

הגמרא מבררת את המקור לדין טומאה בלועה. שואלת הגמרא:
טומאה בלועה, מנלן שאינה מטמאת אחרים. משיבה הגמרא:
דכתיב לגבי אדם שנטמא מאכילת נבילת עוף טהור (ויקרא יא ב),
'והאכל מנבלתה ויכבס בגדיו וטמא עד הערב', ואחר שטבל ושקעה
השמש, טהור. ומי לא עסקינן – וכי לא מדובר אפילו באופן דאכל
את הנבילה סמוך לשקיעת החמה, שעדיין לא נתעכלה בתוך מעיו,
והיא ראויה לאכילה ולטמאות אחרים. ואף על פי כן קאמר דתמא
– אמרה התורה שאם טבל, מיד כששקעה החמה הוא טהור, ואינו
חוזר ונטמא מחמת הנבילה שבמעיו, ומוכח שטומאה בלועה אינה
מטמאת.

מקשה הגמרא: ודלמא שאני התם דלא חזיא לגר – שמא שונה
הדבר בדין זה, שהסיבה לטהרתו היא משום שלאחר בליעת הנבילה
אין היא ראויה לאכילת אדם, שהרי היא מאוסה בעיניו, ואין נבילה
מטמאת אלא בשעה שהיא ראויה לאכילת גר, ואין מכאן ראיה
שטומאה בלועה אינה מטמאת.

הגמרא מוסיפה ומבארת שקושיא זו אינה קשה לדברי הכל. אומרת
הגמרא: הניחא – אמנם הראיה מפסוק זה מובנת לדעת רבי יוחנן,
דאמר (בבבית כג) לגבי בשר נבילה, אחת זו ואחת זו – בין טומאה
חמורה שטמאת אדם, ובין טומאה קלה שטמאת אוכלים ומשקים,
הנבילה מטמאת אדם, עד שאינה ראויה אפילו ללכלך, שפיר – מובנת
הראיה, שהרי נבילה זו שבתוך מעיו של אדם ראויה היא לאכילת
כלב, והיא ראוי שתטמא את האדם הנושא, ומכך שאמרה התורה
שאינה מטמאתו, מוכח שטומאה בלועה אינה מטמאת. אלא לדעת
בר פדא, דאמר שנבילה יש בה טומאה חמורה לטמא אדם, עד

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קכג רש"י

1 בהמה טמאה בכלל חיה טמאה לכדרי - גרסינן. אקרא אני חיה - לגבי קרבן
2 עולה ויורד: "או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה" (ויקרא ד). ודי חיה לי
3 בקריאת חיה, וידוע אני שהבהמה בכלל חיה, בהמה למה נאמרה? נאמר כאן בהמה
4 טמאה - ונאמר בטמא שאכל את הקדש בפרשת (אמור אל הכהנים) ו"צ": "ונפש
5 כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה
6 טמאה" ויקרא ז. מה להלן בטומאת קדש
7 - כלומר, בטמא שאכל את הקדש. אף -
8 קרבן עולה ויורד, דכתיב: "או נפש אשר תגע"
9 וגו', ומשמע דבנגיעת טמאה מחייב ליה
10 קרבן עולה ויורד, דילפינן בהא גזירה שוה
11 דלא מחייב עד דאכיל קדש או יכנס למקדש.
12 ולחא מילתא איצטריך לן בהמה טמאה
13 בכלל חיה, דאי לאו דקים לן מ"זאת החיה"
14 דבהמה בכלל חיה - לא הוה מיותר לן האי
15 בהמה טמאה לגורה שוה, דלא הוי מצו
16 למימר: אקרא אני חיה. בהמה טמאה בכלל
17 חיה טמאה ליצירה - דגבי חיה כתיבא
18 (בראשית ב) יצירה: "יצר ה' אלהים מן
19 האדמה כל חית השדה" וגו'. ונפקא מינה
20 למפלת מין בהמה חיה ועוף, דקאמר רבי
21 מאיר: תורת ולד עליהן, ואמן יושבת עליהן
22 ימי טומאה ימי טהרה. ואמרין ב"המפלות"
23 (נדה כבב), מאי טעמא דרבי מאיר - והאיל
24 ונאמר בהן יצירה כאדם. והוא הדין דבהמה
25 טמאה בכלל חיה טמאה נמי להאי מילתא
26 איצטריכא, אלא כבר פריש בה מלתא
27 אחרייתא לכדרי, וחדא מינייהו נקט. ובכל
28 כללי דברייתא פריש חזא מילתא. תשב
29 לזכר - שבעת ימי טומאה, ושלישים ושלושה
30 ימי טהרה, שכל דמים שהיא רואה בהן
31 טהורין. ותשב לנקבה - שבועים שמים,
32 וששים וששה טהרה. אינו ידוע - אם זכר
33 אם נקבה - הטל עליה חומר שניהם ותשב
34 לזכר ולנקבה. שבועים טומאת לידת נקבה
35 ואפילו אינה רואה בהן, שמה נקבה לידה,
36 ובלא ראייה איכא שבועים טומאת לידה.
37 ימי טהרה אין לה אלא עד ארבעים יום
38 מתחלת לידתה, כדן זכר, שמה זכר הוא. הכי
39 גרסינן לרבנן האי קרא למה לי כוליה
40 לכדרי אתא - ואמתניתין קאי. ולרבנן
41 דפליגי אדריי יוסי הגלילי, הא קרא דרב
42 נחמן דילפינן מניה: ואיזה זה עובר בשטמאה
43 טמא, למה לי? לכדרי הוא דאתא - חיה
44 טמאה לגופיה, ובהמה טמאה לגורה שוה.
45 ואידי דרבט טמאה בבהמה משום גזרה שוה
46 - כתב נמי בחיה, דכל פרשה שנאמרה
47 ונשנית - לא נשנית אלא בשביל דבר
48 שנתחדש בה. כשם שטומאה בלועה אינה

1 ולרבנן האי קרא למה לי כוליה לכדרי אתא - כן גרסת הקונטרס. ופירש, דאדרבן
2 דריי יוסי הגלילי בעי: האי קרא דרב נחמן למה לי? וקשה לפירושו: למה המתין
3 עד כאן? ועוד, הוה ליה למבעי נמי: לרבנן, קרא דריי יצחק למה לחו לכן נראה בגרסת
4 הספרים דגרס: הניחא לרבי מאיר, אלא לרבנן מאי איכא למימרי? כלומר, אמאי איצטריך
5 כללא דבהמה טהרה בכלל חיה טהרה?
6 דלדידו ליכא למימר ליצירה
7 והאשה טהרה עד שיצא - כשלא העגיל
8 הראש כפיקה מיירי, דאי העגיל -
9 הוי טמא עד שלא יצא הולד, משנפתח הקבר.
10 דהניא באהלות (פרק ז משנה ד) ומייתי לה
11 ב"הלוקח בהמה" (בכורות כבא), אין לנפלים
12 פתיחת הקבר עד שיעגילו הראש כפיקה. אי נמי
13 סבר ליה כתנא דתוספתא דאהלות (טף פרק ח)
14 דאמר: אין לולד טומאה עד שיצא לאויר העולם.
15 מ"א לע עסקין דאכל סמך לשקיעת החמה
16 וקאמר רחמנא דטהור - ואם תאמר: אמאי לא
17 מודקש מדאמעט בביריתא בפרק "יצא דופן"
18 (נדה מבב), נבלה דלא מטמאה בגדים אבית
19 הבליעה, מוכחיב בנבלת עוף טהור: "לטמא
20 בה" - ולא באחרת, ומשם מודקש אבני דמקום
21 נבלת עוף טהור בלועה הויא ויש לומר: דודאי
22 אליבא דאביי היה יכול לדקדק משם, אבל לרבא
23 דסבר דבית הסתרים הוי, היכי מותר לברייתא?
24 על כרחך, כשתחב לו חבירו בבית הבליעה וחזר
25 והוציאו, ובית הבליעה היה רחב ולא הסיטה
26 כלל - הוה תחלת הבליעה, אבל לסופו - מודה דבלוע
27 ומיהו, היינו יכולין לפרש: אף על גב דלא חזר
28 והוציאו, דכי קאמר רבא דבית הסתרים הוי -
29 היינו תחלת הבליעה, אבל לסופו - מודה דבלוע
30 הויא. אבל לפי זה היה יכול לדקדק משם אף
31 לרבא, דטומאה בלועה לא מטמאה. ואם תאמר:
32 היכי מודקש רבא מהאי קרא ד"האוכל
33 מנבלתה"? והא קרא נבלת בהמה כתיב,
34 דלא מטמאה בבית הבליעה. ובמגע איירי ולא
35 באכילה, ולא כתיב אוכל אלא ליתן שיעור
36 אכילה, והיינו כוין לנוגע נושא כדמפרש החם
37 בגדה ואי איצטריך לדרשא דהכא, אם כן היכי
38 מודקש מניינו דשיעור נוגע נושא באוכלי ויש
39 לומר: דלא מסתבר לאוקומי כוליה דרשנא
40 דהכא, לטהר טומאה בלועה, דהא משמע דאתא
41 למימר טומאה, דכתיב: "האוכל יכנס בגדיו", מי
42 ונכל מקום, אין מקרא יוצא מידי פשוט,
43 דמשמע דסידר הכתוב את האוכל כשטבל
44 והעריב שמשו.

1 מטמאה - אחרים, דמפרש בה קרא בהדיא כדלקמן. כך טהרה בלועה אינה מיטמאה - כגון בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת - אינה מיטמאה, כדילף בקל וחומר.
2 מי לא עסקין - אפילו באוכל נבלה סמוך לשקיעת החמה, דעדיין היא במעיו ולא נתעבלה, וקמטרה ליה קרא בהערב שמש. אלמא, מכיון שנבלה - הרי היא כמנוכלת
3 לענין טמא. והא ליכא למימר דטעמיה משום דמגע ביה הסתרים לא מטמא, ותוכי של אדם בית הסתרים הוא. דאם כן תטמאנו במשא, דאמרין ב"יצא דופן" (נדה מבב):
4 נהי דטומאת בית הסתרים במגע לא מטמא, במשא מיהא מטמא. אלא לאו שמוע מינה: בלועה מעכבתה מלטמא. דלא חזיא לגר - וכתבי (דברים יד): "לא תאכלו כל נבלה
5 לגר אשר בשערך" וגו' - הראייה לגר קרייה נבלה, שאינה ראויה לגר אינה קרייה נבלה. הניחא - דמצית למילף טעמן מהכא. לרבי יוחנן דאמר - במסכת בכורות
6 (כגא), אחת זו ואחת זו - בין לטמא אדם ובין לטמא אוכלים היא מטמאה, עד שתיפסל מאכילת כלבים, וקרא (לאיתוי) ולמעושי? היכא דהסריחה מחיים הוא דאתא. אבל
7 היכא דנרתיא לגר שבעת מיתה (וחלבה) וחללה עלה שם נבלה - לא פקע מינה שם נבלה עד לכלב. והכא קא מטהר ליה בהערב שמש. שפיר - מצית למילף דטעמא
8 משום בלועה הוא. אלא לזכר פדא דאמר טומאה חמורה - לטמא אדם, היא קרייה נבלה כל זמן שראייה לגר למאכל אדם, אבל מכאן ואילך אין שם נבלה עליה להיות
9 אב הטומאה, אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא. עד לכלב - דלא גריעא ממגע נבלה, שהוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלין, האי דמטמא ליה קרא - משום דלא חזיא
10 לגר הוא, ולא מטמא אדם, ושלש כפניו מיהא חזיא ליה - אם בלע חתיכה קטנה ולא לעסה, חזיא למי שלא ידע שבלעה. מיהא בלועה - דאינה מקבלת טומאה, מנלן?
11 מה כלי חרס [המוקף] צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא - שאם היה כוין המת בתוכו - אין בליעת הכלי מעכבתו מלטמא את הכלי ואת כל האהל.
12 דאמר מר טומאה רצוצה - בקרקע, שאין לה אהל טפה. בוקעת ועולה - ומטמאה כל המאחילים עליה, אפילו סמוך לרקיע, אלמא, אפילו בליעת קרקע אינה מעכבת,
13 וכל שכן בליעת כלי. והרי הוא מציל על טהרה שבתוכו ומעכבת מליטמא באהל המת, כדאמרין בפרק קמא (חולין כהא).

אמו אנו מגבו קאמרינן מתוכו קאמרינן - תימה: מה נפשך? מכל מקום פריך שפיר, דאין תעבור הטומאה, כיון דגבו טהור ויש לומר: דאדם נמי תוכו טהור מציל, ואיכא למיעבד קל וחומר הכי: ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל, שאין גבו מציל לחוץ בפני הטומאה שבתוכו מלטמא - מציל (תוכו) על טהרה שבתוכו מליטמא, תוכו של אדם, שמציל דחוצץ בפני הטומאה שבתוכו מלטמא -

אינו דין שציל תוכו על טהרה שבתוכו מליטמא? ואם תאמר: כיון דהאדם מציל על טהרה שבתוכו היינו מקל וחומר דכלי חרס, אם כן נימא "דיר", ולא יציל על טהרה שבתוכו מליטמא בהיסת חוב. כמו כלי חרס המוקף צמיד פתיל, דמיטמא בהיסת חוב, כדאמרינן בסוף "הנוקין" (גיטין סא.ב.) וליחוש שמא הסיסה אשתו נדה. ואילו בתוספתא דהאילות (פרק חמשה עשר) תני בהדיא דאדם מציל על טהרה שבתוכו מליטמא בהיסת חוב. דאמרו להם בית הלל: אי אתם מודים בבליעת טבעת ונכנס לאהל המת כו'. אמרו להם בית שמאי: לא, אם אמרת בטבעת שהיא טהרה בהיסת! ויש לומר: דעבדי קל וחומר מפכים קטנים המוקף צמיד פתיל, דאפילו בלא היקף טהורים במשא, לפי שאין באים לכלל מגע, לפי שאין סופן להפתח. ואת שאינו בא לכלל מגע - אינו בא לכלל משא, כדאמר ב"העיר הדרוטב" (חולצין כד.ב.)

דלמטה מנא לן - דבלוע דלמטה נמי טהור, כדמוכח מתניתין דעובר. וידיה נמי דטמאה - היינו מדרבנן כדלקמן חולצין עבא. ועוד, דהשתא סלקא דעתך דרבה מודה בשתי טבעות, וידיה היא כשתי טבעות. **בלוע** בהמה מנא לן - דבהמה לא מטמא, כדמוכח ההוא כלב דאכל בשר המת, לקמן ב"העיר הדרוטב" (חולצין קכא.ב.) **למאי** הלכתא לכלים שעל גבה אדם נמי לא בעי - ואם תאמר: דלמא אפילו בכלים שהיא לבושה, ושייך בהו מלבוש, כדאשכחן גבי היצאת שבת בפרק "במה בהמה יוצאה" (שבת גא.ג.) דברבים שחשובים לה למלבוש ועוד הקשה רבנו אפרים: דבתורת כהנים מנעט בהמה וגוי, דלא בעי שהיה בכלים שחוץ לבהמה, נגיד ובהמה דלמא אפילו בכלים שהיא לבושה, נגיד ובהמה דלמא אפילו בגדים - אינם מצילים בבית המנוגע. משמע דבת מלבוש היא אלא דמעטיה קרא, דמיא דגוי דשייך ביה מלבושו ויש לומר: דבהמה, אפילו כלים שהיא לבושה חשיבי כעל גבה. כיון דאין מטמא מכחה, דלא בת טומאה היא. וגבי אדם נמי כהאי גוונא כשאין מטמאין מכחו, כגון בגדים שעל גביו - לא בעי שהיה. אבל בגדים שהיא לבושה - טעלים אגביה, ומכחו בא להם הטומאה, וגורת הכתוב היא שאין לו כח לטמאם עד שישחה. ולפירוש זה, דטומאת בגדים שהוא לבוש - מחמת האדם הם באים, אם כולו בפנים ידו מבחוץ וטבעת באצבע - טמאה הטבעת. ואם הוא מבחוץ ידו בפנים, וטבעת באצבע - הטבעת טהורה, דבטלה אגביה, והוא טהור דרובו לחוץ. וקשה: דבתורת כהנים ובמסכת נגעים פרק שלשה עשר, דתנא: היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידו, ושהה כדי אכילת פרס - טמאות. היה עומד בחוץ ופשט ידו בפנים וטבעותיו בידו - רבי יהודה מטמא מיד, וחכמים אומרים: בכדי אכילת פרס! ושנא התם מדרבנן ולא מדאורייתא, ומחמיר רבי יהודה לטמא מיד, משום דאין הטומאה באה להם מכת האדם. **אמר** רבא תריוויה ונגוה - לא מטמאה בלועה פריך, דרבה נמי "כשם" קאמר, משמע שגם לרבה היה פשוט מתוך המשנה. אלא מטהרה בלועה פריך,

דטהרה נמי תנן כמו טומאה, ולמה פשוט לו זה יותר מזה?

בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה - בטמא טומאת מת איירי, דחריב הרי הוא כחלל, ואי לאו טומאה בלועה לא מטמאה - לא היה מועיל לו טבילה. ונדוי דמגע ביה הסתרים לא מטמא במגע, במשא מטמא. ואם תאמר: דלמא בטבעת שנטמא בשרץ איירי? ויש לומר: דתני דהוא טבעת טהורה מיתניא בטמא מוקפות (פרק י משנה ח). ועוד, אי בטמאת שרץ - אם כן לא היא אלא ראשו, ויחייב קתני דמטמא את האדם? והא אין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה? **כי** קאמר רבה כגון שבלע שתי טבעות - פירש קבנטרס: דאי ממתניתין יהא אמינא, הא דטבעת לא לעצן טומאה, כדאמר בנדה (מב.ב.) וליכא למימר דנטמא במשא, שאין משא

אדם שמציל על טומאה שבתוכו מליטמא - אינו דין שמציל על טהרה שבתוכו מליטמא? - מה לכלי חרס - שכן אין מוטמא מנוב, תאמר באדם שמטמא מנוב! - אטו אנו מנוב קאמרינן? מתוכו קאמרינן! אדרבה, כלי חרס חמור - שכן מוטמא מאוירו. אשכחן בלוע דלמעלה, בלוע דלמטה מנלן? - קל וחומר: ומה למעלה שאינו עושה עיכול - מציל, למטה שעושה עיכול - אינו דין שמציל? - כלום עושה עיכול למטה אלא על ידי מעלה! - אפילו הכי, עיכול דלמטה רב. אשכחן בלוע דאדם, בלוע דבהמה מנלן? - קל וחומר: ומה אדם שמטמא מתיים - מציל בבלוע, בהמה שאינה מטמאה מתיים - אינו דין שתציל בבלוע? - מה לאדם - שכן צריך שהיה בבית המנוגע, תאמר בבהמה שאינה צריכה שהיה בבית המנוגע! - בהמה דאינה צריכה שהיה בבית המנוגע, למאי הלכתא - לכלים שעל גבה; אדם נמי לא בעי, דתנן: הנוכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו, וסנדליו וטבעותיו בידיו - הוא והן טמאין מיד. היה לבוש בליו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו באצבעו - הוא טמא מיד, והן טהורין עד שישא אכילת פרס; פת חטים ולא פת שעורים, מיסב ואוכל בליפתו. אמר רבא: תריוויהו תננה, טומאה בלועה תנינא, מהרה בלועה תנינא! טומאה בלועה - דתנן: בלע טבעת טמאה - טובל ואוכל בתרומתו, הקיאה - טמאה וטמאתו. מהרה בלועה תנינא - דתנן: בלע טבעת טהורה, ונוכנס לאהל המת, והזה ושנה וטבל והקיאה - הרי היא כמה שהיתה! - כי קאמר רבה - כגון שבלע שתי טבעות, אחת טמאה ואחת טהורה, דלא מטמאין לה מטמאה לטהורה. והא

עירוב, שהוא מוזן שתי סעודות, והוא שמונה ביצים, כדאמרינן בעירובין (פב.ב.) תריוויהו תננה - קושיא היא, כלומר: מאי ששמעינן רבה? **טמאה** - טומאת מת, וכלי מתכות המיטמאין במת הרי הן כמת, דאמר מר (חולצין גא.ג.) חרב הרי הוא כחלל. **טובל** - לפי שנטמא בנגיעתה קודם שבלעה. **טובל ואוכל בתרומה** - דמשנבלעה אינה מטמאה. [הקיאה **טמאה**] - דלא אהני ליה טבילה האדם. וטמאתו - שנגעה בו ביציאתה. והזה - בשלישי. ושנה - בשביעי. הרי היא כמה שהיתה - טהורה, לפי שלא קבלה טומאה מן האדם משבלעה. דאי טמאה, היכי מצי למימר: הרי היא כמה שהיתה? הא לא טבילה, וטבילה האדם לא מהניא לה! ולהכי נקט: הוזה ושנה וטבל ואחר כך הקיאה, דאם הקיאה קודם טבילה - נטמאה ביציאתה במגע. **כי קאמר רבה כו'** - דאי ממתניתין דקתני: בלע טבעת טמאה טובל, ואוכל, דמשמע לא מטמאין אדם - הוזה אמרנא: טמא לאו משום בלועה אלא משום דמגע בית הסתרים לאו מגע הוא לעצן טומאה, כדאמרינן במסכת נדה (מגא.) מ"דידי לא שטף במים" ויקרא טו. וגבי טבעת ליכא למימר טמא את האדם במשא, שאין משא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו, כגון מת ונבלה ומעיינות חוב, אבל טמא מת, אף על פי שהוא אב הטומאה - אין לו משא. וטבעת טהורה נמי, דתנן דלא מטמאין מחמת אדם - נמי טעמא משום דמגע בית הסתרים דאדם לא מטמא. אבל טבעת בטבעת - לאו בית הסתרים שייך למימר בהו, אף על פי שנטמנו באדם - הרי הן כמנוחין בתיבה וניטמו. אשמעינן רבה דטעמא דמתניתין משום בלועה היא, ואפילו חברתה לא מטמא.

והא

הוא משום בלועה הוא, אלא משום דמגע בית הסתרים לאו מגע הוא כגון מת ונבלה ומעיינות חוב. אבל טמא מת, אף

אדם - שמעכב טומאה שבתוכו מלטמא, אינו דין שמציל על טהרה שבתוכו מליטמא משום בלוע? מה לכלי חרס - דין הוא שציל על טהרה שבתוכו, שכן יש בו צד קל אחר, שאינו מטמא מגבו. **אמו אנו מנוב קאמרינן** - מי ילפינן גב אדם מגב כלי חרס, דתפירין הכי? **מתוכו קאמרינן** - דקל דאדם וגרינן מתוך כלי חרס. וכל שכן דתך וחומר אלימא הוא, דאדרבה, תוך כלי חרס חמור מתוכו של אדם! **שכן מטמא מאוירו** - בלא נגיעה, מה שאין כן באדם. הלכך קל וחומר: מה אויר כלי חרס שאינו מבליע טומאה שבו מלטמא - מבליע טהרה שבו מליטמא, אדם שמבליע טומאה שבתוכו מלטמא - אינו דין שציל על טהרה שבו מליטמא, הואיל וקל הוא, שאין מקבל אויר האדם טומאה לעולם? **דלמעלה** - דרך פיו, כדכתיב (ויקרא יא): "והאוכל מנבלתה". **דלמטה** - תחת לו דרך בית הרעי עד שנבלע, וכגון שהיה תחוב בשפופרת, ולא טימאו בכניסתו במגע. **מנין** - שלאחר מכאן לא יטמאנו במשא, הואיל ובלוע? **אלא על ידי מעלה** - אם לא יכנס דרך הפה לא יתעבל במעיים לעולם. **עיכול דלמטה רב** - בפה אינו מתעכל כל כך עד שיויר למטה. **צריך שהיה** - לטמא בגדים שהוא לבוש, דכתיב (ויקרא יד): "והבא אל הבית יטמא" - ולא כתיב כבוס בגדים, "והאוכל לבית יכבס את בגדיו" (שם), ומקמינן לה בתורת כהנים לטהרה שיעור אכילה. **תאמר בבהמה שאינה צריכה שהיה** - שאם נכנסת טעונה כלים - הרי הן טמאין מיד, ד"והבא אל הבית" קרינא בהו. **ומשנינן: למאי הלכתא** - אמרת אין צריכה שהיה - עד כרחק לכלים שעליה, דהא לאו דתך מלבוש בגדים היא, אלא דרך משי. **והרי משי** - אדם גופיה לא בעי שהיה, שאם לא היה לבוש בגדיו, אלא נטלם על כתפו ונכנס - טמאין מיד. וטבעותיו בידיו - בקמנו, שלא בדרך מלבוש. **טמאין מיד** - דקרינא נמי בכלים: "והבא אל הבית". היה לבוש בליו כו' - הוזה אלו בגדים ידויה, וכתיב: "והאוכל בבית יכבס את בגדיו" - עד שישא שיעור אכילה. **פרס** - חצי ככר של עירוב, שהוא מוזן שתי סעודות, והוא שמונה ביצים, כדאמרינן בעירובין (פב.ב.) תריוויהו תננה - קושיא היא, כלומר: מאי ששמעינן רבה? **טמאה** - טומאת מת, וכלי מתכות המיטמאין במת הרי הן כמת, דאמר מר (חולצין גא.ג.) חרב הרי הוא כחלל. **טובל** - לפי שנטמא בנגיעתה קודם שבלעה. **טובל ואוכל בתרומה** - דמשנבלעה אינה מטמאה. [הקיאה **טמאה**] - דלא אהני ליה טבילה האדם. וטמאתו - שנגעה בו ביציאתה. והזה - בשלישי. ושנה - בשביעי. הרי היא כמה שהיתה - טהורה, לפי שלא קבלה טומאה מן האדם משבלעה. דאי טמאה, היכי מצי למימר: הרי היא כמה שהיתה? הא לא טבילה, וטבילה האדם לא מהניא לה! ולהכי נקט: הוזה ושנה וטבל ואחר כך הקיאה, דאם הקיאה קודם טבילה - נטמאה ביציאתה במגע. **כי קאמר רבה כו'** - דאי ממתניתין דקתני: בלע טבעת טמאה טובל, ואוכל, דמשמע לא מטמאין אדם - הוזה אמרנא: טמא לאו משום בלועה אלא משום דמגע בית הסתרים לאו מגע הוא לעצן טומאה, כדאמרינן במסכת נדה (מגא.) מ"דידי לא שטף במים" ויקרא טו. וגבי טבעת ליכא למימר טמא את האדם במשא, שאין משא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו, כגון מת ונבלה ומעיינות חוב, אבל טמא מת, אף על פי שהוא אב הטומאה - אין לו משא. וטבעת טהורה נמי, דתנן דלא מטמאין מחמת אדם - נמי טעמא משום דמגע בית הסתרים דאדם לא מטמא. אבל טבעת בטבעת - לאו בית הסתרים שייך למימר בהו, אף על פי שנטמנו באדם - הרי הן כמנוחין בתיבה וניטמו. אשמעינן רבה דטעמא דמתניתין משום בלועה היא, ואפילו חברתה לא מטמא.

חולין דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שני) קכה

אם כן, אָדָם, שיש בו קולא בזה שגופו מציל על טומאה שבתוכו
מִלְטָמָא את גופו, כמו שהתבאר לעיל שטומאה הבלועה בגופו אינה
מטמאת במשא או באהל, אִינּוּ דִין – האם אין זה קל וחומר שתנהג
בו הקולא הנוהגת בכלי חרס, שִׁמְצִיל עַל טְהָרָה שְׁבִתּוֹכּוּ מִלְטָמָא
– מלקבל טומאה, והרי ודאי מסתבר לומר כן, ולכן אמר רבה שדבר
טהרה הבלוע בגוף האדם, אינו נטמא.

הגמרא מנסה לדחות את הקל וחומר. מקשה הגמרא: מנין לך שדין
האדם קל מדין כלי חרס, והרי מָה לְכָלִי חָרָס, שמצאנו בו קולא,
שָׁכֵן אִין מְטָמָא מְנַבּוּ – שאין טומאה הנוגעת בגב הכלי מטמאת
אותו או את מה שבתוכו, ויתכן שמחמת כן נוהגת בו גם קולא זו של
טהרה בלועה, האם תאמר כן גם בְּאָדָם, שיש בו חומרא שִׁמְצָמָא
[–שנטמא] מְנַבּוּ, שתנהג בו קולא זו של טהרה בלועה, והרי אין
הכרח לדבר כלל, ושוב קשה, מנין שאף באדם נוהגת קולא זו של
טהרה בלועה.

מתרצת הגמרא: אִמּוּ אִנּוּ מְנַבּוּ קְאָמְרִינָן – וכי אנו באים ללמוד קל
וחומר מגבו של כלי חרס, שמחמת כן אתה מקשה שמצאנו בו קולא
בכך שאינו מקבל טומאה מגבו, הלא מתוכו של כלי חרס קְאָמְרִינָן
– אמרנו שיש ללמוד את הקל וחומר, וְאִדְרָבָה, הרי תוכו של כָּלִי
חָרָס חָמוּר הוּא, שָׁכֵן מְטָמָא מְאִירִי – מקבל הוא טומאה מדבר
התלוי באוירו של הכלי מבפנים, אף שאין הטומאה נוגעת בכלי
עצמו, ואף על פי כן הקילה בו התורה ואמרה שטהרה הבלועה בו
אינה מקבלת טומאה, אם כן אדם שקל הוא, שאין נוהג בו דין זה
שמיטמא מאוירו, כל שכן שתנהג בו קולא זו שטהרה הבלועה בו
אינה מקבלת טומאה.

הגמרא מבארת את המקור לשאר סוגי הבלוע שמצינו. שואלת
הגמרא: אמנם אִשְׁכְּחָן – מצאנו מקור לדין בְּלוּעַ דְלִמְעָלָה – שבלע
האדם את הטומאה דרך פיו לתוך מעיו, שמציל האדם על הטומאה
מלטמא, שהרי למדנו (לעיל ע"א) דין זה מהפסוק וְהָאֵכָל מִנְּבִלָתָהּ
יִכְסֹב בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב (ויקרא יא ז), העוסק באכילה דרך פיו, אבל
בְּלוּעַ דְלִמְטָה – כגון שתחב לו חבירו כזית נבילה הנתון בתוך
שופרת דרך מקום בית הרעי עד שהרעי נשבלע במעיו, ולא נטמא האדם
בכניסת הנבילה במגע כיון שהיתה נותנה בשופרת ולא נגעה בגופו,
מְנַלָן – מנין שלא יטמא את האדם הנושאו בטומאת משא.

משיבה הגמרא: דבר זה נלמד מְקַל וְחוֹמֵר מבלוע שלמעלה, וְמָה
בלוע שלמִעָלָה דרך פיו, שיש בו חומרא בכך שִׁפּוּי אִינּוּ עוֹשֶׂה
עִיבּוּל, ואף על פי כן מְצִיל מלטמא את האדם, בלוע שלמִטָּה, שיש
בו קולא בכך שְׁעוֹשֶׂה עִיבּוּל ונחשב האוכל שנתעכל כאינו, אִינּוּ דִין
– האם אין זה קל וחומר שִׁמְצִיל.

תמזה הגמרא: מדוע לגבי עיכול הבלוע שלמטה קל יותר מהבלוע
שלמעלה, בְּלוֹם – וכי עוֹשֶׂה עִיבּוּל לְמִטָּה אֵלָּא עַל יְדֵי מַעְלָה, שכל
מה שהמעיים מעכלות הוא רק אם יכנס האוכל דרך פיו, ולא דרך
בית הרעי, ואם כן אדרבה, פיו הוא גורם עיכול יותר, והוא קל יותר
מאשר למטה.

מתרצת הגמרא: אִפִּילוּ הָבִי – אף על פי כן, עִיבּוּל דְלִמְטָה רַב,
המעיים הן העושות את עיקר העיכול, אף שנכנס דרך פיו, שבפה
אינו מתעכל כל כך, ולכן אפילו שנכנס דרך בית הרעי יש לו דין
בלוע.

ממשיכה הגמרא ומבררת דין זה: אִשְׁכְּחָן – מצאנו מקור לדין בְּלוּעַ
דְאָדָם שמציל מלטמא, אבל בְּלוּעַ דְבִהֵמָה, מְנַלָן שתוכה מציל שלא
נטמא. מבארת הגמרא: דין זה נלמד בקל וְחוֹמֵר מאדם, וְמָה אָדָם
שמצינו בו חומרא שִׁמְצָמָא מְחִיִּים – מקבל טומאה ומטמא אחרים
אף בעודו חי, ואף על פי כן נוהגת בו קולא זו שִׁמְצִיל בְּבִלְעָה, בְּהֵמָה,
שיש בה קולא וְאִינָה מְטָמָא מְחִיִּים – אינה מקבלת טומאה
בחייה, אִינּוּ דִין שתנהג בה הקולא שִׁתְצִיל בְּבִלְעָה.

מקשה הגמרא על הקל וחומר: מָה לְאָדָם, שיש בו קולא אחרת, שָׁכֵן
צְרִיךְ שְׁהִיָּה – המתנת זמן בשיעור של אכילת פרס, כדי שיטמאו

הבגדים שעליו כשנכנס בְּבִית הַמְנוּנֶעַ בערעת, ואם שהה פחות
משיעור זה אין הבגדים שעליו נטמאים, ויתכן שמחמת כן הקילה
עליו התורה גם בענין זה שהוא מציל בבלוע, האם תאמר דין זה של
הצלה בבלוע אף בְּהֵמָה, שְׁאִינָה צְרִיכָה שְׁהִיָּה כדי שיטמאו כלים
או בגדים שעליה בְּבִית הַמְנוּנֶעַ, אלא טמאים מיד בכניסתה לבית,
והרי כיון שמצאנו חומרא זו בבהמה, יתכן שתהיה חמורה מהאדם
גם לענין זה שאינה מצילה בבלוע.

מתרצת הגמרא: בְּהֵמָה דְאִינָה צְרִיכָה שְׁהִיָּה בְּבִית הַמְנוּנֶעַ, לְמָאִי
הִלְכְתָּא – לגבי איזה דין נאמר כן, הרי לא שייך לומר שמדובר
בבגדים שהיא לבושה בהם, שאין מלבוש שייך בבהמה, אלא ודאי
הכוונה לכלים שנושאת על גְבָהּ, ואם כן בְּאָדָם הנושא בגדים על
כתפיו דרך משאוי ואינו לובשם נְפִי לֹא צָעִי – גם כן אין צורך
שישהה זמן מסוים כדי שיטמאו, אלא טמאים מיד בכניסתו לבית
המנונע, דְתַנּוּ במשנה (נגעים פ"ג מ"ט), הַנִּכְנָס לְבֵית הַמְנוּנֶעַ וְכָלִיו
[–בגדיו] עַל כְּתָפָיו, וְסִנְדְּלָיו וְטַבְעוֹתָיו נִמְצְאוּ בְיָדָיו, שלא בדרך
לבישה אלא דרך משאוי, הוּא וְהֵן – האדם וכליו טְמֵאִין מִיָּד. אבל
אם הִיָּה לְבוֹשׁ בְּכָלִיו וְסִנְדְּלָיו נְעוּלִים בְּרַגְלָיו וְטַבְעוֹתָיו עֲנוּדִים
בְּאַצְבָּעָיו, הוּא טָמֵא מִיָּד, וְהֵן טְהוֹרִין עַד שִׁשְׁהָ שִׁיעוֹר זִמְנָא שֶׁבְּכָרִי
אֲכִילַת פָּרֶס – חצי כיכר, פַּת חֲמִישׁ וְלֹא פַת שְׁעוּרִים, ובשיעור זמן
הראוי לאוכלו כשהוא מְיֻכָּב, וְאוֹכֵל את הפַת פְּלִיפְתָן, ואם שהה
משך זמן זה, נטמאים גם כליו. נמצא שאף באדם הנושא את בגדיו
נטמא מיד, כדן בהמה הנושאת על גבה בגדים. וכיון שהתבאר
שלגבי טומאת כלים בבית המנונע אין חומרא בבהמה יותר מבאדם,
ואילו לגבי טומאה מחיים מצאנו שבהמה קלה מן האדם, יש ללמוד
בקל וחומר שאף היא תציל בבלוע.

הגמרא מבארת מה חידש רבה בדבריו. מקשה הגמרא: אִמּוּ רַבָּא,
מה בא רבה לחדש, תְּרִיויָהוּ תַנְנָהּ – הרי שני הדינים שאמר רבה,
כבר נישנו במשניות, דין טוֹמָאָה בְּלוּעָה תְנִינָא, ודין טְהָרָה בְּלוּעָה
תְנִינָא. ומבאר רבא את דבריו: דין טוֹמָאָה בְּלוּעָה נתפרש במשנה,
דְתַנּוּ (מקואות פ"י מ"ח), אדם טהור שְׂבָלַע טַבְעָת מִתְכַּת טְמָאָה, שנגעה
במת ודינה כמת עצמו, הרי הוא טמא. ואף שעדיין לא יצאה הטבעת
מגופו, הרי הוא טוֹבֵל ונטהר וְאוֹכֵל בְּתַרִּימָתָהּ. אמנם אם תִּקְיָאָה,
עדיין טְמָאָה היא, וְטָמְאָתָה – וטמאה אותו ביציאתה, ומבואר
שבשעה שהטבעת בתוך מעיו אינה מטמאת אותו כיון שטומאה
בלועה היא. ואף דין טְהָרָה בְּלוּעָה תְנִינָא, דְתַנּוּ (שם), אדם טהור
שְׂבָלַע טַבְעָת טְהוֹרָה, וְנִכְנָס לְאֹהֶל הַמֵּת, ונטמא טומאת שבעה,
וְהוּא מאפר פרה אדומה בשלישי לטהרתו, וְשָׁנָה להוות בשביעי,
וְטוֹבֵל, וְהִקְיָאָה לטבעת, הִרִי הוּא טְהוֹרָה בְּמָה שְׁהִיָּתָה, ולא נטמאה
באהל המת, כיון שבלועה היא, ומוכח שהבלוע מציל על הטהרה
מליטמא.

מתרצת הגמרא: מהמשנה במקואות לא היינו יכולים ללמוד את דיני
טומאה בלועה וטהרה בלועה, כיון שהיינו יכולים לפרש שהטעם
שאין הטבעת מטמאת את האדם שבלעה הוא משום שהיא נוגעת
ב'בית הסתרים' שלו, ומגע בית הסתרים אינו מטמא. ומטעם זה גם
אם נכנס עם הטבעת לאהל המת אינה נטמאת, מחמת שאין מגע בית
הסתרים מטמא, וְכִי קְאָמְרִי רַבָּה – ומה שחידש רבה הוא שאף
במקום שאין את הסכרא של מגע בית הסתרים, כְּגוֹן שְׂבָלַע שְׁחִי
טַבְעוֹת, אַחַת טְמָאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, ששתיהן נוגעות זו בזו והיה
ראוי שהטהרה תיטמא מהטמאה, שהרי אין כאן מגע בית הסתרים,
אלא שתיקו נוגעות זו בזו וכמונחות בקופסא אחת, דָּאָף עַל פִּי כֵן לֹא
מְטָמִיא לָהּ טְמָאָה לְטְהוֹרָה – אין הטמאה מטמאת את הטהורה,
ובהכרח הטעם הוא משום שטומאה בלועה אינה מטמאת וטהרה
בלועה אינה נטמאת, ולפי חידושו של רבה נמצא שדוה גם כן הטעם
במשנה במקואות, משום טומאה וטהרה בלועים, ולא משום מגע בית
הסתרים.

111

לאחר שהתבאר שחידושו של רבה הוא באופן של שתי טבעות בלועות, מקשה על כך הגמרא ממשנתנו: **וְהָא עוֹבֵר וְחָהּ** – והרי האופן המבואר במשנתנו (עא), שהכניסה החיה את ידה ונגעה בעובר המת שבמעי האשה, **דְּכַשְׁתִּי מַכְעוֹת דְּמֹו** – שיש להחשיבם כטבעת טהורה (–החיה) וטבעת טמאה (–העובר) הבלועות במעי האשה, **וְכָאן מְטַמְא לָהּ** – ומבואר במשנה שמטמא העובר לחיה, ומוכח מכאן שטומאה בלועה מטמאת, ובהכרח שהסיבה שהאשה טהורה היא משום שבית הסתרים אינו מקבל טומאה.

מתרצת הגמרא: **אִמֶּר רַבָּה, שְׁאֵי** (–שונה) **עוֹבֵר, הוּאִיל וְסוּפֹו** של העובר **לְצִאת מִמְּעֵי אִמּוֹ**, שכן דרכו לצאת לאיר העולם, וכל שסופו לצאת אינו נחשב בלועה אף שעדיין לא יצא, ולכן הוא מטמא את החיה, אבל טבעת שאין סופה לצאת נחשבת בלועה ואינה מטמאת.

מקשה הגמרא על התירוץ: **אִמֶּר רַבָּה, וְכִי עוֹבֵר סוּפֹו לְצִאת וְאִילוּ מַכְעוֹת אֵין סוּפֹה לְצִאת, בְּתַמְיָהּ, וְהִי אֵף טִבַּעַת סוּפָה לְצִאת מִמְּעֵי הָאִדָּם, וְאֵם כֵּן חוֹרֵת הַקִּישִׁי מִהַמְשֵׁנָה, מִדּוּעַ הָעוֹבֵר מְטַמֵּא אֶת הַחִיָּה וְהִרִי הֵם כְּשֵׁי טִבַּעוֹת.**

הגמרא חוזרת בה מהבנתה שהטעם במשנה הוא משום טומאה בלועה, ומבארת את המשנה באופן אחר: **אֵלָּא אִמֶּר רַבָּה, פּוֹקֵדֵיהֶּי יִדְעֵי מַעְמָא דְּהָא מִלְּתָא** – חכמי פומבדיתא יודעים הם את טעמו של דבר זה, ומינו החכם המכונה כן, זהו רב יוסה, **דְּאִמֶּר רַב יוֹסֵה, אִמֶּר רַב יְהוּדָה, אִמֶּר שְׁמוּאֵל, טוֹמְאָה זֹו** של המילדת המבוארת במשנה, **אֵינָה מְדַבְּרִי תוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵין טוֹמָאָה בְּלוּעָה מִטְּמָאָה, אֵלָּא מְדַבְּרִי סוּפְרִים.**

קודם שתבאר מה היא הגוירה, תמזה הגמרא על לשון שמואל: **מֵאֵי** – מדוע האריך בלשונו לומר **אֵינָה מְדַבְּרִי תוֹרָה, אֵלָּא מְדַבְּרִי סוּפְרִים**, והרי די בכך שיאמר שטומאת החיה מדברי סופרים, וממילא מובן שהטומאה אינה מן התורה. מתרצת הגמרא: בכוונה נקט שמואל לשון זו, **דְּלֵא תִּימָא** – שלא תאמר, שהמשנה מתבארת רק **אֵלֵּיכָא** (–לשיתן) **דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאִמֶּר שְׁעוֹבֵר מִתּוֹ מַכְעֵי אִשָּׁה מְטַמֵּא וּמְטַמֵּא, וְהֵינּוּ כִּיּוֹן שְׁהוּא סוֹבֵר שְׁאֵין בְּלוּעַ מְצִיל בֵּין עַל טוֹמָאָה מְלֻטְמָא וּבֵין עַל טְהוּרָה מְלַהִיטְמָא, וְלִכֵּן מְטַמֵּא הָעוֹבֵר אֶת הַחִיָּה מִן הַתּוֹרָה, וְאִילוּ הָאֵם טְהוּרָה מִחֻמַּת שְׁזוּהוּ מִגַּע בֵּית הַסְּתֵרִים שְׁאִינוּ מְטַמֵּא, אֵלָּא הַמְשֵׁנָה מִתְּבֹאֶרֶת אִפְּסִילוּ לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּאִמֶּר שְׁעוֹבֵר מִתּוֹ מַכְעֵי אִשָּׁה מְטַמֵּא, כִּיּוֹן שְׁבְלוּעַ מְצִיל עַל טוֹמָאָה מְלֻטְמָא וְעַל טְהוּרָה מְלַהִיטְמָא, וְלִכֵּן מִן הַתּוֹרָה אֵין הַחִיָּה נְטַמָּא כָּלָל, וּמִכָּל מְקוֹם מִשְׁנֵתִינוּ יוֹכֵלָה לְסַבֵּר אֵף כְּדַבְּרֵי, וְטוֹמָאָה הַחִיָּה הִיא מִשּׁוּם שְׁזוּרָה בָּהּ טוֹמְאָה מְדַבְּרִין.**

מבררת הגמרא: **מֵאֵי מַעְמָא** – מדוע גזרו טומאה על החיה, והרי טומאה בלועה אינה מטמאת. מבארת הגמרא: **אִמֶּר רַב הוֹשִׁעִיא, נְיִירָה שְׁמָא יוֹצִיא וְלֹד רֵאשׁוּ בִּשְׁעַת הַלֵּידָה חוּץ לְפִרְזוֹדוֹ, וְדִינוּ כִּילוּ וּמְטַמֵּא, וְהִסְבִּיר הַחִיָּה שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיא רֵאשׁוּ, וְתַחֲשׁוּב שְׁעָדִין טְהוּרָה הִיא.**

מקשה הגמרא: **אֵי הָכִי** – אם כן, שחששו חכמים לדבר זה, **אִשָּׁה נָפִי** – נגזור טומאה גם על האשה היולדת מחמת חשש זה. מתרצת הגמרא: **אִשָּׁה מְרֻנֶּשֶׁת בְּעַצְמָהּ בִּשְׁעָה שְׁמוּצִיא הָעוֹבֵר אֶת רֵאשׁוּ, וְלִכֵּן אֵין חֶשֶׁשׁ שֶׁתִּטְעֶה בְּדַבֵּר.** מקשה הגמרא: **וְתִימָא** (–תאמר) **לָהּ לְחִיָּה, שִׁיצָא הָרֵאשׁ וְתִדַּע שְׁהִיא טְמָאָה, וּמִדּוּעַ גִּזְרוּ טוֹמָאָה עַל הַחִיָּה כְּשֵׁלֹא הוֹצִיא אֶת רֵאשׁוּ.** מתרצת הגמרא: **מְרֻנֶּשֶׁת** – טרודה היא האשה בחבלי לידתה, ואין לה פנאי להזהיר את המילדת שיצא ראש העובר.

מבררת הגמרא: **מֵאֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וּמֵאֵי רַבִּי עֲקִיבָא** – היכן נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בעובר מת במעי אמו אם מטמא. מבארת הגמרא: **דְּתִנְיָא בְּבֵרִיתָא, נִאֲמַר בְּפִסּוּק לִגְבִי טוֹמָאָה מִתּוֹ** (במדבר יט טז) **וְכָל אִשָּׁר יֵצֵעַ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחָלָל חֶרֶב אוֹ בְּמָת אוֹ בְּעֶצֶם אִדָּם אוֹ בְּקֶבֶר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים, וּמִלְשׁוֹן 'עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה' דְּרִשּׁוּ חֲכָמִים שֶׁרַק דְּבַר הַגְּלוּי מְטַמֵּא, לְהוֹצִיא עוֹבֵר מִמְּעֵי אִשָּׁה שְׁאִינוּ מְטַמֵּא, כִּיּוֹן**

שאינו גלוי אלא בלוע, **דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאִמֶּר, לֹא בֹא הַכְּתוּב לְמַעַט עוֹבֵר, אֵלָּא בֹא הַכְּתוּב לְרִבּוֹת אֶת הַגּוֹלָל** – כיסוי ארון המת, **וְדוּפֶק** – דפנות הארון, שמטמאים כמת עצמו במגע ואהל. ואילו **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** סובר אמנם גם הוא שהגולל והדופק מטמאים, אך הוא סובר שאין צורך ללמוד את דין טומאת גולל **וְדוּפֶק** מפסוק, אלא **הַלְכָתָא גְּמִירָא לָהּ** – למדנו דבר זה מהלכה למשה מסיני.

מבררת הגמרא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא, הַדּוּרֵשׁ מִהַפְּסוּק אֶת דִּין הַגּוֹלָל וְהַדּוּפֶק, אֵם כֵּן דִּין זֶה שְׁעוֹבֵר מִתּוֹ מַכְעֵי אִשָּׁה מְטַמֵּא מְדַאֲרִייתָא, מְנָא לָיָהּ** – מנין הוא לומד זאת. מבארת הגמרא: **אִמֶּר רַבִּי אוֹשְׁעִיא, דְּאִמֶּר קְרָא** (במדבר יט ג) **כָּל הַנֶּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת, וּמִשְׁמַע שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמַת הַנֶּמְצָא בְּתוֹךְ נֶפֶשׁ אַחֲרָת, וְאֵיזִהוּ מִתּוֹ שְׁנִמְצָא בְּנֶפֶשׁ שֶׁל אָדָם, הֵנִי אִמֶּר זֶה עוֹבֵר מִתּוֹ מַכְעֵי אִשָּׁה, שְׁאֵף הוּא מְטַמֵּא כְּמַת עֲצָמוֹ.**

אחר שלמדו רבי עקיבא ורבי ישמעאל את דינם מפסוק, מבארת הגמרא מה יעשה כל אחד עם הפסוק של החולק עליו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מִזֶּה יִדְרֹשׁ מִהַפְּסוּק 'הַנֶּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ' מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵאֵי מִיפְּעֵי לָיָהּ** – פסוק זה נצרך לו לדין רביעית **דֵּם הַבָּאָה מִן הַמַּת, שְׁמִטְמָאָהּ, כְּלוּמַר, שְׁלֹא רַק בִּשְׂר הַמַּת וְעֲצָמוֹתֶיהָ מְטַמֵּאִים, אֵלָּא אֵף דָּמוֹ, שְׁנִימָאָה** (במדבר יט ג) **'הַנֶּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת, וּדְרִשּׁוּ חֲכָמִים מִכְּפִילוֹת הַלְשׁוֹן 'בְּמַת, בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת, שְׁבֹאָה הַתּוֹרָה לְלַמֵּד, אֵיזִהוּ נֶפֶשׁ שֶׁל אָדָם שְׁמִטְמָאָה, הֵנִי אִמֶּר זֹו רְבִיעִית דֵּם, שְׁבֹאָה תְּלוּיִים חֵיי הָאָדָם, שְׁלֹאֲחֶר מוֹתוֹ מְטַמֵּא הָדָם אֶת הַנוֹגֵעַ בּוֹ.**

הגמרא מבארת מדוע רבי עקיבא אינו לומד מפסוק זה לרבות שרביעית דם מן המת מטמאת. מבארת הגמרא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא, שִׁדְרֵשׁ מִהַפְּסוּק לְרִבּוֹת עוֹבֵר מִתּוֹ וְלֹא לְרִבּוֹת רְבִיעִית דֵּם, אִמֶּר כֵּן לְמַעְמָיָה** (–לשיתנו), **דְּאִמֶּר, אֵף רְבִיעִית דֵּם הַבָּאָה מִשְׁנֵי מַתִּים, שְׁאֵין כּוֹלָה מִמַּת אֶחָד אֵלָּא בְּצִירוֹף שְׁנֵי חֲצָאֵי רְבִיעִית מְשִׁנֵי מַתִּים, מְטַמְּאָה בְּאֵהֶל, וְלִכֵּן אִינוּ יוֹכֵל לְדְרֹשׁ מִהַכְּתוּב 'הַנֶּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ שְׁדוּקָא דֵּם שֶׁל נֶפֶשׁ אַחַת מְטַמֵּא, שְׁהִי לְרַבִּי עֲקִיבָא הַשִּׁיעוֹר הַזֶּה שֶׁל דֵּם מְטַמֵּא אִפְּסִילוּ בְּשְׁנֵי מַתִּים. וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא שֶׁכֵּן הִיא דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא: דְּתִנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אִמֶּר, מִנֵּין לְרְבִיעִית דֵּם הַבָּאָה מִשְׁנֵי מַתִּים שְׁמִטְמָאָה בְּאֵהֶל, שְׁנִימָאָה לִגְבִי כְּדוּל (ויקרא כא יא) **'וְעַל כָּל נֶפֶשֶׁת מִתּוֹ לֹא יָבֹא, יָמוּת' הֵינּוּ דְּבַר שֶׁעַל יְדוּ נִגְרַמַּת מִיתָה, וְהִיא רְבִיעִית דֵּם שֶׁל הָאָדָם, וּמִלְשׁוֹן רַבִּים שְׁנִאֲמַר בְּפִסּוּק 'נֶפֶשׁוֹת, מִשְׁמַע שֶׁאִפְּסִילוּ דֵּם יָצָא מִשְׁנֵי נֶפֶשׁוֹת, וְיֵשׁ רַק שִׁיעוֹר רְבִיעִית אֶחָד, גַּם כֵּן מְטַמֵּא, וְלִכֵּן לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִיּוֹרֵת הַפְּסוּק 'בְּמַת בְּנֶפֶשׁ' לְלַמֵּד שְׁעוֹבֵר מִתּוֹ מַכְעֵי אִמּוֹ, מְטַמֵּא.****

משנה

המשנה חוזרת לדון בדיני אבר היוצא שנוכר בתחילת הפרק, לענין טומאה וטהרה: **בְּחֶמֶה הַמְּקַשָּׁה לִילֹד וְהוֹצִיאָה הָעוֹבֵר אֶת יָדוֹ, וְהִרְעִיחַ חֶתְקָהּ** (–את היד), **וְאַחֲרָיָה שָׁחַט אֶת אִמּוֹ, הַבֶּשֶׂר שֶׁל הָעוֹבֵר וְהַבְּהֵמָה מְטַהֵר, שְׁאֵינֶם מְקַבְּלִים טוֹמָאָה מִחַיִּים. אֲבָל אִם שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחֲרָיָה חֶתְקָהּ** (–את היד), **הַבֶּשֶׂר מִנֶּגַע נִבְלָה, כְּלוּמַר טֵמָא כְּטוֹמָאָה הַנוֹגַע בְּנִבְלָה, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר, שֶׁסִּבֵּר שְׁאֵין הַשְׁחִיטָה מְטַהֵרֶת אֶת הָאֵבֶר, כִּיּוֹן שֶׁהַשְׁחִיטָה גּוֹרֶמַת נִפְּוֹל, הֵינּוּ שְׁבַעַת הַשְׁחִיטָה נִחְשָׁב הָאֵבֶר כְּנַחֲתָן וְנִפְרֵד מִהָעוֹבֵר, וְהִרִי הוּא כְּאֵבֶר מִן הַחֵי שֶׁמְטַמֵּא בְּנִבְלָה, וְהָעוֹבֵר הַמְּחוּבֵּר לָאֵבֶר וְנוֹגֵעַ בּוֹ נְטַמֵּא. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, בִּשְׂר הָעוֹבֵר טֵמָא מִנֶּגַע מְרַפָּה שְׁחוּטָה, כְּלוּמַר כְּנוֹגֵעַ בְּטָרִיפָה שֶׁנִּשְׁחָטָה, שֶׁטְהוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְטֵמָאָה רַק מִדְּבַרֵּן לְטֵמָא קִדְשִׁים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ. שֶׁסִּבֵּרוּ חֲכָמִים שֶׁהַשְׁחִיטָה מְטַהֵרֶת אֶת הָאֵבֶר מִטְּמָאָה נִבְלִית אֵף שְׁאֵינָה מְתִירָתוֹ בְּאִכְלָה, כִּיּוֹן שֶׁהַשְׁחִיטָה אֵינָה גּוֹרֶמַת נִפְּוֹל, וְאֵין עַל הָאֵבֶר דִּין אֵבֶר מִן הַחֵי אֵלָּא הוּא כְּשָׁחוּט, וְטוֹמָאָתוֹ רַק כְּטָרִיפָה שְׁחוּטָה.**

והא עובר וזיה – דקתני מתניתין: הדיה טמאה שבעה, דאזשה טהורה. וקממנ
לה עובר וזיה – שמע מינה טעמא דאשה טהורה – משום מגע בית הסתרים
הוא, ולא משום בלועו טענת אין סופה לצאת – בתמיה. טומאה זו – דדיה.
מאי אינה מדבריה – למה לה ליצטרך כולי האי? לימא: טומאה זו דברי
סופרים משום גזירה, כדמפרש לקמיה?

1 **תִּמְאָ** — מִתְנִיחַ רַבִּי עֲקִיבָא הֵיא. דֹּאמְרֵ: 2 עוֹבֵר מֵת שְׂבָמֵי אִשָּׁה טִמְאָ. הִלְכָךְ טִמְאָ 3 לַחִיָּה — דְּטוֹמָאָה בְּלוּעָה טִמְאָמָה וְטַהֲרָה 4 בְּלוּעָה מִיטְמָאָ, וְטַהֲרָה הִיא. מִשּׁוּם 5 דִּמְגוּג בֵּית הַסֵּתֵרִים אוֹרָא. אֵלָא אִפְּלוּ 6 לִי שְׁמַעְיָאֵל כּו' — וְלִקְמוֹן בַּעֵי: מֵאִי רַבִּי 7 יִשְׁמַעְיָאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא? נוֹרָה שְׁמָא יוֹצֵא 8 כּו' — דֹּאִי אִמְרַת: חַיָּה שְׁפִשְׁטָה יָדָה לְמַעַי 9 אִשָּׁה וְגוֹנְגָה בַּעֲבוּר מֵת טַהֲרָה — פַּעֲמֵים 10 שְׁהוּלֵד מוֹצִיא רִמְסָא חוּץ לְפִרְחוֹרֵי, וְהִיר 11 הוּא כִּילּוֹד מִשְׁמָאָ, וְסוֹבְרָהּ חַיָּה שְׁעִרִין 12 הוּא בְּמַעֲיָה וְאֵתִי לַטַּהֲרָה. אֲבָל בְּרוּעָה 13 שְׁהוּשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי בַּהֲמָה, דִּקְטִי מִתְנִיחַ 14 טַהֲוֹר — לִיכָא לְמִגּוֹר הָכִי, מִפְּנֵי שְׂרָחַם 15 שְׁלַח גּוֹלֵי, רַבִּי מִפֶּקַח חַיִּי לִיהַ. מְרִידָא — 16 עֲסוּקָה הִיא בַּחֲבֻלְיָה צִירִיָּה, וְטִרְיָדָא מְלוֹמֵר 17 לַחִיָּה לֵא. תַּגְעִילֵךְ פְּנֵי הַשְּׂדֵה — מִשְׁמַע 18 גּוֹלֵי. לְהוֹצִיא עוֹבֵר — שְׁהוּא טִמְאָ. גּוֹלֵל 19 — כִּיסוֹי הָאֲרוֹן שֶׁל מֵת. דּוּפֶק — שְׁנוּתִיץ 20 בְּצֵדוֹ. וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל סָבַר גּוֹלֵל דּוּפֶק 21 הַלְכָתָא הִיא — וְכִי אַתָּא קְרָא לְהוֹצִיא 22 עוֹבֵר. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר עוֹבֵר בְּמַעַי אִשָּׁה 23 טִמְאָ — וְכִי אַתָּא קְרָא לְגוֹלֵל דּוּפֶק, 24 וְקִסְבּוֹ: לֹאֹ הִלְכַתָּא הִיא. מְדֹאֲרִיָּתָא מֵנָּה 25 לִיָּה — דְּטִמְאָ, דְּלֹא מְטַהֲרָה לִיָּה 26 מִמִּשְׁמַעְתֵּיהָ ד"עֵל פְּנֵי הַשְּׂדֵה", וְאִפְּלוּ לֹא 27 מִיִּיתֵר? כָּמֵת בְּנַפֶּשׁ — מֵת שְׁהוּא בְּחוּץ 28 נֶפֶשׁ הָאֲחֵרֶת. רַבִּיעִית הֶלֶג — דֵּם חַיִּי 29 הָאֵדָם תְּלִיץ בּוֹ, שֶׁבַךְ הוּא מִתְקִיִּים. אִף 30 רַבִּיעִית דֵּם הָבֵא מִשְׁנֵי מוֹתִים — הִלְכָךְ 31 הֵיא קְרָבִיתִּי בֵּיה חַד נֶפֶשׁ — לֹאֹ 32 לְרַבִּיעִית דֵּם אַתָּא. נֶפֶשׁוֹת — מִשְׁמַע 33 שְׁתִּים. מֵת — דְּבַר שְׁמִיתָה בָּאָה עַל יָדוֹ, 34 דְּהֵינּוּ רַבִּיעִית. מִשְׁנָה הַבֶּשֶׂר טַהֲוֹר — 35 שָׂאִין בַּהֲמָה מִקְבֵּלָת טוֹמָאָה מִחַיִּים. הַבֶּשֶׂר 36 מַעַג נִשְׁלָה — בֶּשֶׂר הָעוֹבֵר מִגַּע אֲבֵר מִן 37 הָדִי, שְׁהוּא טִמְאָם כְּבֻלָּה, "בְּהַעֲרִי וְהוֹרֵב" 38 (חֻלּוּץ קִטְסָב). אִי נִמִּי, אִם יֵצֵא עוֹבֵר מֵת 39 — נִבְלָה גְמוּרָה הִיא הָאֲבֵר, מֵאֲחֵר שְׁלֹא 40 טַהֲרָתוֹ שְׁחִטָּת אִמּוֹ. מַעַג מְרַפָּה שְׁחוּטָה 41 — שְׁהַשְׁחִטָּה, אִף עַל פִּי שְׂאִינָה מִתֵּרֶת 42 הָאֲבֵר בִּאֲכִילָה — מִטַּהֲרָתוֹ מִמֵּי נִבְלָה. 43 וְהִיא כְּטִרְפָּה שְׁחוּטָה, שְׂאִינָה מְטַמְּא וְאוֹיֵל, אֵלָא מְדִרְבָּן 44 בְּמוֹקְדִישִׁי.

מוד

היא כשתי טבעות. **גזירה** שמה יוציא וּלְדָרָשׁוֹ וכו' – פירש בקונטרס: משום דהרי הוא בפנים בחוץ, דקאמרו: כגון שהוציא וּלְדָרָשׁוֹ חוץ לפרוורודי דרבי אשעיאי כו', משמע ד נטמאה הדיח שנגעה בו או הסיתה, דתו לאו טומאה בלועה היא? ויש לומר: דגזירת החבובי ישמעאל למדרש טעמא מקרא, דטעמיה פשוט – דטומאה בלועה היא! אלא משום דלא מ דלא תימא אליבא דרבי עקיבא משמע, דרבי עקיבא פתילא מותניתא בפשיטות, דטומאה הדיח מתרביע אמו, אלא איצט לרצו' כלל, היכי מתר

גולל — מפרש בפרק קמא דכתובות (ר"ב ד"ה ע"ד). **שתי** נפשות ושיעור אחד — חז"ל דתרי קראי ברביעית עד למא לי, "במת בנפש" וצ"פ: **הוציא** עובר ידו וחתכה ואחר שחיטת אמו להחירו אף באכילה. **והכמים** אמורים מגע טרפה שחיתו — בשחיטה ערשדא די מחיים מטמא. היכי הזה מהני שחיטה לרבנן להפקיע הטומאה לטהרות? ולעיל (ע"ב דק) לחץ ונגע בו הרועה טהור. אלא להודיעך כחו דרבי יוסי הגלילי, דאפילו הכי במתבטא טמא. טמאה לטהרה, וי

אף על פי שהוא אב הטומאה — אין לו טומאת משא. וטבעת טהורה נמי לא מטמאה מחמת
 אדם. טעמא נמי — משום דבית הסתרים דאדם לא מטמא. אבל בשתי טבעות דלא שייך
 בהו בית הסתרים — הוה אמיתא במסותרים בתוכו ליטמא. קא משמע לך דטעמא דמתניתין
 משום בלוע הוא, וחבירו נמי לא מטמא. וקשה לפירושו: דטבעת שנגעה במת היה הוא
 כחלל, וטומאתו בוקעת ועולה, ואפילו רצוצה
 תחת אבנים, שלא מטמא את האדם מבח בית
 הסתרים ומה שפירש, דטבעת טהורה לא
 מטמאה מחמת אדם, משום דבית הסתרים דאדם
 לא מטמא. אטו אם נכנס אדם לאהל המת ובלים
 או אכילין בקומטו, הייב נמי דטהורים? דאף על גב
 דבית הסתרים לאו בת מקבלי טומאה נינהו, מכל
 דמים לא הוי צמידין פתיל דמציל באהל המת.
 הרי טיט לטיט נמי בקבלי טומאה נינהו. ואובלין
 שגיבלין בטיט וזהו הכניסה לאהל המת — טמאין
 ומה שפירש נמי, דאין טומאת משא אלא למי
 שטומאה באה ממנו. הרי מדרס הוב דמטמא
 במשא! והייב נמי טבעת שנגעה במת, כיון דהויא
 כחלל — לטמא במישר, דלטמא במשא לא מהני
 בית הסתרים. כדפירש בקומטו: וברק"י "רצא
 דופ"י (גדה מבב.) נמי אמרין: נבלה בקומטו —
 טמא, נדי דבמעג לא מטמא, במשא מידא
 מטמא. לכך נראה, דטעמא דמתניתין — משום
 דבלוע הוא. ומכל מקום אשמועינן רבה בשני
 טבעות, דמתניתין לא אשמועינן ליה, דהא דאף
 על גב דטומאה בלועה לא מטמאה — היינו
 טהרה בעלמא, אבל דטהרה הבלועה — מיטמאה.
 וכן הא דטהרה הבלועה לא מיטמאה — היינו
 מטמאה דעלמא, ולא מטמאה הבלועה עמה.
 ואין לתמוה: כיון דבא לאשמועינן כאן בשתי
 טבעות, מאי "כשם" דהייב פירושו: כשם
 שטומאה בלועה אינה מטמאה את האדם
 הבלועה, אף על פי שנגעה בו — כך אינה
 הבלועה טהרה שאצלם. ואם תאמר: מנא לה
 לרבה הא דטהרה בלועה לא מיטמאה שטומאה
 שאצלם: הא לא אתי מקל דחומר דצמיד פתיל
 ויש לומר: דכולה מלאת דריש רבה מן "ואוכל
 את נבלתה", מי לא עסקין דאכל סמוך לשקיעת
 החמה? וקאמר רחנא דטהור אפילו לאכל
 בתרומה, גונעת בטומאה שבמיעוה, ואסור
 לטמאה. ואם תאמר, שתי טבעות נמי תנינא: בלע
 טבעת טמאה — טובל ואוכל בתרומה! ויש לומר:
 דהתם צריך חזיה שליש ושביעי, וכשנא לאכל
 תרומה — כבר יש שבעה ימים שנבלעה, והי
 היא מסתמא כבר סמוך לנקב, וכשנא תרומה
 אינה גונעת בטבעת עד שתבא אצלם סמוך
 לנקב, ואז היא כבר מעוכלת. והרי זה יעבור
 דשתי טבעות דמו — מה שפירש בקומטו:

טבעות דמו, וקא מטמא
 שאני עובר, הואיל וסופו
 סופו לצאת, טבעת -
 רבא: פומבדיתאי ידעי
 רב יוסף: דאמר רב יוסף
 : טומאה זו אינה מדבריה
 מאי "אינה מדבריה תורה
 לא תימא, אליבא דרבי
 אשה טמא, אלא אפילו
 במעי אשה טהור - גזרו
 גמא? אמר רב הושעיא:
 שו חזין לפרוזדור. - אי
 שתי בעצמה. - ותימא לה
 ומעאל ומאי רבי עקיבא?
 פני השדה" - להוציא
 מי ישמעאל, רבי עקיבא
 ורבי ישמעאל, גזל דרופק
 א, עובר במעי אשה טמא
 רבי אושעיא, אמר קרא:
 ת שפנפש של אדם? הוי
 ה. - ורבי ישמעאל, האי
 אה מן המת, שמימאה,
 האדם", איזהו נפש של
 רביעית דם. ורבי עקיבא
 ת דם הבא משני מתים
 קאמר: אמר: מין לרביעית
 אה באהל? שואמר: "ועל
 שתי נפשות ושיעור אחד.
 ה, והוציא עובר את ידו,
 ת, אמו - הפשר טהור.
 נכה. - הפשר מעג נבלה,
 ירים: מעג מרפה שחומה.

מה

אלמא דטומאה בלועה מטמאה. וטעמא דאשה טהורה — משום בית הסתרים. וכן פירש
בסמךר גבי "לא תימא תהייתן רבי עקיבא אהי". וקשה: נהי דמגע בית הסתרים לא מטמא,
במשא דטומא אלא צריך לומר דפרשנינו, יצאה טהורה משום טומאה בלועה היא, וזה
ידוע. משמע דקאן קר ראשו. וכן משמע בפרק "דאש דופין" (נדה מ"ב.) גבי יולדת מטמאה,
אשעיה טקא דוקא ראשו. ותימה: דאמאי קט ראשו? אלא הוציא ידו חוץ לפיהו ונמי
הוה שיהא כילוד לא מטמאה, כדריש מ"ע פני השדה". והשתא ניהא הא דצריך רבי
בהוציא ידו עד שיהא כילוד. ורבי עקיבא נמי לא פליג אללא בהוציא את ידו. וכן משמע,
מדברי סופרים. דגורין כולו במגע אשה טהורה ידו. אבל אי רבי עקיבא מטמא עובר
מיתנא אליביה, דהי טמאה אשה טהורה?
ושמעאל סב דמי אמו לסתרה, ו"נפשת" חתב, כדאמר בסנהדרין בפרק קמא (ד.א.). וקשה
שחט את אמו הבשר טהור — דעובר שבפנים, אפילו מות — חשיב כחי, דהא קא מהני ליה
גל פליג, כדאמר בגמרא. וקודם שחיהו, לכליל עלמא אדם שנוגע באבר שבחוץ — טהור.
ההישי רועה את ידו ונגע בו טהור — אלו דוקא לפי שהוא בפנים, דאפילו הוציא עובר ידו
למי, מודו רבנן בהוציא ידו לחוץ ונגע בו בדטמאה טמא. דלענין מה שבפנים הוא במקושי
לענין מה בחוץ.

טהור מן המדרס — מתחלה כשנטמא מדרס, צריך לומר דהיה שם פשוטי כלי עץ מפסיק בין רגלו לבגד. דאי אין שם פשוטי כלי עץ — לא היה פליג רבי יוסי, דהא בא לו מדרס ומגע זב ביהא אם היה יחף, או מדרס ומגע מדרס אם היה נעול, וכשבא בבת אחת — מודה רבי יוסי, כדמשמע ב"הקומץ רבה" (מנחות כד, ב).

אלא שאם נגע בו הזב כו' — שנגע בו מקמי מדרס איירי, או שיהיה דרס. דהיה ליה מדרס ומגע הזב בבת אחת. דאי לבסוף — לא אתי מגע דקיל, וחילל אמדרס החמור, כדמשמע ב"הקומץ רב" (מנחות כד, ב). דקתני בברייתא: מודה רבי יוסי בשני סדינים המוקפלים ומתוכם זה על זה וישב עליון חזב, שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס. פירושו: שיש איר בין הדסינים, שמנחתן על גבי קנרסין זה למעלה מזה, וישב זב על העליון עד שהכבד העליון שנגע בתחתון. ובגון שפשוטי כלי עץ מפסיק בינו ולסדינים, דבעליון קדם המדרס למגע, ובתחתון באים בבת אחת, שהכבד על העליון עד שהגיע לתחתון — נטמא מדרס מחמת הזב, ומגע מדרס מן הסדין העליון, ושניהם באים בבת אחת. ומעיקרא דקא היה בעי למיפשט בעיא דעשרון שחלקו, ונטמא אחד מהם והניחה בביתא, וחזר טבול יום ונגע בטמא, מי אמרין: שבע ליה טומאה, או לא, ויטמא גם חלק השני על ידי צירוף כלי ופשוט ממתנין? וסדין טמא מדרס שעשאו וילון — טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס. אמר רבי יוסי: וכי באיזה מדרס נגע זה? אלא שאם נגע בו הזב טמא. מאי לאו אפילו לבסוף? אבתי לא ידע ברייתא דשני סדינים, דמוכח בהדיא דלא חיל לבסוף מגע מדרס דקיל, אמדרס דחמור. ואם תאמר: דבשלה "העור הורטב" (חולין קכח, ב). תניא: החותך כותב בשר מאבר מן החי, חיטב עליו ואחר כך חתכו — טמא. ופריך: טומאת בית הסתרים היא ומשני: רבי מאיר היא. והשתא, הדין חילל אחר דמחשבה טומאת אוכלין דקיל, אטומאת אבר מן החי דחמיר? ויש לומר: דטומאת אוכלין חמיר, שראוי להצטרף

עם פחות מכביצה אוכלין. אבל קודם שיחשב עליהם לא היה ראוי להצטרף. והרב רבי שמשון אומר: דישבע ליה טומאה" לא שייך בדבר שהטומאה באה מגופו, וחילל שפיר אפילו קל על חמור. וכפירושו משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות כד, ב). דבעי למיפשט מהואו דשני סדינים, ולא אמר שבע ליה טומאה, שהיה תחתון טמא מדרס ומגע מדרס, פירושו: אף על גב דעליון אינו טמא אלא מדרס — היינו משום דלא חילל מגע דקיל, אמדרס דחמור, בזה אחר זה. אבל מתחתון בעי למיפשט, כיון דבבת אחת ודאי חל אפילו קל על חמור. ואם כן בשניהם שים, כי ההיא דעשרון שחלקו — חלים אפילו בזה אחר זה. ומשני: דבבת אחת ודאי חילל אפילו קל על חמור, אבל בזה אחר זה, אפילו שניהם שוין — לא חילל האחרון. והשתא, לפי סברת הפרשט, אמאי לא פשיט מרבי מאיר דאמר גבי סדין שעשאו וילון דטמא מגע מדרס, אלמא דחל קל עם החמור בבת אחת? אלא ודאי, כשהטומאה באה מגופו לא אמרין שבע ליה טומאה, וחל אפילו קל על חמור אפילו בזה אחר זה? ויש לדחות: דלא בעי למפשט מרבי מאיר, דהא רבי יוסי פליג עליה טומאה, ולחכי לא פשיט אלא מרבי יוסי. **אבל** שיש על שלש הבאות מבגד בלשע פרישתן מאביהן מקבלות מואבין? — דקודם שנחלק לגמרי נוגעות תחתיות זו לזו. והוא הדין דבשלשה על שלשה משכחת לה דמודה רבי יוסי, כגון שלא הפסיק פשוטי כלי עץ בין רגלו לבגד, דאיתי מדרס ומגע בבת אחת. ואפילו אם הפסיק נמי, אם היה נכפל בשעה שדרס עליו, ששני ראשיון נוגעים זה בזה בגלוי, דאין זה בית הסתרים, ובבת אחת קאתו. אלא ניהא ליה לאשכוחי טומאת מגע אפילו מבגד שהיה עמוד כל שעה מוחו, והיה שם פשוטי כלי עץ המפסיק, דומיא דרש"י. **בשעת** פרישתן מקבלין טומאה מאביהן? — ואם תאמר: ולקמן ב"העור הורטב" (קכח, ב) גבי החותך בשר מן החי דטמא, ומוקי לה כרבי מאיר דאמר: טומאה דבית הסתרים מטמא — לוקמה אפילו כרבי יוסי, דבשעת פרישתו מקבל טומאה מהאבר? ודחוק לומר דמיידי כגון דבמשוהו ראשון שנחתך לא היה באבר כדי לעלות ארוכה. ויש לומר: דבעי לאוקמי אף בניהו בכל חו, ולא מקבל טומאה מאביהן בשעת פרישה מאביהן. וכי האי גוונא משני בפרק "אמרו לו" (כריתות טז, ב). ומיהו, בפרק "כיצד צולין" (פסחים פה, א) גבי אבר שיצא מקצתו, דחיתך עד שמוגיע לעצם וקולף עד שמוגיע לפרק חותך, ודיק מניה דלא גזור טומאה על הירצא, דאם כן היה מטמא מה שבפנים, ומשני

מה מצינו — כדקתני לקמיה: ומגין לטרפה ששחיתה מטהרתה. אף שחיתה בהמה תטהר את האבר — גרסין. לא אם היה שחיתה מטהר אותה — שחיתה מן הדין הוא, שהרי דבר שגופו. ומגין לטרפה ששחיתה מטהרתה — דשמא אינה מטהרתה. ומן הדין אינה מטהרתה, שבהמה טמאה אסורה באכילה, וטרפה אסורה באכילה ומה טמאה אין שחיתה מטהרתה.

— מלטמא, והכי תניא בתורת כהנים: "לכל בהמה אשר היא מפרסת פרסה וגוי כל הנוגע בהם יטמא" (ויקרא יא) — להביא בהמה טמאה שלא תטהרנה שחיתה. והלא דין הוא, השרץ אסור באכילה, ובהמה טמאה אסורה באכילה, מה שרץ אין שחיתה מטהרתה, דכתיב בהו: "טמאים הם לכם" — אף בהמה טמאה לא תטהרנה שחיתה. או כלך לדרך זו: בהמה טמאה אסורה באכילה, וטרפה אסורה, מה טרפה שחיתה מטהרתה — אף בהמה טמאה כן תלמוד לומר: "הנוגע בהם" — להביא בהמה טמאה שלא תטהרנה שחיתה. שלא היתה לה שעת הכושר — לפיכך טמאה לא תטהרנה שחיתה. תאמר בטרפה שהיתה לה שעת הכושר — וכיון דחל עליה תורת שחיטה — תו לא פקעה מנינה, והוא בכלל שאר צאן ובקר. מול לך מה שחבתה — טול מכאן ראיה זו שהבאת. הרי שנולדה מרפה מן הכבש מני — שתטהרנה. שיש במינה שחיטה — הלכך לא נפקא מכלל כרצאן, אבל כן שמונה חי שנולד מבהמה חיה — אין לנו במה לטהר אפילו נשחט, לפי שאינו בכלל בקר וצאן. **גמרא** אמאי — בשר העובר טמא? והלא לא נגע האבר בבשר, אלא על ידי חבורו. אותו מגע — חבור בית הסתרים הוא שאינו נראה וטומאת בית הסתרים — קיימת לן במסכת נדה (מב, ב) דלא מטמא. לימא רבי מאיר לפעמייה — דאית ליה טומאת בית הסתרים מטמא. שלשה — טפחים, בגד שראוי למדרס, והיה מדרס חוב שהוא אב הטומאה, כדכתיב: "וכל אשר יגע במשכבו" וגו' (ויקרא טו). שנחלק

— ואינו ראוי עוד למדרס, אבל ראוי הוא לשאר טומאות, דקיימת לך שלש אצבעות על שלש חזי לעניים ולעשירים. מהור מן המדרס — מלטמא אדם וכלים. אבל **טמא מגע מדרס** — טומאה הנוגע במדרס יש לו, והוא ראשון לטומאה, מפני שנגעו זה בזה בעתן מחוברין שהיו מדרס. וכי באיזה מדרס נגע זה — מאחר שנחלק, שהרי מגע חבירו אינו מגע, לפי שהוא בית הסתרים! אלא אם יש לומר שיש כלום לטומאה משמרת עליו — לאו משום מגע מדרס. **אלא** שאם נגע בו הזב ברגלו ערום כשדרס עליו, או לאחר שדרס עליו, והיה עליו שני טומאות: טומאת מדרס שהיא אב הטומאה, וטומאת מגע, שהיא ראשונה ואינה אלא לטמא אוכלין ומשקין, ונחלק — טהור מטומאת מדרס, ואינו אב הטומאה עוד, אבל טמא מגע הזב כל זמן שלא טבל ונפחת משלש אצבעות. **לא** שנו — דנחלק רבי יוסי על רבי מאיר. **אלא** בשלשה על שלשה שנחלק — דליכא למימר: בשעת פרישתן לו מזה קבלו טומאת מגע זו מזה, שהרי בשעת פרישתן לא יש בזה כדי לטמא בגד, ולא בזה כדי לטמא בגד, שהרי אין בהם שיעור אב הטומאה. אבל שלש אצבעות הבאין מבגד גרול — שהיה טמא מדרס, וחבירו טמא שלש אצבעות — טהור החתיכה הקטנה מן המדרס, שאין בה כשיעור, וטמאה מגע מדרס. אפילו לרבי יוסי דאמר אין מגע החבור מגע, דהא בית הסתרים היא — הכא מודה, משום דבשעת פרישתו מאביה אי אפשר לצמצם שלא יגע מעט מעט, ובשעת פרישה אינו בית הסתרים, ומקבל טומאה מאביו שיש בו שיעור אב הטומאה. והכא גבי מתניתין נמי, אפילו רבי יוסי מודה דמגעו מגע, משום שעת פרישה כשהחורן האבר מן העובר.

בחתך

והוא לומר דמיידי כגון דבמשוהו ראשון שנחתך לא היה באבר כדי לעלות ארוכה. ויש לומר: דבעי לאוקמי אף בניהו בכל חו, ולא מקבל טומאה מאביהן בשעת פרישה מאביהן. ודיק מניה דלא גזור טומאה על הירצא, דאם כן היה מטמא מה שבפנים, ומשני

טומאות

מבארים חכמים את סברתם לטהר את האבר, מה מצינו בפרשה
ששחיתתה מטהרתה מטומאת נבילה, אף שאינה מתירתה באכילה,
כמבואר בסמוך, אף שחיתת בהמה, תטהר את האבר מטומאת
נבילה, למרות שאינו נותר באכילה.

דוחה רבי מאיר: אמר להם רבי מאיר לחכמים, לא, אין ללמוד
מטריפה לאבר היוצא, שאם טיהרה שחיתת טריפה אותה, שכך
הסברא והדין אומרים, שהרי הוא דבר שגופה, ולכן מועילה
השחיטה להפקיע ממנה טומאת נבילה, אבל מנין לנו ששחיתת האם
תטהר את האבר של העובר, שהוא דבר שאינו גופה, אלא מגוף
העובר.

התבאר במשנה שלדעת כולם שחיתת טריפה מטהרתה. המשנה
מבארת את מקור הדבר. שואלת המשנה: מנין לפרשה ששחיתתה
מטהרתה, שמא אינה מטהרתה. ובפרט, שהדין נותן שאינה
מטהרתה, שהרי מצינו שבהמה טמאה אסורה באכילה, ואף פרשה
אסורה באכילה, ונלמד ב'מה מצינו' שאף לענין טומאה היא דינם
שוה, מה בהמה טמאה אין שחיתתה מטהרתה מטומאת נבילות,
אף פרשה לא תטהרנה שחיתה.

מתרצת המשנה: לא, אין להוכיח מבהמה טמאה, אם אמרת
בהמה טמאה שאינה נטהרת בשחיטה, זאת משום שלא היתה לה
שעת הכושר – שאין לה שעה שהיתה ראויה להטהר מטומאתה על
ידי שחיטה, שלא שייך בה תורת שחיטה כלל, אבל מנין שתאמר
בפרשה שאף היא לא תטהרנה שחיתה, שהרי היתה לה שעת
הכושר, שאילו שחטה לפני שנטרפה היתה מותרת באכילה ונטהרת
מטומאת נבילה, שהיתה בה תורת שחיטה והיא בכלל ז'זבחת מבקר
ומצאנך' (דברים יב כא) שמשם למדנו (לעיל ח) תורת שחיטה, ואם כן אף
אחר שנטרפה עדיין היא בכלל בקר וצאן ולא פקעה ממנה תורת
שחיטה, ושחיתתה מטהרת מטומאת נבילה.

דוחה המשנה: מול לך מה שהבאת – טול מכאן את סברת שעת
הכושר שהבאת, שהרי מה תאמר כשנולדה פרשה כשיצאה מן
הבטן, מנין ששחיתתה מטהרתה, הרי לא היה לה שעת הכושר
לשחיטה, והיא דומה לבהמה טמאה, ולא תועיל לה שחיתתה. והרי
הדין אינו כן, אלא השחיטה מטהרת אף טריפה מן הבטן, ועל כרחך
שהדבר אינו תלוי בשעת הכושר.

המשנה מביאה סברא אחרת לחלק בין טריפה לבהמה טמאה.
משיבה המשנה: לא, אינו דומה טריפה לבהמה טמאה, לפי שאם
אמרת בהמה טמאה ששחיתתה אינה מטהרתה, זאת משום שכן
אין במינה שחיטה כלל, שהרי אינה בכלל בקר וצאן, תאמר
בפרשה שיש במינה שחיטה, לכך היא בכלל בקר וצאן שנאמר בהם
שחיטה, ולכן שחיתתה מטהרתה.

מוסיפה המשנה: עובר שנולד מבהמה חיה כשהוא בן שמונה חודשים
חי, שלא כלו חודשי עיבורו ודינו כגפף, אין שחיתתו מטהרתו, לפי
שאין במינו שחיטה, שאינו בכלל 'בקר וצאן'.

גמרא

במשנה מבואר, שבין לרבי מאיר ובין לחכמים בשר העובר נטמא
ממגעו באבר. הגמרא מבררת מדוע המגע ביניהם מטמא. מקשה
הגמרא: אמאי – מדוע בשר העובר טמא, הרי הוא נוגע באבר רק

במקום חיבורו שאינו נראה, ואם כן טומאת מגע בית הסתרים היא,
וטומאת בית הסתרים לא מטמא.

מבררת הגמרא: לויא – האם נאמר מכח קושיא זו, שרבי מאיר
במשנתו הוא למעמיה (כלים פב"ז מ"א), בגד שגודלו שלשה על שלשה טפחים שהוא
שיעור הראוי לקבל טומאת מדרס, שדרס עליו חזב ונטמא טומאת
מדרס, שגחלק ואין בו שיעור מדרס, טהור מן המדרס, שבטלה
טומאת מדרס ממנו ואינו אב הטומאה, אבל עדיין טמא מגע מדרס
– כדן בגד הנוגע במדרס שהוא ראשון לטומאה, כיון שנגע הבגד
בעצמו בשעה שהיה טמא מדרס, דברי רבי מאיר. ויתניא – ושנינו
בהמשך המשנה, אמר רבי יוסי, מדוע טמא מגע מדרס, וכי באיזה
מדרס נגע זה, הרי כל מגעו בעצמו בשעה שהיה מדרס היה מגע בית
הסתרים שאינו מטמא. אלא אם אפשר לומר שנשארה על הבגד
טומאה מהשעה שהיה שלם, זהו באופן שאם בשעה שהבגד היה
שלם וטמא טומאת מדרס נגע בו הוב, כגון שאחר שדרס חזב ולא
נגע, הוסיף חזב ונגע בבגד, או כגון שדרס עליו ברגלו ודיחפה, וחלו
עליו שתי טומאות, טומאת מדרס וטומאת מגע חזב, ומגע חזב עושה
את הבגד ראשון לטומאה ומטמא רק אוכלין ומשקין. ובאופן זה
נאמר שאף שנחלק ואין בו שיעור שלשה על שלשה טפחים, ובטלה
ממנו טומאת מדרס, עדיין יהא טמא מגע חזב, והוא ראשון
לטומאה. ומוכח ממשנה זו, שסבר רבי מאיר שמגע בית הסתרים
מטמא, ולכן הבגד טמא מגע מדרס על ידי שנגע בעצמו, ואם כן
שמא נאמר שאף במשנתו לגבי אבר היוצא רבי מאיר לשיטתו,
אבל לרבי יוסי לא תתיישב המשנה, ואכן האבר אינו מטמא את
הבשר הנוגע בו.

משיבה הגמרא: אין צורך לדחוק ולהעמיד את משנתו רק לשיטת
רבי מאיר, שהרי לאו איתמר עלה – וכי לא נאמר על המשנה
בכלים, אמר עולא לא שנו שנחלק רבי יוסי על רבי מאיר, אלא
בבגד של שלשה על שלשה שגחלק, אבל שלש על שלש הבאות
מבגד גדול – לקח בגד גדול וחתך ממנו שלש על שלש אצבעות,
ובבגד הגדול נשאר שלשה על שלשה טפחים, ולא פקעה ממנו
טומאת מדרס, ורק מהקטן פקעה, בזה מודה רבי יוסי שהבגד הקטן
טמא מגע מדרס. שאף שהחיבור שביניהם אינו מגע משום שהוא בית
הסתרים, אך בשעת פרישתן מאביהן שהוא הבגד הגדול מקבלות
טומאה מאביהן, כלומר, תוך כדי חיתוך השלש על שלש מהבגד
הגדול, אי אפשר לצמצם שלא יגע הבגד הקטן מעט בבגד הגדול
במקום החיתוך, ומקום זה כבר אינו בית הסתרים באותה שעה,
ונטמא הקטן טומאת מגע מדרס מהגדול שהוא טמא מדרס. ולפי
דברי עולא, הו' נמי – גם במשנתו, בשעת פרישתן של בשר
העובר מאבר היוצא, מקבל טומאה מאבר, ולכן טמא ולא משום
מגע בית הסתרים, ולכן אפשר להעמיד את משנתו גם כרבי יוסי.
הגמרא מיישבת באופן נוסף, מדוע במשנתו אף רבי יוסי מודה שאין
חסרון של בית הסתרים: רבינא אמר, כגד, לאו לחתיכה קאי – אינו
עומד לחותכו, ולכן מגעו בעצמו נחשב בית הסתרים, אבל עובר
לחתיכה קאי – העובר עומד להחתך ולהפריד ממנו את האבר שיצא
החוצה, כיון שהאבר אסור באכילה ושאר העובר מותר, וכל העומד
לחיתוך,

1 בְּהִתְיָדָה דָּמִי (וְהוּא דוּמָה), וּלְכֹן מְקוֹם חִיבּוּר הַבֶּשֶׂר לְאֹבֶר אֵינוֹ כְּבִית
2 הַסְתֵּרִים אֲלָא כְּגִלּוֹי, וּלְכֹן הַבֶּשֶׂר מִקְבֵּל טוּמְאָה בְּמַגְעוֹ בְּאֹבֶר.
3 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: תִּירוּצוֹ שֶׁל רִבִּינָא, כְּמָאן, כְּרַבִּי מֵאִיר בְּלִבְהּ, דְּתִנּוּ
4 (מְקוּרָא פִּי מִיָּה), כָּל יְדוֹת הַכְּלִים שֶׁהֵן אֲרֻבוֹת יוֹתֵר מִכְּדֵי הַצּוֹרֵךְ,
5 וְעִתִּיד לְקַצֵּץ וּלְשַׁיֵּר אֶת חֲלָקֵן הַצִּירִךְ לְכָלִי בְּלִבְהּ, אִם בָּא לְטַבּוֹל
6 אֶת הַכְּלִי מִטְּבִיל עַד מְקוֹם הַמְּדָה הַצִּירִךְ לְכָלִי, וְהַשָּׂר נִחְשָׁב
7 כְּחֹתֵךְ כִּיּוֹן שְׁעוֹמֵד לְהַחֲתֹךְ וְאֵינוֹ טַעוֹן טְבִילָה, (דְּכִרְיָ רַבִּי מֵאִיר.
8 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים) אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁיִּטְבִּיל אֶת כּוֹלּוֹ, שְׁלֹדַעְתָּם אִף
9 הָעוֹמֵד לְהַחֲתֹךְ אֵינוֹ כְּחֹתֵךְ. נִמְצָא שֶׁמְבַרְרַת רִבִּינָא אֵינָה כְּחֻכְמִים,
10 וּלְתִירוּצוֹ מִשְׁנֵתֵינוּ אֵינָה כְּחֻכְמִים.
11 דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוֹ תִּימָא רַבְּנָן, שֶׁרַק בְּכָלִי שְׁהוּא קֶשֶׁה שְׁאִמְרוּ
12 חֻכְמִים שֶׁהָעוֹמֵד לְהַחֲתֹךְ אֵינוֹ כְּחֹתֵךְ, אֶךְ בְּחֻבּוּרֵי אוֹכְלִין שֶׁהֵם
13 רְכִים, מוֹדִים חֻכְמִים שֶׁכְּמָאן דְּמִיפְרִי דָּמִי וְנִינְעִי בְּהִרְדִּי – שְׁהִי
14 הֵם כְּמוֹפְרִשִׁים זֶה מִזֶּה וְרַק נוֹגְעִים זֶה בְּזֶה. וּלְכֹן אִף בְּמִשְׁנֵתֵינוּ הַבֶּשֶׂר
15 וְהָאֹבֶר נִחְשָׁבִים כְּחֹתֻכִּים, וּמְקוֹם חִיבּוּרֵם אֵינוֹ בֵּית הַסְתֵּרִים, וְנִטְמָא
16 הַבֶּשֶׂר מֵהָאֹבֶר.
17 מְקִשָּׁה הַגְּמָרָא: לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה הוּא 'שִׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחֲרָיָה כִּךְ חֲתֹכָהּ,
18 הַבֶּשֶׂר טָמֵא, וְכִשְׁלֵמָא לְעוֹלָא, הֵינִי דְּקִתְנִי – לְכֹן כְּתֻבָּה הַמִּשְׁנָה
19 לְשׁוֹן 'חֲתֹכָהּ, שְׁהִי הַטּוּמְאָה בָּאָה עֲלֵיו מִחֻמַּת הַחִיתוּךְ וְהַפְרִישָׁה,
20 וְאִם לֹא חֹתֵךְ אֶת הָאֹבֶר, הַבֶּשֶׂר אֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמְאָה שְׁמַעַם בֵּית
21 הַסְתֵּרִים הוּא, אֲלָא לְרִבִּינָא שֶׁהָעוֹמֵד לִיחֲתֹךְ כְּחֹתֵךְ, מֵאִי 'חֲתֹכָהּ',
22 הִרִי אִף לֹא שִׁיחֲתוּךְ נִחְשָׁב כְּחֹתֵךְ. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אִיִּידִי (וְאֵגֹב)
23 דְּתִנָּא בְּרִישָׁא 'הוֹצֵא עוֹבֵר אֶת יָדוֹ וְחֲתֹכָהּ, וְאַחֲרָיָה כִּךְ שִׁחַט אֶת אִמּוֹ,
24 הַבֶּשֶׂר טָהוֹר, וְשֵׁם נִאֲמַר 'חֲתֹכָהּ' בְּדוּקָא, שֶׁרַק מִפְּנֵי שִׁחֲתָךְ אֶת
25 הָאֹבֶר לִפְנֵי הַשְׁחִיטָה הַבֶּשֶׂר טָהוֹר, אֲבָל אִם לֹא הִיָּה חֹתֵךְ, הַבֶּשֶׂר
26 טָמֵא, שְׁנַעֲשָׂה אוֹכֵל בַּשְׁחִיטָה וּמִקְבֵּל טוּמְאָה אוֹכְלִין, לְכֹן תִּנָּא נְפִי
27 בְּסִיפָא 'חֲתֹכָהּ' אִף שֶׁהַבֶּשֶׂר טָמֵא גַם אִם לֹא חֲתֹךְ.
28 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, הַבֶּשֶׂר טָמֵא מִנְּעַם טְרִפָּה שְׁחוּטָה,
29 כְּלוּמֹר שֶׁהָאֹבֶר טָמֵא כְּטְרִיפָה שְׁחוּטָה, וּמַגְעוֹ מִטְמָא אֶת הַבֶּשֶׂר.
30 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: טְרִפָּה שְׁחוּטָה מִי (וְהָאֵם הִיא) מְטִימָא, הִרִי
31 שְׁחִיטַת טְרִיפָה מִטְּהַרְתָּהּ מִיָּדִי נְבִילָה וְאֵין בָּהּ טוּמְאָה אַחֲרָיָה. מְשִׁיבָה
32 הַגְּמָרָא: אֵין – כֵּן, יֵשׁ טוּמְאָה בְּטְרִיפָה, כְּדִאֲבֹהָ דְּשִׁטְמוּאֵל, דְּאֹמֵר
33 אֲבֹהָ דְּשִׁטְמוּאֵל, טְרִפָּה שְׁשִׁחֲטָהּ, גִּזְרוּ בָּהּ חֻכְמִים שֶׁמְטִימָא
34 בְּמוֹקְדֵשִׁין, שֶׁאֵם נִגַּע קוֹדֵשׁ בְּטְרִיפָה, נִטְמָא.
35 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: שְׁלֹרְבֵי מֵאִיר הָאֹבֶר טָמֵא כְּנִבְלָה, וְלִחֻכְמִים שְׁחִיטַת
36 אִמּוֹ מִטְּהַרְתָּהּ מִטּוּמְאָה זֹאת. וְטַעְנוּ חֻכְמִים, מִה מְצִינוּ בְּטְרִיפָה
37 שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְּהַרְתָּהּ, אִף שְׁחִיטַת בְּהֵמָה תִּטְהַר אֶת (הָעוֹבֵר)
38 [הָאֹבֶר], אִמֵּר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר, לֹא, אִם טִיהַר שְׁחִיטַת טְרִיפָה אֹתָהּ
39 דְּבִר שְׁגוּפָה, טִיהַר אֶת הָאֹבֶר דְּבִר שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה. הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת
40 הַמִּשְׁאָל וּמִתֵּן בִּינָיָה: תִּנָּא, אֲמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר לְחֻכְמִים, וְכִי
41 לְשִׁיטְתְּכֶם מִי מִיָּהֳרָה לְאֹבֶר זֶה מִיָּדִי נְבִילָה, הִלָּא שְׁחִיטַת אִמּוֹ הִיא
42 מִטְּהַרְתָּהּ, נִמְצָא שְׁלֹדַעְתְּכֶם הַשְׁחִיטָה חֲלָה עַל הָאֹבֶר, אִם כֵּן
43 שְׁחִיטַת אִמּוֹ תִּתִּירֶנּוּ אִף בְּאֹכְלִיָּה, וְהִלָּא אִף אֶתְּכֶם מוֹדִים שֶׁהָאֹבֶר
44 אִסּוּר בְּאֹכְלִיָּה. אֲלָא עַל כִּרְחָךְ, שִׁכְשַׁם שֶׁהַשְׁחִיטָה אֵינָה מִתִּירוּתָהּ
45 בְּאֹכְלִיָּה, כִּךְ אֵינָה מִטְּהַרְתָּהּ מִיָּדִי נְבִילָה. אֲמַרְוּ לֹא חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר,
46 הִרְבָּה מְצִלָּה הַשְׁחִיטָה עַל שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה, יוֹתֵר מִגּוֹפָה (וְהַגְּמָרָא
47 בְּסֻמוּךְ מְבַאֵרֵת אֶת דְּבִרֵיהֶם), וְרִאִיָּה לְדִבְרֵי שְׁהִרִי שְׁנִינוּ (לְעִיל סָח),
48 שֶׁאֵם חֹתֵךְ אֹבֶר מִן הָעוֹבֵר שְׁבִמְעִיָּה, וּמִשְׁאִירוֹ שֵׁם, וְאַחֲרָיָה כִּךְ שִׁחַט
49 אֶת הַבְּהֵמָה, מוֹתֵר הָאֹבֶר הַחֲתוּךְ בְּאֹכְלִיָּה, אֲבָל אִם חֲתֹךְ מִן הַחֲחֹל
50 וּמִן הַכְּלִיּוֹת שֶׁל הַבְּהֵמָה עֲצָמָה, וּמִשְׁאִירִים בְּתוֹכָהּ, וְאַחֲרָיָה כִּךְ שִׁחַטָהּ,
51 אִסּוּר הַחֲחֹל הַחֲתוּךְ בְּאֹכְלִיָּה, הִרִי שִׁבְכָה הַשְׁחִיטָה לְהַתִּיר בֶּשֶׂר
52 שֶׁנִּחְתָּךְ מֵהָעוֹבֵר שְׁאֵינוֹ מְגוּף הַבְּהֵמָה, יוֹתֵר מֵאִשְׁרָה בֶּשֶׂר שֶׁנִּחְתָּךְ מְגוּף
53 הַבְּהֵמָה.
54 הַגְּמָרָא תִּמְדָּה עַל תְּשׁוּבַת חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר שֶׁבְּבִרְיָא: מֵאִי
55 קָאֲמְרִי – מִה אִמְרוּ חֻכְמִים, הִרִי לֹא טַעַן רַבִּי מֵאִיר כָּלִל מְדַבֵּר שְׁגוּפָה,
56 שֶׁחֻכְמִים הִשְׁבִּיחוּהוּ לְחַלֵּל בֵּין דְּבִר שְׁגוּפָה לְאֵינוֹ גּוֹפָה, אֲלָא טַעְנַת רַבִּי
57 מֵאִיר הִיָּתָה, שֶׁאֵם בִּכְחַ הַשְׁחִיטָה לְטַהַר אִף יֵהָא בְּכוּחָה לְהַתִּיר
58 בְּאֹכְלִיָּה, וְזֶה הִשְׁבִּיחוּ עַל זֶה.

59 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא וְאֲמַר לָהּ כְּדִי (וְשֵׁם חֲכָם), חֲסוּרִי
60 מִחֲסָרָא וְהִכִּי קִתְנִי, אֲמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר, וְכִי לְשִׁיטְתְּכֶם מִי מִיָּהֳרָה
61 לְאֹבֶר זֶה מִיָּדִי נְבִילָה, הִלָּא שְׁחִיטַת אִמּוֹ, נִמְצָא שְׁלֹדַעְתְּכֶם הַשְׁחִיטָה
62 חֲלָה עַל הָאֹבֶר, אִם כֵּן תִּתִּירֶנּוּ אִף בְּאֹכְלִיָּה, וְהִלָּא אִף אֶתְּכֶם מוֹדִים
63 שֶׁהָאֹבֶר אִסּוּר בְּאֹכְלִיָּה. אֲלָא עַל כִּרְחָךְ, שִׁכְשַׁם שֶׁהַשְׁחִיטָה אֵינָה
64 מִתִּירוּתָהּ בְּאֹכְלִיָּה, כִּךְ אֵינָה מִטְּהַרְתָּהּ מִיָּדִי נְבִילָה.
65 אֲמַרְוּ לֹא חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר, אֵין לְהַשְׁוֹת הַיָּתֵר אֹכְלִיָּה לְטַהַר מִיָּדִי
66 נְבִילָה, שֶׁטְרִפָּה תּוֹכִיחַ שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְּהַרְתָּהּ מִיָּדִי נְבִילָה וְאִף עַל פִּי
67 כֵּן אֵינָה מִתִּירוּתָהּ בְּאֹכְלִיָּה, מוֹכַח שֶׁפְּעָמִים הַשְׁחִיטָה מִטְּהַרְתָּהּ
68 מִטּוּמְאָה אִף שְׁאֵינָה מִתִּירוּתָהּ בְּאֹכְלִיָּה, וּלְכֹן אִף בְּאֹבֶר הַיּוֹצֵא,
69 הַשְׁחִיטָה מִטְּהַרְתָּהּ, וְאֵינָה מִתִּירוּתָהּ בְּאֹכְלִיָּה.
70 אֲמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר לְחֻכְמִים, לֹא, אֵין לְהַשְׁוֹת טְהַר טְרִיפָה לְטַהַר
71 אֹבֶר הַיּוֹצֵא, שֶׁאִף אִם מְצִינוּ שֶׁטְרִיפָה שְׁחִיטַת טְרִיפָה אוֹתָהּ עֲצָמָה,
72 שֶׁכֵּךְ הַסְבְּרָא וְהָדִין אוֹמְרִים, מִפְּנֵי שְׁזָדוּ דְּכִר שְׁהוּא גּוֹפָה, אֲבָל מִנֵּין
73 שֶׁתִּטְהַר שְׁחִיטַת הָאֵם אֶת הָאֹבֶר, שְׁהוּא דְּכִר שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה. כְּלוּמֹר,
74 בְּאֹבֶר הַיּוֹצֵא, הַבְּהֵמָה עֲצָמָה מוֹתֵרֵת בְּאֹכְלִיָּה וְרַק הָאֹבֶר אִסּוּר, וְעַל
75 כִּרְחִינוֹ הַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּנַפְרָד מְגוּפָה וְהַשְׁחִיטָה אֵינָה חֲלָה
76 עֲלֵיו לְהַתִּירוֹ בְּאֹכְלִיָּה, וְכִיכָד טִיהַרְנוּ הַשְׁחִיטָה מִיָּדִי נְבִילָה. וְאֵינוֹ
77 דּוּמָה לְטְרִיפָה, שֵׁשׁ זֶה גּוֹפָה, וְדֹאִי הַשְׁחִיטָה חֲלָה עֲלֵיהָ וְכֹל
78 שֶׁבְּכוּחָה לְפַעּוֹל הִיא פּוֹעֵלֵת, וּלְכֹן אִף שְׁלֹהֲתִיר בְּאֹכְלִיָּה אֵינָה יְכוּלָה,
79 אֲבָל לְהַפְקִיעַ מִיָּדִי נְבִילָה יֵשׁ בְּכוּחָה.
80 אֲמַרְוּ לֹא חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר, אֲדַרְבָּה, הִרִי מְצִינוּ שֶׁטְרִיפָה מְצִלָּה
81 הַשְׁחִיטָה עַל שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה, יוֹתֵר מֵאִשְׁרָה עַל גּוֹפָה, שְׁהִרִי שְׁנִינוּ
82 בְּמִשְׁנָה (לְעִיל סָח), שֶׁאֵם חֹתֵךְ אֹבֶר מִן הָעוֹבֵר שְׁבִמְעִיָּה, וּמִשְׁאִירוֹ
83 שֵׁם, וְאַחֲרָיָה כִּךְ שִׁחַט אֶת הַבְּהֵמָה, מוֹתֵר הָאֹבֶר בְּאֹכְלִיָּה, אֲבָל אִם
84 חֲתֹךְ מִן הַחֲחֹל וּמִן הַכְּלִיּוֹת שֶׁל הַבְּהֵמָה עֲצָמָה, וּמִשְׁאִירִים בְּתוֹכָהּ,
85 וְשִׁחַטָהּ, אִסּוּר הַחֲחֹל הַחֲתוּךְ בְּאֹכְלִיָּה. וְאִם כֵּן וְדֹאִי הַשְׁחִיטָה חֲלָה
86 עַל הָאֹבֶר הַיּוֹצֵא יוֹתֵר מֵאִשְׁרָה עַל טְרִיפָה, וּלְכֹן הוּא נִטְהַר מִטּוּמְאָה
87 נְבִילָה, וְזֶה שֶׁהָאֹבֶר אִסּוּר בְּאֹכְלִיָּה הוּא מְגוֹיֵרֵת הַכְּתוּב, וְכִמּוֹ
88 שֶׁבְּטְרִיפָה שְׁחִיטָתָהּ מִטְּהַרְתָּהּ מִיָּדִי נְבִילָה, אִף שֶׁאִסּוּרָה בְּאֹכְלִיָּה
89 מְגוֹיֵרֵת הַכְּתוּב.
90 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת בְּרִייתָא הַמְּסִיעֵת לְבִיאּוּרוֹ שֶׁל רַבָּא בְּמִשְׁאָל וּמִתֵּן בֵּין
91 רַבִּי מֵאִיר לְחֻכְמִים: תִּנָּא נְפִי הִכִּי, אֲמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר, וְכִי מִי
92 מִיָּהֳרָה לְאֹבֶר זֶה מִיָּדִי נְבִילָה. אֲמַרְוּ לֹא, שְׁחִיטַת אִמּוֹ. אִמֵּר לָהֶם, אִם
93 כֵּן תִּתִּירֶנּוּ בְּאֹכְלִיָּה. אֲמַרְוּ לֹא, טְרִיפָה תּוֹכִיחַ שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְּהַרְתָּהּ
94 מִיָּדִי נְבִילָה וְאֵינָה מִתִּירוּתָהּ בְּאֹכְלִיָּה. אֲמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר, אֵין
95 לְהוֹכִיחַ מִטְּרִיפָה, שֶׁאִף אִם מִיָּהֳרָה שְׁחִיטַת טְרִיפָה אוֹתָהּ, וְאֶת
96 הָאֹבֶר הַמְּדוּלְדֵּל בָּהּ – אֹבֶר שֶׁנִּחְתָּךְ מִבְּהֵמָה כְּשִׁירָה, וְעִדִּין תִּלּוֹי
97 וּמַעֲרָה בְּמִקְצָה, שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁאִסּוּר בְּאֹכְלִיָּה, מוֹעִילָה הַשְׁחִיטָה
98 לְטַהַר מִיָּדִי טוּמְאָה, וְזֶה הַסְבְּרָא וְהָדִין אוֹמְרִים שֶׁהַשְׁחִיטָה
99 מִטְּהַרְתָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם דְּכִר שְׁגוּפָה, אֲבָל מִנֵּין שֶׁתִּטְהַר אֶת הָעוֹבֵר
100 שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה. אֲמַרְוּ לֹא, הִרְבָּה מְצִלָּה עַל שְׁאֵינוֹ גּוֹפָה יוֹתֵר מִגּוֹפָה,
101 שְׁהִרִי שְׁנִינוּ חֹתֵךְ מִן הָעוֹבֵר שְׁבִמְעִיָּה מוֹתֵר בְּאֹכְלִיָּה מִן הַחֲחֹל
102 וּמִן הַכְּלִיּוֹת אִסּוּר בְּאֹכְלִיָּה.
103 הַגְּמָרָא דְּנָה הָאֵם אֹבֶר הַמְּדוּלְדֵּל טָמֵא טוּמְאָה נְבִילָה: אֲמַר רַבִּי
104 שְׁמַעְזֵן בֵּין לְקִישׁ, בְּמַחְלֻקַּת פֶּאֶבֶר הַיּוֹצֵא שֶׁל הָעוֹבֵרִין, שֶׁנִּחְלָקוּ בּוֹ
105 רַבִּי מֵאִיר וְחֻכְמִים אִם הַשְׁחִיטָה מִטְּהַרְתָּהּ מִטּוּמְאָה נְבִילָה, כֵּךְ
106 מַחְלֻקַּת בְּאִיִּירִין הַמְּדוּלְדֵּלִים שֶׁל הַבְּהֵמָה, שֶׁנִּחְתָּךְ מִמֶּנָּה אֹבֶר,
107 וְעִדִּין הוּא מַעֲרָה וְתִלּוֹי בָּהּ בְּמִקְצָה, וְנִשְׁחַטָה הַבְּהֵמָה, שְׁלֹרְבֵי מֵאִיר
108 אֵין מִטְּהַרְתָּהּ הַשְׁחִיטָה וְנִשְׁאֵרֵת עֲלֵיו טוּמְאָה אֹבֶר מִן הַחִי, וְלִחֻכְמִים
109 מִטְּהַרְתָּהּ הַשְׁחִיטָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, מַחְלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְחֻכְמִים אִם
110 שְׁחִיטָה עוֹשֶׂה נִפְלוּ, הִיא רַק פֶּאֶבֶר דְּעוֹבֵר, אֲבָל פֶּאֶבֶר הַמְּדוּלְדֵּל
111 דְּבִחְמָה, דְּכִרִי חֲלָל שְׁחִיטָה עוֹשֶׂה נִפְלוּ – בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הַבְּהֵמָה
112 הָאֹבֶר נִחְשָׁב כְּאִילוֹ הוּא נּוֹפֵל מִמֶּנָּה וְהַשְׁחִיטָה אֵינָה מוֹעִילָה לוֹ
113 לְטַהַרְוֹ, וְטָמֵא הָאֹבֶר כְּאֹבֶר מִן הַחִי.
114 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי תִּנָּא,
115 מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲלִיפָא דְּרַבְּנָן, שֶׁלְשִׁיטְתָם הַשְׁחִיטָה מִטְּהַרְתָּהּ
116 אֶת אֹבֶר הָעוֹבֵר מִיָּדִי נְבִילָה, וְאִילוֹ בְּאֹבֶר מְדוּלְדֵּל שֶׁל בְּהֵמָה מוֹדִים

1 כחתוך דמי - וחרי נוגעין זה בזה. עד מקום מדה - שהוא עתיד לקיים. ומה
2 שעתיד לקוץ אין צריך טבילה, דכצור דמי. חבורי אוכלין - שהן רכין, אינו חשיב
3 חבור, וכמאן דמיפירתי דמו. ודאמרין בעלמא (פסחים פה, א): לרבינא, חבורי אוכלין
4 כמאן דמיפירתי דמו - מהבא נפקא. בשלמא לעילא - דאמר: טעמא משום פרישה
5 הוא. היינו דקתני - מתניתין: חתכו, דאי לא

6 חתכו - איך טמא, משום דמגע טהרים הוא. ואי
7 אידי דתנא רישא חתכו - ואחר כך שטח
8 את אמו הבשר טהור, דדוקא חתכו קודם
9 שחיטה, דמשעה שנשחטה ונראית לטומאת
10 אוכלין לא נגע. הא לא חתכו - טמא. תנא
11 סיפא חתכו - ובלא חתכו נמי טמא העובר.
12 מי מטמא - דקתני בה תורת מגע? מטמא
13 במוקדשין - מדרבנן. אמרו לו הרבה
14 מצלת בו - לקמיה מפרש מאי קא מהדרי
15 ליה. ואת האבר המדולדל בה - בשום
16 בהמה שנחתך ממנו אבר ומערה ותלוי
17 במקצת. דאמרין ב"העור והרובט" (חולין
18 קכב, ב): האבר המדולדל בבהמה, ונשחטה -
19 מטמא טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות.
20 מדרקתני ושם: הוכשרו ברמיה, ואי נבלה, מאי
21 הכשר איכא למימר? ואף על פי שאסורין
22 באכילה, כדקתני לקמן בשמעתין: להביא
23 האבר והבשר המדולדלים. דבר שגופה -
24 כלומר, דין הוא שחטהרנו, שהיא גופה.
25 במחלוקת באבר - דעוברין. כך מחלוקת
26 באבר - המדולדל בבהמה, דלרבי מאיר אין
27 שחיטתו מטהרת, ולרבנן שחיטתו מטהרת.
28 עושה ניפול - בשעת שחיטה הרי הוא
29 כגופל ממנה, ואין שחיטתו מועלת לו. ומשום
30 לישנא דקרא דילפינן לקמן ועד, א מיתה
31 עושה ניפול, נקט לה. ניפול - גמר נפילה.
32 אליבא דרבנן - דבאבר דעובר מטהרי,
33 ובאבר המדולדל בה מטמאין. בחורה -
34 כדאמר רבי יוחנן בריש פירקין (חולין סח, ב):
35 אבר עצמו מותר באכילה אם החזיר.
בשלמא

1 בחתוך דמי. - כמאן, פרבי מאיר? דתנן: כל ידות
2 הפלים שהן ארופות ועתיד לקצצן - מטיביל עד מקום
3 מדה, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: עד שיתבייל
4 את פולו? - אפילו תימא רבנן, חבורי אוכלין כמאן
5 דמפירתי דמי, ונגיעי בהדדי. בשלמא לעילא, היינו
6 דקתני: חתכה, אלא לרבינא, מאי חתכה? - אידי דתנא
7 רישא חתכה - תנא נמי סיפא חתכה. "וחכמים אומרים:
8 מגע מרפה שחוטה". מרפה שחוטה מי מטמא? -
9 אין, דבאבה דשמואל, דאמר אבה דשמואל: מרפה
10 ששחיטה - מטמא במוקדשין. "מה מצנינו במרפה
11 ששחיטתה מטהרתה, אף שחיטת בהמה תטהר את
12 העובר". תניא, אמר להן רבי מאיר: וכי מי מיהו
13 לאבר זה מדי נבלה - שחיטת אמו; אם כן תתירנו
14 באכילה! אמרו לו: הרבה מצלת על שאינו גופה יותר
15 מגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר שבמעייה - מותר
16 באכילה, מן החטול ומן הפליות - אסור באכילה. מאי
17 קאמר? אמר רבא ואמרי לה גדי: חסורי מחסרא, והכי
18 תנאי, אמר להן רבי מאיר: וכי מי מיהו לאבר זה מדי
19 נבלה - שחיטת אמו; אם כן תתירנו באכילה! אמרו
20 לו: מרפה תוכיה, ששחיטתה מטהרתה מדי נבלה,
21 ואינה מתירתה באכילה. אמר להן: לא, אם מיהרה
22 שחיטת מרפה אותה - דבר שהיא גופה, תטהר את
23 האבר - דבר שאינו גופה? אמרו לו: הרבה מצלת על
24 שאינו גופה יותר מגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר
25 שבמעייה - מותר באכילה, מן החטול ומן הפליות -

26 אסור באכילה. תניא נמי הכי, אמר להן רבי מאיר: וכי מי מיהו לאבר זה מדי נבלה? אמרו
27 לו: שחיטת אמו. - אם כן תתירנו באכילה! אמרו לו: מרפה תוכיה, ששחיטתה מטהרתה
28 מדי נבלה, ואינה מתירתה באכילה. אמר להן: אם מיהרה שחיטת מרפה אותה, ואת האבר
29 המדולדל בה - דבר שגופה, תטהר את העובר שאינו גופה? אמרו לו: הרבה מצלת על שאינו
30 גופה יותר מגופה, שהרי שנינו: חותך מן העובר שבמעייה - מותר באכילה, מן החטול ומן
31 הפליות - אסור באכילה. אמר רבי שמעון בן לקיש: במחלוקת בעוברין - כך מחלוקת באיברין.
32 ורבי יוחנן אמר: מחלוקת - באבר דעובר, אבל באבר דבהמה - דברי הכל שחיטה עושה ניפול.
33 אמר רבי יוסי ברי רבי חנינא: מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבנן? האי - אית ליה תקנתא
34 בחורה, והא - לית ליה תקנתא בחורה. מיתיבי, אמר להם רבי מאיר: לא, אם מיהרה שחיטת
35 מרפה אותה, ואת האבר המדולדל בה - דבר שגופה, תטהר את העובר - דבר שאינו גופה?
בשלמא

1 דטומאת בית הסתרים היא. ומה בכך? הא בשעת פרישתה מקבלת טומאה! ולא מיתקמא
2 בניתו בכל כחו, שהרי צריך לקלוף הבשר שבחוץ מעל העצם עד לפרקו ויש לומר: דמיירי
3 כגון שחותר בסכין רחבה, שמפסקת הסכין בין מה שבחוץ למה שבפנים, ואין נוגע זה בזה
4 בשעת חתיכה. וכן היא ד"העור והרובט" (חולין קכח, ב) בעי לאוקמי אפילו בסכין רחבה.
5 ואם תאמר: אמאי לא משהה הכא לעילא כמו
6 שמשהה לשמואל בכריתות (טב, ב). דאמר ר'א
7 דתנן בפרק קמא דמסכת בכשרין (משנה ה')
8 המוסק וצ"ל: המוחק את הכרישין - מים
9 שבתוכן אין ב"כ יותן, והוציא מזה הרי הן ב"כ
10 יותן. אמר שמואל: וכרישין עצמן הוכשרו, מאי
11 טעמא? בשעת פרישתן מזה הכשירם. ופריך
12 עלה ממתניתין דהתם, דקתני: ערב פסח הולך
13 אצל רופא, וחותך אבר המדולדל בו עד שניח
14 כשערה, ותוחבו בסירא ונמשך ממנו, והלה
15 עושה פסחו והרופא עושה פסחו. ואי בשעת
16 פרישתו הוכשרו - הכא נמי בשעת פרישתן מן
17 האבר ליטמא לאדם! ומשני: בתוך בכל כחו.
18 והשתא, טפי הוה ליה לאקשויי הכא לעילא
19 מטומאה אטומאה, ממה דפריך דהתם מטומאה
20 אהכשרו ויש לומר: דאעולא דהכא לא מצי
21 למיפוך מהתם. דלא דמי, דהכא אפילו נתון
22 בכל כחו מקבלות טומאה בשעת פרישתו, עד
23 שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו. אבל התם
24 גבי אבר מן החי, כל זמן שלא הובדל לגמרי -
25 לא מטמא, ואין לחוש אנגייה קודם שהובדל
26 לגמרי. אבל לשמואל פריך שפיר, דמיירי בנימי
27 שנפלו על הכרישין שלא לרצון, ולכך מוסק
28 וצ"ל: מוחק ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם
29 לרצון, וכי הדרי נוגעי בכרישין מכשיירין אף על
30 גב דלא ניתא ליה, כדתנן (מכשירין פרק א משנה
31 א): כל משקה שאין תחתלו לרצון וסופו לרצון
32 א: הרי הוא ב"כ יותן, ודמאי להוציא דרופא
33 לגמרי. ואם תאמר: דאמרין ב"העור והרובט"
34 (חולין קכג, א): טלית שהתחיל לקרעה, כיון
35 שנקרע רובה שוב אינו חבור, וטהורה משמע
36 טהורה לגמרי. וכן משמע בפרק "דם חטאת"
37 (ובחים צד, ב) דמיתא לה אבגר שיצא חוץ
38 לקלעים וטמא - קריע ומוכסיו ומכסיו במקום
39 קדוש. ואם נשאר עליו שום טומאה, הדין
40 מוכסיו? והא אבתי טמא הוא! והשתא, אמאי
41 אינה טמאה מגע מדרס כי הכא? ובקונטרס תירץ
42 שם, דהדיא דאיכא עליו שתי טומאות, מדרס
43 ומגע חזב - אהני חלוקה למדרס, דתו לא חזיא
44 ליה. ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה -
45 אפילו הכי טהורה מן המדרס, כיון דלא חזיא
46 למלאכה ראשונה להתעטף - פשה ביה טומאת
47 מגע דחזיא לשלש אצבעות. אבל התם איירי
48 כשאין עליה מדרס אלא טומאת מגע בלבד,
49 וקריעה אדני לבטול, ותו לא פשה עליה מדי.
50 ואין נראה שום סברא לחלק, דמכל מקום כיון
51 דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה -
52 לא פקע מנייה טומאת מגע! ומה שהביא שם בקונטרס ראיא, דאף על גב דאית בו שיעור טומאה מכל מקום בטלה על ידי קריעה, דומיא דבלי חרס דשיבירתי מטהרתו ושבירי מקבילין
53 טומאה, כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין נד, ב) הן וקרוקתיהן. ואין זו שום ראיא, דהתם איירי כשייחד השברים אחר כך, אבל בלא יחוד לא, כמו שמפרש שם. ויש מפרשים: דטלית שם כלי
54 עליה, ובשקיעה כיון דאלו שם כלי מנייה טהורה לגמרי, אבל הכא איירי בחתיכת בגד, ולא טהרה ממגע מדרס אף על פי שטהור מן המדרס. ועוד נראה לי, דמיירי כשקורע בהרבה
55 מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רחב שלש. ולהכי קאמר דטהורה לגמרי, דאף על פי שכל הקריעות מחוברות בסופן - לא חיבור הוא. כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי
56 כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו. ובגון שלא שירי בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת, פירוש: סודר, כדאמרין התם. דאי נשאר כדי מעפורת - הויא טמא מדרבנן, כדאמר
57 בפרק "דם חטאת" (ובחים צד, ב) מטביל עד מקום מדה - ואם תאמר: ואידך ליהוי חציצה, דהוי מיעוט המקפיד, דמיעוט המקפיד חוצץ בכלים כמו באדם, כדמשמע במסכת מקואות
58 (פרק ט משנה ז) ויש לומר: דאיירי בידית הכלים העשויין בעין חוליות, כאותן שלשלאות של ברזל העשויין בטבעת. הוא דקתני נמי סיפא במסכת מקואות (פרק י משנה ה): ושלש דלי
59 גדול - ארבעה טפחים, ושל קטן - עשרה טפחים, ומטביל עד מקום מדה. רבי טרפן אומר: עד שיתבול כל הטבעת. מכלל דתנא קמא לא בעי כל הטבעת - מיירי נמי כגון דאותה טבעת
60 עצמה עשויה בחוליות מטבעות קטנות, וליכא חציצה. חבורי אוכלים כמאן דמפירתי דמו - תימה: דלא משני הכי ב"העור והרובט" (חולין קכח, ב) גבי חישוב עליו ואחר כך חתכו טמא,
61 ופריך: טומאת בית הסתרים הוא! ודחוק להעמידה כרבי מאיר. ויש לומר: דלא אמרין כמאן דמפירתי דמו אלא הדיא דשמך לקצץ, כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר. וכן בסוף "כיצד
62 צולין" (פסחים פה, א) גבי אבר שיצא מקצתו, דמה שיצא אסור, ומה שבפנים מותר. אבל גבי אבר מן החי, דהכל אסור ואין עומד ליחתך - לא אמרין: כמאן דמיפירתי דמו.
מאי

מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר — קצת קשה: דשאני אבר בהמה, דמדאורייתא שרי אף באכילה, כדאמרין לקמן (חולין ע"א) דאין להם אלא מצות פירוש ויש לומר: דמכל מקום בעי, דכמו שגזרו עליו חכמים איסור אכילה, טומאה נמי יהיה להו ליגזור.

שחיטה תנינא — תימנה: דאדפרין תנינא, טפי הוה ליה לאקשווי מינה לריש לקישו

הוכשרו בדמיה — אין לדקדק, דמדמעיל הדם

להכשיר האבר — אלמא לא חשיב כניפול. דמח לא הוה משני מידי. אלא מדבעי הכשר לקבל טומאת אוכלין קא דייק, כדפירש בקונטרס, אלמא אין בו טומאת אבר מן החי. ודיינו טעמא דדם בהמה מועיל להכשיר האבר, אפילו חי כניפול — משום דאמר דבהמה נעשית יד לאבר, ואם תאמר: וכין דמדאורייתא האבר מותר באכילה לרבי יוחנן כדאמרין בסמוך, למח לי הכשר מדם בהמה? דרבי יוחנן גופיה אית ליה בפירקין (חולין ע"ב) דרבי מאיר סבר כרבי שמעון דשחיטה מבשרת. ורבי שמעון נמי דקאמר: לא הוכשרו, מפרש רב אשי ב"העור הורוטב" (חולין קכ"א) דטעמא דרבי שמעון — משום דדם לא מבשר, דשחיטה מבשרה ולא דם. ושחיטה נמי לא מבשרה, והאיל ואינה מתרת באכילה. ואמאי? והרי מתרת באכילה מן התורה! ויש לומר: דמשום דמדאורייתא לא מבשרת שחיטה אפילו לרבי שמעון, כדאמר לעיל בפרק "השוחט" (חולין לו"ב) — עשאוהו כהכשר מים מדרבנן. וכין שאבר אסור מדרבנן — לא מהניא ליה הכשר שחיטה, דלא הויא נמי אלא מדרבנן. ואם תאמר: להנהו דמוקמי פלוגתיהו ב"העור הורוטב" (חולין קכ"ב) דרבי מאיר רבי שמעון בבהמה נעשית יד לאבר, או באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו, דלרבי שמעון אין נעשית יד, מנא להו? דכין דאיכא למימר דטעמא דרבי שמעון משום דדם לא מבשר, ואמאי פליגי ארבי אשוי? ויש לומר: דדייק לישנא דרבי שמעון דאמר: לא הוכשרו, ולא קאמר "אין הדם מבשר", משמע: אפילו היה הדם מבשר — הכא לא הוכשר. **אי** מהדיא הוה אמינא כי — ולעולם שחיטה עושה ניפול. הקשה הרב רבי שמואל מוורדין: אם כן, היכי קאמר רבי שמעון: לא הוכשרו, דמשמע דעל ידי בהמה הוא דלא

הוכשרו, אבל הכשר מועיל להם? והא אוכל שאי אתה יכול להאכילו (על ידי) לאחרים הוא, כין דשחיטה עושה ניפול, והי בר מן החי, ואין קרי אוכל לרבי שמעון, כדאמר בסוף "העור הורוטב" (חולין קכ"א), ולא מקבל טומאתו ויש לומר: דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא ולא מקבל טומאה, אלא לדידכו אדור לי מידת דלא הוכשרו. **סלקא** דעתך אמינא והאיל ומטמא טומאה חמורה אסור אכיל לא לביעי הכשר — כדאמרין בפרק "בא סימן" (נדה נ"א.) מה זרעים שאין סופם כי. קא משמע לך: דוקא סופ, אבל תחלתו כי האי, דתחלתו מטמא טומאה חמורה ואין עוד סופ לטמא טומאה חמורה משפירש — צריך הכשר. כך פירש בקונטרס. והדין עמו שפירש כן, דדוקא כשפירש צריך הכשר, אבל בעודו מחובר — אין צריך הכשר להצטרף לפחות מכביצה, אף על גב דמעשה עץ שימש, כדאמר ב"העור הורוטב" (חולין קכ"א), דהא אמרין בטעם פרק "טבול יום" (ובזחי ק"ה) דפרה ופרים מטמאים אוכלין ומשקי מחמת שסוף לטמא טומאה חמורה, ולא אמרין: מעשה עץ הוא, אף על גב דטומאה חמורה שלוק אינו מטמא ראיות אוכל, דאפילו העסק בשחיפת עור ועצמות מטמא בגדים. וצריך לומר, דטעמא דמעשה עץ שימש מהניא לכשפירש, שאין סופ לטמא עוד טומאה חמורה. והא דאמר בפרק קמא דפסחים (י"ז, א) פרה ששתתה מי חטאת — בטלו מבעיה. ומפרש התם דבטלו מטמאה חמורה, אבל טומאה קלה מטמאים — לא חשיבי התם מעשה עץ, לפי שמתחלתן צריכין שיהיו ראיות לשתייה, ונמצא שטומאה חמורה שלחם אינה אלא מטעם ראיות לשתייה אדם שהיה בהם כבר, שאם לא כן — לא הוי ראיות להזהא, ולהכי אין צריכין הכשר שרץ, אפילו כשאין סופן עוד לטמא טומאה חמורה.

אין

משפירש — צריך הכשר. נקוט **דרב יצחק בידך** — דאמר משמיה דרבי יוחנן: הכל מודים שאין שחיטה עושה ניפול. ולא מיהדר לשנוי לישנא דאמרין ברישא: לרבי יוחנן דרבי הכל שחיטה עושה ניפול. דרבה בר בר חנה קאי כוותיה — משמיה דרבי יוחנן.

בשלמא לרבי שמעון בן לקיש, לדבריהם קאמר להו:
לדידי — לא שניא אבר דעובר ולא שניא אבר דבהמה, כי **הדדי ניהו: אלא לרבי יוחנן** — קשיא! **אלא, אי אתמר הכי אתמר:** אמר רבי שמעון בן לקיש במחלוקת **בעופרים** — **כך מחלוקת באיברין** — ורבי יוחנן אמר: **מחלוקת — באבר דעובר, אבל באבר דבהמה** — **דכרי הכל אין שחיטה עושה ניפול**. אמר רבי יוסי פרבי **תנינא: מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר? האי** — **גופה, והאי** — **לאו גופה**. אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: **הכל מודים שמיטה עושה ניפול, ואין שחיטה עושה ניפול**. — **במאי עסקינן? אילמא באבר דעובר** — **מיפול פליגי! אלא באבר דבהמה** — **מיתה תנינא, שחיטה תנינא! מיתה תנינא: מיתה הבהמה** — **הבשר צריך הכשר, והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה, דכרי רבי מאיר**. שחיטה נמי תנינא: **נשחטה בהמה — הוכשרו בדםיה, דכרי רבי מאיר**. רבי שמעון **אומר: לא הוכשרו! אי מההיא, הוה אמינא: מאי הוכשרו — אבשר**. והא "הוכשרו" קתני! — **מהו דתימא: חד לכשר הפורש מן הבהמה, וחד לכשר הפורש מן האבר**. — **ובמאי אולמיה דהאי מהאי?** — **סלקא דעתך אמינא: הואיל ומטמא טומאה חמורה אגב אביו — אימא לא ליבעי הכשר, קמשמע לן**. אמר רב יוסף: **נקוט דרב יצחק בר יוסף בידך, דרבה בר בר חנה קאי כוותיה, דתנינא: "וכשר בשדה מרפה לא תאכלו"** — **להביא האבר והבשר המודולדלין בבהמה ובחיה ובעוף, וישחטן — שיהן אסורין, ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:**

אין

כרבנן, כדמפרש ואזיל, וקא חזינן הכא דבמיתה מודי. **הוכשרו בדמיה** — לקבל טומאת אוכלין. אלמא סבירא ליה: אין בהן טומאת עצמן כאבר מן החי, דשחיטה העולה להם, אפילו לרבי מאיר דפליג באבר דעובר, **לא הוכשרו** — וצריכין הכשר אחר לקבל טומאה. דקסברי: אין בהמה נעשית יד לאבר להביא הכשר עליה. **אי מההיא הוה אמינא** — כי היכי דפליג רבי מאיר באבר דעובר — פליג נמי באבר בהמה, דשחיטה עושה ניפול, ומטמא כאבר מן החי. **ומאי הוכשרו** — דמשמע דאין בהן טומאה דעצמה. **אבשר** — קאמר. דאי נמי סבירא לן שחיטה עושה ניפול — הוה ליה בר פורש מן החי וטהור. הלכך איצטריכא דרב יצחק בר יוסף. והא **הוכשרו** — לשון רבים קאמר. חד **לכשר הפורש מן הבהמה** — שהיה מודולדל בה קודם שחיטה, כדקתני: האבר הוכשר המודולדלין בבהמה. וחד **לכשר שיפירוש מן האבר** — לאחר שחיטה. **ומאי אולמיה** — דבשר הפורש מן האבר מחפירש מן הבהמה, דאצטריך למתניה: **סלקא דעתך אמינא האיל** — ועם האבר מטמא אדם בנבלה — אימא לא תיבעי הכשר לאחור פרישתו, ויקבל טומאת אוכלין בלא הכשר. **קא משמע לן** — הוכשרו בדמיה, דבעי הכשר. ונפקא מינה להיכא דנחתך כל האבר קודם שחיטה, דלא הוכשר בדמיה, ואחר כך פירש בשר ממנו, דבעי הכשר. ואשמעין דאף על גב דקיימא לן במסכת נדה (נ"א, א) וולקמן חולין קכ"א, מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה וצריכין הכשר — אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה, פרט לנבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה אם אכלה, לפיכך אין צריכה הכשר לטמא טומאת אוכלין — ודקא סופ, אבל תחלתו כי האי, דתחלתו טמא טומאה חמורה ואין סופן לטמא טומאה חמורה

הכל מודים שאין שחיטה עושה ניפול. ולא מיהדר לשנוי לישנא דאמרין ברישא: לרבי יוחנן דרבי הכל שחיטה עושה ניפול. דרבה בר בר חנה קאי כוותיה — משמיה דרבי יוחנן.

חולין דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלג

עושה ניפול, ונחלק רק שלא הוכשרו לקבל טומאה. נמצא שר
יצחק לא חידש כלום, שכל דבריו מבוארים במשנה.
מתרצת הגמרא: חידושו של רב יצחק הוא ששחיטה אינה עושה
ניפול. שאלמלא דבריו היינו אומרים שכשם שנחלק רבי מאיר באבר
של עובר שהשחיטה לא מטהרתו, כך נחלק גם באבר המדולדל
ששחיטה עושה ניפול, לכך השמיע רב יצחק שאף לרבי מאיר
שחיטה אינה עושה ניפול באבר המדולדל. ולא ידענו דבר זה
מהמשנה, מפני שא' מִתְּהֵימָא – אם באנו ללמוד זאת מהמשנה, הִנֵּה
אֲמִינָא [-הייתי אומר], מֵאֵי הוֹכְשֵׁרוּ בדמיה' שאמרה המשנה,
שמשמע שאין כאן טומאה עצמית, אֲכֶשֶׁר – רק על הבשר
המדולדל, ולא על האבר, משום שבאמת שחיטה עושה ניפול,
והאבר טמא כאבר מן החי ואין צריך הכשר, והבשר טהור כיון
שנחשב כבשר הפורש מן החי, ולכן צריך הכשר והוכשר בדם
השחיטה. וכיון שבמשנה אפשר לפרש ששחיטה עושה ניפול, הוצרך
רב יצחק לחדש שאינה עושה ניפול.
מקשה הגמרא על התירוץ: כיצד אפשר לומר שכוונת המשנה רק על
הבשר, וְהָא הוֹכְשֵׁרוּ קִנְיָא, בלשון רבים, ועל כרחינו שהכוונה גם
על האבר. מתרצת הגמרא: מֵהוּ דְתִימָא – שמא תאמר שהכוונה
לבשר בלבד, ומה שנאמר בלשון רבים, הָד [-אחד] לְבָשָׁר הַפּוֹרֵשׁ
מִן הַבְּהֵמָה, שהיה מדולדל קודם השחיטה ונשחטה הבהמה,
ובמפורש במשנה 'האבר והבשר המדולדלין בבהמה' וגו', וְהָד
לְבָשָׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֵבֶר לאחר השחיטה, שבשניהם אין טומאה מצד
עצמם אף אם שחיטה עושה ניפול, לפי שדינם כבשר מן החי, ולכן
צריכים הכשר לקבלת טומאה. אבל האבר עצמו נאמר שטמא,
משום ששחיטה עושה ניפול. לכן צריך רב יצחק לחדש שאינה עושה
ניפול.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: הלא הבשר הפורש מן הבהמה נאמר
במפורש במשנה, וְהוֹכְשֵׁרוּ בלשון רבים בא להוסיף בשר הפורש מן
האבר, וּמֵאֵי אֲוִלְמִיָּה דְהָאֵי מִתְּהֵימָא – במה גדול כוחו של זה יותר
מזה, הרי שניהם שוים ולמה צריך לחדש שאף בשר הפורש מהאבר
צריך הכשר.
מתרצת הגמרא: כִּלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא, הוֹאִיל וּבֶשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מֵהָאֵבֶר
מִטְּמֵא טוֹמְאָה חֲמוּרָה אֲנֵי אֲבִי ו[-האבר], שבעודו מחובר לאבר
הוא מטמא אדם כדן אבר מן החי, אִימָא לֹא לִיבְעֵי הַכֶּשֶׁר – שמא
נאמר שלאחר שפרש מן האבר ונטהר מהטומאה החמורה, אינו
צריך הכשר כדי לקבל טומאה מאחר, שכמו שדבר שסופו לטמא
טומאה חמורה אין צריך הכשר, כך דבר שהיה טמא טומאה חמורה
אין צריך הכשר, קִמְשַׁמַּע לָן הַמְשָׁנָה שאין הדבר כן, אלא צריך
הכשר על ידי דם השחיטה, אבל משום טומאה חמורה לא הוכשר,
משום שרק בסופו לטמא טומאה חמורה אמרו שאין צריך הכשר, אך
כשבתחילתו היה טמא טומאה חמורה, כיון שאחר שפרש מהאבר
לא יטמא שוב טומאה חמורה, צריך הכשר לקבל טומאה. וכיון שיש
חידוש נוסף בבשר הפורש מן האבר, נמצא שאפשר לפרש 'הוכשרו'
על שני מיני בשר, ואילו האבר טמא כנבילה מפני ששחיטה עושה
ניפול, ולכן השמיענו רב יצחק ששחיטה אינה עושה ניפול,
ו'הוכשרו' הכוונה על האבר והבשר, ששניהם טהורים.
ממה שהתבאר בדברי רב יצחק בשם רבי יוחנן, נמצא שלרבי יוחנן
כולם מודים באבר המדולדל ששחיטה אינה עושה ניפול. וזהו כפי
הלשון השניה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש. הגמרא מביאה סיוע
לזה: אֲמַר רַב יוֹסֵף, נְקֻמָּה [-תפוס] דְרַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף בִּנְדָה, שאמר
בשם רבי יוחנן שהכל מודים ששחיטה אינה עושה ניפול, וכלשון
השניה, משום דְרַבָּה בְּרִי בְרַחְמֵי בִשְׁמוֹ שֶׁל רבי יוחנן קָאֵי בְּוִיתֵיהּ
– סובר כמאמר דְרַבָּה, נאמר בפסוק 'וְכִשְׁר פִּשְׁדָּה מִרְפָּה לֹא
תֵאכְלֹ' (שמות כב ל), ודרשו בסמיך, וְכִשְׁר הָאֵבֶר וְהַכֶּשֶׁר
הַמְדוּלְדָּלִין בְּהֵמָה וְכִתְיָהּ וְכַעֲוָה, וְשִׁחְטָהּ, שֶׁהֵן אֲסוּרִין בִּאֲכִילָה.
וְאֲמַר רַבָּה בְּרִי בְרַחְמֵי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אף שנראה מהברייתא
שאסורו מהתורה, אינו כן,

מבארת הגמרא את הקושיא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שאמר
שלרבי מאיר האבר המדולדל טמא ולחכמים טהור, אף שרבי מאיר
בברייתא טיהר את האבר, יש לפרש שְׁלִדְרֵיהֶם של חכמים קָאֲמַר
לָהּ, וכך כוונתו, לְדִידִי לֹא שְׁנָא אֲבֶר דְּעוּבָר וְלֹא שְׁנָא אֲבֶר
דְּבִהֶמָּה בִּי הִרְדִּי נִינְהוּ – לשיטתי אין הבדל בין אבר של עובר לאבר
המדולדל, ושניהם טמאים, אבל לשיטתכם חכמים שאתם מטהרים
בשניהם, היה לכם לחלק ביניהם, שרק אבר המדולדל טהור משום
שהוא גופה, אבל באבר של עובר תודו לי שטמא משום שאינו גופה.
ולכן לא קשה מהברייתא לריש לקיש. אֲלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, שסבר
שאבר המדולדל כולם מודים שטמא, קִשְׁיָא, איך אמר רבי מאיר
בברייתא שאבר המדולדל טהור, הרי אפילו לדעת חכמים טמא.
מחמת קושיא זו הגמרא חוזרת בה: אֲלָא אִי אֲתַמַּר הָבִי אֲתַמַּר, וכך
היא מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ,
כְּמַחְלֻקַּת פֶּאֶר שֶׁל עוּבָרִים, שלרבי מאיר האבר טמא כנבילה
ולחכמים השחיטה מטהרתו, כְּךָ מַחְלֻקַּת בְּאִיבְרִין המדולדלים של
הבהמה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, מַחְלֻקַּת רבי מאיר וחכמים היא רק בְּאֵבֶר
דְּעוּבָר, אֲבָל בְּאֵבֶר המדולדל דְּבִהֶמָּה, לְדַבְרֵי הַכֹּל אֵין שְׁחִיטָה
עוֹשֶׂה נִיפּוֹל, והאבר נחשב מחובר לבהמה ושחיטתה מטהרתו.
הגמרא מבארת את טעם רבי יוחנן לפי לשון זה: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף בִּרְבִּי
תְּנִינָא, מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי יוֹחָנָן אֲלִיפָא דְרַבִּי מֵאִיר, שאבר של עובר
טמא ואילו אבר המדולדל טהור, משום שְׁחֵאֵי – אבר המדולדל,
גּוֹפָה של הבהמה הוא, ולכן השחיטה מטהרתו כל זמן שהוא מחובר
בה, וְהָאֵי – והאבר של העובר, לֹאֵו גּוֹפָה, ולכן השחיטה לא חלה
עליו ואינה מטהרתו.
הגמרא מביאה שמועה בשם רבי יוחנן שמבואר ממנה כלשון השניה:
אֲמַר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל – בין רבי מאיר ובין
חכמים מוֹדִים, שְׁמִיתָהּ של הבהמה עוֹשֶׂה נִיפּוֹל לאבר המדולדל
שבה, שכשמתה הבהמה מאליה נחשב האבר כנפל וניתן ממנה
בחייה, ולכן אף שהבהמה נעשית נבילה, האבר אינו נבילה, אלא
הוא כאבר התלשל מן החי. ואף שגם אבר מן החי מטמא כנבילה,
מכל מקום יש חילוק ביניהם, שבשר הפורש מאבר מן החי טהור,
וכותיב בשר הפורש מהנבילה טמא. וְכֵמוֹ כֵּן הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין שְׁחִיטָה
עוֹשֶׂה נִיפּוֹל לאבר המדולדל של הבהמה, ולכן השחיטה חלה עליו
ומטהרתו.
הגמרא מבררת במה עוסק רב יצחק, ומה החידוש בדבריו. מקשה
הגמרא: בְּמֵאֵי עֲקִינָן, אִילִימָא בְּאֵבֶר דְּעוּבָר, מִיפְּלֵי פְלִינֵי – הרי
נחלקו בו רבי מאיר וחכמים האם השחיטה מטהרתו, וכיצד אמר רב
יצחק שלדברי הכל שחיטה אינה עושה ניפול. אֲלָא רב יצחק דיבר
בְּאֵבֶר המדולדל דְּבִהֶמָּה, אך לפי זה קשה, מה החידוש בדבריו, הלא
הדין שְׁמִיתָה עושה ניפול לדברי הכל, תְּנִינָא – כבר שנינו במשנה,
ואף שְׁחִיטָה שאינה עושה ניפול תְּנִינָא.
הגמרא מבארת היכן שנינו כל דין: מִיתָה נִיפּוֹל תְּנִינָא, ששנינו להלן (קכז),
בהמה שהיו בה אבר ובשר המדולדלים, וּמִתָּה הַבְּהֵמָה, הַכֶּשֶׁר צָרִיךְ
הַכֶּשֶׁר – שינתן עליו מים להכשירו לקבל טומאה, וְהָאֵבֶר מִטְּמֵא
מִשּׁוּם אֲבֶר מִן הַחֵי, וְאִינוּ מִטְּמֵא מִשּׁוּם אֲבֶר מִן הַנְּבִילָה, דְּבִרֵּי רַבִּי
מֵאִיר. ומכך שהבשר צריך הכשר, מוכח שאין עליו טומאה עצמית.
מבואר מדברי רבי מאיר, שמיתה עושה ניפול, ולכן אין על האבר
והבשר דין נבילה, אלא כבשר ואבר מן החי, ולכן הבשר טהור כדן
בשר הפורש מן החי, והאבר טמא כדן אבר מן החי. ואף חכמים
מודים לרבי מאיר בזה, שלא מצינו שנחלקו עליו.
ממשיכה הגמרא ומבארת: שְׁחִיטָה נְמִי תְּנִינָא, ששנינו שם באותו
ענין, נְשַׁחֲטָה הַבְּהֵמָה הוֹכְשֵׁרוּ בְּדַמְיָהּ, דְּבִרֵּי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי שְׁמַעוֹן
אֲמַר לֹא הוֹכְשֵׁרוּ ובפשטות המשנה מדרשת על הבשר והאבר
המדולדלים, שלרבי מאיר הוכשרו לקבל טומאת אוכלין על ידי דם
השחיטה. ומזה שצריך האבר הכשר, מוכח שאינו טמא בעצמו, וזהו
משום שהשחיטה אינה עושה ניפול, ולכן מטהרתו מטומאת אבר מן
החי. ואף רבי שמעון מודה שהאבר והבשר טהורים ושחיטה אינה

שאינן בהן אלא מצות פרוש בלבד – שציוו חכמים לפרוש
מלאוכלם. והדרשה שבברייתא היא אסמכתא בלבד. הרי מבואר
שלרבי יוחנן אין שחיטה עושה ניפול, ולכן אין בהם איסור אבר מן
החי מן התורה, וכבר יצחק בר יוסף.

הגמרא ממשכיבה ודנה באיסור אבר המדולדל: יתיב [ישב] רב יוסף
קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר, אמר רב יהודה אמר רב, אכלו
לוה – לאבר המדולדל, לוקה, שאיסורו מן התורה. אמר ליה הווא
מרבנן לרב הונא, לא תצייתו – תשמעו! ליה לרב יוסף, שדבריו אינם
נכונים, שקבי אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב,
אכלו לוה – לאבר המדולדל, אינו לוקה, שהוא רק מצות פרוש.
אמר ליה רב הונא לרב יוסף, אנו [אנו], אמאן נסמוך להלכה, כיון
שנחלקתם. אהדרינהו רב יוסף לאפיה – החזיר רב יוסף את פניו
בכעס, ואמר ליה לרב הונא, מאי קושיא על מי נסמוך, הרי איננו
חולקים, כי אמרי אנא – מה שאמרתיו שלוקה, וזה במיתתו, דעושה
ניפול, כלומר, כשמתה הבהמה דנים כאילו האבר נפל לפניו, ולכן
לוקה משום אבר מן החי, וכי אמר איהו שאינו לוקה, וזה בשחיטה,
דאינה עושה ניפול, ובזה אף אני מודה שהוא רק מצות פרוש.

הגמרא מביאה מקור לדין ניפול. במבררת הגמרא: אמר רבא, מנא
הא מלתא – מנין דבר זה דאמור רבנן, שמיתת עושה ניפול,
ושחיטה אינה עושה ניפול. משיב רבא: מדכתיב לגבי טומאת
שרצים (ויקרא יא לב), 'וכל אשר יפל עליו מהם במתים יטמא', ופסוק
זה עוסק באבר שנפל מהשרץ, ויש לשאול, למעוטי מאי – הפסוק
שכתב 'במתים', איזה אופן בא למעט שאינו מטמא. אילימא למעוטי
שאבר שנפל מאחד מהשרצים בחייהם אינו מטמא, ומטמא רק
לאחר מיתת השרץ, מ'נבלתם' נפקא – הלא זה כבר נלמד מהפסוק
(ויקרא יא לה), 'וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא', שאבר מהשרץ
מטמא רק בשרץ מת. אלא שמע מינה, שהפסוק הראשון מלמד
שמיתת עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול, וכך פירושו, 'וכל
אשר יפול מהם', כלומר כל נפילה שיש בהם, הרי זה 'במותם',
שהמיתת לבדה עושה ניפול לאבר המדולדל, אבל שחיטה אינה
מפלת.

מקשה הגמרא: אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא, והא [והרי]
קרא בשרצים כתיב, ובשרצים לא שייך שחיטה, ואי אפשר למעט
מפסוק דבר שלא שייך בו, ואם כן אין ללמוד מכאן ששחיטה אינה
מפלת.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא אדא, אם אינו ענין לשרצים,
דלאו בני שחיטה נינהו, שאף בנשחטו כאילו מתו בלא שחיטה,
תנהו ענין לכהמה שיש בה שחיטה, והכתוב מלמד שאין שחיטה
עושה בה ניפול.

מקשה הגמרא: ואפתי מבני ליה – ועדיין הפסוק 'במותם יטמא'
נצרך לדרשה אחרת, ששרצים מטמאים רק בפען שעת מיתתו, היינו
לחין מטמאים, יבשים אין מטמאים, וכיצד נלמד ממנו לניפול.
מתרצת הגמרא: תרי [שני] 'במותם' כתיבי בתורה, מאחד נלמד
דין לחים, ומשני ניפול.

במשנתינו (עג) נאמר, שאבר של עובר שהיה מחוץ לבהמה
כשנשחטה, לרבי מאיר שחיטתה לא טיהרה את האבר ומטמא
כנבילה מדין אבר מן החי, ולחכמים מטהרתו השחיטה מטומאת
נבילה. הגמרא מבארת באיזה אופן נחלק: אמר רב חסדא,
מחלוקת רבי מאיר וחכמים היא רק באבר דעובר חי, שבזה סברו
חכמים שהשחיטה מטהרתו מנבילה, כיון שיש במינו שחיטה. אבל
באבר דעובר מת, שאין במינו שחיטה, לדברי הכל שחיטה עושה
ניפול, והאבר טמא טומאת נבילה. ורבה אמר, במחלוקת פה –
באבר עובר חי, כך מחלוקת פה – באבר עובר מת, שבשניהם רבי
מאיר מטמא וחכמים מטהרים.

נאמר במשנתינו: בן שמנה חי [ובו] אין שחיטתו מטהרתו, לפי שאין
במינו שחיטה. כלומר, טריפה שחיטתה מטהרתה מפני שיש במינה
שחיטה, ובהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה מפני שאין במינה
שחיטה. ועובר בן ח' חודשים, לאחר שנולד אין במינו שחיטה לפי

שאינו קרוי 'בקר וצאן', ודינו בבהמה טמאה שאין שחיטת עצמו
מטהרתו [אמנם כשהוא בבטן אמו נותר בשחיטתה]. מקשה הגמרא:
והתניא בברייתא (ספרא שמיני פ"ה) הדנה מנין ששחיטת טריפה
מטהרתה, ומדוע לא נלמדה מבהמה טמאה שאין שחיטתה
מטהרתה. ומשיבה: בהמה טמאה אין במינה שחיטה, ולכן אין
שחיטתה מטהרתה, אך טריפה יש במינה שחיטה, ולכן מטהרתה
שחיטתה. מקשה הברייתא: בן שמנה חי יוכיח, שאף על פי שיש
במינו שחיטה, אין שחיטתו מטהרתו, וכן טריפה אף שיש במינה
שחיטה, לא טהרתה שחיטתה. מבואר בברייתא, שכן ח' יש במינו
שחיטה, ולא כנאמר במשנה.

מתרצת הגמרא: אמר רב פהנא, בן ח' יש במינו שחיטה אנב אמו,
שכיון שניתר בשחיטת אמו, נחשב שיש לו עצמו תורת שחיטה, וזהו
טעם הברייתא. ותנא דידן – של משנתינו, שלא אמר כן, משום
שמינא דאמיה לא פריך – מה שיש במינו שחיטה אגב אמו, לדעתו
אינו נחשב יש במינו שחיטה כיון שמצד עצמו אין בו שחיטה, ואין
לפרוך ממנו לטריפה.

שואלת הגמרא: ולחאי תנא דפריך – לתנא של הברייתא, שכן ח'
נחשב יש במינו שחיטה אגב אמו, ומחמת כן אפשר ללמוד טריפה
מבהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה, אם כן מרפה דשחיטתה
מטהרתה מנא ליה [מנין לו].
מתרצת הגמרא: נפקא ליה מדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה
אמר רב, ואמרי לה במתניתא תנא – ויש אמרו ששנינו זאת
בברייתא, אמר קרא לגבי טומאת נבילות (ויקרא יא לו), 'וכי ימות מן
הבהמה וגו' ה'נבע בנבלתה יטמא', ומהלשון 'מן הבהמה' משמע שיש
מקצת בהמה שמשמאה, ויש מקצת בהמה שאינה משמאה,
כלומר, חלק מהבהמות אינן מטמאות טומאת נבילה במותן, ואיזו זו,
זו מרפה ששחטה שאינה מטמאת, אף שהיא כמתה.
הגמרא דנה בענין שחיטת עובר במעי אמו: פני רב הושעיא, הושיט
האדם את ידו למעי בהמה, ושחט את העובר בן תשעה חי
שבתוכה, מהו, האם השחיטה מתירתו באכילה. וצדי הספק הם,
תבעי לרבי מאיר ותבעי לרבנן – ספק זה הוא בין לרבי מאיר אינה
לחכמים שנחלקו במשנה בסמוך, לרבי מאיר שחיטת האם אינה
מתירה בן ט' חי שבתוכה, ויש לשחטו בפני עצמו, ולחכמים שחיטת
אמו מתירתו. והיינו, תבעי לרבי מאיר, עד כאן לא קאמר רבי
מאיר שכן פקועה בן ט' חי מעון שחיטה בעצמו, ששחיטת עצמו
מועילה לו, הני מילי היכא דצא לאויר העולם, שאז הוא בהמה
גמורה ושחיטתו מועילה, אבל במעי אמו, לא שריא ליה – לא
מתירתו השחיטה. או דילמא, אפילו לרבנן יש להסתפק, אף
שלדעתם מועילה לו שחיטת אמו, מכל מקום יתכן שארבעה סימנים
אפשר ביה דחמנא שהוא ראוי להשחט בהם, שנים של אמו ושנים
שלו, שאף שניתר בשחיטת סימני אמו, נותר גם בשחיטת סימני עצמו
אפילו במעי אמו.

פושטת הגמרא: אמר רב חנניא, תא שמע, שמשנתינו דנה מדוע
לא נלמד שאין שחיטה מטהרת טריפה כשם שאינה מטהרת בהמה
טמאה. מחלקת המשנה, שלטריפה היה 'שעת הכושר', כלומר קודם
שנטרפה היתה ראויה לשחיטה, וחלה עליה תורת שחיטה ושחיטתה
מטהרתה, ואילו לבהמה טמאה לא היתה שעת הכושר. דוחה
המשנה: הרי בשנולדה מרפה מן הבטן, לא היה לה שעת הכושר,
ומכל מקום שחיטתה מטהרתה. ומלשון המשנה משמע שהכל תלוי
בשעת הלידה, ואפילו נטרפה רגע קודם הלידה, נחשבת טריפה
מהבטן שאין לה שעת הכושר. מוכיח רב חנניא, ואי אתא שאפשר
לשוחטו במעי אמו, אם כן משפחת לה לטריפה מהבטן דהיתה לה
שעת הכושר לשחיטה. דאי פני עייל לדיה ושחטה – שאם ירצה,
יכניס ידו למעיה, וישחוט העובר קודם שנטרף, ומדוע נאמר שאין
שעת הכושר לטריפה מהבטן.

דוחה הגמרא: אמר ליה רבא תני – שנה במשנה 'שנוצרה' מרפה
מן הבטן, שכבר מתחילת יצירתה היתה טריפה, ועל זה נאמר שאין
לה כלל שעת הכושר אף במעי אמה. ומשפחת לה בפעולת חמש

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף עד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלה רש"י

אין בהם - איסור לאו של אבר מן החי. אלא מצות פרוש - בעלמא מדרבנן, וקרא
אסמכתא בעלמא. אלא, אין שחיטה עושה ניפול. אבל לזה - האבר המדולדל.
אין לוקה - דמצות פרוש בעלמא הוא. אהרירינהו - בכעס. כי אמרי אנא -
דלוקה משום אבר מן החי - במיתה דעושה ניפול. ואשמיעך רב דלא משום נבלה
מתרין ביה, אלא משום אבר מן החי. וכל
אשר - בשרצים כתיב ויקרא יא. מנבלתם
נפקא - "וכי יפול מנבלתם". אלא - הכי
קאמר: כל אשר יפול מהם - במותם, על ידי
מיתה היא נפילה. "מהם" - איברים
המדולדלים בהם. בשרצים כתיב - דלא
שייכא בהו שחיטה, והכי ממעט שחיטה
מהאי קרא? אם אינו ענין כו' - דעל כרחך
"במותם" מיעוטא הוא, דלגופיה לא
איצטריך, דהא במתים משתעי, ד"נבלתם"
כתיב. וכתוב: "וכי יפול" - למימרא דעושים
ניפול, ולא בעי "במותם" אלא על כרחך
למעטי שחיטה. דלאו בני שחיטה נינהו -
ולא איצטריך "במותם", דהא אפילו שחיטתם
מיתה היא. כעין מיתה - כעין שעת מיתה,
שהוי לחים, למעטי שרץ שיבש. דעובר חי
— דיש במינו שחיטה, מהניא שחיטה אף
לאבר היוצא לטהרו. והתניא - בתורת
כזבים, גבי "וכי ימות מן הבהמה" כו' ויקרא
יא. בן שמונה יוכיח שאף על פי שיש במינו
שחיטה אין שחיטה מטהרתו - אם גולד
ושחט, אבל אגב אמו נותר בשחיטת אמו
דברי הכל. אף טריפה, אף על פי שיש במינה
שחיטה - לא תטהרנה שחיטתה. ומתניתין
קתני: בן שמונה - אין במינו שחיטה אבר
רב כהנא - האי דקתני תנא דבריייתא: יש
במינו שחיטה, אגב אמו קאמר, שנתיר
בשחיטת אמו. - מינא דאמיה לא פריך -
לא חשיבא ליה פירכא. דהואיל ואין בבני
שמונה שחיטה - אין במינו שחיטה קרינא
ביה. ולהאי תנא - דבריייתא דפריך מינא
דאמיה, וסבר: יש במינו שחיטה קרינא ביה.
טרפה דשחיטה מטהרתה מנא ליה - תיפוק
ליה מבמהמא טמאה דאין שחיטה מטהרתה
ושחט בה בן תשעה חי - ויצא אחר
שחיטתו, ואמו קיימת. בן שמונה לא קא
מביעי ליה, דהא אפילו יצא לאור העולם
ושחט - תנן במתניתין (חולין עבב): אין
שחיטתו מטהרתה. אבל כמעי אמו לא שריא
— שחיטה דיליה. וכל שכן לרבנן דאמרי: לא
שייכא ביה שחיטה כלל, אפילו יצא חי לאחר
שחיטה, דאין שחיטה בו אלא ביצא לאור
בחי אמו. או דילמא אפילו לרבנן - שריא
ליה שחיטתה. דקסברי רבנן: ארבעה סימנן
אכשר ביה רחמנא, באיזו שני הסימנים
שישחטו, או של אמו או שלו. וכל שכן לרבי
מאיר דאמר: שחיטה שייכא ביה. תא שמע
— דתנן במתניתין: הרי שגולדה טרפה מן
הבטן, מניין? וקא סלקא דעתך דאפילו
בנטרפה שעה אחת קודם לידתה קאמר, דלא
היתה לה שעת הכושר לישחט, ולא חל עליה
טורת שחיטה. ואם איתא - דשחיטה כמעי
אמו שחיטה היא, הרי היתה לטרפה זו שעת
הכושר לשחיטה קודם שנטרפה. בבעלת חמש רגלים -
הרי זה מום, ואמרין: לא שנו אלא שחטר או יתר ביד, אבל ברגל -
בהו דאיתרבו מ"כל בבהמה תאכלו" ודברים יד', דלאו חדשים איכא ולא איורי איכא, הילכך לאו בהמה הוא. ומוציא את דמו - דחלבו הוא דמותה, כדקתני לקמן (חולין
עא,א) מה חלב ושתי הכליות האמורין באשם - מוצא מכלל שליל, אף כל מוצא מכלל שליל. אבל דמו לא גרע מדם האברים, דקיימא לן בביריות (כא,ב): דם האברים
עובר בלא תעשה. מעון שחיטה - חדשים גרמי לשויה בהמה באנפי נפשיה, ולא איתרביא מ"כל בבהמה תאכלו". ולרבנן - חדשים ולידה גרמי, דרבנן מרבו ליה להיתרא
מ"כל בבהמה תאכלו". וחייב באותו ואת בנו - שלא ישחטנו ביום ששחטו אמו.

חלבו דמאי — בקנטרט לא גריס ליה, דפשיטא דבשילי איירי, ולא גריסין אלא: חלבו
דגיד, דלא איירי בבמה אלא בשליל. ורבינו תם אומר שיש ליישב הגירסא, והכי
פירושו: חלבו דמאי? אילימא חלבו דשליל, כלומר דגוף דשליל, כגון חלב הכליות ושעל
הקרב, ואתא לאפוקי מחלב דגיד דשליל — והא מפלג פליגי, דשרי רבי יהודה חלבו וגיד
דשליל של בן תשעה? אלא חלבו דגיד. דלא פליג

רבי מאיר אלא לענין שחיטה, אבל חלבו דגידו
שרי. והא דקאמר לעיל: למעוטי חלבו וגידו,
כלומר היינו חלבו דגידו. אי נמי, "וגיד" נקט
לקנקנות דשרי. הא פליג רבי מאיר ואסר אפילו
חלב דגיד וקנקנות דשליל, מדרקנה: "כל מקום
שדוא" משמע — אפילו דשליל, וקנה: חותך
שומנו מעיקרו, וגם מחטט אחריו — משמע דאסר
אפילו קנקנות. ובי קאמר: חלבו דגיד, הוה מצי
למיופר: מכל מקום, אמאי נקט רבי אושעיא
"אלא על עסקי שחיטה בלבד", כיון דפליג נמי
בחלב כליות דקרב, ודגיד דשליל? אלא דעדיפא
פריך, דבחלב גיד נמי פליגי. ומחא טעמא נמי
לא קאמר: למעוטי דמו, דהוי לכולי עלמא בברת
— משום ד"אלא על עסקי שחיטה" קאמר, ואבתי
תקשה לן: הא פליגי נמי בחלבו וגידו? ולכך
הוצרך לומר ד"אלא על עסקי אכילה בלבד"
אתמר, והא דפליגי באינו ואת בנו — בכלל
אכילה הוא. למעוטי רובע — וסלקא דעתך
דגרע מבהמה מפרכסת, דחייב רובע, כדאמרין
בפרק "העור הדרוסה" (חולין כ"א.ב). אי נמי,
התם הני מילי — כגון ישראל בטמאה, וגו'
בטהורה. אבל הכא, דבשחיטה זו משתריא
באכילה, סלקא דעתך לא מחייב.

דגמרא שה שד מנסח — פירש בקנטרס: דפסח
פסול משום יוצא דופן. ואי אפשר לומר
כן, דאם כן לרבי מאיר היאך פדין בו, דאמר
לעיל: דאליבא דרבי מאיר שה מעליא הוא ופדין
בו? אלא מיפסיל מטעם שחיטה, דאין פדין
בשחיטה, כדאמר בפרק קמא דבכורות (י"ב.א).

קמיה דרב פפא: אית ליה לרבי יהודה "דם" ו"כל דם", כל היכא דמחייב אדם הנפש -
מחייב אדם התמצית, וכל היכא דלא מחייב אדם הנפש - לא מחייב אדם התמצית. איבעיא
להו: מהו לפדות בן פקועה? אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך, דכיון דאמר מעון שחיטה
- שה מעליא הוא. כי תיבעי לך - אליבא דרבנן, דאמרי שחיטת אמו מטהרתה, מאי? כיון
דאמרי שחיטת אמו מטהרתה - בבשרא בדיקולא הוא. או דילמא: כיון דהריט ואזיל, ורהיט
ואתי - "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אמר: אין פודין, ורב אשי אמר: פודין. אמר ליה רב
אשי למר זוטרא: מאי דעתך - דגמרת "שה" "שה" מפסחים; אי מה להלן - זכר, תמים,
וכן שנה, אף כאן - זכר, תמים, וכן שנה! - "תפדה" "תפדה" ריבה. - אי "תפדה" "תפדה"
ריבה, אפילו כל מילי נמי! - אם כן, "שה" "שה" מאי אהני לך? איבעיא להו: מהו למנות
בו ראשון ושני? רבי יוחנן אמר: מונין בו ראשון ושני, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין מונין
בו ראשון ושני, נעשה כאגוז המתקשקש בקליפתו. איתיביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:
הבשר מגע נבלה, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: מגע מרפה שחוטה. בשלמא לדידי,
דאמינא חד גופא הוא - היינו דאיתכשר בדמא דאמיה. אלא לדידך, כמאי איתכשר? אמר
ליה: בשחיטה, וברבי שמעון. איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: עבר בנהר - הוכשר,
הלך לבית הקברות - נטמא. בשלמא לדידי דאמינא תרי גופי נינהו - משיבם הכי, הוכשר
- אין, לא הוכשר - לא. אלא לדידך, דאמרת חד גופא הוא, הא איתכשר בדמא דאמיה!

רבי שמעון שזורי אומר: אפילו בן חמש שנים וחורש
בשדה - שחיטת אמו מטהרתה. קרעה וצא בה בן
תשעה חי - מעון שחיטה, לפי שלא נשחטה אמו.
גמרא אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: לא הילכו
בו אלא על עסקי שחיטה בלבד. למעוטי מאי - למעוטי
חלבו וגידו. חלבו דמאי? אילימא: חלבו דשליל - מפלג
פליגי! דתניא: גיד הנשה נוהג בשליל, וחלבו אסור,
דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אינו נוהג בשליל,
וחלבו מותר; ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:
מחלוקת בבן תשעה חי, והלך רבי מאיר לשיטתו, ורבי
יהודה לשיטתו! אלא חלבו דגיד - מפלג פליגי! דתניא:
גיד הנשה - מחטט אחריו בכל מקום שהוא, וחותך
שמונו מעיקרו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: גוזמא
עם השופי! אלא, אי אתמר - הכי אתמר, אמר רבי
אלעזר אמר רבי אושעיא: לא הילכו בו אלא על עסקי
אכילה בלבד, למעוטי רובעו וחורש בו. אמר רבי
שמעון בן לקיש: לדברי המתיר בחלבו - מתיר
בדמו, לדברי האוסר בחלבו - אוסר בדמו. ורבי
יוחנן אמר: אף לדברי המתיר בחלבו - אוסר בדמו.
איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: קורעו
ומציא את דמו! אמר רבי זירא: לומר שאין ענוש
ברת. למאן קאמרי - לרבי יהודה; לא יהא אלא דם
התמצית, דתניא: דם התמצית - באוהרה, רבי יהודה
אומר: בהפרת! תרגמא רב יוסף בריה דרב סלא חסידא
קמיה דרב פפא: אית ליה לרבי יהודה "דם" ו"כל דם", כל היכא דמחייב אדם הנפש -
מחייב אדם התמצית, וכל היכא דלא מחייב אדם הנפש - לא מחייב אדם התמצית. איבעיא
להו: מהו לפדות בן פקועה? אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך, דכיון דאמר מעון שחיטה
- שה מעליא הוא. כי תיבעי לך - אליבא דרבנן, דאמרי שחיטת אמו מטהרתה, מאי? כיון
דאמרי שחיטת אמו מטהרתה - בבשרא בדיקולא הוא. או דילמא: כיון דהריט ואזיל, ורהיט
ואתי - "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אמר: אין פודין, ורב אשי אמר: פודין. אמר ליה רב
אשי למר זוטרא: מאי דעתך - דגמרת "שה" "שה" מפסחים; אי מה להלן - זכר, תמים,
וכן שנה, אף כאן - זכר, תמים, וכן שנה! - "תפדה" "תפדה" ריבה. - אי "תפדה" "תפדה"
ריבה, אפילו כל מילי נמי! - אם כן, "שה" "שה" מאי אהני לך? איבעיא להו: מהו למנות
בו ראשון ושני? רבי יוחנן אמר: מונין בו ראשון ושני, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין מונין
בו ראשון ושני, נעשה כאגוז המתקשקש בקליפתו. איתיביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:
הבשר מגע נבלה, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: מגע מרפה שחוטה. בשלמא לדידי,
דאמינא חד גופא הוא - היינו דאיתכשר בדמא דאמיה. אלא לדידך, כמאי איתכשר? אמר
ליה: בשחיטה, וברבי שמעון. איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: עבר בנהר - הוכשר,
הלך לבית הקברות - נטמא. בשלמא לדידי דאמינא תרי גופי נינהו - משיבם הכי, הוכשר
- אין, לא הוכשר - לא. אלא לדידך, דאמרת חד גופא הוא, הא איתכשר בדמא דאמיה!

בשחיטה

רבי שמעון שזורי — בגמרא פריך: היינו תנא קמא. קרעה — לבהמה בלא שחיטה.
גמרא לא הילכו בו — בשליל זה להקל. אלא על עסקי שחיטה בלבד — אבל
לשאר דבריו מודו רבנן דבהמה מעלייתא היא. למעוטי חלבו וגידו — דכיון
דמצאוהו חי, חדשים ואיירא גרמי לאסור חלבו וגידו. חלבו דמאי — אף על פי
שהוא בכל הספרים, אמת הדבר שהוא
שבוש, ולא יש חכם אשר ישיבנו על בנו.
דהכי בעי: חלבו דמאי? והא ודאי ליכא
לאוקומי מליתא אלא אשילי דבן תשעה חי,
דאא עליה קאי? אלא בפרק דגיד הנשה
וחולין (צ"ב). גריסין לה לכולהו כי הא, ואגב
שיטא דגירסא אישבתשו בה למיגרסא
הכא. והכי גריסין: והא מפלג פליגי, דתניא
כו' ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא
מחלוקת כו' עד: ורבי יהודה לשיטתו! אלא אי
אתמר כו', ולא גריסין בהאי פירקא "אלא
חלבו דגיד". אבל בפרק "גיד הנשה" גריסין
לה. והכי פירושו: והא מפלג פליגי, בין בחלב
בין בגיד, דתניא: גיד הנשה נוהג בשליל,
וחלבו של שליל אסור. וברמפרש: בבן תשעה
חי, דקסבר: חדשים ואיירא גרמי, ואף על פי
שנשחטה אמו והוציאנה. והלך רבי מאיר
לשיטתו — דמשיי ליה בהמה לענין שחיטה.
מעיקרו — אפילו הנבלע ושורש בבשרה.
גוממו עם השופי — כלומר, וחותכו בשוח
לשופי, ונטול את הגבנו מן השופי, דדמי
לגיד ואסור מדרבנן. אבל שרשן של חלבו
מותרין. לא הילכו בו — חכמים בשליל
בדיתר זה, דלא משיי ליה בהמה. אלא על
עסקי אכילה — לאכילו בלא שחיטה,
ולאכול חלבו וגידו. למעוטי רובעו וחורש בו
— בכלאים בשור וחמור, דודאי לוקה. בחלבו
של שליל. קורעו ומציא את דמו —
אלמא, אפילו בן שמונה, דלכולי עלמא חלבו
מותר, קתני מתניתין קורעו! לומר שאין ענוש
ברת — האי מתיר בדמו דקאמר — לאו
דיתר לבתחלה. למאן קאמרין — מי הוא
המתיר חלבו? לרבי יהודה — כדקתני לעיל:
וחלבו מותר. ולרבי יהודה אמאי אק' ענוש
ברת עד דמו? דלא גרע מום התמצית, ולא
דם הנפש הוא, וקמחייב עליה רבי יהודה
כרת! באוהרה — בפרק קמא דכריתות (ז"ב).
מפרש: חמשה לאון תיביי ברם. בהפרת —
דנפקא ליה מריבויא דיכל דם, אית ליה
לרבי יהודה דם וכל דם — כלומר, כיון דרבי
יהודה לדם התמצית מריבויא דיכל דם, לית,
אקשי מקיש כל דם לדם עצמו. כל היכא
דמחייב אדם — מחייב אכל דם, והיכא דלא
מחייב אעיקר דם, כגון שליל שאין בו דם
הנפש — לא מחייב על דם איבריו. לפדות —
פטר חמור. בבן פקועה — בשא בן תשעה חי
הנמצא בבהמה שנשחטה, ובפחות שחיווי
קמיבעיא ליה, דאי בשוויי — קיימא לן
בבכורות (יא.א). דאפילו בשלקי מפרקין.
כבשרא בדיקולא הוא — ותנן בבכורות
(י"ב.א). אין פודין בשחוטה. דגמר שה שה
מפסחים — ופסח בבן פקועה פסול, דקיימא
לן (חולין לח.ב) בקדשים "כי יולד" — פט

חולין דף עד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלז

דְּתַנִּינָא, דָּם הַתְּמַצִּית בְּאֻחָהָהּ שֶׁל לֹא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּהִכָּרְתָּ.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: תְּרִינְמָא וּבִינָא רַב יוֹסֵף בְּרִיהַּ דְּרַב סָלָא חֲסִידָא,
קָמִיהַּ דְּרַב פִּפְא, מוֹרֵה רַבִּי יְהוּדָה בְּדָם שְׁלִיל שְׁאִינוּ בִּכְרַת, מִשּׁוּם
שְׂאִית לִיהַּ לְרַבִּי יְהוּדָה הִיקֵּשׁ שֶׁל 'דָּם' וְכָל דָּם, כְּלוּמַר, נֹאמַר
בְּתוֹרָה (ויקרא פ' ט) 'וְאִישׁ וְגו' אֲשֶׁר יֵאכַל כָּל דָּם וְגו' וְהִכָּרְתִּי אֹתָהּ,
וְלִרְבִּי יְהוּדָה 'דָּם' מִלְּמַד עַל דָּם הַנֶּפֶשׁ, וְהִרְבִּי 'כָּל דָּם' מִלְּמַד שְׁאֵף
דָּם הַתְּמַצִּית בִּכְרַת, נִמְצָא שְׁהוֹקֵשׁ זֶה לָזֶה, לִלְמַד שֶׁכָּל הֵיכָא
דְּמִיתִיב אֲדָם הַנֶּפֶשׁ, מִיתִיב אֲדָם הַתְּמַצִּית, וְכָל הֵיכָא דְלֹא
מִיתִיב אֲדָם הַנֶּפֶשׁ שְׁהוּא עֵינֵק הָדָם, כְּגוֹן שְׁלִיל שְׁאִינוּ בִּכְרַת
הַנֶּפֶשׁ מִשּׁוּם שְׁאִינוּ בְּהִמָּה לְעַצְמוֹ, לֹא מִיתִיב בִּכְרַת אֲדָם הַתְּמַצִּית.
הַגִּמְרָא דְנָה עַל פְּדִינָן פֶּטֶר חֲמוּר בִּבְנֵי פְקוּעָה: אִיבְעִינָא לְהוּ, מַהוּ
לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוּר בְּשֶׁה בֶּן פְּקוּעָה. מִבְּאֵר הַגִּמְרָא אֵת הַסֵּפֶק:
אֲלִיבָא דְרַבִּי מֵאִיר לֹא תִיבְעִי לָהּ, דְּכִינָן דְּאִמֵּר שֶׁבֶן ט' חֵי מַעֲוִן
שְׁחִיטָה, שֶׁה מַעֲלִיא הוּא, וּדְאִי פוֹדִים בִּי כִשָּׁר שֶׁה. בִּי תִיבְעִי לָהּ
אֲלִיבָא דְרַבִּינָן, דְּאִמֵּר שֶׁבֶן ט' חֵי שְׁחִיטָה אֲמַר מִטְּהֵרְתוּ, מֵאִי, הָאֵם
כִּינָן דְּאִמֵּר שְׁחִיטָה אֲמַר מִטְּהֵרְתוּ וְאִינוּ טַעֲוִן שְׁחִיטָה עַצְמוֹ,
כְּבִשְׂרָא בְּדִקְוָלָא הוּא – הִרִי הוּא כְּבִשֵׁר שְׁחוּטָה הַמוֹנֵחַ בְּסֹל, וְשׁוֹנִי
בְּבִכּוּרֹת (יב) שֶׁאִין פוֹדִים בְּשְׁחוּטָה אִם שׁוּי הַבֶּשֶׂר חֲתוּת מִשּׁוּי פֶּטֶר
הַחֲמוּר, אוֹ דִּילְמָא, כִּינָן דְּרֵחִיט וְאִזְל וְרֵחִיט וְאִתִּי – כִּינָן שֶׁרֶץ
וְהוֹלֵךְ וְרֵץ וְבֹא, שִׁישׁ בִּי חֲתוּת, 'שֶׁה' קְרִינָא בִּיהַּ, וְפוֹדִים בִּי כָּל שֶׁה
חֵי אֵין כְּשִׁאֵינוּ בְּשׁוּי פֶּטֶר הַחֲמוּר. פּוֹשְׁטָה הַגִּמְרָא: מִר וְזוּטְרָא אָמַר
אִין פּוֹדִין. וְרַב אֲשִׁי אָמַר פּוֹדִין.
אָמַר לִיהַּ רַב אֲשִׁי לְמַר וְזוּטְרָא, מֵאִי דְעָתֵד לֹמַר שֶׁאִין פוֹדִים בִּי,
מִשּׁוּם דְּנִתְרַת – שְׁלֵמַת גְּזִירָה שְׁהַ שֶׁה מִשְׁחָסִים, שְׁכֵמוֹ שֶׁבֶן
פְּקוּעָה פְּסוּל לְפִסַּח מִשּׁוּם שְׁהוּא יוֹצֵא דּוֹפָן, אֵף לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוּר
פְּסוּל, אִי וְאֵם כֵּן אֵף נִלְמַד מִהַגְּזִירָה שְׁהַ שְׁמָה לְחֵלֶן בְּפִסַּח, כִּשֵׁר
רַק וְכִר תָּמִים וְכִן שְׁנָה, אֵף בְּאֵין פֶּטֶר חֲמוּר, יֵהֵא כִשֵׁר רַק
וְכִר תָּמִים וְכִן שְׁנָה. תִּירֶץ מִר וְזוּטְרָא: מִכְּפָלוֹת לִשּׁוֹן הַפֶּסֶק (שְׁמוֹת יג)
וְכָל פֶּטֶר חֲמוּר תִּפְסֵה בְּשֶׁה וְאֵם לֹא תִפְסֵה וְעִרְפָּתוּ, רִיבָה אֵף
נִקְבָה וְעַל מוֹם וְשִׁאֵינוּ בִּי שְׁנָה, הִקְשָׁה לֹא רַב אֲשִׁי: וְמַהֲגִירָה שְׁהַ נִלְמַד
לְפִסּוֹל רַק בִּי פְקוּעָה – קִשְׁה לֹא שֶׁה: אִי וְאֵם (תְּפִלָּה תִפְסֵה)
רִיבָה, אֲפִילוּ כָּל מִלֵּי נִמִּי – רַבָּה אֲפִילוּ כָּל הַדְּבָרִים הַפְּסוּלִים בְּפִסַּח
שְׁכִשְׁרִים לְפָדִין, וְנִכְשִׁיר גַּם בִּי פְקוּעָה. תִּירֶץ מִר וְזוּטְרָא: אֵם כֵּן
הַגְּזִירָה שְׁהַ שֶׁל 'שֶׁה שֶׁה' מֵאִי אֲהֵי לִיהַּ – מַה הוֹעִילָה, הִלָּא אִינָה
מִלְּמַד כְּלוּם, אֲלֹא וְדִאי הַגְּזִירָה שְׁהַ מִלְּמַד שֶׁבֶן פְּקוּעָה פְּסוּל
לְפָדִין, וְנִקְבָה וְעַל מוֹם נִתְרַבּוּ מִתְּפִלָּה תְּפִלָּה לְהַכְשִׁיר.
הַנוּגַע בֹּאב הַטּוּמָא, נַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹן לְטוּמָא, וְהַנוּגַע בְּרֵאשׁוֹן נַעֲשֵׂה
שֵׁנִי. הַגִּמְרָא דְנָה בְּהִמָּה שְׁחוּטָה שֶׁנֶּגַע בָּהּ טוּמָא, מַה דִּין הָעוֹבֵר
שְׁבִמְעִיה: אִיבְעִינָא לְהוּ, בִּי ט' חֵי הַנִּמְצָא בְּשְׁחוּטָה, לְחַכְמִים שְׁהוּתֵר
בְּשְׁחִיטָה אֲמַר, מַהוּ לְמִנּוֹת בִּי רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, כְּלוּמַר, אֵם נִגַע אֵב
הַטּוּמָא בְּאִמּוֹ, הָאֵם הִיא רֵאשׁוֹן לְטוּמָא וְהוּא שֵׁנִי, אוֹ שְׁאֵף הוּא
רֵאשׁוֹן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מוֹזִין בִּי רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, מִשּׁוּם שְׁהוֹבֵר וְאִמּוֹ
כִשֵּׁן גּוֹפִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר, אִין מוֹזִין בִּי רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי,
מִשּׁוּם שְׁנַעֲשֵׂה בְּאִינוּ הַמִּתְקַשֵּׁשׁ בְּקִלְפָתָהּ, שְׁכֵשֵׁם שְׁהַקְלִיפָה
שׁוֹמֵרֵת לְפָרִי וְשׁוֹנִים כֹּאחַד לִדְנִי טוּמָא, אֵף הָאֵם שׁוֹמֵרֵת לְעוֹבֵר
וְאֵחָד הֵם.

המשך בעמוד קמז

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוּרִי אָמַר, אֲפִילוּ כִשְׁבֵן ט' חֵי זֶה גָדֵל וְהוּא בֶּן חֵמֶשׁ
שָׁנִים וְחוֹרֵשׁ בְּשֶׁה, שְׁחִיטָה אֲמַר מִטְּהֵרְתוּ וּמִתִּירוּ בִּכְלִילָה.
מִסִּימָת הַמִּשְׁנָה: הִיתֵר בִּי פְקוּעָה הוּא רַק בְּנִשְׁחֻטָה אֲמַר, אֲבָל קְרָעָה
וְלֹא שְׁחֻטָה, וְנִמְצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חֵי, מַעֲוִן שְׁחִיטָה, לְפִי שְׁלֹא
נִשְׁחֻטָה אֲמַר.

נִמְרָא

לְחַכְמִים בִּי ט' חֵי נִיתֵר בְּשְׁחִיטָה אֲמַר. הַגִּמְרָא מִבְּאֵר הִיתֵר זֶה: אָמַר
רַבִּי אֲלֵעָזֶר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא, לֹא הִילְכֵי בִי חַכְמִים בִּבְנֵי פְקוּעָה זֶה
לְהַקֵּל, אֲלֵא עַל עֶסְקִי שְׁחִיטָה בְּלִבָּהּ, שְׁהוּא מוֹתֵר בִּכְלִילָה בִּלֹּא
שְׁחִיטָה עַצְמוֹ, אֵךְ לִשְׂאֵר דְּבָרֵינוּ מוֹדִים חַכְמִים שְׁדִינוּ בְּהִמָּה גְמוּרָה.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: לְמַעֲוִנֵי מֵאִי. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: לְמַעֲוִנֵי חֲלָבֵי וְגִידֵי
שֶׁל הַשְּׁלִיל, שְׁהַחֲלָב וְגִיד הַנִּשְׁחָה שֶׁל בִּי ט' חֵי אֲסוּרִים, שְׁכִינָן
שְׁמַצְאוּהוּ חֵי, וְכָלוּ חֲדָשִׁי וְיָצָא לְאִוִיר הָעוֹלָם, הִרִי הוּא בְּהִמָּה גְמוּרָה
לְעַנְיָן זֶה.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: חֲלָבֵי דְמֵאִי – אִיזָה חֲלָב לֹא הוֹתֵר בְּשְׁחִיטָה אֲמַר אֵף
לְחַכְמִים. אֲלִיבָא חֲלָבֵי דְשְׁלִיל – חֲלָב הֵבֵן פְּקוּעָה, [וְהָא] מִפְּלַג
פְּלִיגִי בִי רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים, דְּתַנִּינָא, אִיסוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה נִוְהַג בְּשְׁלִיל,
וְחֲלָבֵי אֲסוּר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, גִּיד הַנִּשְׁחָה אִינוּ
נִוְהַג בְּשְׁלִיל, וְחֲלָבֵי מוֹתֵר. וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזֶר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא,
הַמִּתְקַלּוֹת הֵיא בְּבִי תִשְׁעָה חֵי, וְהִלָּךְ רַבִּי מֵאִיר לְשִׁיטָתוֹ, שְׁכֵסֵר
שְׁטַעֲוִן שְׁחִיטָה עַצְמוֹ, אֵם כֵּן מִחֲמַת הַחֲדָשִׁים וְהָאִוִיר הוּא כָּל בְּהִמָּה,
וְלִכְן גַּם חֲלָבֵי וְגִידֵי אֲסוּרִים, וְכֵן רַבִּי יְהוּדָה לְשִׁיטָתוֹ, שְׁכֵסֵר שְׁנִיתֵר
בְּשְׁחִיטָה אֲמַר, אֵם כֵּן אִינוּ בְּהִמָּה גְמוּרָה, וּמִטַּעַם זֶה גַּם חֲלָבֵי וְגִידֵי
מוֹתֵרִים. וְאֵם כֵּן אִין לְפָרֵשׁ שְׁכוּנוֹת רַבִּי אוֹשְׁעִינָא לְחַלֵּב וְגִיד הַשְּׁלִיל,
מִשּׁוּם שְׁנַחֲלֵק בּוֹה.

אֲלֵא אֵם כּוּנוֹת רַבִּי אוֹשְׁעִינָא לְמַעַט חֲלָבֵי וְגִידֵי שֶׁל הַשְּׁלִיל, שְׁרִבִּי
מֵאִיר מוֹדֵה שְׁשְׁחִיטָה אֲמַר מוֹתֵרֵי לְפִי אִיסוּרוֹ מוֹדְרִבְנָן, וְהִרִי אֵף בּוֹה
מִפְּלַג פְּלִיגִי רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים. דְּתַנִּינָא, גִּיד הַנֶּשֶׁה מִחֲטָט אַחֲרֵינוּ
בִּירֵךְ הַבְּהִמָּה לְהוֹצִיאָהּ בְּכָל מְקוֹם שְׁהוּא, שְׁכוּלוֹ אֲסוּר, וְחוֹתֵד
שְׁמִנֵי מַעֲקִירָו – וִישׁ לְחַתוֹךְ גַּם אֵת שׁוֹמֵן הַגִּיד הַבְּלוּעַ וְנִשְׁרַשׁ בְּבִשֵׁר,
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, גּוֹמְמוֹ עִם הַשּׁוֹפִי – חוֹתֵךְ אֵת
הַגִּיד וְחֲלָבֵי שְׁהוּא לְגוֹבַהּ בֶּשֶׁר כֵּף הִירֶץ, אֵךְ עֵיקְרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ שֶׁל הַגִּיד
וְחֲלָבֵי מוֹתֵרִים. וּמִלְּשׁוֹן רַבִּי מֵאִיר 'בְּכָל מְקוֹם שְׁהוּא', מִשְׁמַע שְׁאֵף
בְּשְׁלִיל מִחֲטָט אַחֲרֵינוּ. מִבְּאֵר שְׁנַחֲלֵק אֵף בְּחֲלָבֵי הַגִּיד שֶׁל שְׁלִיל.

הַגִּמְרָא חוֹזֵרֵת בּוֹ: אֲלֵא אִי אֲתֵמַר הֵי אֲתֵמַר, אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזֶר
אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא, לֹא הִילְכֵי בִי חַכְמִים בִּבְנֵי ט' חֵי לְהִתִּירוֹ לְפִי
שְׁאִינוּ בְּהִמָּה, אֲלֵא עַל עֶסְקִי אֲכִילָה בְּלִבָּהּ, שְׁמוֹתֵר לְאוֹכְלוֹ בִּלֹּא
שְׁחִיטָה וְלֹאכּוֹל חֲלָבֵי וְגִידֵי, לְמַעֲוִנֵי רוֹבְעֵי וְחוֹרֵשׁ בִּי, שְׁהוֹבֵר בִּי
פְקוּעָה חֵיב מִיתָה וְאִין אֲוִמֵּרִים שְׁאִינוּ בְּהִמָּה, וְכֵן אֵם חֲרַשׁ יֵחַד בְּשׁוּר
בִּי פְקוּעָה וּבְחֲמוּר, לּוֹקֵה מִשּׁוּם כְּלָאִים. שְׁלִדְבִירִים אֵלוֹ הוּא בְּהִמָּה.
דָּם שְׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת בִּי, אִיסוּר אֲכִילָתוֹ בִּכְרַת. אֵךְ דָּם הַתְּמַצִּית שְׁרִיצָה
אַחֵר מִיתָה, לְחַכְמִים הוּא בִּלְאָן, וְלִרְבִּי יְהוּדָה בִּכְרַת. הַגִּמְרָא דְנָה
בְּדָם בִּי פְקוּעָה: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַמִּתִּיר
בְּחֲלָבֵי שֶׁל שְׁלִיל בִּי ט' חֵי, מִתִּיר אֵף בְּדָמוֹ. וּבְפִשְׁטוֹת כּוּנוֹתוֹ, שְׁדִמוֹ
מוֹתֵר לְגִמְרִי, כְּמוֹ בְּחֲלָב. וְלְדְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר הָאִיסוּר בְּחֲלָבֵי שֶׁל בִּי ט'
חֵי, אִיסוּר בְּדָמוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵף לְדְבָרֵי הַמִּתִּיר בְּחֲלָבֵי, אִיסוּר
בְּדָמוֹ.

אִיתִיבִיהַּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, הִלָּא בְּמִשְׁתַּנּוּתֵינוּ נֹאמַר
שֶׁבֶן ח' שְׁמוֹתֵר בְּשְׁחִיטָה אֲמַר לְדְבָרֵי הַכֵּל, קוֹרְעֵי וּמוֹצִיאֵי אֵת דָּמוֹ,
מִבְּאֵר שֶׁגַם כִּשְׁהַשְּׁלִיל וְחֲלָבֵי מוֹתֵר, דְּמוֹ אֲסוּר, וְכִיצַד אֲמַרְתָּ
שְׁהַמִּתִּיר חֲלָבֵי מוֹתֵר בְּדָמוֹ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי יוֹרָא, אֵבֵן
רִישׁ לִקִּישׁ אֵל הִתִּיר אֵת הָדָם בִּכְלִילָה, אֲלֹא בֹא לֹמַר, שְׁלִמְתִּיר
בְּחֲלָבֵי אִין עֲנִישׁ בְּרַת עַל דְּמוֹ, אֲלֹא הוּא בִּלְאָן. וּמִשְׁתַּנּוּתֵינוּ אֲסַרְהָ אֵת
דְּמוֹ מִשּׁוּם הִלָּא.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל רַבִּי זִירָא: לְמֵאֵן קְאָמְרִין – לְמִי אֲמַרְנוּ זֹאת,
כְּלוּמַר מִי הוּא הַמִּתִּיר בְּחֲלָבֵי, הִלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה, וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ אִין
בְּדָמוֹ כִּרַת, לֹא יֵהֵא אֲלֵא דָּם הַתְּמַצִּית שְׁלִדְבִירֵי יְהוּדָה הוּא בִּכְרַת,

מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בַּשְּׁחִיטָה וּבַשְּׁחָטָא, שלא יצא דם בשחיטה, וסוברת הברייתא דְּלֹא כְּרִי שֶׁמַּעֲזֵן שֶׁהִשְׁחִיטָה מִכְשִׁירָה, אלא שדם השחיטה מכשיר, וכיון שלא יצא דם, העובר ואמו לא הוכשרו בשחיטה, ולכן צריך הכשר בנהר.

בברייתא זו מבואר שכן פקועה מקבל טומאה בחייו, למרות שבהמה בחייה אינה מקבלת טומאה. מבררת הגמרא: מֵאֵן – מי התנא ששנה ברייתא זו, שכן פקועה שְׁעָבַר בְּנֶהָר הוֹכֵשֶׁר וּבִשְׁחִיטָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת נִטְמָא אף שהוא חי. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי הִיא. דְּתַנָּיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, בֶּן פְּקוּעָה אֶפִּילוּ חֵי מִטְמָא טוּמְאָת אֻכְלִים אִם נִגַּע בַּטּוּמְאָה, שְ�כִיחַ שְׁהוּתָא בְּאִכְלָה קְרוֹי 'אוֹכֵל', וְצָרִיךְ הַכֹּשֶׁר. וְחֻכְמִים אֹמְרִים, בֶּן פְּקוּעָה אֵינוֹ מִטְמָא טוּמְאָת אֻכְלִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵי, וְכָל שֶׁהוּא חֵי, אֵינוֹ מִטְמָא טוּמְאָת אֻכְלִין.

במשנתינו נחלקו רבי מאיר וחכמים אם בן תשעה חי מותר בשחיטת אמו. ודיה מקום לומר, שמחלוקת רבי יוסי הגלילי וחכמים אם בן פקועה מקבל טומאה, תלויה במחלוקת רבי מאיר וחכמים, שרבי יוסי הגלילי סובר כחכמים במשנתינו שהותר בשחיטת אמו, ולכן דינו כ'אוכל' ומקבל טומאה, וחכמים שחלקו על רבי יוסי הגלילי, סברו כרבי מאיר שאינו נותר בשחיטת אמו ואסור באכילה כשאר בהמה, ומחמת כן אינו מקבל טומאה. אלא שאם כן, היה לרבי יוחנן לומר שהברייתא היא כחכמים במשנתינו, ומדוע אמר שהיא רבי יוסי הגלילי. מוכח מכך, שרבי יוחנן הבין שאף חכמים שחלקו על רבי יוסי הגלילי, מודים לחכמים שהותר באכילה, ואף על פי כן סברו שלא מקבל טומאה בחייו. ולכן רבי יוחנן לא היה יכול לומר שהתנא בברייתא הם חכמים במשנתינו, שהרי אף לשיטתם נחלקו רבי יוסי הגלילי וחכמים אם העובר נטמא מחיים.

הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבי יוחנן, שמחלוקת רבי יוסי הגלילי וחכמים היא אף לחכמים במשנתינו: וְאִזְדָּא [והלך] רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעֲמִיָּה, דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי וְבֵית שְׁמַאי אִמְרוּ דְּכָר אַחֵר, שֶׁבַעל חֵי הַמוּתָר בִּלָּא שְׁחִיטָה מִקְבֵּל טוּמְאָה מִחַיִּים. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, הָא דְּאִמְרֵן, שֶׁבֶן פְּקוּעָה נִטְמָא בְּחַיֵּיו. בֵּית שְׁמַאי, דְּתַנָּן (עוקצין פ"ג מ"ח), דְּגַיִם, שְׁנֹאכְלִים בִּלָּא שְׁחִיטָה, מֵאִימָתִי מִקְבְּלִין טוּמְאָתָא. בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, מְשִׁינְצוּדוֹ, שְׁכִיחַן שְׁאִינִם טַעוֹנִים שְׁחִיטָה, מְשִׁנְצוּדוֹ הִרִי הֵם כְּמַתִּים. נִמְצָא שֶׁסִּבְרוּ כְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי שֶׁבַעל חֵי הַנֹּאכֵל בִּלָּא שְׁחִיטָה נִטְמָא מִחַיִּים. וְבֵית הֵלל אֹמְרִים מְשִׁינְצוּתָא. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, מְשַׁעָּה שְׁיִצְאוּ מִדִּמְיָם וְשׁוּב אֵין יוֹבֵלִין לְחַיּוֹת אֶפִּילוּ יַחֲזִירוּ לַמֵּיִם.

שואלת הגמרא: מֵאֵן בִּינְיָהוּ – מה בין בית הלל לרבי עקיבא, אימתי הדג אינו מת אך אינו יכול לחיות. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן דֵּן מְקַרְטַע [מפרפר] אִיבָא בִּינְיָהוּ, וְהֵינּוּ שְׁאֵחַר שֶׁהוֹצִיאוּהוּ מִדִּמְיָם, יֵשֶׁב בֵּין סַנְפִּירֵיו כְּמִטְבַּע סַלַּע, וְאֵינוֹ יוֹכֵל לְחַיּוֹת אִף אִם יֵשׁוּב לַמֵּיִם, וְלִכֵּן לְרַבִּי עֲקִיבָא הוּא נִטְמָא, אִךְ לְבֵית הֵלל אֵינוֹ נִטְמָא עַד שִׁימוּת מַמְשֵׁ.

ומכך שאמר רבי יוחנן שרבי יוסי הגלילי כבית שמאי וחכמים שנחלקו עליו אינם כבית שמאי, מוכח שחכמים אלו מודים לחכמים במשנתינו שכן פקועה מותר באכילה ומכל מקום סברו שאינו מקבל טומאה מחמת שהוא חי, ומטעם זה הם חולקים על בית שמאי בדגים וסוברים שמחמת חיותם לא מקבלים טומאה. שאם נאמר שחכמים של רבי יוסי הגלילי סברו כרבי מאיר שטעון שחיטה, ומחמת שאסור באכילה כל עוד שלא נשחט, אינו 'אוכל' ואינו מקבל טומאה, אם כן מודים הם לבית שמאי בדגים שאין טעונים שחיטה שמקבלים טומאה מחיים. ואין הכרח שרק רבי יוסי הגלילי כבית שמאי, אלא אף חכמים החולקים עליו מודים לבית שמאי בדגים. אלא מוכח מדברי רבי יוחנן שאף חכמים שחלקו על רבי יוסי הגלילי סברו כחכמים במשנתינו, ובזה הוא לשיטתו עם מה שאמר שהברייתא שנטמא בבית הקברות היא כרבי יוסי הגלילי, וכמו שהתבאר.

הגמרא מסתפקת בטומאה בדגים: פְּעִי רַב הַסְּדָא, לדעת רבי עקיבא, שמשעה שאין יכול לחיות נחשב כמת ומקבל טומאה, נולדו בְּדָגִים

סִימְנֵי מְרַפָּה, שסימנים אלו כשהם בבהמה מטריפים אותה, כגון ניקבו המעינים, מָהוּ, האם דגים אלו הם כמתים ומקבלים טומאה. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת הַסֵּפֶק: תִּיבְעִי – יש להסתפק בזה לְמֵאֵן דְּאִמֵּר שֶׁבִּהְמָה מְרַפָּה חֵיהּ [יכולה לחיות], וְכֵן תִּיבְעִי לְמֵאֵן דְּאִמֵּר מְרַפָּה אֵינָהּ חֵיהּ, וְהֵינּוּ, תִּיבְעִי לְמֵאֵן דְּאִמֵּר מְרַפָּה חֵיהּ, שְׁמָא רַק בְּחַיָּה הוּא שִׁיכּוּלָה לְחַיּוֹת כְּשִׁנְטְרָפָה, מִפְּנֵי דְּנִפְשָׁא חַיּוֹתָהּ – שחיותה מרובה, אֲבָל דְּגַיִם דְּלֹא נִפְשָׁא חַיּוֹתֵיהּ – שאין חיותם מרובה, לֹא חַיִּים כְּשִׁנְטְרָפִים, וְהֵם כְּמַתִּים וּמִקְבָּלִים טוּמְאָה. אִוּ דִּילְמָא, אֶפִּילוּ לְמֵאֵן דְּאִמֵּר מְרַפָּה אֵינָהּ חֵיהּ, שְׁמָא הֵי מִלִּי בְּבִהְמָה דִּיֵּשׁ בְּמִינָה שְׁחִיטָה וְכְשִׁנְטְרָפָה אֵינָה רְאוּיָה לְשְׁחִיטָה, וְלִכֵּן נַחֲשֵׁבַת כְּמַתָּה, אֲבָל דְּגַיִם דְּאֵין בְּמִינָן שְׁחִיטָה, (אִימָא) לֹא נַחֲשֵׁבִים כְּמַתִּים עַד שִׁימוּתוֹ מַמְשֵׁ. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תִּיבְקִי.

הגמרא דנה בדין חלב שליל: בהמה המפלת שהפילה גִּפְלָ בֶן שְׁמוֹנָה שָׁלֹא כָּלוּ חֲדָשִׁי, רַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר, חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב בְּחֵמָה שְׁאִיסוּרוֹ בְּכֵרַת, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֹמֵר, חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב חֵיהּ, שְׁאִין בּוֹ כְּרַת, אִךְ חֲלָבּוֹ כְּבִשְׂרוֹ שְׁאִסוּר בִּלְאָו מִדִּין נְבִילָה.

מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת טַעֲמָם: רַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב בְּחֵמָה, מִשּׁוּם שְׁאִיּוּרָא גְּרָם – לידתו לאויר גורמת שיהיה עליו שם בהמה, וְחֲלָבּוֹ אִסוּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֹמֵר חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב חֵיהּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּאִיר יַחַד עִם הַחֲדָשִׁים שֶׁנִּשְׁלַמוּ גְּרָם לְקוּרְתוֹ בְּהֵמָה, וְנִפְל שֶׁלֹא כָלוּ חֲדָשִׁי אֵינוֹ קְרוֹי בְּהֵמָה, וְחֲלָבּוֹ אֵינוֹ בְּכֵרַת.

אִיבָא דְּאִמְרֵי, כָּל הֵיכָא דְּלֹא כָלוּ לוֹ חֲדָשִׁי, לֹא כָלוֹם הוּא – וְדָאִי שְׁאִינוֹ קְרוֹי בְּהֵמָה לְאִסוּר חֲלָבּוֹ. אֲלֵא בִּי פְּלִיגִי, הֵיכָא דְּהוֹשִׁיט יְדוֹ לְמַעַן בְּחֵמָה, וְתִלַּשׁ חֲלָב שֶׁל בֶּן תִּשְׁעָה חֵי שְׁבַמְעִיהּ וְאֲבָל חֲחֵלֶב, רַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר, חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב בְּחֵמָה וּבְכֵרַת, מִשּׁוּם שְׁחִיטָה גְּרָמִי לְקוּרְתוֹ בְּהֵמָה, וְבֶן תִּשְׁעָה כָּלוּ חֲדָשִׁי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֹמֵר חֲלָבּוֹ בְּחֵלֶב חֵיהּ שְׁאִין בּוֹ כְּרַת, מִשּׁוּם שְׁחִיטָה גְּרָמִי לְקוּרְתוֹ בְּהֵמָה, וְכִיּוֹן שֶׁלֹא יֵצֵא לְאִוִיר אֵינוֹ בְּהֵמָה, וְחֲלָבּוֹ אֵינוֹ בְּכֵרַת.

אִיִּתִּיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, נִאֲמַר בְּסַפְרָא (ויקרא דבואר

דבואר פ"ד), מִנֵּין שֶׁחֲלָב הָעוֹבֵר הַנִּמְצָא בְּשׁוּחָטָה אֵינוֹ חֲלָב, תִּלְמוּד

לומר להקריב חלבו ושתי הכליות ואת חלבו ושתי הכליות

והחלב שעליהן, ואם כוונת הקרבן גם לשליל, נמצאו ארבע כליות,

אלא מוכח שאין הכוונה לשליל, וחלבו אינו בכלל החלב שבכתוב.

שְׁמָא תִּאֲמַר שֶׁהִתְמַעַט חֲלָב הַשְּׁלִיל מִעוֹשׂ וְאִזְדָּהֲרָה, שֶׁלֹא הוֹחֲזֵרוּ עַל

אֲכִילָתוֹ וְאֵינוֹ בְּכֵרַת, אִךְ עֲדִיין שֶׁם חֲלָב עָלָיו לַעֲנִין שְׁמוּתָא לְהַקְרִיב

עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּשֶׁאֵר חֲלָבִי הַבְּהֵמָה. תִּלְמוּד לומר אף באשם (שם x ד-ט)

שיש להקריב חלבו ושתי הכליות והחלב שעליהן, ואין צורך לכתוב,

שהרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר משלמים, אלא בא ללמד שְׁמָה

חֲלָב וְשְׁתֵּי כָּלִיֹּת הָאֵמוּרוֹת בְּאֶשֶׁם, מוֹצֵא מִכָּלל שְׁלִיל – כֵּשֶׁם

שהחלב שנאמר באשם אינו חלב שליל, שהרי אשם אינו בא מנקבות

ולא שייך בו שליל, אֵף בְּכָל הַקִּרְבָּנוֹת שִׁישׁ בָּהֶם נִקְבָּה, כְּשִׁלְמִים,

מוֹצֵא חֲלָב מִכָּלל שְׁלִיל, שֶׁחֲלָב הַשְּׁלִיל פְּסוּל לְהַקְרִיבָה.

רַבִּי יוֹחָנָן מִבְּאֵר קוּשִׁיתָּהּ: בְּשִׁלְמָא לְדִידִי, שְׁעוֹבֵר קְרוֹי בְּהֵמָה בְּכָלוּ

חֲדָשִׁי, הֵינּוּ דְּאִיצְטְרִיךְ קָרָא – לִכֵּן הוֹצֵר הַכְּתוּב לְמַעוֹשִׁי חֲלָבּוֹ

מֵאִיסוּר אֲכִילָה וּמִהַקְרָבָה, לְלַמֵּד שֶׁאֵף בֶּבֶן תִּשְׁעָה הַקְּרוֹי בְּהֵמָה,

חֲלָבּוֹ אֵינוֹ בְּכָלל הַחֲלָב הָאִסוּר. אֲלֵא לְדִידִךְ, שֶׁכָּל שְׁלִיל אֵינוֹ קְרוֹי

בְּהֵמָה, אִם כֵּן וְדָאִי שֶׁחֲלָבּוֹ אֵינוֹ קְרוֹי חֲלָב, וְאִמָּאִי אִיצְטְרִיךְ פְּסוּק

שְׁאִינוֹ רְאוּיָה לְהַקְרָבָה. מִתְרַץ רִישׁ לְקִישׁ: אִמֵּר לִי, מִטְמָא דִּידִי נָמִי

מְהֵבָא – הֵטַעַם שֶׁלִי הוּא מִכָּאן, שֶׁמִּמָּה שִׁמְעִטָה הַתּוֹרָה אֵת חֲלָב

הַשְּׁלִיל מִהַקְרָבָה, לְמִדַּתִּי שְׁאִינוֹ חֲלָב כָּלָל, וְלִכֵּן גַּם חֲלָב הַנִּתְלַשׁ

מִמֶּנּוּ מוּתָר. וְאִבָּן אֲלֵמָלֹא דְרַשְׁהּ זֶה, הֵייתִי אֹמֵר שֶׁחֲלָב הַשְּׁלִיל חֲלָב

הוּא.

וְאִיבָא דְּאִמְרֵי – וִישׁ שְׁאִמְרוּ קוּשִׁיא זֶה לְהִפְךָ, אִיִּתִּיבִיהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן

בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, נִאֲמַר בְּסַפְרָא, מִנֵּין שֶׁחֲלָב הַשְּׁלִיל אֵינוֹ חֲלָב

לַעֲנִין הַקִּרְבָּה, מֵהַ חֲלָב וְשְׁתֵּי כָּלִיֹּת הָאֵמוּרוֹת בְּאֶשֶׁם מוֹצֵא מִכָּלל

שְׁלִיל, שֶׁהִרִי אֵין שְׁלִיל בְּאֶשֶׁם הָבָא רַק מִזְכָּרִים, אֵף בְּכָל הַקִּרְבָּנוֹת

מוֹצֵא חֲחֵלֶב מִכָּלל שְׁלִיל, שֶׁחֲלָבּוֹ פְּסוּל לְהַקְרָבָה. רִישׁ לְקִישׁ מִבְּאֵר

קוּשִׁיתָּהּ: בְּשִׁלְמָא לְדִידִי שֶׁחֲלָב הַשְּׁלִיל מוּתָר בְּאֲכִילָה, מִשּׁוּם הֵכִי

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף עה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קלט רש"י

בשחיטה יבישתא - עסקינן, שלא יצא ממנה דם, שאף אמו לא הוכשרה. ולהאי תנא שחיטה בלא דם לא מכשרה, ודלא כרבי שמעון. מאן תנא - דמטמי ליה אף על פי שהוא חי. מטמא טומאת אוכלין - בן פקועה, ואפילו חי, אם נגע בטומאה. וצריך הכשר - דתרי גופי נהנה. אלמא לרבי יוסי הגלילי מטמא מחיים. וכרבנן דמתניתין לא אוקמה, ונימא לדידהו כבשרא

בריקולא דמא. קסבר רבי יוחנן: אפילו רבנן דפליגי אדריבי יוסי הגלילי בטומאה, סבירא להו כרבנן דמתניתין בשחיטה, ואפילו הכי לא מטמא מפני שהוא חי, ולא בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דמתניתין מפיפלי. ואודא רבי יוחנן לשעמיה - מדקאמר רבי יוחנן: רבי יוסי הגלילי ובית שמאי המטמאין דגים מחיים אמרו דבר אחד, שמע מינה: רבנן דמטהרי בבן פקועה - לאו משום דסבירא להו דטעון שחיטה כרבי מאיר. דאי טעמיהו משום דטעון שחיטה הוא, אינהו נמי בדגים דלא טעונן שחיטה מודו דמטמו בבית שמאי, והכי משמע דרבי יוסי הגלילי ודבית שמאי חדא? משיצודו - דבין דאין טעונן שחיטה - הרי הן כמתים. מרשע - מפרפר, ובגון שיבש בו כסלע ובין סנפיריה, דהו לא חי, כדאמרינן במסכת שבת (ק"ב). נולדו כדגים סימני טרפה - כגון ניקבו מעיין, לרבי עקיבא. מהו - שיטמא. אבל דגים דאין במינן - טרפות, לא הוי טרפות לגבייהו כמתיה. הפילה גפל - בהמה המפלת. חלבו כחלב בהמה - בכרת. כחלב חיה - ואין בו אלא איסור נבלה, שאין שחיטתו מטהרתה, אבל חלבו כבשרו. ואירא גרים - לשויה בהמה, וכיון דנולד מיתסר. ואפילו לרבי יהודה דאמר לעיל (חולין ע"ב). חלבו מותר - שהם חיה דלא יצא לאורי. חלבו כחלב חיה חדשים נמי גרמי - דחדשים ואירא בעינן. דהושיט ידו בו' חדשים גרמי - וכיון דכלו לו חדשיו - חלבו אסור. ומיהו, כי שחטה לאמו - שרי ליה רבי יהודה מיכל בהמה תאכלו" ודרבים דו'. מה חלב ושתי הכליות בו' - בתורת כהנים שניה שלמים: "את כל החלב אשר על הקרב" (ויקרא ג) - ולא את השליל. יכול לא יתא בעונש ואזהרה, אבל יתא בעמוד וזקרב? כשהוא אומר חלב ושתי הכליות באשם, שאין תלמוד לומר, דמה שלמים שאין כל מינן טעון אליה - הרי הן טעונן חלב ושתי הכליות, אשם שכל מינן טעון אליה - אינו דין שיעטון חלב ושתי הכליות? ומה תלמוד לומר? אלא לומר לך: מה חלב ושתי הכליות האמור באשם מוצא מכלל שליל - חלב זה מוצא מכלל חלב שליל. שאינן יכול לומר חלב שליל יקריב הנמצא באשם, שהרי אין אשם נקבה. אף כל - אפילו בקרבנות הבאין נקבה, חלב האמור בהן מוצא מכלל שליל. בשלמא לרבי - דאמינא חדשים גרמי, איכא לאוקמא להא בבן תשעה חי, דכיון דבהמה הוא - אעטרין למעוטי. אלא לרבי - הא לאו חלב מקרי,

ופשיטא דאינו בעמוד והקרב, ולמה לי למעוטיה? מטמא ידי - דאמינא לאו חלב הוא. מהכא - ילפינן ליה, דהכא אפקיה רחמנא מכלל חלב, דמעטיה מהקרבא, ואי לא דמעטיה - הוי אמינא דחלב הוא. משום הכי מעטיה - לאשמעינן דלאו חלב הוא. אלא לרבי דאמרת חלב הוא לענן אכילה, אמאי מעטיה מהקרבא? מירי דהוה אמחוסר זמן - דיצא לאורי וכלו חדשיו, ודכולי עלמא בהמה הוא, ופסליה רחמנא בהקרבא כל שבעה. לדברי האוסר - בן תשעה חי בכשרה עד שישחטנו. מתיר - את זה באכילה, דשחיטתו מטהרתו. לדברי המתיר - בלא שחיטה בשל כשרה. אוסר - בשל טרפה. דשחיטה ידידה לא מהניא ביה, ובשחיטה חטפה לא מישתרי, שהרי הוא כאחד מאכיליה. אוביקע סימני - דהיתרא הוא דרבי ביה רחמנא מ"כ בבהמה תאכלה, שאם רצה - אוכלו בשחיטה אמו. אבל אם צריך הוא לשחיטה עצמו, כגון שליל של טרפה - שחטו ומותר. שהוא נותר בשנים מארבעה סימני, או בושט וקנה שלו, או בושט וקנה של אמו. בין דרבי אמי ובין ברר חסדא ובין בתני רבי חייא בכולהו גרסינן: השחוט את הטרפה. ובתוספתא דרבי חייא נמצא כן.

מאי בינייהו דג מקרטע - לאו בין רבי עקיבא ובית הלל קא בעי, דמחלוקתן מפורש בהדיא. דלביית הלל דוקא משימותר. אלא בין בית שמאי לרבי עקיבא קאמר, דתרייהו מחיים מטמו. ונפרש דאיכא בינייהו דג מקרטע, פירוש: שקופץ ומדלג בחוק, דלביית שמאי טמא. ולרבי עקיבא טהור, כיון דאם זורקו במים הוא יכול לחיות. "ומקרטע" לשון כח וחיות גדול, כמו שהביא בערוך, מדאמר בילמדנו בפרשת בהעלותך: ויכון שהוא יצא, ויהא את דבר - מיד הוא מתחיל שחוט ועומד ומקרטע לפניו. "תדרך דאבה" (איוב מא) מתרגמין: קדמיה מקרטע.

רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה - והא דשרי רבי יהודה לעיל חלבו של בן תשעה חי - הני מילי לאחר שחיטה, דיתיר בשחיטה אמו. מה חלב ושתי כליות - ואם תאמר: מאי קאמר בתורת כהנים שהביא בקונטרס: יכול לא יתא בעונש ואזהרה, אבל יתא בעמוד והקרב? הוה יהוה קרא ד"החלב אשר על הקרב", דמעט מינה שליל, לענן הקרבא כתיבי ויש לומר: דהא דקאמר בתורת כהנים: ולא חלב שליל - לאו משום דלימטש מההוא קרא, אלא משום דמשתרי ידו "כל בבהמה", ואין חשוב חלב. ובתר הכי קאמר, דדלמא אף על גב דנפקא לן מ"כ בבהמה" דאינו בעונש ואזהרה, מכל מקום הוי בעמוד והקרב.

לדברי המתיר אוסר - והא דתנן קרעה טעון שחיטה - אתאי אפילו לדברי המתיר. דהכא דוקא לדברי המתיר אסור, דמיהו שחוט טרפה לענן טומאה, והוי כחציו שחוט ותו לא מהניא ביה שחיטה. אבל התם לא נשחטה אמו כלל. וכן הא דאמרינן לעיל (חולין ע"א), גבי בעיא דהושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן תשעה חי מהו: או דילמא אפילו לרבנן ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא - לא זמי להא דאסרינן הכא לרבנן, משום דהכא כחציו שחוט כדפרישית. ואפילו לרבא דאמר הכא: ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, איכא למיבעי לעיל, דדילמא שאני התם דלא יצא לאורי העולם, ואסור אפילו לרבי מאיר. והכי נמי, בין לרבי יוחנן בין לרבי לקיש דפליגי בתלש חלב מכל תשעה חי, מיתוקמא דהיא בעיא לעיל. דאפילו לרבי יוחנן דאמר: חדשים גרמי - היינו לחלב שנתלש ויצא לאורי העולם, ואין איסור חלב חי עד שילול, כדמוכח בפרק "גיד ונשה" (חולין ק"א). ובסוף פרק "דמ' שחיטה" (כריתות דף כ"ג), ואפילו לרש לקיש דאמר חדשים ואירא גרמי, אפשר דבמעי אמו מהני ביה שחיטה, כי היכי דמהניא ליה שחיטה אמו.

וליעצמך

חלב ושתי כליות האמורות באשם - מוצא מכלל שליל, אף כל - מוצא מכלל שליל; בשלמא לרבי - משום הכי מעטיה רחמנא, אלא לרבי - לקרב! אמר ליה: מירי דהוה אמחוסר זמן. אמר רבי אמי: השוחט את הטרפה ומצא בה בן תשעה חי, לרבי האוסר - מתיר, לרבי המתיר - אוסר. רבא אמר: לרבי המתיר - נמי מותר, ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא. אמר רב חסדא: השוחט את הטרפה, ומצא בה בן תשעה חי - טעון

ואי פשיטא דאינו בעמוד והקרב, ולמה לי למעוטיה? מטמא ידי - דאמינא לאו חלב הוא. מהכא - ילפינן ליה, דהכא אפקיה רחמנא מכלל חלב, דמעטיה מהקרבא, ואי לא דמעטיה - הוי אמינא דחלב הוא. משום הכי מעטיה - לאשמעינן דלאו חלב הוא. אלא לרבי דאמרת חלב הוא לענן אכילה, אמאי מעטיה מהקרבא? מירי דהוה אמחוסר זמן - דיצא לאורי וכלו חדשיו, ודכולי עלמא בהמה הוא, ופסליה רחמנא בהקרבא כל שבעה. לדברי האוסר - בן תשעה חי בכשרה עד שישחטנו. מתיר - את זה באכילה, דשחיטתו מטהרתו. לדברי המתיר - בלא שחיטה בשל כשרה. אוסר - בשל טרפה. דשחיטה ידידה לא מהניא ביה, ובשחיטה חטפה לא מישתרי, שהרי הוא כאחד מאכיליה. אוביקע סימני - דהיתרא הוא דרבי ביה רחמנא מ"כ בבהמה תאכלה, שאם רצה - אוכלו בשחיטה אמו. אבל אם צריך הוא לשחיטה עצמו, כגון שליל של טרפה - שחטו ומותר. שהוא נותר בשנים מארבעה סימני, או בושט וקנה שלו, או בושט וקנה של אמו. בין דרבי אמי ובין ברר חסדא ובין בתני רבי חייא בכולהו גרסינן: השחוט את הטרפה. ובתוספתא דרבי חייא נמצא כן.

וליעמוד

הא דתני רבי חייא בר - תימה: כיון דשמיע ליה ברייתא, לימא ברייתא
בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה - מה שפירש
בקינטרס, דהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, ובהמה בחד סימן לא מתבשרה.
וגם פירש דהאי בתרא לא מצטרף לקמא, שאין לך שהיה גדולה יותר מזו. וגם פירש דלרב
משרשיא לית ליה הא דאמרין לעיל: ארבעה

סימנים אכשר ביה רחמנא. והכל מגומגם.
דאפילו היתה הבהמה ניתרת בסימן אחד - אין
לחכשיר, דחשיב כל סימן וסימן כחציו שחוט,
ואין רוב סימן שיהא ראוי לשחיטה. ואפילו לא
היתה ההשיה פוסלת בשחיטה - אין שייך
לחתיך, כיון דחצי הגוף של ולד הבא מכח אמו
לא נשחט כלל. ואפילו מאן דאמר לעיל: ארבעה
סימנים אכשר ביה רחמנא - מודה הבא, דהתם
שחיטת טרפה לא היא שחיטה, אבל כאן הוי
כאילו נשחט חצי. ומודה נמי לסוגיא דריש
פרקין (חולין סטא) גבי מהו לחוש לזרעו של
עובר, דמשמע דעובר היוצא אין לו תקנה
בשחיטה. דהתם הסימנים כשחוטין, ושבו אינן בני
שחיטה לחתיך כלום. ולפירוש הקונטרס כולה

ההיא סוגיא דלא כותיה, וזה דוחק.
דנפל דובא עליה בר זיל שחטיה - דסבר
כרבנן. לא אסר משום דרוסת הזאב,
דדוקא בשחיטה גזיר דמיפרסמא, אבל טרפת
דידיה לא מיפרסמא כל כך. ובקינטרס פירש נמי:
ולא היה עוד יכול לחיות, ואפילו הכי שרי. וכן
נראה, דלא על חנם השמיננו דנפל דובא עליה.
והא אמר רבין אמר רבי חנינא הלכה כרבי
שמעון שזורי - לא מייח לה אלא משום
"ולא עזר", דאי לא הכי - מאי אלימא דרבין
מדוערין?

אנא כי הוי סבירא לי - וכן קיימא לך, דפסיק
באן הלכה בלעלי - ואדאי סמוכין
לדליק בשבת בכל שמנים, אף על גב דרבי
שמעון שזורי קאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת
כזא) בעיטור ובנפס דוקא. דאי אף בעיטור קאמר
— היינו תנא קמא. **אף** בחול שואלו ואוכלו על
פיו — בירושלמי מפרש: שאימת דימוע על עם
הארץ, דכיון שהופרש - ובטעמא דתנא קמא דלא שרי
בשחרור ומתערב. ונבטעמא דתנא קמא דלא שרי
אלא בשבת — פליגי בירושלמי, חד אמר: מפני
כבוד שבת, וחד אמר: מפני שאימת שבת עליה,
דהוא אמר אמת. ופרקי: אי אימת שבת עליה, הא
דתניא: מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר, ואי
אומר אמת אמאי לא יאכל? מפני שאין שבת
עליו באימה. ולמאן דאמר מפני כבוד שבת —
שואלו על ידי עילה (עולת). ועוד פריך, תנינא:
שואלו בחול — לא יאכל בשבת. ולמאן דאמר
מפני כבוד שבת, אמאי לא יאכל בשבת? וקאמר:
לא אמרו אלא בשוגג, אבל במזיד — אסור,
דתנינא: ושבת לעשר.

אלא

במסוכן, ובתרומת מעשר של דמאי. מסוכן - דתנן: בראשונה היו אומרים, היוצא בקולר
ואמר: "כתבו גט לאשתי" - הרי אלו יכתבו ויתנו; חזרו לומר - אף המפרש והיוצא בשנייאר.
רבי שמעון בן שזורי אומר: אף המסוכן. תרומת מעשר של דמאי - דתנן: תרומת מעשר
של דמאי שחורה למקומה, רבי שמעון בן שזורי אומר: אף בחול שואלו ואוכלו על פיו.

מעון שחיטה - להתיירו באכילה, דבשחיטת אמו טרפה אינו נותר, דאם כן הוה ליה
כאחד מאיבריה. וחיוב בורע והלחיים והקבה - ד"רובי הובח" קרינא ביה ודברים
יו. ואם מת - בלא שחיטה. מהור מלמא - דשחיטת אמו מטהרת. כרבי מאיר
— קא סלקא דעתיה: לרבנן לא מהניא ליה שחיטה ידידה כלל, דהא (שוחט) ושחוטן
ועומד הוא. כבר מצאו מת - במעי אמו
קאמר. וכולהו רבי מאיר אמרה, דמורה רבי
מאיר בן תשעה מת דשחיטת אמו מתירתה,
וזה שאמו טרפה היא - מתירתה מיהא מיד
נבלה כאחד מאיבריה. אלא לדידך - דלא
מהדרת לי כבר מצאו קאמינא, קשיא
ארבעה סימנים - וכולהו כרבנן. ומודו רבנן
דאם בא לשוחטו - שחוט ומועיל לו, ולא
אמר שחוט ועומד הוא. אשכחיה רבי אסי -
לרבי זירא. ישר - שפיר קאמרת דארבעה
סימנים כשרין בו, וכן אמר רבי יוחנן. מכלל
דפליג עליה ריש לקיש - בעיא בעי מיניה:
שמעת שנחלק עליך? משהא הוה שחי ליה
— מנהגו של ריש לקיש, כשאומר רבי יוחנן
שמועה שאינו מודה לו - שהו ריש לקיש:
שעה או שנים קודם שידלוק עלי, אולי
יחזור בו. ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע
אם נחלק עלי. משתא הוה שחי - שוטה
מים היה כשאמר רבי יוחנן, ובתוך כך יצא
רבי אסי. הפריס - עמד על פרסותיו. לתנא
קמא, כיון שהלך - טעון שחיטה מדרבנן,
דאיתו לחלוף לאכול בהמה בלא שחיטה.
לדברי האומר - חנניא הוא, ב"אותו ואת
בנו" (חולין עחב). דקאמר: נוהג בוכרים. אין
לו תקנה - שהרי הוא כמי שאין לו אלא
סימן אחד מצד אמו, שהסימן השני שחוט
ועומד הוא, שאין שחיטה נוהגת בו, ובהמה
בחד סימן לא מהניא מודה. והאי סימנא בתרא
לא מצטרף לקמא, שאין לך שהיה גדולה
מזו שהראשון שחוט משגול. ולית ליה לרב
משרשיא הא דאמרין לעיל: ארבעה סימנים
אכשר ביה רחמנא. הכל מודים - תנא קמא
דפליג אררבי שמעון שזורי, ומצריך שחיטה
לחפריס על גבי קרקע מדרבנן, בהאי מודי.
מידבר דבירי - קול יצא עליו מאן? קלוט הו
בן פקועה הוא, ומתוך שתמהוין על קליטתו
זוכרין את כל דבריו. הכי גרסינן: איכא
דאמרי אמר אביי - הכל מודים בקלוט בן
קלוטה, ואותה קלוטה פקועה היתה, וזה
הקלוט נמצא בה. הוה ליה בן פקועה -
שנתקיים וגדל. דנפל דובא עליה - הזאב
טרפו, ולא היה יכול עוד לחיות. וזיל שחטיה
— כרבנן, דאמרי: הפריס על גבי קרקע טעון
שחיטה. ואפילו רבי יוחנן לא - קא פליג
עליה דעירי אלא בבנו. במסוכן ובתרומת
מעשר של דמאי - ותו לא, ושמעין מינה
דחפריס על גבי קרקע טעון שחיטה. היוצא
בקולר - שנתחייב מיתה למלכות. כתבו -
אף על גב דלא אמר "תנו" - דעתיה שיתנו
לה, ועשאו שלוחים אף לגרש, אלא שהיה
בחול על נפשו. והמפרש - מן היישוב לים.
והיוצא בשנייאר - למדברות. המסוכן -
מתוך חלו. תרומת מעשר של דמאי שחורה
למקומה - והרי קן מזומעין, שאין תרומה
עולה אלא באחד ומאה וכאן אין כאן אלא
משה

מעון שחיטה - להתיירו באכילה, דבשחיטת אמו טרפה אינו נותר, דאם כן הוה ליה
כאחד מאיבריה. וחיוב בורע והלחיים והקבה - ד"רובי הובח" קרינא ביה ודברים
יו. ואם מת - בלא שחיטה. מהור מלמא - דשחיטת אמו מטהרת. כרבי מאיר
— קא סלקא דעתיה: לרבנן לא מהניא ליה שחיטה ידידה כלל, דהא (שוחט) ושחוטן
ועומד הוא. כבר מצאו מת - במעי אמו
קאמר. וכולהו רבי מאיר אמרה, דמורה רבי
מאיר בן תשעה מת דשחיטת אמו מתירתה,
וזה שאמו טרפה היא - מתירתה מיהא מיד
נבלה כאחד מאיבריה. אלא לדידך - דלא
מהדרת לי כבר מצאו קאמינא, קשיא
ארבעה סימנים - וכולהו כרבנן. ומודו רבנן
דאם בא לשוחטו - שחוט ומועיל לו, ולא
אמר שחוט ועומד הוא. אשכחיה רבי אסי -
לרבי זירא. ישר - שפיר קאמרת דארבעה
סימנים כשרין בו, וכן אמר רבי יוחנן. מכלל
דפליג עליה ריש לקיש - בעיא בעי מיניה:
שמעת שנחלק עליך? משהא הוה שחי ליה
— מנהגו של ריש לקיש, כשאומר רבי יוחנן
שמועה שאינו מודה לו - שהו ריש לקיש:
שעה או שנים קודם שידלוק עלי, אולי
יחזור בו. ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע
אם נחלק עלי. משתא הוה שחי - שוטה
מים היה כשאמר רבי יוחנן, ובתוך כך יצא
רבי אסי. הפריס - עמד על פרסותיו. לתנא
קמא, כיון שהלך - טעון שחיטה מדרבנן,
דאיתו לחלוף לאכול בהמה בלא שחיטה.
לדברי האומר - חנניא הוא, ב"אותו ואת
בנו" (חולין עחב). דקאמר: נוהג בוכרים. אין
לו תקנה - שהרי הוא כמי שאין לו אלא
סימן אחד מצד אמו, שהסימן השני שחוט
ועומד הוא, שאין שחיטה נוהגת בו, ובהמה
בחד סימן לא מהניא מודה. והאי סימנא בתרא
לא מצטרף לקמא, שאין לך שהיה גדולה
מזו שהראשון שחוט משגול. ולית ליה לרב
משרשיא הא דאמרין לעיל: ארבעה סימנים
אכשר ביה רחמנא. הכל מודים - תנא קמא
דפליג אררבי שמעון שזורי, ומצריך שחיטה
לחפריס על גבי קרקע מדרבנן, בהאי מודי.
מידבר דבירי - קול יצא עליו מאן? קלוט הו
בן פקועה הוא, ומתוך שתמהוין על קליטתו
זוכרין את כל דבריו. הכי גרסינן: איכא
דאמרי אמר אביי - הכל מודים בקלוט בן
קלוטה, ואותה קלוטה פקועה היתה, וזה
הקלוט נמצא בה. הוה ליה בן פקועה -
שנתקיים וגדל. דנפל דובא עליה - הזאב
טרפו, ולא היה יכול עוד לחיות. וזיל שחטיה
— כרבנן, דאמרי: הפריס על גבי קרקע טעון
שחיטה. ואפילו רבי יוחנן לא - קא פליג
עליה דעירי אלא בבנו. במסוכן ובתרומת
מעשר של דמאי - ותו לא, ושמעין מינה
דחפריס על גבי קרקע טעון שחיטה. היוצא
בקולר - שנתחייב מיתה למלכות. כתבו -
אף על גב דלא אמר "תנו" - דעתיה שיתנו
לה, ועשאו שלוחים אף לגרש, אלא שהיה
בחול על נפשו. והמפרש - מן היישוב לים.
והיוצא בשנייאר - למדברות. המסוכן -
מתוך חלו. תרומת מעשר של דמאי שחורה
למקומה - והרי קן מזומעין, שאין תרומה
עולה אלא באחד ומאה וכאן אין כאן אלא
משה

חולין דף עה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז והדר" (ליום שישי) קמא

לכל שהוא בן פקועה, ויבואו לאכול בהמה אחרת בלא שחיטה. אך
לרבי שמעון שזורי בן פקועה לעולם אינו צריך שחיטה, ואפילו בן
חמש שנים וחורש בשדה שהפריס על הקרקע.
ולד שאביו ואמו בני פקועה, שהם כשחוטים, אף הן כשחוט. ולהלן
(ענה) נחלקו התנאים האם חוששים לזרע האב. כלומר, האם ולד
הבהמה מתייחס גם אחרי אביו ואף דיני האב חלים על הולד, או
שהוא מתייחס רק אחר אמו. ואם כן, אם אביו ואמו בני פקועה, ודאי
שאף הולד בן פקועה. אך אם אביו בן פקועה ואמו בהמה גמורה,
לדעה שאין חוששין לזרע האב, ודאי הולד בהמה גמורה, שהוא
מתייחס רק אחר אמו. אך לדעה שחוששים לזרע האב, הגמרא כאן
דנה מה דינו: **אמר רב משירשיא, לדרבי חנניה האומר** (ענה) **חוששין**
לזרע האב, שולד בהמה מתייחס אף לאביו, וחלים דיני האב על
הולד, אם כן **בן פקועה זכר הבא על בהמה מעלייתא** הטעונה
שחיטה, **הולד אין לו תפנה ואסור באכילה**, שהוא כמי שאין לו
אלא סימן אחד מצד אמו, שהסימן שמצד אביו הן פקועה כשחוט
ועומד ואין שחיטה נודהגת בו, ובהמה אינה ניתרת אלא בשחיטת שני
סימנים.
הגמרא מביאה דין בבן פקועה שהפריס: **אמר אביי, הכל – רבי**
שמעון שזורי וחכמים מודים בעובר קלוט – שפרסותיו אינן
מחולקות כשאר בהמה כשירה, שהוא **בן פקועה, שפוטרי בלא**
שחיטה אף כשהפריס. מאי מעמא, לפי שכל מלתא דתמייהא
מידבר דכירי לה אינשי – כל דבר תמוה ומשונה האנשים וזכרים
אותו, וקלוט הוא דבר תמוה, ויזכרו גם שהוא בן פקועה וידעו שלכך
נאכל בלא שחיטה, ולא יחליפוהו בשאר בהמה.
איכא דאמרי, אמר אביי, הכל – רבי שמעון שזורי וחכמים מודים
בעובר שהוא קלוט, בן לבהמה קלוטה, ועובר זה היה גם **בן**
פקועה, שהוציאוהו מאמו הקלוטה לאחר שחיטתה, שפוטרי בלא
שחיטה אף כשהפריס. **מאי מעמא, תרי תמייהי – שתי תמיחות**
מידבר דכירי אינשי, ובעובר זה יש שתי תמיחות, שהוא קלוט, ואמו
קלוטה, וידעו שמשום שהוא בן פקועה נאכל בלא שחיטה, ולא
יחליפוהו בשאר בהמות.
הגמרא דנה בדעת רבי שמעון שזורי, ומדי ההלכה: **אמר זעירי אמר**
רבי חנינא, הלכה כרבי שמעון (בן) שזורי. וכן היה רבי שמעון
שזורי מתיר בכנו וכן בנו של בן פקועה בלא שחיטה עד סוף כל
הדורות, ולא גזר בהם שחיטה שמא יחליפום באחרת. ורבי יוחנן
אמר, אף לרבי שמעון שזורי רק הוא – **הבן פקועה מותר בלא**
שחיטה, ובנו אסור מדרבנן עד שישחטנו, שכיון שנולד כדרך
הנולדים ונראה כשאר בהמה, יחליפוהו בשאר בהמות.
מספרת הגמרא: **אדא בר חבנ, הוה ליה בן פקועה, הנפל דבא**
עליה – שקפץ עליו זאב וטרפו, ולא היה יכול לחיות עוד. אתא אדא
בר חבנ לקמיה דרב אשי לשואלו מה דינו. אמר ליה רב אשי, זיל
– לך שחטיה, כחכמים שלאחר שהפריס טעון שחיטה מדרבנן. **אמר**
ליה אדא בר חבנ לרב אשי, והאמר זעירי אמר רבי חנינא הלכה
כרבי שמעון שזורי, וכן היה רבי שמעון שזורי מתיר בכנו וכן בנו
עד סוף כל הדורות. ואפילו רבי יוחנן שחלק, לא קאמר שטען
שחיטה אלא בכנו, אבל איהו – הבן פקועה עצמו, לא צריך שחיטה
אף לרבי יוחנן, ונמצא שהסכימו רבי חנינא ורבי יוחנן שאין צריך
שחיטה, ומדוע פסקת כחכמים. אמר ליה רב אשי, רבי יוחנן שאמר
הוא מותר ובנו אסור, לדרבי רבי שמעון שזורי קאמר, אבל
להלכה לא סבר כמותו אלא כחכמים, ולכך פסקתי כחכמים. חזר
אדא בר חבנ ושאל את רב אשי: והאמר רבין בר חנינא אמר עולא
אמר רבי חנינא, הלכה כרבי שמעון שזורי, ולא עוד אמר רבי
מקום ששנה רבי שמעון שזורי במשנתנו חלק על שבכגור, הלכה
במותו, ולמה פסקת כחכמים. אמר ליה רב אשי, אנא איני סובר
כרבי חנינא בזה, אלא בי הא סבירא לי, דאמר רבי יוחנן, הלכה
כרבי שמעון שזורי רק במסוכן, ובתרומת מעשר של דמאי, אבל
בשאר דינים אין הלכה כמותו, ונמצא שבבן פקועה הלכה כחכמים
שבהפריס טעון שחיטה מדרבנן.

מעון הולד שחיטה לעצמו, שאם באנו להתירו בשחיטת אמו
הטריפה, נמצא שהוא כאחד מאבריה, והרי את אבריה אינה מתירה.
וחייב פרוע ולחיים והקבה, שכל שחייב בשחיטה להתיר עצמו,
חייב במתנות כדונוה. **ואם מת בלא שחיטה, מהור מלמא במשא,**
ששחיטת אמו הטריפה מטרתו מטומאת נבילה, כמו שמתהרת את
עצמה.
רבא סבר כרבי אמי, שלחכמים המתירים בן תשעה בשחיטת אמו
נחשב העובר כשחוט, וכשאמו טריפה אינו נותר בשחיטת עצמו. ולכן
מקשה: **אמר ליה רבא לרב חסדא, מה שאמרת שמעון שחיטה,**
במא, ודאי כרבי מאיר, שסבר שכן תשעה צריך שחיטה להתיר
עצמו, שהרי לחכמים הוא כשחוט ושחיטת עצמו לא מועילה. אולם
סוף דבריו, **ואם מת מהור מלמא במשא, במא, כרפן שמועילה**
שחיטת אמו לולד, ולכן בטריפה שחיטתה מטרתו מנבילה, נמצא
דבריו סותרים. השיב רב חסדא לרבא: **וליטעמך שדברי סותרים,**
הא דתני רבי חייא כדברי וכלשונ, השוחט את הפרפה ומצא בה
בן תשעה חי, מעון שחיטה וחייב פרוע ולחיים והקבה, ואם מת
מהור מלמא במשא, אף עליו תקשה, שמה שאמר מעון שחיטה,
במא, כרבי מאיר, ומה שאמר ואם מת מהור מלמא במשא,
כרפן, וכיצד שיתורץ רבי חייא, יתורצו דברי.
השיב רבא לרב חסדא: **הא לא קשיא, שאפשר שכוונת רבי חייא**
באומר ואם מת, 'אם כבר מצאו מת' קאמר, והיינו, שדבריו כרבי
מאיר, ולכן אמר תחילה שכן תשעה חי טעון שחיטה, אלא שמודה
רבי מאיר במצאו מת שמתירתו שחיטת אמו, ולכן הוסיף רבי חייא
שבמצאו מת ואמו טריפה, אף שלא הותר באכילה שחיטתה
מטהרתו מנבילה. אלא לדידך שלא כיוונת לומר 'כבר מצאו מת',
שהרי לא תירצת כך את דבריו, אלא כוונתך כפשוטו שנמצא חי
והוציאוהו ואחר זמן מת, אם כן קשיא, שתחילת דבריו כרבי מאיר
וסופם כחכמים.
מתרץ רב חסדא: **אמר ליה רב חסדא לרבא, לדידי – על דברין נמי**
לא קשיא, שארבעה סימנים אפשר ביה רחמנא. כלומר, כל דברי
כחכמים שכן תשעה חי נותר בשחיטת אמו, ולכן שחיטת אמו
הטריפה מטרתה, אך מודים כחכמים שאינו כשחוט מחמת כן אלא
אפשר להתירו גם בשחיטת עצמו, שהוא נותר בשנים מתוך ארבעת
הסימנים, או בשני סימני אמו או בשני סימני עצמו. ולכן אף בנמצא
במע טריפה כשנשחטה, סימניו קיימים, ואפשר להתירו בהם
באכילה.
מספרת הגמרא: **בי קליק – כאשר עלה רבי זירא לארץ ישראל,**
אשכחיה – ומצאו (לרבי) [רבי] אסי לרבי זירא, דיתבי וקאמר ליה
להא שמעתא, כיצד דנו בזה רב חסדא ורבא. אמר ליה רבי אסי
לרבי זירא, יישר – יפה אמרת בשם רב חסדא שארבעה סימנים
הכשירה התורה בעובר, וכן אמר רבי יוחנן. שאל רבי זירא: מה
שאמרת בשם רבי יוחנן ולא בשם ריש לקיש, מפלל – האם כוונתך
ששמעת דפליג עליה רבי שמעון בן לקיש. השיב רבי אסי: משנהא
הוה שחי ליה ושתיק ליה – משתנה היה ריש לקיש ושותק לרבי
יוחנן, ואיני יודע מה דעתו. כלומר, מנהגו של ריש לקיש, שכשהיה
חולק על רבי יוחנן, לא היה משיב מיד, אלא ממתין שמא רבי יוחנן
יחזור בו. ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע אם ריש לקיש חלק על
רבי יוחנן. ואיכא דאמרי, משתא הוה שחי ושתיק ליה – שירש
לקיש היה שותה מים בבית המדרש כשאמר רבי יוחנן שמועה זו,
ולכן לא אמר דבר, ומתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע אם ריש לקיש
חלק על רבי יוחנן.
שנינו במשנה: **רבי שמעון שזורי אומר, אפילו וכו' בן חמש שנים**
וחורש בשדה, שחיטת אמו מטרתה. מקשה הגמרא: דברי רבי
שמעון שזורי, היינו – הרי הם כתנא קמא, שלשניהם בן תשעה מותר
בשחיטת אמו, ואין צריך שחיטה לעצמו, ובמה נחלקו. מתרצת
הגמרא: אמר רב כהנא, הפריס – עמד על פרסותיו והלך על גבי
קרקע, איכא בינייהו. שלתנא קמא, אם הפריס צריך שחיטה
מדרבנן, שגורו חכמים שלא לאוכלו בלא שחיטה משום שלא ידעו

משנה

1 שלש עצמות ישנם ברגל הבהמה. העליונה היא הירך, המחוברת
2 בראשה לעצם האליה ובתחתיתה לעצם השוק. העצם האמצעית
3 היא השוק, ובתחתיתה נמצא צומת הגידים. והעצם התחתונה היא
4 הרגל, שמחוברים בו הפרסות, והיא קרויה 'ארכובה הנמכרת עם
5 הראש'. ובין העצם התחתונה לאמצעית יש עצם קטנה שהיא
6 הערוקם. המשנה דנה בענין הטריפות שברגל: **בַּהֶמָה שֶׁנֶּחְתְּבוּ**
7 **רְגְלֶיהָ** האחוריות, מן ה**אֲרֻכְבוֹתָהָ** שהוא הפרק המחובר בין העצמות
8 ו**לְמַטָּה** ממנו, **בְּשִׁירָה**, שאין זה גורם לטריפות הבהמה. אבל אם
9 נחתכו רגליה מן ה**אֲרֻכְבוֹתָהָ** ו**לְמַטָּה**, פסולה וטריפה.
10 וכן כשנפיל או נחתך צומת ה**הִיָּדִין**, שהוא מקום שהגידים דבוקים זה
11 בזה ונראים כאחד, ונמצא בתחתית העצם האמצעית לפני הפרק, אף
12 שלא נחתכה העצם, הבהמה טריפה.
13 ואם נשבר העצם ולא נחתך, אם רוב ה**בָּשָׂר** שסביב מקום השבר
14 קיים, ומכסה את רוב עובי וזיקף העצם, שחיתתו של הבהמה
15 מטהרתה לאבר, ואין נחשב כאבר המדולדל, אלא כאבר מהבהמה
16 ואף מותר באכילה. ואם לאו, שאין מכסה הבשר את רוב הזיקף
17 העצם, אין שחיתתו מטהרתה לאבר, ואף כשהבהמה מותרת,
18 מהשבר ולמטה אסור באכילה, שנחשב כאבר המדולדל והשחיטה
19 אינה מתירתו.

גמרא

21 הארכובה היא הפרק שבין העצמות. הגמרא מבארת באיזו ארכובה
22 דיברה המשנה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֱמֵר רַבִּי תִּיָּא, 'לְמַטָּה'**
23 **שֶׁאִמְרָה** המשנה, שכשנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשירה,
24 הכוונה **לְמַטָּה מִן הָאֲרֻכְבוֹתָהָ** מיד, שנחתכו מיד בסמוך לארכובה זו
25 מלמטה, כשירה. ו**לְמַטָּה** שאמרה המשנה טריפה, הוא **לְמַטָּה מִן**
26 **הָאֲרֻכְבוֹתָהָ**, כלומר מיד בסמוך למעלה. ו**בְּאִיזוֹ אֲרֻכְבוֹתָהָ אָמְרוּ**,
27 **בְּאֲרֻכְבוֹתָהָ הַנִּמְכָּרֶת עִם הָרֹאשׁ**, שהיא הפרק שבין העצם התחתונה
28 לאמצעית, שאם נחתכה הרגל למטה מהארכובה בסמוך לה, היינו
29 בעצם התחתונה, כשירה, ואם נחתכה למעלה מהארכובה בסמוך
30 לה, היינו בתחתית העצם האמצעית במקום צומת הגידים, טריפה,
31 וכל שכן שאם נחתכה בגובהה של העצם האמצעית, שהיא טריפה.
32 אך **עוֹלָא אָמַר** בשם **רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא**, משנתינו עוסקת באותה ארכובה
33 ש**נִכְנְדוּ** – שכנגד אותו מקום שהמשנה עוסקת בו, **בְּנִמְלֵי נִכְרְ** –
34 מקום זה בולט בגמל, והיינו הארכובה המחוברת בין העצם האמצעית
35 והעליונה. ואם נחתכה הרגל למטה מארכובה זו, כלומר בעצם
36 האמצעית, כשירה, ואם נחתכה למעלה ממנה, כלומר בעצם
37 העליונה, טריפה.
38 עולא מוכיח את שיטתו מהמשנה: **אָמַר לִיה עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה,**
39 **בְּשִׁלְמָא לְהִיָּדִי דְאִמְיָא** – לשיטתי שאמרת שהארכובה היא
40 ש**נִכְנְדוּ בְּנִמְלֵי נִכְרְ**, ואם כן נחתכה הרגל בעצם האמצעית כשירה,
41 ה**הִיָּדִי דְקִתְנִי** בסיפא וכן **שֶׁנִּפְטַל צוּמַת הִיָּדִין**, ללמדך שאף בעצם
42 האמצעית רק אם נחתך בגובהו כשירה, אך אם נחתך בתחתיתו
43 במקום צומת הגידים, טריפה. **אָלָא** לְהִיָּדִי שֶׁהָאֲרֻכְבוֹתָהָ הֵיא זו
44 הנמכרת עם הראש, ואם נחתכה הרגל בעצם האמצעית טריפה, **מֵאִי**
45 **וְכֵן שֶׁנִּפְטַל צוּמַת הִיָּדִין**, הרי כיון שנחתכה הרגל אף צומת הגידים
46 נחתך, ואם כן ניטל צומת הגידים כלול בנחתכה הרגל.
47 מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה** לעולא, הרישא מדברת כגון
48 שנשבר העצם מעל ה**רְכֻבָּה בְּלֹא** שנחתך **צוּמַת הִיָּדִים**, שהגידים
49 קיימים. והסיפא מדברת כשנחתך **צוּמַת הִיָּדִים בְּלֹא** שנחתכה
50 ה**רְכֻבָּה**, שהעצם האמצעית קיימת. וללמדנו שבשניהם נטרפת
51 הבהמה.
52 מקשה עולא על התירוץ: וְהָאִי נֶחְתְּבוּ קִתְנֵי בְּרִישָׁא, שמשמע
53 שנחתכה הרגל עם צומת הגידים, ואין להעמידה כשנשברה העצם
54 ללבד, ואם כן ניטל צומת הגידים בכלל נחתך הרגל הוא. **אִישְׁתִּיק רַב**
55 **יְהוּדָה**.
56 אולם לְבִתְרָה דְנִפְק – לאחר שיצא עולא, **אָמַר רַב יְהוּדָה** לעצמו,

58 **מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר לִיה** – מדוע לא השבתי לו, שאכן כוונת
59 המשנה שנחתכה הרגל לגמרי, אך **לְמַטָּה** שאמרה המשנה הוא
60 **לְמַטָּה מִן הָאֲרֻכְבוֹתָהָ** ומצומת הגידים, שבנחתכה בעצם התחתונה
61 כשירה, וכן **לְמַטָּה**, אין הכוונה למעלה מהארכובה מיד, אלא
62 שנחתך בגובהה של העצם האמצעית **לְמַטָּה מִצוּמַת הִיָּדִין**,
63 שכשחותך שם את הרגל רק העצם נחתכת ולא צומת הגידים, ולכן
64 צריכה המשנה לחדש שבנחתכה הרגל בעצם האמצעית מעל צומת
65 הגידים טריפה, וגם לחדש שאם ניטל צומת הגידים בלא חיתוך
66 העצם, טריפה משום חיתוך הגידים עצמם.
67 הדר – שוב חזר בו רב יהודה ואמר, טוב שלא השבתי לו כן, וכי לא
68 **אָמַר לִיה** תשובה הוגנת שהרישא התכוונה לארכובה בלא צומת
69 הגידים, ואמר לִי הרי נחתכו קִתְנֵי. **הָכָא נִמִּי**, אילו הייתי משיב
70 תשובה זו, היה משיבי שהרי מן ה**אֲרֻכְבוֹתָהָ** ו**לְמַטָּה** קִתְנֵי במשנה,
71 שמשמע מיד מעל הארכובה התחתונה טריפה, ושם הוא מקום צומת
72 הגידים, ואין לומר ש'למטה' הכוונה למעלה מצומת הגידים.
73 הגמרא מביאה לשון אחרת ברב יהודה: **רַב פַּפָּא מִתְנֵי הָכִי, אָמַר**
74 **רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֱמֵר רַבִּי תִּיָּא, 'לְמַטָּה'** האמור במשנה
75 שכשנחתכו רגליה כשירה, פירושו **לְמַטָּה מִן הָאֲרֻכְבוֹתָהָ** ו**מִצוּמַת**
76 **הִיָּדִין** ונמצא בתחתית העצם האמצעית, היינו כוונתה לעצם
77 התחתונה ששם לעולם כל שיחותך בה כשירה, ו**לְמַטָּה** שאמרה
78 המשנה טריפה, פירושו **לְמַטָּה מִן הָאֲרֻכְבוֹתָהָ** ו**מִצוּמַת הִיָּדִין**,
79 והיינו לעצם העליונה ששם לעולם טריפה. ומבארת המשנה את דין
80 העצם האמצעית, וכן **שֶׁנִּפְטַל צוּמַת הִיָּדִין**, כלומר, בעצם
81 האמצעית יש אופן שטריפה ויש אופן שכשירה, שאם נחתכה הרגל
82 בחלק התחתון של העצם במקום צומת הגידים, טריפה, ואם נחתכה
83 בחלק העליון מעל צומת הגידים, כשירה. מסיים רב פפא: **וְאֲרֻכְבוֹתָהָ**
84 **גּוֹפָה**, מתפרשת כְּדַעוּלָא **אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא**, שהכוונה לארכובה
85 העליונה שכנגדו בגמל ניכר, ולכן למעלה ממנה הכוונה לעצם
86 העליונה ששם טריפה בכל ענין.
87 נמצא, שלעולא ולרב פפא, אם נחתכה העצם האמצעית בחלקה
88 העליון מעל צומת הגידים, כשירה, ואם נחתכה בצומת הגידים
89 שהוא בחלק התחתון, טריפה. מקשה הגמרא: **וּמֵי אִיכָא מִיָּדִי**
90 **דְאִילוּ מְדִלִי פְסִיק לִיה, וְחִיָּה, מִתְנֵי פְסִיק לִיה, וּמִתָּה –** וכי יש
91 אבר בבהמה, שאילו יחתכו למעלה, תחיה הבהמה וכשירה, ואילו
92 יחתכו למטה, תמות וטריפה, והלא הדעת נותנת שככל שהחתך
93 קרוב יותר למרכז גוף הבהמה, היא יותר קרובה למות מחמתו. ואילו
94 לשיטתכם, אם חותך בעצם האמצעי במקום צומת הגידים טריפה,
95 ואם חותך מעל צומת הגידים כשירה.
96 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אֲשִׁי, וְכִי סוּגֵי מְרָפוֹת קָא מְדַמִּית לְהִיָּדִי**
97 **–** זה לזה, הרי אין אומרים במְרָפוֹת זו דומה לזו, שֶׁהִי מִצָּאנוּ
98 בבהמה שהותקנה מִפְּאָן וּמִתָּה, ואם הותקנה מִפְּאָן וְחִיָּה, וכגון
99 שבנחתכו הסימנים בצווארה היא מתה, אך אם חותך כל כתפיה היא
100 חיה, אלא ודאי שאין כל האיברים שוים, שיש אבר שהחיות תלויה
101 בו יותר משאר איברים, ואף כאן עיקר החיות בעצם האמצעית
102 תלויה בצומת הגידים ולא למעלה ממנו.
103 הגמרא מבארת את מקום צומת הגידים. מבררת הגמרא: **וְאֵלּוּ הֵן**
104 **צוּמַת הִיָּדִין** – מזהיכן מתחיל והיכן כלה כח חיותם של הגידים.
105 משיבה הגמרא: **רַבָּה אָמַר** בשם **רַב אֲשִׁי, דְאִנְרָמָא וְלִכְר –** הגידים
106 שבעצם האמצעית ולחוץ כלפי מעלה. שמעל הפרק בעצם
107 האמצעית ישנם כשתים ושלש אצבעות שאין עליהם בשר אלא רק
108 גידים הצמודים לעצם, ואין זה צומת הגידים, אלא כשפורשים
109 מהעצם ומהלכים בבשר, שם מתחיל צומת הגידים. וכל זמן שעדיין
110 צומתים וקשורים יחד ונראים כגיד אחד, הוא צומת הגידים, עד
111 שמתפשטים ומתפצלים זה מזה, וכמבואר להלן. **רַבָּה פַּר רַב הוֹנָא**
112 **אָמַר** בשם **רַב אֲשִׁי, דְאִנְרָמָא וְלִנְיו –** הגידים שבעצם האמצעית
113 ולפנים עד הפרק. שרק היכן שהגידים צמודים לעצם, שאין שם בשר
114 כלל, כלפי מטה עד הפרק הוא צומת הגידים, אבל למעלה היכן
115 שמהלכים בבשר אינו צומת הגידים. **רַבָּא בְּרִיה דְרַבָּה פַּר רַב הוֹנָא**

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קמג רש"י תוספות

משנה רגליה - האחרונים. ארכובה - מפרש בגמרא. צומת הגידין - למעלה מארכובה הוא, וסמוך לה, והן אותן שלשה חוטי' שנוטלין מנקרי הבשר מתולולית העצם שקרוי *ציקריון. וכן שנישל - אפילו לא נחתך העצם. נשבר העצם - ולא נחתך. אם רוב בשר קיים - מפרש בגמרא: רוב עובי ורוב היקפו. שחיטתו מטהרת ומותר באכילה, ואם לאו - אין שחיטתו מטהרת. ואפילו במקום שהבהמה מותרת -

היא אבר אסור משום "ובשר בשדה טרפה", כדאמרין (חולין עגב): להביא האבר והבשר המדולדלין. שלשה עצמות בירך: התחתון, והוא עצם הנחתך עם הפרסות שבמפשטין הבהמה, ואותה ארכובה נקראת "ארכובה הנמכרת עם הראש". ולמעלה הימנה עצם האמצעי, וצומת הגידין בתחתיתו, סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התחובה באליה. גמרא למטה - דקתני מתניתין: כשרה. למטה מן הארכובה - סמוך לה מיד קאמר. דלא תימא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שבין הקולית ועצם האמצעי, ומאי למטה דקתני כשרה - למטה הימנה ומכל עצם האמצעי שבו צומת הגידין קאמר. דלמטה ממנו ליכא למימר כשרה, דהא אפילו צומת הגידין שהוא בשיפולי של עצם אמצעי קתני מתניתין טרפה, וכל שכן בגובהו. הא לא אמרין, אלא: למטה - למטה מן הארכובה. סמוך לה קאמר כשרה, כדמסיים מילתיה ואילו, דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר. למעלה למעלה מן הארכובה - מיד קאמר טרפה, והיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה, וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך: מאי "וכן שנישל צומת הגידין? הוה תנא ליה: למעלה מן הארכובה - טרפה! כנגדו - של אותו מקום דמתניתין. בגמל ניכר - דקסבר רבי אשעיא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה, ושם בולט עצם בירך הגמל. והבי תניא בבכורות (מאא), דאותה ארכובה ניכרת בגמל, דתנן: זנב העגל שאינה מגעת לערקום. ארכובה - היא מום לפסול. ותני עלה: קפץ העליון ולא קפץ התחתון, וכנגדו בגמל ניכר. היינו דקתני וכן שנישל - משום דתנא: למטה מן הארכובה עליונה כשרה,

דהיינו נחתך עצם האמצעי - איצטרך למיתני: וכן שנישל, דאף על גב דאם נחתך בגובהו כשרה, היכא דנחתך בשיפולי במקום צומת הגידין - טרפה. וכדמתרץ לקמן: ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וזוהי. אלא לדידך, דאמרת: ארכובה תחתונה, למעלה מיד בסמוך משמע, היינו ניטל צומת הגידין אמר ליה תנא ארכובה בלא צומת הגידין - והא נחתכו - לגמרי משמע. תנא ליה תנא: ניטל הצומת, ולמה ליה למהדר ולמתניה? והא ליכא למיטר: תנא רכובה עם צומת הגידין בלא ארכובה, דאם כן ניתני: ניטל צומת הגידין, וכל שכן נחתכו! לכתר דנפק - עולא. אמר - רב יהודה לנפשיה. מאי טעמא לא אמרי - דלמטה דקאמר, הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין, ולמעלה דקתני - לאו למעלה מיד משמע, אלא בגובהו של עצם, למעלה מן הצומת. והדר תנא: וכן שניטל הצומת, דאם נחתך בתוך הצומת נמי טרפה. הדר אמר - שפיר עבדי דלא אמרי ליה. ולא אמרי ליה - בתמימה, וכי לא אמרתי לו טעם הגון, רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה, ופרכי מלישנא דמתניתין, ואמר ליה: נחתכו קתני? והכא נמי, אי הוה אמרי ליה - כהוה זייק נמי לישנא, ואמר ליה: "מן הארכובה ולמעלה" קתני, דשמשע בסמוך, והיינו בצומת הגידין. רב פפא מתני - לדרב יהודה הכי. למטה - דמתניתין לאו למטה מיד קאמר. דרכובה דמתניתין ברכובה עליונה מיירי, הלכך למטה דיהי רדמינו עצם אמצעי, זימנן דטרפה. אלא הכי קאמר: למטה מאותה רכובה ומעצם אמצעי כולו, דהיינו בעצם התחתון - ודאי כשרה. למעלה למעלה מן הארכובה - דהיינו בקולית - ודאי טרפה כל מקום שחתך. ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה - כגון בצומת הגידין, ויש מקום שהיא כשרה - כגון למעלה מן הצומת. ורכובה גופה איזו היא? כדעולא - עליונה. ופרכינן ללישנא דעולא ודרב פפא: ומי איכא מיד רבי מרלי פסיק לה - למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי - כשרה. וכי מתני פסיק לה - וכשמשפיל להו לחותכה בצומת - טרפה? וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא, ולמעלה מרכובה התחתונה, כל מקום שחתך - טרפה. וכן ניטל צומת בלא רכובה. דלא חזינן דהדר ביה רב, ולקמן פסיק להכתא הכי אפילו בנשבר העצם, וכל שכן נחתך לגמרי. אלו הן צומת הגידין - מהיכן מתחיל, והיכן כח חיות הגידין? דאגרמא ולכר - משיזאצין הגידין מן העצם ומהלכין בבשר. שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידין ארוקין בו, וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל, וכל זמן שהן צמותין וקשורין השלשה יחד - קרי צומת. עד מקום שמתפשטין ומתפצלין זה מזה, כדמפרש לקמן. דאגרמא ולני - אין נקראין צומת אלא מקום אריקתן בעצם, ממקום שגאדקין בו עד הפרק. דעילוי ערקומא - עצם קטן הוא המחבר את הפרקים. ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין - קרי צומת, וכל מקום שיחתכו שם טרפה. והאי שיעורא נפיש מכולהו, שמתחיל מיד מן הערקום ולמעלה, והוא למטה מסוף העצם האמצעי, ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום - טרפה. דערקומא גופה - נחתכו גידין כנגד הערקום עצמו. לא תצויה ליה - דמחמיר טפי. דפריי טבחי - במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשגמקין אותו *ציקריון, ורוצין לליטול אותו גידין, והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרת: כשמפשטין הבהמה, משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים. צומתין - מחוברין יחד ונראין כגיד אחד. ועד כהם - ארכו של צומת. ארבעה כפדי - ארבע אצבעות. בלישי - קודם שיבלעו בתוך הבשר. אשוני - קשין. רביכי - לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין. דויתן

אלא לדידך מאי בר' - תימה: דלמא סובר כמאן דאמר צומת הגידין היא דאגרמא ולכר, דהיינו כשיצא מן העצם. אבל למעלה מן הארכובה לא מיטרף משום צומת הגידין ויש לומר: מדפריך ליה עולא, מכלל דהוה פשיטא ליה דצומת הגידין היא דאגרמא ולני. ועוד, דרב יהודה דקאמר בסמוך: היכא דפריי טבחי, והיינו דרבא בריה דרבא בר רב הונא דקאמר: עילוי ערקומא, שהוא עדיין יוחר. הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני - ליעולא. ניחא, דמצי לפרש מן הארכובה ולמטה - מיד. אף על גב דלא בכל מקום כשרה, כמו כנגד צומת הגידין, מכל מקום כיון דמיתוקם למטה מיד, ולמעלה מיד - ניחא.

גמרא אמר רב יהודה אמר רב אמר רבי חיאי: למטה למטה מן הארכובה, למעלה - למעלה מן הארכובה, פאיזו ארפובה אמרו - בארפובה הנמכרת עם הראש. עולא אמר רבי אשעיא: כנגדו בגמל ניכר. אמר ליה עולא לרב יהודה: בשלמא לדידך, דאמינא כנגדו בגמל ניכר - היינו דקתני: וכן שניטל צומת הגידין. אלא לדידך, מאי "וכן שניטל צומת הגידין"? אמר ליה: רכובה בלא צומת הגידים, וצומת הגידים בלא רכובה. - והא "נחתכו" קתני! אישתיק. לכתר דנפק, אמר, מאי טעמא לא אמרי ליה: למטה - למטה מן הארכובה, למעלה - למעלה מצומת הגידין? הדר אמר: ולא אמרי ליה, ואמר ליה: "נחתכו" קתני? הכא נמי - "מן הארכובה ולמעלה" קתני. רב פפא מתני הכי, אמר רב יהודה אמר רב אמר רבי חיאי: למטה - למטה מן הארכובה ומצומת הגידין, למעלה - למעלה מן הארכובה ומצומת הגידין, וכן שניטל צומת הגידין, וארכובה גופה - כדעולא אמר רבי אשעיא. ומי איכא מיד, דאילו מדלי - פסיק ליה ותייה, מתיה - פסיק ליה ומתיה? אמר רב אשי: טרפות קא מדמינן להדיד? אין אומרין בטרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן - ומתה, חותכה מכאן - ותייה. ואילו הן צומת הגידין? רבא אמר רב אשי: דאגרמא ולכר. רבא בר רב הונא אמר רב אשי: דאגרמא ולני. רבא בריה דרבא בר רב הונא אמר רב אשי: דעילוי ערקומא. ותיב ההוא מרבנן קמיה דרבי אבא, ותיב וקאמרי: דערקומא גופה. אמר ליה רבי אבא: לא תצויה ליה! הכי אמר רב יהודה: היכא דפריי טבחי. והיינו רבא בריה דרבא בר רב הונא אמר רב אשי. אמר רב יהודה אמר שמואל: צומת הגידים שאמרו - מקום שהגידין צומתין, ועד כהם? אמר ליה ההוא מדרבנן, ורב יעקב שמייה: כי הוינן בי רב יהודה, אמר לן: שמעו מני מלתא דמגברא רבא שמייע לי, ומנו - שמואל: צומת הגידין שאמרו - מקום שהגידין צומתין בו, וממקום שצומתין עד מקום שמתפשטין. וכמה? אמר אבוי: ארבעה כפדי בתורא. כדקאמרי? אמר אבוי: בלישי - הווי צומת הגידים, בלישי - לא הווי צומת הגידים; אשוני - הווי צומת הגידים, רביכי - לא הווי צומת הגידים; חוורי - לא הווי צומת הגידים, חוורי - לא הווי צומת הגידים.

וכדמתרץ לקמן: ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וזוהי. אלא לדידך, דאמרת: ארכובה תחתונה, למעלה מיד בסמוך משמע, היינו ניטל צומת הגידין אמר ליה תנא ארכובה בלא צומת הגידין - והא נחתכו - לגמרי משמע. תנא ליה תנא: ניטל הצומת, ולמה ליה למהדר ולמתניה? והא ליכא למיטר: תנא רכובה עם צומת הגידין בלא ארכובה, דאם כן ניתני: ניטל צומת הגידין, וכל שכן נחתכו! לכתר דנפק - עולא. אמר - רב יהודה לנפשיה. מאי טעמא לא אמרי - דלמטה דקאמר, הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין, ולמעלה דקתני - לאו למעלה מיד משמע, אלא בגובהו של עצם, למעלה מן הצומת. והדר תנא: וכן שניטל הצומת, דאם נחתך בתוך הצומת נמי טרפה. הדר אמר - שפיר עבדי דלא אמרי ליה. ולא אמרי ליה - בתמימה, וכי לא אמרתי לו טעם הגון, רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה, ופרכי מלישנא דמתניתין, ואמר ליה: נחתכו קתני? והכא נמי, אי הוה אמרי ליה - כהוה זייק נמי לישנא, ואמר ליה: "מן הארכובה ולמעלה" קתני, דשמשע בסמוך, והיינו בצומת הגידין. רב פפא מתני - לדרב יהודה הכי. למטה - דמתניתין לאו למטה מיד קאמר. דרכובה דמתניתין ברכובה עליונה מיירי, הלכך למטה דיהי רדמינו עצם אמצעי, זימנן דטרפה. אלא הכי קאמר: למטה מאותה רכובה ומעצם אמצעי כולו, דהיינו בעצם התחתון - ודאי כשרה. למעלה למעלה מן הארכובה - דהיינו בקולית - ודאי טרפה כל מקום שחתך. ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה - כגון בצומת הגידין, ויש מקום שהיא כשרה - כגון למעלה מן הצומת. ורכובה גופה איזו היא? כדעולא - עליונה. ופרכינן ללישנא דעולא ודרב פפא: ומי איכא מיד רבי מרלי פסיק לה - למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי - כשרה. וכי מתני פסיק לה - וכשמשפיל להו לחותכה בצומת - טרפה? וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא, ולמעלה מרכובה התחתונה, כל מקום שחתך - טרפה. וכן ניטל צומת בלא רכובה. דלא חזינן דהדר ביה רב, ולקמן פסיק להכתא הכי אפילו בנשבר העצם, וכל שכן נחתך לגמרי. אלו הן צומת הגידין - מהיכן מתחיל, והיכן כח חיות הגידין? דאגרמא ולכר - משיזאצין הגידין מן העצם ומהלכין בבשר. שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידין ארוקין בו, וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל, וכל זמן שהן צמותין וקשורין השלשה יחד - קרי צומת. עד מקום שמתפשטין ומתפצלין זה מזה, כדמפרש לקמן. דאגרמא ולני - אין נקראין צומת אלא מקום אריקתן בעצם, ממקום שגאדקין בו עד הפרק. דעילוי ערקומא - עצם קטן הוא המחבר את הפרקים. ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין - קרי צומת, וכל מקום שיחתכו שם טרפה. והאי שיעורא נפיש מכולהו, שמתחיל מיד מן הערקום ולמעלה, והוא למטה מסוף העצם האמצעי, ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום - טרפה. דערקומא גופה - נחתכו גידין כנגד הערקום עצמו. לא תצויה ליה - דמחמיר טפי. דפריי טבחי - במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשגמקין אותו *ציקריון, ורוצין לליטול אותו גידין, והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרת: כשמפשטין הבהמה, משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים. צומתין - מחוברין יחד ונראין כגיד אחד. ועד כהם - ארכו של צומת. ארבעה כפדי - ארבע אצבעות. בלישי - קודם שיבלעו בתוך הבשר. אשוני - קשין. רביכי - לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין. דויתן

1 **מר** בר רב אשי אמר כו' — פירש בקונטרס דכמר בר רב אשי קיימא לן בכל דוכתי, בר
2 ממכתב אודיתא ומיפך שבועה. וכן יש בסדר תנאים ואמוראים. ורבינו חננאל פירש
3 דקיימא לן כוותיה בכל דוכתי בר ממיפך שבועה, וחזירי, וסימן כולו הפך לבן. וחזירי —
4 היינו הך דשמעתין. וכן פירש רבינו תם. **איפסיק** חד מינייהו טרפה — לא שייך למתני

5 גבי "תר עילין עוף" (חולין נ"א), משום
6 דכשנפסק אחד מן — סוף כולו ליפסק. ואם
7 לאו זה היה אסור — והא דקתני רישא: נחתבו
8 רגליה מן הארכובה ולמעלה — הוא הדין נמי
9 נשבר העצם ואין רוב בשר קיים. ואגב סיפא נקט
10 נחתבו, דלמטה אפילו נחתבו לגמרי כשרה.
11 **רוב** עוביו ואמרי לה רוב הקיפו — זימנן
12 דמשכת לה זה בלא זה, שאין העצם
13 עגול לגמרי אלא מרחיב מצד אחד ומצד מצד
14 אחד. ובקונטרס פירש בענין אחר.

15 **למאי** ליחוש לה חזא דאמר רבי יוחנן כו' —
16 תימנה: דהתם גבי פסח פליגי, משום דמר
17 אויל בתר השתא ומר אויל בתר סוף, כדמפרש
18 ב"כיצד צולין" (פסחים פ"ד, א), ומה שיכא ההיא
19 פלוגתא הבא לענין הגנה: רש למור, משום
20 דברייתא קתני: אם עור ובשר חופין את רובה,
21 משמע דאי חשיב בשר — מגין.

22 **גידין** שסופן להקשות — בפרק "כיצד צולין"
23 (פסחים פ"ד, א) פירש בקונטרס: גידיו צואר.
24 ואין נראה, דהבא מייית לה אנדי רגל. ועוד,
25 גדידי צואר לעולם קשין הן, ואין רגילות לאכלן
26 כלל, כמו עצמות. כדאמרין ב"כיצד צולין" (שם
27 פ"ג, ב). הגידין והנתור והעצמות ישירו לששה
28 עשר. ופריך: הני גידין הכי דמיא אי גדי בשר —
29 ליכלינהו, ואי דאיתור — היינו נותרו אלא
30 פשטא גידי צואר. משמע שהם רגילים להיות
31 נותר בכל שעה.

אל

1 **מר** בר רב אשי אמר: **בין דיוגי, אף על גב דלא חזירי.**
2 **אמר אמיר משמיה דרב זכיד:** תלתא חוטי הוו, חד
3 אלימא ותר קמיני; איפסיק אלימא — אודא רוב בגין,
4 איפסיק קמיני — אודא רוב מנין. **מר** בר רב אשי מתני
5 לקולא: איפסיק אלימא — האיכא רוב מנין, איפסיק קמיני
6 האיכא רוב בגין. בעופות, שיתסר חוטי הוו, אי פסיק
7 חד מינייהו — טרפה. **אמר** מר בר רב אשי: הוה קאימנא
8 קמיה דאבא, ואיתו לקמיה עופא, ובדק ואשכח ביה
9 המיסר, הוה חד דהוה שני מחבריה, נפציה ואשכח תרי.
10 **אמר** רב יהודה אמר רב: צומת הגידין שאמרו — ברובו;
11 מאי רובו? רוב אחד מהן. כי אמריתא קמיה דשמואל,
12 **אמר** לי: מכדי תלתא הוו, כי מיפסיק חד מינייהו לגמרי
13 — הא איכא תרי! מעמא — דאיכא תרי, הא ליכא תרי —
14 לא. ופליגא דרבנא, דאמר רבנא אמר שמואל: צומת
15 הגידים, אפילו לא נשתיר בה אלא כחוט הסרבל —
16 כשרה. ואיכא דאמרי: מאי רובו? רוב כל אחד ואחד.
17 כי אמריתא קמיה דשמואל, **אמר** לי: מכדי תלתא הוו —
18 האיכא תלתא דכל חד וחד! מסייע ליה לרבנא, דאמר
19 רבנא אמר שמואל: צומת הגידין שאמרו, אפילו לא
20 נשתיר בה אלא כחוט הסרבל — כשרה. "נשבר העצם"
21 כו'. **אמר** רב: למעלה מן הארכובה, אם רוב הבשר
22 קיים — זה היה מותר, ואם לאו — זה היה אסור;

23 למטה מן הארכובה, אם רוב הבשר קיים — זה היה מותר, ואם לאו — אבר אסור, ובהמה
24 מותרת. ושמואל אמר: בין למעלה בין למטה, אם רוב הבשר קיים — זה היה מותר, אם
25 לאו — אבר אסור, ובהמה מותרת. מתקוף לה רב נחמן לשמואל: יאמרו, אבר ממנה
26 מוטל באשפה, ומותרת? אמר ליה רב אחא בר רב הונא לרב נחמן: לרב נמי, יאמרו:
27 אבר ממנה מוטל באשפה ומותרת! אמר ליה, הכי קאמינא: אבר שחיה ממנה מוטל
28 באשפה, ומותרת שלחו מתם: הלכתא כוותיה דרב, הדור שלחו: כוותיה דשמואל, הדור
29 שלחו: כוותיה דרב, ואבר עצמו מטמא במשא. מתיב רב חסדא: לא, אם מיהרה שחית
30 מרפה אותה ואת האבר המודולל בה, דבר שגופה — תפסה את העובר, דבר שאינו גופה?
31 אמר ליה רבה: הדורי אפירי למה לך? אותיב ממתניתין: נשחטה בהמה — הוכשרו בדמיה,
32 דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: לא הוכשרו! אמר ליה: מתניתין איכא לדחויי, פדרהנין.
33 כי סליק רבי ירמא אשכחיה לרב ירמיה דיתיב וקאמר לה להא שמעתא. אמר ליה: יישר, וכן
34 תרגמה אריוד בבבל — אריוד מנו — שמואל, והא מיפלג פליג! — הדר ביה שמואל לגביה דרב.
35 תנו רבנן: נשבר העצם ויצא לחוץ, אם עור ובשר חופין את רובו — מותר, אם לאו — אסור.
36 וכמה רובו? כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: רוב עוביו, ואמרי לה: רוב הקיפו. אמר רב פפא:
37 הלך, בעיני רוב עוביו, ובעיני רוב הקיפו. אמר עולא אמר רבי יוחנן: עור הרי הוא כבשר.
38 אמר ליה רב נחמן לעולא, ולימא מר: עור מצרף לבשר, דהא "עור ובשר" קתני! אמר ליה:
39 אנו "עור או בשר" תנינן. איכא דאמרי, [אמר עולא] אמר רבי יוחנן: עור מצרף לבשר. אמר
40 ליה רב נחמן לעולא, ולימא מר: עור משלים לבשר להומרא! אמר ליה: אנו עובדא ידענא,
41 דהווא בר גזולא דהוה בי רבי יצחק, דעור מצרף לבשר הוה, ואתא לקמיה דרבי יוחנן
42 ואכשריה. אמר ליה: בר גזולא קאמרת? בר גזולא דרבי — שאני! הנהו גידין רבין דאתו
43 לקמיה דרבה, אמר רבה: למאי ליחוש להו? חזא, דאמר רבי יוחנן: גידין שסופן להקשות

נמנן

1 **דיוגי** — צלולין, *קליר"ש לבנים קצת. תלתא חוטי הוו — צומת הגידין. **אודא** רוב
2 בגין — שהוא עב משניהם, וכין דאול רובא — טרפה. שני מחבריה — עב מחברו.
3 נפציה — נפצו. *קרפיר בלעז. **רוב אחד מהם** — אם נפסק רובו של אחד מהם
4 טרפה. **הא איכא תרי** — רובו קיים. **הסרבל** — של צמר, ומעמיד בית הצואר בחוט
5 כמו שאנו עושין ברצועות. וכמר בר רב אשי
6 קיימא לן בכל דוכתי בר מתירי: מכתב
7 אודיתא (סנהדרין כ"ב), ומיפך שבועה
8 (שבועות מא, א). ובשיעור צומת גידין, אחר
9 שנחלקו ולא איתפרש הלכתא כמאן — בשל
10 תורה הלך אחר המחמיר, וטרפות דאורייתא,
11 הלך מעילוי ערקומא עד מקום שמתפשטין,
12 כל מקום שחורף שם הוי צומת הגידין,
13 ואפילו רכובה קיימת ועצם קיים — טרפה.
14 למעלה מן הארכובה — אם נשבר העצם
15 שם, ורוב בשר שעל השבירה קיים, עור
16 ובשר חופין רוב העצם. זה היה — אבר
17 ובהמה מותר. ואם לאו זה היה אסור —
18 ומתניתין דקתני: אם לאו אין שחיתו
19 מטהרתה, דמשמע אבר אסור ובהמה מותרת
20 — אלמטה מן הארכובה קאמר. **אבר אסור**
21 — משום מדולדל. ולשמואל, מתניתין בין
22 למעלה ובין למטה קאמר, ושני לה למתניתין
23 בין נחתבו לגמרי לבשר העצם, משום דהבא
24 גידין קיימי ולרב נמי — בלמטה מן
25 הארכובה. יאמרו כו'. שחיה ממנה
26 שחיתתה תלויה בה. מוטל באשפה —
27 דקאמר: אבר אסור ואתה חותכו ומשליכו
28 לאשפה. כוותיה דרב — דלמעלה מן
29 הארכובה זה היה אסור. ואבר עצמו מטמא
30 במשא — דשחטה עושה נפול. מיתיבי כו'
31 אלמא אין שחטה עושה נפול. הדורי
32 אפירי — לאותונוי מברייתא שאינה ידועה
33 לכל. אותיב ממתניתין — ששגורה בבית
34 המדרש בפי כולם. דתנן ב"העור והרוטב"
35 (חולין כ"א), האבר והבשר המדולדלים,
36 נשחטה בהמה — הוכשרו לקבל טומאת
37 אוכלין. אלמא אין בה טומאת נבלות. לא
38 הוכשרו — הותם מפרש טעמא. כדרהנין
39 לעיל בפרק (ג, ב). מאי הוכשרו — אבשר
40 קאמר, דאי נמי שחטה עושה נפול — אין
41 טומאת נבלה בבשר הפרש מן החי, דגידין
42 ועצמות בעיני כרילוף הותם. להא שמעתא —
43 דרב, דאמר לעיל: אם לאו זה היה אסור. דרב
44 ירמיה בר אבא תלמיד דרב הוה, ואמר לה
45 לשמעיה דרב. אריוד — קרי שמואל על
46 שם אריוד מלך אלסר (בראשית יד),
47 דהלכתא כוותיה בדני. רוב עוביו — שלא
48 יצא רוב עובי השבירה לחוץ, אלא מיעוט
49 חלל העצם נגלה ורובו נכסה. רוב הקיפו —
50 עוביו של עצם לא מעלה ולא מוריד. אם רוב
51 היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים,
52 אפילו נחפך חלל העצם ויצא דרך נקב קטן
53 — כשר. ואם רוב היקף העצם סביב השבירה
54 מגולה, אפילו כינה בליטת ראש השבירה
55 לצד בשר הקיים, חזרי כל חלל העצם נכסה
56 — אפילו הכי טרפה. בעיני רוב עוביו —
57 נכסה. שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר,
58 ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים.
59 עור הרי הוא כבשר — אם ניטל הבשר
60 מתחת העור, והעור חופה את עוביו והקיפו
61 — כשר. ולימא מר עור מצרף לבשר —
62 לחומרא, דליבעי חציו עור וחציו בשר. אנו עור או בשר תנינא — בהך ברייתא דלעיל. ולימא מר עור משלים לבשר — דליבעי רוב הכיסוי בבשר ומיעוטו עור, להצטרף
63 בין שניהם לכסוי רוב העצם. בר גזולא — שנשברה רגלו. דרביך — עורו, לפיכך חשוב כבשר. הנהו גידין הרבין — דהוו מצטרפי לבשר וחופין רוב עצם הנשבר.
נמנן

חולין דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמה

כחטוכה לגמרי והבהמה טריפה. ואם נשברה העצם במקום שאינו
גורם טריפות לבהמה, כגון לְמִטָּה מִן הָאֲרָבֹכָה, והיינו בעצם
התחתונה, אִם רֹב הַבָּשָׂר החופה את השבר קָיָים, זֶה וְזֶה מוֹתֵר,
כיון שנחשבת העצם כמחוברת, וְאִם לֹא, שאין רוב השבר מכוסה
בבשר, כיון שלא נחשב האבר כמחובר לבהמה דינו כאבר המודולל
ולכן הַאֵבֶר אֲסוּר, וְכִהְיֶה מוֹתֵרָה, שהרי אפילו אם נחתכה העצם
לגמרי במקום זה הבהמה מותרת.
וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, בֵּין לְמַעַלָּה מהארכובה וּבֵין לְמִטָּה ממנה, אִם רֹב
הַבָּשָׂר החופה את השבר קָיָים, זֶה וְזֶה מוֹתֵר, וְאִם לֹא, שאין רוב
השבר מכוסה בבשר, אָבֶר אֲסוּר כְּדִין אֶבֶר המודולל, וְכִהְיֶה
מוֹתֵרָה, ואף על פי שנשברה למעלה מן הארכובה, משום שמה
ששינוי במשנה שאם נחתכה העצם טריפה, זהו רק כשנחתכה לגמרי
והגידים אינם, אבל כשנשברה העצם, כיון שגידים מחוברים, הבהמה
מותרת.
מִתְקִיף לָהּ רַב נַחֲמָן לְשִׁמּוּאֵל, איך אפשר לחלק בין האבר לבהמה,
שאבר אסור ובהמה מותרת, הרי יֹאמְרוּ, אָבֶר מְמַנָּה (מן הבהמה)
מוֹטֵל בְּאֶשְׁפָּה, כיון שהוא אסור כדן אבר המודולל, וצריך לחתכו
לאחר השחיטה ולהשליכו לאשפה, אם כן אפילו עוד בשעת חיבורו
על ידי הגידים נחשב כחתוך לגמרי, וזהו הבהמה מוֹתֵרָה, הלא
תימה הוא, שדינים אלו סותרים זה את זה.
רַב אַחָא אינו מתיר, אלא משיב בשאלה: אָמַר לִיה רַב אַחָא כִּי רַב
הוּנָא לָרֹב נַחֲמָן, מדוע אתה מקשה רק על שמואל, הרי לָרֹב נָמִי,
כשנשברה העצם למטה מהארכובה ואין רוב בשר קיים, אבר אסור
ובהמה מותרת, ויש להקשות הרי יֹאמְרוּ אָבֶר מְמַנָּה מוֹטֵל בְּאֶשְׁפָּה,
ומוֹתֵרָה.
מבאר רב נחמן את קושייתו: אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לֹרֵב אַחָא, הָכִי
קָאִמְרֵינָא – כִּי כוונתי להקשות, אָבֶר שְׁחִיָּה מְמַנָּה – שחיי הבהמה
תלויים באבר זה, שאם נחתך במקום זה, הרי היא טריפה כמבואר
במשנה, מוֹטֵל בְּאֶשְׁפָּה, ואיך תהא הבהמה מוֹתֵרָה. ולכן קושייתי
היתה רק על שמואל, שאמר אבר אסור ובהמה מותרת אף שנשברה
למעלה מהארכובה, ואף משיב זה מקום שהנשמה תלויה בו. אך
לדעת רב שאמר דין זה רק למטה מהארכובה, כיון ששם אינו מקום
שהנשמה תלויה בו, אין תימה בכך שהאבר מוטל באשפה והבהמה
מותרת.
נמצא שנחלקו רב ושמואל באופן שנחתכה למעלה מהארכובה, ואין
רוב בשר קיים, שלדעת רב האבר והבהמה אסורים, ולדעת שמואל
האבר אסור והבהמה מותרת. הגמרא מביאה את ההלכה: שְׁלַחוּ
מִתָּם (משום), מארץ ישראל לבבל, הַלְכָתָא בְּנוֹתִיה דְּרַב. לאחר
זמן, הָדוּר – חזרו ושלְּחוּ הלכה בְּנוֹתִיה דְּשִׁמּוּאֵל. ושוב הָדוּר ושלְּחוּ
הלכה בְּנוֹתִיה דְּרַב, והוסיפו עוד דין, וְאָבֶר עֲצָמוֹ מְטַמָּא בְּטוֹמַת
מִשָּׁא, כְּדִין אֶבֶר מִן הַחִי, שסברו ששחיטה עושה ניפול, כלומר
השחיטה גורמת לאבר המודולל להחשב כאילו נפל ונחתך ממנה
בעודו בחיים, ויש עליו דין אבר מן החי מן התורה, שטמא ומטמא
את נושאו.
מְתִיב – מקשה רַב חֲסֵדָא על מה שאמרו שהשחיטה עושה ניפול
והאבר טמא בטומאת אבר מן החי, שנחלקו רבי מאיר וחכמים בעובר
שהוציא את ידו ממעי אמו קודם שחיטה, לדעת רבי מאיר שחיטה
עושה ניפול, וטמא כאבר מן החי, ולחכמים השחיטה טיהרה את
האבר מידי טומאה. ונאמר על כך בברייתא (לעיל עג), אמר רבי מאיר
לחכמים, לֹא – אין לומר כדברכם, אִם מצינו שְׁחִיטָה שְׁחִיטָה
מְרַפָּה אוֹתָהּ וְאֵת הָאֵבֶר הַמְּדוּלָּל בָּהּ שלא יטמאו טומאת נבילה,
זה משום שהם דָּבָר שְׁמֻנּוּתָהּ של הבהמה, אבל מנין שְׁחִיטָה אֵת
הַעוֹפֵר, שהוא דָּבָר שְׁאִינוֹ מְנוּפָּה. מבואר מדברי הברייתא, שלדברי
הכל אבר המודולל נטהר בשחיטה.
רַב אַמָּה מדוע רב חסדא הקשה דווקא מברייתא: אָמַר לִיה רַבָּא
לֹרֵב חֲסֵדָא, הָדוּרִי אֶפְרִיבִי לָמָּה לָךְ – למה לך לחזר אחר קושיא
מברייתא, שאינה שגורה בפי כל יושבי בית המדרש, אוֹתִיב
(תקשה) מִמִּתְּנִיתִין ששגורה בפי כל, ששינוי (הלך קבו) אבר ובשר

מִרַב רַב אֲשִׁי אָמַר, בֵּין דְּהַגִּידִים וְיָגִי – צלולים ולבנים מעט, אִף
עַל גַּב דְּלֹא חוּרִי – שאינם לבנים ממש, הרי הם בכלל צומת
הגידים.
הגמרא מבארת את מנין הגידים בצומת הגידים בבהמה: אָמַר
אֲמִימִר מִשְׁמִיָּה דְּרַב זְבִיד, תִּלְתָּא חוּרִי הוּוּ – צומת הגידים מונה
שלשה גידים, חַד אֲלִימָא, וְחַד קָמִינִי – אחד מהם גדול ועבה,
ושנים האחרים קטנים ודקים ממנו (ראה אורח). אִיפְסִיק אֲלִימָא – אם
נפסק הגיד הגדול בלבד ולא הקטנים, אֲזִידָא (הלך) רֹב בְּנִין – נחתך
רוב עובי צומת הגידים, שהגיד הגדול עבה יותר משני הגידים
הקטנים יחד, וכשנחתך הגיד הגדול רוב בנין צומת הגידים אינו קיים
אף שלגבי מנין הגידים הוא המיעוט, ולכן הבהמה טריפה. אִיפְסִיק
קָמִינִי – ואם נחתכו הגידים הקטנים והגיד הגדול קיים, אֲזִידָא רֹב
בְּנִין הגידים, שהם שנים מתוך שלשה, ואף שרוב בנין צומת הגידים
קיים, הבהמה טריפה. שכדי להכשיר את הבהמה אם נחתכו חלק
מהגידים, צריך שיהא קיים רוב בנין, ורוב מנין.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב זבִיד: מִרַב רַב אֲשִׁי, מִתְּנִי
– שונה את דברי רב זבִיד לְקוּלָא, שאין צריך רוב בנין ומנין יחד בכדי
שתהא כשירה, אלא די באחד מהם. ולדעתו כך אמר רב זבִיד,
אִיפְסִיק אֲלִימָא (הגיד הגדול), הָאִיכָא – הלא עדיין יש רֹב בְּנִין,
וכשירה. וכן אם אִיפְסִיק שְׁנֵי קָמִינִי, הָאִיכָא רֹב בְּנִין, וכשירה.
הגמרא מבארת את מנין הגידים בעופות, ובכמה מהם נטרפת אם
יחתכו: צומת הגידים בְּעוֹפוֹת, שִׁיתָסֵר חוּרִי הוּוּ – ששה עשר גידים
הם, אִי פְסִיק חַד מִיְנֵיהוּ, מְרַפָּה, אף שחמשה עשר האחרים
קיימים.
אָמַר מִרַב רַב אֲשִׁי, הָוָה קָאִמְנָא קָמִיָּה דְּאָבָא – הייתי עומד
לפני אבי רב אשי, ואִיִּיתִי (והביאו) לְקָמִיָּה עוֹפָא, וְכָדָה את צומת
הגידים שלו, וְאֶשְׁכַּח בִּיה חֲמִיסָר – ומצא בו רק חמשה עשר גידים,
אולם הָוָה חַד הָוָה שְׁנֵי מַחְבְּרִיה – היה גיד אחד שהיה שונה ועבה
מחבירו, נְפִיצִיה, וְאֶשְׁכַּח תְּרִי – ניפצו והפרידו, ומצא שני גידים,
והכשירו.
הגמרא דנה עוד בנחתך הצומת: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, צוּמָת
הַגִּידִין שְׁאֵמְרוּ שאם נחתך טריפה, הוא רק בְּנַחֲתָךְ רֹבּוֹ. וְאִי רֹבּוֹ,
בְּרֹב אֶחָד מֵהֶן, שאף אם נחתך רוב של אחד מהגידים בלבד טריפה.
מספר רב יהודה: כִּי אֲמַרְיָה קָמִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל – כשאמרתי זאת לפני
שמואל, אָמַר לִי שְׁמוּאֵל מִכְּדִי (כיון) שְׁתִּלְתָּא הוּוּ, אפילו כִּי
מִיפְסִיק חַד מִיְנֵיהוּ לְנִמְרִי, הָאִיכָא תְּרִי – הלא עדיין נשארו
שנים, שהם רוב מנין, וכשירה.
מדייקת הגמרא: מַעֲמָא של שמואל שהכשיר, משום דְּאִיכָא תְּרִי
גידים קיימים, הָא לִיכָא תְּרִי, לֹא הכשיר, וטריפה, ומוכח שרב
יהודה בשם שמואל פְּלִיגָא – חולק על מה דְּאָמַר רַבְנָא, דְּאָמַר
רַבְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל, צוּמָת הַגִּידִים שנחתך, אִפִּילוּ לֹא נִשְׁתַּיִיד בָּהּ
אֵלָּא בְּעוֹבֵי חוּט הַפְּרָקֵל בלבד, בְּשִׁרָה.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב יהודה: וְאִיכָא דְּאָמְרִי, מֵאִי
רֹבּוֹ, רֹב בָּל אֶחָד וְאֶחָד, שרק אם כל הגידים נחתכו ברובם טריפה.
כִּי אֲמַרְיָה קָמִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל, אָמַר לִי, מִכְּדִי תִלְתָּא הוּוּ, הָאִיכָא
תִּלְתָּא דָּבָל חַד וְחַד – מכיון שבצומת הגידים יש שלשה גידים, הלא
נשאר שלש מכל גיד וגיד, ולכן כשירה. מסיימת הגמרא: מִסִּיעַ
לִיה לְרַבְנָא, דְּאָמַר רַבְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל, צוּמָת הַגִּידִין שְׁאֵמְרוּ,
אִפִּילוּ לֹא נִשְׁתַּיִיד בָּהּ אֵלָּא בְּחוּט הַפְּרָקֵל בלבד, בְּשִׁרָה.
שינוי במשנה: נִשְׁכַּר הַעֵצִם כו', אם רוב הבשר קיים שחיטתו
מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. המשנה ביארה את דין
האבר, והגמרא מבארת את דין הבהמה: אָמַר רַב, נשברה העצם
ולא נחתכה לגמרי, אלא הגידים עדיין מחוברים לרגל כבתולה, אם
הוא במקום שהבהמה נטרפת בו, כגון לְמַעַלָּה מִן הָאֲרָבֹכָה, והיינו
בעצם האמצעית, אִם רֹב הַבָּשָׂר קָיָים, שעור ובשר מכסים את רוב
העצם במקום השבר, זֶה וְזֶה מוֹתֵר – האבר והבהמה מותרים,
שהעצם נחשבת כמחוברת, וְאִם לֹא, שאין רוב השבר מכוסה
בבשר, זֶה וְזֶה אֲסוּר – האבר והבהמה אסורים, לפי שהעצם נחשבת

העובר בַּשְּׁלִיָּא אַחֲרֵת מָהוּ, האם כיון ששליא היא מין במינו ואינה
 חוצצת בינו לרחם ולכן קדוש, או שמא אף שהשליא היא מינו, אבל
 כיון שאינה שלו ואין זו הדרך, לכן חוצצת בינו לרחם.
 עוד נסתפק רבא: הכניסה המיילדת ידיה לרחם וּבְרָבְתָּהּ וְאַחֲזָתָהּ
 בידיה והם מפסיקים בין העובר לרחם וְהוֹצִיאָתָהּ כִּךְ מִהָרָחֵם, מָהוּ,
 האם ידיה חוצצות ואינו קדוש, או כיון שכך הדרך ליילד את
 הבהמה, אין זו חציצה, וחשוב כנוגע בכותלי הרחם, וקדוש בבכורה.
 מבררת הגמרא את אופן ספיקות אלו: הִיכִי דָּמִי – באיזה שלב
 בלידה כרכו בדבר אחר ובסיב, טלית ושליא או בידיה, אִי דִּנְפֵק
 דְּרָךְ רִישִׁיָּה – אם יצא דרך ראשו, ואחר שיצא ראשו עשו בו אחד
 מהדברים הללו, הרי פְּטָרְתִּיהּ – כבר פטר ראשו את הרחם ודינו
 כילוד וקדוש, ומה יש להסתפק אם דברים אלו חוצצים או לא. אֶלְמָא
 ודאי מדובר, דִּנְפֵק הָעוֹבֵר דְּרָךְ מְרָגְלוֹתָיו (רגליו), וקודם שיצא
 רובו, הכניס ידו הרועה (או האשה) לרחם, וכך באחד מהדברים
 האלו, ואחר כך יצא העובר מהרחם כשהוא כרוך בהם, והספק הוא
 האם דברים אלו חוצצים או לא.
 עוד מסתפק רבא בדיני חציצה בכורה: בְּלַעְתָּהּ חוֹלְדָה לעובר בעורו
 במעי אמו, וְהוֹצִיאָתָהּ כשהעובר בלוע בתוכה, מָהוּ. תמזה הגמרא:
 אם הוֹצִיאָתָהּ כשהיה בלוע, ואחר כך פלטה אותו מפיה לאויר
 העולם, אם כן הֵא אִפְקִיָּתִיהּ – הרי יצא ללא נגיעה ברחם, והרי זה
 כספק לעיל שהיה כרוך באופן שלא נגע ברחם. מבארת הגמרא:
 אֶלְמָא כִּךְ הוּא האופן שבו יש להסתפק, בְּלַעְתָּהּ וְהוֹצִיאָתָהּ מִהָרָחֵם,
 וְשׁוֹב הַכְּנִיסָתָהּ לרחם כשהוא בלוע בפיה, וְהִקְיָתָהּ לתוך הרחם,
 וְאַחֲרֵךְ כִּךְ יֵצֵא מֵאֲלֵיו בדרך לידה, מָהוּ, האם מתקדש ביציאה זו
 האחרונה דרך הרחם, כיון שביציאה הראשונה, לא חל עליו שם
 לידה כלל, ועכשיו הוא 'נולד', או שאינו קדוש משום שכבר נחשב
 'פטר רחם' ביציאתו הראשונה שאף בה לא התקדש משום החציצה
 ושוב לא יכול להתקדש ביציאה זו האחרונה, כיון שעכשיו אינו פטר
 רחם.
 ספק נוסף: הִרְבִּיק הרועה שְׁנֵי רִחְמִים של שתי בהמות זה לזה, וְיֵצֵא
 הוֹלֵד מִרָחֵם זֶה וְנִכְנָס לִרָחֵם זֶה של הבהמה השניה, ומן השניה יצא,
 מָהוּ דינה של הבהמה השניה, האם נפטרת היא מן הבכורה על ידי
 עובר זה, שהולד הבא אחריו אינו בכור, וצדדי הספק, האם רק יִידִיהּ
 – ולד שלה שנוצר ברחמה פְּטָר את רחם אמו, והבא אחריו אינו
 בכור, אבל דְּלֵאוּ יִידִיהּ – ולד שאינו שלה, לֵא פְּטָר את הרחם
 שיצא ממנו, ואם תלד שוב ולד משלה, יהא קדוש בבכורה, אִי
 דְּלֵמָא אף ולד דְּלֵאוּ יִידִיהּ נִמְי פְּטָר את הרחם, ולכן אם תלד שוב
 לא יהא קדוש כיון שכבר נפטר רחמה. מסיימת הגמרא: תִּיקוּ –
 יעמדו ספיקות אלו, שלא נפשטו.
 הגמרא מוסיפה עוד בדין פטר רחם: בְּעֵי רַב אֶחָא, נִפְתְּחוּ בּוֹתְלֵי
 בֵּית הָרָחֵם ונתרחבו, עד שכאשר יוצא הולד בשעת הלידה, אינו
 נוגע כלל בכותלי בית הרחם, מָהוּ, האם הולד קדוש. וצדדי הספק,

מה הוא החלק ברחם המקדש, האם אִוִּיר רָחֵם הוא הַמְקַדֵּשׁ,
 וְהָאֵיכָא – והרי הולד ישנו בתוך אויר הרחם, ולכן קדוש, אִי דְּלֵמָא
 נִגְיַעַת כּוֹתְלֵי בֵּית הָרָחֵם ממש היא מְקַדֶּשֶׁה לולד, וְהָאֵיכָא – והרי
 כיון שלא נגע ממש בכותלי הרחם כשיצא, אינו פטר רחם ואינו
 קדוש.
 עוד ספק בענין זה: בְּעֵי מַר בַּר רַב אֲשִׁי, נִעְקְרוּ בּוֹתְלֵי בֵּית הָרָחֵם
 ממקומן לגמרי, מָהוּ. תמזה הגמרא: אם נִעְקְרוּ הכוונה כפשוטו,
 שנטלו לגמרי דופני הרחם מהבהמה, הֵא לִיתְנָהּ – הרי אין כותלי
 הרחם קיימים, ובודאי שאינו קדוש, שהרי אין כאן לא נגיעה ברחם
 ולא אויר הרחם שיקדש. מבארת הגמרא: אֶלְמָא כּוֹונַת מַר בַּר רַב אֲשִׁי
 היא שֶׁנִּעְקְרוּ ממקומן וְתָלוּ לִיה בְּצִוְאָרֶיהּ – ותלוים לעובר בצוארו,
 מָאִי – מה דינו, האם כותלי בית הרחם דווקא כאשר הן בְּמִקְוָמָן
 מְקַדְּשִׁי לולד כשיצא דרכם, אבל שֶׁלֹא בְּמִקְוָמָן אין להם שם 'רחם',
 וְלֹא מְקַדְּשִׁי, אִי דְּלֵמָא – שמא אף שֶׁלֹא בְּמִקְוָמָן נִמְי – גם יש
 עליהם שם רחם, וּמְקַדְּשִׁי לולד.
 ספק דומה נוסף הסתפק רב ירמיה: בְּעֵי מִינֵיהּ רַבִּי יְרֵמְיָה מְרַבִּי
 וִירָא, מה הדין אם נִנְמָמוּ – נחסר מעובי בּוֹתְלֵי בֵּית הָרָחֵם מבפנים,
 ונשאר רק מעט מעובים, מָהוּ, האם גם מעט זה מקדש, או כיון
 שאינם קיימים בשלמותם אינם מקדשים.
 אֲמַר לִיה רַבִּי זִירָא, קָא נִגְעַת בְּבִעְיָא דְּאִיבִיעִיא לָן – נגעת בספק זה
 שהסתפקנו כדוגמתו כבר בעבר, וממנו תלמד לפשוט את ספק זה,
 דְּבִעְיָ – הסתפק רַבִּי וִירָא, וְאֲמַר לֵיה בְּעֵא מִינֵיהּ – ויש שאמרו,
 ששאל רַבִּי וִירָא מְרַבִּי אֲסִי, מה הדין בכותלי רחם, שְׁהוּמָד בהם
 מְרֻבָּה עַל הַפְּרוֹץ, היינו שמיעוט כותלי הרחם ניטלו לגמרי, אבל
 רובם קיימים בשלימותם, וְיֵצֵא הוֹלֵד דְּרָךְ הַמִּיעוּט הַפְּרוֹץ, האם כיון
 שיצא דרך הפרוץ אינו קדוש, שאין שם רחם על חלק זה, או כיון
 שרובו עומד וקיים נחשב ככולו עומד משום רובו ככולו, ואף החלק
 הפרוץ יש עליו שם רחם, וקדוש הולד היוצא דרכו. וכן יש להסתפק
 באופן הפוך, שהיו כותלי בית הרחם, חלק הַפְּרוֹץ שבהם, מְרֻבָּה עַל
 חלק הָעוֹמֵד, וְיֵצֵא הוֹלֵד דְּרָךְ החלק הָעוֹמֵד וקיים, מָאִי – האם כיון
 שיצא דרך העומד הולד קדוש משום שיצא דרך כותלי בית הרחם,
 או כיון שרובו פרוץ אף החלק העומד אין שם רחם עליו, ואין מקדש
 הרחם כולו.
 הגמרא מוכיחה מספק זה, לנידון של רבי ירמיה בנגממו כותלי בית
 הרחם: עַד כָּאֵן לֹא אִיבִיעִיא לִיה – לא הסתפק רבי זירא, אֶלְמָא רק
 בְּפְרוֹץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד, משום דְּאִיבִיעִיא – שיש עוֹמֵד בְּעוֹלָם ויצא
 דרכו, לכן יש סברא לומר, שחלק זה של הרחם מקדש, כיון שיש שם
 רחם עליו, אֶבְל אם נִנְמָמוּ, שנחסר מעובי דפנות כל הרחם, שאין
 שום חלק שנשאר בשלימותו, לֹא קָא מְיַבֵּיעִיא לִיה – לא הסתפק רבי
 זירא בדבר, כיון שפשוט לו, שאם אין כותלי בית הרחם בשלימותם,
 אינם מקדשים, ואם כן נפשט ספיקו של רבי ירמיה, שבנגממו כותלי
 בית הרחם, ודאי אין קדוש העובר היוצא דרכם.

הוא נידון כאילו הוא נפרד מהבהמה, והשחיטה אינה חלה עליו
 ואינה מטהרת.
 הגמרא מקשה מהברייתא המובאת לעיל על רבי יוחנן: מִיתִיבִי,
 אֲמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, לֹא, אין להוכיח מטריפה לאבר של
 עובר, אִם מִיתְרָה שְׁחִיטָת מְרֻבָּה אוֹתָהּ, וְאֵת הָאֵבֶר הַמְדוֹלְדֵּל בָּהּ,
 זה משום שהם דְּכָר שְׁנוּפָתָהּ, אבל מנין שְׁמִטָּה אֵת הָעוֹבֵר שהוא
 דְּכָר שְׁאִינוּ נִשְׁפָּתָהּ. מבואר מדברי הברייתא, שאף רבי מאיר מודה
 שאבר המדולדל נטהר על ידי השחיטה.

הם לרבי מאיר שהשחיטה אינה מטהרתו. משיבה הגמרא: הֵאֵא – זה,
 אבר של עובר, אֵית לִיה תַּקְנָתָא בְּחֻזָּה – יש לו תקנה אם העובר
 יחזירנו למעי אמו קודם שחיטה, שאז האבר יהא מותר על ידי
 השחיטה אפילו באכילה, ומוכח שאין האבר נידון בפני עצמו
 שהשחיטה לא תחול עליו, שהרי מועילה חזרה להתירו לגמרי, אלא
 הוא נידון כחלק מהבהמה, ולכך מועילה לו השחיטה אפילו כשלא
 החזיר לטהרו מטומאת נבילה אף שאסור באכילה, וְאִילוּ הָא – זה,
 אבר המדולדל של בהמה, לֵית לִיה תַּקְנָתָא בְּחֻזָּה – אין לו
 אפשרות לתקנה להתירו בחזרה, שאינו שייך כלל בחזרה, לפיכך

טמאה ובין חיה טהורה. אומר רבי יונתן: נמתי לו לכן עזאי, וכי נאמר 'וכל' חיה, שאו היה ניתן לדרוש שהפסוק מרבה חיה טהורה, והלא לא נאמר אלא 'בכל' החיה, ולמהלכי בפנים הנמצאים במעי חיה, שהם מטמאים, הוא דאיתא – בא הפסוק. נם לי בן עזאי, ומה ישמעאל רבך אומר בדבר הזה. נמתי לו, כך דרש רבי ישמעאל, נאמר בפסוק (ויקרא יא טז) 'וכי ימות מן הבהמה',

זו בהמה טמאה, אשר היא לכם לאכלה, זו בהמה טהורה, שמוותרת באכילה, ועל שניהם אמר הכתוב 'הנגע בנבלתה יטמא עד הערב', וכיון שלמדנו במקום אחר (להלן עא.) שבכל מקום חיה בכלל לשון בהמה, ובהמה בכלל לשון חיה, אם כן למדנו לטמא חיה טהורה, שהיא בכלל בהמה טהורה, וכן למדנו לטמא חיה טמאה, שהיא בכלל בהמה טמאה.

שתפסל מאכילה לגר, ויש בה טומאה קלה לטמא אוכלים ומשקים, עד שתפסל מאכילה לכלב, אם כן יתכן שהנבילה שאכל האדם אינה מטמאת אותו משום דלא חזיא – שאינה ראויה לאכילה לגר הוא, אך סתם טומאה בלועה, מטמאת. מתרצת הגמרא: נהי דלא חזיא בפניו – אמנם נבילה זו אינה ראויה לאכילת גר אם יקאנה בפניו, אך אם יקאנה שלא בפניו, ולא ידע שכבר אכלה אדם אחר והקיא, הרי מיתחא חזיא ליה – תהא ראויה לאכילת אדם וצריכה לטמא, ועל כרחך שהטעם שאינה מטמאת הוא משום טומאה בלועה. הגמרא מבארת את מקור דינו של רבה, שאף טהרה בלועה אינה נטמאת. מבררת הגמרא: אשכחון – מצאנו מקור מהפסוק לדין טומאה בלועה שאינה מטמאת, אך דין טהרה בלועה שאינה

מקבלת טומאה, מנלן. מבארת הגמרא: דין זה נלמד בקל וחומר מדין כלי חרס, ומה בלי חרס המוקף צמיד פתיל – שמכסו מחובר יפה לכלי וסגור, שמצאנו בו חומרא זה, שאם יש בתוך הכלי כזית מן המת אינו מציל – מונע על טומאה שבתוכו מליטמא את הכלי, ואת כל הנמצא באהל, דאמר מר, טומאה רצוצה – שאין מעליה אהל בגובה טפה, אפילו אם היא בתוך הקרקע או בתוך כלי הרי הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע, ואף על פי כן יש בה דין אחר להקל, שצמיד פתיל המוקף על כלי חרס מציל על דבר טהרה שבתוכו, מליטמא – מלקבל טומאה, שאם יש בתוך כלי החרס דבר טהור, ונמצא הכלי באהל המת, אין אותו דבר טהרה נטמא.

רגלים, שיש לה רגל יתירה ברגלים האחוריים וטריפה היא, ורגל זו ודאי קיימת משנוצרה.

משנה

המשנה מבארת איזה עובר נותר בשחיטת אמו: השוחט את הבהמה, ומצא בה עובר בן שמונה חודשים חי או מת, או בן תשעה חודשים, ובא לאכלה, קורעו, שאינו צריך שחיטה לפי שהוא בכלל 'כל בבהמה תאכלו', ומציא את דמו, שדמו אסור באכילה,

ובכך הותר העובר באכילה. ודין זה הוא לכל הדעות. אבל אם מצא בן תשעה חודשים, טעון שחיטה בפני עצמו, שאינו נותר בשחיטת אמו, כיון שבהמה גמורה הוא שכלו חודשי עיבורו ואינו בכלל 'כל בבהמה תאכלו', וחייב פאותו ואת פגיו, שאסור לשחטו ביום שנשחטה אמו, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אף בן ט' חודשים אמו מותרת ומתירתו באכילה, ואינו טעון שחיטה לעצמו. שסברו חכמים, שרק בן ט' שכלו חודשיו ונולד בחיי אמו, טעון שחיטה לעצמו, אך במעי אמו נותר בשחיטתו.

הגמרא: אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, העובר הוכשר בשחיטה וברבי שמעון (לעיל לג.) שסבר שרק עצם השחיטה מכשירה ולא דם השחיטה, וכיון שהעובר כשחוט מחמת שחיטת אמו, ממילא הוכשר. מקשה הגמרא: איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש, שנינו בברייתא, בן ט' חודשים נמצא במעי אמו כשנשחטה, וגדל, ועבר בנהר, הוכשר במימיו לקבל טומאה, ואם הלך אחר כך לבית הקברות,

נטמא. בשלמא לרבי, דאמינא [שאמרת] תרי גופי נינהו, ולא הוכשר העובר בדם שחיטת אמו, משום דכי רק אם הוכשר בנהר, אין [כן], נטמא בבית הקברות, ואם לא הוכשר בנהר לא נטמא. אלא לרבי דאמר, שהעובר ואמו חד גופא הוא, מדוע העובר נטמא בבית הקברות רק לאחר שהוכשר בנהר, הא איתכשר בדם דאמיה – הרי אף בלא הכשר זה כבר הוכשר בדם שחיטת אמו.

הגמרא מבארת מה הן שתי הלכות אלה: מסובב, דתנן (גיטין סה), בראשונה היו אומרים חכמים שהיוצא בקולר [בשלשלת] ליהרג על ידי המלכות, ואמר כתבו גט לאשתך, אף שלא אמר תנו לה, הרי אלו [השומעים את דבריו] יכתבו ויתנו את הגט לאשתו. משום שאומדים בדעתו, שעשאו שליחים לכתובת הגט ולנתינתו, ורק מפני שהיה בהול שבה לומר תנו. אך בשאר המקרים שאדם מצוה כתבו גט לאשתו ולא אמר תנו, לא יתנו, לפי שלא עשאו שליחים לנתינה. חזרו חכמים והוסיפו לומר, שאף המפגרש מן היישוב לים, והיוצא בשירא למדברות, אף כשאמר רק כתבו, יכתבו ויתנו. רבי שמעון (בן) שזירי אומר, אף חולה המסובב דינו כן. ובדין

זה הלכה כרבי שמעון שזירי. והדין השני שהלכה כמותו, הוא תרומת מעשר של דמאי. דתנן (דמאי פ"ד מ"א), הלוקח פירות בדמאי, דחינו ממי שאינו נאמן על המעשרות, שחייב הלוקח לעשרם מדרבנן, ושכן לעשרם בערב שבת, שואל את המוכר בשבת, ואם אמר עישרתם, התירו משום כבוד שבת לסמוך עליו ולאכול על פיו, אבל ביום חול אינו נאמן. ותרומת מעשר של דמאי, שאחר שהפרישה חזרה למקומה – לתוך החולין והתערבה בו, ונאסרה כל התערובת, והרי הוא הפסד גדול, רבי שמעון (בן) שזירי אומר, בזה אף בחול שואלו למוכר ואכלו על פיו, שכיין שאין תקנה לתערובת זו, הקילו לסמוך על דברי העם הארץ האומר שעירשם.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב** ואף עכשיו שאין לנו אורחים השוכתים אצל בית הכנסת⁵ להוציאם ידי חובתם אף על פי כן נוהגים לקדש
2 בבית הכנסת על היין לפי שתקנת חכמים לא בטלה אף על פי שבטל הטעם שבגללו תקנו כמו ברכה מעין
3 ז' שאומרים אף בזמן הזה שפתי כנסיות שלנו הם ביישוב כמו שנתפאר בס"ח⁶ ואף שיש חולקים ומערערים
4 על מנהג זה שנהגו לקדש בבית הכנסת עכשיו שאין אורחים וכן נתפשט המנהג במדינות הרבה שלא לקדש
5 בבית הכנסת⁷ מכל מקום במדינות אלו⁸ שנהגו בו אין לבטל המנהג⁹ כי העיקר בסברא הראשונה ויש מגדולי
6 הדור שהיה נוהג לקנות מהקהל מצות היין של קידוש זה שיתנונו הוא משל ואלא אחר וכן נוהגים עכשיו במקצת
7 מדינות לקנות בדמים יקרים¹⁰ (ואין לבטל המנהג כי הרבה גאונים יסדוהו):

חלק ב סימן רס"ט, דין הקידוש בבית הכנסת, טעף ב

הלכתא רבתא

- ב] שלא לקדש בבית הכנסת - בקהילות החסידים ואנ"ש
לא נהגו לקדש בבית הכנסת.⁷
ג] במדינות הרבה - כן הוא מנהג ארץ ישראל, אבל

צינונים והוספות

- (5) עד"ז בסימן רע"ג סי"א: שבזמן הזה שאין לנו אורחים השוכתים אצל בית הכנסת - אין השליח ציבור מתכוין כלל להוציא שום אדם בקידוש זה ואינו מקדש אלא מחמת המנהג. ובסימן רחצ סי"ז (לגבי שאין מברכים במוצש"ק אלא על נר העשוי להאיר): לפיכך עכשיו שאין לנו אורחים בבית הכנסת ולא שמש האוכל שם אין מברכים על נר שבבית הכנסת. . אבל אם מרבים נרות בלילה יותר מביום בשביל להאיר מברכים עליהם).
(6) סעיף יג וסעיף טו: תקנו חכמים שאחר תפלת לחש יאמר השליח ציבור ברכה אחת מעין שבע. . שבתי כנסיות שבימיהם היו בשדות ששם מצוים מזיקים. . וחששו שיש שאינן ממהרים לבוא ושוהין לאחר תפלת הצבור וישארו יחידים בבית הכנסת ויסתכנו לכך האריכו תפלת הצבור כדי שיהיה פנאי ליחיד לגמור תפלתו בעוד שהש"ץ אומר ברכה זו. . ואף על פי שעכשיו שבתי כנסיות שלנו בישוב לא שייך כלל טעם זה אלא שתקנת חכמים לא בטלה אע"פ שבטל הטעם שבגללו תקנו.
(7) בס' נתיבים בשדה השליחות' ע' נה בשוה"ג הביא שבזמנו חזרו ונשתנו הדברים, ויש בתי כנסיות שבין הבאים לתפילה יש שאינם מקדשים בביתם. ובמקום כזה נכון לקדש בבית הכנסת (וראה גם בכל בו סי' נח ובשו"ת מן השמים סי' כה), ואין בזה חשש ברכה לבטלה - כיון שמכוין להוציאם ידי חובתם, וראוי שלא להסתפק רק במה שיקדשו על היין, כי אם גם שיכינו מיני מזונות שיוכלו המתפללים לאכול מהם שיעור כזית, ויש ליתן לאחד מהם לשותות מלא לוגמיו מהיין, ולחלק השאר בין היוצאים ידי חובתם בקידוש זה, והוא ימתין ויקדש בביתו, ואם שתה בעצמו מן היין רשאי לקדש בביתו 'לכתחילה' - רק כאשר בין בני ביתו [או אורחיו] יש איש או אשה שאינם יודעים לקדש בעצמם.
- וכפשוט שכל זה בקידוש הלילה, אבל בקידוש היום יכול לקדש ולברך כמה פעמים, כיון שאין כאן רק ברכת הנהנין.
(8) שו"ת חלקת יעקב או"ח סי' פח: עי' בהג' אשל אברהם בשם שב יעקב סי' רס"ט דאף במקום שלא נהגו מעולם לקדש בביה"כ אם רוצין להנהיג שאין מוחין בידם, מכש"כ בני"ד שהוא מנהג מקדמת דנא בכל תפוצות ישראל בפולין וברוסי' ודאי שמחויבין להחזיר עטרה ליושנה, וכלשון שו"ת מן השמים וכששומעין בבית הכנסת נותנים אל לבם ולומדים ומקדשים בביתם.
(9) ולכך מי שיש לו כוס יין אחת בלבד אף שבביתו עליו לקדש עמה ולא לשומרה להבדלה, מכל מקום בבית הכנסת הבדלה קודמת לקידוש - לפי שבקידוש שבבית הכנסת אינו מוציא שום אדם ידי חובתו, וגם יש חולקים ומערערים על קידוש (סימן רע"א סכ"א).
ועד"ז בסימן תפז ס"ז: ואין מקדשין בבית הכנסת בכל ליל יום טוב ושבט אלא שלא לבטל תקנת קדמונים שתקנו לקדש בבית הכנסת בימיהם שהיו מצוים אורחים לשבות בבית הכנסת ולאכול שם סעודתם וכשאין להם יין הם יוצאים בקידוש שבביתם שהוא במקום סעודתם.
(10) בסידורו הכניס רבינו את נוסח ה'מי שברך' שאומרים לאחר תפלת שחרית של ש"ק בו מברכים את הנותן יין לקידוש והבדלה.
כ"ק אדמו"ר עורר על מכירת המצוות וביניהם 'מכירת יין לקידוש' (ראה סה"ש ה'תש"נ ח"א ע' 183), ובאוצר מנהגי חב"ד (תשרי) ע' שצד-שצח מביא שהמכירה היתה לצורך כיסוי הוצאות ההתוועדויות של הרבי, חלוקת יין לקהל וכד', עוד הביא מה ששמע מהרה"ח ר' רפאל הכהן ע"ה שבליובאוויטש לא נהגו למכור את המצוות בשמח"ת או בשבת בראשית.

שולחן ערוך – הלכות שבת

יג המתענה בכל ערב חודש או בכל עשרת ימי תשובה או בכ' סיון או במיתת הצדיקים או ביום שמת בו אביו ואמו אם בפעם הראשון שאירע התענית בערב שבת השלימו עד צאת הכוכבים צריך לנהוג כן לעולם בכל פעם שיאירע בערב שבת משום שהוא כמו נדר וצריך שיתירו לו שלשה והוא שבשעה שהשלים בפעם הראשון היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהשלים ג' פעמים בערב שבת ולא התנה שיהא בלי נדר אבל מחמת שהשלים כמה פעמים כשאירע בחול אינו חשוב כנדר לענין שיצטרך להשלים כשאירע בערב שבת.

יח ויש חולקין בזה ואומרים שבתענית יום שמת בו אביו ואמו כשחל בחול בשנה הראשונה והשלים אז התענית בודאי היה בדעתו לנהוג כן לעולם לפי שלא עלה על דעתו לחשוב היאך יתנהג להבא כשאירע בערב שבת לפיכך הרי זה כנדר וצריך להשלים לעולם אף כשאירע בערב שבת וכן בתענית ימי מיתת הצדיקים וערב ראש חודש אם כשהתענה פעם הראשון בחול והשלימו היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהתענה והשלים ג' פעמים בחול ולא התנה שיהא בלי נדר הרי זה כנדר וצריך להשלים אף כשאירע בערב שבת וכן נהגו העולם (ואף על פי כן המיקל לעת הצורך כסברא הראשונה לא הפסיד):

חלק ב סימן רמט, דינים השייכים לערב שבת טעמים יג

א לעולם ישכים אדם לטרוח ולהכין צרכי שבת בערב שבת בבקר ורמז לדבר שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו משמע לאלתר שיביאו יכינו וההבאה היתה בבקר שנאמר וילקטו אותו בבקר בבקר.

ואע"פ שהכין בהשכמה מצוה שיוסיף גם בבין השמשות ורמז לדבר שנאמר והיה משנה (כלומר שיכינו שנית):

ב ויש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת וכל שכן בשאר עסקיו כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת אלא אם כן הכין כבר ביום ה' או שיש לו מי שיכין לו:

ג ונוהגין בקצת מקומות שלא לקבוע ישיבה בערב שבת לפי שלמוד הישיבה הוא דבר שאין לו קצבה שרגילין לפלפל ושמא ימשכו הרבה בפלפולם ולא יהא להם פנאי אח"כ להכין צרכי שבת אבל מי שלומד דבר שיש לו קצבה אם רגיל ללמודו בכל יום אין לו לבטלו בערב שבת ואף דבר שאינו רגיל ללמודו

בכל יום מכל מקום אם לומד עם רבים אל יבטלנו ואפילו כשלומד ביחיד אם הוא דבר שדרך ללמודו בערב שבת כגון פירוש רש"י מפרשת השבוע כמו שיתבאר בס"י רפ"ה יכול ללמוד כדרכו.

ואם אח"כ לא ימצא לקנות אזי לא יקבע לימודו בבקר שהוא זמן שמוצא לקנות ואם לא ימצא לקנות אחר התפלה אזי יקנה בתחלה ואח"כ יתפלל ובלבד שיקרא קריאת שמע מקודם שמא יעבור זמנה עד שיקנה אבל התפלה נמשך זמנה יותר ואף שיש לחוש שמא יעבור גם זמן תפלה מכל מקום מצוה זו של הכנת סעודות שבת היא עוברת בודאי שאח"כ לא ימצא לקנות ומכל מקום אם הצבור מתפללין אל יפרוש מהם:

ד אפילו מי שיש לו כמה עבדים יש לו להשתדל להכין בעצמו צרכי שבת שכן הוא בכלל המצות מצוה בו יותר מבשלוחו.

ואפילו מי שהוא אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב להשתדל ולעשות שום דבר מצרכי השבת בעצמו שזהו כבודו של שבת וגדולי החכמים היו עושים בעצמם מלאכות שאינן לפי כבודם כדי להרבות בכבוד השבת יש מהם שהיה מחתך הירק דק דק בעצמו ויש מהם שהיו מבקעים עצים בעצמם ויש מהם שהיה מצית האור תחת העצים בעצמו ויש מהם שהיה מתקן הבית ומפנה כלי החול ומכניס כלים הצריכים לשבת ובעסק זה היה יוצא ונכנס תמיד בביתו בערב שבת להוציא כלי החול ולהכניס משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומיני מגדים להראות כבוד השבת שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו כאדם שמקבל את רבו בביתו שהוא מראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו ומהם ילמוד כל אדם לטרוח בעצמו ואל יאמר איך אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת:

ה יש לזהר להשחית הסכין בכל ערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה ורמז לדבר והכינו את אשר יביאו ובתיבת את נרמז הסכין מלשון לאתים ולמזמרות ואומר וידעת כי שלום אהלך ודרשו חכמים זו השחזות סכין כי אם קהה הברזל ולא יוכל לחתוך אין זה שלום בית:

ו טוב לומר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת וכן בכל מה שהוא עושה טוב לחשוב שעושה לכבוד שבת:

חלק ב סימן רנ הכנת הסעודות לשבת טעמים א"ז

לקוטי תורה

ירידת הנפש האלקית למטה כדי להפוך את הנפש הבהמית מרע לטוב

והנה ירידת נפש אלהית בעולם היתה בכדי להתלבש בנפש החיונית הבהמית, ולהלחם אתה ולבררה, להפריד הטוב מן הרע, ולהעלותה לה'.

מבואר בכתבי האריז"ל שירידת הנשמה (הנפש האלקית) למטה להתלבש (בגוף ו) בנפש הבהמית אינה בשביל תיקון הנשמה עצמה ("כי הנשמה עצמה אינה

צריכה תיקון כלל"), אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית ולהפכה לטוב.

וכדי לתקן את הנפש הבהמית צריכה הנפש האלקית "להלחם אתה ולבררה". ומשמעות המושג "בירור" היא כמו מלאכת "בורר" בשבת, שבורר את האוכל מתוך הפסולת, וכך תכלית המלחמה של הנפש האלקית עם הנפש הבהמית היא כדי "לברר" ולהפריד את הטוב שבה מתוך הרע, ולאחר הפרדת הטוב מן

1 הרע ניתן להעלות את הטוב לה'.

2 פירוש:

3 הובא לעיל שהנפש הבהמית, כפי שירדה למטה
4 לעולם הזה להתלבש בגוף גשמי, "היא כלולה מוטוב
5 ורע", היינו שיש בה גם ניצוץ קדושה המחיי אותה
6 (וממנו באות מדות טובות) וגם חלק רע – ד' יסודות
7 רעים שמהם באות כל המדות הרעות שבה.

8 והאדם צריך להלחם עם נפשו הבהמית כדי
9 "להוציא" את ניצוץ הקדושה מ"גלותו" בתוך הרע של
10 הנפש הבהמית ולהעלותו לה', ואז החלק הטוב של
11 הנפש הבהמית נכלל בקדושה ממש.

12 אלא שכל זמן שהטוב מעורב עם הרע אי אפשר
13 להעלותו לקדושה, ולכן צריך תחילה "להפריד הטוב
14 מן הרע": והפירוד נפעל על ידי שמכניעים ומבטלים
15 את הרע שבנפש הבהמית ובדרך ממילא חלק הטוב
16 שבה יוכל לבא לידי גילוי, ולאחר מכן ניתן להעלות
17 חלק טוב זה לה', היינו שיורגש בחלק זה שבנפש
18 הבהמית אור ה' ממש.

19 ליתר ביאור:

20 גם לאחר שחלק הטוב שבנפש הבהמית "נתברר"
21 מהרע, עדיין אינו במדריגת הקדושה ממש, כי ה"טוב"
22 המעורב בקליפת נוגה אינו דומה לטוב של מדריגת
23 הקדושה ממש, מאחר שהטוב שבקליפת נוגה הוא
24 בבחינת "יש".

25 פירוש: אע"פ שיש בקליפת נוגה טוב הנובע
26 מהניצוץ האלקי שבה, שאינו מכוסה לגמרי ולכן יש
27 ממנו איזו הארה ("נוגה"), מכל מקום אין בטוב זה
28 רגש אלקי, כי סוף-סוף האלקות שבו עדיין "מכוסה"
29 ב"קליפה".

30 ולדוגמא – המדות הטובות של הנפש הבהמית
31 באות מהישות והמציאות של האדם, כי אפילו כאשר
32 אינן בשביל פני' אישית ממש (כדי להתגדל מהן
33 וכיו"ב), מכל מקום הן בשביל שלימות מציאות עצמו,
34 היינו שהשכל האנושי אומר שהנהגה של חסד ורחמים
35 כלפי הזולת, למשל, היא דרך ישרה וכך ראוי לאדם
36 להתנהג מצד האנושיות (ועל דרך שאמרו רז"ל
37 "אלמלא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול כו")
38 – שיש מדות והנהגות טובות הטבועות אף בבעלי
39 חיים), אבל עדיין אין במדות טובות אלו רגש של
40 קדושה או רגש אלקי, שהרי גם שכל אנושי מחייב

41 להתנהג כן, ומאחר שאינם אלא בשביל שלימות
42 מציאותו, הרי חסד ורחמים אלה אינם מדות של
43 עבודת השי"ת.

44 ולפיכך, גם לאחר שהחלק הטוב שבנוגה "נתברר"
45 (ונפרד) מן הרע, עדיין יש צורך "להעלות" אותו עד
46 שיוכל להיות נכלל במדריגת הקדושה ממש, שאז כל
47 עניני' של הנפש הבהמית הם רק כדי לעבוד את ה'.

48 להפכא חשוכא לנהורא וכו'.

49 שלימות ה"תיקון" של הנפש הבהמית היא כאשר
50 לא זו בלבד שמבטלים את הרע שבה ומעלים את חלק
51 הטוב שבה לה', אלא שבנוסף לכך מהפכים את הרע
52 עצמו של הנפש הבהמית לטוב.

53 ליתר ביאור:

54 ברע של הנפש הבהמית עצמה, יש שני חלקים:
55 (א) המדות הרעות שלה (הבאות מארבעת היסודות
56 הרעים שבה) – שאותן צריך האדם לעקור מכל וכל,
57 כי הן רע גמור בעצם מהותן. (ב) ה"כח המתאווה" של
58 הנפש הבהמית. אע"פ ש"מן המדות דנפש הבהמית
59 נמשך החשק והתאווה לתענוגי עולם הזה בהיתר או
60 באיסור ח"ו", "מכל מקום, אין מהות כח הזה (- כח
61 המתאווה) חטא ורע מצד עצם עצמותו, שהרי עצם
62 מהותו הוא רק כח המתאווה, והרי הוא יכול להיות כח
63 המתאווה לטוב כמו שהוא עכשיו מתאווה לרע. . . יש
64 בכח זה להפוך לבבו מן הקצה אל הקצה להיות
65 מתאווה ואוהב וחפץ לדבקה בה".

66 וזהו ענין הפיכת הרע של הנפש הבהמית לטוב:
67 לאחר שהאדם מכניע את הרע הגמור של נפשו
68 הבהמית (היינו כל התאוות הרעות והחשק לתענוגי
69 עולם הזה שה"כח המתאווה" שלו הי' מלוכב בהם),
70 אזי ניתן להפוך את כח המתאווה עצמו לקדושה, שלא
71 יתאווה לעניני העולם הזה אלא ירצה לדבקה בו ית'.

72 עבודה זו נקראת בלשון הזהר "אתהפכא חשוכא
73 לנהורא", וזוהי תכלית ירידת הנשמה למטה – להפוך
74 את חושך הנפש הבהמית לאור.

75 נכי הכח המתאווה של הנפש הבהמית נקרא בשם
76 חושך, לפי שיש בו נטי' גדולה להימשך אחר תענוגי
77 עולם הזה דוקא, וראי' לדבר – שאם הנפש האלקית
78 לא תעמוד כנגדו והכח המתאווה של הנפש הבהמית
79 יגלה רק את הרצון והטבע שלו עצמו, הרי אנו רואים
80 בחוש שנמשך אחר תענוגי העולם; ולפיכך, הפיכת כח

1 מתאווה זה לקדושה נקראת "אתהפכא חשוכא
2 לנהורא"].

3 לכן נקרא בשם ישראל, כמ"ש כי שרית עם אלהים
4 ועם אנשים ותוכל. פירוש, שהנפש אלהית תשתרר
5 על החיונית הבהמית, להפוך כל מחשבותיה
6 ומדותיה אשר לא לה' המה מרע לטוב.

7 זהו גם הטעם הפנימי לכך שבני ישראל נקראים
8 בשם "ישראל", על שם "כי שרית גו' ותוכל" – כי
9 תכלית עבודתם של בני ישראל עלי אדמות היא
10 להשתרר ולשלוט על נפשם הבהמית, עד שמגיעים
11 לידי נצחון ("ותוכל"), היינו שמהפכים את מחשבותי
12 ומדותי של הנפש הבהמית לטוב.

13 – והמשך לשון הכתוב "(שרית) עם אלקים ועם
14 אנשים" מורה על פרטי הכחות של הנפש הבהמית
15 אשר הנפש האלקית צריכה להשתרר ולשלוט עליהם.

16 [ובהקדים (בהבא לקמן ראה סה"מ תקס"ג, ובארוכה
17 ס' אדמו"ר האמצעי):

18 כתוב זה מדבר במלחמת יעקב עם שרו של עשו;
19 והטעם הפנימי לכך שקרא לשרו של עשו בשני לשונות,
20 "עם אלקים ועם אנשים", הוא לפי שיש שני סוגים
21 (כלליים) במלאכים – כאלה שנקראים "אלקים" וכאלה
22 שנקראים "אנשים".

23 כלומר: המלאכים הם "שלוחים" של הקב"ה, היינו
24 שהשפע והחיות האלקי המחי' את כל הנבראים עובר דרך
25 המלאכים (כנ"ל פרק א); ובשליחותם של המלאכים יש
26 שני סוגים: א) מלאכים הנקראים בשם "אלקים" –
27 מלאכים עליונים שהם שלוחי השפע ה"רוחני" בעולמות
28 הרוחניים, הנקראים בשם "אלקים" לפי שהם במדריגה
29 גבוהה, על דרך שרי המלך הפנימיים העומדים לפני המלך.
30 ב) מלאכים הנקראים בשם "אנשים" – ה"שלוחים"
31 להשפעה היורדת ונמשכת בעולם העשי', במעשה בפועל
32 בעולם הזה הגשמי, הנקראים בשם "אנשים" שהיא
33 מדריגה נמוכה, על דרך שרי המלך החיצוניים.

34 והכתוב מלמדנו שיעקב אבינו השתרר ושלט על שני
35 הסוגים גם יחד.

36 והנה, משני הסוגים הללו במלאכי עליון "נשתלשל"
37 למטה, במלחמת כל אדם בנפשו פנימה, שבנפש הבהמית
38 יש שני מיני רע שבכוחו ויכולתו להשתרר ולשלוט
39 עליהם: א) הכחות ה"פנימיים" של הנפש הבהמית, היינו
40 מדותי' הרעות, שהן משיכה בלב לדברים רעים. ב)

41 ה"חיצוניות" שלה, היינו ביצוע תאוותי' ורצונותי' הרעים
42 בפועל ממש.

43 והם הם שני הענינים – "אלקים" ו"אנשים" –
44 שבכתוב, וכמו שהולך ומבאר:]

45 והמדות נקראו אלהים, כמ"ש ויבאו בני האלהים
46 וגו' ותרנומו בני רברביא.

47 כאמור, מלאכים גדולים וחשובים, שהם כמו שרי
48 המלך העומדים לפניו, נקראים בשם "אלקים", כמו
49 שנאמר "ויבאו בני האלקים להתייצב על הוי'". וזהו
50 שמצינו שתרגום "בני האלקים" הוא "בני רברביא",
51 לשון המורה על חשיבות וגדולה.

52 וכך גם באדם – "אלקים" מורה על הכחות
53 ה"חשובים" של הנפש הבהמית, שהן המדות הרעות
54 שלה שהן בעלי כח עצום ("רברביא"), כפי שרואים
55 במוחש שקשה מאד לשלוט על המדות הרעות שבלב
56 ולהפוך אותן מרע לטוב.

57 ו"עם אנשים" – בחינת מעשה אנוש, אנוש הוא.

58 "אנשים" (גם מלשון "אנוש") מורה על בחינת
59 מעשה בפועל, כלשון "מעשה אנוש" [וכנ"ל
60 ש"אנשים" הם המלאכים הממונים על ההשפעה
61 לעולם המעשה]; וזהו גם פירוש לשון "אנוש" –
62 שמורה על חלישות [אנוש הוא "לשון חולי" ו"ענין
63 מכאוב חזק"], כי השפע העליון הנמשך בעולם
64 המעשה הוא מצומצם ומועט.

65 וכך הוא באדם, שהמעשה בפועל של הנפש
66 הבהמית (היינו המחשבות, הדיבורים והמעשים הרעים
67 שלה) נקרא בשם "אנשים", כי הכח הרע שבמעשה
68 הוא חלש (לעומת הרע החזק והגדול שבמדותי'
69 הרעות), ולכן יתר קל לאדם לשלוט על מעשיו,
70 מאשר על מדותיו.

71 – ועל זה אומר הכתוב "כי שרית עם אלקים ועם
72 אנשים ותוכל", שבכחו של כל אחד ואחד מבני
73 "ישראל" להשתרר ולשלוט הן על המדות של נפשו
74 הבהמית והן על המעשים שלה.

75 ולהפוך אותם מרע לטוב, על ידי נפש אלהית,
76 המיוחדת במאצילה בלי הסתר פנים כלל, המבררה
77 ומעלה את נפש החיונית, להבטל ולהכלל באור ה'.
78 כח זה, לשלוט על כחות הנפש הבהמית עד כדי
79 הפיכתם מרע לטוב – בא מהנפש האלקית, שהיא
80 מאוחדת עם אלקות "בלי הסתר פנים כלל", ולפיכך

1 היא יכולה "לברר" ו"להעלות" את הנפש הבהמית
2 שתהי' "בטילה ונכללת באור ה'".

3 וזו בחינת ישראל, ישר אל.

4 בנוסף לכך שהשם "ישראל" מורה על כח
5 ההשתררות והשליטה על הנפש הבהמית בפועל, כנ"ל
6 – מרומז בו גם הכח הרוחני שיש בנפש האלקית,
7 שממנו היא שואבת את התוקף והחוזק להשתררות זו.
8 וזהו מה שתיבת "ישראל" היא אותיות "ישר אל".
9 פירוש: "ישר" היא הנפש האלקית שנמשכת מהקב"ה
10 באופן "ישר" – "בלי אמצעים כלל", ולכן היא
11 מאוחדת תמיד עם מקורה ושרשה.

12 ו"אל" הוא לשון חוזק וממשלה, לנצח מלחמתה עם
13 נפש החיונית.

14 ומאחר שהנשמה היא בבחינת "ישר" – הרי היא
15 "א-ל", לשון חוזק וממשלה (כמו "אילי הארץ לקח"),
16 היינו שיש לה את הכח והחוזק לנצח במלחמתה עם
17 הנפש הבהמית ולשלוט עליה.

18 וזהו שכתוב ימי שנותינו בהם שבעים שנה, בהם
19 דייקא, בשתי הנפשות.

20 על פי האמור שתכלית ירידת הנשמה למטה היא
21 בשביל בירור הנפש הבהמית, יובן דיוק לשון הכתוב
22 "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", דקאי על חיי האדם
23 בעולם הזה. ולכאורה, התיבה "בהם" מיותרת, אלא –
24 שיש לאדם שתי נפשות, ותוכן הכתוב הוא, שכל ימי
25 האדם עלי אדמות ("שבעים שנה") ניתנו לו "בהם" –
26 בגלל המלחמה בין שתי הנפשות.

27 שבכל יום הוא מלחמה חדשה.

28 מלחמה זו שבין שתי הנפשות היא מלחמה
29 תמידית בכל "ימי שנותינו" של חיי האדם, כי גם
30 האדם שהצליח במלחמתו היום, עדיין עליו ללחום את
31 מלחמת הנפשות מחדש למחרת, כי "בכל יום יצרו של
32 אדם מתגבר עליו באופן חדש", לפי שבכל יום נדבק
33 באדם "כח וניצוץ חדש" מהנפש הבהמית שעליו
34 לבררו ולהעלותו לקדושה.

35 ולפיכך אין חיותם [של האנשים] שוה, שזה חי יותר
36 וזה חי פחות, והכל תלוי לפי ערך המלחמה שצריך
37 ללחום עם נפשו הבהמית, לפי חלק הרע שבה,
38 כמה שנים שצריך ללחום עמה עד שתתהפך לטוב.
39 מספר ימי חיי האדם נקצבו לו "במספר ששערה
40 חכמתו ית' שיוכל לשאת בנפשו להעלות ממנה
41 [מנפשו הבהמית] כך וכך כחות וניצוצים".

42 וזוהי הסיבה להבדלים באורך החיים של בני
43 האדם, "שזה חי יותר וזה חי פחות", ש"זה אינו תלוי
44 בנפש צדיק או רשע", אלא לפי חלק הרע של נפשו
45 הבהמית שעליו לברר, כמה שנים דרושות לו עד
46 שיצליח להפוך את כל פרטי כחות נפשו הבהמית
47 לקדושה. ויכול להיות שיברר האדם מה שצריך לברר
48 ולתקן. . . בימים מועטים. . . ויש שצריך להאריך ימים
49 יותר עד שיברר מה שיכול לברר ויתקן מה שצריך
50 לתקן".

51 וזהו פירוש הכתוב ועתה ישראל, שעתה דוקא
52 בזמן הזה, שחרע מעורב בטוב, נקראת הנשמה
53 בשם ישראל, שצריכה להשתרר ולנצח את נפש
54 הבהמית ולאחפכא מרע לטוב.

55 זהו גם הרמז הפנימי בלשון הכתוב "ועתה
56 ישראל", היינו ששם "ישראל" הוא רק "עתה", בזמן
57 הזה, כשיש צורך בעבודה זו להשתרר על הנפש
58 הבהמית ולשלוט עליה.

59 אבל לעתיד נאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן
60 הארץ, ולא יהיה הרע כלל, ולא תצטרך ללחום
61 עוד, ולא יקרא בשם ישראל.

62 מאחר שלעתיד לבא לא יהי צורך להשתרר על
63 הנפש הבהמית (כי הרע יתבטל לגמרי), הרי היהודים
64 לא יקראו עוד בשם "ישראל" (שהוא על שם
65 ההשתררות על הרע).

66 [אלא יקראו על שמו של הקב"ה, "שיהא שמם
67 ה'", או "ישורון"].

ד"ה כי תהיין פרק ג

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

3 והסתר האמת ע"י הקושיא שמסתיר ומבטל אור השגה
4 הראשונה וכן השגה השניה והשלישית כו' כנ"ל א"כ מה

1 (נה) וזהו שאמר במחשכים הושיבני כו' דהנה כפי
2 המבואר בעיקר ענין הפלפול שהוא הפלאת

שמישיג הדבר עד"מ תינוק הקטן בדעת שלפי קוצר דעתו
נדמה לו שמישיג בטוב והגדול ממנו שאינו משיג היינו
מפני שיודע ביטול השגת התינוק ומה שיכול לידע שאינו
יודע וזהו עלייה אך לפי זה כל שיעמיק יותר לא יכול
לבא לידיעת האמת ונק' חשך ביותר א"כ איך נקרא עילוי
היותר גדול הלא זהו ירידה בתכלית אבל הענין הוא
דכאשר אח"כ חוזר לבא על אמתית הדב' זהו הנק' ירידה
מלמעלה למטה ממקום הנעלה ביותר במה שיביא מתכלית
ההעלם לגילוי ובזאת ניכר יתרון מעלת החשך על האור
דכאשר חוזר ויורד מלמעלה למטה אחר העליו' בהעדר
השגות להאיר מן ההעלם לגילוי שהארת אור הזה הוא
גבוה הרבה מן האור והשכל הראשון והשני כו' וז"ש
כיתרון האור מן החשך דוקא פי' יתרון האור שבא
מלמעלה למטה מן החשך שקדם לו בהעדר האור יש בו
יתרון רב מגופו של אור דחכמה המושג כו' ונמצא מובן
מזה דתלמוד בבלי גבוה הרבה מתלמוד ירושלמי במה
שע"י הפלפול נבוכים המה בהעלמות וקושיות רבות שנק'
מחשכים מזה דוקא יבא להם יתרון האור הוא החזרת
אמתית האור מלמעלה למטה ממקום הגבוה ונעלה ביותר
והיינו מפני שבא מתכלית ההעלם לגילוי שמחמת זה יאיר
אור אמת לאמתתו הרבה יותר מתלמוד ירושלמי הגם
שמאיר להם האור מיד כי זהו כמו השקפה ראשונה ושני'
כו' משא"כ ע"י רוב הקושיות לסתור הכל יהי' יתרון האור
מן החשך לאור אמתתו בלי שום סיג ותערובות כמשל
המצרף והמסנת הנ"ל וד"ל) ומ"ש במחשכים אין הכוונה
שנשאר בחשך אלא הכוונה על האור שיבא בדרך ירידה
מלמעלה למטה אחר החשך שהוא ממקום היותר גבוה כו'
וד"ל):

שער החנוכה

שהשיג והשכיל בהשקפה הראשונה שהי' נק' אור מיד
נחשך האור הזה כי אבד ונתבטל לגמרי כו' וע"כ יקרא
בשם חשך כמו שאדם הולך בחשך ולא יראה אור כך
מניעת השגת האמת נק' חשך והעלם כו' וכל שיקשה
קושיות יותר יותר יחשך אור האמת ויתעלם עומק הדבר
כו"ל ולזה א' במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי דוקא כי
עיקר הפלפול הוא המחשיך האור בחשך והעלם אחר
העלם והיינו מחשכים לשון מפעיל ואמנם הנה אם הי'
נשאר הדבר בהעלם וחשך אין זה תועלת כלל מכל
הפלפול כו"ל רק אדרבה שמחמת הפלפול שיעשה חשך
והעלם יבא אח"כ אור גדול הרבה יותר מאור הראשון
שהיה לו בהשגות הראשונות שנסתרו ונתעלמו ע"י
הקושיות כו' דהיינו לאחר שנתרצו כל הקושיות והעלמות
(כמשל המצרף כו' שהשלהבת עושה בלכול ותערובות
עולה ויורד ומזה מתברר הסיג כך ע"י הפלפול כו') יאיר
לו אור האמת באמתו של הענין לתכליתו לאחר שחשך לו
קודם ואם לא החושך שקדם לו הרבה בפלפול הקושיות
ותירוצים כו' לא היה בא לאור אמת כזה ונמצא זה האור
האחרון שאחר החשך הקדום ממקום גבוה מאד ירד שאין
לאורות השגות הראשונות ערוך לו כלל עד שכולן כשקר
לגבי האמת כו' כי הרי אור השגה הראשונה היתה
מצומצמת מאד ומה שנסתרה בקושיא ונשאר הדבר
בהפלאה והעלם שאינו יכול להשיג כענין מה פשפשת כו'
ה"ז עליית אור השכל שעלה מן הצמצום לבא לידי אור
השגה גדולה יותר אך מה שעדיין הדבר בהפלאה והעלם
נק' חשך ולא אור מאחר שאינו משיג מאומה ואמנם זה
שבא לכלל העדר השגה שאינו עומד עדיין על האמת מפני
הקושיא ה"ז עליה במדרגה הרבה ממה שהי' נדמה לו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ואין עוני אלא מן הדעת וז"ש אעלה אתכם מעני מצרים
(שמות ג' י"ז) אל ארץ טובה ורחבה (שמות ג' ח') כי
במצרים כתיב ויאמן העם (שמות ד' ל"א) שלא הי' בהם
רק בחי' אמונה בלבד תכלית הקטנות וארץ טובה ורחבה
הוא התרחבות הדעת וההשגה באא"ס ב"ה כמ"ש וידעתם
כי אני ה' (שמות ו' ז') וזהו בחי' גדלות שנקודת הלב באה
מגדלות הדעת ואז ההתפעלות בתענוג ומתיקות וז"ס ארץ
טובה, וממצרים לא"י הלכו דרך המדבר הוא בחי'
הממוצעת בין תכלית הקטנות שהוא בחי' אמונה הנ"ל
לגדלות דעת וע"ז נאמר לכתך אחרי במדבר, (ירמי' ב')

(ב) אך עדיין אינו מובן לפי דרך זה פשט ל' הכתוב ויגע
בכף יריכו דיעקב דמשמע שבבחי' נשמות ישראל
הוא מדבר שגם בהם לא יכול לנגוע כ"א בירכין שלהם
לא יותר ולפי כל הנ"ל אינו ענין אלא למעלה בספירות,
הנה זה יובן בביאור דברי האריז"ל שהפגם הי' בנו"ה
בהיות זו"נ אב"א, והוא עפ"י הקדמת ענין המבואר במ"א
בדרוש דעמלק שנאמר בו ויזנב בך כל הנחשלים אחריו
(דברים כ"ה י"ח) אחריו דייקא למי שהוא בבחי' אחוריים
והוא כמ"ש לכתך אחרי במדבר (ירמי' ב' ב') ונת' שם
דענין יצ"מ ברוחניות הוא היציאה מן המיצר והעוני בנפש

1 ב' (וכתיב אחרי ה' גו' תלכו, (דברים י"ג ה'). ובחי' פנים
2 ואחוריים בנפש הוא כשהלב מתפעל בפנימיותו עד שנהפך
3 לבו בקרבו לחפון בה' מאד והוא בחי' אתהפכא שבזהר
4 ואז הוא אהבה בתענוגים וז"ס פנים, אבל כשלא הגיע
5 למדה זו עדיין ותאוות לבו לתענוגי עוה"ז, אלא שמחמת
6 שמשגי בשכלו בגדולת ה' איך דכולא קמי' כלא חשיבי'
7 וכי לו יאתה לדבוק בו ולעזוב כל אשר זולתו מנגד והמוח
8 שליט על הלב בטבעו ותולדתו ובע"כ יענה אמן לקיים
9 ככל אשר יסכים ויגזור השכל וז"ס אתכפייא שבזהר הנה
10 זהו הנק' אחוריים, והיציאה ממצרים בחי' האמונה בלבד
11 בלי טעם ודעת א"א להגיע לגדלות המוחי' ולהפך לבו בבת
12 אחת מן הקצה אל הקצה אלא מתחלה הוכרח להיות בבחי'
13 אתכפייא כי המוח שליט כנ"ל וזה הי' הליכתם במדבר
14 שקבלו עליהם עול מ"ש ועול מצות, ובעודם בבחי' זו פגע
15 בהם עמלק וענינו ע"ד שארז"ל עליו יודע רבונו ומכוין
16 למרוד בו, ירצו בזה כי הוא הקליפה שכנגד הדעת דקדושה,
17 כי מודעת זאת מארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס
18 בו רוח שטות (סוטה ג' א') דהיינו שמכסה על הדעת
19 באמיתת גדולת הבורא ית' ע"ד שנת' בלק"א (פכ"ד) ואז
20 שולטים הז' מדות רעות המנגדים לז' מדות טובות הנוולדים
21 מהדעת והן הן ז' אומות הכנעני וכו' אבל אילו הי' מסתלק
22 הרוח שטות [והי'] גילוי הדעת בה' אחד היו נופלים הז'
23 מדות רעות הנ"ל לא כן עמלק יודע רבונו שהרי ידע הניסים
24 דקי"ס ויצ"מ ומלאו לבו ללחום עם ישראל אין זה כ"א
25 שמכוין למרוד והוא בחי' החוצפא מלכותא בלא תגא, והוא
26 בחי' המנגד לענין השליטה דמוח על הלב שכח שליטה זו
27 היא בע"כ של הלב גם שאינו חפץ באמת עכ"ז אינו יכול
28 לזוז אפילו זיז כל שהו נגד ציווי השכל והשליטה הזאת
29 הוא ענין קשה עורף כי העורף הוא שבאמצעותו נמשך
30 שפע והתפשטות רוח השכלי בלב ויש בו הקושי והחזק
31 הזה לשלוט על הלב, ועבור מדה טובה זו שבישראל אמר
32 משה כי עם קשה עורף הוא וסלחת, (שמות ל"ד ט')
33 וכמארז"ל ג' עזין הן ישראל באומות כו' (ביצה כ"ה ב')
34 ולעומת בחי' זו יש ברע מדה הנק' עקשות שמתעקש בלא
35 טעם ודעת נגד הדעת ואינו מניחו לקיים ציווי השכל והדעת
36 והרי זה חוצפא ועזות גדולה, וזהו מדת עמלק ויזנב כך כל
37 הנחשלים אחריו ר"ל אותן שהם עדיין בבחי' הממוצעת
38 הנ"ל שלא נהפך לבם לגמרי כ"א בחי' אתכפיי' ע"י שהמוח
39 שליט על הלב בעל כרחו ומוכרח הוא לציית להשכל כנ"ל
40 נגד זה עומד עמלק ומונע מהלב הכרח זה כי גם הוא מכריח
41 הלב בחוצפא ועקשות שלו כנ"ל משא"כ למי שהוא כבר
42 בבחי' אתהפכא שלבו מתענג מאהבת ה' אין מקום לעמלק
43 לשלוט עליו כנ"ל. וכמו שהוא בנפש למטה כן הוא ממש
44 למעלה בזו"נ, מודעת זאת שנה"י דאו"א נעשו מוחי' לז"א
45 כי חב"ד דאו"א מתלבשים בנה"י ואמנם ענין ד' בתי
46 תפילין הם ד' מוחי' שבז"א חו"ב חו"ג משום שהדעת

47 המלוכש ביסוד אימא נחלק לחו"ג והתחלקות זו הוא ע"י
48 קוצי דשערי דא"א המכה בז"א מאחוריו וז"ס שומר
49 ישראל, ופי' חו"ג אלו הגם כי כבר יש בז"א ו"ק ומכללם
50 חו"ג אלא שהן בחי' מדות העצמיים כנ"ל בענין הבחי'
51 השנית מג' בחי' שבמדות, וחו"ג אלו הנק' מוחין הם
52 שכליים כנ"ל בבחי' הא', ויש ג"כ בז"א מוחי' דקטנות
53 ומוחי' דגדלות וענין מוחי' דקטנות היינו ע"ד הנ"ל בענין
54 מוח שליט על הלב וז"ס קוצי דשערי דא"א כי הכח הזה
55 בדעת להיות שליט על המדות נמשך מא"א הרצון שלמעלה
56 מהחכמה שממנו בא השליטה שהיא על כרחו של המקבל,
57 ולשם עומד עמלק מל' ומלק את ראשו ממול ערפו (ויקרא
58 ה' ח') יודע ומכוין למרוד נגד הדעת כנ"ל, בחי' חוצפא
59 אשר לנגד קוצי דשערי ושליט' דעת דקדושה כנ"ל, וכמ"כ
60 מז"א לנוקבא נה"י דז"א מוחי' לנוקבא ובכל לילה יורדת
61 בבי"ע ועולה בבוקר באצי' ומתייחדת עמו אב"א ואח"כ
62 פב"פ והענין כי אין מלך בלא עם עוממות בחי' נפרדים
63 והרי באמת אין לך דבר שחוץ ממנו ית' אלא שהפרידן
64 לעינינו ע"י גבורות וצמצומים להעלים ולהסתיר הארת א"ס
65 שבאצי' ויהי' עי"ז התהוות הנפרדים ובחי' זו נק' אחוריים
66 נה"י דז"א מוחי' לנוק' שהיא מקור הנבראים, דהיינו
67 שההשפעה לנוק' היא רק מבחי' נצח בלבד שהוא בחי'
68 היותר נמוכה ע"ד שנת"ל, והנה כתיב מלחמה לה' בעמלק
69 מדר דר (שמות י"ז ט"ז) פי' ל' דרי דרי שורות שורות
70 דהיינו בכל בחי' השתלשלות מפרצון לפרצון שנה"י
71 שבעליון נעשו מוחי' לתחתון יש בחי' עמלק המנגד הוא
72 בחי' החוצפא המנגד לניצוח דקדושה שהוא ענין השליטה
73 דמוח שליט על הלב שז"ס המוחי' שנעשו בתחתון מנה"י
74 שבעליון כנ"ל, וז"ס המלחמה עמו, וכבר ידעת ענין עבודת
75 האדם שבאתעדל"ת אתעדל"ע דהיינו באותה בחי' שהאדם
76 עובד ה' הוא מעורר כך למעלה וכשעובד בבחי' אחוריים
77 דמוח שליט על הלב ועובד ה' להיות שונה פרקו ביותר
78 מרגילותו כדאי' בדרז"ל (חגיגה ט' ב') ה"ז מעורר ג"כ
79 למעלה להיות יחוד זו"נ אב"א עכ"פ ולא יפרידם עמלק
80 וז"ס ואזניך תשמענה דבר מאחריך (ישעי' ל' כ"א) ואח"כ
81 כשהגיע למעלה אהבה בתענוגים דפנים הנ"ל מעורר ג"כ
82 למעלה יחוד פב"פ, ולזה גם בהיפוך ח"ו כשיש פגם למטה
83 בעבודתו נפעל כך למעלה, וז"ס ויגע בכף יריכו דיעקב
84 בבחי' נצח שבו כשהעבודה בבחי' אחוריים בבחי' ניצוח
85 לבד שם יש מקום לעמלק לפעול ולעכב עבודה זו ע"ד
86 הנ"ל (אלא שעמלק ממש הוא נגד הדעת ולכן נלחם עם
87 משה וכאן עם בחי' נצח הי' ענף ממנו ע"ד הנ"ל בפי' מדר
88 דר כו') ועי"ז הי' ג"כ פגם למעלה בנצח דז"א ולכן נמנע
89 שפע הנבואה שבאה מנו"ה לטעם הנ"ל שהם כלי השפע
90 וז"ס ודבר ה' הי' יקר בימים ההם אין חזון נפרץ (שמואל
91 א' ג' א') עד ששמואל תיקן מדת הנצח ולכן נאמר לו
92 פקדתי את אשר עשה עמלק (שמו"א ט"ו ב') כי אז יש

7 **ובזה** יוכן מ"ש בזהר א"ת גיד הנשה ר"ת תשעה אב
8 שגיד זה א' משס"ה שולט בת"ב והענין כי כבר
9 ידעת ענין והנצח זו בנין ירושלים ולפי שגיד זה נגד הנצח
10 דקדושה ע"כ הי' בו חורבן בהמ"ק וכמו שביעקב כתיב
11 ויזרח לו השמש (בראשית ל"ב ל"ב) כך עתיד הקב"ה
12 לרפאינו ולגאלינו בב"א:

איסור אכילת גיד הנשה

1 יכולת להלחם בעמלק העומד לנגד בחי' זו דניצוח ושלטה
2 כנ"ל: והנה ידוע דעלמא תתאה כגוונא דעלמא עילאה ולכן
3 גם בנו"ה של הבע"ח שהם ירכין נעשה פגם הנ"ל וז"ס גיד
4 הנשה ולכן ארו"ל אין בגידין בנותן טעם (חולין פ"ט ב')
5 אלא עץ הוא והתורה אסרתו (חולין צ"ב ב') וכמשנת"ל
6 בענין ערבי נחל שאין להם לא טעם וכו':

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

23 הבהמה לשרשה בחי' פני שור שבמרכבה, אזי ע"י הביורור
24 וההעלאה מתוסף כח ועוז מבחי' אורות דתהו בבחי' פני
25 שור, לכן עי"ז הנה הם מעלים את הכסא עם בחי' אדם
26 שעל הכסא שזהו בחי' התיקון לבחי' אוא"ס שכי לא אדם
27 הוא.
28 **והנה** נה"ב שבאדם שרשו ג"כ מבחי' פני שור, רק שהוא
29 מבחי' פני אדם שבפני שור, ולכן ע"י בירור נה"ב
30 שבאדם מתעלה לבחי' פני אדם שבפני שור שזהו גבוה
31 יותר מעילוי הקרבנות. והנה כתי' ופני אדם לארבעתן
32 שנמצא שבחי' פני אדם כוללת כל הד' חיות. ולכן ע"י
33 שהאדם זוכה את יצרו הוא כאלו הקריב כל הקרבנות
34 כולם, כי ע"י הקרבן שמקריבין קרבן בהמה הוא רק פרט
35 אחד, אבל ע"י שזוכה את יצרו שהוא מבחי' פני אדם
36 שהוא לארבעתן שכולל כל הד' חיות לכן עי"ז הוא כאלו
37 הקריב כל הקרבנות כולם כו'. והנה ארו"ל במשנה א' פ"ד
38 דאבות איזהו גבור הכובש את יצרו והביאו הפסוק טוב
39 ארך אפים מגבור, והיינו שע"י שכובש את יצרו עי"ז
40 ממשיך מבחי' א"א, והיינו בחי' יגמה"ר, ולכן אמרו ולא
41 עוד אלא שאין תפלתו נמאסת, והיינו שכמו שע"י תפלת
42 הצבור ממשיכי י"ג מדה"ר, כמו"כ היחיד ע"י שכובש את
43 יצרו עי"ז ממשיך יגמה"ר, ולכן אין הקב"ה מואס את
44 תפלתו כמו תפלת הצבור כו'.

אריב"ל כ' גדולים נמוכי הרוח

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

5 את היש ומתלבש בהיש דעולמות ונבראים ונמשך מזה
6 להיות מלך אלקים על גוים נמשך הארה גם בלעו"ז
7 להחיותם כנ"ל, ובפרט שכל ההעלמות וההסתרים שרשם
8 הוא מבחי' ההעלם דשם אלקים וז"ע ק"ך צירופים דשם

1 **אך** הענין מבואר בתו"א ד"ה בחדש השלישי אין
2 שבהכרח שתהיה העבודה דחיו"ע בכאו"א, דבעבודה
3 דחיו"ת בנקל הוא שיפול ממדריגתו ח"ו ויהי' יש גמור
4 כו' כי מאחר שהעבודה היא בבחי' הכח האלקי שמהווה

1 אליקים שמהמ"ח צירופים האחרונים יונקים גם אדמת בני
2 חם כו' ועמ"ש בתו"א פ' מקץ בד"ה נ"ח מצוה להניחה
3 כו' ובהביאור, ולכן על עבודה זו יש כמה מונעים
4 ומעכבים מצד חומריות וישות העולם בכלל וגופו ונה"ב
5 שלו בפרט, ובפרט מההעלמות וההסתרים שמצד הלעו"ז
6 שנעשה כמה מניעות ועיכובים כו' ולהיות שגם בהעבודה
7 במדרי' זו הרי לא נתבטל ישותו לגמרי ויש לו שייכות
8 לישות העולם כו' כנ"ל ולזאת אין בכח נפשו לעמוד נגד
9 כל המניעות והעיכובים מהנ"ל ולהתגבר עליהם כו'.
10 ואדרבה חומריות וגשמיות גופו ונה"ב שלו וכל הענינים
11 שלו המה מתגברים עליו ומעלימים על נפשו יותר
12 ומורידים אותו להימשך אחריהם ואין ביכולתו לצאת כו'.
13 ובפרט כאשר לא הוטהרה נפשו מעונות (עון הוא ל' עוין
14 ועיקום שמעווה ומעקים דרכו כו' והיינו גם בדברים
15 הסותרים שאינם לש"ש כו') הרי כשל בעוני כוחי שנחלש

16 כח הנפש ונעשה מסך מבדיל וכמ"ש כי אם עונותיכם
17 מבדילים כו' שאינו יכול לעלות ואדרבה מורידו כו',
18 ולזאת בהכרח הוא שכאו"א ייגע א"ע לבוא לבחי'
19 הביטול דחו"ע שזוהו האו"א שלמעלה מגדר העולמות
20 ולגבי' כל העולמות והנבראים כלא ממש שבטלים
21 במציאות ממש כו' כנ"ל ולכן בבחי' ומדריג' זו אינו שייך
22 להיות מלך כו' על גוים כו' וכמ"ש בזח"ב דצ"ו ע"א בר
23 שמא יחידאה בריר כו' יעו"ש, ולכן מבחי' ומדרי' זו
24 אדרבה יתפרדו כל פועלי און כו' שמתבטלים כל המניעות
25 והעיכובים שמצד ישות העולם ומצד הקלי' וסט"א
26 שמתבטלים לגמרי לגבי גילוי אור זה. וכן גם בעבודה
27 בנפשו בבחי' ומדרי' זו הוא בביטול כל ישותו לגמרי כו'
28 כנ"ל, ולזאת העבודה הזאת היא הנותנת כח ועוז בנפשו
29 ומחלשת כח הגוף וכו' שביכולתו להתגבר על חומריות
30 וגסות הגוף ונה"ב כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 ז והנה השבירה היא על ידי הפרישות בפעל ממש, ניט
2 טאן וואס ער וויל, ש'על ידי זה דוקא נשבר רוח
3 התאונה כו', דכ'שם ש'על ידי שמשמש בכחותיו הטבעיים
4 הפהמיים הרי הם מתגברים, דסבת התגברות כחות
5 הטבעיים והפהמיים הוא על ידי שמשמש בהם, דאמר רב
6 (ברכות סא, א) "יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני
7 מפתחי הלב", והנה זבוב בגימטריא טוב²³, ש'היצר הרע
8 אומר לאדם שהוא מבקש טובו, ולכן אינו בא עליו
9 לפתותו בתחלה בענינים חמורים, וכ'ידוע²⁴ בהדרגות שלו
10 שנקרא הולך עומד ויושב, שמתחלה דרך אגב, ואחר כך
11 מתעכב במעט, ואחר כך נעשה יושב כו', אלא בדברים
12 קלים. דראשית כל מראה לו הנחותי העולם, אז וועלט
13 דארץ מען^כ, ועושה בהאדם קרירות כללי, (מאכט אין אים
14 א כללות'דיקע קאלטקייט, ופועל בו וועלטיקע הנחותיט,
15 מה ש'נאה בעניני עולם, ומגנה בעניני עולם), ובמילא
16 המסחר צריכים, ומאחר שצריכים להתעסק, הרי הנהגת
17 העסק באפן כך וכך, דכן הוא הנהגת העולם, ומראה לו
18 ש'לרגלי העסק צריכים לעשות באפן כך וכך. וכמו ש'רואין
19 במוחש בכמה בני אדם, ש'בין ש'מגיע לעניני עסק, משתנה

20 מהות מדותם ומתירים לעצמם לשקר כו'. והנה מלבד זאת
21 ש'על ידי הנהגות פאלו נכנסים רחמנא לצלן ברשות הנפש
22 הפהמית, ונשפח מלבד כל האמת ד"וברכך הוי' אלוקיך בכל
23 אשר תעשה", הנה נעשה בעל מדות רעות דשקר וגנבת
24 דעת כו', ומתיגע במאד בעסקו, ואינו יכול לקבץ זמנים
25 לתורה, וגם התפלה היא בלתי קבועה ובמקירות, כי
26 המושל הוא הנפש הפהמית, מיט וועלטיקע הנחותי, ואף
27 לפי שהוא (הנפש הפהמית), לא השתמש צדין, לכן עוד
28 מסכים על התפלה בכלל, אבל משליך בו זיקים ואבני
29 בליסטראות, שהם המחשבות זרות, דלפעמים הנה האדם
30 נזכר שאין צריך לחשב עתה כי הוא זמן תפלה, ובתוך כך
31 גובר עליו הנפש הפהמית בטענה, הלא נוגע לו במאד,
32 וכאשר ירויח יוכל לעשות צדקה וכו', ובמילא לבד זאת
33 ש'מבלבלו מתפלה, הנה אינו מניח לו לקבץ עתים לתורה,
34 בטענה כי הוא בעל עסק, ויתן צדקה. וכה מוליכו מדיחי
35 אל דחי רחמנא לצלן, עד שנעשה הנחה, ש'בשביל העסק
36 צריכים גם ליגע, אבל לקבץ עתים לתורה אינו יכול, כי
37 אין הזמן גרמא לו, ובתהו ילף, ובתהו ילף, ובתהו ילף, ובתהו ילף,
38 עד כי במשך זמן רואה ומסתכל במהות עצמו ומשתומם

24 ראה סוכה נב, ב. זוהר חלק ג רסז, סוף עמוד ב.

23 קרנים ודן ידין מאמר יג. הובא בקהלת יעקב בערכו. מאורי
אור ז, ד.

9 שְׁתִּיהַ דְּבוּר וְהַדּוּמָה בְּלֵב וְלֵב²⁵, הָרִי כָּכָר פָּעַל זְכוּף
10 וּבְרוּר. הִנֵּה לְבָד זֹאת דְּעוּד סִפְק גְּדוּל אִם אָמַת הַדְּכָר
11 שֶׁפָּעְלוּ בְּעֶצְמָם שְׁלֵא יִהְיֶה בְּלֵב וְלֵב, הִנֵּה לְבָד זֹאת בְּזֶה
12 עוֹד לֹא פָּעְלוּ בְּעֶקֶר הַדְּכָר, שֶׁהוּא שְׁבִירַת הָרָצוֹן, שֶׁבְּזֶה
13 דְּוָקָא נִשְׁכָּר רֹחַ הַתְּאֵנָה.
14 קְצוּר. שְׁבִירַת הַתְּאֵנָה הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי הַפְּרִישוֹת בְּפֶעַל
15 מִמֶּשׁ, יוֹכִיחַ זֶה מֵהַתְּגַבְרוֹת פְּחוֹת הַבְּהֻמָּיִם וְנִפְשׁ
16 הַבְּהֻמָּיִת עַל יְדֵי הַשְּׁמוּשׁ בָּהֶם.

ח"י אלול, תש"ט

1 מָאד, אִיף הִגִּיעַ לְיָדֵי מַעֲמָד וּמַצָּב כְּזֶה, שֶׁפְּחוּתָיו הִטְבְּעִיִּים
2 הַבְּהֻמָּיִם יִהְיוּ בְּתַקָּף גְּדוּל כְּזֶה, וְכַחוּתָיו הָרוּחָנִיִּים יִהְיוּ
3 חֲלוּשִׁים בְּיֻתֵּר, דְּהִסָּבָה לְכָל זֶה הוּא רַק הַשְּׁמוּשׁ. וְהִנֵּה
4 כְּשֶׁם שֶׁעַל יְדֵי שְׁמוּשׁ בְּפְחוֹת הִטְבְּעִיִּים מִתְּגַבְּרִים, הִנֵּה כְּמוֹ
5 כֵּן לְהִפְךָ עַל יְדֵי הָעֵדֶר הַפֶּעַל נִשְׁכָּר רֹחַ הַתְּאֵנָה הִטְבְּעִית
6 כּו'. וְהַפְּרוּשׁ הָעֵדֶר הַפֶּעַל, הוּא שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת (טֹאקֶע נִיט
7 טֹאן) בְּפֶעַל מִמֶּשׁ, וְלֹא כְּטַעוֹת הַטּוֹעִים בְּעִבּוּדָה, וְחוּשְׁבִּים,
8 דְּכֹאֲשֶׁר פּוֹעֲלִים בְּעֶצְמָם שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת הַדְּכָר (כְּמוֹ אֲכִילָה

(25) על פי לשון הכתוב דברי הימים א יב, לג, וכפירוש ויקרא רבה פרשה כה, ב. הובא ברש"י שם.

לקוטי דיבורים

25 מורנו הבעש"ט, המגיד ממזריטש, על עצמו ועל חסידים
26 - היו קשות עליו יותר מאשר ישיבתו במבצר
27 הפטרופובלבסקי.
28 ידוע היטב לכל שכל ענין המחלוקת (מבלי לחשב
29 הדברים האסורים שנעשו בזה, כמו המלשינות
30 והמסירות שבאו מאנשים רעים) היה ענין רוחני.
31 הרבי ישב במאסר על ידי מעשה בני אדם, והרבי
32 שוחרר ב"ה מהמאסר, ונפל לדירתו של מנגד, ושוב היו
33 לו יסורים ועגמת נפש על ידי מעשה בני אדם.
34 כל מעשה בני אדם הם בהשגחה פרטית, אך הם
35 נעשים מתוך בחירה חפשית. הידיעה העליונה אינה
36 מכריחה, כל אחד יכול לציית ליצר הטוב באותו חום
37 והתלהבות שמצייתים ליצר הרע.
38 אדרבה, כדי לציית ליצר הטוב ניתנה עזרה מלמעלה.
39 כתוב⁴ "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את
40 המות ואת הרע, החיים והמות נתתי לפניך גו', ובחרת
41 בחיים גו'", אומרת הגמרא⁵ בא לטמא פותחין לו, אין
42 מעכבין לו נגד בחירתו, בא לטהר מסייעין אותו, עוזרים לו.
43 בני אדם חפשיים במעשיהם, לעשות כפי בחירתם
44 החפשית.
45 ההשגחה העליונה בחרה ברבנו הזקן להיות שר
46 הצבא בתורת מורנו הבעש"ט נ"ע.
47 רבנו הגדול מייסד עמודי חב"ד, מעמיד את פנס האור
48 ברשות הרבים להאיר גם את חיי החולין.

י"ט וכ' כסלו, תרצ"ב

1 כשהביאו את הרבי לפטרבורג, העבירוהו מיד לתאים
2 הקשים ביותר שבמבצר הפטרופובלבסקי. בכל תקופת
3 מאסרו במבצר הפטרופובלבסקי, ישבו ועדות חקירה
4 מיוחדות שעיבדו את חומר המסירות והמלשינות שהובא
5 לידיהם נגד הרבי ונגד אחדים מהחסידים (הדין והמשפט
6 של זקני הסינאט ארך שלשה ימים).
7 ועד מיוחד מטעם המנגדים, אסף בוילנה ובשקלוב,
8 חומר מחשיד נגד הרבי, והעבירו לוועדות הסינאט.
9 והכל נעשה בסוד גמור, שהחסידים לא ידעו מכך.
10 ברם, לחסידים נודע הכל, כולל העובדה שהרבי יושב
11 במאסר חמור ביותר, במקום הקשה ביותר שבתאי
12 המבצר הפטרופובלבסקי.
13 למעלה משבעה שבועות ישב הרבי במבצר
14 הפטרופובלבסקי. שלשה השבועות הראשונים ישב
15 בתאים הקטנים החמורים ביותר, שהיו מיועדים באותם
16 זמנים למורדים במלכות. לאחר מכן העבירוהו באותו
17 מבצר במקומות נוחים יותר.
18 (בקיץ תרע"א הזדמן לי לבקר במבצר
19 הפטרופובלבסקי במדור התאים הסודיים).
20 י"ט כסלו שוחרר הרבי מהמבצר הפטרופובלבסקי
21 וכפי הידוע הועבר בטעות לדירה של מתנגד, בה שהה
22 מספר שעות תוך עגמת נפש גדולה.
23 מספרים שהרבי אמר, שהשעות ששהה בדירת
24 המנגד ונאלץ לשמוע חירופיו וגידופיו של המנגד על

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

- 1 **כב.** עוד בעיר מולדתו הוראָדנא הגיעו לר' גדלי' שמועות אודות הבעש"ט ותלמידיו אבל הוא לא
- 2 שת לבו לזה, ובלכתו בגולה בהגיעו לחבל רייסין פגע במקומות שונים בכמה גדולי תורה ממחזיקי
- 3 שיטת הבעש"ט ותלמידו הרב המגיד ממעזריטש, וככל אשר הוסיף ללכת בערי רוסיא הקטנה הוסיף
- 4 להפגש עם חסידי רבינו הזקן ובכואו לעיר פּאָהאַר מצא שם עדה שלמה של חסידי חב"ד.
- 5 ר' גדלי' אף שכבר הגיע לגבורות אבל עדיין כחו עמו ושכלו הי' זך ובהיר, ולהיותו עמקן ואוהב
- 6 מושכלות עיוניות הנה בשמעו את התורות אשר חזרו החסידים לקחו את לבבו ומזמן לזמן הי' משתתף
- 7 עם הלומדים חסידות ויעש חיל רב בלימודו.
- 8 ולא עברה שנה לשבתו בעיר פּאָהאַר וישתוקק מאד לראות את פני רבינו הזקן, וישתתף עם קבוצת
- 9 חסידים אשר הלכו על חג השבועות תקנ"ג לליאָזנא לרבינו הזקן.
- 10 הוד כ"ק רבינו הזקן קירב את ר' גדלי' ויצו את בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי ואת אחיו כ"ק הרה"צ
- 11 מהרי"ל נ"ע לכבדו במאד, ואז נודע עוצם גאונותו של הר"ג ובשובו לפּאָהאַר הוסיף ללמוד תורת
- 12 החסידות ואת שלמה בנו מסר לעדת החסידים לחנכו ולהדריכו בדרכי החסידות.
- 13 בפקודת רבינו הזקן עשו חסידי פּאָהאַר מעמד קבוע לפרנסת הר"ג ואז קיים הבטחתו ויודיע לזוגתו
- 14 לבא אליו ואז נתחתן עם ר' יצחק שאול.

אגרות קודש

- 1 ב"ה ג' תמוז תרצ"ה
 - 2 אטוואצק
 - 3 ידידי הנכבד ונעלה ווי"ח אי"א מוהר"ר . . .
 - 4 שלום וברכה.
 - 5 כתבו לי אשר פגע בכבודו של ידידנו . . . אם כי שאינני
 - 6 מאמין באותו הנוסח הנכתב, אבל קורטוב של אמת הלא ישנו
 - 7 גם בחלום, ואותו קורטוב בחפצי לידע כמו שהוא לאמיתתו.
 - 8 יודע הוא ידידי עד כמה נוגע לי בנפשי ממש ארחות חיי
- אנ"ש שיי' יחוסם זה לזה, והנהגתם זה עם זה, והשיי' יזכני
לשמוע אך טוב בגשמיות וברוחניות מאנ"ש בתוך כאחב"י
שיי'.
- בבקשה גדולה, אשר יעקר מלבו כל טינא על מי שכתב
אודות זה, ואשר אודות זה לא ידובר כאלו לא הי' דבר
מעולם, השיי' יעזרהו בהמצטרך לו בגו"ר.
- ידידו הדו"ש ומברכו בגו"ר
- יוסף יצחק**

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

פרק ב משנה א

רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והיו מחשב הפסד מצוה כפגד שכרה, ושכר עברה כפגד הפסדה. הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בפסד נכתבין:

נקודות משיחות קודש

מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכרון הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש לזהר בקלה כבחמורה, שכן שלמות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאוה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכרון הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"⁴ שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם⁵ שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"⁶. וכדברי הרמב"ם⁷, שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"⁸.

הדרך השני, שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילים ("תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם"), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות⁹ שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"¹⁰. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה¹¹.

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיכרור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסוימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי² מדייק "כל שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר האדם בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר³ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי - יש לקיים את התורה כך שיהי ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכן קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי

(1) הושע יד, י. (2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. (3) ואתחנן ו, ה. (4) קהלת ז, כט. (5) הלכות תעניות רפ"ה. (6) שם רפ"א. (7) הלכות דעות רפ"ג. (8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. (9) אגה"ת פ"ג. (10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. (11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

פרשת כִּי־תֵצֵא

כא כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתַנּוּ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בֵּיתְךָ וְשִׁבְתָּ שָׁבוֹי: ^א וְרֹאִיתָ בַּשָּׂבִיחַ אִשָּׁה
 יִפְתָּהָאֵר וְחִשְׁקָתָ כָּה וְלָקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה:
 וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תְּנוּךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ
 וְעָשְׂתָה אֶת־צַפְרָנֶיהָ: ^ב וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֶלֶת שָׂבִיחָהּ
 מֵעָלֶיהָ וְיִשְׁכַּבְהָ בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־
 אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֶלְתָּהּ
 וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: ^ג וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָתָ כָּה
 וְשַׁלַּחְתָּהּ לִנְפֻשָּׁהּ וּמָכַר לְאֶת־מִכְרָנָהּ בַּכֶּסֶף לֹא־
 תִּתְּעָמָר כָּה תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָ: ^ד ^(לוי טו בִּרְתִּינִי)
 לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָהּ וְהָאֶחָת שְׂנוּאָהּ
 וַיִּלְדוּ־לָהּ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֶּכֶר
 לְשִׁנְיָהּ: ^ה וְהָיָה בְּיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת־
 אֲשֶׁר־יְהִיָּה לָהּ לֹא יוּכַל לְכַבֵּל אֶת־בְּנֵי־הָאֲהוּבָה
 עַל־פְּנֵי בְּנֵי־הַשְּׂנוּאָה הַבֶּכֶר: ^ו כִּי אֶת־הַבֶּכֶר בֶּן־
 הַשְּׂנוּאָה יִכֹּר לָתֵת לָהּ פִּי שְׁנָיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא
 לָהּ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנֹי לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: ^ז ^{(ישראל יח בִּרְיִיהָ לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שְׁמִיעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: יח וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ: יח וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵינוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שְׁמִיעַ בְּקוֹלָנוּ זֹלָל וְסָבָא: יח וְנִגְמָתוֹ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: יח}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 32)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

הפעל שם טוב היה לומד עם תלמידיו שעור גמרא. כשהגיעו למסכת ערכין (טו, ב) ולמדו את המאמר "לישנא תליתא קטיל תליתא", פרש הפעל שם טוב: לשון הרע הורג כל השלשה - הממציא, המספר, והמאזין. אלא שזהו רציחה בלבד, ורוחניים, שהיא קשה יותר מרציחה גשמית.

שני כב וכִּי־יְהִיָּה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפַּט־מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ: ^א לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

נָתַן לָךְ נִחְלָה: ^א **כב** לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׂוֹר אֲחִיד אוֹ אֶת־שׂוֹי נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הֲשִׁב תְּשִׁיבֶם לְאֲחִיד: ^ב וְאִם־לֹא קָרֹב אֲחִיד אֵלֶיךָ וְלֹא יִדְעֵנוּ וְאִם־פָּתוּ אֶל־תְּנוּךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ אֲחִיד אוֹתוֹ וְהִשְׁבֵּתוּ לוֹ: ^ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵרַת אֲחִיד אֲשֶׁר־תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ^ד לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אֲחִיד אוֹ שׂוֹר נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם תִּקֵּם תִּקֵּם עִמּוֹ: ^ה לֹא־יְהִיָּה כְּלִי־נֶבֶל עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבֹּשׁ גִּבֹּר שְׂמֶלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: ^ו כִּי יִקְרָא קֹנֶצֶפּוֹר ^א לְכָנִיד בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ ^ב אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל־הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים: ^ג וְשַׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהָאֲרֶכֶת יָמִים: ^ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום יג חשוון)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

מבאר פתניא (אגרת הקדש סכ"ב), שמחשבת לשון הרע תמונה יותר מדבור: "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כתיב, ולא יעלה על לב לעולם, ואם תעלה יתדפנה מלבו כהנדה עשן, וכמו מחשבת עבודה זרה ממש. כי גדולה לשון הרע כנגד עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, ואם בדבור קף כו'. וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הקשר המחשבה על הדבור, הן לטוב והן למוטב".

שלישי ^א כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִנְךָ וְלֹא־תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: ^ב לֹא־תִזְרַע בְּרִמָּה בְּלֵאִים כִּי־תִקְדֹשׁ הַמִּלֵּאָה הַזֶּה עַל־אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתִבְנוֹתָ הַכָּרִם: ^ג לֹא־תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר־וּבִחְמוֹר יַחֲדוּ: ^ד לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנוֹ צִמֹּר וּפְשָׁתִים יַחֲדוּ: ^ה גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע בְּנָפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ^ו כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וְשָׁנְאָהּ: ^ז וְשֵׁם לָהּ עַלִּילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים: ^ח וְלָקַח אָבִי כְּתִיב הַנָּעַר קִרִּי הַנָּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ

אֶת־בְּתוּלָיָהּ כְּתִיב הִנֵּער קרי הִנְעֶרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר
הַשְּׁעָרָה: ^ט וְאָמַר אָבִי כְּתִיב הִנֵּער קרי הִנְעֶרָה אֶל־
הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הִזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנֶאֱהָ:
^י וְהִנֵּה־הוּא שָׁם עָלִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי
לְבִתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֹלֶה
לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: ^י וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־
הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ: ^י וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מָאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ
לְאָבִי הַנְּעֶרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל
וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָה כְּלִימָיו: ^ס
כִּי וְאִם־אָמַת הִיָּה הַדָּבָר הִזֶּה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים
כְּתִיב לִנְעֵר קרי לְנַעֲרָה: ^ט וְהוֹצִיאוּ אֶת־ כְּתִיב הִנֵּער
קרי הִנְעֶרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי
עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשִׂתָּה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל
לְזִנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^ס כִּי־
יִמְצָא אִישׁ שְׂכָב | עִם־אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ־בַעַל וּמָתוּ
גַּם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשְּׂכָב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה
וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^ס כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נֵער
קרי נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בְּעִיר
וְשָׁכַב עִמָּה: ^כ וְהוֹצִאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר |
הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ
אֶת־כְּתִיב הִנֵּער קרי הִנְעֶר עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה
בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ
רָעוּהוּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^ס כִּי וְאִם־בְּשׂוּדָה יִמְצָא
הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הִנֵּער קרי הִנְעֶרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיק
בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּה
לְבָדוֹ: ^כ כְּתִיב וּלְנֵער קרי וּלְנַעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין
כְּתִיב לִנְעֵר קרי לְנַעֲרָה חֲמָא מוֹת כִּי כֹאשֶׁר יָקוּם אִישׁ
עַל־רַעְהוּ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: ^כ כִּי בְשׂוּדָה
מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הִנֵּער קרי הִנְעֶרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין
מוֹשִׁיעַ לָּהּ: ^ס כִּי־יִמְצָא אִישׁ כְּתִיב נֵער קרי נַעֲרָה
בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וּתְפָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה
וּנִמְצָאוּ: ^כ וְנָתַן הָאִישׁ הַשְּׂכָב עִמָּה לְאָבִי הִנֵּער
קרי הִנְעֶרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת
אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל שְׁלַחָה כְּלִימָיו: ^ס

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם

אָמרוּ רב"ל "לישנא תליתאי קטיל תליתאי" - הדמדר, השומע והאדם שעליו מדברים. וקשה, מהי אשמתו של האדם שעליו דברו. ויש לומר, דהנה הדבור מוציא מן ההעלם, מחשבה, אל הגלוי. כל עוד לא מדברים על הרע שבאדם, הרי זה ב'העלם', והקב"ה מאריך אף ומתנהג שישׁוב בתשובה. אף כשמדברים על כך והדבר מתגלה בעולם הדבור, עלול לצאת מזה קטרוג שיגרם נזק.

רבינו ח' לֹא־תִתֵּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִידָהּ הוּא לֹא־תִתֵּעַב
מִצְרֵי כִּי־נָגַד הָיְיָת בְּאַרְצוֹ: ٥ בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם
דֹּר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל יְהוָה: ٥ כִּי־תֵצֵא
מִחֲנֶה עַל־אִבְיֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע: ٦ כִּי
יְהִיֶּה בְךָ אִישׁ אִישׁ לֹא־יְהִיֶּה טָהוֹר מִקְרֶה־לֵּילָה
וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
ז וְהָיָה לְפָנוֹת־עָרִב יִרְחָץ בַּמַּיִם וְכָבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: ٨ וְיָד תְּהִיָּה לָךְ מַחוּץ לְמַחֲנֶה
וַיֵּצֵאת שָׁמָּה חוּץ: ٩ וְיִתַּד תְּהִיָּה לָךְ עַל־אֹזְנֶךָ וְהָיָה
בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וּחִפְרָתָה כָּה וְשִׁבְתָּ וְכִסִּית אֶת־
צִאתָךְ: ١٠ כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ
לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִבְיֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ
וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ١١
לֹא־תִסָּגֵר עָבֵד אֶל־אֲדָמִיו אֲשֶׁר־יִנְצֹל אֹלֶיךָ
מֵעַם אֲדָמִיו: ١٢ עַמְּךָ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א' עמ' 310)

זכור את אשר עשה לך עמלק

שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ - מנוי מלך, מחיית עמלק ובנין בית המקדש. הרי שמחייית עמלק מביאה שלמות בבית המקדש. והנה, יש שני אופני נקודת מבט "זכור" - בצירי או בסגל. ויש לומר, שזכר בצירי, ב' נקודות, רומזת על מחיית עמלק שקדמה לשתי מקדשות, בית ראשון ובית שני. וזכר בסגל, שלש נקודות, רומז על מחיית עמלק שקדמה לבית המקדש השלישי.

שש^ה כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכַלְדָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: וְלֹא־יִחַבֵּל רֵחִים וְרֹכֵב בִּיַּנְפֶּשׁ הוּא חָבֵל: ׀ כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גִּנְבָּה נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרָבוּ וּמָכְרוּ וּמָתָה הַגִּנְבָּה הַהוּא וּבְעֵרַתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: ׀ הַשְּׂמֹר בְּנִגְעֵי־הַצָּרַעַת לְשֹׂמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל־אֲשֶׁר־יֹאמַר אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: ׀ זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמֹרִים בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ׀ כִּי־תִשָּׂא בְרִעָךְ מִשָּׂאת מְאוּמָה לֹא־תָבֵא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ: ׀ כַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשֶּׂה בֹו יֹוצֵא אֶלֶיךָ אֶת־הָעִבֹט הַחוּצָה: ׀ וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ: ׀ הִשָּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעִבֹט כִּבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִבְרָכָךְ וְלֹךְ תִּהְיֶה צִדְקָה לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א' עמ' 328)

זכור את אשר עשה לך עמלק

שלשה פרושים בתבט "קרה", זה למטה מזה. קרירות - עמלק מקרה את האדם, שעבודתו תהיה בקרירות. מקרה - עמלק גורם לאדם לא לראות עניני השגחה פרטית. טמאה - עמלק מטמא את האדם, כפרש"י ריש פרשת ויקרא "לשון עראי וטמאה, כמו שכתוב ויקר אלקים אל בלעם".

שביעי^י לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ: ׀ בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שָׂכָרוֹ וְלֹא־תָבֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עֲלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חָטָא: ׀ לֹא־יֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים

יִבְחַר בְּאַחֵר שַׁעֲרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ׀ לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ לֹא־תָבִיא אֶתְנֶן זוֹנָה וּמַחֲרִי פֶלֶא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכַלְגֶּדֶר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנִיהֶם: ׀ לֹא־תִשָּׂא לְאֲחִיךָ גֶּשֶׁף בְּסֹף גֶּשֶׁף אֲכַל גֶּשֶׁף כְּלִדְבָר אֲשֶׁר יֵשֶׁף: ׀ לִנְכַרִי תִשָּׂא וְלֹא־אֲחִיךָ לֹא תִשָּׂא לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ: ׀ כִּי־תִדְרֹךְ גֶּדֶר לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ כִּי־דִרְשׁ יִדְרְשְׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעַמֻּךְ וְהָיָה בְךָ חָטָא: ׀ וְכִי תַחֲדֹל לְגֶדֶר לֹא־יִהְיֶה בְךָ חָטָא: ׀ מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כֹּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ז' עמ' קצד)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר דצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שספר לי, אשר נכנס אליו אחד ליחידות ושאול תקן על אינה ענינים, ובשעת מעשה תאר מצבו הרוחני באותיות מבהילות. וענהו כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר ידוע חמר הענין דלשון הרע, שאסור לספר על חברו וגם על עצמו. וד"ל.

חמישי^ה כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאֲכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשֶׁךָ שְׂבַעְךָ וְאֶל־כִּלְיֶיךָ לֹא תִתֵּן: ׀ כִּי תָבֹא בְּקִמָּת רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילָת בִּידְךָ וְחִרְמִשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמָּת רֵעֶךָ: ׀ כִּד ׀ כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעֻלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמָּצֵא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־יִמָּצֵא בָהּ עֲרוּת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: ׀ וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אֲחֵר: ׀ וַיִּשְׁנֹאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ׀ לֹא־יִוָּכַל בְּעֻלָּה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִיתָ לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְפָנֶי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: ׀

וְאֵבֶן גְּדֹלָה וְקַטְנָה: ה' לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּבֵיתְךָ אִיפֹה
וְאִיפֹה גְּדֹלָה וְקַטְנָה: וְאֵבֶן שְׁלֹמֹה וְצֹדֵק יִהְיֶה־
לָּךְ אִיפֹה שְׁלֹמֹה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֹאמְרוּ
יְמִיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ: וְכִי
תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ פֶּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה
עוֹל: פ' זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָּךְ עַמְּלֶךָ בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: וְאֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא
אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָּךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹל אֶת־זִכְרִי * (זכר) עַמְּלֶךָ

מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות עמ' 104)

זכור את אשר עשה לך עמלק

עמלק הוא מלשון "ומלק את ראשו", הוא 'חותך' ואינו
מאפשר להבנה השכלית שבמחלוקת ללדת למדות שבלב. והו
שנאמר בו "אשר קרך", שקרר את אמות העולם שלא יפתחו
מישראל, למרות הנסים והנפלאות של יציאת מצרים וקריעת ים
סוף: שבע האמות הן שבע המדות הרעות, ועמלק גרם לך
שהמדות שבלב לא יפגעו מההבנה השכלית של גדלות ועצמת
ה' וישראל.

מפטיר זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָּךְ עַמְּלֶךָ בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: וְאֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא
אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָּךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹל אֶת־זִכְרִי * (זכר) עַמְּלֶךָ

מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"א עמ' 345)

זכור את אשר עשה לך עמלק

כאן נאמר "מחה תמחה", פעלת האדם, ואלו בסוף פרשת
בשלח נאמר "מחה אמתה", פעלת ה', ובתיב "מלחמה לה'
בעמלק", שבזה מדגשת הנדאות של בטול עמלק לגמרי. ויש
לבאר, דהנה פרשתנו היא במשנה תורה, שאמר משה "מפי
עצמו" (וברוח הקדש), לא כמו ד' הספרים הראשונים, שאמר
"מפי הגבורה". וכיון שהגלוי שלמעלה מאיר בד' הספרים יותר,
מדגש בטול עמלק בפרשת בשלח יותר מאשר בפרשתנו.

ק"י פוסקים, על"י סימן.

לֹא־יִזְכְּרוּ עַל־אֲבוֹת אִישׁ בְּחֻטְאוֹ יוֹמָתוֹ: וְלֹא
תִּשָּׂה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַל בְּגֵד אֲלֻמָּנָה:
וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה: וְכִי תִקְצֹר קִצְיֶיךָ בְּשִׂדֶּךָ וְשָׂכַחְתָּ עֹמֶר
בְּשִׂדֶּה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה
יְהוָה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה
יְדֶיךָ: וְכִי תִחַבֵּט וַיִּתֶּךָ לֹא תִפְאֹר אַחֲרֶיךָ לָגֵר
לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה יְהוָה: וְכִי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא
תַעֲזוֹל אַחֲרֶיךָ לָגֵר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה יְהוָה:
וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: וְכִי כֹה אֶפְיִיחָה
רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם
וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הַרְשָׁע: וְהָיָה
אִם־כֵּן הַכּוֹת הַרְשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכְּהוּ לְפָנָיו
בְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: וְאַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יוֹסִיף
פָּנֵי־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֲרֶיךָ
לַעֲנִיךָ: וְלֹא־תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ: וְכִי־יִשְׁבּוּ
אֲחִים יַחְדוֹ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אִין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה
אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִכְמֹה יָבֵא עֲלֶיהָ
וְלִקְחָהּ לוֹ־לְאִשָּׁה וַיִּבְמָתָה: וְהָיָה הַכָּבוֹל אֲשֶׁר
תִּלְד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ
מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם־לֹא יִחַפֵּן הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־
יְבָמָתוֹ וְעַלְתָּה יְבָמָתוֹ הַשְּׂעִירָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה
מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה
יְבָמִי: וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד
וְאָמַר לֹא חָפְצִיתִי לְקַחְתָּהּ: וְנִגְשָׁה יְבָמָתוֹ אֵלָיו
לַעֲנִי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נָעֻל מַעַל רִגְלוֹ וִירָקָה בְּפָנָיו
וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה
אֶת־בֵּית אָחִיו: וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ
הַנָּעֹל: וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדוֹ אִישׁ וְאָחִיו
וְקִרְבָּה אִשָּׁת הָאָחִיר לְהַצִּיל אֶת־אִשָּׁה מִיַּד מִכְּהוּ
וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו: וְכִי־יִקְצָתָה אֶת־כַּפֶּה
לֹא תִחֹם עֵינֶיךָ: וְכִי־לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ אֵבֶן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָנִים הֵיּא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאֻמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת כי תצא לקריאה בציבור ולשמו"ת בישעיה פרק נד

נִד אֶרְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פְּצָחִי רִנָּה וְצִהְלִי לֹא־חֲלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִפְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה: כִּי תִרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְיֶה וְיִרְעוּת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִפּוּ אֶל־תַּחֲשֹׁכֵי הָאֲרִיכִי מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדֶיךָ חֻזְקִי: גִּבִּימִין וּשְׂמָאוֹל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: ד־ אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי כִּי־לֹא תִחַפְּרִי כִּי בִשֵׁת עֲלוּמֶיךָ תִּשְׁכָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִיעוּד: ה־ כִּי בְּעִלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוּ וְגִאֲלֶךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: וּכִי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: זִכְרָנֶךָ קָטָן עֲזוּבֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: ח־ בְּשִׁנְצָה קִצְף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִפֶּךָ וּבִחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גִּאֲלֶךָ יְהוָה: ט־ כִּי־מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיִּנְחָ עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקִּצְף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֱרָכָה: י־ כִּי הִהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחִסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֶרַחֲמֶךָ יְהוָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק כָּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן כָּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגְל לַפָּנוּ, עַל כֶּסֶּאֱוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל שני, ו' אלול

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

19 אָמַר לוֹ, שָׁמְעוּ מִנִּי מַלְאָךְ דְּמִנְבְּרָא רַבָּה שְׁמִיעַ לִי, וּמִנֵּהוּ – וּמִיָּהוּ
20 אוֹתוֹ אָדָם גָּדוֹל, הוּא שְׁמוּאֵל, שֶׁכָּךְ אָמַר, צוּמַת הַגִּידִין שְׁאִמְרוּ הוּא
21 מְקוֹם שֶׁהַגִּידִין צוּמְתִין בּוֹ, וּמְקוֹם שֶׁצוּמְתִין עַד מְקוֹם
22 שְׁמִתְפַּשְׁטִין וּמִתְרַחֲקִים זֶה מִזֶּה.
23 הַגִּמְרָא מְבִיאָה שִׁיעוּר לְאוֹרְכוֹ שֶׁל צוּמַת הַגִּידִים. שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא:
24 לְשִׁיטַת שְׁמוּאֵל שֶׁהוּא מִמְקוֹם שֶׁהַגִּידִים צוּמְתִים וְעַד מְקוֹם
25 שְׁמִתְפַּשְׁטִים, וְכַמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ לְפִי מִידָּה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמַר
26 אַבְיִי, אֲרַבְעָה בְּמִדֵּי בְּתוּרָא – אוֹרְכוֹ כְּרוּחַב אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת, בִּשְׁוֹר.
27 שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: בְּבִהְמָה דְקָה, מָאִי – מִהוּ שִׁיעוּרוֹ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא:
28 אָמַר אַבְיִי, אֵין בְּהֵם שִׁיעוּר קְבוּעַ בְּאוֹרֵךְ, אֲלֵא שִׁיעוּר הוּא לְפִי
29 מְרִיאָהֶם וּמִשְׁמוּשָׁם, וְהִינֵנּוּ, בְּלִיזִי – בְּמִקוֹם שֶׁהֵם נִיכְרִים קוֹדֵם
30 שִׁיבְלְעוּ בִּבְשָׁר, הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים, בְּלִיזִי – אֵךְ לְאַחַר שֶׁנִּבְלְעוּ
31 בִּבְשָׁר, לֹא הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים. אֲשׁוּנִי – כַּשֶּׁהֵם קָשִׁים, הוּוּ צוּמַת
32 הַגִּידִים, רַבִּיכִי – וּכְשֶׁהֵם רַכִּים לֹא הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים. אֲלִימִי –
33 הַגְּדוֹלִים וְהַגְּסִים הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים, קְטִינִי – וְהַקְּטָנִים וְהַדִּיקִים לֹא
34 הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים. חוּוֹרִי – הַגִּידִים הַלְּבָנִים הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים, לֹא
35 חוּוֹרִי – שְׁאִינֵם לְבָנִים לֹא הוּוּ צוּמַת הַגִּידִים.

1 אָמַר בִּשְׁם רַב אִסִּי, הָעִילּוּ עֲרֻקוֹמָא – הַגִּידִים שֶׁמַּעֲצֵם הָעֲרֻקוֹם
2 וְלִמְעֵלָה הֵם צוּמַת הַגִּידִים. כְּלוּמֹר, הָעֲרֻקוֹם הוּא עֵצִם שֶׁנִּמְצָא בְּפֶרֶק
3 בֵּין הָעֵצִם הַתַּחְתּוֹנָה וְהָאֲמִצְעִית, וְלִמְעֵלָה מִמֶּנּוּ מִתְחִיל צוּמַת
4 הַגִּידִים, שֶׁאֵם נַחֲתִכָּה הָרָגַל בֵּין הָעֲרֻקוֹם לָעֵצִם הָאֲמִצְעִית, טְרִיפָה.
5 וְלִדְעוֹתוֹ צוּמַת הַגִּידִים מִסְתַּיִם בְּמִקוֹם שֶׁמִּתְפַּשְׁטִים הַגִּידִים זֶה מִזֶּה.
6 וְהוּא הַשִּׁיעוּר הַגָּדוֹל מִכּוֹלָם.
7 יְתִיב הַחֹמָא מְרַבֵּן קָמִיָּה דְרַבִּי אֲבָא, וְיְתִיב וְקָאֵמַר, הָעֲרֻקוֹמָא
8 גּוֹפָה – אֵף הַגִּידִים שֶׁכִּנְגַד עֵצִם הָעֲרֻקוֹם עֲצָמוֹ, נַחֲשִׁיבִים צוּמַת
9 הַגִּידִים. אָמַר לִיָּה רַבִּי אֲבָא לְתַלְמִידָיו, לֹא תִצְיָתוּ – תִּשְׁמַעוּ לִיָּה,
10 שֶׁהוּא מַחֲמִיר יֹתֵר עַל הַמִּידָה, אֲלֵא הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה, צוּמַת
11 הַגִּידִים הוּא הִיכָא דְפָרְעִי מַכְחִי – הִיכֵן שְׁחוּתִכִּים הַטְּבָחִים כְּשֶׁרוֹצִים
12 לְפִשׁוֹט אֶת הָעוֹר שֶׁל הָרְגִלִים הָאֲחֻזִּירוֹת. וְהִינֵנּוּ כִּרְבָּא בְּרִיָּה דְרַבָּה
13 בְּרַב הוֹנָא אָמַר רַב אִסִּי, שֶׁסָּבַר שֶׁהוּא מַעַל עֵצִם הָעֲרֻקוֹם.
14 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, צוּמַת הַגִּידִים שְׁאִמְרוּ, הוּא מְקוֹם
15 שֶׁהַגִּידִין צוּמְתִין, כְּלוּמֹר מַחֲבֻרִים וְדְבוּקִים זֶה בְּזֶה, וְנִרְאִים כְּגִיד
16 אֶחָד. וְהִינֵנּוּ מִעֵצִם הָעֲרֻקוֹם וְלִמְעֵלָה. שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: וְעַד כַּמָּה
17 אֲרֻכוֹ כִּלְפִי מַעֲלָה, הִיכֵן הוּא מִסְתַּיִם. אָמַר לָהּ הַחֹמָא מְרַבֵּן וְרַב
18 יַעֲקֹב שְׁמִיָּה, כִּי הוֹיָנָן כִּי – כַּשֶּׁהִינֵנּוּ בְּבֵית הַמְדֻרָשׁ שֶׁל רַב יְהוּדָה,

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	6:15	6:19	8:53	8:54	9:25	9:26	10:30	10:30	19:04	18:57	19:28	19:21	18:38	19:30
חיפה (ק)	6:13	6:17	8:52	8:53	9:24	9:25	10:29	10:29	19:05	18:57	19:29	19:21	18:28	19:31
ירושלים (ק)	6:11	6:15	8:51	8:52	9:23	9:23	10:28	10:28	19:05	18:57	19:29	19:21	18:18	19:29
תל אביב (ק)	6:15	6:19	8:53	8:54	9:26	9:26	10:30	10:30	19:04	18:56	19:29	19:21	18:38	19:31
אוסטריה וינה (ק)	6:12	6:20	8:59	9:02	9:30	9:33	10:38	10:39	19:35	19:22	20:05	19:52	19:06	20:06
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:35	6:26	8:53	8:48	9:25	9:20	10:23	10:19	18:04	18:09	18:30	18:34	17:51	18:45
אוקראינה אודסה (ק)	6:18	6:25	9:02	9:05	9:35	9:37	10:42	10:43	19:34	19:22	20:03	19:51	19:06	19:55
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:58	6:06	8:44	8:47	9:16	9:19	10:23	10:25	19:19	19:07	19:50	19:37	18:51	19:41
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:21	6:30	9:08	9:12	9:41	9:44	10:48	10:50	19:46	19:33	20:18	20:04	19:17	20:08
אוקראינה קייב (ק)	6:13	6:22	9:00	9:04	9:33	9:36	10:41	10:42	19:40	19:27	20:12	19:58	19:11	20:02
אוקראינה דונייצק (ק)	5:47	5:55	8:33	8:36	9:05	9:08	10:12	10:14	19:08	18:56	19:38	19:26	18:40	19:30
איטליה מילאנו (ק)	6:45	6:52	9:29	9:32	10:01	10:04	11:08	11:09	19:59	19:48	20:28	20:16	19:32	20:30
אקוואדור קיטו (ח)	6:02	6:00	8:36	8:34	9:06	9:04	10:08	10:06	18:24	18:22	18:45	18:43	18:04	18:47
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:06	6:58	9:25	9:20	9:58	9:52	10:56	10:52	18:39	18:43	19:04	19:08	18:25	19:19
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:59	7:49	10:19	10:13	10:50	10:44	11:48	11:43	19:29	19:35	19:56	20:02	19:16	20:06
ארה"ב בולטימור (ק)	6:35	6:41	9:15	9:17	9:48	9:50	10:54	10:54	19:35	19:26	20:02	19:52	19:09	19:56
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:22	6:28	9:04	9:06	9:36	9:38	10:42	10:43	19:27	19:17	19:54	19:44	19:01	19:55
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:23	6:29	9:04	9:06	9:37	9:39	10:43	10:43	19:27	19:17	19:54	19:43	19:00	19:55
ארה"ב דטרויט (ק)	6:57	7:03	9:40	9:42	10:12	10:14	11:18	11:19	20:05	19:55	20:33	20:22	19:39	20:33
ארה"ב היוסטון (ק)	6:57	7:00	9:34	9:35	10:07	10:07	11:11	11:11	19:43	19:36	20:07	19:59	19:19	20:09
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:25	6:29	9:04	9:05	9:36	9:37	10:41	10:41	19:19	19:10	19:43	19:35	18:54	19:44
ארה"ב מיאמי (ק)	7:00	7:02	9:35	9:35	10:08	10:08	11:12	11:11	19:39	19:33	20:03	19:56	19:16	20:05
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:19	6:25	9:00	9:02	9:33	9:35	10:38	10:39	19:22	19:12	19:49	19:39	18:56	19:52
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:14	6:21	8:58	9:00	9:30	9:32	10:36	10:37	19:24	19:14	19:51	19:41	18:57	19:51
בוליביה לה פאס (ח)	6:28	6:23	8:58	8:55	9:28	9:24	10:29	10:26	18:36	18:36	18:58	18:58	18:18	19:02
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:57	7:07	9:44	9:48	10:17	10:21	11:25	11:27	20:25	20:11	20:57	20:43	19:55	20:59
בלגיה בריסל (ק)	6:57	7:06	9:45	9:48	10:17	10:21	11:25	11:27	20:25	20:12	20:57	20:43	19:56	20:59
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:04	6:15	8:55	9:00	9:27	9:32	10:36	10:38	19:45	19:30	20:20	20:04	19:15	20:08
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:10	6:04	8:34	8:30	9:06	9:02	10:06	10:02	18:01	18:03	18:24	18:26	17:45	18:32
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:56	5:50	8:20	8:17	8:52	8:48	9:52	9:49	17:48	17:50	18:11	18:12	17:32	18:19
בריטניה לונדון (ק)	6:13	6:23	9:02	9:06	9:34	9:38	10:42	10:44	19:45	19:31	20:17	20:03	19:15	20:18
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:19	6:30	9:09	9:13	9:41	9:45	10:50	10:52	19:56	19:41	20:29	20:14	19:26	20:31
גרמניה ברלין (ק)	6:18	6:29	9:07	9:11	9:40	9:44	10:48	10:50	19:51	19:37	20:24	20:10	19:22	20:14
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:40	6:49	9:28	9:32	10:00	10:03	11:08	11:09	20:08	19:55	20:40	20:26	19:39	20:30
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:11	6:04	8:37	8:32	9:07	9:03	10:07	10:04	18:03	18:06	18:26	18:29	17:47	18:33
הודו בומביי (ח)	6:22	6:23	8:55	8:55	9:28	9:27	10:31	10:30	18:53	18:48	19:15	19:10	18:31	19:14
הודו פונה (ח)	6:17	6:18	8:51	8:51	9:23	9:23	10:27	10:26	18:50	18:45	19:13	19:07	18:28	19:11
הונגריה בודפשט (ק)	6:03	6:11	8:48	8:51	9:21	9:24	10:28	10:29	19:22	19:10	19:52	19:39	18:54	19:43
טורקיה איסטנבול (ק)	6:31	6:36	9:12	9:14	9:45	9:47	10:51	10:51	19:35	19:25	20:02	19:52	19:09	19:56
יוון אתונה (ק)	6:54	6:59	9:35	9:36	10:07	10:09	11:13	11:13	19:54	19:44	20:19	20:10	19:28	20:14

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מולדובה קישינב (ק)	6:25	6:33	9:09	9:12	9:42	9:45	10:49	10:50	19:41	19:30	20:11	19:59	19:14	20:03
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:14	7:16	9:53	9:52	10:23	10:23	11:27	11:26	19:56	19:51	20:19	20:13	19:34	20:17
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	6:49	6:39	9:04	8:58	9:37	9:31	10:34	10:29	18:08	18:15	18:36	18:42	17:55	18:46
נפאל קטמנדו (ח)	5:38	5:41	8:17	8:18	8:48	8:49	9:53	9:53	18:28	18:21	18:51	18:44	18:04	18:48
סינגפור סינגפור (ח)	6:57	6:56	9:26	9:24	9:59	9:57	11:00	10:58	19:10	19:08	19:31	19:29	18:50	19:33
פולין ורשא (ק)	5:47	5:57	8:37	8:41	9:09	9:13	10:17	10:19	19:22	19:08	19:54	19:40	18:52	19:44
פרו לימה (ח)	6:08	6:04	8:33	8:30	9:06	9:03	10:06	10:04	18:07	18:06	18:28	18:28	17:48	18:32
צרפת ליאון (ק)	7:01	7:08	9:46	9:49	10:18	10:21	11:25	11:26	20:18	20:06	20:47	20:35	19:50	20:47
צרפת פריז (ק)	7:07	7:16	9:54	9:58	10:26	10:29	11:34	11:35	20:31	20:19	21:02	20:49	20:03	21:03
קולומביה בוגוטה (ח)	5:42	5:41	8:17	8:15	8:47	8:45	9:50	9:48	18:08	18:05	18:29	18:26	17:48	18:30
קנדה טורונטו (ק)	6:40	6:47	9:24	9:27	9:56	9:59	11:03	11:04	19:52	19:41	20:20	20:09	19:25	20:21
קנדה מונטריאול (ק)	6:15	6:23	9:00	9:03	9:32	9:35	10:39	10:40	19:30	19:19	19:59	19:47	19:03	20:00
קפריסין לרנקה (ק)	6:19	6:23	8:56	8:57	9:30	9:31	10:34	10:35	19:10	19:01	19:35	19:26	18:45	19:30
רוסיה מוסקבה (ק)	6:34	6:45	9:28	9:33	9:59	10:04	11:09	11:11	20:22	20:06	20:58	20:41	19:51	20:58
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	6:41	6:49	9:26	9:29	9:58	10:01	11:05	11:07	19:59	19:47	20:28	20:16	19:31	20:20
שווייץ ציריך (ק)	6:43	6:51	9:30	9:33	10:02	10:05	11:09	11:11	20:06	19:53	20:35	20:23	19:38	20:35
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:04	8:36	8:35	9:08	9:08	10:11	10:10	18:30	18:26	18:52	18:47	18:08	18:51

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

(משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ז"א עמ' 162)

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00285
04/09/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב